Οδηγοί Μελέτης – 3ος και 4ος χρόνος

Βυζαντινή Μουσική – Ψαλτική Τέχνη (Εξ Αποστάσεως)
(4 χρόνια/240 ECTS, Πτυχίο)”

AA	COURSE
21	ΒΥΖ300_Παπαδική (19ος-20ός αι.)
22	ΒΥΖ305_Παλαιογραφία βυζαντινής μουσικής
23	ΒΥΖ310_Νεο Στιχηράριο ΙΙ
24	ΒΥΖ315_Εισαγωγή στην Ελληνική Παραδοσιακή Μουσική
25	ΒΥΖ320_Η γλώσσα των ύμνων
26	ΒΥΖ325_Παπαδική (17ος-18ος αι)
27	ΒΥΖ330_Διδακτική της Ψαλτικής Τέχνης
29	ΒΥΖ340_Σύγχρονη Υμνογραφία
31	ΒΥΖ400_Παπαδική (14ος αι)
32	ΒΥΖ405_Ορθογραφία της Σημειογραφίας της Νέας Μεθόδου
33	ΒΥΖ410_Η Ψαλτική Τέχνη στα Πρεσβυγενή Πατριαρχεία και τις Αυτοκέφαλες Εκκλησίες
34	ΒΥΖ415_Μορφολογία - Ανάλυση στην Ψαλτική Τέχνη
35	ΒΥΖ420_Μουσικοθεραπευτική Διάσταση της Ψαλτικής Τέχνης
36	ΒΥΖ425_Παλαιό Στιχηράριο
37	ΒΥΖ430_Μαθηματάριο
38	ΒΥΖ435_Εξωτερική μουσική (Συγκριτική Θεώρηση)
39	ΒΥΖ440_Καλοφωνικό ειρμολόγιο

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΠΑΠΑΔΙΚΗ (19ος-20ός αι.)

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	BYZ300	Παπαδική (19ος-20ός αι.)	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως +	Συμβατική	
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτική +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Υπολογισμός Τελικής Βαθμολογίας	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Ιωάννης Λιάκος
Επιμέλεια και τελική έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση / Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο περιεχόμενο του γνωστικού αντικειμένου .	4
1η εβδομάδα: Μέθοδοι διδασκαλίας των θέσεων – Μέγα ίσον	6
2η Εβδομάδα: Ανοιξαντάρια, τα μεγάλα και «Βυζαντινά». Εξήγηση Γρηγορίου Πρωτοψάλτου	8
3η Εβδομάδα: Μακάριος ανήρ	10
4η Εβδομάδα: Στοίχοι καλοφωνικοί ‘’ίνα τι εφρύαξαν’’, ‘’Παρέστησαν οι βασιλείς’’.	12
5η Εβδομάδα Κρατήματα	14
6η Εβδομάδα: Κεκραγάρια	16
7η Εβδομάδα Δοχαί ή Προκείμενα της Εβδομάδος	18
8η Εβδομάδα Πολυέλεοι –Δοξαστικά Πολυελέων	20
9η Εβδομάδα Πασαπνοάρια του Όρθρου	22
10η Εβδομάδα: Μαθηματάριον	24
11η Εβδομάδα: Χερουβικά –Κοινωνικά	26
12η Εβδομάδα: Μεγαλυνάρια	28
13η Εβδομάδα: Οικηματάριον ή Κοντακάριον	30
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	32
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	33
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	34

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Παρουσίαση του Προγράμματος
Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

1. Σκοπός του προγράμματος σπουδών:

Στόχος του μαθήματος είναι η προσέγγιση των βυζαντινών συνθέσεων που περιέχονται στους κώδικες της παλαιάς Παπαδικής, έτσι όπως διαμορφώθηκαν κατά τον ιδ΄- ιε΄ αιώνα. Θα στηριχθούμε όσον αφορά στο περιεχόμενο και την δομή τους, κυρίως σε δύο σπουδαίες Παπαδικές. Τους κώδικες, Ε.Β.Ε. 2458 του 1336, και τον Ιβήρων 1120, του 1458 του Μανουήλ Χρυσάφου, αλλά και στις εξηγήσεις στην Νέα Μέθοδο του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Γενικοί Στόχοι:
2. Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

- Ερευνητική εμβάθυνση στα θέματα Ψαλτικής Τέχνης και βυζαντινής μουσικής.
- Μελέτη, ανάλυση και κατανόηση της βυζαντινής μελοποιίας του Ψαλτηρίου.
- Παρακολούθηση και εξέλιξη των βυζαντινών συνθέσεων στην μεταβυζαντινή περίοδο.
- Αναγνώριση των βυζαντινών συνθέσεων, ανωνύμων και επωνύμων, και επίσης θα γίνεται ερμηνευτική προσέγγισή τους.
- Συμμετέχουν σε χορούς ψαλτών εκτελώντας συνθέσεις της Παπαδικής.
- Να εκτελούν ρεπερτόριο υψηλού επιπέδου.
- Να αποκτήσουν άρτια τεχνική σε ένα υψηλό επαγγελματικό επίπεδο.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
Περίπου 8 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος «Παλαιά Παπαδική – Ψαλτική Τέχνη» μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

<u>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</u>

Βασικός στόχος του μαθήματος είναι η, από ιστορικής, ερμηνευτικής και μουσικολογικής πλευράς, προσέγγιση της μελοποίησης του Ψαλτηρίου οι οποίες περιέχονται στον κώδικα με την ονομασία Παπαδική. Στο μάθημα αυτό θα κινηθούμε στις συνθέσεις που καλύπτουν την χρονική περίοδο του ιδ΄- ιε΄ αιώνα.

Μελετώντας τους κώδικες της παλαιάς Παπαδικής, θα σκιαγραφήσουμε την δομή και το περιεχόμενό τους. Πάνω σ΄ αυτή δομή με βάση τις ακολουθίες του νυχθημέρου, και ειδικότερα των Ακολουθιών του Εσπερινού, Όρθρου και της Θείας Λειτουργίας, θα γίνεται και η αντίστοιχη μελέτη και εμβάθυνση σε συνθέσεις των Βυζαντινών μελουργών.

Στις βυζαντινές συνθέσεις περιλαμβάνονται οι ανώνυμες, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως παλαιές ή αρχαίες, ή φέρουν την επωνυμία της τοπικής εκκλησίας στην οποία και συνετέθησαν. Για παράδειγμα, μέλος Κωνσταντινουπολίτικον ή Θεσσαλονικέων, κ.α. Πλάι σ΄ αυτές τις συνθέσεις θα δούμε αντιπροσωπευτικά και συνθέσεις των επωνύμων μελουργών.

Μέσα από την μελέτη των κειμένων, πρόθεση είναι η δυνατότητα κριτικής ερμηνευτικής προσέγγισης, συνδυαστικά με πολλαπλά ακούσματα από ηχογραφήματα κορυφαίων σύγχρονων ερμηνευτών και χορών ψαλτών οι οποίοι ερμήνευσαν βυζαντινές συνθέσεις.

Ανατρέχοντας στις βασικές πηγές της Παλαιάς Παπαδικής, τα Χειρόγραφά 703, 704, 705, 706, 710, 711 και 722 του Μετοχίου Παναγίου Τάφου (ΜΠΤ) που περιλαμβάνουν τις εξηγήσεις του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος και βρίσκονται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος (ΕΒΕ), όπως επίσης και της εξηγήσεις του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, θα γίνει προσπάθεια γεφύρωσης της παλαιάς Παπαδικής με τη σύγχρονη αντίστοιχη μελοποιία, ώστε να αναδειχθεί η αδιάρρηκτη ιστορική συνέχεια και η ευθύνη διατήρησης σε χρήση του πλούτου και το βάθους αυτής της περιόδου της Βυζαντινής μουσικής και της Ψαλτικής Τέχνης.

<u>ΣΤΟΧΟΙ</u>

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- Κατανοούν, αναλύουν και ερμηνεύουν μαθήματα της Παλαιάς Παπαδικής ανακαλύπτοντας ταυτόχρονα τη σχέση και τη συνάφεια μεταξύ των αργών μελών και των εν χρήσει σήμερα, αντίστοιχων συντόμων
- Αναγνωρίζουν τις παλαιές θέσεις της Παλαιάς Παπαδικής και τις ερμηνείες τους
- Απομνημονεύουν τις απλούστερες, βασικές θέσεις της παλαιάς Παπαδικής, ώστε μελλοντικά να εμβαθύνουν στην ερμηνευτική προσέγγισή τους
- Ερμηνεύουν και διακρίνουν τη βασική γραμμή μελοποιίας και να τη διαχωρίζουν από τις μεταγενέστερες αισθητικές και αναλυτικές παρεμβάσεις μελοποιών σε αντίστοιχα μελωδήματα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:
Μέθοδοι διδασκαλίας των θέσεων – Μέγα ίσον

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη
Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει μια εισαγωγή για τις Μεθόδους μουσικής διδασκαλίας που συνδυάζουν τις θεωρητικές παραμέτρους με την πρακτική εκμάθησής της που εμπεριέχονται: στις θεωρητικές πραγματείες της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου, στο κείμενο της Προθεωρίας της Παπαδικής, όπως την γνωρίζουμε απ' την πλειονότητα των χειρογράφων, και στις διάφορες μεθόδους εκμάθησης των ΄΄θέσεων΄΄.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Η παρουσίαση και γνωριμία με τις διάφορες μεθόδου μουσικής διδασκαλίας που καταγράφονται στα πρώτα φύλλα των Παπαδικών και των Ανθολογιών της Παπαδικής, μετά την βασική προθεωρία της Ψαλτικής είναι το πρώτο ζητούμενο. Στη συνέχεια θα μελετήσουμε την γνωστότερη μέθοδο που κυριάρχησε όλους αυτούς τους αιώνες και δεν είναι άλλη από το Μέγα Ίσον του Ιωάννου του Κουκουζέλη. Πρόκειται ίσως για την σπουδαιότερη σύλληψη καθώς συνδυάζει για καθαρά εκπαιδευτικούς- μαθησιακούς λόγους το ποιητικό κείμενο, το οποίο είναι η καταγραφή των ονομάτων όλων των σημαδοφώνων και των θέσεων. Μουσικά το ποιητικό τονίζεται με την ψαλενέργεια τους. Μ΄ αυτό τον τρόπο οι μαθητές μάθαιναν την ονομασία αλλά και την ενέργειά τους ταυτόχρονα.

Σκοπός/Στόχοι
Να μάθουν οι φοιτητές/τριες τις Μεθόδους μουσικής διδασκαλίας που χρησιμοποιούνταν ως διδασκαλία και περιέχονται στις Παπαδικές. Επίσης, να μελετήσουν την γνωστότερη Μέθοδο, το Μέγα Ίσον του Ιωάννου του Κουκουζέλη, και να συνδυάσουν έτσι την γνώση που προκύπτει από την μελέτη των Προθεωριών και τις Μεθόδους μουσικής διδασκαλίας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:
- Έχετε γνώση των Προθεωριών και των Μουσικών διδακτικών μεθόδων της Ψαλτικής κατά την Βυζαντινή περίοδο.
- Αναγνωρίζετε το περιεχόμενο των Παλαιών Παπαδικών και των Ανθολογιών της Παπαδικής.
- Υπάρχει συγκρότηση ολοκληρωμένης μουσικής προσωπικότητας με κριτική σκέψη και γνωστική επάρκεια.
- Ψάλλετε το Μέγα Ίσου του Ιωάννη Κουκουζέλη.
- Κατανοήσετε τις θέσεις και τις ονομασίες τους.

Λέξεις Κλειδιά

Διδακτικές μέθοδοι	Θεωρητικές πραγματείες	Προθεωρία Παπαδικής	Παπαδική	ΕΒΕ 2458	Ιβήρων 1120
Ανθολογία Παπαδικής	Μ.Π.Τ. (Μετόχιο Παναγίου Τάφου)				

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Κώδικας ΕΒΕ ΜΠΤ 703

Στην παραπάνω κώδικα εξηγήθηκε από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα το κείμενο του Μεγάλου Ίσου από την παλαιά στη Νέα Μέθοδο.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Κωνσταντίνου Ψάχου, Η παρασημαντική της Βυζαντινής Μουσικής, Αθήνα, 1917.

Στην παρούσα βιβλιογραφία ο Κωνσταντίνος Ψάχος παρουσιάζει το κείμενο των Προθεωριών και καταγράφει το Μέγα Ίσον στις σημειογραφίες των διαφόρων περιόδων μέχρι και της Νέα Μέθοδο.

3. Εν άνθος της καθ ἡμᾶς εκκλησιαστικής μουσικής, περιέχον την ακολουθίαν του εσπερινού, του όρθρου και της λειτουργίας μετά καλοφωνικών ειρμών, μελοποιηθέν παρά διαφόρων αρχαίων και νεωτέρων μουσικοδιδασκάλων, εκδίδοται νυν το πρώτον υπό Αγαθαγγέλου Κυριαζίδου πρώην πρωτοψάλτου της Σιωνίτιδος Εκκλησίας, εν Κωνσταντινουπόλει, τύποις Αλεξάνδρου Νομισματίδου, 1896 [= Θεσσαλονίκη 1995].

Περιέχεται το Μέγα Ίσον και είναι η πρώτη φορά που έτυχε έντυπης έκδοσης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1. Να σημανθούν οι θέσεις σε σχέση με τα ονόματα των σημαδοφώνων και των θέσεων και καταγράφονται στο ποιητικό κείμενο.

Άσκηση 1.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Ανοιξαντάρια, τα μεγάλα και «Βυζαντινά»
Εξήγηση Γρηγορίου Πρωτοψάλτου.

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στο μάθημα αυτό θα γίνει ερμηνευτική προσέγγιση και διδασκαλία των Ανοιξανταρίων τα χαρακτηριζόμενα ως μεγάλα ή «βυζαντινά» σε εξήγηση Γρηγορίου Πρωτοψάλτου [Πανδέκτη, Τόμος Α' (1850)]

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα Ανοιξαντάρια οφείλουν την ονομασία τους στην λέξη Ανοίξαντός σου την χείρα, στον όγδοο στίχο από το τέλος, του ργ' (103ου) ψαλμού, απ΄ όπου αρχίζουν και να ψάλλονται. Εκτός από Ανοιξαντάρια λέγονται και Τριαδικά. Χωρίζονται στον ψαλμικό στίχο, στον εξωψαλμικό στίχο, που ως περιεχόμενο έχει δοξολογικό χαρακτήρα στα πρόσωπα της Αγίας Τριάδος, και στο εφύμνιο, Αλληλούια. Ψάλλονται στις αγρυπνίες ή γενικότερα εις την μνήμην κάποιου εορταζομένου αγίου.

Σκοπός/Στόχοι

Να εξασκηθούν οι φοιτητές/τριες στην ερμηνεία των διδαχθέντων μαθημάτων του είδους μελοποιίας της Παλαιάς Παπαδικής και να διευρύνουν τις εμπειρίες βελτιώνοντας την τεχνική τους, αλλά και στην εν γένει αντιμετώπιση μεγάλων χρονικά και δύσκολων τεχνικά μουσικών μελών. Επίσης, να αντιληφθούν το ιστορικό μέγεθος και την καλλιτεχνικής αξίας των Ανοιξανταρίων ως σταθερό κείμενο που καταγράφηκε από την βυζαντινή περίοδο και διατηρείται μέχρι τις μέρες μας σε χρήση.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Βελτιώσετε την εποπτική δυνατότητα επί του συνόλου των Γενών και των Ειδών της Ψαλτικής Τέχνης.
- Συγκροτήσετε ολοκληρωμένη μουσική προσωπικότητα με κριτική σκέψη και γνωστική επάρκεια.
- Υπάρχει κατανόηση των θέσεων που οι βυζαντινοί μελοποιοί χρησιμοποιούσαν για να αναπτύξουν την κατά μίμηση εκτύλιξη του μουσικού κειμένου.

Λέξεις Κλειδιά

Ανοιξαντάρια	Κοντοπετρής	Εξήγηση	Κώδικας ΕΒΕ	Δαβιτικοί ψαλμοί	Πανδέκτη
Πανάρετος	Κλαδάς	Κουκουζέλης	Παλαιόν	Τριαδικά	εφύμνια

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Αθηναϊκός κώδικας «Ακολουθίαι», ΕΒΕ 2458 του 1336

Είναι ο πρώτος χρονολογημένος κώδικας όπου καταγράφονται τα Μέγιστα Ανοιξαντάρια.

2. Πανδέκτη, Τόμος Α' (1850) *Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδο- θείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας*, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ραων [1850].

Είναι το έντυπο βιβλίο όπου καταγράφηκαν οι εξηγήσεις του Γρηγορίου του Πρωτοψάλτου και περιλαμβάνουν τα Μέγιστα Ανοιξαντάρια.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Γρηγορίου Στάθη, ''Η ασματική διαφοροποίηση όπως καταγράφεται στον κώδικα ΕΒΕ 2458 του έτους 1336'', *ΚΒ΄ Δημήτρια Επιστημονικό Συμπόσιο Χριστιανική Θεσσαλονίκη–Παλαιολόγεια Εποχή*, *Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών Ιερά Μονή Βλατάδων*, 29-31 Οκτωβρίου 1987.

Περιγράφει αναλυτικά τον κώδικα ΕΒΕ 2458, τους συνθέτες, τις συνθέσεις, και σχολιάζεται η εξέλιξη της Ψαλτικής Τέχνης της Παλαιολογείου περιόδου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1. Να σημανθούν τα ισοκρατήματα και να προσδιοριστούν μεταβολές στους ήχους από τους οποίους διέρχεται το μέλος. (βαθμολογία 2%)

Άσκηση 2.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Μακάριος ανήρ

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη
Στο μάθημα αυτό γίνεται εκτενής αναφορά στην μελοποίηση των 3 πρώτων ψαλμών, του λεγομένου τριψάλμου, έτσι όπως είναι καταγεγραμμένα από τους βυζαντινούς μελουργούς.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Στην ενότητα αυτή θα δούμε τις συνθέσεις των διαφόρων βυζαντινών μελουργών οι οποίοι μελοποίησαν τους πρώτους τρείς ψαλμούς. Την ονομασία λαμβάνει από τις πρώτες λέξεις Μακάριος ανήρ. Πρόκειται για συνθέσεις που χρονικά καλύπτουν όλη την περίοδο της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου.
.

Σκοπός/Στόχοι
Πρέπει οι φοιτητές/τριες να εξασκηθούν στην ερμηνεία των στίχων του Μακάριος ανήρ, για να διευρύνουν τις εμπειρίες και να βελτιώσουν την τεχνική τους στην εν γένει αντιμετώπιση μεγάλων χρονικά και δύσκολων τεχνικά μουσικών μελών. Αυτό θα τους δώσει εμπειρία με βυζαντινές συνθέσεις και θα προσεγγίσουν καλύτερα την συνθετική δεινότητα των Βυζαντινών μελουργών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αποκτήσετε μια καλύτερη εξοικείωση με την μελοποίηση του Ψαλτηρίου και ειδικότερα με την μελοποίηση του Μακάριος ανήρ.
- Έχετε μια πιο ολοκληρωμένη μουσική προσωπικότητα με κριτική σκέψη και γνωστική επάρκεια.
- Μια καλύτερη γνώση περί της παπαδικής και των συνθέσεων που περιέχονται σ΄ αυτούς τους κώδικες.

Λέξεις Κλειδιά

Μακάριος ανήρ	Τρίψαλμος	Ιωάννης Κουκουζέ-λης	Μανουήλ Χρυσάφης	Ψαλτήριο	Εσπερινός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Αθηναϊκός κώδικας «Ακολουθίαι», ΕΒΕ 2458 του 1336

Είναι ο πρώτος χρονολογημένος κώδικας όπου καταγράφονται το Μακάριος ανήρ.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. ΕΒΕ ΜΤΧ 703,

Είναι ο κώδικας όπου καταγράφηκαν οι εξηγήσεις του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

3. Γρηγορίου Στάθη, ‘’Η ασματική διαφοροποίηση όπως καταγράφεται στον κώδικα ΕΒΕ 2458 του έτους 1336’’, *ΚΒ΄ Δημήτρια Επιστημονικό Συμπόσιο Χριστιανική Θεσσαλονίκη–Παλαιολόγεια Εποχή*, *Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών Ιερά Μονή Βλατάδων*, 29-31 Οκτωβρίου 1987.

Περιγράφει αναλυτικά τον κώδικα ΕΒΕ 2458, τους συνθέτες, τις συνθέσεις, και σχολιάζεται η εξέλιξη της Ψαλτικής Τέχνης της Παλαιολογείου περιόδου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1. Να σημανθούν τα ισοκρατήματα και να προσδιοριστούν μεταβολές στους ήχους από τους οποίους διέρχεται το μέλος.

Άσκηση 3.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Στοίχοι καλοφωνικοί ‘’Ίνα τι εφρύαξαν’’, ‘’Παρέστησαν οι βασιλείς’’

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η Καλοφωνία στις συνθέσεις της βυζαντινής περιόδου αποτελούν το χαρακτηριστικό του ύψους στο οποίο είχε φτάσει η Ψαλτική Τέχνη εκείνη την εποχή. Ειδικότερα στην μελοποίηση του Μακάριος ανήρ, συναντούμε την μελοποίηση των στίχων Ίνα τι εφρύαξαν’’ και ‘’Παρέστησαν οι βασιλείς’’ σε Καλοφωνική μεταχείριση.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Οι στίχοι Ίνα τι εφρύαξαν’’ και ‘’Παρέστησαν οι βασιλείς’’, ‘’Και οι άρχοντες’’, Κατά του Κυρίου’’, κ.α. από τον δεύτερο ψαλμό τονίστηκαν μουσικά από περίφημους βυζαντινούς μελοποιούς, όπως Κουκουζέλη, Κορώνη, Κλαδά Μανουήλ Χρυσάφη, κ.α. με Καλοφωνική μεταχείριση. Δηλαδή, με μεγάλες μελικές θέσεις, με εισαγωγή κρατημάτων και των παρακελευσματικών λέξεων ‘’λέγε’’ και ‘’πάλιν’’. Στην ενότητα αυτή θα προσπαθήσουμε να μελετήσουμε αυτές τις συνθέσεις.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι η γνωριμία και προσέγγιση των ψαλμικών στίχων και της Καλοφωνικής μεταχειρίσεως στην οποία έτυχαν. Έτσι θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε καλύτερα την μελοποιία των βυζαντινών μελουργών και τον συνθετικό μηχανισμό τον οποίο χρησιμοποιούσαν. Παράλληλα θα πετύχουμε μια εξοικείωση με τις μεγάλες και μελισματικές συνθέσεις που απαιτούν πολύ καλή γνώση του βυζαντινού ρεπερτορίου, της θεωρίας και της σωστής φωνητικής διαχείρισης.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Διακρίνετε την μελοποίηση του Ψαλτηρίου με απλή ή Καλοφωνική μεταχείριση.
- Να έχετε κατανοήσει την έννοια της Καλοφωνίας όπως αυτή παρουσιάζεται στις Βυζαντινές συνθέσεις.
- Κατέχετε ερμηνευτικά την μελοποίηση του 2ου Ψαλμού από τους περίφημους βυζαντινούς μελουργούς.

Λέξεις Κλειδιά

Ίνα τι εφρύαξαν	’Παρέστησαν οι βασιλείς	Και οι άρχοντες	Κατά του Κυρίου	Καλοφωνία
Λέγε και Πάλιν	Αναγραμματισμός	Κρατήματα	Ιωάννης Κουκουζέλης	Μανουήλ Χρυσάφης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Αθηναϊκός κώδικας «Ακολουθίαι», ΕΒΕ 2458 του 1336

Είναι ο πρώτος χρονολογημένος κώδικας όπου καταγράφονται το Μακάριος ανήρ.

2. ΕΒΕ ΜΤΧ 703,

Είναι ο κώδικας όπου καταγράφηκαν οι εξηγήσεις του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Γρηγορίου Στάθη, ‘’Η ασματική διαφοροποίηση όπως καταγράφεται στον κώδικα ΕΒΕ 2458 του έτους 1336’’, *ΚΒ΄ Δημήτρια Επιστημονικό Συμπόσιο Χριστιανική Θεσσαλονίκη–Παλαιολόγεια Εποχή*, *Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών Ιερά Μονή Βλατάδων*, 29-31 Οκτωβρίου 1987.

Περιγράφει αναλυτικά τον κώδικα ΕΒΕ 2458, τους συνθέτες, τις συνθέσεις, και σχολιάζεται η εξέλιξη της Ψαλτικής Τέχνης της Παλαιολογείου περιόδου.

4. Γρηγορίου Στάθη, Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας και πανομοιότυπος έκδοσις του καλοφωνικού στιχηρού της Μεταμορφώσεως «Προτυπών την ανάστασιν» μεθ’ όλων των ποδών καίαναγραμματισμών αυτού, εκ του Μαθηματαρίου του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Αθήνα 2008.

Γίνεται παρουσίαση και αναλυτική περιγραφή της Καλοφωνίας της βυζαντινής περιόδου, και ανάλυση των καλοφωνικών στίχων του Μακάριος ανήρ.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1. Να σημανθούν τα χαρακτηριστικά της Καλοφωνίας και να προσδιοριστούν μεταβολές στους ήχους από τους οποίους διέρχεται το μέλος.

Άσκηση 4.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.
(οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Κρατήματα

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην ενότητα αυτή θα μελετήσουμε την παράδοση των Κρατημάτων. Μια ομάδα συνθέσεων που κατά την Βυζαντινή περίοδο αποτελούσαν μέρος του κώδικα της Παπαδικής. Αργότερα βέβαια, με την αύξηση στις συνθέσεις αυτονομήθηκαν και απετέλεσαν αυτόνομο κώδικα τον λεγόμενο Κρατηματάριο.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα Κρατήματα προέρχονται από την λέξη κράτημα, δηλαδή χρονική επέκταση του μουσικού κειμένου, μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας μελοποίησης ενός μουσικού κειμένου. Είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της Καλοφωνίας. Το ποιητικό κείμενο συνίσταται από την επανάληψη φωνηέντων και με την χρήση κάποιων συμφώνων όπως Τοτοτο, Τετετε, Τεριρεμ, νενα, κ.α. Κατηγοριοποιούνται σε διάφορες ομάδες, όπως τα εθνικά κρατήματα, τα οργανικά και άλλα. Στην παρουσίαση του μαθήματος θα μελετήσουμε κάποια ενδεικτικά Κρατήματα της Βυζαντινής περιόδου.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του παρόντος μαθήματος είναι η ενασχόληση με τα κρατήματα της βυζαντινής περιόδου έτσι όπως είναι καταγεγραμμένα στους κώδικες της Παπαδίκης και εξηγήθηκαν στην νέα μέθοδο από το Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα στους κώδικες ΕΒΕ 710 και 711.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Να μελετήσετε τα Κρατήματα, να διαχωρίσετε τη μορφολογική τους δομή εάν δηλαδή θα είναι μονομερής, διμερής, τριμερής, ή τετραμερής η κατανομή του μουσικού κειμένου.
- Να προσεγγίσετε ερμηνευτικά τα Κρατήματα της βυζαντινής περιόδου
- Να εξειδικευτείτε στην έννοια της Καλοφωνίας

Λέξεις Κλειδιά

Κρατή-μματα	Τερετισμοί	Νενανι-σμοί	Εθνικά	Οργανικά	Καλοφω-νία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. ΕΒΕ – ΜΠΤ 710, 711,

Είναι οι εξηγήσεις του Κρατηματαρίου από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Εμμανουήλ Βαμβουδάκη, Τα εν τη Βυζαντινή Μουσική ‘’Κρατήματα’’, Επετηρίδα της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών, έτος Ι΄, το 1933, σσ. 353-361.

Δημοσίευση που περιγράφει το είδος των Κρατημάτων

3. Γρηγορίου Αναστασίου, Τα Κρατήματα στην Ψαλτική Τέχνη, Έκδοση ΙΒΜ, Αθήνα 2005,

Διδακτορική διατριβή που ασχολείται κατ΄ εξοχήν με τα Κρατήματα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1. Να μελετηθούν διάφορα κρατήματα και να χαρακτηριστούν με βάση την δομή τους.

Άσκηση 5.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Κεκραγάρια

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη
Στην ακολουθία του εσπερινού τα Κεκραγάρια αποτελούν ένα από τα σταθερά μέλη της ακολουθίας. Πρόκειται για τον 140ο ψαλμό και την μελοποίηση των πρώτων δύο στίχων. Από τις πρώτες λέξεις Κύριε εκέκραξα, παίρνει την ονομασία και όλη η ομάδα του ψαλμού ως Κεκραγάρια. Πρώτη καταγραφή χρονικά περιέχεται στον κώδικα ΕΒΕ 2458.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Τα παλαιότερα Κεκραγάρια αναγράφονται ως Κεκραγάρια του Ιωάννου του Δαμάσκηνου και περιέχονται εκτός από τους κώδικες της Παπαδικής και τις Ανθολογίας της Παπαδικής και στον κώδικα με την επωνυμία Αναστασιματάριο. Είναι τονισμένα και στους οκτώ ήχους καλύπτοντας έτσι την οκταηχία των ύμνων που μας παρέδωσε ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός μέσα από το βιβλίο του Οκτώηχος ή Παρακλητική.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός του μαθήματος είναι η μελέτη και η μουσική προσέγγιση των παλαιότερων Κεκραγαρίων που φέρουν την επωνυμία ως Κεκραγάρια του Ιωάννου του Δαμασκηνού και καλύπτουν χρονικά την βυζαντινή περίοδο. Στόχος είναι η εκμάθηση αυτών των συνθέσεων ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα τις μελωδίες της βυζαντινής περιόδου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εποπτική δυνατότητα επί του συνόλου των Γενών και των Ειδών της Ψαλτικής Τέχνης.
- Ερμηνεύσετε τα Κεκραγάρια ένα σταθερό κείμενο της Ακολουθίας του Εσπερινού, ενώ παράλληλα θα αποκτήσετε και συγκρότηση ολοκληρωμένης μουσικής προσωπικότητας με κριτική σκέψη και γνωστική επάρκεια.

Λέξεις Κλειδιά

Ιωάννης Δαμασκηνοός	Μανουήλ Χρυσάφης	Κεκραγάρια	Εσπερινός	Στιχολογία	140ος Ψαλμός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. χφ. ΕΒΕ-ΜΠΤ 703

Είναι οι εξηγήσεις των Κεκραγαρίων από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα.
Συμπληρωματικό Υλικό

2. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

3. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος α΄, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαων [1850].

Είναι το έντυπο βιβλίο όπου καταγράφηκαν οι εξηγήσεις του Γρηγορίου του Πρωτοψάλτου και περιλαμβάνουν τα Μέγιστα Ανοιξαντάρια και τις συντμήσεις του Χουρμουζίου.

4. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1. Να μελετηθούν τα Κεκραγάρια κατ΄ ήχον και να γίνουν κατά περίπτωση ανάλυση των μελών με βάση την τροπικότητα.

Άσκηση 6.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.
(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.
Περίπου 20 ώρες

Θέμα: Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα σχολιασμένα θέματα (Ανοιξαντάρια, Μακάριος ανήρ, Στοίχοι καλοφωνικοί, Κρατήματα) των προηγουμένων ενοτήτων και να τα αναπτύξετε σε σχέση με την καταγραφή τους στα μουσικά χειρόγραφα, την βιογραφία των μελουργών τους και εν τέλει την ερμηνευτική τους απόδοση. Σε κάθε περίπτωση ο ακριβής ορισμός του θέματος ορίζεται κατόπιν συνεννοήσεως με τον αρμόδιο καθηγητή.

ΤΙΤΛΟΣ:
Δοχαί ή Προκείμενα της Εβδομάδος

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη
Τα προκείμενα είναι στίχοι από διάφορους ψαλμούς του Ψαλτηρίου που ψάλλονται στην ακολουθία του εσπερινού μετά την είσοδο και τον Επιλύχνιο ύμνο Φως ιλαρόν.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Μελοποιούνται σύμφωνα με τον προκειμενικό τρόπο μελοποιίας. Επιλέγεται ένας στίχος απ' τον ψαλμό και προψάλλεται, με μέλος σύντομο ή αργό ή μελισματικό, - οπότε έχουμε τις περιπτώσεις των καλοφωνικών "δοχών", και επαναλαμβάνεται το ίδιο μέλος ή παραλλαγμένο αφού πρώτα απαγγελθεί ως πρόψαλμα ένας άλλος στίχος απ' τον ίδιο ψαλμό. Το προκείμενο ψάλλεται συνήθως τρεις ή πέντε φορές. Προψάλλονται άρα δύο ή τέσσερεις στίχοι, ή και ένας στίχος αν το προκείμενο ψαλθεί δύο φορές.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός του μαθήματος είναι η γνωριμία με τις λεγόμενες Δοχές ή αλλιώς Προκείμενα της όλης εβδομάδος, δηλαδή, τους ψαλμικούς στίχους που ψάλλουμε με προκειμενικό τρόπο πριν από την ανάγνωση των αναγνωσμάτων στην Ακολουθία του Εσπερινού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:
- Αναγνωρίσετε τις Δοχές και να τις χαρακτηρίσετε ως σύντομες ή αργές, ή καλοφωνικές.
- Να ερμηνεύσετε μελοποιητικά τα Προκείμενα.
- Να συγκρίνετε τα Προκείμενα της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Ψαλτικής παράδοσης.

Λέξεις Κλειδιά

Δοχές	Εσπερινός	Προκείμενα	Καλοφωνία	Αναγνώσματα	Παπαδικές

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. χφ. ΕΒΕ-ΜΠΤ 703

Είναι οι εξηγήσεις των Δοχών από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Γρηγορίου Στάθη, «Η μελοποίηση και τα μουσικά κείμενα των ψαλμών των Εγκαινίων», εις …τιμή προς τον διδάσκαλον… , Αθήναι 2001, κεφ. Ζ΄, σ. 392.

Αναλύεται διεξοδικά η μελοποίηση στίχων του Ψαλτηρίου με προκειμενικό τρόπο και παρουσιάζεται η χρήση τους στο λεγόμενο Ασματικό και Ενοριακό Τυπικό.

3. Δημητρίου Μπαλαγεώργου, Η Ψαλτική παράδοση των Ακολουθιών του Βυζαντινού Κοσμικού Τυπικού, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2001.

Παρουσιάζονται η καταγραφή και ένταξη των Δοχών στο Ασματικό και Ενοριακό Τυπικό, από ιστορικής και υμνογραφικής πλευράς, όπως επίσης και την μελοποίηση τους.

4. Ιωάννη Λιάκου, Η Βυζαντινή Ψαλτική παράδοση της Θεσσαλονίκης κατά τον ιδ΄- ιε΄ αιώνα, Έκδοση Ι.Β.Μ. Αθήνα 2007.

Παρουσιάζονται οι Καλοφωνικές μεταχειρίσεις των Δοχών της Θεσσαλονικέας Ψαλτικής παραδόσεως μέσα από τους κώδικες της Βυζαντινής περιόδου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1. Να μελετηθούν οι Δοχές και να γίνουν αναλύσεις στους ήχους με βάση την τροπικότητα.

Άσκηση 7.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Πολυέλεοι –Δοξαστικά Πολυελέων

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ο Πολυέλεος, ως μελοποίηση από την Βυζαντινή περίοδο. Οι παλαιότεροι Πολυέλεοι του Κουκουμά και του Λατρινού. Οι τρεις στάσεις των Πολυελέων. Τα αλλάγματα και τα Τριαδικά Δοξαστικά τους.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Θα γίνει μια προσέγγιση των λεγομένων Πολυελέων δηλαδή των Ψαλμών και των Εκλογών που ψάλλονται στην Ακολουθία του Όρθρου. Οι παλαιότεροι Πολυέλεοι είναι του Νικολάου του Κουκουμά, όπου αναφέρει χαρακτηριστικά: Πολυέλεος ψαλλόμενος εν Κωνσταντίνου πόλη και εν όλω τω κόσμω. Ο δεύτερος Πολυέλεος της Βυζαντινής περιόδου είναι ο Λατρινός.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός είναι να εξασκηθούν οι φοιτητές/τριες στην ερμηνεία των διδαχθέντων μαθημάτων του είδους των Πολυελέων. Να μάθουν περί των Αντιφώνων και των Εκλογών. Όπως επίσης θα προσεγγίσουν και τα Δοξαστικά των Πολυελέων και των Καλοφωνικών Στίχων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Παρακολούθηση των μορφολογικών εξελίξεων στην τροπικότητα και στο ρυθμό.
- Μελέτη των Πολυελέων του Κουκουμά και Λατρινού.

Λέξεις Κλειδιά

Πολυέ-λεοι	Δοξολογίες	Στάσεις	Αλλάγματα	Εφύμνια	Υπόψαλμα	Δο-ξα-στικά	Θε-ο-το-κία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. ΕΒΕ ΜΠΤ 704

Περιέχονται εξηγήσεις των Πολυελέων του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Αχιλλέα Χαλδαιάκη, Ο Πολυέλεος στην Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή μελοποιία, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2003.

Διδακτορική διατριβή που αφορά κατ΄εξοχήν την μελοποίηση των Πολυελέων.

3. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 2, περιέχων τα μαθήματα του όρθρου, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται οι Πολυέλεοι.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1. Να μελετηθούν στίχοι και των δύο Πολυελέων και να δοθεί βαρύτητα στα αλλάγματα, στην τροπικότητα και γενικότερα στην μελοποίησή τους.

Άσκηση 8.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Πασαπνοάρια του Όρθρου

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη
Τα Πασαπνοάρια του Όρθρου λαμβάνουν το όνομά τους από την πρώτη φράση Πάσα πνοή του 150ου ψαλμού. Καταγράφονται σε όλες Παπαδικές και αποτελούν ένα είδος όπου πολλοί συνθέτες μας παρέδωσαν συνθέσεις τους.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Στην ακολουθία του Όρθρου και πριν το λεγόμενο Εωθινό Ευαγγέλιο ψάλλονται τα λεγόμενα Πασαπνοάρια του όρθρου. Πρόκειται για μία καλοφωνική μεταχείριση του ψαλμικού στίχου Πάσα πνοή αινεσάτω τον Κύριον, όπου στη συνέχεια παρεμβάλλεται εξωψαλμικός στίχος και Κράτημα. Έχουμε συνθέσεις των Πασαπνοαρίων από τη Βυζαντινή ακόμα περίοδο κατ΄ ήχον.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός του μαθήματος οι νέοι φοιτητές και φοιτήτριες να γνωρίσουν τα Πασαπνοάρια του Όρθρου στην μελοποίηση της Βυζαντινής περιόδου ως ένα μέρος τον κωδίκων της Παπαδικης. Για την καλύτερη προσέγγιση σ΄ αυτά τα κείμενα θα μελετήσουμε δειγματοληπτικά κείμενα σ΄ όλους τους ήχους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε την δυνατότητα να ψάλετε αυτές τις περίφημες συνθέσεις των Βυζαντινών μελουργών.
- Μελετήστε την έννοια της Καλοφωνίας έτσι όπως καταγράφεται σ΄ αυτό το είδος της μελοποιίας.
- Να δείτε την εξέλιξη του μέλους στο σημείο των κρατημάτων.

Λέξεις Κλειδιά

Πασαπνοάρια του Όρθρου	Καλοφωνία	Παπαδική	Εωθινό Ευαγγέλιο	Εξωψαλμικός στίχος	Ιωάννης Κουκουζέλης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. ΕΒΕ ΜΠΤ 704

Περιέχονται εξηγήσεις των Πολυελέων του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Γρηγορίου Στάθη, ‘’Η ασματική διαφοροποίηση όπως καταγράφεται στον κώδικα ΕΒΕ 2458 του έτους 1336’’, ΚΒ΄ Δημήτρια Επιστημονικό Συμπόσιο Χριστιανική Θεσσαλονίκη–Παλαιολόγεια Εποχή, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών Ιερά Μονή Βλατάδων, 29-31 Οκτωβρίου 1987.

Περιγράφει αναλυτικά τον κώδικα ΕΒΕ 2458, τους συνθέτες, τις συνθέσεις, και σχολιάζεται η εξέλιξη της Ψαλτικής Τέχνης της Παλαιολογείου περιόδου.

3. Γρηγορίου Στάθη, Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας και πανομοιότυπος έκδοσις του καλοφωνικού στιχηρού της Μεταμορφώσεως «Προτυπών την ανάστασιν» μεθ' όλων των ποδών καίαναγραμματισμών αυτού, εκ του Μαθηματαρίου του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Αθήνα 2008.

Γίνεται παρουσίαση και αναλυτική περιγραφή της Καλοφωνίας της βυζαντινής περιόδου, και ανάλυση των Πασαπνοαρίων του Όρθρου.

4. Γρηγορίου Αναστασίου, Τα Πασαπνοάρια του Όρθρου ως Καλοφωνικές συνθέσεις, σκέψεις που γεννιούνται για την σκοπιμότητα του Καλοφωνικού μέλους γενικότερα, The American Society of Byzantine Music and Hymnology 1ο Διεθνές Συνέδριο Αθήνα, Ελλάδα, 10-15 Σεπτεμβρίου 2007.

Γίνεται παρουσίαση και αναλυτική περιγραφή της Καλοφωνίας της βυζαντινής περιόδου, και ανάλυση των Πασαπνοαρίων του Όρθρου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1. Να μελετηθούν τα Πασαπνοάρια του Όρθρου και να καταγραφούν με βάση τους ήχους και τους μελουργούς. (βαθμολογία 2%)

Άσκηση 9.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Μαθηματάριο

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το Καλοφωνικό Στιχηράριο ή Μαθηματάριο, ως αυτόνομος κώδικας παρουσιάζεται το α΄ μισό του ιε΄ αιώνα και αποτελεί ανάπτυξη των σχετικών ενοτήτων των Παπαδικών. Η συγγραφή ενός τέτοιου κώδικα έγινε απαραίτητη ανάγκη για να στεγαστούν όλες οι ομοιοειδείς συνθέσεις τις οποίες είχαν μελοποιήσει οι μεγάλοι βυζαντινοί μουσικοί.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στα χρόνια του Μανουήλ Χρυσάφου ο κώδικας Καλοφωνικό Στιχηράριο ή Μαθηματάριο έλαβε τη μεγαλύτερη έκταση. Το περιεχόμενο του Μαθηματαρίου είναι κυρίως τα Καλοφωνικά Στιχηρά μαθήματα όλων των εορτών του χρόνου που ξεκινούν από την αρχή του εκκλησιαστικού έτους δηλαδή της 1ης Σεπτεμβρίου μέχρι την 31η Αυγούστου και από την Κυριακή του Τελώνου και Φαρισαίου μέχρι και την Κυριακή των Αγίων Πάντων δηλαδή την περίοδο που ορίζεται ως περίοδος του Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι να γίνει μία πρώτη προσέγγιση με το είδος των Καλοφωνικών Στιχηρών τα οποία αρχικά περιέχονταν στο βιβλίο της Παπαδικής. Για το λόγο αυτό και η ενασχόληση θα γίνει κυρίως με τις παλαιότερες συνθέσεις του Μαθηματαρίου, όπως για παράδειγμα ‘’Τον Δεσπότην και αρχιερέα’’, ή το ‘’Άνωθεν οι προφήται’’, τα οποία και χαρακτηρίζονται ως παλαιά ή αρχαία.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίσετε μια άλλη ομάδα τροπαρίων όπως είναι τα Καλοφωνικά Στιχηρά, τα οποία αρχικά είχαν συμπεριληφθεί στον κώδικα της Παπαδικής.
- Διακρίνετε τα κοινά αλλά και τα διαφορετικά στοιχεία μεταξύ του Μαθηματαρίου και των Παπαδικών

Λέξεις Κλειδιά

Καλοφωνικό Στιχηράριο	Παπαδική	Μαθηματάριο	Καλοφωνία	Κρατήματα	Παλαία ή Αρχαία μέλη

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α Δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 3, περιέχων τα μέγιστα μαθήματα της τε Παπαδικής και του Μαθηματαρίου, εν Κωνσταντινουπόλει αωνα [1851]

Περιέχει τις εξηγήσεις του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου στα Καλοφωνικά Στιχηράρια.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Γρηγορίου Στάθη, Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας και πανομοιότυπος έκδοσις του καλοφωνικού στιχηρού της Μεταμορφώσεως «Προτυπών την ανάστασιν» μεθ' όλων των ποδών καίαναγραμματισμών αυτού, εκ του Μαθηματαρίου του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Αθήνα 2008.

Γίνεται παρουσίαση και αναλυτική περιγραφή του είδους των Καλοφωνικών Στιχηρών. Επίσης, ο καθ. Γρ. Στάθης μας παραθέτει σε κατάλογο όλους τους τόμους του Μαθηματαρίου, τους οποίους εξήγησε ο Χουρμούζιος.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1. Να μελετηθούν από άποψη τροπικότητας, ρυθμού, και έκφρασης, δειγματοληπτικά κάποια Καλοφωνικά Στιχηρά βυζαντινών μελουργών.

Άσκηση 10.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.
(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Χερουβικά –Κοινωνικά

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη
Στην ενότητα αυτή οι φοιτές/τριες θα διδαχθούν συνοπτικά ιστορικές πληροφορίες περί του Χερουβικού και του Κοινωνικού ύμνου. Επίσης, θα μελετηθούν κάποια Χερουβικά και Κοινωνικά της Βυζαντινής Περιόδου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Τα Χερουβικά αποτελούν ένα από τα κεντρικότερα μελοποιήματα της Θείας Λειτουργίας. Ο Χερουβικός ύμνος, ως ποιητικό κείμενο, διαφοροποιείται στην Λειτουργία του Μ. Βασιλείου και του Χρυσοστόμου, από τις Λειτουργίες των Προηγιασμένων Δώρων, της Μεγάλης Πέμπτης και του Μεγάλου Σαββάτου. Μελοποιητικά καταγράφονται χερουβικά από την Παλαιολόγεια περίοδο μέχρι και της μέρες μας.
Τα Κοινωνικά αποτελούν επίσης, την ευρύτερη ομοειδής ενότητα της μελοποιίας στην ιστορία της Ψαλτικής Τέχνης. Χωρίζονται σε τρεις ενότητες. Δηλαδή, στον κύκλο την Κοινωνικών της Εβδομάδος, των Κυριακών και των εορτών του Ενιαυτού. Βυζαντινά Χερουβικά και Κοινωνικά τα οποία θα προσεγγίσουμε είναι: ‘’Σιγησάτω’’, του Νικηφόρου Ηθικού, και ‘’Αινείτε’’ του Ιωάννου Κουκουζέλη. –Το λεγόμενο παλατινό Χερουβικό του Κουκουζέλη. –Χερουβικά και Κοινωνικά του Ιωάννου Κλαδά και του Μανουήλ Χρυσάφη**.**

Σκοπός/Στόχοι
Η μελέτη των Χερουβικών και των Κοινωνικών ύμνων. Επίσης, θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε τις ερμηνευτικές αναλύσεις που πραγματοποιούνται στις μεγάλες αυτές συνθέσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εκμάθηση των Χερουβικών και Κοινωνικών της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου.
- Αντίληψη της ρυθμικής αγωγής

Λέξεις Κλειδιά

Μανουήλ Χρυσάφης		Χρυσάφης Παλαιός	Κοινωνικό Μ. Σαββάτου	Εξηγέρθη
Χερουβικός ύμνος	Κοινωνικός ύμνος	Κρατή-ματα	Λειτουργία	Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Κοινωνικά Παλαιών Διδασκάλων Μέρος Α΄-Β΄, Κέντρο ενότητος και μελέτης – προβολής των αξιών μας ‘’Ενωμένη Ρωμιοσύνη’’.2014

Συλλογή των Παλαιών Κοινωνικών που εξηγήθηκαν από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα.

2. Εν άνθος της καθ ἡμᾶς εκκλησιαστικής μουσικής, περιέχον την ακολου- θίαν του εσπερινού, του όρθρου και της λειτουργίας μετά καλοφωνικών ειρμών, μελοποιηθέν παρά διαφόρων αρχαίων και νεωτέρων μουσικοδιδασκάλων, εκδίδοται νυν το πρώτον υπό Αγαθαγγέλου Κυριαζίδου πρώην πρωτοψάλτου της Σιωνίτιδος Εκκλησίας, εν Κωνσταντινουπόλει, τύποις Αλεξάνδρου Νομισματίδου, 1896 [= Θεσσαλονίκη 1995].

Περιέχεται τα Βυζαντινά Χερουβικά και Κοινωνικά και είναι η πρώτη φορά που έτυχαν έντυπης έκδοσης.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Κωνσταντίνο Καραγκούνη, Η παράδοση και εξήγηση του μέλους των Χερουβικών της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής μελοποιίας, Έκδοση Ι.Β.Μ. Μελέται 7, Αθήνα 2003. (Διδακτορική Διατριβή)
4. Μανόλη. Χατζηγιακουμή, Μνημεία εκκλησιαστικής μουσικής, τόμος δεύτερος, Τα μουσικά κείμενα, Μερος Α , Ανθολογίες πρώτη έως πέμπτη, Αθήνα 2000.
5. Μανόλη Χατζηγιακουμή, Μνημεία εκκλησιαστικής μουσικής, τόμος δεύτερος, Τα μουσικά κείμενα, Μερος Β , Ανθολογίες έκτη έως δέκατη, Αθήνα 2000.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1. Να μελετηθούν από πλευράς έκφρασης ρυθμού, αναλύσεων, να επισημανθούν τα ισοκρατήματα και να προσδιοριστούν μεταβολές στους ήχους από τους οποίους διέρχεται το μέλος.

Άσκηση 11.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.
Περίπου 20 ώρες

Θέμα: Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα σχολιασμένα θέματα (Κεκραγάρια, Δοχαί, Πολυέλεοι –Δοξαστικά Πολυελέων, Πασαπνοάρια του Όρθρου, Μαθηματάριον, Χερουβικά –Κοινωνικά) των προηγουμένων ενοτήτων και να τα αναπτύξετε σε σχέση με την καταγραφή τους στα μουσικά χειρόγραφα, την βιογραφία των μελουργών τους και εν τέλει την ερμηνευτική τους απόδοση. Σε κάθε περίπτωση ο ακριβής ορισμός του θέματος ορίζεται κατόπιν συνεννοήσεως με τον αρμόδιο καθηγητή.

ΤΙΤΛΟΣ:
Μεγαλυνάρια

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη
Με τον όρο μεγαλυνάρια καθιερώθηκε στην υμνογραφία για κάποιες ομάδες στιχολογιών που αρχίζουν με τη φράση Μεγάλυνον, ψυχή μου ή περιλαμβάνουν το ρήμα Μεγαλύνω. Τα Μεγαλυνάρια Θεοτόκια αποτελούν συνθετικό είδος του Παπαδίκου γένους της βυζαντινής και μεταβυζαντινής μελοποίίας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Το αρχαιότερο μεγαλυνάριο είναι η Θ΄ ωδή, η επονομαζόμενη ωδή της Θεοτόκου. Γενικό χαρακτηριστικό των μαθημάτων είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της Καλοφωνίας. Του αναγραμματισμού ή αναποδισμού, την εισαγωγή κρατημάτων, και την χρήση μεγάλων μελισματικών φράσεων. Καταγραφή των Μεγαλυναρίων απαντάται χρονικά από τον ιδ΄ αιώνα.

Σκοπός/Στόχοι
Να γνωρίσουν οι φοιτητές/τριες το είδος των Μεγαλυναρίων. Πρόκειται για μια σπουδαία ομάδα τροπαρίων που ως κεντρικό άξονα ποιητικά είναι το πρόσωπο της Υπεραγίας θεοτόκου και μελοποιητικά τονίζονται με Καλοφωνική μεταχείριση. Επομένως, είναι μια άλλη καλή περίπτωση παρακολούθησης των Θεοτοκίων Μαθημάτων-Μεγαλυναρίων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Μελετάτε τις οκτάηχες συνθέσεις, κάποιες εκ των οποίων είναι και Μεγαλυνάρια.
- Να οριοθετήστε ποια είναι τα Βυζαντινά Μεγαλυνάρια και οι ποιητές τους.
- Να ερμηνεύετε τις συνθέσεις των Μεγαλυναρίων.

Λέξεις Κλειδιά

Μεγαλυνάρια	Άξιον εστίν	Τιμιωτέρες	Θεοτοκία	Οκτάηχες	Θ΄ ωδή

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Σεβαστή Μαζέρα –Μάμαλη, Τα Μεγαλυνάρια Θεοτοκία της Ψαλτικής Τέχνης, Έκδοση Ι.Β.Μ. Αθήνα 2008.

Διδακτορική διατριβή που ασχολείται κατ΄ εξοχήν με το θέμα των Μεγαλυναρίων.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Γρηγορίου Στάθη, Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας και πανομοιότυπος έκδοσις του καλοφωνικού στιχηρού της Μεταμορφώσεως «Προτυπών την ανάστασιν» μεθ' όλων των ποδών καίαναγραμματισμών αυτού, εκ του Μαθηματαρίου του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Αθήνα 2008.

Μονογραφία με εξειδίκευση στο Καλοφωνικό μέλος του Μαθηματαρίου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1. Να μελετηθούν δειγματοληπτικά κάποια Μεγαλυνάρια να επισημανθούν τα Καλοφωνικά στοιχεία, να σημανθούν τα ισοκρατήματα και να προσδιοριστούν μεταβολές στους ήχους από τους οποίους διέρχεται το μέλος.

Άσκηση 12.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Οικηματάριον ή Κοντακάριον

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη
Ο Ακάθιστος Ύμνος υπό την μορφή που έχει σήμερα, αποτελείται από ένα προοίμιο και από 24 διαδοχικούς εκτενείς και σύντομους οίκους-στροφές, διαφορετικού τύπου, οι οποίοι σχηματίζουν αλφαβητική ακροστιχίδα. Ο Ακάθιστος ύμνος έτυχε μελοποιήσεως κατά την Βυζαντινή περίοδο από τους σπουδαίους μελουργούς, όπως Ιωάννης ο Γλυκύς, ο Ιωάννης Κουκουζέλης και κυρίως ο Ιωάννης ο Κλαδάς.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Έχει μεγάλη σπουδαιότητα η παρακολούθηση της μελοποιήσεως του Ακαθίστου ύμνου. Αν και πρόκειται για συνθέσεις που στην σημερινή εποχή δεν έχουν χώρο στην λατρεία μας, ωστόσο αποτελούν ύψιστες συνθετικές εκφράσεις των βυζαντινών χρόνων. Η δομή, ή εναλλαγή των ήχων, η εισαγωγή κρατημάτων είναι στοιχεία τα οποία μπορούμε να παρακολουθήσουμε μέσα από την μελέτη αυτών των συνθέσεων που έτυχαν εξηγήσεως από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός είναι να εξασκηθούν οι φοιτητές/τριες στην ερμηνεία των διδαχθέντων μαθημάτων του είδους του Κοντακαρίου ή Οικηματαρίου. Έτσι θα μπορέσουν να προσεγγίσουν καλύτερα την μελοποιία της Βυζαντινής περιόδου. Να αντιληφθούν δηλαδή το ιστορικό μέγεθος και την καλλιτεχνική αξία της παλαιάς παπαδικής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Μελετήσετε τα κείμενα του Οικηματαρίου, μέσα από τις εξηγήσεις του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.
- Να γνωρίζετε την δομή του Ακαθίστου ύμνου και των μελουργών οι οποίοι τόνισαν τον Ακάθιστο ύμνο.

Λέξεις Κλειδιά

Κοντακάριο	Οικηματάριο	Κρατήματα	Ιωάννης Κλαδάς	Προίμιο	Εφύμνιο	Οίκος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Φλώρα Κρητικού, Ο Ακάθιστος ύμνος στην Βυζαντινή και μεταβυζαντινή μελοποιία, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2004.

Διδακτορική διατριβή που ασχολείται κατ΄ εξοχήν με το θέμα του Οικηματαρίου.

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Γρηγορίου Στάθη, Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας και πανομοιότυπος έκδοσις του καλοφωνικού στιχηρού της Μεταμορφώσεως «Προτυπών την ανάστασιν» μεθ' όλων των ποδών καίαναγραμματισμών αυτού, εκ του Μαθηματαρίου του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Αθήνα 2008.

Μονογραφία με εξειδίκευση στο Καλοφωνικό μέλος του Μαθηματαρίου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1. Να μελετηθούν κάποιοι από τους οίκους και να γίνουν επισημάνσεις στο μέλος και στην κίνηση του, όπως επίσης, και στην τροπικότητα που παρουσιάζεται.

Άσκηση 13.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Τελευταία Τηλεσυνάντηση /Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάγονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Μέθοδοι διδασκαλίας των θέσεων – Μέγα ίσον.
(1η εβδομάδα)

Άσκηση 1.1 Αναφέρετε τους τίτλους πέντε Μεθόδων διδασκαλίας.
Σκεφτείτε πόσες Μεθόδους διδασκαλίας έχουμε αναφέρει, οι οποίες περιέχονται μετά την Προθεωρία στις παπαδικές και στις Ανθολογίες της Παπαδικής. Αναφέρετε ακόμα τις Μεθόδους του Στιχηραρίου ή των Μεθόδων των Στιχηρών.

ΤΙΤΛΟΣ: Μακάριος ανήρ
(3η εβδομάδα)

Άσκηση 3.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν.

ΤΙΤΛΟΣ: Κρατήματα
(5η εβδομάδα)

Άσκηση 5.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν.

ΤΙΤΛΟΣ: Δοχαί
(7η εβδομάδα)

Άσκηση 7.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν.

ΤΙΤΛΟΣ: Πασαπνοάρια του Όρθρου
(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν.

ΤΙΤΛΟΣ: Χερουβικά –Κοινωνικά
(11η εβδομάδα)

Άσκηση 11.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν.

ΤΙΤΛΟΣ: Μεγαλυνάρια

(12η εβδομάδα)

Άσκηση 12.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν.

ΤΙΤΛΟΣ: Οικηματάριον ή Κοντακάριον

(13η εβδομάδα)

Άσκηση 13.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ305	Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Αναπλ. καθ. Μαρία Αλεξάνδρου
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση. Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η Εβδομάδα. Εισαγωγή στην Παλαιογραφία της Βυζαντινής Μουσικής	7
2η Εβδομάδα. Στοιχεία Παλαιογραφίας της Ελληνικής Γλώσσας και Βυζαντινής Κωδικολογίας	9
3η Εβδομάδα. Χρονολόγηση βυζαντινών και μεταβυζαντινών χειρογράφων	11
4η Εβδομάδα. Η εκφωνητική σημειογραφία	13
5η Εβδομάδα. Ελληνικές μουσικές γραφές της πρώτης χριστιανικής χιλιετίας	15
6η Εβδομάδα. Παλαιοβυζαντινές σημειογραφίες	17
7η Εβδομάδα. Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Α΄): Εισαγωγή	19
8η Εβδομάδα. Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Β΄): Η οκτώηχος στο Παλαιό Σύστημα	21
9η Εβδομάδα. Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Γ΄): Μετροφωνία – Παραλλαγή – Μέλος: το διδακτικό τρίπτυχο του Παλαιού Συστήματος	23
10η Εβδομάδα. Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Δ΄.1): Χειρονομία, Μεγάλα σημαδία, Θέσεις	25
11η Εβδομάδα. Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Δ΄.2): Το *Μέγα Ίσον* του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη	27
12η Εβδομάδα. Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Ε΄): Μουσική εξήγηση	29
13η Εβδομάδα. Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Ε΄.2): Μουσική εξήγηση	33
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	35
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	36
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	37

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το Ήθος, το Ύφος και την Παρακαταθήκη της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής Παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη» απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων.

Η πρωτοτυπία του Προγράμματος είναι πολυδιάστατη, καθώς ενώ προετοιμάζει αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξιδεικευμένο πρόγραμμα σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους βυζαντινής μουσικής, εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και καλύπτοντας- μέσα στο πλαίσιο των μουσικών σπουδών- το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της ανατολικής εκκλησιαστικής μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης, ήτοι ψαλτικής τέχνης.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται στην διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα αναλυτικής βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας (παλαιάς και νέας μεθόδου)· θεωρίας, μορφολογίας και πρακτικών εφαρμογών στην ψαλτική τέχνη· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής, ορθοφωνίας, μουσικής ανάλυσης και αισθητικής· διδασκαλίας (θεωρητικής και εργαστηριακής) της ψαλτικής τέχνης· ορθογραφίας της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· μουσικής αρμονίας στην βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας και μουσικής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· χειρόγραφης και έντυπης παράδοσης του ψαλτικού ρεπερτορίου, της βυζαντινής καλοφωνίας και της Παραδοσιακής Μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου της Ψαλτικής, που είναι το Κανονάκι. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπλη-

ρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

• Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).

• Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των μονωδών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.

• Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.

• Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.

• Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.

• Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το μάθημα «Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής» προσφέρει μια επισκόπηση της εξέλιξης διάφορων ειδών ελληνικής μουσικής γραφής από τον 3ο αι. μ.Χ. έως τις αρχές του 19ου αιώνα (μέχρι το 1820, όταν άρχισε σταδιακά να επικρατεί το μουσικό τυπογραφείο). Μετά από μια σύντομη εισαγωγή στα διάφορα είδη γραφής και στην ιστορία της ελληνικής γραφής (μεγαλογράμματης και μικρογράμματης) και του τρόπου χρονολόγησης των βυζαντινών χειρογράφων, παρουσιάζονται πανοραμικά η εκφωνητική σημειογραφία, ο Πάπυρος της Οξυρρύγχου αρ. 1786 και διάφορες αρχέγονες σημειογραφίες που τεκμηριώνονται σε σπαράγματα της πρώτης χιλιετίας. Έμφαση δίνεται στην παλαιοβυζαντινή σημειογραφία (πρώιμη βυζαντινή, 10ος-12ος αι., με τις δύο οικογένειές της, αγιοπολίτικη και αθωνική) και στη μεσοβυζαντινή παρασημαντική (μέση πλήρης, 12ος-17ος αι. και μεταβατική εξηγητική περ. 1760-1814/15), με τα επιμέρους εξελικτικά στάδιά της. Επίσης, εξετάζονται θέματα που αφορούν την οκτωηχία στην Παλαιά Μέθοδο (μαρτυρίες, ηχήματα, φθορές), τις τρείς βαθμίδες εκμάθησης του ρεπερτορίου (μετροφωνία-παραλλαγή-μέλος), τη χειρονομία και τις θέσεις, καθώς και την τεχνική και τέχνη της εξήγησης. Το μάθημα πλαισιώνεται από πολλές ασκήσεις ψαλμώδησης.

ΣΤΟΧΟΙ

• Η εισαγωγή των φοιτητών στον κόσμο των βυζαντινών μουσικών χειρογράφων.

• Η γνωριμία των φοιτητών με την ελληνική και την ξενόγλωσση βιβλιογραφία σχετικά με την παλαιογραφία της βυζαντινής μουσικής.

• Η εξάσκηση των φοιτητών με χειρόγραφα διάφορων ειδών ελληνικής μουσικής γραφής, εφαρμόζοντας τις εκάστοτε μεθόδους για τη διερεύνηση των επιμέρους γραφών.

• Η αφομοίωση βασικών γνώσεων και η απόκτηση ικανοτήτων παλαιογραφικής έρευνας εκ μέρους των φοιτητών/τριών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Εισαγωγή στην Παλαιογραφία της Βυζαντινής Μουσικής

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το εισαγωγικό μάθημα της πρώτης εβδομάδας προσφέρει μια γενική επισκόπηση του αντικειμένου μελέτης της βυζαντινής μουσικής. Επίσης, σκιαγραφεί την ιστορική πορεία των διάφορων ελληνικών μουσικών γραφών και δίνει μια πρώτη όψη του τεράστιου πλούτου ψαλτικών χειρογράφων που διασώθηκαν από τον 10ο-19ο αι. (περίπου 10.000), στο ευρύτερο πλαίσιο του βυζαντινού και μεταβυζαντινού πολιτισμού.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 1η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία των θεμάτων Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής.

Σκοπός/Στόχοι

• Κατανόηση του αντικειμένου μελέτης και έρευνας της Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής.

• Γενική επισκόπηση των εξελικτικών περιόδων των ελληνικών μουσικών γραφών, με έναν ιστορικό και έναν συστηματικό άξονα.

• Συνειδοποίηση του μεγέθους της βυζαντινής μουσικής παράδοσης και δημιουργία θετικής διάθεσης για την συστηματική μελέτη της εκ μέρους των φοιτητών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

• Γνωρίζετε την ιστορική πορεία και τα διάφορα είδη βυζαντινής μουσικής γραφής, θεωρημένης στο ευρύτερο πλαίσιο των γραφών του κόσμου.

Λέξεις Κλειδιά

Παλαιογραφία βυζαντινής μουσικής	Γραφές του κόσμου	Βυζαντινή παρασημαντική	Βυζαντινό βιβλίο

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

1. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 15-24, 29-74:
https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

2. Συμπληρωματικό Υλικό

Ρόμπινσον, Άντριου (2007), *Ιστορία της γραφής,* μετφρ. Ζωή Κ. Μπέλλα, επιμ. Δημήτρης Αρμάος (Αθήνα: Polaris).

Hunger, Herbert (1995), *Ο Κόσμος του Βυζαντινού Βιβλίου. Γραφή και Ανάγνωση στο Βυζάντιο,* μετφρ. Γιώργος Βασίλαρος, επιμ. Ταξιάρχης Κόλιας (Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Μ. Καρδαμίτσα).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ακρόαση, μελέτη και ψαλμώδηση της *Νουθεσίας* του Χρυσάφου του Νέου.

Άσκηση 1.2

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών (προσδιορισμός Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής, Εξέλιξη των ελληνικών μουσικών γραφών κ.ά.).

Άσκηση 1.3

Εκμάθηση συνοπτικού πίνακα των διάφορων ειδών βυζαντινής μουσικής παρασημαντικής.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 9 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Στοιχεία Παλαιογραφίας της Ελληνικής Γλώσσας και Βυζαντινής Κωδικολογίας

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Καθώς η μελέτη της βυζαντινής παρασημαντικής προϋποθέτει την ανεμπόδιστη ανάγνωση των υμνογραφικών κειμένων και των διάφορων κωδικογραφικών σημειώσεων (ρουμπρίκες) που συναντώνται στα χειρόγραφα, η μελέτη πρέπει να ξεκινήσει από τον ελληνικό λόγο. Ως εκ τούτου, η δεύτερη ενότητα του μαθήματος αποβλέπει σε μια σύντομη εισαγωγή στην Παλαιογραφία της Ελληνικής Γλώσσας και της Βυζαντινής Κωδικολογίας. Θα παρουσιαστεί πρώτα η ιστορική εξέλιξη της ελληνικής αλφαβητικής γραφής (μεγαλογράμματης και μικρογράμματης) και των διάφορων υλικών γραφής (πάπυρος, περγαμηνή, χαρτί). Μετέπειτα θα θεωρηθούν οι διάφοροι τύποι μουσικών κωδίκων (Ειρμολόγιο, Στιχηράριο κ.ά.) σε σχέση με τα άλλα λειτουργικά βιβλία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 2η ενότητα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για να μπορέσει ο φοιτητής να αρχίζει με την ανάγνωση ελληνικών λειτουργικών χειρογράφων.

Σκοπός/Στόχοι

• Απόκτηση βασικών γνώσεων σχετικά με την εξελικτική πορεία της ελληνικής γραφής και των υλικών αυτής.

• Εκμάθηση της μεθοδολογίας ανάγνωση ελληνικών χειρογράφων (μεγαλογράμματης και μικρογράμματης γραφής).

• Εκμάθηση των βασικών τύπων μουσικών χειρογράφων και η διασύνδεσή τους με άλλα λειτουργικά βιβλία.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

• Εισαχθείτε στην συστηματική ανάγνωση μεγαλογράμματης και μικρογράμματης γραφής.

• Γνωρίσετε τη βασική ορολογία της βυζαντινής μουσικής κωδικολογίας.

Λέξεις Κλειδιά

Χειρόγραφα βυζαντινής μουσικής	Μεγαλογράμματη και μικρογράμματη γραφή	Πάπυρος, περγαμηνή, χαρτί

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

3. **Βασικό Υλικό**
   Αναλυτικοί κατάλογοι βυζαντινών μουσικών χειρογράφων στις εκδόσεις του Ιδρύματος Βυζαντινής Μουσικολογίας (Γρηγορίου Στάθη, Εμμανουήλ Γιαννόπουλου, Αχιλλέα Χαλδαιάκη, Δημητρίου Μπαλαγεώργου και Φλώρας Κρητικού).

   Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 75-153: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

4. **Συμπληρωματικό Υλικό**
   Mioni, Elpidio (1998), *Εἰσαγωγὴ στὴν Ἑλληνικὴ Παλαιογραφία,* μετφρ. Νικόλαος Παναγιωτάκης, ε΄ έκδ. (Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την δεύτερη ενότητα**.**

Άσκηση 2.2

Μεταγραφή κειμένου σε μεγαλογράμματη γραφή.

Άσκηση 2.3

Μεταγραφή κειμένου σε μικρογράμματη γραφή.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Χρονολόγηση βυζαντινών και μεταβυζαντινών χειρογράφων

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η τρίτη ενότητα ασχολείται με τα βιβλιογραφικά σημειώματα (κολοφώνες) που βρίσκονται συνήθως στο τέλος των χειρογράφων και περιέχουν το όνομα του γραφέα, το έτος αντιγραφής και άλλα σημαντικά στοιχεία για την παραγωγή των κωδίκων. Παρουσιάζει τα ελληνικά συστήματα αρίθμησης (ακροφωνικό και αλφαβητικό), τα συστήματα χρονολόγησης στο Βυζάντιο (από τη δημιουργία του κόσμου και με βάση την ινδικτιώνα), καθώς και τις απαραίτητες αριθμητικές πράξεις για την εύρεση του έτους από τη Γέννηση του Χριστού. Επίσης, αναφέρεται σε μονοκονδυλιές και κρυπτογραφήματα τα οποία συναντώνται σε μερικά χειρόγραφα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ενότητα αυτή προσφέρει βασικές γνώσεις για τη χρονολόγηση βυζαντινών και μεταβυζαντινών χειρογράφων.

Σκοπός/Στόχοι

• Απόκτηση βασικών γνώσεων σχετικά με την αρίθμηση και την χρονολόγηση στο Βυζάντιο.

• Εξάσκηση με μονοκονδυλιές.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εκμάθετε πλήρως το αλφαβητικό σύστημα αρίθμησης.
- Αναγινώσκετε σωστά τις χρονολογίες σε βυζαντινά και μεταβυζαντινά χειρόγραφα, με την ασφαλή διεξαγωγή των αριθμητικών πράξεων για την εύρεση του έτους από τη Γέννηση του Χριστού και για τον έλεγχο της ινδικτιώνας.
- Ανιχνεύετε μονοκονδυλιές και κρυπτογραφήματα.

Λέξεις Κλειδιά

αλφαβητικό σύστημα αρίθμησης	κολοφών	βυζαντινό χρονολογικό σύστημα	ινδικτιών	μονο-κονδυλιά	κρυπτογράφημα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

5. **Βασικό Υλικό**

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 154-173: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

6. **Συμπληρωματικό Υλικό**

Grumel, Venance (1958), *Traité d'études byzantines I. La Chronologie* (Paris: Presses Universitaires de France).

Mioni, Elpidio (1998), *Εἰσαγωγὴ στὴν Ἑλληνικὴ Παλαιογραφία,* μετφρ. Νικόλαος Παναγιωτάκης, ε΄ έκδ. (Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την τρίτη ενότητα.

Άσκηση 3.2

Μεταγραφή κολοφώνα από μουσικό χειρόγραφο, με ανεύρεση του έτους από τη Γέννηση του Χριστού και με έλεγχο της ινδικτιώνας.

Άσκηση 1.3

Άσκηση με μονοκονδυλιά και κρυπτογραφικό σύστημα.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 9 ώρες**.**

ΤΙΤΛΟΣ:

Η εκφωνητική σημειογραφία

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η τέταρτη ενότητα αφορά την λεγόμενη εκφωνητική σημειογραφία, δηλαδή το γραφικό μουσικό σύστημα που συνοδεύει, ως οδηγός εμμελούς ανάγνωσης, τα κείμενα της Αγίας Γραφής (Ευαγγέλιο, Απόστολο, Προφήτες) σε χειρόγραφα του 9ου-14ου αιώνα. Παρουσιάζονται οι διασωθείσες λίστες εκφωνητικών σημαδιών, τα τρία εξελεκτικά στάδια της γραφής αυτής (προκλασικό, κλασικό, παρηκμασμένο), πίνακες σημαδιών, κριτικές εκδόσεις περικοπών με εκφωνητική σημειογραφία (Monumenta Musicae Byzantinae, Prophetologium), καθώς και προσπάθειες ανίχνευσης του παλαιού τρόπου εκφώνησης, μέσα από συγκριτικές μελέτες με την παραδεδομένη πρακτική εμμελούς απαγγελίας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ενότητα αυτή προσφέρει βασικές γνώσεις για τη μελέτη της εκφωνητικής σημειογραφίας και της εμμελούς ανάγνωσης του Ευαγγελίου και του Αποστόλου.

Σκοπός/Στόχοι

- Πληροφόρηση γύρω από το θέμα της εμμελούς απαγγελίας, μιας σημαντικότατης μουσικής κληρονομιάς, με ρίζες στην αρχαιοελληνική και την αρχαία εβραϊκή παράδοση, και ως συνέχεια της υψηλής κουλτούρας εκφώνησης κειμένων κατά τα χρόνια της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.
- Εκμάθηση των σημαδιών και του τρόπου μελέτης της εκφωνητικής σημειογραφίας του κλασικού συστήματος (10ος-12ος αι.)

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γνωρίζετε βασικές αρχές και ιστορικά στοιχεία για την εκφωνητική σημειογραφία.
- Μελετάτε χειρόγραφο με εκφωνητική σημειογραφία (ανάγνωση κειμένου, ταύτιση προσωδιακών και εκφωνητικών σημαδιών).

Λέξεις Κλειδιά

Εκφωνητική σημειογραφία	εμμελής απαγγελία	Ευαγγέλιο	Απόστολος	Προφητολόγιο

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

7. **Βασικό Υλικό**

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 174-226: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

8. **Συμπληρωματικό Υλικό**

Αλυγιζάκης, Αντώνιος (2001), Ἡ ἐκφωνητικὴ πράξη· τὰ «χῦμα» καὶ τὰ «ἐκφώνως» ἀναγνώσματα, σε Αχιλλεύς Χαλδαιάκης (επιμ.), Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος - Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, *Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης,* Πρακτικὰ Α΄ Πανελληνίου Συνεδρίου Ψαλτικῆς Τέχνης, Αθήνα, 3-5 Νοεμβρίου 2000, Αθήνα, σ. 89-139.

Høeg, Carsten (1935), *La notation ekphonétique,* Monumenta Musicae Byzantinae, Subsidia I, fasc. 2. (Copenhague: Levin & Munksgaard).

Engberg, Sysse Gudrun (1995), Greek Ekphonetic Notation. The Classical and Pre-Classical Systems, σε Jørgen Raasted και Christian Troelsgård (επιμ.), *Palaeobyzantine Notations. A Reconsideration of the Source Material* (Hernen: A.A. Bredius Foundation), σ. 33-55.

Martani, Sandra (2003), The theory and practice of ekphonetic notation: the manuscript Sinait. gr. 213, μετφρ. Joseph Dyer, *Plainsong and Medieval Music* 12 (1), σ. 15-42.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την τέταρτη ενότητα.

Άσκηση 4.2

Άσκηση ανάγνωσης κειμένου και ταύτισης προσωδιακών σημείων και εκφωνητικών σημαδιών σε Ευαγγέλιο με μεγαλογράμματη γραφή.

Άσκηση 4.3

Εκμάθηση εμμελούς απαγγελίας, σύμφωνα με εκφώνηση του Ιακώβου Ναυπλιώτου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Ελληνικές μουσικές γραφές της πρώτης χριστιανικής χιλιετίας

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα διερευνά τις απαρχές των μελωδικών και εκφωνητικών σημειογραφιών, παρουσιάζοντας διάφορα αποσπάσματα και τοπικά σημειογραφικά συστήματα που διασώθηκαν από τον 3ο-12ο μ.Χ. αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στον Πάπυρο Οξυρρύγχου αρ. 1786 (β΄ μισό 3ου αι.) με αρχαιοελληνική αλφαβητική φωνητική γραφή, ο οποίος αποτελεί το παλαιότερο μνημείο χριστιανικής μουσικής. Μετέπειτα γίνεται αναφορά σε παλαιοχριστιανικούς ύμνους που γράφηκαν σε παπύρους και όστρακα με στοιχεία αρχέγονων παρασημαντικών, στη σημειογραφία της Ερμούπολης, στις σημειογραφίες Θήτα και Διπλή, καθώς και στην Κυπρο-Παλαιστινιακή και Σιναϊτική σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η πέμπτη ενότητα εστιάζει στις ρίζες της μεγάλης παράδοσης της βυζαντινής σημειογραφίας που γνωρίζεται ευρύτερα από τον 10ο αιώνα και μετά.

Σκοπός/Στόχοι

- Εκμάθηση του πρώτου χριστιανικού ύμνου που διασώθηκε μαζί με τη μουσική του γραφή (Πάπυρος Οξυρρύγχου 1786).
- Γνωριμία με διάφορες αρχέγονες σημειογραφίες και στοχασμός σχετικά με τη γένεση της βυζαντινής παρασημαντικής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Κατανοείτε τον τρόπο λειτουργίας της αρχαιοελληνικής αλφαβητικής φωνητικής γραφής.
- Προσεγγίσετε ολιστικά το φαινόμενο της βυζαντινής παρασημαντικής.
- Εξοικειωθείτε με τη μεθοδολογία μελέτης μουσικών σπαραγμάτων σε παπύρους.

Λέξεις Κλειδιά

Αρχέγο-νες μουσι-κές γραφές	Αρχαιο-ελληνική αλφαβητική φω-νητική γραφή	Σημειογραφία Ερμούπολης	Σημειογραφία Θήτα	Κυπρο-Παλαιστινι-κακή και Σιναϊτική σημειογρα-φία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

9. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 227-255: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

10. Συμπληρωματικό Υλικό

Pöhlmann, Egert και Σπηλιοπούλου, Ιωάννα (2007), *Η αρχαία ελληνική μουσική στο πλαίσιο της αρχαίας ελληνικής ποίησης.* Επιστημονική επιμ. Π. Βλαγκόπουλος (Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Εργαστήριο Ελληνικής Μουσικής).

Raasted, Jørgen (1992), The Princeton Heirmologion Palimpsest, *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 62, σ. 219-235.

Παπαθανασίου, Ιωάννης και Νικόλαος Μπούκας (2003), Η βυζαντινή μουσική σημειογραφία και η χρήση της έως το 10ο αιώνα. Προφορική και γραπτή παράδοση του πρώιμου βυζαντινού μέλους, *Μουσικολογία* 17, σ. 184-197.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1

Ανακεφαλαίωση των διάφορων ειδών ελληνικής μουσικής γραφής κατά την πρώτη χριστιανική χιλιετία.

Άσκηση 5.2

Εκμάθηση του τριαδολογικού ύμνου από τον Πάπυρο Οξυρρύγχου 1786.

Άσκηση 5.3

Άσκηση μεταγραφής με τη σημειογραφία Θήτα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 9 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Παλαιοβυζαντινές σημειογραφίες

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Με την παρούσα ενότητα, οι φοιτητές/τριες εισάγονται στη μεγάλη γραπτή παράδοση της βυζαντινής μουσικής. Εάν από την πρώτη χιλιετία επιβίωσαν μόνο ολιγάριθμα δείγματα παρασημασμένων ύμνων και τροπαρίων, από τον 10ο αιώνα και μετά ξεκινάει η μεγάλη γραπτή παράδοση της Ψαλτικής Τέχνης, με ολόκληρους κώδικες (Ειρμολόγια, Στιχηράρια, αργότερα και Ψαλτικά και Ασματικά) έχοντας βυζαντινή παρασημαντική.

Παρουσιάζονται οι δύο οικογένειες παλαιοβυζαντινής ή πρώιμης βυζαντινής παρασημαντικής (αγιοπολίτικη/Coislin και αθωνική/Chartres), με τα αντίστοιχά τους θεωρητικά (*Αγιοπολίτης* και λίστα μελωδημάτων στο χειρόγραφο της Μεγίστης Λαύρας Γ67, φ. 159r). Με τη βοήθεια ενός συγκεντρωτικού πίνακα των παλαιοβυζαντινών σημαδιών (επιμέλεια Κωνσταντίνου Φλώρου), οι φοιτητές θα κάνουν τις πρώτες ασκήσεις ταύτισης παλαιοβυζαντινών νευμάτων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η έκτη ενότητα προσφέρει τις απαραίτητες βάσεις για τη μελέτη της μεσοβυζαντινής σημειογραφίας, από την οποία εξελίχθηκε η νυν εν χρήσει βυζαντινή παρασημαντική της Νέας Μεθόδου. Η παλαιοβυζαντινή σημειογραφία κατέχει μια κομβική θέση στην παγκόσμια ιστορία της μουσικής, καθώς για πρώτη φορά καταγράφονται σ’αυτήν ευρεία στρώματα μεσαιωνικού μουσικού ρεπερτορίου, το οποίο είχε καταλυτική σημασία στη διαμόρφωση τόσο της ανατολικής, όσο και της δυτικής χριστιανικής μουσικής (βλ. Κ. Φλώρος).

Σκοπός/Στόχοι

- Εξοικείωση με την παλαιοβυζαντινή παρασημαντική (αγιοπολίτικη και αθωνική) και τη μεθοδολογία μελέτης αυτής.
- Γνωριμία της διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με την παλαιοβυζαντινή παρασημαντική.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγινώσκετε τροπάρια με παλαιοβυζαντινή γραφή (ανάγνωση υμνογραφικού κειμένου και ταύτιση παλαιοβυζαντινών σημαδιών).

Λέξεις Κλειδιά

Αγιοπολίτικη σημειο-γραφία/Coislin notation	Αθωνική σημειογρα-φία/Chartres notation	Μελω-δήματα	Αγιοπολί-της

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

11. Βασικό Υλικό

Φλώρος, Κωνσταντίνος (1998), *Η ελληνική παράδοση στις μουσικές γραφές του μεσαίωνα. Εισαγωγή στη ΝευματικήΕπιστήμη,* μετφρ.-επιμ. Κώστας Κα-καβελάκης, φιλολ. επιμ. Ν. Αβραμόπουλος. (Θεσσαλονίκη: Ζήτη).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημο-νικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 256-304: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bit-stream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheo-rimeni%20proti%20ekd..pdf

12. Συμπληρωματικό Υλικό

Strunk, Oliver (επιμ., 1966), *Specimina Notationum Antiquiorum.* Folia se-lecta ex variis codicibus saec. x, xi, & xii phototypice depicta. Monumenta Musicae Byzantinae, Facsimiles VII, Pars Principalis & Pars Suppletoria (Co-penhagen: Ejnar Munksgaards Forlag).

Wolfram, Gerda (επιμ., 1987), *Sticherarium antiquum Vindobonense,* Monu-menta Musicae Byzantinae, Facsimiles X, Pars Principalis & Pars Supplето-ria. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Raasted, Jørgen (επιμ., 1983), *The Hagiopolites, A Byzantine Treatise on Musical Theory. Preliminary Edition. Cahiers de l' Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 45.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την έκτη ενότητα.

Άσκηση 6.2

Άσκηση μεταγραφής της λίστας μελωδημάτων από το χειρόγραφο Λαύρας Γ 67, φ. 159r.

Άσκηση 6.3

Άσκηση μεταγραφής με την αγιοπολίτικη σημειογραφία.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Α΄): Εισαγωγή

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Οι παρούσα και οι επόμενες ενότητες του μαθήματος αφορούν στην ψαλτική γραφή από τα μέσα του 12ου αιώνα μέχρι τη Μεταρρύθμιση των Τριών Διδασκάλων. Η νεότερη έρευνα εστίασε στην ιχνηλάτευση των επιμέρους εξελικτικών φάσεων της μεσοβυζαντινής γραφής (μεταβατική, πρώιμη, εξελιγμένη και πλήρως εξελιγμένη, όψιμη και εξηγητική). Στην ενότητα 7 περιλαμβάνονται δείγματα Προθεωρίας της Παπαδικής (μουσικοεκπαιδευτικό κείμενο με λίστες σημαδιών, μεθόδους και διαγράμματα) και πίνακες με τις διάφορες κατηγορίες των σημαδιών της μεσοβυζαντινής παρασημαντικής (έμφωνα σημάδια – σώματα και πνεύματα -, άφωνα σημάδια, άργιες και φθορές). Η ενότητα ολοκληρώνεται με φωτογραφίες χειρογράφων που τεκμηριώνουν την συνεχόμενη εξέλιξη της μεσοβυζαντινής γραφής από τα πρώτα στάδιά της μέχρι την Μεταρρύθμιση των Τριών Διδασκάλων στις αρχές του 19ου αιώνα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα θέτει τις βάσεις για την συστηματική μελέτη της μεσοβυζαντινής σημειογραφίας.

Σκοπός/Στόχοι

- Εκμάθηση των σημαδιών της μεσοβυζαντινής γραφής.
- Πρώτη γνωριμία με τη διεθνή βιβλιογραφία περί της μεσοβυζαντινής γραφής.
- Εξοικείωση με τα πρώτα στάδια της μεθοδολογίας μελέτης της μεσοβυζαντινής γραφής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αποκτήσετε βασικές γνώσεις σχετικά με τη μεσοβυζαντινή γραφή (ιστορικά στοιχεία και σημάδια).
- Μεταγραμματίζετε τροπάρια από τη μεσοβυζαντινή πλήρως εξελιγμένη γραφή στο πεντάγραμμο και ψαλμώδηση των βασικών φθόγγων.

Λέξεις Κλειδιά

Μεσοβυζαντινή σημειογραφία ή Μέση πλήρης και μεταβατική εξηγητική σημειογραφία	Έμφωνα και άφωνα σημάδια	Μεταγραμματισμός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

13. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 305-400:
https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

14. Συμπληρωματικό Υλικό

Troelsgård, Christian (2011), *Byzantine Neumes. A New Introduction to the Middle Byzantine Musical Notation,* Monumenta Musicae Byzantinae, Subsidia IX (Copenhagen: Tusculanum Press).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την έβδομη ενότητα.

Άσκηση 7.2

Δημιουργία μικρών καρτελών για την εκμάθηση των σημαδιών
της μεσοβυζαντινής σημειογραφίας.

Άσκηση 7.3

Άσκηση μεταγραμματισμού με τροπάριο σε πλήρως εξελιγμένη μεσοβυζαντινή σημειογραφία.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Β΄): Η οκτώηχος στο Παλαιό Σύστημα

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα ασχολείται με σύστημα των οκτώ ήχων. Ακολουθεί πρώτα ένα ιστορικό άξονα, αναφέροντας σημαντικές προσωπικότητες για την διαμόρφωση και συστηματοποίηση της οκτωηχίας (Άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός, Άγιος Ιωάννης Κουκουζέλης, οι Τρεις Διδάσκαλοι της Μεταρρύθμισης).

Έπεται μια συστηματική παρουσίαση της οκτωηχίας, η οποία εστιάζει σε θέματα όπως οι μαρτυρίες και τα αντίστοιχα ηχήματα-απηχήματά τους, οι θεωρητικές βάσεις της οκτωηχίας στο Παλαιό Σύστημα, η παραλλαγή με τους πολυσύλλαβους φθόγγους (*ανανες νεανες* κτλ.), αρκτικές και μεσαίες μαρτυρίες.

Η ενότητα τελειώνει με μια παρουσίαση διάφορων διαγραμμάτων της παραλλαγής (Τροχοί, Δένδρο, Κανόνια), καθώς και με μια αναφορά στο θέμα της χρωματικότητας στο παλαιό ρεπερτόριο της βυζαντινής μουσικής και στα παλαιά θεωρητικά.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα προσφέρει βασικές γνώσεις σχετικά με την ιστορία του βυζαντινού τροπικού συστήματος (οκτώηχος/οκτάηχο σύστημα, οκταηχία).

Σκοπός/Στόχοι

- Εκμάθηση βασικών στοιχείων για την ιστορική πορεία της βυζαντινής οκτωηχίας.
- Γνώση των κυριότερων μορφών μαρτυριών και των αντίστοιχων ηχημάτων-απηχημάτων, καθώς και των θεωρητικών βάσεων των οκτώ ήχων κατά το Παλαιό Σύστημα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τις μαρτυρίες στα παλαιά βυζαντινά χειρόγραφα,
- Αποδίδετε το αντίστοιχο απήχημα
- Προβαίνετε σε σωστή έναρξη των κομματιών.
- Ελέγχετε δεξιοτεχνικά μεταγραμματισμούς, με βάση τις μεσαίες μαρτυρίες που βρίσκονται στα χειρόγραφα μεσοβυζαντινής σημειογραφίας.

Λέξεις Κλειδιά

οκτώηχος, οκταηχία	μαρτυρίες	ηχήματα, α-πηχήματα	παραλλαγή	Τροχός και Δένδρο Παραλλαγής Αγίου Ιωάννου Κουκουζέλη	Κανόνια των οκτώ ήχων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

15. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 401-471: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

16. Συμπληρωματικό Υλικό

Αλυγιζάκης, Αντώνιος (1985), *Η οκταηχία στην ελληνική λειτουργική υμνογραφία* (Θεσσαλονίκη: Πουρναράς).

Raasted, Jørgen (1966), *Intonation formulas and modal signatures in Byzantine musical manuscripts,* Monumenta Musicae Byzantinae, Subsidia VII (Copenhagen: Munksgaard).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την όγδοη ενότητα.

Άσκηση 8.2

Ταύτιση μαρτυριών και αρχή μεταγραμματισμού σε επιλεγμένα στιχηρά των οκτώ ήχων, από Στιχηράριο μεσοβυζαντινής πλήρως εξελγιμένης γραφής.

Άσκηση 8.3

Εκμάθηση του Τροχού και του Δένδρου της Παραλλαγής του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη, καθώς και του Απλού Τροχού (διατονικού και χρωματικού).

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Γ΄): Μετροφωνία – Παραλλαγή – Μέλος: το διδακτικό τρίπτυχο του Παλαιού Συστήματος

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η μεσοβυζαντινή σημειογραφία είναι μια διαστηματική μουσική γραφή, με στενογραφικό τρόπο κωδικοποίησης της μουσικής πληροφορίας. Το επίπεδο στενογραφικότητας ποικίλλει ανά εποχή και ανά γένος, είδος και στυλ μελουργίας. Η εκμάθηση της σημειογραφίας αυτής απαιτούσε μακρόχρονη φοίτηση κοντά σε έμπειρο δάσκαλο. Ακολουθούσε τρία στάδια: τη μετροφωνία (μέτρηση των βασικών διαστημάτων ενός κομματιού, με μονάδα μέτρησησης το διάστημα της μίας φωνής), την παραλλαγή με τους παλαιούς πολυσύλλαβους φθόγγους (*ανανες, νεανες*), και το μέλος, που ήταν η απόδοση του ηχητικού αποτελέσματος σύμφωνα με το σύνολο της γραφής (έμφωνα και άφωνα σημάδια) και με βάση την προφορική παράδοση. Αυτή διέσωζε και τον κατάλληλο τρόπο *εξήγησης* για κάθε γένος μελουργίας και για τις επιμέρους θέσεις στον δεδομένο, κάθε φορά, ήχο.

Η παρούσα ενότητα ασχολείται με το τρίπτυχο μετροφωνία-παραλλαγή-μέλος και δίνει διάφορα παραδείγματα μεθόδων από τις Προθεωρίες της Παπαδικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ενάτη ενότητα εμβαθύνει στον παλαιό τρόπο διδασκαλίας της Ψαλτικής Τέχνης και αποτελεί βάση για την κατανόηση των επόμενων ενοτήτων.

Σκοπός/Στόχοι

- Κατανόηση των βασικών εννοιών *μετροφωνία* και *παραλλαγή.*
- Πρακτική εξάσκηση με τους πολυσύλλαβους φθόγγους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Κατανοείτε με πιο κριτική σκέψη την παλαιά γραφή.
- Εκτελείτε δεξιοτεχνικά τους πολυσύλλαβους φθόγγους.
- Διακρίνετε τη σχέση μετροφωνίας και παραλλαγής, ως προετοιμασία για την απόδοση του μέλους.

Λέξεις Κλειδιά

μετροφω-νία	παραλλαγή	μέλος	διδακτική της Ψαλτι-κής	από πα-ραλλαγής-από μέ-λους	χρωματι-κότητα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

17. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 472-514:
https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

18. Συμπληρωματικό Υλικό

Μανουὴλ Χρυσάφης, *Περὶ τῶν ἐνθεωρουμένων τῇ ψαλτικῇ τέχνῃ καὶ ὧν φρονοῦσι κακῶς τινες περὶ αὐτῶν,* επιμ. D. Conomos, *The Treatise of Manuel Chrysaphes, The Lampadarios: On the Theory of the Art of Chanting and on Certain Erroneous Views That Some Hold About it,* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re
Musica, II (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1985).

Χρύσανθος Αρχιεπίσκοπος Διρραχίου ο εκ Μαδύτων, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς*, εκδ. Π. Πελοπίδου (Τεργέστη: τυπογραφία M. Weis, 1832, επαν. Αθήνα: Κουλτούρα).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την ενάτη ενότητα.

Άσκηση 9.2

Μελέτη και ψαλμώδηση της μεθόδου μετροφωνίας και παραλλαγής *Χορὸς τετραδεκαπύρσευτος,* ήχος α΄.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες**.**

ΤΙΤΛΟΣ:

Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Δ΄.1): Χειρονομία, Μεγάλα σημαδία, Θέσεις

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ξεκινώντας από τα στάδια της μετροφωνίας και της παραλλαγής, ο βυζαντινός και μεταβυζαντινός ψάλτης προχωρούσε προς την απόδοση του μέλους. Αρωγός ήταν η χειρονομία – η έντεχνη διεύθυνση του μουσικού γίγνεσθαι, με συγκεκριμένα σχήματα του χεριού για τα έμφωνα σημάδια της υποκατηγορίας των σωμάτων (ολίγον, οξεία, απόστροφος κτλ.) και για τα μεγάλα σημάδια. Τα τελευταία, γνωστά και ως σημάδια της χειρονομίας ή μεγάλες υποστάσεις που συντονίζουν ολόκληρές θέσεις (τρομικόν, κύλισμα κ.ά.), πιθανόν είχαν μεγαλύτερες/πιο ευρύχωρες και περίτεχνες κινήσεις του χεριού, σε σύγκριση με τα λεγόμενα σώματα.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται βασικά ιστορικά στοιχεία για την εξέλιξη της χειρονομίας, καθώς και τα μεγάλα σημάδια (γραφικά σχήματα σε ιστορική επισκόπηση και ερμηνείες του Γαβριήλ Ιερομονάχου για την ετυμολογία τους). Επιπλέον, σταχυολογούνται φράσεις από το θεωρητικό του Μιχαήλ Βλεμμύδη, σχετικά με την αλληγορική-συμβολική σημασία διάφορων χειρονομικών σχημάτων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα αναφέρεται της θέσεις και τη χειρονομία, οι οποίες αποτελούνέννοιες κλειδί ι) για την κατανόηση της Ψαλτικής Τέχνης στην ιστορική της πορεία και ιι) για μια ιστορικά ενημερωμένη προσέγγιση της πρακτικής εκτέλεσής της.

Σκοπός/Στόχοι

- Εμπέδωση των μεγάλων σημαδιών.
- Εκμάθηση βασικών πληροφοριών σχετικά με τις θέσεις και τη χειρονομία.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ταυτίζετε τα μεγάλα σημάδια και να εμβαθύνετε προς τη μουσική τους σημασία.

Λέξεις Κλειδιά

Θέσις	Χειρονομία	Μεγάλα σημάδια, μεγάλες υποστάσεις	Ετυμολογία σημαδιών	Αλληγορική-συμβολική ερμηνεία της χειρονομίας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

19. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 515-543: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

20. Συμπληρωματικό Υλικό

Γαβριήλ Ιερομόναχος, *Περὶ τῶν ἐν τῇ ψαλτικῇ σημαδίων*, επιμ. Chr. Hannick και G. Wolfram, *Gabriel Hieromonachos, Abhandlung über den Kirchengesang*, Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, I (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1985).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για τη δεκάτη ενότητα.

Άσκηση 10.2

Μελέτη της ετυμολογίας των μεγάλων σημαδιών, σύμφωνα με τον Γαβριήλ Ιερομόναχο.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 9 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Δ΄.2): Το *Μέγα Ίσον* του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το *Μέγα Ίσον* είναι ίσως το πιο περίφημο διδακτικό ποίημα της Προθεωρίας της Παπαδικής. Έργο του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη (περ. 1270-πριν το 1430 [χρονολόγηση Γρ. Στάθη]), αποτελεί μια οκτάηχη μέθοδο, η οποία υφαίνεται με 65 αντιπροσωπευτικές θέσεις του παλαιού και καλοφωνικού ρεπερτορίου. Ως κείμενο έχει τα ίδια τα ονόματα των σημαδιών και θέσεων (*Ίσον, ολίγον, οξεία, διπλή, κράτημα, κρατημοκατάβασμα* κτλ.). Έχει αδιάκοπη χειρόγραφη παράδοση και εξηγήθηκε από τον Πέτρο Πελοποννήσιο στη μεσοβυζαντινή εξηγητική γραφή, και από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα στη Νέα Μέθοδο. Αποτελεί ένα χρυσό εργαλείο για την εκμάθηση των σημαδιών και θέσεων του Παλαιού Συστήματος, καθώς και για τη μουσικολογική ανάλυση ποιημάτων του παλαιού, κλασικού βυζαντινού στυλ και του καλοφωνικού.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα προσφέρει μια εμβάθυνση στο θέμα των θέσεων, της οκταηχίας και της χειρονομίας, προετοιμάζοντας ταυτόχρονα τους φοιτητές και τις τελευταίες ενότητες του μαθήματος.

Σκοπός/Στόχοι

- Εμβάθυνση στο μουσικοθεωρητικό έργο του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη.
- Εκμάθηση επιλεγμένων παλαιών θέσεων στην μεσοβυζαντινή γραφή, μαζί με την εξήγησή τους στη Νέα Μέθοδο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εκφράζετε θεωρητικές γνώσεις σχετικά με το Μέγα Ίσον του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη.
- Επιδεικνύετε πρακτικές ικανότητες στην απόδοση της μετροφωνικής δομής και του μέλους επιλεγμένων θέσεων του προαναφερθέντος διδακτικού ποιήματος.

Λέξεις Κλειδιά

Μέγα Ίσον	χειρονομία	μεγάλα σημάδια	θέσεις παλαιού και καλοφωνικού ρεπερτορίου	οκταηχία	εξήγηση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

21. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 544-574:
https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

22. Συμπληρωματικό Υλικό

Ψάχος, Κωνσταντίνος (1978), *Ἡ παρασημαντικὴ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἤτοι ἱστορικὴ καὶ τεχνικὴ ἐπισκόπησις τῆς σημειογραφίας τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ΄ ἡμῶν,* β΄ έκδ. υπερηυξημένη, επιμ. Γ. Χατζηθεοδώρου (Αθήνα: Διόνυσος).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1

Ανάγνωση του κειμένου του Μεγάλου Ίσου από το χειρόγραφο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος 2458, έτ. 1336, φ. 3r-5v.

Άσκηση 11.2

Μεταγραμματισμός-μεταγραφή επιλεγμένων θέσεων του Μεγάλου Ίσου και ψαλμώδηση αυτών στη μεσοβυζαντινή γραφή και στην αργή εξήγησή τους από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 2,5 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Ε΄): Μουσική εξήγηση

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η μουσική εξήγηση αποτελεί τον κολοφώνα της παλαιογραφικής μελέτης. Έγκειται στην παραδοσιακή αποκωδικοποίηση της μεσοβυζαντινής γραφής, δηλαδή στην ψαλμώδηση των μουσικών συνθέσεων με αρωγό την προφορική παράδοση, και στην καταγραφή του ηχητικού αποτελέσματος-μέλους με μια αναλυτικότερη ή πλήρως αναλυτική γραφή (μεσοβυζαντινή εξηγητική ή της Νέας Μεθόδου, αντίστοιχα). Στην ενότητα αυτή προβάλλονται η ιστορική πορεία της γραπτής εξήγησης (από το 1670 και μετά), καθώς και οι θεωρητικοποιήσεις αυτής (Ακάκιος Χαλκεόπουλος, αρχές 16ου αι., Απόστολος Κώνστας Χίος, αρχές 19ου αι.). Επίσης, επιχειρείται μια ανοιχτή τυπολογία της εξήγησης (σύντομη και αργή, ανάλογα με το γένος και είδος του ρεπερτορίου). Η ενότητα ολοκληρώνεται με αντιπροσωπευτικά παραδείγματα για τις διάφορες μορφές της εξήγησης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα συγκεφαλαιώνει όλα τα προηγούμενα κεφάλαια περί μεσοβυζαντινής σημειογραφίας (ενότητες 7-11) και εισάγει τους φοιτητές στο πολυσύνθετο θέμα της μουσικής εξήγησης. Αυτή αποτελεί την πεμπτουσία της παλαιογραφικής μελέτης και ίσως το πιο καίριο σημείο της βυζαντινής μουσικολογίας.

Σκοπός/Στόχοι

- Ιστορική επισκόπηση του φαινομένου της εξήγησης.
- Τυπολογία της εξήγησης.
- Εξάσκηση με διάφορες μορφές εξήγησης.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα:

- Αποκτήσετε θεωρητικού υποβάθρου για την κατανόηση της τεχνικής και τέχνης της εξήγησης.
- Εξοικειωθείτε με τη σύντομη εξήγηση και ιχνηλάτευση αργής εξήγησης.

Λέξεις Κλειδιά

ιστορία και τυπολογία της εξήγησης	εξηγητική μεσοβυζαντινή γραφή ή μεταβατική εξηγητική γραφή	Ακάκιος Χαλκαιόπουλος, Απόστολος Κώνστας Χίος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

23. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 575-662:
https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

24. Συμπληρωματικό Υλικό

Στάθης, Γρηγόριος (2006), *Ἡ ἐξήγησις τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας καὶ ἔκδοσις ἀνωνύμου συγγραφῆς τοῦ κώδικος Ξηροποτάμου 357 ὡς καὶ ἔκδοσις τῆς Μουσικῆς Τέχνης τοῦ Ἀποστόλου Κώνστα Χίου ἐκ τοῦ κώδικος Δοχειαρίου 389.* ΙΒΜ, Μελέται 2, στ΄ έκδ. (Αθήνα: Έκδ. Γρ. Στάθης).

Στάθης, Γρηγόριος (2016), *Τὰ πρωτόγραφα τῆς ἐξηγήσεως εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον σημειογραφίας. Α' Τόμος: Τὰ Προλεγόμενα & Β' Τόμος: Ὁ Κατάλογος* (Αθήνα: Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας).

Στάθης, Γρηγόριος (1975), Ἡ παλαιὰ βυζαντινὴ σημειογραφία καὶ τὸ πρόβλημα μεταγραφῆς της εἰς τὸ πεντάγραμμον, *Βυζαντινά* 7, σ. 193-220 & 427-460.

Αρβανίτης, Ιωάννης (2003), Ἡ ρυθμικὴ καὶ μετρικὴ δομὴ τῶν βυζαντινῶν εἱρμῶν καὶ στίχηρῶν ὡς μέτρο καὶ ὡς ἀποτέλεσμα μιᾶς νέας ρυθμικῆς ἑρμηνείας τοῦ βυζαντινοῦ μέλους, σε Ευστάθιος Γ. Μακρής (επιμ.), *Οι δύο όψεις της ελληνικής μουσικής κληρονομιάς. Αφιέρωμα εις μνήμην Σπυρίδωνος Περιστέρη,* Πρακτικά της Μουσικολογικής Συνάξεως 10-11 Νοεμβρίου 2000, Μέγαρο Ακαδημίας Αθηνών, Ακαδημία Αθηνών, Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας αρ. 18. (Αθήνα), σ. 151-176.

Αλεξάνδρου, Μαρία (2010), *Ἐξηγήσεις καὶ μεταγραφὲς τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς. Σύντομη εἰσαγωγὴ στὸν προβληματισμό τους* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1

Εκμάθηση της τυπολογίας της εξήγησης.

Άσκηση 12.2

Συμβουλή του Καταλόγου περί των Πρωτογράφων της εξήγησης του Γρηγορίου Στάθη.

Άσκηση 12.3

Μελέτη παραδειγμάτων εξήγησης στα τρία είδη μελουργίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Ε΄.2): Μουσική εξήγηση

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η τελευταία ενότητα εμβαθύνει σε φαινόμενα της εξήγησης στο παπαδικό μέλος, η οποία παρουσιάζει μια εκθαμβωτική ποικιλία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η μουσική εξήγηση, ως ανώτερη πτυχή της γνώσης και παράδοσης του ψαλτικού μέλους, απαιτεί προσεκτική παρατήρηση και πολύχρονη τριβή με συγκριτικές μελέτες.

Σκοπός/Στόχοι

Αυτή η ενότητα στοχεύει στην μελέτη του φαινομένου της μουσικής εξήγησης σε παπαδικά μέλη.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης του κεφαλαίου αυτού θα πρέπει να μπορείτε να:

• Εξοικειωθείτε με την πρακτική και μουσικολογική όψη του φαινομένου της εξήγησης στο παπαδικό γένος.

• Κατέχετε τις βασικές αρχές συγκριτικής μελέτης-αντιπαραβολής πηγών για τη μελέτη του φαινομένου της εξήγησης.

Λέξεις Κλειδιά

Εξήγηση	παπαδικό γένος	συγκριτικές μελέτες, αντιπαραβολή πηγών

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

25. Βασικό Υλικό

1. Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 575-662: https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια της εξήγησης στην Ψαλτική Τέχνη, με μια ιστορική και συστηματική ματιά. Επίσης, δίνονται πολλαπλά μουσικά παραδείγματα εξήγησης σε διάφορα γένη και είδη της Βυζαντινής Μουσικής.

26. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Στάθης, Γρηγόριος (2006), *Ἡ ἐξήγησις τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας καὶ ἔκδοσις ἀνωνύμου συγγραφῆς τοῦ κώδικος Ξηροποτάμου 357 ὡς καὶ ἔκδοσις τῆς Μουσικῆς Τέχνης τοῦ Ἀποστόλου Κώνστα Χίου ἐκ τοῦ κώδικος Δοχειαρίου 389.* ΙΒΜ, Μελέται 2, στ΄ έκδ. (Αθήνα: Έκδ. Γρ. Στάθης).

Πρόκειται για σημαντική μονογραφία περί της εξήγησης στην Ψαλτική Τέχνη, με διάφορα παραδείγματα από θεωρητικούς και μια concordanza (κατάλογος θέσεων με αναφορές προς γρήγορη εντόπιση των αντίστοιχων εξηγήσεων).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1. Εστιάστε στο φαινόμενο της εξήγησης στο παπαδικό γένος και ψάλετε τα παραδείγματα από το Εγχειρίδιο Παλαιογραφίας, σ. 617-623.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: περίπου 8 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:
Τελευταία Τηλεσυνάντηση /Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάγονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Εισαγωγή στην Παλαιογραφία της Βυζαντινής Μουσικής

(1η εβδομάδα)

Άσκηση 1.1. Ακούτε και ψέλνετε μαζί με την ηχογράφηση τη *Νουθεσία* του Χρυσάφου του Νέου. Διαβάστε το κεφ. 1 του Εγχειριδίου Παλαιογραφίας και συμπληρώστε τις μνημοτεχνικές καρτέλες, με οδηγό την κλείδα σ. 61 (κριτ. αξ. 1) και εστιάστε στις κεντρικές πτυχές που αναφέρονται εκεί.

ΤΙΤΛΟΣ: Η εκφωνητική σημειογραφία

(4η εβδομάδα)

Άσκηση 4.1.

Διαβάστε το κεφάλαιο 4 και συμπληρώστε τις μνημοτεχνικές καρτέλες αυτού του κεφαλαίου (Εγχειρίδιο Παλαιογραφίας, κριτ. αξ. 1). Δέστε επίσης το κριτ. αξ. 2 και μελετήστε την εμμελή απαγγελία στις σελ. 210-211, δοκιμάζοντας και εσείς να την ψάλετε. Ηχογραφήστε τον εαυτό σας για λόγους εξάσκησης.

ΤΙΤΛΟΣ: Ελληνικές μουσικές γραφές της πρώτης χριστιανικής χιλιετίας

(5η εβδομάδα)

Άσκηση 5.1

Διαβάστε το κεφάλαιο 5. Στις σελ. 53-57 του Εγχειριδίου υπάρχει πίνακας με τα κυριότερα στοιχεία των πρώιμων μουσικών γραφών, σε χρονολογική σειρά, που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε για ανακεφαλαίωση. Ακούστε τον Ύμνο «Σε, πάτερ κόσμων» από Πάπυρο Οξυρρύγχου 1786 και μάθετέ τον (*ό.π.,* σ. 227-228). Διαβάστε και μεταγράψτε το στιχηρό «Παρά το φρέαρ του Ιακώβ», με σημειογραφία «Θήτα» (*ό.π.,* 237-238).

ΤΙΤΛΟΣ: Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Γ΄): Μετροφωνία – Παραλλαγή – Μέλος: το διδακτικό τρίπτυχο του Παλαιού Συστήματος

(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1

Διαβάστε το κεφ. 9 και συμπληρώστε τις μνημοτεχνικές καρτέλες της παρούσης ενότητας (Εγχειρίδιο Παλαιογραφίας, σ. 509, κριτ. αξ. 1). Εστιάστε μετά στο στιχηρό *Χορός τετραδεκαπύρσευτος* και στον τρόπο με τον οποίο αυτό διδασκόταν στην Παλαιά Μέθοδο (*ό.π.*, σ. 478-484, μαζί με τη σ. 509, κριτ. αξ. 2).

ΤΙΤΛΟΣ: Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Δ΄.1): Χειρονομία, Μεγάλα σημαδία, Θέσεις

(10η εβδομάδα)

Άσκηση 10.1. Διαβάστε το κεφάλαιο 10 από το Εγχειρίδιο της Παλαιογραφίας και δημιουργήστε μνημοτεχνικές καρτέλες για την παρούσα ενότητα (σ. 588, κριτ. αξ. 4). Εστιάστε στην μελέτη της ετυμολογίας των μεγάλων σημαδιών σύμφωνα με τον Γαβριήλ Ιερομόναχο, η οποία μας βοηθάει να μπούμε στον τρόπο σκέψης των παλαιών φορέων της Ψαλτικής Τέχνης (βλ. *ό.π.,* σ. 530-541).

ΤΙΤΛΟΣ: Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Δ΄.2): Το *Μέγα Ίσον* του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη

(11η εβδομάδα)

Άσκηση 11.1. Προσπαθήστε να διαβάσετε το κείμενο του Μεγάλου Ίσου από το χειρόγραφο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος 2458, έτ. 1336, φ. 3r-5v (βλ. το Εγχειρίδιο της Παλαιογραφίας, σ. 545-548). Μεταγραμματίστε επιλεγμένες θέσεις του Μεγάλου Ίσου, ψέλνοντάς τες από την μεσοβυζαντινή γραφή και την αργή εξήγησή τους από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα (*ό.π.,* σ. 550-559). Δοκιμάστε και την άσκηση καταλογογράφησης των ονομάτων των θέσεων (*ό.π.,* σ. 568, κριτ. αξ. 2).

ΤΙΤΛΟΣ: Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Ε΄.1): Μουσική εξήγηση

(12η εβδομάδα)

Άσκηση 12.1. Διαβάστε το κεφάλαιο 12 του Εγχειριδίου Παλαιογραφίας. Εστιάστε στην τυπολογία της εξήγησης (πίνακας στη σ. 584) και μελετήστε παραδείγματα εξήγησης ειρμολογικού και στιχηραρικού μέλους (σ. 587-614).

ΤΙΤΛΟΣ: Μεσοβυζαντινή σημειογραφία (Ε΄.2): Μουσική εξήγηση

(13η εβδομάδα)

Άσκηση 13.1. Κοιτάξτε στον πίνακα με την τυπολογία της εξήγησης (σ. 584 του Εγχειριδίου της Παλαιογραφίας) τι αναφέρεται για την εξήγηση κομματιών του παπαδικού γένους. Μετά, μελετήστε ψάλλοντας τα παραδείγματα στις σ. 617-623.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟ ΣΤΙΧΗΡΑΡΙΟ ΙΙ

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	BYZ310	Νέο Στιχηράριο ΙΙ	
Επίπεδο	Προπτυχιακό ☒	Μεταπτυχιακό (μάστερ)	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό ☒	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: -	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Β. Βασιλείου
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση / Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα Θεωρία και Πράξη, Νέο Στιχηράριο.	4
1η Εβδομάδα: Στιχηραρικό Γένος .Νέο Αργό Στιχηραρικό Είδος.	7
2η Εβδομάδα: Τα Δογματικά Θεοτοκία. Συγκριτική μελέτη Μελουργών.	11
3η Εβδομάδα: Τα Εωθινά Δοξαστικά. Συγκριτική μελέτη Μελουργών	13
4η Εβδομάδα: Δοξαστικά Ενιαυτού από τη Μουσική Κυψέλη Στεφάνου Λαμπαδαρίου.	16
5η Εβδομάδα: Δοξαστικά Ενιαυτού από τη Μουσική Κυψέλη Στεφάνου Λαμπαδαρίου	19
6η Εβδομάδα: Επιλογές από το Δοξαστάριο Τριωδίου Γεωργίου Βιολάκη	22
7η Εβδομάδα: Δοξαστικά Τριωδίου Πρίγγου-Στανίτσα	25
8η Εβδομάδα: Ιδιόμελα Νέα Στιχηραρικά από τα Δοξαστάρια Νικολάου Σμύρνης και Πέτρου Φιλανθίδου	28
9η Εβδομάδα: Ιδιόμελα των Βασιλικών Ωρών της Μεγάλης Παρασκευής.(Γεωργίου Ραιδεστηνού)	31
10η Εβδομάδα: Ιδιόμελα των Βασιλικών Ωρών της Μεγάλης Παρασκευής.(Κωνσταντίνου Πρίγγου)	34
11η Εβδομάδα: Επιλογή Δοξαστικών του ενιαυτού από το Δοξαστάριο Π. Κηλτζανίδου	37
12η Εβδομάδα: Ιδιόμελα από το Πεντηκοστάριο Γεωργίου Ραιδεστηνού	40
13η Εβδομάδα: Επιλογές από το Πεντηκοστάριο νεωτέρων Μελουργών	43
Τελευταία Τηλεσυνάντηση / Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	45
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	46
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	47

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ / ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

Περιγραφή

- Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το Ήθος, το Ύφος και την Παρακαταθήκη της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής Παράδοσης.
- Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη» απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων.
- Η πρωτοτυπία του Προγράμματος είναι πολυδιάστατη, καθώς ενώ προετοιμάζει αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξειδικευμένο πρόγραμμα σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.
- Το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους βυζαντινής μουσικής, εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και καλύπτοντας- μέσα στο πλαίσιο των μουσικών σπουδών- το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της ανατολικής εκκλησιαστικής μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης, ήτοι ψαλτικής τέχνης.
- Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται στην διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφφικιάλους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.
- Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.
- Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα αναλυτικής βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας (παλαιάς και νέας μεθόδου)· θεωρίας, μορφολογίας και πρακτικών εφαρμογών στην ψαλτική τέχνη· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής, ορθοφωνίας, μουσικής ανάλυσης και αισθητικής· διδασκαλίας (θεωρητικής και εργαστηριακής) της ψαλτικής τέχνης· ορθογραφίας της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· μουσικής αρμονίας στην βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας και μουσικής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· χειρόγραφης και έντυπης παράδοσης του ψαλτικού ρεπερτορίου, της βυζαντινής καλοφωνίας και της Παραδοσιακής Μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου της Ψαλτικής, που είναι το Κανονάκι. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα

Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

- Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

Στόχοι

- Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).
- Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των μονωδών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.
- Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.
- Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.
- Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης

Περιγραφή

Στο μάθημα αυτό αναπτύσσεται η μάθηση και η πείρα των φοιτητών/τριών, μέσα από τη μελέτη συνθέσεων από το σημαντικό είδος μελοποιΐας του Νέου Στιχηραρίου.

Στο μάθημα αυτό γίνεται ερμηνευτική προσέγγιση στο καθιερωμένο από τον 18^{ο} αιώνα ως τις μέρες μας είδος μελοποιΐας του Νέου Αργού Στιχηραρίου , ήτοι με το είδος εκείνο που ψάλλονται τα Στιχηρά, Ιδιόμελα και Εωθινά Δοξαστικά του Αναστασιματαρίου καθώς και τα Ιδιόμελα και τα Δοξαστικά του Ενιαυτού και του Τριωδίου - Πεντηκοσταρίου.

Στο πρακτικό του επίπεδο γίνεται επιλογή μελών και υποδειγματική ερμηνεία / διδασκαλία από τον διδάσκοντα, ώστε οι φοιτητές να έρθουν σε επαφή με τον πλούτο και το βάθος της ερμηνευτικής προσέγγισης των μαθημάτων αυτών, τόσο από τις «κλασικές» εκδόσεις, όσο και από επιλεγμένες νεότερες εκδόσεις δασκάλων της Πατριαρχικής διαδοχής και Ύφους.

Στόχοι

- Ο βασικός στόχος του μαθήματος οι φοιτητές/τριες να αναπτύξουν την ικανότητα ανάγνωσης του μουσικού κειμένου, καθώς και τις ερμηνευτικές τους δεξιότητες, μέσα από το συγκεκριμένο είδος του Νέου Αργού Στιχηραρίου.
- Προχωρώντας ένα ακόμα επίπεδο στην σπουδή των ψαλτικών μελών, έχοντας κατακτήσει τη γνώση της μουσικής σημειογραφίας και την γνώση του Ειρμολογίου οι φοιτητές/τριες μαθαίνουν να προσεγγίζουν ερμηνευτικά Νέο Αργό Στιχηραρικό είδος μελοποιΐας.
- Ένας ακόμη βασικός στόχος του μαθήματος, είναι να αποκτήσουν οι φοιτητές/τριες, δια της προφορικής παραδόσεως, την ικανότητα να αναγνωρίζουν τις μουσικές γραμμές και να εμπλουτίζουν τα ψαλλόμενα με αναλύσεις οι οποίες να είναι έγκυρες, με μέτρο και μέσα στα πλαίσια της παραδοσιακής ψαλτικής.
- Άλλος βασικός στόχος είναι να γίνουν οι φοιτητές/τριες από τα πρώτα βήματα σπουδών τους στην ψαλτική τέχνη, κοινωνοί του Πατριαρχικού ύφους και ερμηνείας των μελών του Νέου Στιχηραρίου και να κατανοήσουν την εξέλιξή του από τον Πέτρο Λαμπαδάριο ως τις μέρες μας.
- Στόχος του μαθήματος θα είναι και η γνώση και φανέρωση του τρόπου που δημιουργήθηκε και παραδόθηκε το μέλος του Νέου Στιχηραρίου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Στιχηραρικό Γένος .Νέο Αργό Στιχηραρικό Είδος

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην ενότητα αυτή οι φοιτητές θα γνωρίσουν την πρώτη μεγάλη κατηγορία τροπαριακών ύμνων, τα στιχηρά ενώ παράλληλα θα εμβαθύνουν στη θεωρία της Οκταηχίας. Θα παρακολουθήσουν την πορεία μετάβασης από την μεγάλη ενότητα του Στιχηραρίου στις επιμέρους ενότητες και ειδικότερα στην ενότητα του Δοξασταρίου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στὸ κοινὸ ρεπερτόριο ποὺ διαμορφώνεται μετὰ τὴν εἰκονομαχία καὶ εἰδικὰ στὸ χορικὸ μέλος περιλαμβάνονται, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, ὕμνοι τοῦ Στιχηραρίου μὲ περιεχόμενο τροπάρια ποὺ βρίσκονται στὸ Τροπολόγιο, τὸ Τριώδιο, τὸ Πεντηκοστάριο καὶ τὴν Ὀκτώηχο. Ἡ πλειονότητα τῶν ὕμνων αὐτῶν ἀφορᾶ σὲ τροπάρια στὰ ὁποῖα προηγεῖται ψαλμικὸς στίχος καὶ ἔχουν δικό τους μέλος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τὰ τροπάρια αὐτὰ χωρίζονται σὲ τρεῖς ὁμάδες· τὰ στιχηρὰ, τὰ ἀπόστιχα καὶ τὰ ἄστιχα ἐνῶ ἀφοροῦν, κυρίως, σὲ τρεῖς λειτουργικὲς ἑνότητες· τὶς ἀκολουθίες τοῦ ἑσπερινοῦ, τοῦ ὄρθρου καὶ τῶν ὡρῶν. Στὴν πρώτη περίπτωση ἀνήκουν τροπάρια, τὰ ἑσπερία στιχηρὰ καὶ τὰ στιχηρὰ τῶν αἴνων, τῶν ὁποίων προηγεῖται σειρὰ στίχων (ἢ στιχολογία) οἱ ὁποῖοι τεκμαίρονται ἀπὸ συγκεκριμένο ψαλμὸ ἐνῶ στὴ δεύτερη, τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τῶν αἴνων, οἱ στίχοι ἀποτελοῦν σταχυολογήματα ἀπὸ διάφορους ψαλμοὺς. Ὑπάρχει, τέλος, καὶ ἡ περίπτωση τροπαρίων στὰ ὁποῖα δὲν προηγεῖται στίχος. Τέτοιες περιπτώσεις τροπαρίων ἀποτελοῦν τὸ α΄ τροπάριο τῶν ἀποστίχων καθὼς καὶ τὰ τροπάρια τῆς λιτῆς. Ἔτσι, βαθμιαία τὸ περιεχόμενο ἑνὸς τυπικοῦ Στιχηραρίου κατὰ τοὺς 12ο μέχρι καὶ 16ο αἰῶνες, στὴν πλήρη τοῦ μορφὴ περιλαμβάνει : στιχηρὰ ἰδιόμελα ὅλων τῶν ἑορτῶν τοῦ μηνολογίου (ἀπὸ α΄ Σεπτεμβρίου - λα΄ Αὐγούστου), στιχηρὰ ἰδιόμελα τοῦ Τριωδίου, στιχηρὰ ἰδιόμελα τοῦ Πεντηκοσταρίου, στιχηρὰ ἀναστάσιμα τῆς Ὀκτωήχου, στιχηρὰ ἀνατολικὰ καὶ τὰ κατ' ἀλφάβητον δογματικὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὰ ια΄ ἑωθινὰ τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἕτερα Θεοτοκία δογματικὰ, στιχηρὰ Σταυροθεοτοκία, τοὺς ἀναβαθμοὺς τῶν ὀκτὼ ἤχων καὶ ἐνδεχομένως διάφορα στιχηρὰ ποὺ ἀναφέρονται σὲ τοπικὲς ἑορτές.

Ἀπὸ τὸν 17ο αἰῶνα καὶ ἔπειτα παρατηρεῖται ἡ τάση στοὺς ἀντίστοιχους μουσικοὺς κώδικες νὰ ὑπάρχουν μόνο τὰ στιχηρὰ ἰδιόμελα τῶν ἑορτῶν τοῦ μηνολογίου ἐνῶ τὸ περιεχόμενο τοῦ Στιχηραρίου τεμαχίζεται σὲ ἐπιμέρους ἑνότητες οἱ ὁποῖες δημιουργοῦν καὶ αὐτοτελεῖς κώδικες μὲ ἀντίστοιχα ὀνόματα. Τέτοιοι κώδικες εἶναι : τὸ Ἀναστασιματάριο, τὸ Δοξαστάριο, τὸ Τριώδιο - Πεντηκοστάριο, οἱ Μεγάλες Ὧρες, ἡ Ἀνθολογία (ἢ Ἀνθολόγιον) Στιχηραρίου καὶ ἡ Ἐκλογὴ Στιχηραρίου (ἢ Στιχηραρικοῦ μέλους). Ὁ παραπάνω διαχωρισμὸς καὶ ἡ διαμόρφωση τῶν νέων συλλογῶν μουσικῆς ὀφείλεται, κυρίως, στὴν ἀνανέωση τοῦ μουσικοῦ ρεπερτορίου μὲ τὰ ''κεκαλλωπισμένα μέλη ἐπιφανῶν μελουργῶν τοῦ 2ου μισοῦ τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ - Παναγιώτης Χρυσαφὴς ὁ νέος, Γερμανὸς ἐπίσκοπος Νέων Πατρῶν, Μπαλάσιος ἱερεὺς καὶ Νομοφύλαξ, Κοσμᾶς Ἰβηρίτης Μακεδὼν, κ.α. - καὶ τήν, κατ' ἐπέκταση, αὔξηση τοῦ ὄγκου ἀντιγραφέντων κωδίκων.

Ἤδη ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰώνα παρατηρεῖται ἡ τάση γιὰ συντόμευση τῶν ἀκολουθιῶν. Τὰ αἴτια τῆς τάσης αὐτῆς εἶναι δυνατὸν νὰ διερευνηθοῦν σὲ ἐσωτερικῆς φύσεως παράγοντες παρὰ σὲ ἐξωτερικὲς κοινωνικοοικονομικές ἐπιδράσεις. ἡ περίοδος τῆς τουρκοκρατίας εἶναι περίοδος «πτωχείας καὶ λειτουργικῆς συντηρήσεως». Προοδευτικὰ ἐπιτελεῖται ἔργο τόσο διαβρωτικὸ ὅσον ἀφορᾶ στὴν κατάσταση, τὴν πορεία καὶ τὴν πρόοδο τοῦ λαοῦ ὅσο καὶ ἀλλοτριωτικὸ, ὅσον ἀφορᾶ γενικότερα στὴ λατρεία καὶ στὸ ἁγιοπαράδοτο εὐχαριστιακό ἦθος τῆς Ἐκκλησίας.

Στὴ διαμόρφωση τῆς γενικότερης ροπῆς πρὸς τὸ «σύντομον» ἔρχεται ἀρωγὸς καὶ ἡ τάξη τῶν ψαλτῶν τοῦ 18ου αἰώνα. Πειστήρια τῆς νέα τάσης πρὸς συντόμευση ἀποτελοῦν : ἡ συμβολὴ τοῦ Παναγιώτη Χαλάτζογλου στὴ διαμόρφωση τοῦ λεγόμενου «ὕφους» ἢ «προφορὰς» τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἡ πολύπλευρη συνθετικὴ δραστηριότητα καὶ συμβολὴ στὴν ἐκπαιδευτικὴ διαδικασία τοῦ Ἰωάννη Τραπεζουντίου, τὸ μελοποιητικό στίγμα τοῦ Δανιὴλ Πρωτοψάλτη ἐκ Τυρνάβου ἀλλὰ ἰδιαίτερα ἡ καταγραφὴ (μέσω τοῦ Πέτρου Βυζαντίου) καὶ συστηματοποίηση τῆς παράδοσης τῶν δύο τελευταίων ἀπὸ τὸν Πέτρο Πελοποννήσιο. Ἡ ἴδια γενικὴ τάση συντόμευσης τῆς μελοποιΐας μὲ διαφορετικὴ ὅμως ἐφαρμογὴ στὴν μουσικὴ πρακτικὴ διαφαίνεται στὶς περιπτώσεις τοῦ «παραδοσιακοῦ» Ἰακώβου Βυζαντίου (βλ. τὴν ἰδιαίτερη μελοποίηση τοῦ Δοξασταρίου τοῦ ὅπου ἀναμειγνύονται «στιχηραρικές καὶ ειρμολογικές θέσεις») καὶ τοῦ μαθητὴ του Μανουὴλ Βυζαντίου ὁ ὁποῖος συνθέτει «μετὰ συντομεύσεως καὶ καλλωπισμοῦ» ἐνῶ εἶναι ἰδιαίτερα γνωστὸς τόσο γιὰ τὰ «κατὰ τὸ μικτόν εἶδος» ἀντίφωνα του καθὼς καὶ γιὰ τὴν «κατὰ τὸ ὕφος τῆς Μ. Ἐκκλησίας» συλλογὴ ἰδιομέλων του.

Σκοπός/Στόχοι

Στη συγκεκριμένη ενότητα αποποιείται η παρουσίαση του γενικότερου πλαισίου διαμόρφωσης της πρώτης μεγάλης κατηγορίας τροπαριακών ύμνων, τα στιχηρά. Ειδικότερα βασικός στόχος είναι η δυνατότητα αναγνώρισης και κατανόησης, εκ μέρους των φοιτητών/τριών, της γένεσης και πορείας εξέλιξης της ενότητας των στιχηρών ιδιομέλων από ένα ενιαίο σώμα σε επιμέρους μέρη-ενότητες και ειδικότερα σ' αυτήν του Δοξασταρίου. Παράλληλα θα εμβαθύνουν στη βασική θεωρία της Οκταηχίας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Αναγνωρίζει και διακρίνει το Στιχηραρικό γένος μελοποιΐας
- Αναλύει την μεγάλη ενότητα του Στιχηραρίου και να αναδεικνύει τα επιμέρους μέρη της.
- Διακρίνει τη δομή και το ρυθμό των Στιχηρών

Λέξεις Κλειδιά

Στιχηράριο	Δοξαστάριο, Ιδιόμελο	Οκταηχία, Αναβαθμοί	Αυτόμελο, Προσόμοιο	Τονικός ρυθμός, συνεπτυγμένος τρόπος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

27. Βασικό Υλικό

1. Βασίλειου Βασιλείου, “Τὸ νέο ἀργὸ Στιχηραρικό εἶδος μελοποιΐας τοῦ 18ου αἰώνα”, Εἰσαγωγὴ, Ἀθήνα 2009. [Διδακτορικὴ διατριβὴ κατατεθεῖσα στὸ τμῆμα Μουσικῶν Σπουδῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν].

Στο απόσπασμα της συγκεκριμένης εργασίας αναπτύσσεται ο τρόπος δημιουργίας καθώς και η εξέλιξη του Στιχηραρικού είδους μελοποιίας της Ψαλτικής Τέχνης.

2. Ἀλυγιζάκη Ε. Ἀντωνίου, Ἡ Ὀκταηχία στὴν Ἑλληνικὴ λειτουργικὴ ὑμνογραφία, Θεσσαλονίκη 1985 (κεφ. 3).

Στο απόσπασμα της εργασίας αυτής ερευνάται η προέλευση της Οκταηχίας.

3. Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων, Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς, ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου, διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν, ἐν Τεργέστῃ [...\ 1832, Ἀθήνα 1977 καὶ 1995] (4ον βιβλίον, κεφ. α’ - δ’ καὶ 5ον βιβλίον, κεφ. α’ - γ’).

Στα αποσπάσματα του παραπάνω βιβλίου αναφέρονται και σχολιάζονται σχετικές πηγές της Ψαλτικής Τέχνης που σχετίζονται τόσο με την κατηγοριοποίηση των γενών μελοποιίας όσο και με τη βασική θεωρία της Οκταηχίας.

28. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Φιλοξένους Κυριακοῦ, «Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», Κων/πολη 1868.

Στο παραπάνω βιβλίο βρίσκονται [υπό μορφή λεξικού] και αναλύονται βασικοί όροι της Ψαλτικής Τέχνης [ανατρέχουμε στους όρους που αφορούν στη συγκεκριμένη εβδομάδα].

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Ποιά η διαφορά Ιδιομέλου και Αυτομέλου Τροπαρίου;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα Δογματικά Θεοτοκία. Συγκριτική μελέτη Μελουργών.

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Δογματικά θεοτοκία ονομάζονται τα ιδιόμελα τροπάρια του Αναστασηματαρίου, που αναφέρονται και εγκωμιάζουν την Θεοτόκο. Διατυπώνουν την δογματική διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας και περιέχουν την ορθόδοξη εκκλησιαστική διδασκαλία, γύρω από το πρόσωπο της Θεοτόκου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τὸ Ἀναστασιματάριον ἀποσπάσθηκε ἐνωρὶς ἀπὸ τὸ Παλαιὸ Στιχηράριο καὶ ἀποτέλεσε ἀνεξάρτητο κώδικα. Στὴν πρώτη του μορφὴ περιεῖχε κατὰ τὴν τάξη τῶν ἤχων τὰ στιχηρά τοῦ Ἑσπερινοῦ, τὰ δογματικὰ θεοτοκία, τὰ ἀπόστιχα, τὰ δοξαστικά, τὰ πασαπνοάρια, τοὺς αἴνους καὶ τὸν μακαρισμό. Σὲ νεώτερη μορφὴ περιλαμβάνει τὰ κεκραγάρια, τὰ ἑωθινὰ καὶ τὰ μέλη τοῦ Ὄρθρου. Τὸ Παλαιὸ Ἀναστασιματάριο παραδόθηκε σὲ ἀνώνυμη μελοποίηση καὶ σὲ μελοποίηση Μανουήλ Χρυσάφη. Μετὰ τὴν Ἅλωση ἔχουμε τὶς μελοποιήσεις τοῦ Χρυσάφη τοῦ νέου (1671), τὰ Ἀναστασιματάρια Κρητῶν μελουργῶν, Ἀκακίου Χαλκεόπουλου, Ἀνδρέα Σκορδέλη, Βενέδικτου Ἐπισκοπόπουλου, Δημητρίου Νταμία. Νέο Ἀναστασιματάριον μᾶς παραδόθηκε, κατὰ τὸν 18ο αἰώνα ἀπὸ τὸν Κυριάκο Κουλιδᾶ Ναυπλιώτη, τὸν Δανιὴλ ἐκ Τυρνάβου [Πρωτοψάλτη] καὶ τὸν Πέτρο Πελοποννήσιο [λαμπαδάριο]. Κατὰ τὸν 19ο αἰώνα ἀκολούθησαν ἀρκετὲς ἔντυπες ἐκδόσεις τοῦ ρεπερτορίου τοῦ Αναστασιματαρίου.

Σκοπός/Στόχοι

Προσέγγιση και μύηση στο μέλος των Δογματικών Θεοτοκίων, γνωριμία του περιεχομένου του Αναστασιματαρίου και εξέταση της μορφής των παραπάνω Δοξαστικών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να :

- Γνωρίζει το μέλος [του Αναστασιματαρίου] των Δογματικών Θεοτοκίων
- Έχει εξοικειωθεί με τις μουσικές γραμμές του βιβλίου

Λέξεις Κλειδιά

Αναστασιματάριο	Οκταηχία	Απόστιχα	Θεοτοκία	Ήχος	Δογματικά

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

29. Βασικό Υλικό

1. Ιωάννου Πρωτοψάλτου, Αναστασιματάριον, Κων/πολις 1858.

Απόσπασμα από την έντυπη παράδοση του 19ου αιώνα που αφορά στο μέλος του Αναστασιματαρίου κατά την εκφορά του Ιωάννου Πρωτοψάλτου.

2. Νέον Αναστασιματάριον Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, εκδ. Πέτρου Εφεσίου, Βουκουρέστι 1820.

Απόσπασμα από την έντυπη παράδοση του 19ου αιώνα που αφορά στο μέλος του Αναστασιματαρίου κατά την εκφορά του Πέτρου Εφεσίου.

30. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Κωνσταντίνου Πρίγγου, Η Πατριαρχική Φόρμιγξ, Τόμος Β', Αναστασιματάριον, Κωνσταντινούπολις 1952.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων του Αναστασιματαρίου κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου Πρωτοψάλτου (Κ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1 Πόσα είναι τα δογματικά θεοτοκία;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα Εωθινά Δοξαστικά. Συγκριτική μελέτη μελουργών

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Τὰ ἑωθινὰ δοξαστικὰ εἶναι ποιήματα τοῦ αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Λέοντα τοῦ ΣΤ΄ τοῦ Σοφοῦ (881 - 912). Μελοποιήθηκαν τόσο στὸ παλαιὸ ἀργὸ στιχηραρικό μέλος ἀλλὰ καὶ συντετμημένα. Στὸ νέο ἀργὸ στιχηραρικό μέλος παραδόθηκαν, κυρίως, ἀπὸ τὸν Πέτρο Πελοποννήσιο.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τὰ ἑωθινὰ δοξαστικὰ μελοποιήθηκαν [παλαιὸ ἀργὸ στιχηραρικό εἶδος] ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς μελουργούς Ἰωάννη Πρωτοψάλτη [Γλυκύ], Παναγιώτη Χρυσάφη τὸν νέο καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο Πρωτοψάλτη (ιη΄ αἰ.) συντετμημένα ἀπὸ τὰ παλαιὰ μὲ καλλωπισμό. Στὴν παλαιὰ μελοποίηση κάθε λέξη σχεδὸν μελίζεται μὲ μιὰ «θέση» καὶ μὲ πλάτεμα τοῦ μέλους. Οἱ μελοποιοὶ τοῦ ιζ΄ αἰ., ὅπως ὁ Χρυσαφὴς ὁ νέος, σεβάστηκαν τὰ παλαιὰ μέλη, τὰ ἑρμήνευσαν κατ' ἔννοιαν, ἀκολουθώντας τὴν παράδοση. Σὲ νέο ἀργὸ στιχηραρικό μέλος παραδόθηκαν, κυρίως ἀπὸ τὸν Πέτρο Πελοποννήσιο, ὁ ὁποῖος μελοποίησε μὲ λιτότητα μέν, τονίζοντας ὅμως πάντα τὸ νόημα τῶν ὕμνων καὶ δημιουργώντας μικρὰ ἀριστουργήματα. Πρὶν ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἐνδιάμεσα ἀπὸ τοὺς κύριους μελοποιούς τῆς προηγούμενης περιόδου, ἑωθινὰ δοξαστικὰ τονίζονται ἀπὸ τοὺς : Ἀνανία Ἱεροσολυμίτη, Θεοδόσιο Ἱεροδιάκονο τὸν Χίο, Κύριλλο Μαρμαρινό, Δανιὴλ Πρωτοψάλτη [ἢ Ἰωάννη Τραπεζούντιο] καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τοὺς Μπαλάσιο Βλῆτη Γαστουνιώτη, Ἀπόστολο Κώνστα τὸν Χίο, Διονύσιο Φωτεινό, Πέτρο Ἐφέσιο, Κωνσταντίνο Πρωτοψάλτη καὶ Ἰωάσαφ Διονυσιάτη..

Ὁ Πέτρος ὁ Εφέσιος ὑπῆρξε λόγιος μουσικὸς τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἦταν μαθητὴς τοῦ Γεωργίου Κρητὸς καὶ ἦταν γνώστης τῆς παλαιὰς καὶ τῆς νέας βυζαντινῆς μουσικῆς μεθόδου. Ἐφεῦρε τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴ βυζαντινὴ μουσική. Ἑρμήνευσε καὶ ἐξέδωσε στὸ νεοσύστατο τυπογραφεῖο στὴ Βλαχιὰ τὸ πρωτότυπο «Αναστασιματάριο» καὶ τὸ «Δοξαστάριο» τοῦ Πέτρου Λαμπαδάριου τὸ 1820. Ὁ Πέτρος μελοποίησε πολλὰ ἔργα. Ἀπεβίωσε στὸ Βουκουρέστι τὸ 1840. Τὸ Αναστασιματάριο τοῦ Πέτρου Εφεσίου, εἶναι ἕνα ἰδιαίτερα διαδεδομένο καὶ δημοφιλὲς μουσικὸ βιβλίο. Στὴν ἑνότητα αὐτὴ οἱ φοιτητὲς θὰ γνωρίσουν τὴν ποικιλία τοῦ μέλους τῶν Ἑωθινῶν.

Σκοπός/Στόχοι

Βασικός σκοπός της ενότητας αυτής είναι η κατανόηση των μελωδικών θέσεων των Εωθινών. Παράλληλα αποτελεί στόχευση η επεξήγηση των δύσκολων, μουσικά, σημείων των Δοξαστικών αυτών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Αναγνωρίζει τους διαφορετικούς ήχους και τις μεταβολές που υπάρχουν στους ύμνους αυτούς
- Εξοικειωθεί με τα σχήματα πλοκής αλλά και τις όποιες μεταβολές του μέλους

Λέξεις Κλειδιά

Εωθινό	Δοξαστικό	Πέτρου Λαμπαδαρίου	Ιωάννου Πρωτοψάλτου	Σχήματα πλοκής

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

31. Βασικό Υλικό

1. Νέον Αναστασιματάριον Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, εκδ. Πέτρου Εφεσίου, Βουκουρέστι 1820.

Απόσπασμα από την έντυπη παράδοση του 19ου αιώνα που αφορά στο μέλος του Αναστασιματαρίου κατά την εκφορά του Πέτρου Εφεσίου.

2. Ιωάννου Πρωτοψάλτου, Αναστασιματάριον, α' έκδοσις Κων/πολις 1858.

Απόσπασμα από την έντυπη παράδοση του 19ου αιώνα που αφορά στο μέλος του Αναστασιματαρίου κατά την εκφορά του Ιωάννου Πρωτοψάλτου.

3. Κωνσταντίνου Πρίγγου, Η Πατριαρχική Φόρμιγξ, Τόμος Β', Αναστασιματάριον, Κωνσταντινούπολις 1952.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων του Αναστασιματαρίου κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου Πρωτοψάλτου (Κ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

32. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Συλλογή Ιδιομέλων και Απολυτικίων, μελισθέντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη ΜτΧΕ, Κωνσταντινούπολη 1831.

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά την πατριαρχική παράδοση και το ύφος του Μανουήλ Πρωτοψάλτου.

2. Φιλοξένους Κυριακοῦ, «Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», Κων/πολη 1868.

Στο παραπάνω βιβλίο βρίσκονται [υπό μορφή λεξικού] και αναλύονται βασικοί όροι της Ψαλτικής Τέχνης [ανατρέχουμε στους όρους που αφορούν την 1η αυτή εβδομάδα].

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1 Τι γνωρίζετε για τα εωθινά δοξαστικά;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Δοξαστικά Ενιαυτού από τη Μουσική Κυψέλη Στεφάνου Λαμπαδαρίου.

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Τὸ Δοξαστάριον ἢ Δοξαστικάριον περιέχει τὰ ιδιόμελα, στὰ οποία προψάλλεται ἡ λεγόμενη μικρή δοξολογία, δηλαδή ὁ στίχος «Δόξα Πατρί καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι. Καὶ νυν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αιώνας τῶν αιώνων, αμήν».

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τὰ δοξαστικά επισφραγίζουν τὰ στιχηρὰ τροπάρια τοῦ Εσπερινού καὶ των αίνων στον Όρθρο, έχουν υμνητική παρουσία ιδιαίτερη, καθώς αποκορυφώνεται σ' αυτά τὸ ιστορικό τῆς κάθε εορτής, μὲ λιτότερες λέξεις καὶ ακριβέστερο νόημα. Τὸ Δοξαστάριον δημιουργήθηκε μὲ τὴν ανθολόγηση τῶν δοξαστικών τοῦ Χρυσάφη τοῦ νέου καὶ τοῦ Γερμανού Νέων Πατρών κατά τὰ τέλη τοῦ ΙΖ΄ αιώνα. Εκτός αυτών καὶ ὁ Δημήτριος Νταμίας, πρωτοψάλτης Κρήτης, παρέδωσε μελοποιημένο τὸ παλαιό Δοξαστάριο. Ὁ Πέτρος ὁ Πελοποννήσιος μελοποίησε στὰ 1765 περίπου, αυτοτελώς τὸ Δοξαστάριο, μὲ τὸ νέο ύφος.Πέρα ἀπὸ τὸν Πέτρο Πελοποννήσιο, εἴτε ἀνθολογημένα σὲ μικρὲς ὁμάδες εἴτε μεμονωμένα, βρίσκονται τονισμένα δοξαστικὰ τροπάρια ἀπὸ τοὺς: Ἰωάννη Τραπεζούντιο Πρωτοψάλτη, Δανιὴλ Πρωτοψάλτη ἐκ Τυρνάβου, Πέτρο Βυζάντιο Πρωτοψάλτη, Γεώργιο τὸν Κρῆ, Ἀπόστολο Κώνστα τὸν Χίο, Πέτρο Ἐφέσιο, Κωνσταντίνο Πρωτοψάλτη, Ἰωάσαφ Διονυσιάτη, Ματθαίο Βατοπεδινό, κ.α.
Η Μουσική Κυψέλη του Στεφάνου Λαμπαδαρίου είναι ένα ιδιαίτερα διαδεδομένο βιβλίο, το οποίο περιέχει πλουσιότερη ύλη από τα παλαιότερα Δοξαστάρια, καθώς περιλαμβάνει εκτός των Δοξαστικών του Ενιαυτού και του Τριωδίου -Πεντηκοσταρίου και μεγάλο αριθμό ιδιομέλων, Απολυτικίων, Κοντακίων, μαθημάτων της Λιτής.Στην ενότητα αυτή θα γίνει παρουσίαση του περιεχομένου του Δοξασταρίου του ενιαυτού και ερμηνεία επιλεγμένων Δοξαστικών.

Σκοπός/Στόχοι

Στην ενότητα αυτή βασική στόχευση αποτελεί η διάκριση των Δοξαστικών και Ιδιομέλων καθώς επίσης και η βαθιά γνώση του μουσικού ρεπερτορίου εκάστου μαθήματος.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Επιδεικνύει βασικές δεξιότητες στην ψαλτική ερμηνεία του Δοξασταρίου
- Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
- Αξιολογεί τις ηχητικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις

Λέξεις Κλειδιά

Σύντομον Δοξαστάριον	Μουσική Κυψέλη	Σύντομον	Αργοσύντομον	Θέσεις	Στέφανος Λαμπαδάριος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

33. Βασικό Υλικό

1. Στεφάνου Λαμπαδαρίου, Μουσική Κυψέλη Τόμοι Δύο, Κων/πολις 1882.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Στεφάνου λαμπαδαρίου (ΙΘ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

2. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστικά, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

3. Κωνσταντίνου Πρίγγου, Η Πατριαρχική Φόρμιγξ, Τόμος Α', Δοξαστάριον, Αθήνα 1969.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου Πρωτοψάλτου (Κ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

34. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Ἀποστολόπουλου Θ'., «Μορφολογικὲς παρατηρήσεις στὰ Δοξαστικὰ τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου κατὰ τὸ Νέο Ἀργὸ Στιχηραρικό Εἶδος, Πρακτικὰ Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Μουσικολογικοῦ καὶ Ψαλτικοῦ (Ἀθήνα 15-19 Ὀκτωβρίου 2003) «Τὰ Γένη καὶ τὰ Εἴδη τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοποιΐας», Ἀθήνα 2006, σ. 291-310.

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζονται, συνοπτικά αλλά εμπεριστατωμένα, μορφολογικές παρατηρήσεις που αφορούν στο μέλος των δοξαστικών του Πέτρου Πελοποννησίου λαμπαδαρίου.

2. Συλλογή Ιδιομέλων και Απολυτικίων, μελισθέντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη ΜτΧΕ, Κωνσταντινούπολη 1831.

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά την πατριαρχική παράδοση και το ύφος του Μανουήλ Πρωτοψάλτου.

3. Δοξαστάριον, Νικολάου Πρωτοψάλτου Σμύρνης, Σμύρνη 1879.

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά την των Σμυρναίων παράδοση και το ύφους του Νικολάου Πρωτοψάλτου Σμύρνης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1 Αυτοαξιολόγηση σε επιλεγέν μάθημα από το Σύντομο Δοξαστάριο Πέτρου Λαμπαδαρίου.

Σημείωση : Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα Εργασίας : Αφού μελετηθεί το βασικό και συμπληρωματικό υλικό της 1ης εβδομάδας να εντοπιστούν οι πτυχές του Στιχηραρικού γένους μελοποιίας της Ψαλτικής Τέχνης καθώς και να αναγνωρισθούν βασικές μουσικολογικές, θεωρητικές και ιστορικές δομές οι οποίες απορρέουν μέσα από την πορεία εξέλιξης του εν λόγω μελοποιητικού γένους

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Δοξαστικά Ενιαυτού από τη Μουσική Κυψέλη Στεφάνου Λαμπαδαρίου.

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Τὸ Δοξαστάριον ἢ Δοξαστικάριον περιέχει τὰ ιδιόμελα, στὰ οποία προψάλλεται ἡ λεγόμενη μικρή δοξολογία, δηλαδή ὁ στίχος «Δόξα Πατρί καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι. Καὶ νυν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αιώνας τῶν αιώνων, αμήν».

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τὰ δοξαστικά επισφραγίζουν τὰ στιχηρὰ τροπάρια τοῦ Εσπερινού καὶ των αίνων στον Όρθρο, έχουν υμνητική παρουσία ιδιαίτερη, καθώς αποκορυφώνεται σ' αυτά τὸ ιστορικό τῆς κάθε εορτής, μὲ λιτότερες λέξεις καὶ ακριβέστερο νόημα. Τὸ Δοξαστάριον δημιουργήθηκε μὲ τὴν ανθολόγηση τῶν δοξαστικών τοῦ Χρυσάφη τοῦ νέου καὶ τοῦ Γερμανού Νέων Πατρών κατά τὰ τέλη τοῦ ΙΖ΄ αιώνα. Εκτός αυτών καὶ ὁ Δημήτριος Νταμίας, πρωτοψάλτης Κρήτης, παρέδωσε μελοποιημένο τὸ παλαιό Δοξαστάριο. Ὁ Πέτρος ὁ Πελοποννήσιος μελοποίησε στὰ 1765 περίπου, αυτοτελώς τὸ Δοξαστάριο, μὲ τὸ νέο ύφος.Πέρα ἀπὸ τὸν Πέτρο Πελοποννήσιο, εἴτε ἀνθολογημένα σὲ μικρὲς ὁμάδες εἴτε μεμονωμένα, βρίσκονται τονισμένα δοξαστικὰ τροπάρια ἀπὸ τοὺς: Ἰωάννη Τραπεζούντιο Πρωτοψάλτη, Δανιὴλ Πρωτοψάλτη ἐκ Τυρνάβου, Πέτρο Βυζάντιο Πρωτοψάλτη, Γεώργιο τὸν Κρῆ, Ἀπόστολο Κώνστα τὸν Χίο, Πέτρο Ἐφέσιο, Κωνσταντίνο Πρωτοψάλτη, Ἰωάσαφ Διονυσιάτη, Ματθαίο Βατοπεδινό, κ.α.
Η Μουσική Κυψέλη του Στεφάνου Λαμπαδαρίου είναι ένα ιδιαίτερα διαδεδομένο βιβλίο, το οποίο περιέχει πλουσιότερη ύλη από τα παλαιότερα Δοξαστάρια, καθώς περιλαμβάνει εκτός των Δοξαστικών του Ενιαυτού και του Τριωδίου -Πεντηκοσταρίου και μεγάλο αριθμό ιδιομέλων, Απολυτικίων, Κοντακίων, μαθημάτων της Λιτής.Στην ενότητα αυτή θα γίνει παρουσίαση του περιεχομένου του Δοξασταρίου του ενιαυτού και ερμηνεία επιλεγμένων Δοξαστικών.

Σκοπός/Στόχοι

Βασικός σκοπός της ενότητας αυτής είναι η εξοικείωση με τις μουσικές γραμμές των μαθημάτων αυτών καθώς και ο εντοπισμός και επεξήγηση δύσκολων σημείων των ιδιομέλων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

35. Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
36. Αποκτήσει τη δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Δοξαστικά	Στέφανος Λαμπαδάριος	Θέσεις	μεταβολές	Μελικά τόξα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

37. Βασικό Υλικό

1. Στεφάνου Λαμπαδαρίου, Μουσική Κυψέλη Τόμοι Δύο, Κων/πολις 1882.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Στεφάνου λαμπαδαρίου (ΙΘ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

2. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστικά, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

3. Κωνσταντίνου Πρίγγου, Η Πατριαρχική Φόρμιγξ, Τόμος Α', Δοξαστάριον, Αθήνα 1969.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου Πρωτοψάλτου (Κ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

38. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Ἀποστολόπουλου Θ'., «Μορφολογικὲς παρατηρήσεις στὰ Δοξαστικὰ τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου κατὰ τὸ Νέο Ἀργὸ Στιχηραρικό Εἶδος, Πρακτικὰ Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Μουσικολογικοῦ καὶ Ψαλτικοῦ (Ἀθήνα 15-19 Ὀκτωβρίου 2003) «Τὰ Γένη καὶ τὰ Εἴδη τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοποιΐας», Ἀθήνα 2006, σ. 291-310.

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζονται, συνοπτικά αλλά εμπεριστατωμένα, μορφολογικές παρατηρήσεις που αφορούν στο μέλος των δοξαστικών του Πέτρου Πελοποννησίου λαμπαδαρίου.

2. Συλλογή Ιδιομέλων και Απολυτικίων, μελισθέντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη ΜτΧΕ, Κωνσταντινούπολη 1831.

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά την πατριαρχική παράδοση και το ύφος του Μανουήλ Πρωτοψάλτου.

3. Δοξαστάριον, Νικολάου Πρωτοψάλτου Σμύρνης, Σμύρνη 1879.

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά την των Σμυρναίων παράδοση και το ύφους του Νικολάου Πρωτοψάλτου Σμύρνης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1 Αυτοαξιολόγηση σε επιλεγέν μάθημα από το Σύντομο Δοξαστάριο Πέτρου Λαμπαδαρίου

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ιδιόμελα από το Δοξαστάριο Τριωδίου του Γεωργίου Βιολάκη

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην ενότητα αυτή, οι φοιτητές/τριες θα γνωρίσουν «Τὸ Δοξαστάριον Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου ἐξηγηθὲν πιστῶς ἐκ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γραφὴν ὑπὸ τοῦ Πρωτοψάλτου τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας Γεωργίου Βιολάκη τοῦ ἀρχαίου μέλους ἀδιάφθορους διαφυλαχθέντος, ἐκδίδεται … ὑπὸ Ἰακώβου Ναυπλιώτου καὶ Κωνσταντίνου Κλᾶββα, Δομέστικων τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας». Από το έργο αυτό και ειδικότερα από τον Β' τόμο, θα γίνει υποδειγματική διδασκαλία επιλεγμένων, Δοξαστικών του Τριωδίου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Γεώργιος Βιολάκης διέπρεψε ως Πρωτοψάλτης της μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας και ως μουσικοδιδάσκαλος. Ως Πρωτοψάλτης του πατριαρχικού ναού έψαλλε από το 1875 έως το 1905, ενώ στη ζωή του θεωρούνταν υπόδειγμα ήθους και συμπεριφοράς για τους ψάλτες της εποχής του και για όλους τους χριστιανούς. Τιμήθηκε ιδιαίτερα όσο ζούσε καθώς απεβίωσε το 1911 σε ηλικία 91 ετών, ενώ υπήρξε και μέλος της γνωστής Πατριαρχικής Επιτροπής του 1881 που είχε συγκληθεί για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που είχαν ανακύψει στην εκκλησιαστική Βυζαντινή Μουσική.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι η, κατά το δυνατόν, βαθύτερη γνώση του περιεχομένου του σημαντικού αυτού βιβλίου μέσα από την εξοικείωση με τις μουσικές θέσεις που βρίσκονται σ' αυτό καθώς και ο εντοπισμός και επεξήγηση δύσκολων σημείων μαθημάτων του βιβλίου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Κατέχει βασικές ικανότητες ερμηνείας επιλεγμένων μελών
- Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
- Παρέχει τη δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Γεώργιος Βιολάκης	Δοξαστάριο Γ. Βιολάκη	Δοξαστάριο Π. Πελοποννησίου	Δοξαστάριο κατά το ύφος της Μ.τ.Χ.Ε

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

39. Βασικό Υλικό

1. Γεωργίου Βιολάκη (εξηγηθέν υπό), Το Δοξαστάριον, Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Κωνσταντινούπολις 1899

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Γεωργίου Βιολάκη (ΙΘ' - Κ' αίωνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

2. Κωνσταντίνου Πρίγγου, Η Πατριαρχική Φόρμιγξ, Τόμος Α' Μέρος Γ', Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς, Κωνσταντινούπολις 1953.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου της Μεγάλης Εβδομάδας κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου Πρωτοψάλτου (Κ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

40. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Συλλογή Ιδιομέλων και Απολυτικίων, μελισθέντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη ΜτΧΕ, Κωνσταντινούπολη 1831.

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά την πατριαρχική παράδοση και το ύφος του Μανουήλ Πρωτοψάλτου (ΙΗ'-ΙΘ' αιώνας).

2. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστικά, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1 Ερμηνεία επιλεγμένων μαθημάτων από το Δοξαστάριο Τριωδίου του Γεωργίου Βιολάκη

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ιδιόμελα από το Πεντηκοστάριο του Γεωργίου Ραιδεστηνού

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην ενότητα αυτή, οι φοιτητές/τριες θα γνωρίσουν το σημαντικό βιβλίο: «Πεντηκοστάριον περιέχον την από της Παρασκευής της Διακαινησίμου μέχρι της των Αγίων Πάντων Κυριακής ακολουθίαν συγκειμένην εξ Ιδιομέλων των Εσπερίων, Λιτής, Αποστίχων και Αίνων μετά των Δοξαστικών αυτών και των Και νυν, επιτέλους δε και τα ένδεκα Δοξαστικά Εωθινά μελοποίησεν και δια τινών άλλων ανεκδότων αρχαίων βυζαντινών μαθημάτων πλουτισθέν» υπό Γεωργίου Ραιδεστηνού, που εκδόθηκε το 1888, όταν ο Ραιδεστηνός ήταν «Πρώην Πρωτοψάλτης της του Μ.Χ.Ε.». Θα γίνει υποδειγματική διδασκαλία Δοξαστικών από αυτό το βιβλίο.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Γεώργιος Ραιδεστηνός ο Β' διετέλεσε ιεροψάλτης σε διάφορες εκκλησίες τού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Το 1863, όταν ήταν Πατριάρχης ο Σωφρόνιος Γ', αναδείχθηκε Λαμπαδάριος της Μεγάλης Εκκλησίας· ως Πρωτοψάλτης υπηρετούσε τότε ο Ιωάννης ο Βυζάντιος. Στις 2 Φεβρουαρίου 1871, με Πατριάρχη τον Γρηγόριο ΣΤ΄ διαδέχθηκε τον Σταυράκη Γρηγοριάδη στη θέση του Πρωτοψάλτη, στην οποία και παρέμεινε μέχρι 4 Νοεμβρίου του 1875. Ήταν ιδιαίτερα φημισμένος για το αρχαΐζον Πατριαρχικό μουσικό του ύφος. Στη συγκεκριμένη έκδοση εκτός από τα μαθήματα του Πεντηκοσταρίου, έχει συμπεριλάβει μία εξαιρετική μελοποίηση των ένδεκα Εωθινών Δοξαστικών, τα δημοφιλή του Ανοιξαντάρια και άλλα «αρχαία» μαθήματα, που όπως σημειώνει, μετέγραψε ο ίδιος ή στη Νέα μέθοδο, από την Παλαιά σημειογραφία της οποίας φαίνεται πως ήταν εγκρατής.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι η, κατά το δυνατόν, βαθύτερη γνώση του περιεχομένου του σημαντικού αυτού βιβλίου μέσα από την εξοικείωση με τις μουσικές θέσεις που βρίσκονται σ' αυτό καθώς και ο εντοπισμός και επεξήγηση δύσκολων σημείων μαθημάτων του βιβλίου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Κατέχει βασικές ικανότητες ερμηνείας επιλεγμένων μελών
- Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
- Παρέχει τη δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Πεντηκοστάριον Ραιδεστηνού	Γεώργιος Ραιδεστηνός	Γεώργιος Ραιδεστηνός ο Β	Λαμπαδάριος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

41. Βασικό Υλικό

1. Γεωργίου Ραιδεστηνού, Πεντηκοστάριον, Κωνσταντινούπολις 1886.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου του Πεντηκοσταρίου κατά το ύφος του Γεωργίου Ραιδεστηνού (ΙΘ' - Κ' αίωνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

2. Στεφάνου Λαμπαδαρίου, Μουσική Κυψέλη Τόμοι Δύο, Κων/πολις 1882

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Στεφάνου λαμπαδαρίου (ΙΘ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

42. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστικά, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

2. Κωνσταντίνου Πρίγγου, Η Πατριαρχική Φόρμιγξ, Τόμος Β', Αναστασιματάριον, Κωνσταντινούπολις 1952.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων του Αναστασιματαρίου κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου Πρωτοψάλτου (Κ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

3. Σημειώσεις και ψηφιοποιημένο υλικό από τους διδάσκοντες

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1 Ακρόαση μελών από Πατριαρχικούς ψάλτες. Παρατηρήσεις επί των ερμηνευτικών αποδόσεων.

Σημείωση : Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν τη 2η μεγάλη ατομική εργασία η οποία αξιολογείται με 20% επί της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα Εργασίας : Αφού μελετηθεί το βασικό και συμπληρωματικό υλικό της 1ης εβδομάδας να εντοπιστούν οι πτυχές της δημιουργίας και διαμόρφωσης της Βυζαντινής Οκταηχίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ιδιόμελα από τα Δοξαστάρια Νικολάου Σμύρνης και Πέτρου Φιλανθίδου

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το 1857 ο Νικόλαος Πρωτοψάλτης Σμύρνης εκδίδει το "Δοξαστάριο του Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου", στο οποίο περιέχονται "Τα Δοξαστικά αυτών μετά των Ιδιομέλων και τινων Προσομοίων, Νεκρώσιμων Δοξαστικών, των ένδεκα Εωθινών και των αργών Ιδιομέλων". Από το έργο, θα γίνει υποδειγματική διδασκαλία επιλεκτικά, δύο Δοξαστικών της περιόδου του Τριωδίου και του Πεντηκοσταρίου.

Το σημαντικό μουσικό βιβλίο του Πέτρου Φιλανθίδη «Η ΑΘΩΝΙΑΣ» περιέχει: τα κατ 'ήχον οκτώ δογματικά Θεοτοκία μετά και των Δόξα και νυν, τα ένδεκα εωθινά προστιθεμένου και του εναρμόνιου "ιδού σκοτία και πρωί", τα δοξαστικά του όλου ενιαυτού μετά των εκλεκτοτέρων ιδιόμελων και άπαντα τα δοξαστικά και ιδιόμελα του τριωδίου και Πεντηκοσταρίου διηρημένη εις τόμους δύο.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Νικόλαος Πρωτοψάλτης Σμύρνης (περ. 1790-1887), υπήρξε συνεχιστής της παράδοσης του Θεοδοσίου ιεροδιακόνου (δασκάλου του Πέτρου Πελοποννησίου) και του Δημητρίου Λώτου (φίλου και αλληλογράφου του Κοραή). Ήταν ένας τους σπουδαιότερους μουσικούς του 19ου αιώνα με μεγάλη ψαλτική (έψαλλε στη Σμύρνη επί 53 χρόνια), διδακτική, συνθετική και εκδοτική δράση. Δημιούργησε ισχυρή προσωπική μουσική παράδοση που επιβλήθηκε και πέρα από τη Σμύρνη, στον Ελλαδικό κυρίως χώρο, ζωντανή ως τις ημέρες μας. Το ύφος του, ηδυπαθές και περίτεχνο, διαφέρει αρκετά από το ύφος των πατριαρχικών ψαλτών (των οποίων άλλωστε συνάντησε τις ζωηρές επιφυλάξεις). Στην ουσία πρόκειται για μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα πηγή της μουσικής ιδιοπρόσωπη και πρωτότυπη, ανοικτή σε μείζονες αλληλοεπιδράσεις.
Ο Πέτρος Φιλανθίδης έζησε κατά το β΄ ήμισυ του ΙΘ΄ αιώνος και αρχάς του Κ΄. Διετέλεσε μαθητής ονομαστών ιεροψαλτών, όπως του Ιωάννου Πρωτοψάλτου και Ιωάννου Καββάδα, διακριθείς δια την κατάρτισή του ως ιεροψάλτου και εντέχνου μελοποιού. Μεταξύ των άλλων έργων, ο Φιλανθίδης έγραψε μελέτη του περί της «καθ' ημάς Εκκλησιαστικής Μουσικής...».

Σκοπός/Στόχοι

Στην παρούσα ενότητα απαραίτητη θεωρείται η γνώση του περιεχομένου των Δοξασταρίων Νικολάου Σμύρνης και Πέτρου Φιλανθίδου, η εξοικείωση με τις μουσικές γραμμές των σημαντικών αυτών βιβλίων καθώς και ο εντοπισμός και επεξήγηση δύσκολων σημείων μαθημάτων των Δοξασταρίων αυτών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Κατέχει βασικές ικανότητες ερμηνείας επιλεγμένων μελών

- Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
- Παρέχει τη δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Νικόλαος Σμύρνης	Πέτρος Φιλανθίδης	Ύφος Σμύρνης	Αγιορειτικό ύφος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

43. Βασικό Υλικό

1. Η Αθωνιάς, Πέτρου Φιλανθίδου, Κωνσταντινούπολις 1906

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Πέτρου Φιλανθίδου (ΙΘ' - Κ' αίωνας) μαθητού Ιωάννου Βυζαντίου Πρωτοψάλτου.

2. Δοξαστάριον, Νικολάου Πρωτοψάλτου Σμύρνης, Σμύρνη 1879

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των δοξαστικών τροπάριων του ενιαυτού κατά την των Σμυρναίων παράδοση και το ύφους του Νικολάου Πρωτοψάλτου Σμύρνης.

3. Κωνσταντίνου Πρίγγου, Η Πατριαρχική Φόρμιγξ, Τόμος Α', Δοξαστάριον, Αθήνα 1969

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου Πρωτοψάλτου (Κ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

4. Θρασύβουλου Στανίτσα, Τριώδιον, Αθήνα 1969

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου του Τριωδίου κατά το ύφος του Θρσαβούλου Στανίτσα Πρωτοψάλτου (Κ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

44. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, Δοξαστάριον, Ἐκδόσεις «Ὁ Μιχ. Ι. Πολυχρονάκης», Κρήτη (ἀνατύπωσις τῆς ἐν Κωνσταντινούπολει ἐκδόσεως τῷ 1844).

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος Κωνσταντίνου Βυζαντίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας) της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1 Ερμηνεία επιλεγμένων μαθημάτων από τα Δοξαστάρια Νικολάου Σμύρνης και Πέτρου Φιλανθίδου

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ιδιόμελα των Βασιλικών Ωρών της Μεγάλης Παρασκευής (Γεωργίου Ραιδεστηνού).

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ο Ραιδεστηνός πρόλαβε και εξέδωσε δύο βιβλία. Την Αγία και Μεγάλη Εβδομάδα και το Πεντηκοστάριον. Πρόθεσή του ήταν να προχωρήσει στην έκδοση μουσικών βιβλίων για κάθε ακολουθία του έτους δυστυχώς όμως δεν πρόλαβε. Τα τελευταία έτη έχουν εκδοθεί τρία ακόμη βιβλία, τα οποία περιέχουν αποκλειστικά δικές του συνθέσεις. Πρόκειται για το *«Αναστασιματάριον»*, το *«Τριώδιον»* και την *«Θεία Λειτουργία»* του.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Γεώργιος Ευστρατιάδης, γεννήθηκε στη Ραιδεστό το 1833, εξ ου και το επίθετο Ραιδεστηνός, και εκεί έζησε τα παιδικά του χρόνια. Διδάχθηκε την μουσική από κάποιο ιερέα Δομέτιο και από μικρή ηλικία ασκούσε το επάγγελμα του ιεροψάλτη. Στα δεκαέξι του, πηγαίνει στην Κωνσταντινούπολη. Μαθητεύει δίπλα στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Κωνσταντίνο τον Βυζάντιο. Το φωνητικό του τάλαντο του επιτρέπει να διακονεί σε διάφορους ναούς της Πόλης ενώ ακόμη είναι έφηβος. Σε ηλικία τριάντα ετών καλείται να αναλάβει την διακονία του αριστερού αναλογίου του Πατριαρχικού ναού ως Λαμπαδάριος. Στις 2 Φεβρουαρίου 1871 ανεδείχθη πρωτοψάλτης και παρέμεινε στη θέση αυτή έως τον Οκτώβριο του 1876. Μετά την απόσυρση του από το Πατριαρχείο διετέλεσε ψάλτης σε σημαντικούς ναούς της Πόλης, έως τον θάνατό του, τον Αύγουστο του 1889.
Ο Ραιδεστηνός κατόρθωσε να δώσει νέα ζωή στα τροπάρια, προσθέτοντας σε διάφορα σημεία δικές του μελικές θέσεις, δηλαδή μουσικές γραμμές. Προσάρμοσε τις μελωδίες σε μία σύγχρονη μουσική αντίληψη, η οποία ήταν σύμφωνη με το μουσικό αισθητήριο της εποχής του. Τα νέα μέλη που έγραφε απέκτησαν κίνηση και ζωή, χωρίς όμως να χαθεί η σεμνότητα και το εκκλησιαστικό τους ήθος. Κατόρθωσε με τον τρόπο αυτό να ενώσει την ποίηση του τροπαρίου με την μελωδία του ώστε αυτά να αποτελούν αχώριστο σύνολο. Με τον τρόπο αυτό ό,τι εκφράζει η υμνογραφία, το διερμηνεύει η μουσική.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχος και σκοπός τη ενότητας αυτής αποτελεί η κατανόηση των μελωδικών θέσεων των ιδιόμελων της Μεγάλης Παρασκευής του Γ.Ραιδεστηνού, η εξοικείωση με τις μουσικές θέσεις του συγκεκριμένου έργου καθώς και ο εντοπισμός και επεξήγηση δεινών θέσεων των ιδιομέλων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Αναγνώριση των διαφορετικών ήχων και μεταβολών των ύμνων
- Γνωριμία των σχημάτων πλοκής και μεταβολών του μέλους
- Δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Ιδιόμελο	Γεώργιος Ραιδεστηνός	Δεινές Θέσεις	μεταβολές	Σχήματα πλοκής

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

45. Βασικό Υλικό

1. Γεωργίου Ραιδεστηνού,Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς , Εν Κωνσταντινουπόλει 1884.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου της Μεγάλης Εβδομάδας κατά το ύφος του Γεωργίου Ραιδεστηνού (ΙΘ' - Κ' αίωνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

2. Κωνσταντίνου Πρίγγου , Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς, Αθήναι 1969.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου της Μεγάλης Εβδομάδας κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου (Κ' αίωνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

3. Συλλογή Ιδιομέλων και Απολυτικίων, μελισθέντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη ΜτΧΕ, Κωνσταντινούπολη 1831

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των ιδιομέλων τροπάριων του ενιαυτού κατά την πατριαρχική παράδοση και το ύφους του Μανουήλ Πρωτοψάλτου (ΙΗ'-ΙΘ' αιώνας).

4. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστικά, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

46. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Β. Βασιλείου - Φ. Κετσετζής, Οπτικοακουστικό υλικό στο μάθημα: «Ψαλτική Τέχνη - Νέο Στιχηράριο».

Συλλογή οπτικού και ακουστικού υλικού [παρουσιάσεις και ηχητικά των μαθημάτων του ψαλτικού ρεπερτορίου] με ειδική θεματολογία το νέο Στιχηράριο.

2. Στοιχειώδης διδασκαλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐκπονηθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ψαλτηρίου ὑπὸ τῆς μουσικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν ἔτει 1883, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1888 [= Ἀθήνα 1978 καὶ 1999].

Στο παραπάνω βιβλίο βρίσκονται και αναλύονται βασικοί θεωρητικοί όροι και δομικά στοιχεία της Ψαλτικής Τέχνης σύμφωνα με τα πορίσματα της 3ης Πατριαρχικής Μουσικής Επιτροπής του 1881 [ανατρέχουμε στους όρους που αφορούν στη συγκεκριμένη εβδομάδα].

3. Φιλοξένους Κυριακοῦ, «Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», Κων/πολη 1868.

Στο παραπάνω βιβλίο βρίσκονται [υπό μορφή λεξικού] και αναλύονται βασικοί όροι της Ψαλτικής Τέχνης [ανατρέχουμε στους όρους που αφορούν στη συγκεκριμένη εβδομάδα].

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1. Τι ιδιαίτερα μελικά στοιχεία έχουν τα ιδιόμελα της Μεγάλης Παρασκευής;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ιδιόμελα των Βασιλικών Ωρών της Μεγάλης Παρασκευής.

(Κωνσταντίνου Πρίγγου)

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Οἱ μεγάλες Ὧρες, δηλαδὴ τὰ ἰδιόμελα τῶν τεσσάρων μεγάλων Ὡρῶν (α΄, γ΄, στ΄, θ΄) τῶν τριῶν μεγάλων δεσποτικῶν ἑορτῶν, Χριστουγέννων, Θεοφανείων καὶ τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου ἀποτέλεσαν τὴν ὕλη ἰδιαιτέρου μουσικοῦ βιβλίου. Κάποια ἰδιόμελα τῶν μεγάλων Ὡρῶν τῶν Χριστουγέννων, Θεοφανείων, συμβαίνει νὰ ἔχουν συντεθεῖ μὲ πρότυπο τὰ ἰδιόμελα τῶν μεγάλων Ὡρῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ἔτσι ἔχουμε ἕνα εἶδος ἰδιομέλων προσομοίων στοὺς ἴδιους ἤχους καὶ μὲ τὴν ἴδια δομὴ κειμένου, πράγμα ἐντελῶς σπάνιο προκειμένου περὶ στιχηραρικοῦ μέλους.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην ενότητα αυτή θα γίνει παρουσίαση του περιεχομένου των Ιδιομέλων των Βασιλικών Ωρών της Μεγάλης Παρασκευής. Γεωργίου Ραιδεστηνού και Κωνσταντίνου Πρίγγου.
Ο Γεώργιος Ραιδεστηνός ο Β’ διετέλεσε ιεροψάλτης σε διάφορες εκκλησίες τού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Το 1863, όταν ήταν Πατριάρχης ο Σωφρόνιος Γ’, αναδείχθηκε Λαμπαδάριος της Μεγάλης Εκκλησίας, ως Πρωτοψάλτης υπηρετούσε τότε ο Ιωάννης ο Βυζάντιος
Ο Κωνσταντίνος Πρίγγος υπήρξε ο σπουδαιότερος μουσικός του Πατριαρχικού χώρου στον 20ό αιώνα, με ιδιάζον ερμηνευτικό ύφος, πλούσιο συνθετικό τάλαντο, υπερβατικός και ηδύφωνος. Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και ανάμεσα σε ορισμένους άλλους, είχε ως δάσκαλο και τον προκάτοχό του Ιάκωβο Ναυπλιώτη. Στον Πατριαρχικό ναό, χρημάτισε Β' δομέστικος (1911-1913), Άρχων λαμπαδάριος (1938-1939) και, τέλος, Άρχων πρωτοψάλτης (1939-1959).
Η Μεγάλη Εβδομάδα του Κων. Πρίγγου, παραμένει βιβλίο κλασικό για τις ιερές ακολουθίες της Μ. Εβδομάδας και το μόνο σε χρήση από τους Πατριαρχικούς ψάλτες και τους μύστες του πατριαρχικού ύφους.

Σκοπός/Στόχοι

Βασική στόχευση της παρούσας ενότητας αποτελεί η εξοικείωση με τις μουσικές γραμμές των ιδιομέλων, ο εντοπισμός και επεξήγηση δύσκολων σημείων τους καθώς και η μεταχείριση των δίχορων Δοξαστικών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Κατέχει βασικές ικανότητες ερμηνείας των επιλεγμένων μελών των ιδιομέλων των Βασιλικών Ωρών

- Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
- Παρέχει τη δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Κωνσταντίνος Πρίγγος	Μεγάλαι Ώραι	Αγία και Μεγάλη Εβδομάς	Μεγάλη Εβδομάς κατά το Ύφος της Μ.τ.Χ.Ε.

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

47. Βασικό Υλικό

1. Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς, Γεωργίου Ραιδεστηνού, Κωνσταντινούπολις 1884

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου της Μεγάλης Εβδομάδας κατά το ύφος του Γεωργίου Ραιδεστηνού (ΙΘ' - Κ' αιώνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

2. Κωνσταντίνου Πρίγγου, Η Πατριαρχική Φόρμιγξ, Τόμος Α' Μέρος Γ', Η Αγία και Μεγάλη Εβδομάς, Κωνσταντινούπολις 1953

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου της Μεγάλης Εβδομάδας κατά το ύφος του Κωνσταντίνου Πρίγγου (Κ' αίωνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

3. Δοξαστάριον, Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

48. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Συλλογή Ιδιομέλων και Απολυτικίων, μελισθέντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη ΜτΧΕ, Κωνσταντινούπολη 1831

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά την πατριαρχική παράδοση και το ύφους του Μανουήλ Πρωτοψάλτου (ΙΗ'-ΙΘ' αιώνας).

2. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστικά, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1 Μελέτη της ερμηνευτικής προσέγγισης των διδασκόντων, στα ιδιόμελα που παρουσίασαν από τα βιβλία των Γεωργίου Ραιδεστηνού και Κωνσταντίνου Πρίγγου

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Επιλογή Δοξαστικών του ενιαυτού από το Δοξαστάριο Ιακώβου Πρωτοψάλτου

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ο Ιάκωβος Πρωτοψάλτης στηρίχθηκε στην μελοποίηση του Στιχηραρίου στον Χρυσάφη τον Νέο και τον Γερμανό Νέων Πατρών, των μέσων του 17ουαι, και συνέθεσε «το στίλβωστρο της ψαλτικής», το δοξαστάριό του, σε αργό στιχηραρικό μέλος διανθισμένο με καλλωπισμούς, συντμήσεις αλλά και νεώτερες θέσεις ώστε να επιτυγχάνεται με τον καλύτερο τρόπο η απόδοση της έννοιας του κειμένου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Ἰάκωβος πρωτοψάλτης καταγόταν από την Πελοπόννησο, λεγόμενος και Γιακουμάκης, υπήρξε μαθητὴς Ἰωάννου του Τραπεζουντίου, γεννηθεὶς περὶ τὸ 1740· Φύλακας του σεμνοπρεπούς εκκλησιαστικού μουσικού ύφους διακρίθηκε ως άριστος μελοποιός, ὑμνογράφος ενώ διατέλεσε καὶ γραμματέας του πατριαρχικού γραφείου.
Η μελισματική ανάπτυξη των μουσικών φράσεων, ο αργός δρόμος των συνθέσεων «ως ένδυμα του ύμνου» δεν απομακρύνουν τον πιστό από τον λόγο, το ποιητικό κείμενο.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός τη ενότητας αυτής είναι η γνώση του σημαντικού αυτού βιβλίου και του περιεχομένου του, η εξοικείωση με τις μουσικές γραμμές του καθώς και ο εντοπισμός και επεξήγηση δύσκολων σημείων των μαθημάτων που περιλαμβάνονται σ' αυτό.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Κατέχει βασικές ικανότητες ερμηνείας επιλεγμένων μελών
- Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
- Παρέχει τη δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Δοξαστάριο Ιακώβου	Ιάκωβος Πρωτοψάλτης	Αργός δρόμος	Σχήματα πλοκής	Αγιορείτες ψάλτες	Χουρμουζιος Χαρτοφύλακας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

49. Βασικό Υλικό

1. Δοξαστάριον Ιακώβου Πρωτοψάλτου, Περιέχων τα Δοξαστικά όλων των Δεσποτικών και Θεομητορικών Εορτών, των τε εορταζομένων Αγίων του όλου Ενιαυτού, του τε Τριωδίου και Πεντηκοσταρίου,…Εξηγηθέν δε απαραλλάκτως εις την νέαν της Μουσικής Μέθοδον παρά Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος ενός των εφευρετών της ρηθείσης Μεθόδου, εκδ. Θεοδώρου Π. Π. Παράσχου Φωκαέως, Τυπογραφίας Ισάκ δε Κάστρου, Γαλατά 1836.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών του ενιαυτού κατά το ύφος του Ιακώβου Πελοποννησίου ΙΗ' αίωνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

2. Συλλογή Ιδιομέλων και Απολυτικίων, μελισθέντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη ΜτΧΕ, Κωνσταντινούπολη 1831

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των ιδιομέλων τροπάριων του ενιαυτού κατά την πατριαρχική παράδοση και το ύφος του Μανουήλ Πρωτοψάλτου (ΙΗ'-ΙΘ' αιώνας).

50. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστάριον εξηγηθέν υπό Γεωργίου Βιολάκη, Κωνσταντινούπολις 1899.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Γεωργίου Βιολάκη (ΙΘ' - Κ' αίωνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

2. Η Αθωνιάς, Πέτρου Φιλανθίδου, Κωνσταντινούπολις 1906.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Πέτρου Φιλανθίδου (ΙΘ' - Κ' αίωνας) μαθητού Ιωάννου Βυζαντίου Πρωτοψάλτου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1 Ακροάσεις μελών από Αγιορείτες ψάλτες. Παρατηρήσεις επί των ερμηνευτικών αποδόσεων.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή 8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Επιλογή Δοξαστικών του ενιαυτού από το Δοξαστάριο Π. Κηλτζανίδου

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στο Δοξαστάριο του ο Π.Κηλτζανίδης παρουσιάζει αξιοσημείωτη έκφραση ψαλτικής επί του Πατριαρχικού ύφους και εξαιρετικές θέσεις μελοποιίας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Κηλτζανίδης Παναγιώτης ὁ Προυσαεύς ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους ψάλτες καὶ μουσικοδιδασκάλους τοῦ 19ου αἰῶνος· γεννήθηκε στὴν Προύσα μεταξὺ 1811-1818, ἔψαλε σὲ διάφορους ναοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γνώστης τῆς παλαιᾶς παρασημαντικῆς, μὲ πλούσια ἐκδοτικὴ προσφορὰ μουσικῶν ἔργων. ἀνέδειξε πολλοὺς μαθητὲς καὶ πέθανε τὸ 1896. ἦταν ἐπίσης δεινὸς γνώστης τῆς ἐξωτερικῆς μουσικῆς καὶ ἄριστος θεωρητικὸς αὐτῆς. γενικῶς φαίνεται ὅτι ἦταν ἐξέχων θεωρητικὸς μουσικοδιδάσκαλος τῆς ἐποχῆς.

Σκοπός/Στόχοι

Βασικός σκοπός της ενότητας αυτής είναι η γνώση, διάκριση και σύγκριση των συνθέσεων του Παναγιώτη Κηλτζανίδη, η εξοικείωση με τις μουσικές γραμμές των μαθημάτων του καθώς και ο εντοπισμός και επεξήγηση δύσκολων σημείων τους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να μπορεί να

- Κατέχει βασικές ικανότητες ερμηνείας επιλεγμένων μελών
- Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
- Παρέχει τη δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Δοξαστικά	Πατριαρχικό ύφος	Παναγιώτης Κηλτζανίδης	Θέσεις	Οκταηχία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

51. Βασικό Υλικό

1. Π.Κηλτζανίδου ,Δοξαστάριον, τόμοι Α΄ και Β΄, Κωνταντινούπολη 1882.

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού κατά το ύφος του Παναγιώτη Κηλτζανίδη (ΙΘ' - Κ' αίωνας).

2. Συλλογή Ιδιομέλων και Απολυτικίων, μελισθέντων παρά Μανουήλ Πρωτοψάλτου ως ψάλλονται εν τη ΜτΧΕ, Κωνσταντινούπολη 1831

Το περιεχόμενο του μουσικού αυτού βιβλίου αναφέρεται στο ρεπερτόριο των ιδιομέλων τροπάριων του ενιαυτού κατά την πατριαρχική παράδοση και το ύφος του Μανουήλ Πρωτοψάλτου (ΙΗ'-ΙΘ' αιώνας).

3. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστικά, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

52. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Στοιχειώδης διδασκαλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐκπονηθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ψαλτηρίου ὑπὸ τῆς μουσικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν ἔτει 1883, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1888 [= Ἀθήνα 1978 καὶ 1999].

Στο παραπάνω βιβλίο βρίσκονται και αναλύονται βασικοί θεωρητικοί όροι και δομικά στοιχεία της Ψαλτικής Τέχνης σύμφωνα με τα πορίσματα της 3ης Πατριαρχικής Μουσικής Επιτροπής του 1881 [ανατρέχουμε στους όρους που αφορούν στη συγκεκριμένη εβδομάδα].

2. Φιλοξένους Κυριακοῦ, «Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς», Κων/πολη 1868.

Στο παραπάνω βιβλίο βρίσκονται [υπό μορφή λεξικού] και αναλύονται βασικοί όροι της Ψαλτικής Τέχνης [ανατρέχουμε στους όρους που αφορούν στη συγκεκριμένη εβδομάδα].

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1 Ερμηνεία των Ιδιομέλων Π.Κηλτζανίδου

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Επιλογές από το Πεντηκοστάριο νεωτέρων Μελουργών

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το Πεντηκοστάριον είναι ιερό λειτουργικό βιβλίο, τού οποίου οι περιεχόμενοι ύμνοι ψάλλονται στις Ακολουθίες από την Κυριακή του Πάσχα μέχρι την Κυριακή των Αγίων Πάντων..

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η πρώτη έντυπη έκδοση του Πεντηκοσταρίου έγινε το 1568, η δε δευτέρα το 1579 εις Ενετίαν υπό Ιακώβου του Λεογγίτου. Το υμνογραφικό υλικό που σήμερα περιέχει το Πεντηκοστάριο είναι πολύ μεγαλύτερο σε σχέση με το αρχικό και η έκδοση που θεωρήθηκε αξιόλογη ώστε να χρησιμοποιηθεί έως σήμερα στις λειτουργικές ανάγκες, είναι αυτή του Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανού του Ιμβρίου, από το 1836.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχος αυτής της ενότητας είναι η γνώση του μέλους του Πεντηκοσταρίου καθώς και η εξοικείωση με τις μουσικές γραμμές της παραδόσεως.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει ο φοιτητής/τρια να:

- Έχει μυηθεί στην έκφραση του ψαλτικού Πατριαρχικού ύφους κατά την ψαλμώδηση του Πεντηκοσταρίου υπο διαφόρων Μελουργών
- Έχει εξοικειωθεί με τις παραδοσιακές αναλύσεις που θα παρατηρηθούν στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις των διδασκόντων.
- Παρέχει τη δυνατότητα τεκμηριωμένης ερμηνευτικής προσέγγισης

Λέξεις Κλειδιά

Πεντηκοστάριο	Πατριαρχικό ύφος	Πέτρος Πελοποννησιος	Γ. Ραιδεστηνός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

53. Βασικό Υλικό

1. Πέτρου Λαμπαδαρίου του Πελοποννησίου, Δοξαστικά, εξήγ. Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, Κωνσταντινούπολις 1835

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών τροπαρίων του ενιαυτού στο μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου (ΙΗ' αίωνας) και εξήγηση του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (ΙΘ' αιώνας).

2. Γεωργίου Ραιδεστηνού, Πεντηκοστάριον, Κωνσταντινούπολις 1886

Στο περιεχόμενου του μουσικού βιβλίου βρίσκεται βασικό ρεπερτόριο Δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου του Πεντηκοσταρίου κατά το ύφος του Γεωργίου Ραιδεστηνού (ΙΘ' - Κ' αίωνας) Πρωτοψάλτου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας.

54. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Επιλογές Πεντηκοστάριου Κωνσταντίνου Πρίγγου, Θρασυβούλου Στανίτσα

Επιλογή μελών, δοξαστικών και ιδιομέλων τροπαρίων της περιόδου του Πεντηκοσταρίου κατά το ύφος των πατριαρχικών πρωτοψαλτών του Κ' αιώνα Κωνσταντίνου Πρίγγου και Θρασυβούλου Στανίτσα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1 Ακροάσεις μελών από Πατριαρχικούς ψάλτες. Παρατηρήσεις επί των ερμηνευτικών

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

8 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ / ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:

ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

(4η Εβδομάδα)

Άσκηση 4.1 Αυτοαξιολόγηση σε επιλεγέν μάθημα από το Σύντομο Δοξαστάριο Πέτρου Λαμπαδαρίου

Τίτλος :Δοξαστικά Ενιαυτού από τη Μουσική Κυψέλη Στεφάνου Λαμπαδαρίου.

(5η Εβδομάδα)

Άσκηση 5.1 Αυτοαξιολόγηση σε επιλεγέν μάθημα από το Σύντομο Δοξαστάριο Πέτρου Λαμπαδαρίου

Τίτλος : Ιδιόμελα από το Δοξαστάριο Τριωδίου του Γεωργίου Βιολάκη

(6η Εβδομάδα)

Άσκηση 6.1 Ερμηνεία επιλεγμένων μαθημάτων από το Δοξαστάριο Τριωδίου του Γεωργίου Βιολάκη

Τίτλος : Δοξαστικά Τριωδίου Πρίγγου, Στανίτσα

(7η Εβδομάδα)

Άσκηση 7.1 Ακρόαση μελών από Πατριαρχικούς ψάλτες. Παρατηρήσεις επί των ερμηνευτικών αποδόσεων.

Τίτλος : Ιδιόμελα Νέα Στιχηραρικά από τα Δοξαστάρια Νικολάου Σμύρνης και Πέτρου Φιλανθίδου

(10η Εβδομάδα)

Άσκηση 10.1. Μελέτη της ερμηνευτικής προσέγγισης των διδασκόντων, στα ιδιόμελα που παρουσίασαν από το βιβλίο του Κωνσταντίνου Πρίγγου

Τίτλος : Επιλογή Δοξαστικών του ενιαυτού από το Δοξαστάριο Ιακώβου Πρωτοψάλτου

(11η Εβδομάδα)

Άσκηση 11.1 Ακροάσεις μελών από Αγιορείτες ψάλτες. Παρατηρήσεις επί των ερμηνευτικών αποδόσεων.

Τίτλος : Ιδιόμελα από το Πεντηκοστάριο Γεωργίου Ραιδεστηνού

(12η Εβδομάδα)

Άσκηση 12.1 Ερμηνεία από το Πεντηκοστάριο του Γεωργίου Ραιδεστηνού.

Τίτλος : Επιλογές από το Πεντηκοστάριο νεωτέρων Μελουργών

(13η Εβδομάδα)

Άσκηση 13.1 Ακροάσεις μελών από Πατριαρχικούς ψάλτες. Παρατηρήσεις επί των ερμηνευτικών θέσεων.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Εισαγωγή στην Ελληνική Παραδοσιακή Μουσική

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	BYZ315	Εισαγωγή στην Ελληνική Παραδοσιακή Μουσική	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: -	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Γεώργιος Δεμελής
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η Εβδομάδα Ρωμιοί και Φαναριώτες συνθέτες – «Λόγια» μουσική Πέτρου Πελοποννησίου και Γρηγορίου Πρωτοψάλτου	7
2η Εβδομάδα Ρυθμός (προσωδιακός και τονικός) - Χρόνος (βραχύς και μακρός) - Μετρικός πόδας - Χρονική αγωγή - Λαογράφοι του νεότερου Ελληνισμού - Μουσικά Παραδείγματα	9
3η Εβδομάδα Το Δημοτικό μας Τραγούδι - Πελοπόννησος	11
4η Εβδομάδα Η Κρήτη και το Ριζίτικο τραγούδι	13
5η Εβδομάδα Τα Δωδεκάνησα και η μουσική τους παράδοση	15
6η Εβδομάδα Η μουσική Παράδοση της Κύπρου	17
7η Εβδομάδα Τα τραγούδια του Πόντου της Μικρά Ασίας και της Σμύρνης	19
8η Εβδομάδα Το Θρακιώτικο τραγούδι	21
9η Εβδομάδα Τα τραγούδια της Μακεδονίας	23
10η Εβδομάδα Τα τραγούδια της Ηπείρου	25
11η Εβδομάδα Τα Θεσσαλικά τραγούδια	27
12η Εβδομάδα Τα δημοτικά τραγούδια της Ρούμελης	29
13η Εβδομάδα Τα Νησιώτικα τραγούδια (Επιλογές)	31
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση 53	33
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	34
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	35

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Σκοπός του προγράμματος σπουδών:

Στόχοι:

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το ήθος, το ύφος και την παρακαταθήκη της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής – Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής παράδοσης. Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη», εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, καλύπτει το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της Ανατολικής Εκκλησιαστικής Μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης (ήτοι ψαλτικής τέχνης). Το πλαίσιο των μουσικών σπουδών του προγράμματος απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων, ενώ παράλληλα καλύπτει ένα σημαντικό κενό στις τρέχουσες εκπαιδευτικές ανάγκες στο χώρο της ψαλτικής. Απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους της Βυζαντινής μουσικής, καθώς ενώ προετοιμάζει τους αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξειδικευμένο κύκλο σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται κυρίως στη διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του Ακαδημαϊκού δυναμικού. Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο. Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα Θεωρίας και πράξης·διδασκαλίας (θεωρητικής και εφαρμοσμένης) της ψαλτικής τέχνης σε όλα τα γένη μελοποιίας, από τα εκφωνητικά και απαγγελτικά, τα σύντομα και αργά ειρμολογικά μέλη, στο Στιχηράριο (παλαιό και νέο), μέχρι τα κλασικά μαθήματα του παπαδικού και καλοφωνικού γένους, ιστορίας της βυζαντινής μουσικής, φωνητικής – ορθοφωνίας, μορφολογίας και μουσικής ανάλυσης ορθογραφίας, εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης, διαστηματικής θεώρησης μέσω κατατομής μονοχόρδου, ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του, παλαιογραφίας, χορωδιακής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής,·συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική,·διδασκαλίας της παραδοσιακής δημοτικής μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου κατεξοχήν της ψαλτικής, όπως είναι το κανονάκι, επικουρικά στο πλαίσιο του μαθήματος της Λαογραφίας και της θεώρησης του παραδοσιακού πολιτισμού.

Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

Η κατανόηση της έννοιας του πολιτισμικού κεφαλαίου. Η ανάλυση και η κατανόηση των δεδομένων της σύγχρονης πολιτισμικής πραγματικότητας και η γνωριμία με τα μετανεωτερικά πολιτιστικά πρότυπα προκειμένου να είναι δυνατή η αξιοποίησή τους για τον σχεδιασμό δράσεων προβολής και προώθησης των ιστορικών πολιτιστικών αγαθών και της Πολιτισμικής Εμπειρίας και για την ανάπτυξη συνεργειών. Η γνωριμία και η κατανόηση όλων των παραμέτρων και των παραγόντων που επενεργούν στον σχεδιασμό και την υλοποίηση μακρόπνοων, βιώσιμων πολιτιστικών δράσεων (διεθνή δεδομένα και προοπτικές, στόχοι και πρακτικές κρατικής παρέμβασης σκοπιμότητα, ομάδες στόχοι, προβολή και διάχυση πολιτιστικού έργου).

Στόχοι του μαθήματος

- Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).
- Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των ιεροψαλτών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.
- Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.
- Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.

- Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

Στόχος του μαθήματος είναι η παροχή εξειδικευμένων γνώσεων και δεξιοτήτων στους φοιτητές/τριες προκειμένου να είναι σε θέση να κατανοήσουν και στη συνέχεια να υλοποιήσουν ποικίλες πολιτιστικές δράσεις και πολιτιστικά προγράμματα που θα εκκινούν από το τοπικό πολιτιστικό κεφάλαιο και θα εστιάζουν στην προστασία και προβολή του τοπικού πολιτιστικού αποθέματος, ιδιαίτερα στον τομέα της εκκλησιαστικής Τέχνης.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

Εισαγωγή στο περιεχόμενο του λαϊκού πολιτισμού. Έννοια, βασικοί όροι και περιεχόμενο του λαϊκού πολιτισμού. Πολιτιστική κληρονομιά. Πολιτιστικό περιβάλλον. Η παράδοση και ο σύγχρονος άνθρωπος. Διεθνείς στρατηγικές, εθνικές πολιτικές και τοπικές πολιτιστικές πρακτικές. Άυλη πολιτιστική κληρονομιά. Πολιτισμικά δίκτυα και τελεστικές τέχνες. Τελεστικές τέχνες, δρώμενα και δίκτυα. Πολιτιστικά αγαθά, αναπτυξιακές δράσεις και σύγχρονη τεχνολογία. Χώρος / τόπος, οικισμοί, οικίες, μνημεία, αγροί, ναοί, χώροι λατρείας.

Λαϊκή λατρεία: Η εμπειρία του χρόνου στον παραδοσιακό πολιτισμό. Εορτολόγιο Φθινοπωρινές γιορτές. Χειμωνιάτικες γιορτές. Γιορτές της Άνοιξης. Γιορτές του καλοκαιριού. Δημοτικό τραγούδι. Ακριτικά. Παραλογές. Ιστορικά. Κλέφτικα. Τραγούδια του κύκλου της ζωής . Επαγγελματικά (Εργατικά). Δημοτικό τραγούδι. Σατιρικά. Γνωμικά – Διδακτικά. Λατρευτικά (Αγερμικά - Κάλαντα)

Θεωρία και Πράξη: Εισαγωγή στη Φυσική διατονική κλίμακα (Νότες Βυζαντινής Μουσικής), Μαρτυρίες, Χαρακτήρες ποσού, χρόνου, ρυθμού, Φθορές και σημεία αλλοιώσεων, ανάλυση των Κύριων Ήχων και καταγραφή των ιδιωμάτων, μουσική ανάγνωση και ερμηνεία ασκήσεων, εισαγωγή και ανάλυση ειρμολογικών ύμνων Εσπερινού και Όρθρου σύντομου Αναστασιματαρίου. Εισαγωγή στα Παραδοσιακά Τραγούδια της Πατρίδας μας, ρυθμοί τραγουδιών, κλίμακες τραγουδιών.

Το μάθημα αυτό επιχειρεί να απαντήσει σε βασικά ερωτήματα για τη σημασία των εννοιών παραδοσιακός και λαϊκός πολιτισμός, Λαογραφία, Εθνολογία, Κοινωνική Ανθρωπολογία. Αναζητεί το πνευματικό και ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε η λαογραφία στην Ελλάδα, το περιεχόμενό της, την ταξινόμηση των θεμάτων μελέτης του λαϊκού πολιτισμού διαχρονικά. Ποιες μεθόδους χρησιμοποιεί η Λαογραφία για την έρευνα των λαογραφικών φαινομένων; Τι είναι η επιτόπια έρευνα; Ποια είναι η σημασία της μελέτης του λαϊκού πολιτισμού σήμερα;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Ρωμιοί και Φαναριώτες συνθέτες – «Λόγια» μουσική Πέτρου Πελοποννησίου και Γρηγορίου Πρωτοψάλτου

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει ιστορική αναδρομή στους Ρωμιούς και Φαναριώτες συνθέτες από τον 18ο έως τον 20ο αιώνα. Θα γίνει επεξήγηση και αναφορά στην έννοια «Λόγια» μουσική και θα πραγματοποιηθεί ερμηνευτική προσέγγιση σε «κοσμικά» μέλη, του Πέτρου Πελοποννησίου και του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στη συγκεκριμένη ενότητα αναλύουμε και επεξηγούμε την έννοια «Λόγια» μουσική, σε τι αναφέρεται και ποιος ο σκοπός αυτής. Για την ερμηνευτική προσέγγιση των συνθέσεων του Πέτρου Πελοποννησίου και του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου θα χρησιμοποιηθεί έντυπο υλικό του 19ου αιώνα.

Σκοπός/Στόχοι

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα πρέπει να κατανοηθεί από τους φοιτητές η έννοια «Λόγια» μουσική, σε τι αναφέρεται και ποιος ο σκοπός της. Επίσης θα γίνει προσέγγιση των συνθέσεων Ρωμιών και Φαναριωτών συνθετών από τον 18ο έως τον 20ο αιώνα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γνωσιολογική προσέγγιση της μουσικής ιστορίας των Ρωμιών και Φαναριωτών συνθετών.
- Αποτελεσματικότερη ερμηνευτική απόδοση των κοσμικών μελών από τον 18ο έως τον 20ο αιώνα.

Λέξεις Κλειδιά

Ρωμιοί	Φαναριώτες	Πέτρος Πελοποννήσιος	Γρηγόριος Πρωτοψάλτης	«Λόγια» μουσική

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

55. Βίβλος καλουμένη Ευτέρπη : Περιέχουσα συλλογήν εκ των νεωτέρων και ηδυτέρων εξωτερικών μελών, με προσθήκην εν τω τέλει και τινών ρωμαϊκών τραγουδιών εις μέλος οθωμανικόν και ευρωπαϊκόν / εξηγηθέντων εις το νέον της μουσικής σύστημα παρά Θεοδώρου Φωκαέως, και Σταυράκη Βυζαντίου των μουσικολογιωτάτων. Επιθεωρηθέντων δ' επιμελώς και επιδιορθωθέντων κατά γραμμήν παρά του μουσικολογιωτάτου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.
56. Καλαϊτζίδης, Κυριάκος Λ. Κοσμική μουσική σε χειρόγραφους κώδικες εκκλησιαστικής μουσικής, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας. Αθήνα: Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, 2020.
57. Καραγκούνης, Γεώργιος. Ψαλτοτράγουδα: μια γέφυρα από το Αναλόγιο στο Εξωτερικό Μέλος. Αθήνα: Τμήμα Μουσικών Σπουδών, ΕΚΠΑ, 2017.
58. ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ, ΜΑΝΩΛΗΣ . ΡΩΜΗΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΚΛΑΣΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ. Αθήνα: Μουσικός Οίκος Ζαρανίκας | Τέττιξ, 2014.
59. Τσιαμούλης, Χρήστος. ΡΩΜΗΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ (17ος - 20ος ΑΙΩΝΑΣ). Αθήνα: ΔΟΜΟΣ, Φεβρουάριος 1998.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια μέσα από τα οποία θα γνωρίσουμε του Ρωμιούς και τους Φαναριώτες συνθέτες.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει σε παραλλαγή ένα από τα δύο κοσμικά μέλη.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ρυθμός (προσωδιακός και τονικός) - Χρόνος (βραχύς και μακρός) - Μετρικός πόδας - Χρονική αγωγή - Λαογράφοι του νεότερου Ελληνισμού - Μουσικά Παραδείγματα

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στις έννοιες ρυθμός, χρόνος, μετρικός πόδας, χρονική αγωγή και στη συνέχεια θα πραγματοποιηθεί σύντομη ιστορική αναφορά σε λαογράφους του νεότερου Ελληνισμού. Στο τέλος θα γίνει παράθεση μουσικών παραδειγμάτων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει τον τρόπο καταγραφής του μετρικού πόδα σε ένα μέλος, τον ερμηνευτικό διαχωρισμό μεταξύ προσωδιακού και τονικού ρυθμού, την αναγνώριση βραχέων και μακρών συλλαβών καθώς και την χρήση χρονικών αγωγών, παραθέτοντας μουσικά παραδείγματα. Γίνεται αναφορά σε σημαντικές προσωπικότητες της λαογραφίας του νεότερου Ελληνισμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να κατανοήσουν τη διαφορά μεταξύ ρυθμού και χρόνου και να μάθουν τον τρόπο καταγραφής του μετρικού πόδα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε και να εξετάζετε μορφολογικά διάφορα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Ρυθμός	Χρόνος	Μετρικός πόδας	Χρονική αγωγή	Λαογράφοι

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

60. Χρυσάνθου τοῦ ἐκ Μαδύτων, Θεωρητικὸν Μέγα της Μουσικῆς, συνταχθὲν μὲν παρὰ Χρυσάνθου ἀρχιεπισκόπου Διρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων, ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν, ἐν Τεργέστῃ, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάις (Michele Weis), 1832.
61. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
62. Οι δύο όψεις της Ελληνικής Μουσικής Κληρονομιάς – αφιέρωμα εις μνήμην Σπυρίδωνος Περιστέρη [Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών ΑΡ. 18. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών - Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας, 2003.
63. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν στοιχεία τα οποία μας βοηθούν στην κατανόηση των εννοιών του ρυθμού, του χρόνου, του μετρικού πόδα και επίσης γίνεται η γνωριμία με το έργο μεγάλων λαογράφων του νεότερου Ελληνισμού.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1

Ο φοιτητής-τρια να χωρίσει σε μετρικούς ένα μουσικό παράδειγμα.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Το Δημοτικό μας Τραγούδι - Πελοπόννησος

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια της Πελοποννήσου καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων της Πελοποννήσου μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση της Πελοποννήσου καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στην Πελοπόννησο, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση της Πελοποννήσου
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια της Πελοποννήσου
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια της Πελοποννήσου

Λέξεις Κλειδιά

Πελοπόννησος	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

64. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
65. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
66. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
67. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια από την Περιοχή της Πελοποννήσου τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Πελοποννήσου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η Κρήτη και το Ριζίτικο τραγούδι

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια της Κρήτης καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων της Κρήτης μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, μαντινάδες κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση της Κρήτης καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στην Κρήτης, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση της Κρήτης
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια της Κρήτης
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια της Κρήτης

Λέξεις Κλειδιά

Κρήτη	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

68. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
69. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
70. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
71. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια της Κρήτης τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Κρήτης.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα Δωδεκάνησα και η μουσική τους παράδοση

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια των Δωδεκανήσων καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων των Δωδεκανήσων μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση των Δωδεκανήσων καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στα Δωδεκάνησα, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση των Δωδεκανήσων
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια των Δωδεκανήσων
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια των Δωδεκανήσων

Λέξεις Κλειδιά

Δωδεκάνησα	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

72. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
73. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
74. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
75. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια των Δωδεκανήσων τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι των Δωδεκανήσων.

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα 1ης μεγάλης ατομικής εργασίας: Να ερμηνεύσετε παραλλαγή και μέλος ένα διαφορετικό από τα τραγούδια των προηγούμενων εργασιών της Πελοποννήσου, της Κρήτης και των Δωδεκανήσων.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η μουσική Παράδοση της Κύπρου

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια της Κύπρου καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων της Κύπρου μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση της Κρήτης καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στην Κύπρο, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση της Κύπρου
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια της Κύπρου
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια της Κύπρου

Λέξεις Κλειδιά

Κύπρος	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

76. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
77. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
78. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
79. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια της Κύπρου τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Κύπρου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα τραγούδια του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης, καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης, μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης, καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στο Πόντου στη Μικρά Ασία και τη Σμύρνη, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης

Λέξεις Κλειδιά

Πόντος, Μικρά Ασία, Σμύρνη	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

80. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
81. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
82. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
83. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι του Πόντου ή ένα της Μικράς Ασίας ή ένα της Σμύρνης.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Το Θρακιώτικο τραγούδι

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια της Θράκης, καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων της Θράκης, μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση της Θράκης, καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στη Θράκη, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση της Θράκης
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια της Θράκης
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια της Θράκης

Λέξεις Κλειδιά

Θράκη	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

84. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
85. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
86. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
87. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια της Θράκης τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Θράκης.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα τραγούδια της Μακεδονίας

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια της Μακεδονίας, καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων της Μακεδονίας, μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση της Μακεδονίας, καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στη Μακεδονία, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση της Μακεδονίας
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια της Μακεδονίας
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια της Μακεδονίας

Λέξεις Κλειδιά

Μακεδονία	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

88. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
89. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
90. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
91. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια της Μακεδονίας τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Μακεδονίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα τραγούδια της Ηπείρου

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια της Ηπείρου, καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων της Ηπείρου, μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση της Ηπείρου, καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στην Ήπειρο, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση της Ηπείρου
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια της Ηπείρου
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια της Ηπείρου

Λέξεις Κλειδιά

Ήπειρος	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

92. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
93. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
94. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
95. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια της Ηπείρου τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Ηπείρου.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα Θεσσαλικά τραγούδια

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια της Θεσσαλίας, καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων της Θεσσαλίας, μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση της Θεσσαλίας, καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στη Θεσσαλία, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση της Θεσσαλίας
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια της Θεσσαλίας
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια της Θεσσαλίας

Λέξεις Κλειδιά

Θεσσαλία	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

96. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
97. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
98. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
99. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια της Θεσσαλίας τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Ηπείρου.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα δημοτικά τραγούδια της Ρούμελης

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια της Ρούμελης, καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων της Ρούμελης, μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση της Ρούμελης, καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στη Ρούμελη, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση της Ρούμελης
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια της Ρούμελης
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια της Ρούμελης

Λέξεις Κλειδιά

Ρούμελη	Μουσικά Όργανα	Μουσική παράδοση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

100. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
101. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
102. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
103. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια της Ρούμελης τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Ρούμελης.

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη

ομαδική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα 2ης μεγάλης ατομικής εργασίας: Να ερμηνεύσετε παραλλαγή και μέλος ένα διαφορετικό από τα τραγούδια των προηγούμενων εργασιών ή του Πόντου ή της Μικράς Ασίας ή της Σμύρνης, ένα τραγούδι της Θράκης και ένα τραγούδι της Μακεδονίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα Νησιώτικα τραγούδια (Επιλογές)

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στη μουσική παράδοση και στα τραγούδια των Νησιών μας μέσα από κάποιες επιλογές, καθώς και την εξέλιξη της χρήσης των μουσικών οργάνων στις τοπικές παραδόσεις, καθώς και την παράθεση τραγουδιών σε βυζαντινή σημειογραφία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συγκεκριμένη ενότητα περιέχει ιστορική, θεωρητική και ερμηνευτική προσέγγιση των μουσικών τοπικών παραδόσεων των Νησιών μας, μέσα από τη γνωριμία των οργάνων που συνοδεύουν τα τραγούδια της περιοχής, δλδ. οργανικούς σκοπούς, τραγούδια της χαράς, τραγούδια του γλεντιού, μοιρολόγια, κ.α. τα οποία δείχνουν την τοπική παράδοση του τόπου μέσα από τα τραγούδια του.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίσουν την σύγχρονη μουσική παράδοση των Νησιών μας, καθώς και τα μουσικά όργανα τα οποία συναντάμε στα Νησιά μας, μέσα από μια ακροαματική διαδικασία και μια ερμηνευτική προσέγγιση των τραγουδιών της περιοχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε την μουσική παράδοση των Νησιών μας
- Αναγνωρίζετε τα όργανα που ακούγονται στα τραγούδια των Νησιών μας
- Ερμηνεύετε τουλάχιστον ένα ή και περισσότερα τραγούδια των Νησιών μας

Λέξεις Κλειδιά

Νησιά	Νησιώτικο Τραγούδι	Ζηγιά	Τσαμπούνα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

104. Μάρκου, Κωνσταντίνου Ι. . Επετειακά δημοτικά τραγούδια νεώτερων αγώνων του έθνους μας σε βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2007.
105. Μάρκου, Κωνσταντίνος Ι. Θεωρία και πράξη τη ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.
106. Νανάκος, Ευάγγελος Αθ. Παραδοσιακά τραγούδια της πατρίδας μας καταγεγραμμένα σε βυζαντινή παρασημαντική. Θεσσαλονίκη, 2007.
107. Μάρκου, Ι. Κωνσταντίνου. Ελληνικά Κάλαντα (εκλογή). Παιανία: Δήμος Παιανίας, 2010.

Στα συγκεκριμένα βιβλία υπάρχουν τραγούδια των Νησιών μας τα οποία θα μάθουν οι φοιτητές/τριες να τραγουδούν.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι των Νησιών μας.

(2% της βαθμολογιας)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 15 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης

και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:

ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή.

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Ρωμιοί και Φαναριώτες συνθέτες – «Λόγια» μουσική Πέτρου Πελοποννησίου και Γρηγορίου Πρωτοψάλτου

(1η Εβδομάδα)

Άσκηση 1.1 Ο φοιτητής-τρια θα πρέπει να ερμηνεύσει σε παραλλαγή ένα από τα δύο κοσμικά μέλη του Πέτρου Πελοποννησίου ή του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου τα οποία θα έχει διδαχθεί στο μάθημα.

ΤΙΤΛΟΣ: Το Δημοτικό μας Τραγούδι - Πελοπόννησος

(3η Εβδομάδα)

Άσκηση 3.1 Ο φοιτητής-τρια θα πρέπει να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Πελοποννήσου το οποίο θα έχει διδαχθεί στο μάθημα.

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα Δωδεκάνησα και η μουσική τους παράδοση

(5η Εβδομάδα)

Άσκηση 5.1 Ο φοιτητής-τρια θα πρέπει να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι από τα Δωδεκάνησας το οποίο θα έχει διδαχθεί στο μάθημα.

ΤΙΤΛΟΣ: Η μουσική Παράδοση της Κύπρου

(6η Εβδομάδα)

Άσκηση 6.1 Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Κύπρου το οποίο θα έχει διδαχθεί στο μάθημα.

ΤΙΤΛΟΣ: Τα τραγούδια του Πόντου της Μικράς Ασίας και της Σμύρνης

(7η Εβδομάδα)

Άσκηση 7.1

Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι του Πόντου ή ένα της Μικράς Ασίας ή ένα της Σμύρνης το οποίο θα έχει διδαχθεί στο μάθημα.

ΤΙΤΛΟΣ: Το Θρακιώτικο τραγούδι

(8η Εβδομάδα)

Άσκηση 8.1 Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Θράκης το οποίο θα έχει διδαχθεί στο μάθημα

ΤΙΤΛΟΣ: Τα τραγούδια της Μακεδονίας

(9η Εβδομάδα)

Άσκηση 9.1 Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Μακεδονίας το οποίο θα έχει διδαχθεί στο μάθημα.

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα δημοτικά τραγούδια της Ρούμελης

(12η Εβδομάδα)

Άσκηση 12.1 Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι της Ρούμελης το οποίο θα έχει διδαχθεί στο μάθημα.

ΤΙΤΛΟΣ: Τα Νησιώτικα τραγούδια (Επιλογές)

(13η Εβδομάδα)

Άσκηση 13.1 Ο φοιτητής-τρια να ερμηνεύσει παραλλαγή και μέλος ένα τραγούδι των Νησιών μας το οποίο θα έχει διδαχθεί στο μάθημα.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΥΜΝΩΝ

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ320	Η γλώσσα των ύμνων	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ)	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: -	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Καθ. Άννα Κόλτσιου-Νικήτα
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	5
1η Εβδομάδα Η ελληνική γλώσσα και τα κείμενα της χριστιανικής γραμματείας	10
2η Εβδομάδα Η γλωσσική «ταυτότητα» των υμνογραφικών κειμένων	13
3η Εβδομάδα Το ζήτημα της μετάφρασης των ύμνων στη Νέα Ελληνική γλώσσα	16
4η Εβδομάδα Μεθοδολογικά εργαλεία γλωσσικής προσέγγισης και κατανόησης των ύμνων	22
5η Εβδομάδα Σχήματα λόγου στα υμνογραφικά κείμενα.	26
6η Εβδομάδα Τα Απολυτίκια	29
7η Εβδομάδα Εξαποστειλάρια- Δοξαστικά	32
8η Εβδομάδα Το Κοντάκιο. Γλωσσική και μορφολογική προσέγγιση	36
9η Εβδομάδα Ο Ακάθιστος Ύμνος	40
10η Εβδομάδα Το υμνογραφικό είδος του Κανόνα: Γλωσσική και υφολογική προσέγγιση	43
11η Εβδομάδα Ιαμβικοί κανόνες: Γλωσσική και μετρική προσέγγιση	47
12η Εβδομάδα Η γλωσσική αποτύπωση του Πάθους στην υμνογραφία της Μ. Πέμπτης -Αντίφωνα	51
13η Εβδομάδα Η γλωσσική αποτύπωση του μηνύματος της Ανάστασης στην υμνογραφία της Μ. Εβδομάδος	55
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	59
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	60
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	61

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το Ήθος, το Ύφος και την Παρακαταθήκη της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής Παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη» απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων.

Η πρωτοτυπία του Προγράμματος είναι πολυδιάστατη, καθώς ενώ προετοιμάζει αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξιδεικευμένο πρόγραμμα σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους βυζαντινής μουσικής, εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και καλύπτοντας- μέσα στο πλαίσιο των μουσικών σπουδών- το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της ανατολικής εκκλησιαστικής μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης, ήτοι ψαλτικής τέχνης.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται στην διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα αναλυτικής βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας (παλαιάς και νέας μεθόδου)· θεωρίας, μορφολογίας και πρακτικών εφαρμογών στην ψαλτική τέχνη· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής, ορθοφωνίας, μουσικής ανάλυσης και αισθητικής· διδασκαλίας (θεωρητικής και εργαστηριακής) της ψαλτικής τέχνης· ορθογραφίας της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· μουσικής αρμονίας στην βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας και μουσικής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· χειρόγραφης και έντυπης παράδοσης του ψαλτικού ρεπερτορίου, της βυζαντινής καλοφωνίας και της Παραδοσιακής Μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου της Ψαλτικής, που είναι το Κανονάκι. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπλη-

ρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

• Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).

• Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των μονωδών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.

• Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.

• Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.

• Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.

• Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**
-
-

Σκοπός / Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι η αναλυτική γλωσσική και υφολογική ανάλυση και μελέτη των υμνογραφικών κειμένων της ορθοδόξου Εκκλησίας από το πρωτότυπο κείμενο, με στόχο τον προσδιορισμό της γλωσσικής και ειδολογικής τους ταυτότητας, την κατανόηση του περιεχομένου, την ανάδειξη των θεολογικών μηνυμάτων, την πρόσληψη και τον μετασχηματισμό του βιβλικού και πατερικού λόγου, την εκφραστική πολυπτυχότητα και εντέλει την ανάδειξη του λόγου παράλληλα με το μέλος. Μέσα από τη γλωσσική ανάλυση, τον απαιτούμενο θεολογικό υπομνηματισμό και τη χρήση κατάλληλων μεθοδολογικών εργαλείων επιχειρείται η απόκτηση της ικανότητας προσέγγισης του πρωτότυπου κειμένου, το οποίο, δεδομένης και της άρρηκτης σύνδεσής του με το μέλος, παραμένει μοναδικό και αναντικατάστατο.

Περιγραφή

Η προσέγγιση των υμνογραφικών κειμένων στο μάθημα αφορά τη μοεφή και το περιεχόμενο και δομείται σε δύο επίπεδα, ένα θεωρητικό και ένα εφηρμοσμένο.
Το πρώτο και θεωρητικό μέρος κάθε ενότητας παρουσιάζεται η συμβολή της ελληνικής γλώσσας στη δημιουργία των ύμνων, η γλωσσική ταυτότητα των υμνογραφικών κειμένων, η προβληματική της μετάφρασης των ύμνων στη νέα ελληνική γλώσσα και ο τρόπος χρήσης των κατάλληλων μεθοδολογικών εργαλείων για την κατανόηση του πρωτότυπου κειμένου. Στις επιμέρους ενότητες γίνεται λόγος για τη γλωσσική ποικιλομορφία αντιπροσωπευτικών υμνογραφικών κειμένων, όπως το κοντάκιο, ο κανόνας, τα αντίφωνα, το απολυτίκιο, τα εξαποστειλάρια. Εξετάζεται η σύνδεσή τους τόσο με το υμνογραφικό είδος, το περιεχόμενο και το δογματικό φορτίο, όσο και με την παιδεία του υμνογράφου. Ειδικότερα, μελετάται η συμβολή της γλώσσας των υμνογραφικών κειμένων: 1. στη διατύπωση και στην ένταξη δογματικών αληθειών στο πλαίσιο του ύμνου 2. στη συμβολική αποτύπωση εννοιών 3. στην πρόσληψη και αναφόρτιση βιβλικών και πατερικών χωρίων και 4. στη συναισθηματική φόρτιση και θρησκευτική κατάνυξη του πιστού.
Στο δεύτερο και εφηρμοσμένο μέρος του μαθήματος επιχειρείται η γλωσσική ανάλυση επιλεγμένων υμνογραφικών κειμένων. Η γλωσσική ανάλυση περιλαμβάνει την απαραίτητη λεξιλογική, γραμματική, συντακτική και υφολογική προσέγγιση. Παράλληλα, παρουσιάζονται και διερευνώνται υπάρχουσες μεταφραστικές

αποδόσεις των υμνογραφικών κειμένων στη Νέα Ελληνική, με στόχο την καλλιέργεια της ικανότητας άσκησης μεταφραστικής κριτικής με τη βοήθεια του πρωτότυπου κειμένου. Ακολουθεί θεολογική προσέγγιση και ερμηνεία των κειμένων, στο βαθμό που απαιτείται για την ορθή κατανόηση και μετάφραση. Στο πλαίσιο των ασκήσεων οι φοιτητές/τριες καλούνται να προχωρήσουν στη γλωσσική ανάλυση, τη μεταφραστική απόδοση και το σχολιασμό ορισμένων υμνογραφικών κειμένων.

Μαθησιακά αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες αναμένεται να είναι σε θέση να:

- Γνωρίζουν τους βασικούς σταθμούς της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας
- Διακρίνουν την ιδιαίτερη γλωσσική ταυτότητα των κειμένων της λατρείας και ειδικότερα των ύμνων
- Διακρίνουν τα διάφορα υμνογραφικά είδη, την εξέλιξη των ειδών και τις συνθήκες γένεσής τους
- Διακρίνουν και αναγνωρίζουν τις δογματικές έννοιες και τους θεολογικούς όρους που υπάρχουν στα υμνογραφικά κείμενα
- Αναγνωρίζουν τη δημιουργική πρόσληψη και ανασηματοδότησης του βιβλικού και πατερικού λόγου
- Κατανοούν τη σύνδεση της υμνογραφίας με τη δογματική διδασκαλία της εκκλησίας
- Αναγνωρίζουν τη μετρική μορφή των ύμνων και την ποιητική τους αξία
- Κατανοούν τη συμβολή του γλωσσικού-εκφραστικού πλούτου των ύμνων στη συναισθηματική φόρτιση και θρησκευτική κατάνυξη των πιστών
- Είναι σε θέση να αξιοποιούν τα μεθοδολογικά εργαλεία, έντυπα και ηλεκτρονικά που θα τους επιτρέπουν να αναλύουν και να κατανοούν τα υμνογραφικά κείμενα
- Αναγνωρίζουν τα βασικά γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα των υμνογραφικών κειμένων
- Αντιμετωπίζουν με κριτικό πνεύμα τις υπάρχουσες νεοελληνικές αποδόσεις των ύμνων και συνειδητοποιούν τα όρια της μετάφρασης
- Συνειδητοποιούν τη μοναδικότητα του πρωτότυπου κειμένου
- Αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα μελέτης της γλώσσας των ύμνων παράλληλα με το μέλος
- Αντιλαμβάνονται τη διαχρονική αξία και τη σημασία των υμνογραφικών κειμένων στη διαφύλαξη της ελληνικής γλώσσας
- Διευρύνουν τους ερευνητικούς τους ορίζοντες και τα όρια της ανακαλυπτικής μάθησης

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ελληνική γλώσσα και τα κείμενα της χριστιανικής γραμματείας

(1η Εβδομάδα)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Παρουσιάζεται η στενή σύνδεση της ελληνικής γλώσσας με τα κείμενα της χριστιανικής γραμματείας, ιδιαίτερα τα βιβλικά, τα πατερικά και τα κείμενα της λατρείας. Προβάλλεται η διαχρονική και αμφίδρομη σχέση της ελληνικής γλώσσας με τα κείμενα αυτά και η συμβολή της στη δημιουργία του θεολογικού-δογματικού λόγου και την εκφραστική πολυπτυχότητα του λειτουργικού λόγου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ι. Η γλώσσα που βασικά επωμίστηκε την ευθύνη της καταγραφής αλλά και της διάδοσης αρχικά του χριστιανικού μηνύματος ήταν η Ελληνική. Η νέα θρησκεία κατόρθωσε, χάρη στην παγκόσμια αίγλη και κυριαρχία της ελληνικής γλώσσας, να ξεπεράσει τα σημιτικά της όρια και να κατακτήσει την οικουμένη· ανταποδίδοντας όμως πλούσια τη χάρη αποτέλεσε έκτοτε μια νέα δύναμη που επηρέασε την εξέλιξη της Ελληνικής ποικιλοτρόπως, δεδομένου ότι της προσέδωσε νέα δυναμική και εμπλούτισε τη «σημαντική» της ικανότητα.

Η σημαντικότερη διάλεκτος της κλασικής εποχής ήταν η αττική διάλεκτος, στην οποία είναι γραμμένα τα περισσότερα κείμενα που μας σώθηκαν από την αρχαιότητα. Μέσω του Φιλίππου η αττική διάλεκτος έγινε η επίσημη γλώσσα της Ελλάδας και αποτέλεσε τη βάση για την Ελληνιστική Κοινή, τη γλώσσα της εποχής του Μ. Αλεξάνδρου και των διαδόχων του. Η ελληνιστική Κοινή, την οποία μιλούσαν οι άνθρωποι της εποχής του Χριστού και η οποία χρησιμοποιήθηκε για την καταγραφή του χριστιανικού μηνύματος είναι γεγονός ότι παρουσιάζει πολλές και σημαντικές διαφορές σε σχέση προς την αττική γλώσσα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Οι αλλαγές αυτές είναι φωνητικές-μορφολογικές-συντακτικές- λεξιλογικές/σημασιολογικές.

Μετά το διάταγμα των Μεδιολάνων, όταν το μήνυμα της νέας θρησκείας άρχισε να εξαπλώνεται ελεύθερα και να διεκδικεί μια θέση στις ανώτερες κοινωνικές τάξεις, προέκυψε η ανάγκη να διαφοροποιηθεί και το γλωσσικό όργανο. Τότε την κοινή και ανεπιτήδευτη γλώσσα των ευαγγελίων διαδέχεται η ο «αττικισμός», δηλ. η τάση που επιχειρεί να μιμηθεί τον αρχαίο ελληνικό λόγο. Βασικοί λόγοι αυτής της γλωσσικής στροφής ήταν η ανάγκη αντιμετώπισης των αιρετικών και των μορφωμένων εθνικών και η ανάγκη ακριβούς διατύπωσης και κατοχύρωσης του δόγματος, με τη βοήθεια των φιλοσοφικών όρων που δανείστηκαν οι Πατέρες της Εκκλησίας από τη γλώσσα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας. Έκτοτε η γλωσσική μορφή των κειμένων της χριστιανικής γραμματείας κυμαίνεται, από την απλή και ανεπιτήδευτη ελληνιστική Κοινή των Ευαγγελίων και των συναξαρίων μέχρι την ομηρίζουσα γλώσσα των ποιητικών κειμένων του Γρηγορίου Ναζιανζηνού και των ιαμβικών κανόνων του Ιωάννη Δαμασκηνού.

ΙΙ. Στη συνέχεια παρουσιάζεται και αναλύεται γλωσσικά (βασικοί όροι της πρότασης) ένα απόσπασμα από την Α΄ Προς Κορινθίους Επιστολή (Α΄ Κορ. 13, 1-13):

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. …νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

ΣΚΟΠΟΣ/ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός της ενότητας είναι να εισαγάγει τους φοιτητές στη σημασία της ελληνικής γλώσσας γενικά για τη θεολογία και ειδικότερα για τη διατύπωση του δόγματος και τον εκφραστικό πλούτο του λειτουργικού λόγου. Προς τούτο παρουσιάζεται η εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, οι διάφορες και ποικίλες αλλαγές που εμφανίστηκαν στην πορεία, σε συνάρτηση με τους εκάστοτε ιστορικούς, πολιτικούς, γεωγραφικούς και ιδεολογικούς παράγοντες που διαμόρφωσαν το λεξιλόγιο και τη δομή της. Παράλληλα, προβάλλεται η διαχρονία της ελληνικής γλώσσας και η ποικιλομορφία των γλωσσικών επιπέδων που εμφανίζονται στα κείμενα της χριστιανικής γραμματείας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

108. Γνωρίζετε τους βασικούς σταθμούς εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας
109. Αναγνωρίζετε τη γλωσσική ποικιλία και διαχρονία των ύμνων
110. Διακρίνετε τον σύνθετο και υποτακτικό αρχαιοελληνικό λόγο από τον αναλυτικό και παρατακτικό λόγο της νέας ελληνικής γλώσσας
111. Αναγνωρίζετε τα βασικά στοιχεία δομής μιας πρότασης
112. Υποστηρίζετε την ανάγκη γλωσσικής παιδείας για την κατανόηση των υμνογραφικών κειμένων

Λέξεις Κλειδιά

Αρχαία ελληνικά	Αττική γλώσσα	Βιβλική γλώσσα	Ελληνιστική Κοινή	Αττικίζουσα γλώσσα	Θεολογικός λόγος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

113. Βασικό Υλικό

1. Κόλτσιου-Νικήτα, Α. (2009). Η γλώσσα της χριστιανικής γραμματείας. Ιστορία της 2. Ορθοδοξίας, τομ. 2, Αθήνα, σσ. 452-540.

Το άρθρο αυτό, που είναι ανηρτημένο στην πλατφόρμα, παρουσιάζει εποπτικά και περιεκτικά τη γλώσσα ολόκληρης της χριστιανικής γραμματείας (γλώσσα της βίβλου, των πατερικών κειμένων και των υμνογραφικών κειμένων).

114. Συμπληρωματικό Υλικό

1. Κόλτσιου-Νικήτα, Α. (2015). «Πατερική θεώρηση του παύλειου λόγου κατά τον τέταρτο αιώνα». Στο *ΠΑΥΛΕΙΑ, Τόμος Επετειακός επί τη συμπληρώσει είκοσι ετών από της υπό του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας κ. Παντελεήμονος*, Βέροια, σσ. 207-229.

Το άρθρο αυτό που είναι ανηρτημένο επίσης στην πλατφόρμα παρουσιάζει ειδικότερα την απλή γλώσσα της βίβλου και την κριτική που ασκήθηκε στη γλώσσα του αποστόλου Παύλου από τους Πατέρες του 4^{ου} αιώνα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Για ποιους λόγους οι Πατέρες μετά τον 4^{ο} αιώνα εγκατέλειψαν την απλή γλώσσα των Ευαγγελίων και στράφηκαν στον αττικισμό;

Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η γλωσσική «ταυτότητα» των υμνογραφικών κειμένων

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Προηγείται μια πολύ συνοπτική παρουσίαση της γένεσης και της εξέλιξης της υμνογραφίας, της διαμόρφωσης των διαφόρων ειδών και στη συνέχεια παρουσιάζεται η γλωσσική μορφή και οι γλωσσικές ιδιαιτερότητες των ύμνων, ανάλογα κάθε φορά με το είδος του υμνογραφικού κειμένου και την παιδεία του εκάστοτε υμνογράφου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ι. Η γλώσσα της λατρείας στην ελληνόφωνη ορθόδοξη Εκκλησία αποτελεί μια ενδεικτική περίπτωση όπου συναντήθηκαν με τον πιο δημιουργικό, γόνιμο και συνθετικό τρόπο όλες οι φάσεις της ελληνικής γλώσσας. Εξαρχής πρέπει να σημειώσουμε ότι ένας στόχος που συχνά αποτελεί επιδίωξη της χριστιανικής γραμματείας όλων των ειδών και ως ένα βαθμό και των λειτουργικών κειμένων είναι η κατανόηση από τα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Ωστόσο ιδιαίτερα όσον αφορά τη διαμόρφωση της γλώσσας της λατρείας υπεισέρχονται και ορισμένοι άλλοι παράγοντες που καθορίζουν τη γλωσσική τους ταυτότητα. Ο πρώτος είναι ότι η λατρευτική γλώσσα όλων των θρησκειών και όλων των εποχών διατηρεί μια απόσταση -μικρή ή μεγάλη- από τη γλώσσα της καθημερινής χρήσης. Ο δεύτερος είναι επιμέρους λόγοι που σχετίζονται κυρίως με το ίδιο το δόγμα, τη μουσική ή ρυθμική εκφορά του λόγου, την έντεχνη-ποιητική μορφή του λόγου, αλλά και την ακουστική συνήθεια που συνεπάγεται η συχνή επαφή με τα κείμενα αυτά, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα μια «συντηρητική» στάση έναντι οποιασδήποτε αλλαγής.

Σταθερή βάση της γλώσσας της λατρείας υπήρξε η βιβλική γλώσσα της Καινής Διαθήκης και της μετάφρασης των Ο΄, πρωτίστως λόγω της πλούσιας παρουσίας των αντίστοιχων αναγνωσμάτων. Η γλώσσα της λατρείας των πρώτων αιώνων είναι επίσης απλή και ανεπιτήδευτη. Η γλωσσική και μετρική εικόνα των πρώτων χριστιανικών ύμνων επηρεάζεται από την αστάθεια και τις εξελικτικές αλλαγές που διέρχεται η ελληνική γλώσσα την εποχή αυτή καθώς και από τη σταδιακή μετάβαση από την προσωδία στον δυναμικό τονισμό. Μετά τον 4ο αιώνα, εκτός από τη γενικότερη στροφή στην αττική διάλεκτο, παρατηρείται συχνή χρήση αγιογραφικών στίχων αλλά και αποσπασμάτων από πατερικά κείμενα και τούτο γιατί ο φόβος για εξάπλωση αιρετικών ιδεών μέσω των ύμνων περιόρισε την ελευθερία στην έκφραση. Είναι φανερό από τα παραπάνω ότι η γλωσσική μορφή

των κειμένων της λατρείας είναι πολυεπίπεδη και βρίσκεται πάντα σε συνάρτηση με τα ιστορικά και θεολογικά δεδομένα και ζητούμενα. Αυτή η γλωσσική ποικιλία δημιουργεί μεγαλύτερη ή μικρότερη δυσκολία σε όσους επιθυμούν να προσεγγίσουν από το πρωτότυπο τη γλώσσα των λειτουργικών κειμένων.

ΙΙ. Ενδεικτικά παρουσιάζονται και αναλύονται γλωσσικά (προσδιορισμοί, γλωσσικά δάνεια, στίξη) δύο παραδείγματα:

1. Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης ἀθανάτου Πατρός, οὐρανίου, ἁγίου μάκαρος, Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες φῶς ἑσπερινόν, ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱόν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Θεόν. Ἄξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι φωναῖς αἰσίαις, Υἱὲ Θεοῦ, ζωὴν ὁ διδούς· διὸ ὁ κόσμος σὲ δοξάζει.

2. Νευστάζων κάραν Ἰούδας κακὰ προβλέπων ἐκίνησεν εὐκαιρίαν ζητῶν παραδοῦναι τὸν Κριτὴν εἰς κατάκρισιν, ὃς πάντων ἐστὶ Κύριος καὶ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι, αξιοποιώντας το γενικό πλαίσιο της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας που οι φοιτητές γνώρισαν στην προηγούμενη ενότητα, να προσδιορίσει την ιδιαίτερη γλωσσική μορφή καθώς και τις γλωσσικές δυσκολίες των υμνογραφικών κειμένων. Δεδομένου ότι οι γλωσσικές επιλογές είναι συνάρτηση του είδους αλλά και της παιδείας των υμνογράφων, παρουσιάζονται επιλεγμένα υμνογραφικά κείμενα, που αντιπροσωπεύουν κάποιο είδος ή κάποιον υμνογράφο, με στόχο να φανούν οι διαφορές.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

115. Γνωρίζετε τους λόγους που οδήγησαν στις γλωσσικές επιλογές των υμνογράφων
116. Ανιχνεύετε δάνεια από τη βιβλική - πατερική και αρχαία ελληνική γλώσσα στα υμνογραφικά κείμενα
117. Αντιλαμβάνεστε την υψηλή γλωσσική και αισθητική ποιότητα των ύμνων
118. Διαπιστώνετε τη στενή σύζευξη λόγου και μέλους
119. Αναγνωρίζετε δογματικούς όρους και έννοιες στα κείμενο των ύμνων

Λέξεις Κλειδιά

Εννέα ωδές	Ιαμβικός κανόνας	κοντάκιο	ακροστιχίδα	Θεολογική ορολογία	Γλώσσα και δόγμα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

1. Κόλτσιου-Νικήτα Α., *Τα Υμνογραφικά κείμενα της Ορθοδόξου Εκκλησίας και η γλωσσική τους ταυτότητα*. Ανηρτημένο υλικό pdf και ppt

Στο κείμενο αυτό παρουσιάζονται εποπτικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υμνογραφικών κειμένων, ανάλογα με το είδος και τον συγγραφέα.

2. Κόλτσιου-Νικήτα, Α. (2009). *Η γλώσσα της χριστιανικής γραμματείας. Ιστορία της Ορθοδοξίας*, τόμ. 2, Αθήνα, σσ. 452-540.

Στο κεφάλαιο αυτό που είναι ανηρτημένο στην πλατφόρμα παρουσιάζεται εποπτικά, εκτός των άλλων, και η γλώσσα της υμνογραφίας, ειδικά σελ. 521-528

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Μητσάκης, Κ. (1986). *Βυζαντινή υμνογραφία. Από την εποχή της Καινής Διαθήκης έως την Εικονομαχία*. Αθήνα: Γρηγόρης

Στο βιβλίο παρέχεται μια λεπτομερής παρουσίαση της εξέλιξης των υμνογραφικών ειδών μέχρι την περίοδο της εικονομαχίας, που σηματοδοτεί την εμφάνιση του Κανόνα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1 Στο κείμενο που ακολουθεί να σημειώσετε τις αρχαιοπρεπείς λέξεις: Λύμην φυγοῦσα, τοῦ θεοῦσθαι τῇ πλάνῃ ἄληκτον ὑμνεῖ τὸν κενούμενον Λόγον νεανικῶς ἅπασα σὺν τρόμῳ κτίσις, ἄδοξον εὖχος, δειματουμένη φέρειν ῥευστὴ γεγῶσα, κἂν σοφῶς ἐκαρτέρει.

Άσκηση 2.2 Ποιοί είναι οι λόγοι που διαμόρφωσαν τη γλώσσα των ύμνων διαχρονικά;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Το ζήτημα της μετάφρασης των ύμνων στη νέα ελληνική γλώσσα

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παρουσιάζεται η δυσκολία κατανόησης των υμνογραφικών κειμένων, ιδιαίτερα για τους νέους, λόγω έλλειψης γλωσσικής παιδείας. Παράλληλα θίγεται το ζήτημα της μετάφρασης των κειμένων αυτών και η σχετική προβληματική. Επισημαίνεται ο βοηθητικός ρόλος κάθε μετάφρασης αλλά και η μοναδική αξία των πρωτότυπων υμνογραφικών κειμένων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ι. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται πολύ συνοπτικά η ιστορία της μετάφρασης γενικά των χριστιανικών κειμένων και στη συνέχεια γίνεται λόγος για τη μεταφραστική προβληματική που συνδέεται ειδικά με τα υμνογραφικά κείμενα της ελληνόφωνης ορθοδόξου Εκκλησίας.

Επισημαίνονται οι ιδιαίτερες δυσκολίες που εντοπίζονται στο μεταφραστικό εγχείρημα. Η ακουστική εξοικείωση του πιστού με τα κείμενα της λατρείας, μαζί με την πολυπλοκότητα και πολυμορφία των κειμένων αυτών, όσον αφορά το θεολογικό-δογματικό, αλλά και λογοτεχνικό και ιστορικό φορτίο, το οποίο καλείται να διαχειριστεί ο μεταφραστής, στη διαχρονία και συγχρονία του, καθιστούν το μεταφραστικό εγχείρημα ιδιαίτερα σύνθετο και περίπλοκο. Οι δυσκολίες αυτές συνεπάγονται γενικά μια συντηρητική γενικά στάση στο θέμα της μετάφρασης των κειμένων της λατρείας, η οποία όσον αφορά ιδιαίτερα τα υμνολογικά κείμενα, στα οποία το μουσικό μέλος δημιουργεί διαφορετικούς τρόπους πρόσληψης, συχνά αγγίζει τα όρια της άρνησης.

Για το λόγο αυτό μεταφραστές συχνά απολογούνται για το μεταφραστικό τους εγχείρημα και διατυπώνουν την αμηχανία τους, όσον αφορά το μεταφραστικό αποτέλεσμα. Είναι γεγονός όμως ότι, αναγνωρίζοντας τη δυσκολία των απλών ανθρώπων να κατανοήσουν το πρωτότυπο κείμενο, επιχειρούν να μεταφέρουν εκκλησιαστικά κείμενα σε απλούστερη γλωσσική μορφή και, προκειμένου να προλάβουν κάποιες αντιδράσεις, επικαλούνται προγενέστερες μεταφραστικές απόπειρες και τονίζουν πως αναλαμβάνουν τη μεταγλώττιση των κειμένων αυτών για την ωφέλεια του ποιμνίου. Μια άλλης μορφής μεταφραστική δυσκολία ή, μάλλον, αμηχανία συναρτάται με το γεγονός ότι, καθώς έχουμε μια ενδογλωσσική μετάφραση – μεταγλώτισση, οι μεταφραστές έρχονται αντιμέτωποι με την προβληματική που αφορά λέξεις, φράσεις, όρους και δομές που συχνά κρίνεται σκόπιμο να παραμείνουν αμετάφραστα, συνήθως γιατί θεωρούν ότι δεν βρίσκουν ικανοποιητικές και ισοδύναμες αποδόσεις στα Νέα Ελληνικά. Ακόμη και επώνυμοι τεχνίτες του νεοελληνικού λόγου στέκουν με δέος μπροστά στον αρχαίο ελληνικό λόγο. Στη συνέχεια εκτίθενται τα επιχειρήματα που έχουν διατυπωθεί υπέρ και κατά της μετάφρασης, η

θέση της Εκκλησίας στο θέμα αυτό, τα ιδεολογικά προβλήματα που συνυφαίνονται με τη μετάφραση. Τέλος, κατατίθενται κάποιες προτάσεις για την αντιμετώπισή του, όπως η σύνταξη υπομνημάτων, οι δίγλωσσες εκδόσεις, η ποιμαντική μέριμνα για την ενημέρωση του εκκλησιάσματος και η συνειδητοποίηση ότι η μετάφραση μπορεί και πρέπει να είναι όχι αυτοσκοπός αλλά το μέσον για την κατανόηση του πρωτότυπου κειμένου.

ΙΙ. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται τρεις διαφορετικές αποδόσεις του ιδίου τροπαρίου και επιχειρείται μια συγκριτική αποτίμηση και μεταφραστική κριτική με βάση το πρωτότυπο:

Κείμενο:

Ὁ Ἰούδας τῇ γνώμῃ φιλαργυρεῖ, κατὰ τοῦ διδασκάλου ὁ δυσμενὴς κινεῖται, βουλεύεται, μελετᾷ τὴν παράδοσιν, τοῦ φωτὸς ἐκπίπτει, τὸ σκότος δεχόμενος, συμφωνεῖ τὴν πρᾶσιν, πωλεῖ τὸν ἀτίμητον· ὅθεν καὶ ἀγχόνην ἀμοιβὴν ὧνπερ ἕδρα εὑρίσκει ὁ ἄθλιος καὶ ἐπώδυνον θάνατον. Τῆς αὐτοῦ ἡμᾶς λύτρωσαι μερίδος, Χριστὲ ὁ Θεός, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρούμενος τοῖς ἑορτάζουσι πόθῳ τὸ ἄχραντον πάθος σου.

Μετάφραση Α (πεζή)	Μετάφραση Β (πεζή)	Μετάφραση Γ (ποιητική)
Ο ασεβής Ιούδας μέσα στη φιλαργυρία του παίρνει αποφάσεις για το Διδάσκαλό του. Κινείται και σκέπτεται, σχεδιάζει την παράδοσή του. Χάνει το φως (της Χάρης), αποδεχόμενος το (πνευματικό) σκοτάδι. Κάνει συμφωνία για την πώληση (του Χριστού) και πωλεί Αυτόν που είναι πάνω από κάθε τιμή. Γι' αυτό ο άθλιος, ως αμοιβή για όσα έπραξε, βρίσκει τη χρηματική αγχόνη και τον οδυνηρό θάνατο. Χριστέ Θεέ μας, λύτρωσέ μας από αυτό που έπαθε αυτός, χαρίζοντας συγχώρηση σ' εμάς, που με όλη μας την καρδιά γιορτάζουμε το άγιο Πάθος Σου.	Ο Ιούδας από φιλάργυρη διάθεση ενεργεί κατά του Διδασκάλου ο ασεβής· αρχίζει τη δράση του, σκέφτεται, μελετά την παράδοση· έτσι, εγκαταλείπει το φως και δέχεται το σκοτάδι· συμφωνεί την πώληση, πουλεί τον ανεπίδεκτο εκτίμησης· για τούτο την αγχόνη ως αμοιβή για όσα έπραξε βρίσκει ο άθλιος και οδυνηρό θάνατο. Από τη δική του λύτρωσέ μας μοίρα, Χριστέ και Θεέ μας, και κάνε δώρο τη συγχώρηση των αμαρτημάτων σ' εμάς που ολόψυχα γιορτάζουμε το Άγιο Πάθος Σου.	Φιλαργυρίας σκέψεις τριγυρίζουν στο μυαλό του ασεβή Ιούδα ενάντια στο Δάσκαλό του. Κινείται, σκέφτεται, σχεδιάζει την παράδοση. Το φως αρνείται και το σκοτάδι υποδέχεται, τιμή συμφωνεί και ξεπουλάει τον ανεκτίμητο. Μα για τις πράξεις του αυτές μοναδικό του κέρδος η αγχόνη και θάνατο φρικτό βρίσκει ο άθλιος. Από παρόμοιο κατάντημα, γλίτωσέ μας, Χριστέ ο Θεός, και χάρισε απαλλαγή από τα πταίσματα όσων με πόθο γιορτάζουν τα άχραντα πάθη σου.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας είναι να αντιληφθούν τη μοναδικότητα και τον εκφραστικό πλούτο των πρωτότυπων κειμένων και να παρουσιαστεί αναλυτικά και αντικειμενικά το θέμα της μετάφρασης των λειτουργικών κειμένων γενικά και των ύμνων ειδικότερα, η προβληματική που έχει αναπτυχθεί, οι αντιτιθέμενες απόψεις και η σχετική επιχειρηματολογία. Τελικός στόχος είναι η επίγνωση των ορίων της μετάφρασης, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, η ικανότητα χρήσης της μετάφρασης ως μέσου για την κατανόηση και διάδοση του πρωτότυπου κειμένου, αλλά ταυτόχρονα και η ανάδειξη της υψηλής αισθητικής του υμνογραφικού λόγου και η συνειδητοποίηση ότι το πρωτότυπο κείμενο παραμένει μοναδικό.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

120. Εκτιμάτε τη μοναδικότητα του πρωτότυπου κειμένου και αναγνωρίζετε την αδυναμία της μετάφρασης να δημιουργήσει ένα απόλυτα «ισοδύναμο» κείμενο
121. Διακρίνετε τη διαφορά ανάμεσα στην εκφραστική δεινότητα και το βάθος του πρωτότυπου κειμένου και τον αναλυτικό νεοελληνικό λόγο, για τον οποίο έγινε λόγος στην πρώτη ενότητα του μαθήματος
122. Αναγνωρίζετε τις δυσκολίες αλλά και τη χρησιμότητα κάθε μεταφραστικής εργασίας
123. Ασκείτε καλόπιστη και εποικοδομητική μεταφραστική κριτική
124. Αξιοποιείτε δημιουργικά υπάρχουσες μεταφράσεις (έντυπες και ψηφιακές)

Λέξεις Κλειδιά

Λειτουργική μετάφραση	Νεοελληνική απόδοση των ύμνων	Ερμηνεία και μετάφραση	Λειτουργικός λόγος	Λειτουργική αναγέννηση	Μετάφραση και πρωτότυπο

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

1. Κόλτσιου-Νικήτα Α., «Δεδομένα και προβληματισμοί από την ιστορία της χριστιανικής μετάφρασης», *Εκκλησία,* τεύχ. 5 (2012) 275-290.

Στο άρθρο αυτό, που αποτελεί Εισήγηση στο Συνέδριο που διοργάνωσε το Σεπτέμβριο του 2010 στην Τήνο, η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος με θέμα «Ο λειτουργικός λόγος της Ορθοδόξου Εκκλησίας σήμερα» εκτίθενται τα δεδομένα που προκύπτουν από μια ιστορική επισκόπηση της μετάφρασης διαχρονικά και αφορούν στις δυσκολίες αποδοχής της μετάφρασης των λειτουργικών κειμένων. Επίσης διατυπώνονται ορισμένες προτάσεις που θα μπορούσαν

να ενισχύσουν το βοηθητικό ρόλο της μετάφρασης και την ποιμαντική τους αξιοποίηση.

2. Κόλτσιου-Νικήτα Α., «Η «ταυτότητα» της χριστιανικής μετάφρασης», Δελτίο Βιβλικών Μελετών 28 (2010) 9-24.

Στο άρθρο παρουσιάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ζητούμενα της χριστιανικής μετάφρασης, όπως είναι η αξιοπιστία, η ακρίβεια, η δογματική εγκυρότητα.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

1. Κόλτσιου-Νικήτα Α., *Μεταφραστικά ζητήματα της ελληνόφωνης και λατινόφωνης χριστιανικής γραμματείας. Από τους Εβδομήκοντα ως τον Νικόλαο Σεκουνδινό,* εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2009.

Ειδικά στις σελ. 62-65 παρουσιάζονται οι μεταφράσεις των λειτουργικών και υμνογραφικών κειμένων που έγιναν στην ελληνική γλώσσα από τα Λατινικά και ιδιαίτερα τα ελληνικά υμνογραφικά και λειτουργικά κείμενα που μεταφράστηκαν στη Λατινική και χρησιμοποιήθηκαν στη Δύση.

2. Κόλτσιου-Νικήτα Α., «Ο ρόλος της μετάφρασης και των ερμηνέων στο θεολογικό διάλογο ελληνόφωνης Ανατολής και λατινόφωνης Δύσης», στο: *Φιλία και Κοινωνία, Τιμητικός τόμος στον καθηγητή Γρηγόριο Ζιάκα*, Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 300-323.

Παρουσιάζεται ο σημαντικός ρόλος της μετάφρασης για την επικοινωνία και το θεολογικό διάλογο Ανατολής και Δύσης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1 Παραθέτουμε μια μεταφραστική απόδοση για το τρίτο κάθισμα της Μ. Δευτέρας. Να τη συγκρίνετε με το πρωτότυπο κείμενο και να εντοπίσετε τις έξι (6) λέξεις του πρωτοτύπου (συμπεριλαμβανομένων στον αριθμό και των άρθρων) που έχουν παραλειφθεί στη μετάφραση.

ΚΕΙΜΕΝΟ	*ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ*
Ὁ Ἰούδας τῇ γνώμῃ φιλαργυρεῖ, κατὰ τοῦ διδασκάλου ὁ δυσμενὴς κινεῖται, βουλεύεται, μελετᾷ τὴν παράδοσιν, τοῦ φωτὸς ἐκπίπτει, τὸ σκότος δεχόμενος, συμφωνεῖ τὴν πρᾶσιν, πωλεῖ τὸν ἀτίμητον· ὅθεν καὶ ἀγχόνην ἀμοιβὴν ὧνπερ	*Φιλαργυρίας σκέψεις τριγυρίζουν στο μυαλό του Ιούδα ενάντια στο Δάσκαλό του. Κινείται, μελετά την παράδοση. Το φως αρνείται και το σκοτάδι υποδέχεται, συμφωνεί και ξεπουλάει τον ανε-*

ἕδρα εὑρίσκει ὁ ἄθλιος καὶ ἐπώδυνον θάνατον. Τῆς αὐτοῦ ἡμᾶς λύτρωσαι μερίδος, Χριστὲ ὁ Θεός, τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρούμενος τοῖς ἑορτάζουσι πόθῳ τὸ ἄχραντον πάθος σου.	*κτίμητο. Για τις πράξεις του αυτές μοναδικό του κέρδος η αγχόνη και θάνατο φρικτό βρίσκει ο άθλιος. Από παρόμοιο κατάντημα, γλίτωσέ μας, Χριστέ ο Θεός, και χάρισε απαλλαγή από τα πταίσματα όσων γιορτάζουν τα άχραντα πάθη σου.*

Άσκηση 3.2

Παραθέτουμε μια μεταφραστική απόδοση για το πρώτο τροπάριο της πρώτης ωδής τη Μ. Δευτέρας. Να τη συγκρίνετε με το πρωτότυπο κείμενο και να εντοπίσετε τις τέσσερις (4) λέξεις του πρωτοτύπου (συμπεριλαμβανομένων στον αριθμό και των άρθρων) που έχουν παραλειφθεί στη μετάφραση.

ΚΕΙΜΕΝΟ	*ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ*
Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν Ἁγίων σου πῶς εἰσελεύσομαι ὁ ἀνάξιος; ἐὰν γὰρ τολμήσω συνεισελθεῖν εἰς τὸν νυμφῶνα, ὁ χιτών με ἐλέγχει, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ γάμου, καὶ δέσμιος ἐκβαλοῦμαι ὑπὸ τῶν ἀγγέλων· καθάρισον, Κύριε, τὸν ῥύπον τῆς ψυχῆς μου καὶ σῶσόν με ὡς φιλάνθρωπος.	*Στη Βασιλεία Σου με τους λαμπροφόρους Αγίους Σου πώς θα μπω; Γιατί, αν τολμήσω να περάσω στο νυμφικό Σου θάλαμο, η στολή μου με ελέγχει ότι είν' ακατάλληλη για το γάμο, και θα με πετάξουν έξω οι Άγγελοί Σου. Καθάρισε, Κύριε, την ακαθαρσία της ψυχής και σώσε με, ως φιλάνθρωπος που είσαι.*

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Να απαντήσετε σε μία από τις δύο ασκήσεις.

Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Μεθοδολογικά εργαλεία γλωσσικής προσέγγισης
και κατανόησης των ύμνων

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παρουσιάζονται η μεθοδολογία και τα έντυπα και ψηφιακά μέσα που μπορούν να βοηθήσουν στη γλωσσική προσέγγιση και κατανόηση των πρωτότυπων υμνογραφικών κειμένων. Πώς μπορεί να βοηθήσει το λεξικό, η γραμματική και η συντακτική ανάλυση και πόσο απαραίτητος είναι ο θεολογικός υπομνηματισμός στην κατανόηση των κειμένων αυτών.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η γλωσσική προσέγγιση και η κατανόηση των υμνογραφικών κειμένων παρουσιάζουν συχνά αυξημένο βαθμό δυσκολίας, σε σχέση με άλλα λειτουργικά κείμενα. Αυτό συμβαίνει γιατί τα υμνογραφικά κείμενα, καθώς υπακούουν στους κανόνες του ποιητικού λόγου και του μέλους, θηρεύουν συχνά δύσκολες και σπάνιες λέξεις και δε διστάζουν να ανατρέψουν και να παραβούν τους κανόνες της σύνταξης. Τύποι σπάνιοι, συντακτικές και γραμματικές υπερβάσεις, παρατυπίες συχνά ποιητική αδεία και χάριν του μέτρου, απαιτούν ειδική προσέγγιση και πολύ καλή γνώση της εξέλιξης της γλώσσας και συντηρητική αντιμετώπιση εκεί όπου οι κανόνες φαίνεται να παραβιάζονται. Βέβαια, τα υμνογραφικά κείμενα και γενικότερα τα κείμενα της λατρείας είναι κάτι πολύ περισσότερο από απλά φιλολογικά κείμενα και η προσέγγισή τους δεν μπορεί να περιορίζεται σε μια στεγνά γλωσσική προσέγγιση. Ο πλούτος των θεολογικών μηνυμάτων, τα αγιογραφικά δηλούμενα και συνδηλούμενα, η ευρείας έκτασης πρόσληψη και αξιοποίηση του πατερικού λόγου, οι δογματικές πτυχές των κειμένων αυτών προϋποθέτουν συχνά και θεολογικές αναλύσεις και διευκρινήσεις για να γίνουν κατανοητά.
Ειδικότερα οι δυσκολίες κατανόησης ενός υμνογραφικού κειμένου μπορεί να αφορούν μια άγνωστη λέξη, κάποιο γραμματικό τύπο που εμείς δεν χρησιμοποιούμε σήμερα, όπως είναι το απαρέμφατο ή η μετοχή, οι μονολεκτικοί τύποι της Υποτακτικής, η δοτική πτώση. Επίσης ο μακροπερίοδος κάποιες φορές λόγος και οι ποικίλοι προσδιορισμοί. Επομένως, για τη γλωσσική προσέγγιση ενός κειμένου σε μια γλωσσική μορφή παλαιότερη από την ομιλούμενη, όπως συμβαίνει εν προκειμένω, με διαφορές στο λεξιλόγιο, τη δομή αλλά και το τυπικό, χρειαζόμαστε τρία βασικά εργαλεία: Ένα λεξικό / Ένα βιβλίο Γραμματικής / Ένα βιβλίο Συντακτικού.

ΙΙ. Παρουσιάζονται παραδείγματα χρήσης Λεξικού, Γραμματικής και Συντακτικού. Ιδιαίτερα όσον αφορά στο Συντακτικό, δεδομένου ότι τα υμνογραφικά κείμενα ακολουθούν συχνά τον σύνθετο και υποτακτικό αρχαιοελληνικό λόγο, το Συντακτικό καλείται να βοηθήσει στην αποκάλυψη της δομικής αλληλουχίας των όρων

της πρότασης, απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση των κειμένων αυτών. Η αναγνώριση της συντακτικής δομής της πρότασης, βήμα βήμα, από το ρήμα στο υποκείμενο, το αντικείμενο, τους προσδιορισμούς που συνοδεύουν τους όρους, είναι μια τεχνική που οδηγεί με ασφάλεια στην κατανόηση ενός κειμένου.

Παράδειγμα αναγνώρισης συντακτικής δομής:

Πρωτότυπο κείμενο	Η σειρά των λέξεων με βάση το Συντακτικό
Τῷ τὴν ἄβατον κυμαινομένην θάλασσαν θείῳ αὐτοῦ προστάγματι ἀναξηράναντι καὶ πεζεῦσαι δι' αὐτῆς τὸν Ἰσραηλίτην λαὸν καθοδηγήσαντι Κυρίῳ ᾄσωμεν· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.	*ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ θείῳ αὐτοῦ προστάγματι ἀναξηράναντι τὴν ἄβατον κυμαινομένην θάλασσαν καὶ καθοδηγήσαντι τὸν Ἰσραηλίτην λαὸν πεζεῦσαι δι' αὐτῆς.*

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της Ενότητας είναι να προσφέρει τα κατάλληλα εργαλεία και να υποδείξει τρόπους με τους οποίους μπορούν οι φοιτητές/τριες να προχωρήσουν στην κατανόηση και γλωσσική εξομάλυνση ενός δύσκολου υμνογραφικού κειμένου, αξιοποιώντας τα κατάλληλα μέσα. Παρουσιάζονται ενδεκτικά παραδείγματα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

125. Χρησιμοποιείτε και αξιοποιείτε τα κατάλληλα βοηθήματα για τη γραμματική και συντακτική ανάλυση του πρωτότυπου κειμένου
126. Εντοπίζετε τις λεξιλογικές δυσκολίες και να τις λύνετε με τη βοήθεια του λεξικού
127. Διακρίνετε τους θεολογικούς όρους μέσα στο κείμενο και τους κατανοείτε με τη χρήση κατάλληλων ερμηνευτικών βοηθημάτων
128. Αναλύετε γλωσσικά ένα υμνογραφικό κείμενο

Λέξεις Κλειδιά

Χρήση λεξικού	Συντακτική δομή	Γραμματικοί τύποι	Θησαυρός ελληνικής γλώσσας	Υμνογραφία και θεολογία	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**
- Κόλτσιου Α. - Νικήτας Δ. (2016). Υμνογραφικά κείμενα της Μ. Εβδομάδος. Γλωσσική και υφολογική προσέγγιση. e-book ISBN 978-618-82862-0-7/978-618-82862-1-4, σελ. 10-19
  Το ανωτέρω ebook είναι ανηρτημένο στην πλατφόρμα για τους φοιτητές και στις αναφερόμενες σελίδες (10-19) παρουσιάζονται τρόποι προσέγγισης των κειμένων (θεωρία και παραδείγματα).

- **Συμπληρωματικό Υλικό**
  Ανηρτημένα στην πλατφόρμα ηλεκτρονικά βοηθήματα (Λεξικό, Γραμματική και Συντακτικό). Τα βοηθήματα αυτά μπορούν να χρησιμοποιούν οι φοιτητές καθόλη τη διάρκεια των μαθημάτων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1 Να αναγνωρίσετε γραμματικά και να δώσετε τη σημασία των υπογραμμισμένων λέξεων:

1. ὁ τὰ σύμπαντα ἐν <u>τῇ δρακὶ</u> περιέχων καταδέχεται ἀναρτηθῆναι ἐν ξύλῳ.
2. *Στάχυν ἡ βλαστήσασα* τὸν θεῖον, ὡς χώρα <u>ἀνήροτος</u> σαφῶς, χαῖρε, ἔμψυχε τράπεζα, ἄρτον ζωῆς χωρήσασα
3. Ἀνυμνοῦμεν σε, βοῶντες· Χαῖρε ὄχημα, Ἡλίου τοῦ νοητοῦ· ἄμπελος ἀληθινή, *τὸν βότρυν* τὸν <u>*πέπειρον*</u> ἡ γεωργήσασα, οἶνον στάζοντα
4. Στειρεύουσα πρίν <u>ἠτεκνωμένη</u> δεινῶς σήμερον, εὐφραίνου, Χριστοῦ Ἐκκλησία· δι᾽ ὕδατος καὶ Πνεύματος

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Σχήματα λόγου στα υμνογραφικά κείμενα.

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παρουσιάζονται τα βασικά σχήματα λόγου των υμνογραφικών κειμένων που αποτελούν χαρακτηριστικά στοιχεία του ύφους των κειμένων αυτών. Μεταξύ αυτών είναι το επίθετο, η παρομοίωση, η εικόνα, η αντίθεση, η παρήχηση, η προσωποποίηση.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ι. Η μελέτη της μορφής και του ύφους ενός κειμένου, δηλώνει την επισήμανση των εκφραστικών εκείνων τρόπων και μέσων που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να μεταδώσει τις ιδέες και τα συναισθήματα του και δίνουν την υφολογική ταυτότητα του κάθε κειμένου. Οι υμνογράφοι, ικανοί τεχνίτες του λόγου, χρησιμοποιούν διάφορα εκφραστικά μέσα, προκειμένου να επενδύσουν το περιεχόμενο των κειμένων τους και να κάνουν πιο ζωντανό και παραστατικό το λόγο τους. Η ιδιαίτερη τεχνική κάθε υμνογράφου σχετίζεται με ποικίλες επιλογές που μπορεί να αφορούν τη γλώσσα, την επιλογή σπάνιων ή ποιητικών λέξεων, τη στιχουργική, τις συντακτικές προτιμήσεις και τα σχήματα λόγου.Τα σχήματα λόγου συνιστούν τρόπον τινά ένα είδος «ιδιορρυθμίας» του λόγου που επιλέγει ο συγγραφέας. Καλλιεργήθηκαν ήδη στην αρχαιότητα και χρησιμοποιήθηκαν τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία. Οι ρήτορες έκαναν διάκριση ανάμεσα στα «σχήματα λέξεως» (σχετικά με τη θέση των λέξεων με τη γραμματική συμφωνία) και τα «σχήματα διανοίας» (σχετικά με την πληρότητα του λόγου και τη σημασία λέξεων ή φράσεων).
Η εκκλησιαστική-λειτουργική ποίηση των ύμνων διακρίνεται για τη συχνή χρήση σχημάτων λόγου. Τα σχήματα αυτά προσδίδουν ένταση και αμεσότητα στο λόγο και για το λόγο αυτό τα υμνογραφικά κείμενα, και ιδιαίτερα εκείνα όπως του παρακλητικού κανόνα, του Ακάθιστου Ύμνου ή της Μεγάλης Εβδομάδος, συγκινούν πάντα όχι μόνο τους πιστούς που μετέχουν στη λατρεία αλλά και όσους γενικά, εκτός Εκκλησίας, μελετούν τα κείμενα αυτά. Βέβαια συνήθως η αξιοποίηση και μελέτη των υμνογραφικών κειμένων, εστιάζεται στο θεολογικό περιεχόμενο και μήνυμα που περιέχουν, αλλά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η προσέγγιση του πλούσιου ποιητικού λόγου και της υψηλής τεχνικής που βρίσκεται πίσω από τα κείμενα συμβάλλει όχι μόνο στην αισθητική απόλαυση και τέρψη αλλά και στη συναισθηματική μέθεξη και βίωση του θεολογικού περιεχομένου. Με τον τρόπο αυτό προβάλλεται επίσης η παιδαγωγική και μορφωτική δύναμη της υμνογραφίας και οι

πιστοί μπορούν με εύληπτο και ποιητικό τρόπο να προσλάβουν εμμελώς διατυπωμένες δογματικές αντιλήψεις, ιστορικά περιστατικά, απλές διηγήσεις από την Αγία Γραφή και απο βίους Αγίων και πολλά άλλα στοιχεία της θρησκευτικής παράδοσης.
ΙΙ. Παρουσιάζονται ενδεικτικά κείμενα και εντοπίζονται τα υπάρχοντα σχήματα (Παρήχηση/Ερώτηση και διάλογος/Εικόνες/Αντίθεση/Επίθετα).

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας είναι να αναδείξει τον ποιητικό λόγο και την αισθητική αξία των υμνογραφικών κειμένων. Πρόκειται για τη γλωσσική αξιοποίηση σε ένα δεύτερο επίπεδο, όπου ο λόγος γίνεται τέχνη που υπηρετεί παραστατική ή υπαινικτικά το θεολογικό περιεχόμενο, το συναισθηματικό φορτίο και το λυρισμό του υμνογράφου. Με τον τρόπο αυτό η γλώσσα ανάγεται στο όργανο που συνεπαίρνει και συγκινεί τον πιστό και με ελκυστικό και απαράμιλλο τρόπο τον οδηγεί στα πνευματικά μονοπάτια της σκέψης και της πίστης του υμνογράφου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

129. Αναγνωρίζετε τα σχήματα λόγου
130. Αξιολογείτε την αισθητική πληρότητα του υμνογραφικού λόγου
131. Διακρίνετε τη συμβολική και μεταφορική χρήση του υμνογραφικού λόγου
132. Γνωρίζετε τους γλωσσικούς και εκφραστικούς τρόπους που αναδεικνύουν το θεολογικό και συναισθηματικό φορτίο της υμνολογίας
133. Αντιλαμβάνεστε το ρόλο και τη σημασία της γλώσσας παράλληλα με το μέλος

Λέξεις Κλειδιά

εικόνα	παρήχηση	αντίθεση	επίθετο	μεταφορά	προσωποποίηση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

134. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου, Ά. & Νικήτας, Δ. (2017). Η Υμνολογία της Μεγάλης Εβδομάδος. Κείμενα-Μεταφράσεις-Σχόλια. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδου. Στις σελ. 115-118 και 163-170 του βιβλίου γίνεται αναλυτικά λόγος για τα σχήματα λόγου στην υμνογραφία, με πλούσιο παραδειγματικό υλικό.

135. Συμπληρωματικό Υλικό

Γενικά για τα σχήματα λόγου στην αρχαία ελληνική γλώσσα αναλυτική παρουσίαση:
http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGL102/521/3407,13760/

Για τη στενή σύνδεση λόγου και μέλους μπορούν οι φοιτητές να χρησιμοποιήσουν και το βοήθημα του Γρ. Στάθη, «Θέματα μετάφρασης, υμνολογίας και μουσικής» στη διεύθυνση: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/liturgical/id_stathis.pdf

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1.

Στην υμνολογία της Μ. Εβδομάδος να εντοπίσετε και να γράψετε δέκα επίθετα που αποδίδονται στον Ιούδα.

Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές θα πρέπει να παραδώσουν την πρώτη μεγάλη εργασία, η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας. Το θέμα της εργασίας θα αφορά τα προβλήματα κατανόησης και μετάφρασης των κειμένων της λατρείας και ειδικότερα των υμνογραφικών κειμένων καθώς και την αξία του πρωτότυπου κειμένου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα Απολυτίκια

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Τα απολυτίκια συνιστούν ένα υμνογραφικό είδος που διακρίνεται για την επιγραμματικά συνοπτική διατύπωση του εορταζόμενου γεγονότος, αλλά και τη θεολογία τους και ανήκουν στα πλέον γνωστά και αγαπητά στο εκκλησίασμα τροπάρια. Αναλύονται ενδεικτικά επιλεγμένα απολυτίκια.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ι. Το απολυτίκιο βρίσκεται περισσότερο από όλους τους άλλους ύμνους σε άμεση επαφή με το εκκλησίασμα, το οποίο εμφανώς ή μυστικά μετέχει την ώρα που ψάλλεται το απολυτίκιο από τον ψάλτη ή τον ιερέα. Λόγω της συντομίας του, το Απολυτίκιο είναι ευμνημόνευτο και ευχαρίστως ψαλλόμενο από το χριστεπώνυμο πλήρωμα, ένα χαρακτηριστικό σημαντικό για ένα τροπάριο που ως απολυτίκιο καλείται να αποτυπώσει την ουσία και το μήνυμα μιας εορτής. Πολύ συχνά συνοδεύονται από κοντάκια και σχετίζονται εκφραστικά με τα κοντάκια αυτά, ενώ εμπνέονται από το συναξάριο της ημέρας, τα άλλα τροπάρια της ίδιας ημέρας και την Καινή Διαθήκη. Παρουσιάζονται επιλεγμένα απολυτίκια από τον κύκλο των δεσποτικών και θεομητορικών εορτών, τα αναστάσιμα απολυτίκια της Παρακλητικής, από τα απολυτίκια των Αποστόλων, των προφητών, των αγίων και των μαρτύρων. Το απολυτίκιο ανέκαθεν θεωρήθηκε ουσιωδέστατο τροπάριο γι΄ αυτό στα αρχαιότερα χειρόγραφα των Μηναίων ήταν γραμμένο πρώτο, δηλ. πριν από τα προσόμοια του Εσπερινού και την Ακολουθία του Όρθρου. Αργότερα άλλαξε η σειρά του.
ΙΙ. Παρουσιάζονται και αναλύονται γνωστά απολυτίκια, θίγονται ζητήματα συντακτικού, η χρήση μετοχής και γενικής απόλυτης και και εντοπίζεται η πρόσληψη του αγιογραφικού λόγου.

1. Μέλλοντος Συμεῶνος τοῦ παρόντος αἰῶνος μεθίστασθαι τοῦ ἀπατεῶνος, ἐπεδόθης ὡς βρέφος αὐτῷ, ἀλλ' ἐγνώσθης τούτω καὶ Θεὸς τέλειος• διόπερ ἐξεπλάγη σου τὴν ἄρρητον σοφίαν, κράζων• Ἀλληλούια.
2. Τοῦ λίθου σφραγισθέντος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ στρατιωτῶν φυλασσόντων τὸ ἄχραντόν σου Σῶμα, ἀνέστης τριήμερος, Σωτήρ, δωρούμενος τῷ κόσμῳ τὴν ζωήν· διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἐβόων σοί, Ζωοδότα· Δόξα τῇ Ἀναστάσει σου, Χριστέ, δόξα τῇ βασιλείᾳ σου, δόξα τῇ οἰκονομίᾳ σου, μόνε φιλάνθρωπε.

3. Ταῖς μυροφόροις γυναιξὶ παρὰ τὸ μνῆμα ἐπιστὰς ὁ ἄγγελος ἐβόα· Τὰ μύρα τοῖς θνητοῖς ὑπάρχει ἁρμόδια, Χριστὸς δὲ διαφθορᾶς ἐδείχθη ἀλλότριος.
4. Ὁ εὐσχήμων Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν τὸ ἄχραντόν σου σῶμα σινδόνι καθαρᾷ εἰλήσας καὶ ἀρώμασιν ἐν μνήματι καινῷ κηδεύσας ἀπέθετο.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας είναι να γνωρίσουν οι φοιτητές το υμνογραφικό αυτό είδος που συνδέεται με το γεγονός της εκάστοτε εορτής και είναι ιδιαίτερα προσφιλές στο εκκλησίασμα. Επίσης την ποικιλία των απολυτικίων και τον πλούτο της υμνογραφικής αποτύπωσης του εορταστικού γεγονότος.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

136. Προσεγγίζετε και κατανοείτε τα πρωτότυπα υμνογραφικά κείμενα
137. Αναγνωρίζετε το υμνογραφικό είδος του απολυτικίου
138. Διακρίνετε τα πληροφοριακά στοιχεία που εμπεριέχει το συγκεκριμένο Απολυτίκιο
139. Αναγνωρίζετε τους τύπους της μετοχής και τη λειτουργία τους

Λέξεις Κλειδιά

απολυτίκιο	συναξάριο	Εορταζόμενο γεγονός	Ο άγιος της ημέρας	Πανήγυρις	επέτειος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

140. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου-Νικήτα Α., Ανηρτημένο υλικό στο διαδίκτυο με σχολιασμό και ανάλυση των επιλεγμένων τροπαρίων. Η ανάλυση περιλαμβάνει λεξιλογικό, γραμματικό, συντακτικό σχολιασμό, καθώς επίσης μετάφραση και θεολογική προσέγγιση των επιλεγμένων τροπαρίων.

141. Συμπληρωματικό Υλικό

142. Ξύδης, Θ. (1978). *Βυζαντινή Υμνογραφία*. Αθήνα: Νικόδημος.

Στο κεφ. Απολυτίκιο (σελ. 315-330) του βιβλίου παρέχεται πλούσιο υλικό για τα χαρακτηριστικά του είδους και κυρίως άφθονο παραδειγματικό υλικό**.**

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1 Στο απολυτίκιο που ακολουθεί ποιος είναι ο εορταζόμενος άγιος και ποιο χαρακτηριστικό του εορταζόμενου αγίου προβάλλεται;
Ὁ ποιμενικὸς αὐλὸς τῆς θεολογίας σου τὰς τῶν ῥητόρων ἐνίκησε σάλπιγγας· ὡς γὰρ τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος ἐκζητήσαντι, καὶ τὰ κάλλη τοῦ φθέγματος προσετέθη σοι· Ἀλλὰ πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, πάτερ Γρηγόριε, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Άσκηση 6.2 Στο απολυτίκιο που ακολουθεί να βρείτε τους τύπους της μετοχής και να γράψετε το ρήμα στο οποίο ανήκουν (στην Οριστική του Ενεστώτα):
Τὸ φαιδρόν της Ἀναστάσεως κήρυγμα, ἐκ τοῦ Ἀγγέλου μαθοῦσαι αἱ τοῦ Κυρίου μαθήτριαι καὶ τὴν προγονικὴν ἀπόφασιν ἀπορρίψασαι, τοῖς Ἀποστόλοις καυχώμεναι ἔλεγον. Ἐσκύλευται ὁ θάνατος, ἠγέρθη Χριστὸς ὁ Θεός, δωρούμενος τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Εξαποστειλάρια-Δοξαστικά

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παρουσιάζονται τα βασικά γλωσσικά και υφολογικά χαρακτηριστικά των υμνογραφικών κειμένων που χαρακτηρίζονται με τους όρους Εξαποστειλάρια και Δοξαστικά. Αναλύονται επιλεγμένα τροπάρια.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα Εξαποστειλάρια είναι ως γνωστόν οι ύμνοι που ψάλλονται πριν από τους Αίνους και μετά από τον Κανόνα της εορτής. Γνωστά είναι τα έντεκα εωθινά Εξαποστειλάρια που συνέθεσε τον 10ο αιώνα ο γιος του Λέοντος Σοφού, ο Κωνσταντίνος Ζ΄ο Πορφυρογέννητος. Πρόκειται για μια περιφραστική περίληψη των έντεκα εωθινών ευαγγελίων κατά το περιεχόμενο. Κυριαρχεί ο διδακτικός τόνος, η υμνητική διάθεση, η περιγραφή, οι πλούσιες εικόνες. Η επιλογή λέξεων και φράσεων είναι συχνά τόσο εύστοχη και περιεκτική που συμβάλλει στη συναισθηματική έξαρση και μέθεξη του πιστού.
Τα Δοξαστικά είναι τα τροπάρια που επισφραγίζουν τα στιχηρά τροπάρια του εσπερινού και των αίνων του όρθρου. Στους όρθρους των Κυριακών έχουμε τα Εωθινά Δοξαστικά. Χαρακτηριστικό των Δοξαστικών είναι η βραχυλογία και ο πυκνός, λιτός και επιγραμματικός λόγος, δηλ. είναι ένα είδος εγκωμιαστικού συμπεράσματος, που ακολουθεί μετά την αναλυτική έξαρση των στιχηρών τροπαρίων. Η απλή φράση των Δοξαστικών συμβαδίζει με τη μελωδία και οδηγεί με τον υμνητικό λόγο στη συναισθηματική κατακλείδα της προηγηθείσης υμνολογίας. Καθώς βρίσκονται στο τελευταίο μέρος των ποιητικών συνθέσεων του εσπερινού και του όρθρου, επέχουν θέση μιας τρόπον τινά σύνοψης.
Τα Εωθινά Δοξαστικά των όρθρων της Κυριακής, τα οποία γράφηκαν από τον Λέοντα Σοφό, προσλαμβάνουν και μεταποιούν ποιητικά το ευαγγελικό ανάγνωσμα του όρθρου.
Στη συνέχεια παρουσιάζονται ενδεικτικά:
Α. Δύο Εξαποστειλάρια:

1. Φῶς ἀναλλοίωτον Λόγε, Φωτὸς Πατρὸς ἀγεννήτου, ἐν τῷ φανέντι φωτί σου σήμερον ἐν Θαβωρίῳ. Φῶς εἴδομεν τὸν Πατέρα, φῶς καὶ τὸ Πνεῦμα, φωταγωγοῦν πᾶσαν κτίσιν.

2. Σταυρός, ὁ φύλαξ πάσης της οἰκουμένης. Σταυρός, ἡ ὡραιότης τῆς Ἐκκλησίας. Σταυρός, βασιλέων τὸ κραταίωμα. Σταυρός, πιστῶν τὸ στήριγμα. Σταυρός, ἀγγέλων ἡ δόξα καὶ τῶν δαιμόνων τὸ τραῦμα.

Β. Δύο Δοξαστικά Εωθινά.

Δοξαστικό Εωθινό 4ο
Ὄρθρος ἦν βαθύς καὶ αἱ γυναῖκες ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμά σου, Χριστέ, ἀλλά τὸ σῶμα οὐχ εὑρέθη, τὸ ποθούμενον αὐταῖς· διὸ ἀπορουμέναις οἱ ταῖς ἀστραπτούσαις ἐσθήσεσιν ἐπιστάντες. Τί τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν ζητεῖτε; ἔλεγον. Ἠγέρθη, ὡς προεῖπε, τί ἀμνημονεῖτε τῶν ῥημάτων αὐτοῦ; Οἷς πεισθεῖσαι τὰ ὁραθέντα ἐκήρυττον, ἀλλ' ἐδόκει λῆρος τὰ εὐαγγέλια. Οὕτως ἦσαν ἔτι νωθεῖς οἱ μαθηταί· ἀλλ' ὁ Πέτρος ἔδραμε καὶ ἰδὼν ἐδόξασέ σου πρὸς ἑαυτὸν τὰ θαυμάσια.

Δοξαστικό Εωθινό 7ο
Ἰδοὺ σκοτία καὶ πρωΐ καὶ τί πρὸς τὸ μνημεῖον Μαρία ἔστηκας, πολὺ σκότος ἔχουσα ταῖς φρεσίν; ὑφ' οὗ ποῦ τέθειται ζητεῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀλλ' ὅρα τοὺς συντρέχοντας μαθητάς, πῶς τοῖς ὀθονίοις καὶ τῷ σουδαρίῳ τὴν Ἀνάστασιν ἐτεκμήραντο καὶ ἀνεμνήσθησαν τῆς περὶ τούτου Γραφῆς. Μεθ' ὧν καὶ δι' ὧν καὶ ἡμεῖς, πιστεύσαντες, ἀνυμνοῦμέν σε τὸν ζωοδότην Χριστόν.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχος της ενότητας είναι να γνωρίσουν δύο υμνογραφικά είδη που χαρακτηρίζονται για την επιγραμματική αποτύπωση και πρόσληψη του ευαγγελικού λόγου και την πλούσια εκφραστική δύναμη με τη χρήση κυρίως ρηματικών τύπων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

143. Αντιλαμβάνεστε τη συνοπτική και περιεκτική γλωσσική μορφή του υμνογραφικού είδους του Δοξαστικού και Εξαποστειλαρίου
144. Αναγνωρίζετε τον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνουν οι υμνογράφοι και αξιοποιούν το βιβλικό κείμενο
145. Διακρίνετε τη λειτουργία του ρήματος στην διατύπωση του πυκνού λόγου και την έκθεση γεγονότων στα είδη αυτά

Λέξεις Κλειδιά

Εξαποστειλάριο	Δοξαστικό	Δοξαστικό εωθινό	Λέων Σοφός	Εωθινό ευαγγέλιο	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

146. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου-Νικήτα Α., Ανηρτημένο υλικό στο διαδίκτυο με σχολιασμό και ανάλυση των επιλεγμένων τροπαρίων.

147. Συμπληρωματικό Υλικό

148. Ξύδης, Θ. (1978). *Βυζαντινή Υμνογραφία*. Αθήνα: Νικόδημος. Στο κεφάλαιο Εξαποστειλάρια-Δοξαστικά), σελ. 274-296, παρέχεται διδακτικό υλικό για το είδος των τροπαρίων και πλούσιο παραδειγματικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1 Στο Δοξαστικό που ακολουθεί:

1. Να γράψετε τα ρήματα στα οποία ανήκουν οι υπογραμμισμένοι τύποι
2. Να βρείτε λέξεις - φράσεις που δηλώνουν τον τόπο και τον χρόνο της Γέννησης του Χριστού.

Σπήλαιον εὐτρεπίζου· ἡ Ἀμνὰς γὰρ ἥκει ἔμβρυον φέρουσα Χριστόν. Φάτνη δὲ ὑποδέχου τὸν τῷ λόγῳ λύσαντα τῆς ἀλόγου πράξεως ἡμᾶς τοὺς γηγενεῖς. Ποιμένες ἀγραυλοῦντες μαρτυρεῖτε θαῦμα τὸ φρικτόν καὶ μάγοι ἐκ Περσίδος χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν τῷ Βασιλεῖ προσάξατε· ὅτι ὤφθη Κύριος ἐκ Παρθένου Μητρός, ὃνπερ καὶ κύψασα, δουλικῶς ἡ Μήτηρ προσεκύνησε καὶ προσεφθέγξατο τῷ ἐν ἀγκάλαις αὐτῆς. Πῶς ἐνεσπάρης μοι ἢ πῶς μοι ἐνεφύης, ὁ λυτρωτής μου καὶ Θεός;

Άσκηση 7.2 Παραθέτουμε το Εωθινόν Γ΄και το αντίστοιχο ευαγγελικό ανάγνωσμα.

Ποιες πληροφορίες αντλεί το εωθινό Δοξαστικό από το αντίστοιχο ευαγγελικό ανάγνωσμα; Να σημειώσετε τις αντίστοιχς λέξεις – φράσεις των δύο κειμένων.

ΕΩΘΙΝΟΝ Γ'

Τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας, τὴν τοῦ Σωτῆρος εὐαγγελιζομένης ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν καὶ ἐμφάνειαν διαπιστοῦντες οἱ μαθηταί, ὠνειδίζοντο τὸ τῆς καρδίας σκληρόν· ἀλλὰ τοῖς σημείοις καθοπλισθέντες καὶ θαύμασι πρὸς τὸ κήρυγμα ἀπεστέλλοντο· καὶ σὺ μὲν, Κύριε, πρὸς τὸν ἀρχίφωτον ἀνελήφθης Πατέρα, οἱ δὲ ἐκήρυττον πανταχοῦ τὸν λόγον τοῖς θαύμασι πιστούμενοι. Διὸ οἱ φωτισθέντες δι' αὐτῶν δοξάζομέν σου τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν, φιλάνθρωπε Κύριε.

Μάρκ. 16,9-20

᾽Αναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ᾽ ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ᾽ αὐτῆς, ἠπίστησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν

ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. Ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. Ὁ μὲν οὖν Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. ἀμήν.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή
Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Το Κοντάκιο. Γλωσσική και μορφολογική προσέγγιση

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το Κοντάκιο είναι το υμνογραφικό είδος, ένα είδος έμμετρης ομιλίας, που διακρίνεται για τον επιγραμματικό χαρακτήρα τις ποιητικές εικόνες, την απόδοση θείων ή ανθρώπινων μορφών με λέξεις και τους ποικίλους και έντονους συμβολισμούς. Παρουσιάζονται και αναλύονται γλωσσικά και υφολογικά επιλεγμένα δείγματα από τα έντυπα λειτουργικά βιβλία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ι. Το Κοντάκιο είναι ένα ιδιαίτερο είδος της εκκλησιαστικής ποίησης που καλλιεργήθηκε τον 6ο και 7ο αιώνα και αποτελεί προϊόν μακράς εξελικτικής πορείας. Είναι διήγηση και ταυτόχρονα ύμνος. Το ύφος του είναι αφηγηματικό και ταυτόχρονα διδακτικό και ο τόνος κάποτε ενθουσιαστικό ή και πένθιμος. Στα πρώτα στάδια ήταν πολύστιχο υμνογραφικό κείμενο, με πολλές επιδράσεις από την Παλαιά και Καινή Διαθήκη, τα ομιλητικά κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας, τα συναξάρια και την συριακή υμνογραφία. Τα Κοντάκια αφηγούνται τα σχετικά με την εορτή, αλλά προχωρούν και στην ποιητική προέκταση του θέματος. Είναι ένας έμμετρος εγκωμιασμός ορισμένου γεγονότος που εορτάζεται ορισμένη μέρα. Στην εποχή της ακμής του το Κοντάκιο αποτελείται: α. από το προοίμιο, μελωδικά και μετρικά ανεξάρτητο από τα άλλα τροπάρια. β. από τις στροφές που απαρτίζουν τον κορμό του κοντακίου και ονομάζονται «Οίκοι». γ. απότην ακροστιχίδα που μπορεί να είναι αφαβητική ή ονομαστική (ένα όνομα ή μία φράση) και αποτελεί ένα παιχνίδι στιχουργικής δεξιοτεχνίας. Το μέτρο του είναι τονικό, συνενώνει τις κατακτήσεις της ισοσυλλαβίας και ομοτονίας με τον μελωδικό χρόνο σε μια ρυθμική ανάπτυξη του συνόλου.

Η γλώσσα του Κοντακίου παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Βρίσκεται κοντά στο γλωσσικό ιδίωμα της εποχής και αντιπροσωπεύει αυτό που ονομάζουμε «φιλολογική Κοινή», δηλαδή μια μορφή γλώσσας που έχει τις ρίζες της στο κοινό γλωσσικό όργανο του 6ου αιώνα, αλλά έχει παράλληλα δεχθεί την επίδραση της Γραφής και της ελληνικής ρητορικής, ιδιαίτερα όσον αφορά το λεκτικό (π.χ. οι λέξεις *κευθμών, μάκαρ, φάος*). Γενικά η γλώσσα των Κοντακίων είναι αυθόρμητη και άμεση και προσεγγίζει την Κοινή των Ευαγγελίων, της ελληνικής μετάφρασης των Εβδομήκοντα και των συναξαρίων. Στη μορφολογία η παρουσία του ζωντανού λόγου εντοπίζεται στους νέους τύπους, όπως π.χ σε αριθμητικά (*πενήντα*) και πολλά επιρρήματα σε -α. Εντυπωσιακή είναι ωστόσο η διευρυμένη χρήση της

υποτακτικής και η ευρεία χρήση της γενικής πτώσης, ενώ υποχωρεί η δοτική. Αξίζει να σημειωθεί η κεντρική θέση που αποκτά στη γλώσσα της υμνογραφίας το επίθετο.
Η επίδραση της υμνογραφικής παραγωγής στη διαμόρφωση της ελληνικής γλώσσας υπήρξε τεράστια, καθώς πλήθος εκφραστικοί τρόποι και μεγάλος λεξιλογικός πλούτος διείσδυσαν και ενσωματώθηκαν στην ομιλουμένη. Είναι σαφές ότι αυτό ευνοούσε την κατανόηση των ύμνων αυτών από τα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα, στόχος που συχνά αποτελεί επιδίωξη της χριστιανικής γραμματείας όλων των ειδών.
ΙΙ. Παρουσιάζονται και αναλύονται λεξιλογικά, συντακτικά, υφολογικά επιλεγμένα κοντάκια.
1. Ὁ Ἰακὼβ ὠδύρετο τοῦ Ἰωσὴφ τὴν στέρησιν καὶ ὁ γενναῖος ἐκάθητο ἅρματι ὡς βασιλεὺς τιμώμενος· τῆς Αἰγυπτίας γὰρ τότε ταῖς ἡδοναῖς μὴ δουλεύσας ἀντεδοξάζετο παρὰ τοῦ βλέποντος τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας καὶ νέμοντος στέφος ἄφθαρτον.

2. Τὴν ὥραν, ψυχή, τοῦ τέλους ἐννοήσασα καὶ τὴν ἐκκοπὴν τῆς συκῆς δειλιάσασα τὸ δοθέν σοι τάλαντον φιλοπόνως ἔργασαι, ταλαίπωρε, γρηγοροῦσα καὶ κράζουσα· Μὴ μείνωμεν ἔξω τοῦ νυμφῶνος Χριστοῦ.

3. Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει καὶ ἡ γῆ τὸ σπήλαιον τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει. Ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι. Μάγοι δὲ μετὰ ἀστέρος ὁδοιποροῦσι. Δι᾽ ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη Παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας είναι να παρουσιάσει ενδεικτικά παραδείγματα από το σπουδαίο υμνογραφικό είδος του κοντακίου. Η δυνατότητα γλωσσικής προσέγγισης κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμη και βοηθητική για το είδος του Κοντακίου, δεδομένου ότι μια ευκρινής ανάγνωση από μέρους του ιεροψάλτη, που να αποδίδει το νόημα του κειμένου, προϋποθέτει την κατανόηση του περιεχομένου. Επιπλέον οι φοιτητές θα γνωρίσουν κείμενα αντιπροσωπευτικά της υψηλής αυτής ποίησης, που προέρχονται από τη γραφίδα σπουδαίων υμνογράφων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

149. Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του είδους του Κοντακίου.
150. Αναγνωρίζετε τη μεταφορική και συμβολική γλώσσα στο είδος του Κοντακίου
151. Διακρίνετε το ρόλο του επιθέτου στην παραστατικότητα του λόγου του Κοντακίου
152. Εντοπίζετε το θεολογικό φορτίο που εμπεριέχει ένα Κοντάκιο

Λέξεις Κλειδιά

Κοντάκιο	Συμβολική γλώσσα	Αφήγηση και ύμνος	Πεζή απαγγελία ύμνων	Αφηγηματικός ύμνος	Ρωμανός Μελωδός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

153. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου-Νικήτα Α., Ανηρτημένο διδακτικό υλικό με ανάλυση γλωσσική και υφολογική επιλεγμένων Κοντακίων (Συγκεκριμένα αναλύονται: Κοντάκιο Μεταμορφώσεως του Χριστού, Κοντάκιο Εισοδίων της Θεοτόκου, Κοντάκιο της εορτής των Αγίων Αποστόλων)

154. Συμπληρωματικό Υλικό

155. Μητσάκης, Κ. (1986). Βυζαντινή υμνογραφία. Από την εποχή της Καινής Διαθήκης έως την Εικονομαχία. Αθήνα: Γρηγόρης.

Στο ανωτέρω βιβλίο παρουσιάζεται χρήσιμο διδακτικό υλικό στις σελ. 171-356, στο κεφάλαιο «Ιστορία και μορφολογία του Κοντακίου».

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1 Στο Κοντάκιο που ακολουθεί να εντοπιστούν τα επίθετα και ο συμβολικός χαρακτήρας τους.

Ὁ καθαρώτατος ναὸς τοῦ Σωτῆρος, ἡ πολυτίμητος παστὰς καὶ Παρθένος, τὸ ἱερὸν θησαύρισμα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, σήμερον εἰσάγεται, ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, τὴν χάριν συνεισάγουσα, τὴν ἐν Πνευματι Θείῳ· ἣν ἀνυμνοῦσιν Ἄγγελοι Θεοῦ· Αὕτη ὑπάρχει σκηνὴ ἐπουράνιος.

Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο Ακάθιστος Ύμνος

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παρουσιάζεται ο Ακάθιστος Ύμνος, ένα αντιπροσωπευτικό υμνογραφικό κείμενο στο οποίο ο λυρισμός, η ρητορική τέχνη, η πρόσληψη και ποιητική μεταποίηση του βιβλικού λόγου και πρωτίστως η συμβολική γλώσσα, ενώνονται και διαμορφώνουν μια αριστουργηματική υμνογραφική σύνθεση. Αναλύονται γλωσσικά και υφολογικά επιλεγμένα τροπάρια.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ι. Το κείμενο του Ακάθιστου Ύμνου αποτελεί ένα μοναδικό ποιητικό επίτευγμα και μια γλωσσική υπέρβαση. Είναι μια γλώσσα με μοναδική φραστική ευκινησία, ένας λόγος που ξεπερνά την κυριολεξία, που μπορεί να μιλά και να υποβάλλει τους ανθρώπους κάθε εποχής. Η φρασεολογία του έχει δύο αρετές από εκείνες που αναφέρει ο Αριστοτέλης στην *Ποιητική* του: είναι «*μη ταπεινή*» και «*σεμνή και εξαλλάττουσα το ιδιωτικόν*». Η γλώσσα του Ύμνου είναι εύληπτη και κατανοητή και αποφεύγονται οι αρχαϊσμοί, αλλά ταυτόχρονα υψηλή και αγέραστη. Χάρη στα κοσμητικά επίθετα και τα πολλά σχήματα λόγου (αντιθέσεις, μεταφορές, κλπ.) επιτυγχάνεται μια ανεπανάληπτη εσωτερική μέθεξη του πιστού, μέσα από ένα σχετικά απλό λεξιλόγιο. Πηγές του Ύμνου είναι η Αγία Γραφή και οι Πατέρες της Εκκλησίας. Η πρόσληψη και ο ποιητικός μετασχηματισμός του ευαγγελικού λόγου με μια ποιητική ελευθερία μοναδική μετουσιώνει το μήνυμα και συγκινεί διαχρονικά γενιές ανθρώπων. Παρά την αφηγηματική μορφή του πρώτου μέρους και τη δογματικό χαρακτήρα του δεύτερου μέρους, δεν λείπουν τολμηρές εκφράσεις. Οι γλωσσικές και μορφολογικές επιδράσεις που άσκησε ο Ύμνος σε όλη τη μεταγενέστερη γραμματεία αποδεικνύουν τη δύναμη του λόγου και την υψηλή αισθητική αξία του κειμένου.Τον 14ο αιώνα ο Μανουήλ Φιλής μετέτρεψε τον ύμνο σε ιαμβικούς τριμέτρους, τον 17ο αιώνα ο Μελέτιος Καλλονάς τον μετέφερε στην απλή ομιλουμένη της εποχής και τον ίδιο αιώνα ο Ευστάθιος Πατελάρος τον απέδωσε στη Λατικνική. Μεταφράσεις του υπάρχουν σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες καθώς και στην αραβική. Επιπλέον ο *Ακάθιστος Ύμνος* μεταφέρθηκε και στη Δύση και εντάχθηκε στη λειτουργική χρήση. Μεταφράστηκε στα Λατινικά στη Βενετία γύρω στο 800 από τον επίσκοπο Χριστόφορο για λειτουργική χρήση και στη συνέχεια πιθανόν και από τους μεταφραστές του κύκλου του Ιλδουίνου στον Άγιο Διονύσιο. Τον δέκατο τρίτο αιώνα εκπονήθηκε μια λατινική

μετάφραση σε πεζό λόγο και τον ενδέκατο αιώνα απαντούν κάποιες λατινικές επεξεργασίες του κειμένου αυτού, το οποίο χρησιμοποιήθηκε ευρέως για λειτουργικούς σκοπούς στη Γαλλία και, υπό τον τίτλο *Grates nunc omnes,* εντάχθηκε στη χριστουγεννιάτικη ακολουθία του Μεσαίωνα.

ΙΙ. Αναλύονται επιλεγμένα τροπάρια και επισημαίνονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γλώσσας του Ακαθίστου. Ενδεκτικά γίνεται αναφορά: 1. στη χρήση του απαρεμφάτου (απαντούν 14 απαρέμφατα, και μάλιστα τα 12 από αυτά είναι ενεργητικής) και 2. στη χρήση της δοτικής πτώσης και τον τρόπο με τον οποίο ο υμνογράφος τοπυ Ακαθίστου αποφεύγει τη δοτική και στη θέση της χρησιμοποιεί τη γενική πτώση. 3. Η χρήση της λέξης *χαῖρε*: ο υμνογράφος το προσλαμβάνει από το ευαγγελικό χωρίο (Λουκ. 1,28) αλλά είναι εμφανείς οι επιδράσεις και από την Παλαιά Διαθήκη (χαῖρε καί εὐφραίνου γῆ: Ιωήλ 2,21 */ χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών*: Ζαχαρίας 9,9 κλπ.).
Επίσης αναλύονται κάποια τροπάρια και υφολογικά: τα σχήματα λόγου, η παρήχηση, το ομοιοκάταρκτο και η ομοικαταληξία, τα λογοπαίγνια, τα πρωτότυπα επίθετα, οι εικόνες.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας είναι να παρουσιασθεί η γλωσσική ομορφιά καθώς και η μορφολογική αρτιότητα ενός αριστουργηματικού υμνογραφικού κειμένου και να αναδειχθεί η πρόσληψη και ο ποιητικός μετασχηματισμός του αγιογραφικού λόγου καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γλώσσας του Κοντακίου**.**

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

156. Αντιλαμβάνεστε την υψηλή τέχνη του Ακαθίστου Ύμνου
157. Διακρίνετε την μορφολογία του Ακαθίστου Ύμνου
158. Αναγνωρίζετε την αρτιότητα της δομής και της γλωσσική ταυτότητας.
159. Κατανοείτε τη δύναμη της συμβολικής γλώσσας
160. Αναγνωρίζετε την παρουσία του απαρεμφάτου και της δοτικής πτώσης και τον συντακτικό τους ρόλο.

Λέξεις Κλειδιά

Ακάθιστος ύμνος	ακροστιχίδα	24 οίκοι	Ρωμανός Μελωδός	χαῖρε	Άγγελος πρωτοστά-της

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

161. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου-Νικήτα Α., Ανηρτημένο διδακτικό υλικό με ανάλυση γλωσσική και υφολογική επιλεγμένων τροπαρίων από τον Ακάθιστο ύμνο.

162. Συμπληρωματικό Υλικό

Παπαγιάννης Γρ. (2006). *Ακάθιστος Ύμνος*. Θεσσαλονίκη. Στο βιβλίο παρουσιάζεται μια φιλολογική προσέγγιση του Ακαθίστου ύμνου και ιδιαίτερα της χειρόγραφης παράδοσης του κειμένου.

Π. Καρύδα, *Το Κοντάκιο του Ακαθίστου ύμνου: Λειτουργική πράξη, παιδαγωγική αξία, πρόσληψη*. http://ikee.lib.auth.gr/record/286927/files/GRI-2017-18211.pdf Στο Κεφάλαιο Α, σελ. 19-24, παρουσιάζεται η λειτουργική χρήση του Κοντακίου και οι τυπικές διατάξεις για την ακολουθία του Ακαθίστου ύμνου

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1 Να βρείτε 10 λέξεις ή φράσεις στο κείμενο του Ακαθίστου με συμβολική χρήση του λόγου.

Άσκηση 9.2 Στο τροπάριο που ακολουθεί να βρείτε τα απαρέμφατα και τις μετοχές κατά γράψετε τα ρήματα στα οποία ανήκουν (την Οριστική του Ενεστώτα).

Γνῶσιν ἄγνωστον γνῶναι ἡ Παρθένος ζητοῦσα, ἐβόησε πρὸς τὸν λειτουργοῦντα καὶ τὴν εὔκαρπον ταύτης νηδύν ὡς ἀγρὸν ὑπέδειξεν ἡδὺν ἅπασι τοῖς θέλουσι θερίζειν σωτηρίαν ἐν τῷ ψάλλειν οὕτως• Ἀλληλούια.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Το υμνογραφικό είδος του Κανόνα.
Γλωσσική και υφολογική προσέγγιση

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Σταθμό για τη γλωσσική ταυτότητα και τη μορφολογία των υμνογραφικών κειμένων αποτελεί η δημιουργία του Κανόνα. Η γλώσσα επιστρέφει σε μία λογιότερη και πιο συντηρητική μορφή και εισάγεται η χρήση καθιερωμένων θεολογικών όρων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Κανόνας είναι ένα νέο είδος της λειτουργικής ποίησης που εμφανίζεται στο τέλος του 7ου αιώνα και εκτοπίζει βαθμιαία τις παλαιότερες υμνολογικές μορφές, όπως το Κοντάκιο. Η γλώσσα επιστρέφει σε μία λογιότερη και πιο συντηρητική μορφή και εισάγεται η χρήση καθιερωμένων θεολογικών όρων με απόλυτη ακρίβεια, τυποποιημένων και έγκυρων. Πρώτον γιατί με τον τρόπο αυτό δεν υπάρχει κίνδυνος δογματικών διολισθήσεων και δεύτερον γιατί οι όροι αυτοί ανακαλούν και παραπέμπουν τον αναγνώστη στα καθιερωμένα δόγματα, όπως αυτά κατοχυρώθηκαν στις αποφάσεις των οικουμενικών συνόδων και αποτυπώθηκαν στην άρτια θεολογική γλώσσα των πατερικών κειμένων. Ο Κανόνας εμφανίζει και ένα διαφορετικό μορφολογικό πρότυπο. Στην ομοιομορφία των Οίκων του Κοντακίου τώρα αντιπαρατίθεται η πολυμορφία των Ωδών του Κανόνα, που ανέρχονται στην πλήρη μορφή στον αριθμό των εννέα. Κάθε Ωδή έχει ένα μετρικό και μουσικό πρότυπο, τον Ειρμό και τέσσερεις έως πέντε στροφές. Επιπλέον η σύνδεση των Ειρμών, δηλ. του πρώτου τροπαρίου των Ωδών του κάθε Κανόνα, με τις βιβλικές Ωδές είναι καθοριστική για τη διαμόρφωση και ανανέωση του γλωσσικού υλικού που χρησιμοποιείται. Πιο συγκεκριμένα: αφενός διατηρεί το δεσμό της γλώσσας της υμνογραφίας με τη βιβλική γλώσσα και αφετέρου οδηγεί τον υμνογράφο στην προσπάθεια γλωσσικής ευρηματικότητας, προκειμένου κάθε φορά να προσεγγίσει με ένα διαφορετικό, πρωτότυπο και εμπνευσμένο τρόπο το ίδιο βιβλικό θέμα. Με τον τρόπο αυτό εμπλουτίζεται ο λόγος της υμνογραφίας. Έτσι ο Ιωάννης Δαμασκηνός υπολογίζεται ότι συνέθεσε 64 Ειρμούς της α΄ Ωδής: αυτό σημαίνει ότι προσεγγίζει και συνδέει το βιβλικό θέμα της διάβασης της Ερυθράς Θαλάσσης, που είναι το θέμα της πρώτης Ωδής, με 64 διαφορετικούς τρόπους, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την εισαγωγή νέων εκφραστικών τρόπων και γλωσσικής πρωτοτυπίας. Σε αντίθεση με το Κοντάκιο που αντλεί κυρίως από την Αγία Γραφή, οι υμνογράφοι των Κανόνων αντλούν από τα πατερικά κείμενα του 4ου

αιώνα. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν πρόκειται για έλλειψη πρωτοτυπίας αλλά για συνειδητή επιλογή, γιατί, όπως σημειώνει ο Ιωάννης Δαμασκηνός, πρέπει να διαφυλαχθεί η ακεραιότητα του δόγματος, όπως αυτή προκύπτει από τις απόψεις και ερμηνείες των προγενέστερων Πατέρων. Ιδιαίτερα πηγή των υμνογράφων είναι ο Γρηγόριος Ναζιανζηνός, ο οποίος αποτελεί τόσο εγγυημένη έκφραση του δόγματος όσο και γλωσσικό και ποιητικό πρότυπο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο γνωστός Κανόνας του στο Πάσχα «*Αναστάσεως ημέρα, λαμπρυνθώμεν λαοί*» που αφορμάται από την Ομιλία του Ναζιανζηνού στην ίδια εορτή. Είναι εμφανής η επίδραση της βιβλικής και πατερικής γλώσσας στην έκφραση του Δαμασκηνού, όπως και της γλώσσας του Ναζιανζηνού. Παρατηρούνται επίσης δάνεια από τον Όμηρο και τους τραγικούς, τα οποία συχνά καθιστούν τα υμνολογικά αυτά κείμενα δυσνόητα. Εισηγητής του είδους θεωρείται ο Ανδρέας Κρήτης και στους σημαντικότερους εκπροσώπους του ανήκουν ο Ιωάννης Δαμασκηνός και ο Κοσμάς ο Μελωδός. Οι δύο τελευταίοι γράφουν στο χώρο της Συρίας και της Παλαιστίνης στο πρώτο μισό του 8ου αιώνα. Η γλώσσα του Ανδρέα Κρήτης είναι λιγότερο ποιητική αλλά περισσότερο ανεπιτήδευτη και κατανοητή σε σχέση με τον Ιωάννη Δαμασκηνό και τον Κοσμά τον Μελωδό.

ΙΙ. Παρουσιάζονται και αναλύονται γλωσσικά-μορφολογικά τροπάρια από δύο Κανόνες.

Α. Ανδρέας Κρήτης, Μέγας Κανών , Ωδή α΄

Βοηθὸς καὶ σκεπαστής ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν, οὗτός μου Θεός καὶ δοξάσω αὐτόν, Θεὸς τοῦ Πατρός μου καὶ ὑψώσω αὐτόν, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Πόθεν ἄρξομαι θρηνεῖν τὰς τοῦ ἀθλίου μου βίου πράξεις; ποίαν ἀπαρχὴν ἐπιθήσω Χριστέ, τῇ νῦν θρηνωδία; ἀλλ' ὡς εὔσπλαγχνός μοι δὸς παραπτωμάτων ἄφεσιν.

Δεῦρο τάλαινα ψυχή, σὺν τῇ σαρκί σου τῷ πάντων Κτίστῃ, ἐξομολογοῦ καὶ ἀπόσχου λοιπόν, τῆς πρὶν ἀλογίας καὶ προσάγαγε Θεόν, ἐν μετανοίᾳ δάκρυα.

Τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ τῇ παραβάσει παραζηλώσας ἔγνων ἐμαυτὸν γυμνωθέντα Θεοῦ καὶ τῆς ἀϊδίου βασιλείας καὶ τρυφῆς διὰ τὰς ἁμαρτίας μου.
Οἴμοι τάλαινα ψυχή! τὶ ὡμοιώθης τῇ πρώτῃ Εὔα; εἶδες γὰρ κακῶς καὶ ἐτρώθης πικρῶς καὶ ἥψω τοῦ ξύλου καὶ ἐγεύσω προπετῶς τῆς παραλόγου βρώσεως.

Β. Κοσμάς ο Μελωδός, Ο Κανόνας των Χριστουγέννων, Ωδή α΄

Χριστὸς γεννᾶται· δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν· ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς· ὑψώθητε. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε, λαοί· ὅτι δεδόξασται.

Ῥεύσαντα ἐκ παραβάσεως Θεοῦ τὸν κατ᾽ εἰκόνα γενόμενον ὅλον τῆς φθορᾶς ὑπάρξαντα κρείττονος ἐπταικότα θείας ζωῆς αὖθις ἀναπλάττει ὁ σοφὸς Δημιουργός· ὅτι δεδόξασται.
Σοφία Λόγος καὶ Δύναμις, Υἱὸς ὢν τοῦ Πατρὸς καὶ ἀπαύγασμα. Χριστὸς ὁ Θεὸς δυνάμεις λαθών, ὅσας ὑπερκοσμίους, ὅσας ἐν γῇ, καὶ ἐνανθρωπήσας ἀνεκτήσατο ἡμᾶς· ὅτι δεδόξασται.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός είναι οι φοιτητές να γνωρίσουν τη δομή του Κανόνα, τη γλωσσική του ταυτότητα, τη σύνδεσή του με τα βιβλικά, πατερικά κείμενα, μέσω της φιλολογικής και θεολογικής ανάλυσης επιλεγμένων τροπαρίων. Επίσης τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μορφολογικής του σύνθεσης και την αξιοποίηση της θεματικής που συνδέεται με κάθε μία από τις Ωδές του Κανόνα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

163. Γνωρίζετε τη δομή του υμνογραφικού είδους του Κανόνα
164. Αναγνωρίζετε τη γλωσσική ιδιομορφία του Κανόνα
165. Αναγνωρίζετε τη σύνδεση και αντιστοιχία των Ωδών του Κανόνα με τα βιβλικά κείμενα
166. Διακρίνετε τη συμβολή της γλώσσας στη δογματική υφή του Κανόνα
167. Αναλύετε γλωσσικά και γραμματικά τα υμνογραφικά κείμενα με τη βοήθεια των μεθοδολογικών εργαλείων και την υποδειγματική ανάλυση των κειμένων που παρέχονται στην Ενότητα

Λέξεις Κλειδιά

Κοσμάς Μαϊουμά	Πεζός κανόνας	Κανόνας χριστουγέννων	Μέγας Κανών	Ενανθρώπιση Χριστού	Ωδές

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

168. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου-Νικήτα Α., Ανηρτημένο διδακτικό υλικό με ανάλυση γλωσσική και υφολογική των επιλεγμένων κειμένων.

169. Συμπληρωματικό Υλικό

Μητρ. Νέας Σμύρνης Συμεών, *Ἀδαμιαῖος θρῆνος. Ὁ Μέγας Κανὼν Ἀνδρέου τοῦ Κρήτης*. Εἰσαγωγὴ - κείμενο - μετάφραση - σχόλια, 4η ἔκδ. (Ἀθήνα: Ἀποστολικὴ Διακονία, 2009), σελ. 32-40.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1 Στο τροπάριο που ακολουθεί να εντοπισθούν θεολογικοί -δογματικοί όροι:

Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντι ἀῤῥεύστως Υἱῷ καὶ ἐπ᾽ ἐσχάτων ἐκ Παρθένου σαρκωθέντι ἀσπόρως Χριστῷ τῷ Θεῷ βοήσωμεν· Ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρας ἡμῶν, ἅγιος εἶ Κύριε.

Άσκηση 10.2 Ποιο είναι το παλαιοδιαθηκικό υπόβαθρο του τροπαρίου που ακολουθεί και πώς το αξιοποιεί ο υμνογράφος;

Θαύματος ὑπερφυοῦς ἡ δροσοβόλος ἐξεικόνισε κάμινος τύπον· οὐ γὰρ οὓς ἐδέξατο φλέγει νέους, ὡς οὐδὲ πῦρ τῆς θεότητος Παρθένου ἣν ὑπέδη νηδύν. Διὸ ἀνυμνοῦντες ἀναμέλψωμεν· εὐλογείτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον καὶ ὑπερυψούτω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές θα πρέπει να παραδώσουν την δεύτερη μεγάλη εργασία, η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας. Το θέμα της εργασίας θα αφορά τη γλωσσική μορφή και την εκφραστική αρτιότητα του Ακαθίστου Ύμνου (σχήματα λόγου, συμβολικές εκφράσεις κλπ).

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ιαμβικοί κανόνες:
Γλωσσική και μετρική προσέγγιση

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ο Ιωάννης Δαμασκηνός συνέταξε δύο ιαμβικούς Κανόνες: στα Χριστούγεννα και στα Θεοφάνεια. Είναι τα μόνα λειτουργικά κείμενα που γράφηκαν σε προσωδιακά μέτρα. Στην ενότητα αυτή επιχειρείται ενδεικτικά μετρική και μορφολογική ανάλυση τροπαρίων των ιαμβικών Κανόνων, γλωσσική εξομάλυνση, ανίχνευση των βιβλικών προσλήψεων .

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

I. Τα προσωδιακά μέτρα χρησιμοποιήθηκαν ευρέως στην θρησκευτική και κοσμική ποίηση. Στη λειτουργική ποίηση όμως έχουμε δύο κανόνες: στα Χριστούγεννα και στα Θεοφάνεια, τους οποίους συνέταξε ο Ιωάννης Δαμασκηνός. Παλαιότερα αποδίδονταν στον Δαμασκηνό και ο ιαμβικός Κανόνας στην Πεντηκοστή, όμως από τον 12ο αιώνα φαίνεται να αμφισβητείται η πατρότητά του. Ο Δαμασκηνός, ακολουθώντας τα αρχαία μέτρα και μια αρχαιοπρεπή γλώσσα, αποτυπώνει το γεγονός της Γεννήσεως και των Θεοφανείων με τρόπο υψηλό, συνδυάζοντας με θαυμαστό τρόπο το παλαιοδιαθηκικό υπόβαθρο των Ωδών με το σωτήριο γεγονός της ενανθρωπήσεως του Χριστού. Ενώ στα «ιδιόμελα», τόσο τα νεκρώσιμα όσο και τα Δοξαστικά, ο λόγος του Δαμασκηνού διακρίνεται για τις ποιητικές του αρετές και την απλότητα στην έκφραση και το ρυθμό, στους ιαμβικούς Κανόνες προτιμά αρχαιοπρεπές λεκτικό: σπάνιες ποιητικές λέξεις, χρήση του δυικού αριθμού, ρηματικούς τύπους δίχως χρονική αύξηση. Το ίδιο ισχύει και για την ακροστιχίδα, η οποία είναι γραμμένη σε δακτυλικό εξάμετρο.
II. Στη συνέχεια αναλύονται επιλεγμένα κείμενα από τους ιαμβικούς Κανόνες του Δαμασκηνού, των Χριστουγέννων και των Θεοφανείων.
Επίσης αναλύονται μετρικά και γλωσσικά οι δύο ακροστιχίδες και εντοπίζονται οι γλωσσικές ιδιαιτερότητες:
Α. Ιαμβικός Κανόνας Χριστουγέννων**.**
Εὐεπίης μελέεσσιν ἐφύμνια ταῦτα λιγαίνει.
Υἷα Θεοῦ μερόπων εἵνεκα τικτόμενον ἐν
Χθονὶ καὶ λύοντα πολύστονα πήματα κόσμου.
Ἀλλ’, Ἄνα, ῥητήρας ῥύεο ταῶνδε πόνων.

Β. Ιαμβικός Κανόνας Θεοφανείων

Σήμερον ἀχράντοιο βαλὼν Θεοφεγγέϊ πυρσῷ
Πνεύματος ἐνθάπτει νάμασιν ἀμπλακίην,
Φλέξας παμμεδέοντος ἐΰς πάϊς· ἠπιόων δὲ
ὑμνηταῖς μελέων τῶνδε δίδωσι χάριν.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας είναι να παρουσιαστεί το είδος του ιαμβικού Κανόνα που έχει και την μεγαλύτερη δυσκολία κατανόησης και προσέγγισης, λόγω των ποιητικών υπερβάσεων χάριν του μέτρου αλλά και του υψηλού γλωσσικού οργάνου που επιλέγει ο υμνογράφος. Παράλληλα, μέσα από την γλωσσική ανάλυση και μεταφραστική απόόδοση και τις προσλήψεις του βιβλικού και πατερικού λόγου, να αναδειχθεί το ποιητικό μεγαλείο, ο υμνογραφικός πλούτος και το θεολογικό βάθος που μας κληροδότησε ο Ιωάννης Δαμασκηνός.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

170. Αναγνωρίζετε τη γλωσσική και μετρική ταυτότητα του υμνογραφικού είδους του ιαμβικού Κανόνα
171. Γνωρίζετε το μέτρο της ακροστιχίδας των ιαμβικών Κανόνων
172. Εντοπίζετε δύσκολους και σπάνιους γλωσσικούς τύπους, με τη χρήση Γραμματικής και Λεξικού
173. Κατανοείτε την επίδραση της μετρικής μορφής του ιαμβικού Κανόνα στη γλωσσική ιδιαιτερότητα των κειμένων αυτών
174. Αξιολογείτε με κριτικό τρόπο υπάρχουσες μεταφράσεις, σε έντυπη και ψηφιακή μορφή

Λέξεις Κλειδιά

Ιωάννης Δαμασκηνός	Ιαμβικός κανόνας	Ιαμβικό μέτρο	ακροστιχίδα	Ωδές	Κανόνας Θεοφανείων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

175. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου-Νικήτα Α., Ανηρτημένο διδακτικό υλικό με ανάλυση γλωσσική και υφολογική των επιλεγμένων κειμένων.

176. Συμπληρωματικό Υλικό

Νικόδημος Αγιορείτης, Εορτοδρόμιον, ήτοι Ερμηνεία εις τους ασματικούς κανόνας των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών, συνερανισθέν εκ διαφόρων της Εκκλησίας Πατέρων, πλουτισθέν με πολλάς σημειώσεις και συντεθέν εις την κοινήν γλώσσαν υπό Νικοδήμου εν μοναχοίς ελαχίστου του Αγιορείτου, εν Βενετία 1836

Στο βιβλίο υπάρχει ανάλυση και θεολογικός σχολιασμός Ιαμβικών Κανόνων και μπορούν να το συμβουλευτούν οι φοιτητές.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1 Να εντοπίσετε και να περιγράψετε το παλαιοδιαθηκικό υπόβαθρο της Ωδής που παρατίθεται:

Ναίων Ἰωνᾶς ἐν μυχοῖς θαλαττίοις,
ἐλθεῖν ἐδεῖτο καὶ ζάλην ἀπαρκέσαι.
Νυγεὶς ἐγὼ δέ τῷ τυραννοῦντος βέλει,
Χριστὲ προσαυδῶ, τὸν κακῶν ἀναιρέτην,
θᾶττον μολεῖν σε τῆς ἐμῆς ραθυμίας.

Άσκηση 11.2 Το τροπάριο που ακολουθεί από την δ΄ Ωδή των Θεοφανείων του Ιωάννου Δαμασκηνού αναφέρεται στη συντριβή των σατανικών δυνάμεων που συντελέστηκε με τη βάπτιση του Χριστού. Υπογραμμίζονται οι δύσκολοι επικοί τύποι που χρησιμοποιεί ο υμνογράφος. Με τη βοήθεια του λεξικού, προσπαθείστε να δώσετε η σημασία των υπογραμμισμένων όρων.

Νομὴν πρὸς αὐτὴν τὴν <u>φερέσβιον</u> φέρων,
θηρᾷ δρακόντων φωλεοῖς ἐπιτρέχων·
<u>Ἄπλητα</u> κύκλα <u>καββαλὼν</u> Θεὸς Λόγος,
πτέρνῃ τε τὸν πλήττοντα <u>παμπήδην</u> γένος,
τοῦτον καθειργνύς, <u>ἐκσαώζει</u> τὴν κτίσιν.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η γλωσσική αποτύπωση του Πάθους
στην υμνογραφία της Μ. Πέμπτης- Τα Αντίφωνα

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Επιλέγονται και αναλύονται γλωσσικά-υφολογικά-θεολογικά υμνογραφικά κείμενα από το λειτουργικό κύκλο της Μ. Πέμπτης (Αντίφωνα), στα οποία αποτυπώνεται το πάθος του Χριστού.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Σύμφωνα με τη λειτουργική τάξη, τη Μ. Πέμπτη Εσπέρας τελείται η «Ακολουθία των αγίων και αχράντων Παθών», ο πυρήνας της οποίας ανάγεται στην αρχαία ιεροσολυμιτική πράξη. Η σύγχρονη «Ακολουθία των Παθών» διαμορφώθηκε στην Κωνσταντινούπολη τον 9ο αιώνα. Περιλαμβάνει τα δώδεκα ευαγγελικά αναγνώσματα, τα Αντίφωνα, τα Καθίσματα και πλούσια υμνολογία. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ακολουθίας της Μ. Πέμπτης είναι τα 15 Αντίφωνα, που δεν απαντούν σε άλλη περίοδο του λειτουργικού έτους. Τα Αντίφωνα ανταποκρίνονται σε παλιότερο τυπικό ακολουθίας του όρθρου, που μαρτυρείται στον Βίο της οσίας Μελάνης της νέας (383-439 μ.Χ.), ένα έργο που είναι σύγχρονο της αγίας. Το θεματικό περιεχόμενο κάθε τριάδας Αντιφώνων αποτελεί ένα είδος λυρικού υμνολογικού σχολιασμού του περιεχομένου του Ευαγγελίου που κάθε φορά προηγείται. Επομένως, τα τροπάρια πρέπει να νοούνται σε συνάρτηση με την προηγηθείσα ευαγγελική περικοπή, η οποία ενίοτε είναι εκτενής και πολυθεματική. Υπό την έννοια αυτή, τα πέντε πρώτα Ευαγγέλια και τα δεκαπέντε Αντίφωνα συνιστούν έναν εναλλασσόμενο διάλογο ανάμεσα στο ιερό κείμενο, που απαγγέλλει ο ιερέας, και τις ποιητικές ψαλμωδίες, οι οποίες ψαλλόμενες από τους δύο χορούς των ιεροψαλτών αποτελούν έκφραση των σκέψεων και των συναισθημάτων του χριστεπώνυμου πληρώματος.

Ο αντιφωνικός αυτός τρόπος ψαλμωδίας από τους δύο χορούς ανακαλεί στη μνήμη μας τον αρχαίο ελληνικό δραματικό χορό, όπου υπάρχει η στροφή και η αντιστροφή. Ο χορός της αρχαίας τραγωδίας, που αποτελούνταν από δύο ημιχόρια, είχε σκοπό με τα λόγια του να καταπραΰνει τα πάθη του ήρωα του δράματος και να τον παρηγορήσει για τις θλίψεις και τα δεινά του. Όπως πολύ παραστατικά σημειώνει ένας μελετητής, ο ποιητής των Αντιφώνων του όρθρου της Μ. Παρα-

σκευής «με κάθε λέξη βυθοσκοπεί και από τα κοιτάσματα των θείων παθών βγάζει θησαυρούς εκφράσεως για να αποδώσει εντελέστερα εκείνη τη συντριπτική οδύνη. Έτσι ο λόγος στα Αντίφωνα είναι ένα παραστατικό αποτύπωμα. Η μουσική στα Αντίφωνα με τους διάφορους ήχους είναι σαν να πυρώνει σε ποικίλες φλόγες ένα πυρώμενο μέταλλο».

ΙΙ. Επιλέγονται και αναλύονται δύο αντίφωνα και δύο τροπάρια της Μ. Πέμπτης.

*1.*Ὁ ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον γυμνὸς εἰς κρίσιν ἵστατο καὶ ἐν σιαγόνι ῥάπισμα ἐδέξατο ὑπὸ χειρῶν ὧν ἔπλασεν· ὁ δὲ παράνομος λαὸς τῷ σταυρῷ προσήλωσε τὸν Κύριον τῆς δόξης. Τότε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη· ὁ ἥλιος ἐσκότασε μὴ φέρων θεάσασθαι Θεὸν ὑβριζόμενον, ὃν τρέμει τὰ σύμπαντα. Αὐτὸν προσκυνήσωμεν.

*2.*Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας. Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς. Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις. Ῥάπισμα κατεδέξατο ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ. Ἥλοις προσηλώθη ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας. Λόγχῃ ἐκεντήθη ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου. Προσκυνοῦμέν σου τὰ πάθη, Χριστέ. Δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν σου ἀνάστασιν.

*3.*Ἐξηγόρασας ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου τῷ τιμίῳ σου αἵματι· τῷ σταυρῷ προσηλωθεὶς καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθεὶς τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις. Σωτὴρ ἡμῶν, δόξα σοι.

*4.*Τὸ χειρόγραφον ἡμῶν ἐν τῷ σταυρῷ διέρρηξας, Κύριε, καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς νεκροῖς τὸν ἐκεῖσε τύραννον ἔδησας ῥυσάμενος ἅπαντας ἐκ δεσμῶν θανάτου τῇ ἀναστάσει σου, δι' ἧς ἐφωτίσθημεν, φιλάνθρωπε Κύριε, καὶ βοῶμέν σοι· Μνήσθητι καὶ ἡμῶν, Σωτήρ, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας είναι να παρουσιάσει τον τρόπο με τον οποίο η υμνολογία της Εκκλησίας παρουσιάζει το πάθος και τον σταυρικό θάνατο του Χριστού, αξιοποιώντας τον πλούτο της ελληνικής γλώσσας, την πλαστικότητα του λόγου, αλλά και την πρόσληψη του βιβλικού κειμένου και της απόκρυφης γραμματείας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

177. Αναγνωρίζετε το υμνογραφικό είδος του Αντιφώνου
178. Διακρίνετε τη διαλεκτική σχέση του αντιφώνου με τον ευαγγελικό λόγο
179. Διακρίνετε τη μεταφορική και εικονιστική γλώσσα με την οποία αποτυπώνεται το πάθος

180. Κατανοείτε το περιεχόμενο των ύμνων με αξιοποίηση των μεθοδολογικών εργαλείων που έχουμε διδαχθεί και την ανάλυση των τροπαρίων της ενότητας

Λέξεις Κλειδιά

Μ. Πέμπτη	Ακολουθία παθών	Αντίφωνα	Δώδεκα ευαγγέλια	Το πάθος του Χριστού	Η Σταύρωση του Χριστού

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

181. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου, Ά. & Νικήτας, Δ. (2016). *Υμνογραφικά κείμενα της Μ. Εβδομάδος. Γλωσσική και υφολογική προσέγγιση*. e-book ISBN 978-618-82862-0-7 / 978-618-82862-1-4. Στις σελ. 233-312 παρέχεται πλήρης γλωσσική-υφολογική ανάλυση όλης της υμνολογίας της Μ. Πέμπτης.
Το e-book είναι ανηρτημένο στην πλατφόρμα του προγράμματος.

182. Συμπληρωματικό Υλικό

Νικόδημος Αγιορείτης, Εορτοδρόμιον, ήτοι Ερμηνεία εις τους ασματικούς κανόνας των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών, συνερανισθέν εκ διαφόρων της Εκκλησίας Πατέρων, πλουτισθέν με πολλάς σημειώσεις και συντεθέν εις την κοινήν γλώσσαν υπό Νικοδήμου εν μοναχοίς ελαχίστου του Αγιορείτου, εν Βενετίᾳ 1836. Στο βιβλίο υπάρχει ανάλυση και θεολογικός σχολιασμός τροπαρίων και μπορούν να το συμβουλευτούν οι φοιτητές.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1

Να επιλέξετε από τις παρακάτω λέξεις και να συμπληρώσετε κατάλληλα τα κενά:
ἄποικος, ἀναβλύζουσα, προσκυνεῖν, εὐφραίνουσα, μαστίγωσιν, ᾤκησεν, ποτίζει, ὑπέμεινα, ἐντολὴν, ἀρδεύουσα, συσταυρούμενος, ὁ λῃστὴς

1.Τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς ….., τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπεστράφη ἀπὸ ἐμπτυσμάτων· βήματι Πιλάτου παρέστην καὶ σταυρὸν ….διὰ τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν.

2.Διὰ ξύλου ὁ Ἀδάμ παραδείσου γέγονεν …· διὰ ξύλου δὲ σταυροῦ … παράδεισον ᾤκησεν· ὁ μὲν γὰρ γευσάμενος … ἠθέτησε τοῦ ποιήσαντος· ὁ δὲ … Θεὸν ὡμολόγησε τὸν κρυπτόμενον. Μνήσθητι καὶ ἡμῶν, Σωτήρ, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

3.Ἡ ζωηφόρος σου πλευρά, ὡς ἐξ Ἐδὲμ πηγὴ …, τὴν Ἐκκλησίαν σου, Χριστέ, ὡς λογικὸν … Παράδεισον, ἐντεῦθεν μερίζουσα, ὡς εἰς ἀρχὰς εἰς τέσσαρα Εὐαγγέλια, τὸν κόσμον …, τὴν κτίσιν … καὶ τὰ ἔθνη πιστῶς διδάσκουσα … τὴν βασιλείαν σου.

Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8-10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η γλωσσική αποτύπωση του μηνύματος της Ανάστασης
στην υμνογραφία της Μ. Εβδομάδος.

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Επιλέγονται και αναλύονται γλωσσικά-υφολογικά-θεολογικά ενδεικτικά υμνογραφικά κείμενα από το λειτουργικό κύκλο της Μ. Εβδομάδος, στα οποία αρχικά προτυπώνεται η ελπίδα της Ανάστασης και στη συνέχεια από τα κείμενα της Κυριακής του Πάσχα, όπου υμνείται η συντριβή του θανάτου με την Ανάσταση του Χριστού.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην υμνογραφία της Μ. Εβδομάδος η δυναμική του ποιητικού λόγου σε συνδυασμό και με το μέλος αποτυπώθηκαν με ανεπανάληπτη ενάργεια και πληρότητα η ελπίδα και το φως της Ανάστασης. Με έναν θαυμαστό τρόπο η ελπίδα και το φως της Ανάστασης διατρέχουν σαν ένα κόκκινο νήμα όλη την υμνογραφία της Μ. Εβδομάδος, διαποτίζουν και διαπερνούν το Πάθος και το μετουσιώνουν σε ένα «χαροποιό πένθος», μια σύνδεση που υπερβαίνει τα ανθρώπινα δεδομένα και μας μεταφέρει στη θαυμαστή πορεία του θεανθρώπου. Ένας άρτιος εικονιστικός ποιητικός λόγος, με ένα λεξιλόγιο λουσμένο στο φως και την ελπίδα, αναμειγνύεται με θεολογικά νοούμενα και συνδηλούμενα για να περιγράψει την πικρή γεύση της προδοσίας και της αχαριστίας, τη συντριβή της μετάνοιας, τον πόνο του σταυρού, τον θρήνο του θανάτου. Ένα φωτεινό προανάκρουσμα υποφώσκει σταθερά στα κείμενα, από τον όρθρο της Μ. Δευτέρας μέχρι τον Κανόνα της Αναστάσεως και τη λαμπρή έκρηξη της στιγμής που θα ακουστεί ο στίχος «*Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός*». Τα υμνογραφικά κείμενα έρχονται να μας υπομνήσουν πως όλα είναι παροδικά και πως δεν θα αργήσει να έρθει η αυγή που θα διαλύσει το σκότος.

Με μια ενδεικτική επιλογή ορισμένων κειμένων παρουσιάζεται στη συνέχεια ο τρόπος με τον οποίο ο υμνογράφος από άποψη περιεχομένουκαι ποιητικής τέχνης υποβάλλει το μήνυμα της Ανάστασης και του φωτός. Επιλέγονται ορισμένοι κομβικοί σταθμοί στους ύμνους της Μ. Εβδομάδος όπου διακρίνεται η ελπίδα και η προοπρική της Ανάστασης. Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο Κανόνας της Ανάστασης, το πιο φωτεινό κείμενο της ορθόδοξης υμνογραφίας, γραμμένος από τον Ιωάννη Δαμασκηνό. Η φωταυγής αναστάσιμη νύκτα σηματοδοτεί την οριστική νίκη του φωτός επί του σκότους και τη σωτηρία του ανθρωπίνου γένους. Αυτό το φως της Ανάστασης ανέλαβε να υμνοποιήσει ο μεγάλος ποιητής και δογματικός

της Εκκλησίας Ιωάννης ο Δαμασκηνός, σε ένα ανεπανάληπτο υμνογραφικό αριστούργημα. Όποιος ακούει τα τροπάρια του Κανόνα της Ανάστασης είναι σαν να βλέπει μπροστά του συνεχώς το άπλετο πασχαλινό φως που άναψε τις λαμπάδες των πιστών. Ο υμνογράφος συγκέντρωσε όλο αυτό το φως και έλουσε με αυτό το δογματικό του λόγο, για να συνθέσει και να επενδύσει μια απαστράπτουσα διδασκαλία. Οι γλωσσικές επιλογές είναι μοναδικές. Οι συχνά σπάνιες λέξεις μοιάζουν με πολύτιμα πετράδια που λάμπουν στο σκοτεινό φόντο του μωσαϊκού.

ΙΙ. Από τα κείμενα της Μ. Εβδομάδος επιλεκτικά σχολιάζονται και αναλύονται:

Α. Τροπάρια όπου διακρίνεται ο φωτοειδής χαρακτήρας του πάθους και εκφράζεται η ελπίδα, η πεποίθηση και η βεβαιότητα ότι η σταυρική θυσία έγινε πηγή αθανασίας:

- Τὰ Πάθη τὰ σεπτὰ ἡ παροῦσα ἡμέρα ὡς φῶτα σωστικὰ ἀνατέλλει τῷ κόσμῳ·
- Προσκυνοῦμέν σου τὰ πάθη, Χριστέ. Δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν σου ἀνάστασιν.
- Ὁ Σταυρός σου, Κύριε, ζωὴ καὶ ἀνάστασις ὑπάρχει τῷ λαῷ σου…
- Ὁρῶσά σε κρεμάμενον, Χριστέ, ἡ σὲ κυήσασα, ἀνεβόα· Τί τὸ ξένον ὃ ὁρῶ μυστήριον, Υἱέ μου; πῶς ἐπὶ ξύλου θνήσκεις σαρκὶ πηγνύμενος, ζωῆς χορηγέ;
- Δεῦτε ἴδωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐν τάφῳ κειμένην, ἵνα τοὺς ἐν τάφοις κειμένους ζωοποιήσῃ. … ἀλλ' ἀνάστηθι αὐτεξουσίως,
- Σήμερον συνέχει τάφος τὸν συνέχοντα παλάμῃ τὴν κτίσιν· καλύπτει λίθος τὸν καλύψαντα ἀρετῇ τοὺς οὐρανούς· ὑπνοῖ ἡ ζωή· καὶ Ἅδης τρέμει καὶ Ἀδὰμ τῶν δεσμῶν ἀπολύεται.

Β. Επιλεγμένα τροπάρια από τον Κανόνα του Πάσχα, όπου ο Ιωάννης Δαμασκηνός, εμπνέεται κυρίως από δύο Λόγους του Γρηγορίου Ναζιανζηνού: 1. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα καὶ εἰς τὴν βραδυτῆτα* (Λόγος Α') και 2. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα* (Λόγος ΜΕ').

1. Ἀναστάσεως ἡμέρα! λαμπρυνθῶμεν, λαοί. Πάσχα Κυρίου, Πάσχα· ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασεν ἐπινίκιον ᾄδοντας.

2. Καθαρθῶμεν τὰς αἰσθήσεις καὶ ὀψόμεθα τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς ἀναστάσεως Χριστὸν ἐξαστράπτοντα καὶ Χαίρετε φάσκοντα τρανῶς ἀκουσόμεθα ἐπινίκιον ᾄδοντες.

3. Δεῦτε πόμα πίωμεν καινὸν οὐκ ἐκ πέτρας ἀγόνου τερατουργούμενον, ἀλλ' ἀφθαρσίας πηγὴν ἐκ τάφου ὀμβρήσαντος Χριστοῦ, ἐν ᾧ στερεούμεθα.

4. Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς ὁ θεηγόρος Ἀββακοὺμ στήτω μεθ' ἡμῶν καὶ δεικνύτω φαεσφόρον ἄγγελον διαπρυσίως λέγοντα· Σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅτι ἀνέστη Χριστὸς ὡς παντοδύναμος.

5. Ἄρσεν μὲν ὡς διανοῖξαν τὴν παρθενεύουσαν νηδύν πέφηνε Χριστός, ὡς βροτὸς δὲ ἀμνὸς προσηγόρευται, ἄμωμος δὲ ὡς ἄγευστος κηλῖδος, τὸ ἡμέτερον Πάσχα· καὶ ὡς Θεὸς ἀληθὴς τέλειος λέλεκται.

Σκοπός/Στόχοι

Στόχος της ενότητας είναι να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο ο υμνογράφος, με τη βοήθεια και του λόγου, προβάλλει στην υμνολογία της Μ. Εβδομάδος την ελπίδα και το φως της Ανάστασης. Το πάθος είναι ο δρόμος προς την ανάσταση και τη ζωή, είναι πάθος χαροποιόν και εντέλει ο «*θάνατος τεθανάτωται».*

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

183. Κατανοείτε τον τρόπο με τον οποίο ο υμνογράφος, μέσα από το κατάλληλο λεξιλόγιο, εγκιβωτίζει το μήνυμα της ανάστασης στην υμνολογία όλης της Μ. Εβδομάδος
184. Διακρίνετε τις δογματικές λέξεις-φράσεις
185. Εντοπίζετε την πρόσληψη πατερικών κειμένων
186. Κατανοείτε την υψηλή τέχνη του υμνογραφικού λόγου και τη συμβολή της γλώσσας στη διαμόρφωση της υμνολογίας.

Λέξεις Κλειδιά

Ελπίδα ανάστασης	Δόγμα και ύμνος	Φως ελπίδας	Κανόνας του Πάσχα	Πατερικές προσλήψεις	Χαροποιόν πένθος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

187. Βασικό Υλικό

Κόλτσιου, Ά. & Νικήτας, Δ. (2016). *Υμνογραφικά κείμενα της Μ. Εβδομάδος. Γλωσσική και υφολογική προσέγγιση*. e-book ISBN 978-618-82862-0-7 / 978-618-82862-1-4. Στις σελ. 446-518 παρέχεται πλήρης γλωσσική-υφολογική ανάλυση όλης της υμνολογίας της Κυριακής του Πάσχα.
Το e-book είναι ανηρτημένο στην πλατφόρμα του προγράμματος.

188. Συμπληρωματικό Υλικό

Νικόδημος Αγιορείτης, *Εορτοδρόμιον, ήτοι Ερμηνεία εις τους ασματικούς κανόνας των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών, συνερανισθέν εκ διαφόρων της Εκκλησίας Πατέρων, πλουτισθέν με πολλάς σημειώσεις και συντεθέν εις την κοινήν γλώσσαν υπό Νικοδήμου εν μοναχοίς ελαχίστου του Αγιορείτου*, εν Βενετίᾳ 1836. Στο βιβλίο υπάρχει ανάλυση και θεολογικός σχολιασμός τροπαρίων και μπορούν να το συμβουλευτούν οι φοιτητές.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1 Παραθέτουμε ένα τροπάριο από την Κυριακή του Πάσχα και το αντίστοιχο κείμενο από τον Γρηγόριο Ναζιανζηνό, *Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα καὶ εἰς τὴν βραδυτῆτα*, *PG* 35, 397. Να σχολιάσετε την πρόσληψη και τις αλλαγές που επιφέρει ο υμνογράφος.

Ιωάννης Δαμασκηνός	Γρηγόριος Ναζιανζηνός
Χθὲς συνεθαπτόμην σοι, Χριστέ, συνεγείρομαι σήμερον ἀναστάντι σοι· συνεσταυρούμην σοι χθές, αὐτός με συνδόξασον, Σωτήρ, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.	Χθὲς συνεσταυρούμην Χριστῷ, σήμερον συνδοξάζομαι· χθὲς συνενεκρούμην, συζωοποιοῦμαι σήμερον· χθὲς συνεθαπτόμην, σήμερον συνεγείρομαι.

Άσκηση 13.2
Στο τροπάριο που ακολουθεί συμπυκνώνεται με θαυμαστή βραχυλογία το τριαδικό δόγμα. Να εντοπίσετε του δογματικούς όρους του κειμένου και το περιεχόμενό τους:

Πάτερ παντοκράτορ καὶ Λόγε καὶ Πνεῦμα, τρισὶν ἑνιζομένη ἐν ὑποστάσεσι φύσις, ὑπερούσιε καὶ ὑπέρθεε, εἰς σὲ βεβαπτίσμεθα καὶ σὲ εὐλογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή
Περίπου 8-10 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάγονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΥΜΝΩΝ
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τίτλος: Η γλωσσική «ταυτότητα» των υμνογραφικών κειμένων
(2η εβδομάδα)

Άσκηση 2.1

Με τον όρο αρχαιοπρεπείς λέξεις εννοούμε λέξεις που είτε είναι άγνωστες σήμερα σημασιολογικά είτε έχουν μια γραμματική φόρμα η οποία δεν υπάρχει πλέον. Επίσης κάποιες από τις λέξεις αυτές μπορείτε να σκεφτείτε αν έχουν επιβιώσει με μια διαφορετική μορφή, κάτι που θα σας βοηθήσει να κατανοήσετε το περιεχόμενό τους.
Στις άγνωστες λέξεις μπορείτε να αναφέρετε τους όρους: Λύμην, ἄληκτον, δειματουμένη κλπ. Οι λέξεις φυγοῦσα, τοῦ θεοῦσθαι, εὖχος σκεφτείτε ότι σας παραπέμπουν σε νεοελληνικές λέξεις: φυγή, θεός, ευχή.

Άσκηση 2.2

Αν φέρετε στο μυαλό σας διάφορα τροπάρια θα διαπιστώσετε εύκολα ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά στη γλωσσική και μετρική μορφή μορφή και επομένως και στο βαθμό κατανόησης των κειμένων αυτών. Οι επιλογές αυτές μπορεί οφείλονται είτε σε προσωπικούς λόγους που σχετίζονται και με την παιδεία του υμνογράφου, είτε στο ποιητικό του τάλαντο, είτε στο θεολογικό περιεχόμενο που επιδιώκει να επενδύσει στο κείμενό του. Σκεφτείτε γενικά τις ιστορικές, γλωσσικές, πολιτισμικές και θεολογικές αλλαγές και εξελίξεις, στις οποίες κάθε φορά καλούνται οι υμνογράφοι να ανταποκριθούν και οι οποίες επηρεάζουν το τελικό κείμενο. Μπορείτε να επισημάνετε τις μεγάλες γλωσσικές αλλαγές της ελληνιστικής περιόδου, τις μεγάλες θεολογικές τομές του 4ου αιώνα, τις εικονομαχικές έριδες. Γενικά αναλογιστείτε το γεγονός ότι οι ύμνοι, εκτός από την αισθητική αξία και τον πλούσιο λυρισμό, συχνά γίνονται ένα πολύ πρόσφορο όχημα για τη διαφύλαξη του δόγματος και την αντιμετώπιση των αιρετικών αποκλίσεων.

Τίτλος:
Μεθοδολογικά εργαλεία γλωσσικής προσέγγισης και κατανόησης των ύμνων

(4η εβδομάδα)

Άσκηση 4.1

Σκεφτείτε ότι για να βρείτε τη σημασία μιας άγνωστης λέξης, πρέπει να καταφύγετε σε ένα λεξικό. Όμως συχνά για να εντοπίσουμε το λήμμα πρέπει να γνωρίζουμε είτε την ονομαστική του ονόματος, είτε τον ενεστώτα του ρήματος. Σε κάποιες από αυτές τις περιπτώσεις είναι απαραίτητη η γραμματική αναγνώριση των όρων, ιδιαίτερα όταν έχουμε ένα ρήμα που δεν σχηματίζει ομαλά τους χρόνους ή ένα ουσιαστικό που επίσης κλίνετα με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Επιπλέον η αναζήτηση στο λεξικό θα μας δώσει πληροφορίες για την ετυμολογία της λέξης, παράγωγες λέξεις που ίσως υπάρχουν και σήμερα.

Ενδεικτικά:

δράξ, δρακός = το κοίλον της παλάμης, η χούφτα. Πρβ. το ρήμα *δράπτ(σσ)ομαι* = αδράχνω, πιάνω σφιχτά (πρβ. στα Νεα Ελληνικά: «δράττομαι της ευκαιρίας»).

ἀνήροτος, -ον = όχι οργωμένος, ακαλλιέργητος [το ρήμα ἀρόω, βλ. και ἄροτρον

(η λέξη απαντά στην Οδύσσεια του Ομήρου 9,109, τον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου, στ. 708 και μεταφορικά στο Κατά Λουκάν 46,19]

πέπειρος =ώριμος, κατάλληλος (πεπείραμαι από το ρήμα πειράω)

ἀτεκνοῦμαι = είμαι στείρος, δεν κάνω παιδιά (πρβλ. άτεκνος)

Τίτλος: Τα Απολυτίκια

(6η εβδομάδα)

Άσκηση 6.1

Η ονομαστική αναφορά στον εορταζόμενο άγιο και η παράθεση των χαρακτηριστικών επιθέτων οδηγεί στη διαπίστωση ότι πρόκειται για το απολυτίκιο Γρηγορίου του Θεολόγου (25 Ιανουαρίου). Παρατηρείστε επίσης ότι προβάλλεται η θεολογία του, ως συγγραφέα των Θεολογικών Λόγων, από όπου και η επωνομασία του Θεολόγος.

Άσκηση 6.2

Η μετοχή είναι ένας ρηματικός τύπος πολύ συχνός στα υμνογραφικά κείμενα. Η αναγνώριση του χρόνου της μετοχής και του ρήματος στο οποίο ανήκει η κάθε μετοχή βοηθά στην κατανόηση αρχικά της συντακτικής δομής και στη συνέχεια του περιεχομένου των κειμένων. Ενδεικτικά στο κείμενο απαντούν οι μετοχές:
μαθοῦσαι: μανθάνω

ἀπορρίψασα: ἀπορρίπτω
καυχώμεναι: καυχῶμαι
δωρούμενος: δωροῦμαι

Τίτλος: Εξαποστειλάρια-Δοξαστικά
(7η εβδομάδα)

Άσκηση 7.1

Το ρήμα, ως ο πυρήνας της πρότασης, είναι πολύ βασικό στοιχείο για την κατανόηση της δομής. Αν εντοπίσετε τα ρήματα ενός τροπαρίου, μπορείτε εύκολα να προχωρήσετε στον εντοπισμό των άλλων βασικών όρων. Το πλούσιο κλιτικό σύστημα της αρχαίας ελληνικής, έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη ποικιλία ρηματικών τύπων:

1. *εὐτρεπίζου*: εὐπρεπίζομαι
2. *προσάξατε*: προσάγω
3. *ὤφθη*: ὁράομαι -ῶμαι
4. *προσεφθέγξατο*: προσφθέγγομαι
5. *ἐνεφύης:* ἐμφύομαι

Επίσης σημαντικές είναι οι πληροφορίες σχετικά με πρόσωπα και γεγονότα που μπορούμε να εντοπίσουμε μέσα από ένα τροπάριο, όπως είναι ο τόπος (Σπήλαιον-φάτνη) ή ο χρόνος (Ποιμένες ἀγραυλοῦντες).

Άσκηση 7.2

Η άσκηση δίνει μια ευκαιρία διακειμενικής προσέγγισης. Μέσα από τη συγκριτική ανάγνωση του ευαγγελικού λόγου και του υμνογραφικού κειμένου μπορείτε να διαπιστώσετε τις λεκτικές ομοιότητες καθώς και την μεταποίηση του ευαγγελικού λόγυ από τον υμνογράφο.

ΕΩΘΙΝΟΝ Γ'
Τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας / εὐαγγελιζομένης / Ἀνάστασιν / ἐμφάνειαν, διαπιστοῦντες / τὸ τῆς καρδίας σκληρόν· / τοῖς / σὺ μὲν Κύριε, πρὸς τὸν ἀρχίφωτον ἀνελήφθης / ἐκήρυττον πανταχοῦ τὸν λόγον / τοῖς θαύμασι πιστούμενοι.

Μάρκ. 16,9-20

Ἀναστὰς / Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ / ἠπίστησαν / ἀπήγγειλαν / σκληροκαρδίαν / πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον / κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον / σημεῖα / ἀνελήφθη / ἐκήρυξαν πανταχοῦ / βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

Τίτλος: Ο Ακάθιστος Ύμνος

(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1

Το κείμενο του Ακαθίστου χαρακτηρίζετα από πλούσια συμβολική χρήση του λόγου**.**

Ενδεικτικά μπορείτε να σημειώσετε τις φράσεις:

ὕψος δυσανάβατον ἀθρωπίνοις λογισμοῖς / βάθος δυσθεώρητον καὶ ἀγγέλων ὀφθαλμοῖς/ κλῖμαξ ἐπουράνια / γέφυρα μετάγουσα ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανόν / βλαστοῦ ἀμάραντου κλῆμα / τράπεζα βαστάζουσα εὐθηνίαν ἱλασμῶν / αὐλὴ λογικῶν προβάτων / αὐγὴ μυστικῆς ἡμέρας / θάλασσα ποντίσασα Φαραὼ τὸν νοητόν / πέτρα ἡ ποτίσασα τοὺς διψῶντας τὴν ζωὴν.

Άσκηση 9.2

Εφαρμόζοντας τις γνώσεις που αποκτήσαμε στην ενότητα αυτή μπορούμε να εντοπίσουμε τα απαρέμφατα και τις μετοχές και να σημειώσουμε τα ρήματα στα οποία ανήκουν (την Οριστική του Ενεστώτα):

γνῶναι: γιγνώσκω
ζητοῦσα: ζητάω, -ῶ
τὸν λειτουργοῦντα: λειτουργῶ
θερίζειν: θερίζω
ἐν τῷ ψάλλειν: ψάλλω

Τίτλος: Το υμνογραφικό είδος του Κανόνα: Γλωσσική και υφολογική προσέγγιση

(10η εβδομάδα)

Άσκηση 10.1

Ανακαλώντας τις γνώσεις σας από τη θεολογία των ύμνων μπορείτε να εντοπίσετε τους όρους που παραπέμπουν σε θεολογικό-δογματικό περιεχόμενο:

Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντι ἀῤῥεύστως Υἱῷ καὶ ἐπ᾽ ἐσχάτων ἐκ Παρθένου σαρκωθέντι ἀσπόρως, Χριστῷ

Άσκηση 10.2

Ανακαλώντας τις γνώσεις σας σχετικά με τις εννέα Ωδές και τη θεολογία της Παλαιάς Διαθήκης, μπορείτε να διαπιστώσετε ότι πρόκειται για τον Ειρμό της όγδοης Ωδής η οποία παραπέμπει στον Ύμνο των Τριών Παίδων στην κάμινο της Βαβυλώνος (Δαν. 3,57-88). Το καμίνι εκείνο που εξέπεμπε δροσιά προεικόνιζε ένα παράδοξο θαύμα: όπως δηλ. εκείνο δεν έκαψε τους νέους αλλά αντίθετα τους

δρόσιζε, έτσι και το πυρ της θεότητος που κυοφορήθηκε στην κοιλία της Παρθένου δεν την «έκαψε», την άφησε δηλ. άφθαρτη και Παρθένο.

Τίτλος: Ιαμβικοί Κανόνες: Γλωσσική και μετρική προσέγγιση
(11η εβδομάδα)

Άσκηση 11.1

Το θέμα του υμνογράφου στον Ειρμό της στ' Ωδής είναι η περιπέτεια του Ιωνά, ο οποίος αναγκάστηκε για τρεις ημέρες και νύχτες να μείνει «εν μυχοίς θαλαττίοις». Στο παλαιοδιαθηκικό αυτό περιστατικό ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός αντιπαραβάλλει τη δική του κατάσταση και πνευματική ραθυμία, καθώς έχει πληγωθεί από τα βέλη του τυράννου διαβόλου. Ο υμνογράφος παρακαλεί τον Χριστό, που είναι «ο αναιρέτης των κακών», να σπεύσει γρήγορα, να έλθει κοντά του και να τον αφυπνίσει.

Άσκηση 11.2

Όπως επισημάνθηκε, στο τροπάριο αυτό χρησιμοποιούνται δύσκολοι επικοί τύποι, η κατανόηση των οποίων προϋποθέτει τη χρήση λεξικού. Μπορείτε να καταφύγετε σε ένα έντυπο ή ηλεκτρονικό λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας.
Ενδεικτικά:
Φερέσβιος = αυτός που παράγει, που δίνει ζωή
Ἄπλητος = απροσπέλαστος, απλησίαστος
καββαλὼν: είναι επικός τύπος μετοχής αορίστου του ρήματος *καταβάλλω*, αντί για τον κανονικό αττικό τύπο *καταβαλών*
παμπήδην: είναι επίρρημα αντί του *πάμπαν* = ολοκληρωτικά
ἐκσαώζει: είναι επικός τύπος αντί του *ἐκσώζει*

Τίτλος: Η γλωσσική αποτύπωση του μηνύματος της Ανάστασης στην υμνογραφία της Μ. Εβδομάδος**.**
(13η εβδομάδα)

Άσκηση 13.1
Οι υμνογράφοι προσλαμβάνουν τον βιβλικό και πατερικό λόγο, αλλά συχνά επιφέρουν και κάποιες αλλαγές, εκφραστικές ή και πιο ουσιαστικές. Στην περίπτωση αυτή ο υμνογράφος ανατρέπει την κανονική χρονική ροή, την οποία άλλωστε ακολουθεί η πηγή του, ο Γρηγόριος Ναζιανζηνός. Έπρεπε δηλαδή να προηγηθεί

το «συνεσταυρούμην» και να ακουθήσει το «συνεθαπτόμην». Έτσι δημιουργεί ο υμνογράφος ένα σχήμα πρωθύστερο. Επίσης ο υμνογράφος επιθυμεί να κλείσει την προσευχή του αυτή με το αίτημα να εισέλθει στη δόξα και τη βασιλεία του αναστάντος Χριστού.

Άσκηση 13.2

Η τριαδολογική ορολογία είναι εμφανής στα ουσιαστικά και τα επίθετα. Δυσκολία παρουσιάζει η μετοχή *ένιζομένη,* για την οποία θα καταφύγουμε σε ένα λεξικό.

Παραθέτουμε ενδεικτικά:
τρισὶν ἑνιζομένη ἐν ὑποστάσεσι φύσις / ὑπερούσιε / ὑπέρθεε.
ἑνίζομαι (<εἷς) = είμαι μια αχώριστη ενότητα.
Ο Δαμασκηνός χρησιμοποιεί το ρήμα *ἑνίζομαι* για να δηλώσει την ενότητα της τριαδικής θεότητας. Το ρήμα αυτό το χρησιμοποίησε για πρώτη φορά ο Μ. Βασίλειος αλλά και ο Γρηγόριος Ναζιανζηνός.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΠΑΠΑΔΙΚΗ (17ος – 18ος αι.)

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ235	Παπαδική (17ος-18ος αι.)	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Ιωάννης Λιάκος
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η Εβδομάδα Ανοιξαντάρια συντετμημένα Χουρμουζίου	7
2η Εβδομάδα Ανοιξαντάρια Θεοδώρου Φωκαέως και Γεωργίου Ραιδεστινού	9
3η Εβδομάδα Μακάριος ανήρ, Πέτρου Πελοποννησίου	11
4η Εβδομάδα Κεκραγάρια Ιακώβου κύριοι ήχοι	13
5η Εβδομάδα Κεκραγάρια Ιακώβου πλάγιοι ήχοι	15
6η Εβδομάδα Θεοτόκε Παρθένε Πέτρου Μπερεκέτου, κύριοι ήχοι	17
7η Εβδομάδα Θεοτόκε Παρθένε Πέτρου Μπερεκέτου, πλάγιοι ήχοι	19
8η Εβδομάδα ‘’Τη υπερμάχω…’’, ‘’Ιδού ο νυμφίος…’’, ‘’Ότε οι ένδοξοι…’’	22
9η Εβδομάδα Κύριε η εν πολλαίς αμαρτίες, Πέτρου Πελοποννησίου	24
10η Εβδομάδα ”Ηδη βάπτεται…’’, Ιακώβου, ‘’Σε τον αναβαλλόμενον…’’, Ιακώβου	26
11η Εβδομάδα ‘’Τον ήλιον κρύψαντα…’’, Γερμανού Νέων Πατρών	28
12η Εβδομάδα ‘’Νυν αι δυνάμεις…’’, Πέτρου Πελοποννησίου ‘’Γεύσασθε…’’, Ιωάννου Κλαδά.	31
13η Εβδομάδα ‘’Ευλογητός ει Κύριε…’’ Ευλογητάρια, Πέτρου Πελοποννησίου, ‘’Εκ νεότητός μου…’’, Α΄ Αντίφωνο του δ΄ ήχου, Πέτρου Πελοποννησίου	34
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	36
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	37
Ενδεικτικές απαντήσεις στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης	38

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το ήθος, το ύφος και την παρακαταθήκη της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη», εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, καλύπτει το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της Ανατολικής Εκκλησιαστικής Μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης (ήτοι ψαλτικής τέχνης).

Το πλαίσιο των μουσικών σπουδών του προγράμματος απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων, ενώ παράλληλα καλύπτει ένα σημαντικό κενό στις τρέχουσες εκπαιδευτικές ανάγκες στο χώρο της ψαλτικής.

Απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους της Βυζαντινής μουσικής, καθώς ενώ προετοιμάζει τους αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξειδικευμένο κύκλο σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται κυρίως στη διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού που αποτελεί και τον βασικό κορμό του Ακαδημαϊκού δυναμικού. Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα Θεωρίας και πράξης· διδασκαλίας (θεωρητικής και εφαρμοσμένης) της Ψαλτικής Τέχνης σε όλα τα γένη μελοποιίας, από τα εκφωνητικά και απαγγελτικά, τα σύντομα και αργά ειρμολογικά μέλη, στο Στιχηράριο (παλαιό και νέο), μέχρι τα κλασικά μαθήματα του παπαδικού και καλοφωνικού γένους· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής - ορθοφωνίας· μορφολογίας και μουσικής ανάλυσης· ορθογραφίας· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· διαστηματικής θεώρησης μέσω κατατομής μονοχόρδου· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας· χορωδιακής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· διδασκαλίας της παραδοσιακής δημοτικής μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου κατεξοχήν της ψαλτικής, όπως είναι το κανονάκι, επικουρικά στο πλαίσιο του μαθήματος της Λαογραφίας και της θεώρησης του παραδοσιακού πολιτισμού. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και η αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών μέσων στη ψαλτική, και τέλος

η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται, εκτός των άλλων, και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).
- Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός ιεροψαλτών Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.
- Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.
- Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.
- Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

Στο πλαίσιο αυτού του μαθήματος θα διδαχθούν μελουργήματα της Νέας Παπαδικής (Εσπερινού, Όρθρου και Θείας Λειτουργίας) όπως ανθολογούνται στη Μουσική Πανδέκτη (Ιωάννου- Στεφάνου), στο Ταμείον Ανθολογίας (Χουρμουζίου) και τη Μουσική Συλλογή (Πρωγάκη).
Οι εκδόσεις αυτές έχουν διττό χαρακτήρα, όπως και οι περισσότερες συλλογές, αφενός περιλαμβάνουν επιλογές από τα κλασικά μαθήματα των δυο βασικών καθιερωμένων συλλογών όπως: α) τη Μουσική Πανδέκτη του 1850-51 (όπου ουσιαστικά περιλαμβάνονται οι εξηγήσεις του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου στις βασικές ακολουθίες του νυχθημέρου (Εσπερινός, Όρθρος, Θ. Λειτουργία) και αφετέρου β) το Ταμείον Ανθολογίας (Χουρμουζίου) και τη Μουσική Συλλογή Πρωγάκη (1909, όπου καταγράφονται προσωπικές συνθέσεις αλλά και συγχρόνων τους.

Στόχοι

- Η διδασκαλία μαθημάτων της Νέας Παπαδικής (Εσπερινού, Όρθρου και Θείας Λειτουργίας) όπως ανθολογούνται σε καθιερωμένες συλλογές, π.χ. ενδεικτικά Πανδέκτη, Ταμείον Ανθολογίας, Συλλογή Πρωγάκη.
- Η ακρόαση επιλεκτικών ηχογραφήσεων διακεκριμένων πρωτοψαλτών της ΜΧΕ του 20ου αιώνος για περαιτέρω ερμηνεία και αξιολόγηση.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή
Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ

Ανοιξαντάρια συντετμημένα Χουρμουζίου

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το Ανοιξαντάρια καταγράφονται στην παράδοση μελοποιημένα από την βυζαντινή ακόμα περίοδο, δηλαδή του ιδ΄ - ιε΄ αιώνα. Η μελοποίηση τους από τους βυζαντινούς μελοποιούς διατηρήθηκε μέχρι στις μέρες μας. Ωστόσο, κατά τον ιθ΄ αιώνα ο Χουρμούζιος Χαρτοφύλακας, ένας εκ των τριών εφευρετών της νέας μεθόδου, μας παρέδωσε συντετμημένα τα παλαιά Ανοιξαντάρια.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η έννοια της σύντμησης των παλαιότερων μουσικών συνθέσεων είναι μια πρακτική η οποία χρησιμοποιήθηκε από τον ιη΄ αιώνα και ύστερα. Με τον τρόπο αυτό διατηρούνται οι παλιές συνθέσεις αφαιρώντας όμως μουσικές φράσεις χωρίς όμως αν αλλοιώνεται η βασική δομή του μουσικού κειμένου.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι δούμε τις συντμήσεις του Χουρμουζίου, να μελετήσουμε τον μηχανισμό αυτής της διαδικασίας και επίσης να προσεγγίσουμε το νέο πλέον μουσικό κείμενο. Στόχος είναι επίσης, να δούμε την εξέλιξη των Ανοιξανταρίων από την βυζαντινή περίοδο στην μεταβυζαντινή και στην σημερινή χρήση.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ερμηνεύσετε τα Ανοιξαντάρια του Χουρμουζίου
- Παρακολουθείτε τον μηχανισμό σύντμησης των παλαιών συνθέσεων
- Κατανοείτε την ρυθμική αγωγή του μέλους

Λέξεις Κλειδιά

Ανοιξαντάρια	Χουρμούζιος Χαρτοφύλακας	Συλλογή Πρωγάκη	Νέα Μέθοδος	Συντμήσεις

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε

Καστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ϕαωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

2. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαων [1850].

Είναι το έντυπο βιβλίο όπου καταγράφηκαν οι εξηγήσεις του Γρηγορίου του Πρωτοψάλτου και περιλαμβάνουν τα Μέγιστα Ανοιξαντάρια και τις συντμήσεις του Χουρμουζίου.

4. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Συγκριτική θεώρηση των παλαιών Ανοιξανταρίων με τις συντμήσεις του Χουρμουζίου

Άσκηση 1.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) κάποιοι από τους στίχους του Χουρμουζίου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

Ανοιξαντάρια Θεοδώρου Φωκαέως και Γεωργίου Ραιδεστινού

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στο δεύτερο μάθημα θα παρουσιάσουμε τις νεότερες μελοποιήσεις τον Ανοιξανταρίων από τον μουσικό και εκδότη Θεόδωρο Φωκαέα, αυτά που επιβλήθηκαν, δηλαδή, στην σημερινή ψαλτική παράδοση. Επίσης, θα δούμε και μία άλλη σειρά και νεότερη εκδοχή των Ανοιξανταρίων ως προς τη μελοποίηση από τον Πρωτοψάλτη Γεώργιο Ραιδεστινό.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Κατά τον ιθ΄ αιώνα τα Ανοιξαντάρια έτυχαν νέων μελοποιήσεων από τους εν Κωνσταντινουπόλη πρωτοψάλτες. Οι γνωστότεροι είναι μελοποιοί είναι ο Θεόδωρος Φωκαέας και ο Γεώργιος Ραιδεστινός. Έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε την εξέλιξη στην μελοποιία και την χρήση της τροπικότητος.

Σκοπός/Στόχοι

Οι φοιτητές να εντρυφήσουν στην μελοποίηση των Ανοιξανταρίων μέσα από τις νεότερες συνθέσεις του ιθ΄ αιώνα. Να δουν τον τρόπο ανάπτυξης της σύγχρονης μελουργίας και να κατανοήσουν την εξέλιξη του βυζαντινού μέλους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ερμηνεύσετε τα Ανοιξαντάρια του Φωκαέως και Ραιδεστινού.
- Παρακολουθείτε την νέα μελοποίηση των Ανοιξανταρίων.
- Κατανοείτε ρυθμική αγωγή του μέλους και την έκφραση.

Λέξεις Κλειδιά

Ανοιξαντάρια	Θεόδωρος Φωκαέας	Γεώργιος Ραιδεστινός	Νέα Παπαδική	Εσπερινός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Μουσικός Πανδέκτης, ήτοι πλήρης συλλογή των εκλεκτοτέρων μουσικών μαθημάτων, των εν ταις πρωιναίς και εσπεριναίς ακολουθίαις της Εκκλησίας ψαλλομένων (πλην όσων περιέχει το Αναστασιματάριον), μετά πολλής επιμελείας καταρτισθείσα, προς χρήσιν των την ιεράν υμνωδίαν εν τω ναώ ασκούντων και παντός φιλομούσου, τόμος πρώτος, Εσπερινός, Αθήναι 1987.

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχονται τα Ανοιξαντάρια του Φωκαέως και του Ραιδεστινού.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1 Συγκριτική θεώρηση των παλαιών Ανοιξανταρίων με τις συνθέσεις του Φωκαέως και Ραιδεστινού

Άσκηση 2.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) κάποιοι από τους στίχους του Φωκαέως και Ραιδεστινού.
(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην ενότητα αυτή θα μελετήσουμε την μελοποίηση των πρώτων τριών ψαλμών. Δηλαδή, του Μακάριος ανήρ. Ψάλλεται στην ακολουθία του Εσπερινού. Η πρώτες χρονικά μελοποιήσεις ανάγονται στην βυζαντινή περίοδο. Κατά τον ιη΄ αιώνα ο Πέτρος Πελοποννήσιος μας παραδίδει μια συντομότερη εκδοχή του Μακάριριος ανήρ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Έχει μεγάλο ενδιαφέρον να δούμε την νέα μελοποίηση του Μακάριος ανήρ από τον σπουδαίο μουσικό και εξηγητή Πέτρο Πελοποννήσιο. Ίσως δεν είναι τυχαίο πως όλη σχεδόν η σημερινή μουσική ψαλτική παράδοση εδράζεται στο έργο του, είτε εξηγητικό είτε καταγραφικό, είτε συνθετικό.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός της ενότητος αυτής είναι η μελέτη του Μακάριος ανήρ. Η κατανόηση την μελοποίησης με βάση την κατ΄ έννοιαν απόδοση. Η εναλλαγή των ήχων και η νέα μελοποίηση με την Νέα μέθοδο γραφής, έδωσε την ευκαιρία για την νέα μουσική έκφραση της Ψαλτικής που κυριάρχησε κατά τον ιθ΄ και κ΄ αιώνα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ερμηνεύσετε το Μακάριος ανήρ σε σύνθεση του Πέτρου Πελοποννησίου.
- Παρακολουθείτε την νέα μελοποίηση των Ψαλμού.
- Κατανοείτε την ρυθμική αγωγή του μέλους και την έκφραση.

Λέξεις Κλειδιά

Μακάριος ανήρ	Εσπερινός	Α΄ Ψαλμός	Πέτρος Πελοποννήσιος	τροπικότητα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Καστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ϕαωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

2. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαων [1850].

Είναι το έντυπο βιβλίο όπου καταγράφηκαν οι εξηγήσεις του Γρηγορίου του Πρωτοψάλτου και περιλαμβάνουν τα Μέγιστα Ανοιξαντάρια και τις συντμήσεις του Χουρμουζίου.

4. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες
Άσκηση 3.1 Συγκριτική θεώρηση του Μακάριος ανήρ με προγενέστερη μελοποίηση

Άσκηση 3.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) κάποιοι από τους στίχους του Ψαλμού

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ
Κεκραγάρια Ιακώβου κύριοι ήχοι

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη
Στην ενότητα αυτή θα ασχοληθούμε τη μελέτη των Κεκραγαρίων σε μελοποίηση από τον πρωτοψάλτη Ιάκωβο ιη΄ αιώνας. Στην ακολουθία του εσπερινού τα Κεκραγάρια αποτελούν ένα από τα σταθερά μέλη της ακολουθίας. Πρόκειται για τον ψαλμό 140 και την μελοποίηση των πρώτων δύο στίχων. Από τις πρώτες λέξεις Κύριε εκέκραξα, παίρνει την ονομασία και όλη η ομάδα του ψαλμού ως Κεκραγάρια.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Η μελοποίηση του Ιακώβου αποτελεί ένα σημαντικό μουσικό σταθμό για την μουσική δομή των Κεκραγαρίων. Συνδέει αρχικά τις παλιές μελοποιήσεις του Δαμασκηνού, Μπαλασίου, επομένως την μουσική παράδοση της βυζαντινής και μεταβυζαντινής παραδόσεως. Επίσης, καταδεικνύεται με τον καλύτερο τρόπο η συνέχεια του βυζαντινού μέλους και κατά τον ιη΄ αιώνα και ασφαλώς και μέχρι τις μέρες μας. Είναι άλλωστε γνωστό πως ακόμα σήμερα αποτελούν τις βασικές συνθέσεις που χρησιμοποιούνται σε όλες τις μεγάλες ακολουθίες στις ενορίες αλλά και στα μοναστήρια του Αγίου Όρους.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός του μαθήματος είναι η μελέτη και η μουσική προσέγγιση των Κεκραγαρίων σε μέλος του Ιακώβου πρωτοψάλτου και καλύπτουν χρονικά την περίοδο του ιη΄ αιώνα και μέχρι τις μέρες μας. Στόχος είναι η εκμάθηση αυτών των συνθέσεων αυτών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εποπτική δυνατότητα επί του συνόλου των Γενών και των Ειδών της Ψαλτικής Τέχνης.
- Ερμηνεύσετε τα Κεκραγάρια ένα σταθερό κείμενο της Ακολουθίας του Εσπερινού, ενώ παράλληλα θα αποκτήσετε και συγκρότηση ολοκληρωμένης μουσικής προσωπικότητας με κριτική σκέψη και γνωστική επάρκεια.

Λέξεις Κλειδιά

Κεκραγάρια	Εσπερινός	Στιχολογία	140ος Ψαλμός	Ιάκωβος πρωτοψάλτης	Γεώργιος Κρής

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων ά-παντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαων [1850].

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχονται τα Ανοιξαντάρια του Φωκαέως και του Ραιδεστινού.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1 Να μελετηθούν οι κύριοι ήχοι των Κεκραγαρίων και να υπάρξει μια συγκριτική θεώρηση με προγενέστερη μελοποίηση

Άσκηση 4.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) τα Κεκραγάρια του Ιακώβου
(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

Κεκραγάρια Ιακώβου πλάγιοι ήχοι

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην ενότητα αυτή θα ασχοληθούμε τη μελέτη των Κεκραγαρίων σε μελοποίηση από τον πρωτοψάλτη Ιάκωβο ιη΄ αιώνας. Στην ακολουθία του εσπερινού τα Κεκραγάρια αποτελούν ένα από τα σταθερά μέλη της ακολουθίας. Πρόκειται για τον ψαλμό 140 και την μελοποίηση των πρώτων δύο στίχων. Από τις πρώτες λέξεις Κύριε εκέκραξα, παίρνει την ονομασία και όλη η ομάδα του ψαλμού ως Κεκραγάρια.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η μελοποίηση του Ιακώβου αποτελεί ένα σημαντικό μουσικό σταθμό για την μουσική δομή των Κεκραγαρίων. Συνδέει αρχικά τις παλιές μελοποιήσεις του Δαμασκηνού, Μπαλασίου, επομένως την μουσική παράδοση της βυζαντινής και μεταβυζαντινής παραδόσεως. Επίσης, καταδεικνύεται με τον καλύτερο τρόπο η συνέχεια του βυζαντινού μέλους και κατά τον ιη΄ αιώνα και ασφαλώς και μέχρι τις μέρες μας. Είναι άλλωστε γνωστό πως ακόμα σήμερα αποτελούν τις βασικές συνθέσεις που χρησιμοποιούνται σε όλες τις μεγάλες ακολουθίες στις ενορίες αλλά και στα μοναστήρια του Αγίου Όρους.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι η μελέτη και η μουσική προσέγγιση των Κεκραγαρίων σε μέλος του Ιακώβου πρωτοψάλτου και καλύπτουν χρονικά την περίοδο του ιη΄ αιώνα και μέχρι τις μέρες μας. Στόχος είναι η εκμάθηση αυτών των συνθέσεων αυτών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εποπτική δυνατότητα επί του συνόλου των Γενών και των Ειδών της Ψαλτικής Τέχνης.
- Ερμηνεύσετε τα Κεκραγάρια ένα σταθερό κείμενο της Ακολουθίας του Εσπερινού, ενώ παράλληλα θα αποκτήσετε και συγκρότηση ολοκληρωμένης μουσικής προσωπικότητας με κριτική σκέψη και γνωστική επάρκεια.

Λέξεις Κλειδιά

Κεκραγάρια	Εσπερινός	Στιχολογία	140ος Ψαλμός	Ιάκωβος πρωτοψάλτης	Γεώργιος Κρής

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου

Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ραων [1850].

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχονται τα Ανοιξαντάρια του Φωκαέως και του Ραιδεστινού.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

4. Δημητρίου Μπαλαγεώργου, Τα οκτάηχα μέλη της Ψαλτικής στη χειρόγρφη παράδοση, Θεωρία και Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης, Πρακτικά Γ΄ Διεθνούς Μουσικολογικού και Ψαλτικού, Αθήνα 2006.

Δημοσίευση που ασχολείται με τις οκτάηχες συνθέσεις του μαθηματαρίου.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1 Να μελετηθούν οι πλάγιοι ήχοι των Κεκραγαρίων και να υπάρξει μια συγκριτική θεώρηση με προγενέστερη μελοποίηση

Άσκηση 5.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) τα Κεκραγάρια του Ιακώβου

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

Θεοτόκε Παρθένε Πέτρου Μπερεκέτου, κύριοι ήχοι

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Σ΄ αυτή την ενότητα, εξετάζεται ένα από τα έντεχνα αριστουργήματα της μεταβυζαντινής μελοποιίας, το γνωστό οκτάηχο «Θεοτόκε Παρθένε» του Πέτρου Μπερεκέτη, Συγκεκριμένα εξετάζονται οι κύριοι ήχοι.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Πέτρος Μπερεκέτης, θεωρείται ο "λαϊκότερος" εκκλησιαστικός μελοποιός της Τουρκοκρατίας. Ήκμασε γύρω στα. 1680-1710/1715, ως πρωτοψάλτης του Αγ. Κωνσταντίνου στα Υψωμαθειά της Κωνσταντινούπολης (την περιώνυμη συνοικία των Καραμανλήδων της Καππαδοκίας).

Ο Θεομητορικός ύμνος ‘’Θεοτόκε Παρθένε…’’, ανήκει στην κατηγορία των οκτάηχων συνθέσεων του Μαθηματαρίου. Από την περίοδο ακμής του Μπερεκέτη μέχρι και σήμερα παραμένει το πιο δημοφιλές έργο του και αποτελεί μια πρόκληση φωνητικής δεξιοτεχνίας για κάθε πρωτοψάλτη. Κύριο χαρακτηριστικό του έργου αυτού είναι ο μελωδικός πλούτος που αναδεικνύεται μέσα από έναν υποδειγματικό τονισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κάθε ήχου. Το έργο αυτό διαρθρώνεται σε μια έντεχνη και κλασική δομή τόσο στο μέλος των στίχων όσο και στα επακόλουθα κρατήματα που αφενός το διανθίζουν μουσικά και αφετέρου, προετοιμάζουν στις καταλήξεις για την μετάβαση στο αμέσως επακόλουθο ήχο μέχρι να κλείσει ο κύκλος της οκταηχίας. Το έργο είναι δίχορον, δηλαδή ερμηνεύεται από τον δεξιό και τον αριστερό χορό εναλλάξ σε κάθε στίχο με το αντίστοιχο κράτημα.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος η κατανόηση της μουσικής δομής των οκτάηχων συνθέσεων, της Καλοφωνίας έτσι όπως καταγράφεται κατά τον ιζ΄ αιώνα. Επίσης, η σύνθεση αυτή απετέλεσε το πρότυπο για την μελοποίηση πολλών απολυτικίων. Είναι μια μουσική πρακτική η οποία ακολουθήθηκε κατά τον ιθ΄ αιώνα στο Άγιο Όρος.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εμπεδώσει την οκατηχία μέσω του κλασικού μαθήματος που προβάλει όλο τον μελωδικό πλούτο του κάθε ήχου
- Και να κατανοήσετε την ερμηνεία των κρατημάτων και των ιδιαίτερων ρυθμομελωδικών σχημάτων στα κρατήματα
- Γνωρίσετε την επεξήγηση και ανάλυση των διαφόρων ποσοτικών χαρακτήρων, ποιοτικών υποστάσεων αλλά κυρίως δε θέσεων του κλασικού και δεξιοτεχνικού αυτού μαθήματος από τη συλλογή Μουσική Πανδέκτη ή τη συλλογή Πρωγάκη.

Λέξεις Κλειδιά

Οκτάηχο	Μάθημα	Κράτημα	Μπερεκέ-της	Πους	Δίχορο

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος α΄, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαων [1850].

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχονται το Θεοτόκε Παρθένε του Πέτρου Μπερεκέτου.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1 Να μελετηθούν οι κύριοι ήχοι Θεοτόκε Παρθένε και να υπάρξει ερμηνευτική ανάλυση και σχολιασμός της τροπικότητος που παρουσιάζεται

Άσκηση 6.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) οι κύριοι ήχοι Θεοτόκε Παρθένε

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

Θεοτόκε Παρθένε Πέτρου Μπερεκέτου, πλάγιοι ήχοι

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Σ΄ αυτή την ενότητα, εξετάζεται ένα από τα έντεχνα αριστουργήματα της μεταβυζαντινής μελοποιίας, το γνωστό οκτάηχο «Θεοτόκε Παρθένε» του Πέτρου Μπερεκέτη, Συγκεκριμένα εξετάζονται οι κύριοι ήχοι.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Πέτρος Μπερεκέτης, θεωρείται ο "λαϊκότερος" εκκλησιαστικός μελοποιός της Τουρκοκρατίας. Ήκμασε γύρω στα. 1680-1710/1715, ως πρωτοψάλτης του Αγ. Κωνσταντίνου στα Υψωμαθειά της Κωνσταντινούπολης (την περιώνυμη συνοικία των Καραμανλήδων της Καππαδοκίας).

Ανήκει στην κατηγορία των οκτάηχων συνθέσεων του Μαθηματαρίου. Το οκτάηχο έργο του «Θεοτόκε Παρθένε», από την περίοδο ακμής του Μπερεκέτη μέχρι και σήμερα παραμένει το πιο δημοφιλές έργο του και αποτελεί μια πρόκληση φωνητικής δεξιοτεχνίας για κάθε πρωτοψάλτη. Κύριο χαρακτηριστικό του έργου αυτού είναι ο μελωδικός πλούτος που αναδεικνύεται μέσα από έναν υποδειγματικό τονισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κάθε ήχου. Το έργο αυτό διαρθρώνεται σε μια έντεχνη και κλασική δομή τόσο στο μέλος των στίχων όσο και στα επακόλουθα κρατήματα που αφενός το διανθίζουν μουσικά και αφετέρου, προετοιμάζουν στις καταλήξεις για την μετάβαση στο αμέσως επακόλουθο ήχο μέχρι να κλείσει ο κύκλος της οκταηχίας. Το έργο είναι δίχορον, δηλαδή ερμηνεύεται από τον δεξιό και τον αριστερό χορό εναλλάξ σε κάθε στίχο με το αντίστοιχο κράτημα.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος η κατανόηση της μουσικής δομής των οκτάηχων συνθέσεων, της Καλοφωνίας έτσι όπως καταγράφεται κατά τον ιζ΄ αιώνα. Επίσης, η σύνθεση αυτή απετέλεσε το πρότυπο για την μελοποίηση πολλών απολυτικίων. Είναι μια μουσική πρακτική η οποία ακολουθήθηκε κατά τον ιθ΄ αιώνα στο Άγιο Όρος.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εμπεδώσει την οκατηχία μέσω του κλασικού μαθήματος που προβάλει όλο τον μελωδικό πλούτο του κάθε ήχου
- Και να κατανοήσετε την ερμηνεία των κρατημάτων και των ιδιαίτερων ρυθμομελωδικών σχημάτων στα κρατήματα
- Γνωρίσετε την επεξήγηση και ανάλυση των διαφόρων ποσοτικών χαρακτήρων, ποιοτικών υποστάσεων αλλά κυρίως δε θέσεων του κλασικού και δεξιοτεχνικού αυτού μαθήματος από τη συλλογή Μουσική Πανδέκτη ή τη συλλογή Πρωγάκη.

Λέξεις Κλειδιά

Οκτάηχο	Μάθημα	Κράτημα	Μπερεκέ-της	Πους	Δίχορο

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος α΄, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαων [1850].

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχονται το Θεοτόκε Παρθένε του Πέτρου Μπερεκέτου.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1 Να μελετηθούν οι πλάγιοι ήχοι Θεοτόκε Παρθένε και να υπάρξει ερμηνευτική ανάλυση και σχολιασμός της τροπικότητος που παρουσιάζεται

Άσκηση 7.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) οι πλάγιοι ήχοι Θεοτόκε Παρθένε

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή 10 ώρες

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.
Περίπου 20 ώρες

Θέμα: Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα σχολιασμένα θέματα (Ανοιξαντάρια, Μακάριος ανήρ, Στοίχοι καλοφωνικοί, Κεκραγάρια, Θεοτόκε Παρθένε) των προηγουμένων ενοτήτων και να τα αναπτύξετε σε σχέση με την καταγραφή τους στα μουσικά χειρόγραφα, την βιογραφία των μελουργών τους και εν τέλει την ερμηνευτική

τους απόδοση. Σε κάθε περίπτωση ο ακριβής ορισμός του θέματος ορίζεται κατόπιν συνεννοήσεως με τον αρμόδιο καθηγητή.

ΤΙΤΛΟΣ

‘’Τη υπερμάχω…’’, ‘’Ιδού ο νυμφίος…’’, ‘’Ότε οι ένδοξοι…’’

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Μέσα στις Νέες Παπαδικές του ιη΄ αιώνα και μετέπειτα, στο βασικό περιεχόμενό τους συμπεριλαμβάνουν και τον ύμνο ‘’Τη υπερμάχω…’’ το λεγόμενο δίχορο. Αποτελεί ανάμνηση-ενθύμηση του Οικηματαρίου που κατά την βυζαντινή περίοδο περιέχονταν μέσα στις Παπαδικές. Επίσης, στις Παπαδικές συναντούμε και την καταγραφή των δύο τροπαρίων που ψάλλονται στους Όρθρους της Μεγάλης Εβδομάδος, ‘’Ιδού ο νυμφίος…’’, και ‘’ Ότε οι ένδοξοι…’’ σε μέλος αργό του Πέτρου Πελοποννησίου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Πρόκειται για τρείς ύμνους που χαρακτηρίζονται ως μέλη αρχαία. Η μελοποίησή τους παραπέμπει στην βυζαντινή περίοδο. Είναι τονισμένοι στον ήχο του πλ. δ΄. Έχουν εξηγηθεί και περιλαμβάνονται σε όλες τις Παπαδικές μέχρι τις μέρες μας.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος η γνωριμία με τις μεγάλες αυτές συνθέσεις που περιέχονται στην Νέα παπαδική. Η εκμάθησή τους και η μορφολογική προσέγγισή τους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εμπεδώσει τις συνθέσεις αυτές και μπορείτε να τις αποδώσετε.
- Κατανοήσετε την χρονική αγωγή και έκφραση στην ερμηνεία αυτών των συνθέσεων.

Λέξεις Κλειδιά

Τη υπερμάχω	Ακάθιστος Ύμνος	Οικηματάριον	’Ιδού ο νυμφίος	Ότε οι ένδοξοι	Μεγάλη Εβδομάδα	Μέλος αρχαίον	Δίχορον

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαων [1850].

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχονται το 'Τη υπερμάχω…''.

3. *Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 2, περιέχων τα μαθήματα του όρθρου, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαωνα [1851].*

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται 'Ιδού ο νυμφίος…'', ''Ότε οι ένδοξοι…''

Συμπληρωματικό Υλικό

4. Φλώρα Κρητικού, Ο Ακάθιστος ύμνος στην Βυζαντινή και μεταβυζαντινή μελοποιία, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2004.

Αναφέρεται στην μελοποίηση του Οικηματαρίου και του ύμνου ''Τη υπερμάχω…''.

5. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1 Να μελετηθούν τα τροπάρια να υπάρξει ερμηνευτική ανάλυση και σχολιασμός της τροπικότητος που παρουσιάζεται

Άσκηση 8.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) τα τροπάρια.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

Κύριε η εν πολλαίς αμαρτίες, Πέτρου Πελοποννησίου

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Από μουσική πλευρά το Δοξαστικό αυτό, ως Ιδιόμελο, σε ήχο πλ. δ΄, βρίσκεται μελισμένο σε όλα τα βυζαντινά Στιχηράρια, διαφόρων παραδόσεων, που όλες ξεκινούν απ' την αρχική παράδοση –λόγου και μέλους μαζί–, απ' την ίδια την ποιήτρια Κασσιανή. Τον ιε΄ αιώνα το μέλος είναι κατασταλλαγμένο σε μια σταθερή μορφή, και διαδίδεται με αντιγραφές και στη μεταβυζαντινή περίοδο. Τον ίδιο αιώνα μελοποιήθηκε κι ένα μάθημα με τρεις παρεμβολές κρατημάτων στο κείμενο αυτού του τροπαρίου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Απ' όλες αυτές τις συνθέσεις, η ευτυχέστερη μελοποίηση είναι του Πετρου Πελοποννησίου, που αποτελεί κορυφαίο ορόσημο στην ιστορία της Ψαλτικής Τεχνης. Το απαράμιλλο κάλλος αυτής της συνθέσεως προβάλλει απ' την ευαισθητότατη έκφραση των νοημάτων του κειμένου. Κι αυτό πετυχαίνεται με την εφαρμογή όλων των μορφών της μελικής εκφράσεως. Η λέξη "τα πλήθη" –"αμαρτιών μου τα πλήθη"– πολύ επιτήδεια μελίστηκε με την εκτενέστερη θέση της βυζαντινής μελοποιίας, που λέγεται "Κολαφισμός", για να τονιστεί ακριβώς η έκταση και το μέγεθος του πλήθους των αμαρτιών.

Σκοπός/Στόχοι

Η εκμάθηση αυτού του σπουδαίου Στιχηρού σε μελοποίηση του Πέτρου Πελοποννησίου. Στόχος, η κατανόηση των θέσεων που χρησιμοποίησε καθώς επίσης και τις εναλλαγές των ήχων ως εκφραστικά μέσα για την απόδοση των νοημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εμπεδώσει την σύνθεση και να μπορείτε να την αποδώσετε.
- Κατανοήσετε την χρονική αγωγή, την έκφραση στην ερμηνεία, και τις μουσικές θέσεις ως εκφραστικά μέσα.

Λέξεις Κλειδιά

Κασσιανή	Πέτρος Πελοποννήσιος	Μεγάλη Εβδομάδα	Κολαφισμός	Ιδιόμελο	Στιχηρό

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ραων [1850].

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχει το ιδιόμελο ’Κύριε η εν πολλαίς αμαρτίες…’’ του Πέτρου Πελοποννησίου.

Συμπληρωματικό Υλικό

3. Γρηγορίου Στάθη, Μορφές και μορφές της Ψαλτικής Τέχνης, ήτοι Μελοποιία – Μορφολογία της Βυζαντινής Μουσικής, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2011.

Αναφέρεται στην μελοποίηση του ιδιομέλου ‘’Κύριε η εν πολλαίς αμαρτίες…’’.

4. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1 Να μελετηθεί το τροπάριο και να υπάρξει ερμηνευτική ανάλυση και σχολιασμός της τροπικότητος που παρουσιάζεται

Άσκηση 9.2 Να ερμηνευτεί (ψαλτικά) το τροπάριο

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

‘’Ήδη βάπτεται…’’, Ιακώβου, ‘’Σε τον αναβαλλόμενον…’’, Ιακώβου

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Δάνειο από το Δοξαστάριο του Ιακώβου πρωτοψάλτου αποτελούν τα δύο δοξαστικά ’’Ήδη βάπτεται…’’, και ‘’Σε τον αναβαλλόμενον…’’, τα οποία περιλαμβάνονται στην Παπαδική, και στις εκδόσεις των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, Γρηγορίου, Κωνσταντίνου, Φωκαέως, και στην Μουσική συλλογή του Πρωγάκη, και αλλού. Είναι ίσως τα πιο σπουδαία αντιπροσωπευτικά δείγματα, μαζί με τα ιδιόμελα της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, της μουσικής ιδιοφυίας του Ιακώβου που ταυτόχρονα αποτυπώνουν της μουσική έκφραση του ιη΄ αιώνα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Αν και αναφερόμαστε στις Παπαδικές, και επομένως στα σταθερά μέλη των ακολουθιών, όπου το ποιητικό κείμενο προκύπτει από την μελοποίηση του Ψαλτηρίου, ωστόσο, στην Νέα Παπαδική περιέχονται και κάποιες συνθέσεις οι οποίες ξεχωρίζουν και ως προς τον μελοποιό αλλά και ως προς την σύνθεση. Αποτελούν σημείο αναφοράς για την Ψαλτική Τέχνη κυρίως ως έκφραση του ιη΄ αιώνα. Έτσι, αν και ανήκουν στο άλλο είδος, αυτό του Στιχηραρίου και ως προς το ποιητικό κείμενο, αλλά και ως προς το μελοποιητικό, παρ΄ όλα αυτά, βλέπουμε πως περιέχονται μέσα στο βιβλίο της Παπαδικής.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι η προσέγγιση αυτών των σπουδαίων συνθέσεων. Η εκμάθησή τους και η κατανόηση των δυσκολιών ως προς την έκφραση θέσεων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εμπεδώσει την σύνθεση και να μπορείτε να την αποδώσετε.
- Κατανοήσετε την χρονική αγωγή, την έκφραση στην ερμηνεία, και τις μουσικές θέσεις ως εκφραστικά μέσα.

Λέξεις Κλειδιά

Ιδιόμελα	Μ. Εβδομάδα	Ιάκωβος πρωτοψάλτης	Εξήγηση Γρηγορίου	Αγιορείτες εξηγητές	Παπαδική

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ραων [1850].

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχει τα ιδιόμελα ‘’Ήδη βάπτεται…’’, Ιακώβου, ‘’Σε τον αναβαλλόμενον…’’, Ιακώβου.

3. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ’ εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ραωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

Συμπληρωματικό Υλικό

4. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1 Να μελετηθούν τα τροπάρια να υπάρξει ερμηνευτική ανάλυση και σχολιασμός της τροπικότητος που παρουσιάζεται

Άσκηση 10.2 Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) τα τροπάρια

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

‘’Τον ήλιον κρύψαντα…’’, Γερμανού Νέων Πατρών

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Μία ακόμα πολύ σπουδαία σύνθεση που περιέχεται στις Νέες Παπαδικές είναι το Στιχηρό ‘’Τον ήλιον κρύψαντα…’’ του Γερμανού Νέων Πατρών. Είναι ίσως ένα από τα πιο χαρακτηριστικά και γνωστότερα παραδείγματα του λεγομένου καινοφανούς Καλλωπισμού που παρουσιάστηκε από τον Παναγιώτη Χρυσάφη και τον Γερμανό Νέων Πατρών.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η μελοποίηση του στιχηρού σε ήχο πλ. α΄, με την χρήση όλων των κλαδικών ήχων, η χρήση και εναλλαγή των 4χορδων και 5χορδων, σε χαμηλές και υψηλές φωνητικές περιοχές, προκειμένου να αποδοθεί το ποιητικό κείμενο, και η ερμηνευτική δεινότητα που απαιτείται για αποδοθεί κάνει την σύνθεση μοναδική και εξαιρετική.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός του μαθήματος είναι η μελέτη του Στιχηρού, η κατανόηση της έννοιας του καλλωπισμού των Στιχηρών. Στόχος είναι η εκμάθηση του και η ερμηνεία στην απόδοση.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εμπεδώσει την σύνθεση και να μπορείτε να την αποδώσετε.
- Κατανοήσετε την χρονική αγωγή, την έκφραση στην ερμηνεία, και τις μουσικές θέσεις ως εκφραστικά μέσα.
- Να αποκτήστε την δυνατότητα ερμηνείας άλλων Στιχηρών ιδιομέλων, έργα του Γερμανού Νέων Πατρών και του Παναγιώτη Χρυσάφη.

Λέξεις Κλειδιά

Γερμανού Νέων Πατρών	Παναγιώτη Χρυσάφη	Καινοφανής Καλλωπισμός	Ιδιόμελο

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 1, περιέχων τα μαθήματα του εσπερινού, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαων [1850].

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχει το ιδιόμελο ‘’Τον ήλιον κρύψαντα…’’, Γερμανού Νέων Πατρών.

3. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ’ εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ϕαωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

Συμπληρωματικό Υλικό

4. Γρηγόριου Στάθη, «Γερμανός αρχιερεύς Νέων Πατρών (β ἥμισυ ιζ αἰῶνος). Η ζωή και το έργο του», ανάτυπο από τον 30ο τόμο Επίσημοι Λόγοι Περι- όδου από 31.8.1988 έως 31.8.1991 (Πρυτανεία Μιχ. Π. Σταθοπούλου), Αθήνα 1998, σσ. 391-418.

Γίνεται ειδικός σχολιασμός στον μελοποίο Γερμανό Νέων Πατρών με απαραίτητα στοιχεία βιογραφικά και εργογραφίκα.

5. Γρηγόριου Στάθη, «Ανάλυση του στιχηρού του Γερμανού αρχιερέως Νεων Πατρών ‘‘Τον ήλιον κρύψαντα’’. [Η παλαιά ‘‘Συνοπτική’’ και η Νεα ‘‘Αναλυτική’’ Μεθοδος της Βυζαντινής Σημειογραφίας]», *Τιμή προς τον διδάσκαλον*, σσ. 534-587.

Γίνεται αναλυτικό σχολιασμός πάνω στο Στιχηρό ‘‘Τον ήλιον κρύψαντα’’.

6. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1 Να μελετηθεί το τροπάριο, και να υπάρξει ερμηνευτική ανάλυση και σχολιασμός της τροπικότητος που παρουσιάζεται

Άσκηση 11.2 Να ερμηνευτεί (ψαλτικά) το τροπάριο.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

''Νυν αι δυνάμεις…'', Πέτρου Πελοποννησίου
''Γεύσασθε…'', Ιωάννου Κλαδά.

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Δύο ακόμα συνθέσεις των Νέων Παπαδικών θα συναντήσουμε σ΄ αυτή την ενότητα. Αν και κανονικά η θέση τους ήταν στην Θεία Λειτουργία, ωστόσο τα συναντούμε στο τέλος του Εσπερινού, εκεί όπου υπάρχουν και τα υπόλοιπα τροπάρια για την Λειτουργία των Προηγιασμένων Δώρων. Το 'Νυν αι δυνάμεις…'', του Πέτρου Πελοποννησίου, το οποίο ψάλλεται αντί του Χερουβικού ύμνου. Και, το ''Γεύσασθε…'', Ιωάννου Κλαδά το οποίο έχει την θέση του Κοινωνικού ύμνου στην Λειτουργία των Προηγιασμένων Δώρων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το 'Νυν αι δυνάμεις…'', του Πέτρου Πελοποννησίου είναι ο Χερουβικός ύμνος ο οποίος κυριάρχησε από τον ιη΄ αιώνα και μετά. Βεβαίως, καταγραφές του έχουμε από τον ιδ΄ αιώνα.
Το Κοινωνικό ''Γεύσασθε…'', Ιωάννου Κλαδά, είναι σύνθεση της βυζαντινής περιόδου και φαίνεται πως έμεινε αναλλοίωτο μέχρι τις μέρες μας. Δείγμα της μοναδικής του σπουδαιότητας ως προς την μελοποίησής του και την μουσικής του ισορροπίας μεταξύ του ποιητικού κειμένου και του κρατήματος.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός η εκμάθηση του Χερουβικού και Κοινωνικού ύμνου της Λειτουργίας των Προηγιασμένων Δώρων η οποία τελείται κατά την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εμπεδώσει τις συνθέσεις και να μπορείτε να τις αποδώσετε.
- Κατανοήσετε την χρονική αγωγή, την έκφραση στην ερμηνεία, και τις μουσικές θέσεις ως εκφραστικά μέσα.
-

Λέξεις Κλειδιά

Μεγάλης Τεσσαρακοστής	Κοινωνικός ύμνος	Ιωάννου Κλαδά	Νυν αι δυνάμεις	Χερουβικός ύμνος	Γεύσασθε

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Μουσικός Πανδέκτης, ήτοι πλήρης συλλογή των εκλεκτοτέρων μουσικών μαθημάτων, των εν ταις πρωιναίς και εσπεριναίς ακολουθίαις της Εκκλησίας ψαλλομένων (πλην όσων περιέχει το Αναστασιματάριον), μετά πολλής επιμελείας καταρτισθείσα, προς χρήσιν των την ιεράν υμνωδίαν εν τω ναώ ασκούντων και παντός φιλομούσου, τόμος πρώτος, Εσπερινός, Αθήναι 1987.

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχει το ‘’Νυν αι δυνάμεις…’’, Πέτρου Πελοποννησίου και ‘’Γεύσασθε…’’, Ιωάννου Κλαδά.

3. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ’ εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, φαωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

Συμπληρωματικό Υλικό

4. Κοινωνικά Παλαιών Διδασκάλων Μέρος Α΄-Β΄, Κέντρο ενότητος και μελέτης – προβολής των αξιών μας ‘’Ενωμένη Ρωμιοσύνη’’.2014

Συλλογή των Παλιών Κοινωνικών που εξηγήθηκαν από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα.

5. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες
Άσκηση 12.1
Να ερμηνευτεί (ψαλτικά) το ‘’Νυν αι δυνάμεις…’’, Πέτρου Πελοποννησίου ‘’Γεύσασθε…’’, Ιωάννου Κλαδά.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή 10 ώρες

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.
Περίπου 20 ώρες

Θέμα: Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα σχολιασμένα θέματα (Τη υπερμάχω, Ιδού ο νυμφίος, Ότε οι ένδοξοι, Κύριε η εν πολλαίς αμαρτίες, Ήδη βάπτεται, Τον ήλιον κρύψαντα, Νυν αι δυνάμεις) των προηγουμένων ενοτήτων και να τα αναπτύξετε σε σχέση με την καταγραφή τους στα μουσικά χειρόγραφα, την βιογραφία των μελουργών τους και εν τέλει την ερμηνευτική τους απόδοση. Σε κάθε περίπτωση ο ακριβής ορισμός του θέματος ορίζεται κατόπιν συνεννοήσεως με τον αρμόδιο καθηγητή.

ΤΙΤΛΟΣ

''Ευλογητός ει Κύριε…'' Ευλογητάρια, Πέτρου Πελοποννησίου,
''Εκ νεότητός μου…'', Α Αντίφωνο του δ΄ ήχου, Πέτρου Πελοποννησίου.

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη
Στην τελευταία ενότητα αυτού του μαθήματος, ως εισαγωγικής αναφοράς στο περιεχόμενο της Νέας Παπαδικής, τοποθετήσαμε την διδασκαλία των Αναστασίμων Ευλογηταρίων ''Ευλογητός ει Κύριε…'' σε μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου. Ως δεύτερο μουσικό κείμενο προσθέσαμε την μελοποίηση του Α΄ Αντιφώνου του δ΄ ήχου, ''Εκ νεότητός μου…'', σε μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Τα κείμενα αυτά έχουν οριστεί από τον ιη΄ αιώνα να περιέχονται μέσα στην Παπαδική και αφορούν την ακολουθία του Όρθρου. Ως γνωστόν υπάρχουν τα Νεκρώσιμα Ευλογητάρια τα οποία ψάλλονται στην νεκρώσιμη ακολουθία αλλά και τα Αναστάσιμα Ευλογητάρια τα οποία ψάλλονται κάθε Κυριακή. Το μέλος είναι του Πέτρου Πελοποννησίου.
Τα αντίφωνα είναι μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου τα οποία ψάλλονται σε όλους του λεγόμενους εορταζόμενους Όρθρους.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός του μαθήματος είναι η εκμάθηση των Αναστασίμων Ευλογηταρίων και των αντιφώνων του δ΄ ήχου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε εμπεδώσει τις συνθέσεις και να μπορείτε να τις αποδώσετε.
- Κατανοήσετε την χρονική αγωγή, την έκφραση στην ερμηνεία, και τις μουσικές θέσεις ως εκφραστικά μέσα.

Λέξεις Κλειδιά

Αναστάσιμα Ευλογητάρια	Α΄ Αντιφώνου του δ΄ ήχου	Εκ νεότητός μου	Ευλογητός ει Κύριε	Νεκρώσιμα Ευλογητάρια	Πέτρου Πελοποννησίου

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Μουσικός Πανδέκτης, ήτοι πλήρης συλλογή των εκλεκτοτέρων μουσικών μαθημάτων, των εν ταις πρωιναίς και εσπεριναίς ακολουθίαις της Εκκλησίας ψαλλομένων (πλην όσων περιέχει το Αναστασιματάριον), μετά πολλής επιμελείας καταρτισθείσα, προς χρήσιν των την ιεράν υμνωδίαν εν τω ναώ ασκούντων και παντός φιλομούσου, τόμος δεύτερος, Όρθρος, Αθήναι 1987.

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχει τα 'Ευλογητός ει Κύριε…'' και τα Αντιφώνου του δ΄ ήχου, ''Εκ νεότητός μου…'', σε μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου.

3. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ραωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

Συμπληρωματικό Υλικό

4. Ηχητικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες
Άσκηση 13.1
Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) τα 'Ευλογητός ει Κύριε…'' και τα Αντιφώνου του δ΄ ήχου, ''Εκ νεότητός μου…'', σε μέλος του Πέτρου Πελοποννησίου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή 10 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάγονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Ανοιξαντάρια συντετμημένα Χουρμουζίου

(1η εβδομάδα)

Άσκηση 1.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Μακάριος ανήρ, Πέτρου Πελοποννησίου

(3η εβδομάδα)

Άσκηση 3.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Κεκραγάρια Ιακώβου πλάγιοι ήχοι

(5η εβδομάδα)

Άσκηση 5.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Θεοτόκε Παρθένε Πέτρου Μπερεκέτου, πλάγιοι ήχοι

(7η εβδομάδα)

Άσκηση 7.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Κύριε η εν πολλαίς αμαρτίες, Πέτρου Πελοποννησίου

(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: ’Τον ήλιον κρύψαντα…’’, Γερμανού Νέων Πατρών

(11η εβδομάδα)

Άσκηση 11.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: ’Νυν αι δυνάμεις…’’, Πέτρου Πελοποννησίου ‘’Γεύσασθε…’’, Ιωάννου Κλαδά.

(12η εβδομάδα)

Άσκηση 12.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: **‘**’Ευλογητός ει Κύριε…’’ Ευλογητάρια, Πέτρου Πελοποννησίου, ‘’Εκ νεότητός μου…’’, Α΄ Αντίφωνο του δ΄ ήχου, Πέτρου Πελοποννησίου

(13η εβδομάδα)

Άσκηση 13**.1** Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Διδακτική της Ψαλτικής Τέχνης

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ330	Διδακτική της Ψαλτικής Τέχνης	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντή-σεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: -	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δημ. Κ. Μπαλαγεώργος
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η εβδομάδα. «Αρχή σοφίας η των ονομάτων επίσκεψις»· εισαγωγικό μάθημα	7
2η εβδομάδα. «Αρχή συν Θεώ αγίω της Ψαλτικής επιστήμης»· ορολογία, έρευνα, διδασκαλία, διάδοση και προβολή	9
3η εβδομάδα. Πηγές της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας (ιδ΄- ιη΄ αι.) (Ι)	12
4η εβδομάδα. Πηγές της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας (ιδ΄- ιη΄ αι.) (ΙΙ)	15
5η εβδομάδα. Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τις θεωρητικές πραγματείες (Ι)	18
6η εβδομάδα. Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τις θεωρητικές πραγματείες (ΙΙ)	21
7η εβδομάδα. Η συμβολή των ασκήσεων προγύμνασης και των μεθόδων της προθεωρίας στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία	24
8η εβδομάδα. Τα εποπτικά σχήματα και οι εικονογραφικές οδηγίες ως μεθοδολογικά εργαλεία στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία (Ι)	27
9η εβδομάδα. Τα εποπτικά σχήματα και οι εικονογραφικές οδηγίες ως μεθοδολογικά εργαλεία στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία (ΙΙ)	30
10η εβδομάδα. Πηγές της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας (ιθ΄- κ΄ αι.)	33
11η εβδομάδα. Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τα θεωρητικά συγγράμματα (ιθ΄- κ΄ αι.)	36
12η εβδομάδα. Η προσφορά των Μουσικών σχολών στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία	39
13η εβδομάδα. Γενική επανάληψη	42
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	43
14η εβδομάδα: Τελική Εξέταση	44
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	45

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το Ήθος, το Ύφος και την Παρακαταθήκη της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής Παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη» απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων.

Η πρωτοτυπία του Προγράμματος είναι πολυδιάστατη, καθώς ενώ προετοιμάζει αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξιδεικευμένο πρόγραμμα σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους βυζαντινής μουσικής, εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και καλύπτοντας- μέσα στο πλαίσιο των μουσικών σπουδών- το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της ανατολικής εκκλησιαστικής μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης, ήτοι ψαλτικής τέχνης.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται στην διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα αναλυτικής βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας (παλαιάς και νέας μεθόδου)· θεωρίας, μορφολογίας και πρακτικών εφαρμογών στην ψαλτική τέχνη· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής, ορθοφωνίας, μουσικής ανάλυσης και αισθητικής· διδασκαλίας (θεωρητικής και εργαστηριακής) της ψαλτικής τέχνης· ορθογραφίας της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· μουσικής αρμονίας στην βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας και μουσικής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· χειρόγραφης και έντυπης παράδοσης του ψαλτικού ρεπερτορίου, της βυζαντινής καλοφωνίας και της Παραδοσιακής Μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου της Ψαλτικής, που είναι το Κανονάκι. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

• Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).

• Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των μονωδών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.

• Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.

• Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.

• Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.

• Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η ψαλτική μάθηση και διδασκαλία προσεγγίζονται τόσο ιστορικά όσο και μέσα από μια αναφορά των σύγχρονων τάσεων και απόψεων. Αναφορά στη συνήθη Προθεωρία (με τις σχετικές ασκήσεις μουσικής προγύμνασης, τις μεθόδους εκμάθησης των θέσεων της Ψαλτικής, αλλά και τα πολύ ενδιαφέροντα εποπτικά σχήματα διδασκαλίας της Τέχνης), τις βυζαντινές και μεταβυζαντινές θεωρητικές συγγραφές, αλλά και την ψαλτική πράξη (τόσο στη γραπτή της εκδοχή, αυτή της παρασημασμένης μελωδίας, όσο και στην αντίστοιχη προφορική, εκείνη της ποικιλότροπης φωνητικής ερμηνείας) και συνεκτίμηση όλων αυτών των δεδομένων υπό τη διάθεση μιας έρευνας πιο ανοιχτής σε όποιες πιθανώς λανθάνουσες ποικίλης άλλης προοπτικής αναγνώσεις της σύνολης θεωρίας της Ψαλτικής Τέχνης.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η γνώση των δεδομένων του παρελθόντος για τη διδασκαλία της ψαλτικής τέχνης
- η αναζήτηση της ακριβούς μεθοδολογίας της διδασκαλίας της ψαλτικής (ο τρόπος διδασκαλίας, δημόσια και ιδιωτική διδασκαλία, η διδακτική διαδικασία, τα στοιχεία της ψαλτικής διδασκαλίας, εχέγγυα δασκάλου, προϋποθέσεις του μαθητή, το περιεχόμενο της ψαλτικής διδασκαλίας, η μέθοδος και η εφαρμογή)
- η διαχρονική προσέγγιση της θεωρητικής σπουδής της ψαλτικής τέχνης
- η δια των εικονογραφικών οδηγιών εκμάθηση της θεωρίας της ψαλτικής
- η εξασφάλιση των μουσικών σπουδών μέσα από την γνώση των παιδευτικών δεδομένων του παρελθόντος
- σχεδιασμός και οργάνωση ενός μαθήματος ψαλτικής μέσα από συγκεκριμένα πρακτικά παραδείγματα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

«Αρχή σοφίας η των ονομάτων επίσκεψις»· εισαγωγικό μάθημα

(1η εβδομάδα)

Περίληψη

Η ενότητα τούτη περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις και βασικές αρχές της Παιδαγωγικής επιστήμης και τη σύνδεση αυτών με την μάθηση και διδασκαλία της μουσικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο όρος Παιδαγωγική. Σκοποί και επιδιώξεις. Βασικοί παιδαγωγικοί όροι, εννοιολογικές διευκρινίσεις. Ιστορική θεώρηση. Οι θεωρίες μάθησης και διδασκαλίας και η σύνδεσή τους με τη διδασκαλία και τη μάθηση της μουσικής. Το παιδαγωγικό ζεύγος: δάσκαλος και μαθητής και ο ρόλος του δασκάλου της μουσικής. Οι μέθοδοι της παιδαγωγικής. Οι μέθοδοι διδασκαλίας της μουσικής από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. Οργάνωση και στόχοι του μαθήματος.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να εισαγάγει τους φοιτητές στις βασικές αρχές της παιδαγωγικής επιστήμης, παρέχοντάς τους την γνωριμία και την γνώση των βασικών στοιχείων των κλασικών θεωριών της μάθησης των διδακτικών μεθοδολογιών. Επιπλέον κατά το μάθημα θα εξετασθούν οι βασικές προσεγγίσεις και οι μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται κατά τη διδασκαλία της μουσικής. Θα παρουσιασθεί, τέλος, η εικόνα της κατάστασης και των προβλημάτων δασκάλου και μαθητού

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- γνωρίζετε τις βασικές έννοιες της παιδαγωγικής επιστήμης
- διευρύνετε τον ορίζοντα σχετικά με την ιστορική εξέλιξη της μουσικής παιδαγωγικής
- κατανοείτε το περιεχόμενο, τον σκοπό και τους στόχους της επιστήμης της Παιδαγωγικής και να προσδιορίζετε το αντικείμενο και τις μεθόδους αυτής
- κατανοείτε την αξία της μουσικής και τον ρόλο της μουσικής εκπαίδευσης

Λέξεις Κλειδιά

παιδαγωγική	μάθηση μαθητής	εκπαίδευση δάσκαλος	μαθησιακή πρακτική	παιδεία	μόρφωση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

189. Βασικό Υλικό

Πυργιωτάκης, Ι. (2011), Εισαγωγή στην παιδαγωγική επιστήμη, (Αθήνα), σσ. 65-77, 146-166

Καραδήμου-Λιάτσου, Π. (2003), *Η μουσικοπαιδαγωγική τον 20ο αιώνα*, (Αθήνα)

Χρυσοστόμου, Σμαράγδα (2005), Η μουσική στην εκπαίδευση, (Αθήνα), σσ. 77-99

Τα ως άνω μελετήματα αναφέρονται στον ρόλο της μουσικής και της μουσικής Παιδαγωγικής και προσεγγίζουν την ορολογία, την μεθοδολογία, το περιεχόμενο της Παιδαγωγικής, αλλά και στους στόχους και την αναγκαιότητα της μουσικής παιδεύσεως.

190. Συμπληρωματικό Υλικό

Swanwick, K. (1991), *A basis for music education*, (London)

Σταυρίδης, Μ. (2001), *Μουσική αγωγή και παιδεία*, (Αθήνα)

Hofstetter, R. - Schneuwly B. (2005), *Εισαγωγή στις επιστήμες της εκπαίδευσης*, (Αθήνα)

Τα συγκεκριμένα εγχειρίδια αναφέρονται και προσεγγίζουν την ορολογία, την μεθοδολογία, το περιεχόμενο της Παιδαγωγικής, αλλά και στους στόχους και την αναγκαιότητα της μουσικής παιδεύσεως.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Τι σημαίνουν οι όροι μάθηση, διδασκαλία και εκπαίδευση;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
Περίπου 8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

«Αρχή συν Θεώ αγίω της Ψαλτικής επιστήμης»· ορολογία, έρευνα, διδασκαλία, διάδοση και προβολή

(2η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα σχολιάζονται έννοιες της ψαλτικής επιστήμης, παρατηρούνται και αναλύονται δεδομένα του παρελθόντος και του παρόντος του ελληνικού αυτού μουσικού πολιτισμού, προκειμένου να αναδειχθεί ο ρόλος της αρμονικής συμπόρευσης επιστήμης και τέχνης στην επικαιροποίηση της Βυζαντινής Μουσικής (ως Ψαλτικής τέχνης και επιστήμης).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η Βυζαντινή Μουσική, με την διπλή διάστασή της, ως τέχνη και ως επιστήμη, υποστηρίζεται από ένα πλούσιο εννοιολογικό υπόβαθρο, το οποίο και προσεγγίζεται μέσα από τα διάφορα θεωρητικογραφήματά της και ερμηνεύεται μέσα από το πανθαύμαστο και πολυειδές μελοποιητικό υλικό, το οποίο χάρη στη φροντίδα των ανά τους αιώνες μουσικών και δασκάλων έχει φτάσει μέχρι τις μέρες μας. Η εξασφάλιση της συνέχειας της Ψαλτικής Τέχνης θαρρώ ότι είναι βεβαία και απομένει ως ζητούμενο ο εντοπισμός και η προσέγγιση της δυναμικής της Βυζαντινής Μουσικής ως επιστήμης, η οποία μπορεί να συμβάλλει στην βελτίωση της τέχνης και να καλύψει και επί μέρους πτυχές αυτής, όπως για παράδειγμα την διδασκαλία της. Χάρη στη συντελεσθείσα κατά τις τελευταίες δεκαετίες ερευνητική πρόοδο, μπορεί να τεθεί το ζήτημα της συστηματικής οργάνωσης της όλης μεθοδολογίας της παιδευτικής διαδικασίας της Ψαλτικής, εν συνεχεία δε και αυτό της διάδοσης και προβολής της, προκειμένου να γίνει ελκυστικότερη για τον σύγχρονο κόσμο.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης της ενότητας αυτής οι φοιτητές/τριες θα έχουν έλθει σε μια πρώτη επαφή με τα θεωρητικογραφήματα της Ψαλτικής Τέχνης, θα κατανοήσουν έννοιες της Ψαλτικής Τέχνης που αφορούν την διδασκαλία της. Επιπλέον θα μπορούν να κατανοήσουν τα ιστορικά, θεωρητικά και άλλα πλαίσια με τα οποία συνδέεται η ψαλτική παιδευτική διαδικασία. Θα πρέπει επίσης να μπορούν να αναδεικνύουν τα ερευνητικά δεδομένα, που αφορούν στη διδασκαλία και να οργανώνουν συστηματικά την όλη μεθοδολογία της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να:

- λάβετε γνώση των θεωρητικών έργων
- αποκτήσετε το βασικό θεωρητικό υπόβαθρο που υποστηρίζει την τέχνη
- προσεγγίζετε και να εκτιμάτε τα επιστημονικά ερευνητικά δεδομένα
- οργανώνετε την διδασκαλία της Ψαλτικής Τέχνης επί τη βάσει των ερευνητικών πορισμάτων

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινή Μουσική τέχνη και επιστήμη	έρευνα	διδασκαλία	διάδοση	προβολή

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

191. Βασικό Υλικό

Στάθης, Γρ. (1992), *Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιΐας,* ΙΒΜ, Μελέται 3, β΄ έκδ. (Αθήνα), σσ. 23-59, 79-98

Φιλοξένης, Κυρ. (1868), *Λεξικόν της ελληνικής εκκλησιαστικής μουσικής*, (Κωνσταντινούπολη)

Χρύσανθος, αρχιεπ. Δυρραχίου (1977), *Θεωρητικόν μέγα της μουσικής*, (φωτ. ανατ. Αθήνα)

Μια πρώτη προσέγγιση και ανάλυση βυζαντινομουσικολογικών και ψαλτικών εννοιών και παρουσίαση του πρώτου πλήρους θεωτηρικογραφήματος της ψαλτικής τέχνης.

192. Συμπληρωματικό Υλικό

Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ, (2014), *Εισαγωγή εις το θεωρητικόν και πρακτικόν της εκκλησιαστικής μουσικής*, Βατοπαιδινή Μουσική Βίβλος-Μουσικολογικά Μελετήματα 2, (Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου)

Παρουσίαση και μελέτη ενός εκ των πρώτων, μετά την επιβολή της Νέας Μεθόδου, θεωτηρικογραφήματος της ψαλτικής τέχνης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1

Καταγραφή των κεφαλαίων που περιέχονται στα ως άνω δύο παλαιότερα θεωρητικογραφήματα της Ψαλτικής (Χρυσάνθου και Χουρμουζίου), συγκριτική μελέτη των περιεχομένων και συζήτηση επ' αυτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 8 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Πηγές της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας (ιδ΄-ιη΄ αι.) (Ι)

(3η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι υπάρχουσες πηγές, τα διδακτικά δηλ. συγγράμματα της Ψαλτικής Τέχνης, αλλά και τα θεωρητικά εγχειρίδια της κλασικής βυζαντινής μουσικής, που στεγάζουν πληροφορίες και ειδήσεις για τα παιδευτικά δεδομένα του παρελθόντος και την παλαιότατη μεθοδολογία διδασκαλίας της Ψαλτικής Τέχνης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Παρουσίαση των υπαρχουσών πηγών. Τα παλαιότερα εγχειρίδια (τα συγγράμματα των Γαβριήλ ιερομονάχου, Μανουήλ Χρυσάφη, Ακακίου Χαλκεοπούλου, Κυρίλλου Μαρμαρινού και οι ανώνυμες συγγραφές Αγιοπολίτης, Ερωταποκρίσεις της παπαδικής τέχνης, Ακρίβεια) και οι διδακτικές μέθοδοι της προθεωρίας της Παπαδικής ως βοηθήματα της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας.

Σκοπός/Στόχοι

Κατά την ενότητα αυτή θα παρουσιασθούν τα αρχαιότερα διδακτικά συγγράμματα της Ψαλτικής. Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης της ενότητας αυτής οι φοιτητές/τριες θα έχουν γνωρίσει τα διδακτικά συγγράμματα της κλασικής βυζαντινής μουσικής και θα γίνουν συνταξιδιώτες με τους μεγάλους δασκάλους της εποχής. Παράλληλα θα γνωρίσουν το υλικό της προθεωρίας, της προπαίδειας για την εκμάθηση της τέχνης και θα παρακολουθήσουν την διάταξή του μέσα από ψηφιοποιημένα μουσικά χειρόγραφα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- χρησιμοποιείτε και αξιοποιείτε το υλικό των διδακτικών εγχειριδίων της Ψαλτικής
- χρησιμοποιείτε και αξιοποιείτε την ύλη της προθεωρίας
- αντιληφθείτε τον ρόλο των δασκάλων της εποχής
- αποκτήσετε ερευνητική διάθεσης και ανακαλυπτική μάθηση
- βελτιώσετε σταδιακά τον βαθμό προσέγγισης και κατανόησης των θεωρητικών κειμένων

Λέξεις Κλειδιά

θεωρητικά συγγράμματα	προθεωρία	μέθοδοι διδασκαλίας	παπαδική τέχνη

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

193. Βασικό Υλικό

Hannick, Christian (1994), *Τα διδακτικά συγγράμματα της κλασικής βυζαντινής μουσικής*, στο Βυζαντινή Λογοτεχνία, τ. Γ΄, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, (Αθήνα), σσ. 383-400

Hannick, Christian (1994), *Τα διδακτικά συγγράμματα της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής,* στο Βυζαντινή Λογοτεχνία, τ. Γ΄, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, (Αθήνα), σσ. 401-425

Στα κεφάλαια αυτά παρουσιάζονται με εποπτικό και περιεκτικό λόγο οι θεωρητικές συγγραφές της Ψαλτικής, επί των οποίων είχε οργανωθεί η ψαλτική παιδεία της βυζαντινής εποχής.

194. Συμπληρωματικό Υλικό

Raasted, Jørgen. (1983). *The Hagiopolites, α Byzantine Treatise on Musical Theory. Preliminary Edition. Cahiers de l' Institut du Moyen-Âge Grec et Latin, 45*, (Copenhague)

Wolfram, G. & Hannick, Chr. (1997), *Die Erotapokriseis des Pseudo-Johannes Damaskenos zum Kirchengesang.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, (Wien)

Στα εγχειρίδια αυτά παρουσιάζονται με εποπτικό και περιεκτικό λόγο συγκεκριμένες θεωρητικές αρχές της Ψαλτικής.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1

Μελέτη της βασικής βιβλιογραφίας και καταγραφή των διδακτικών συγγραμμάτων, της κλασικής βυζαντινής μουσικής και της βυζαντινής εκκλησιαστικής

Άσκηση 3.2

Πως εξηγείτε την επίτευξη της διδασκαλίας της ψαλτικής κατά το παρελθόν με απλής μορφής θεωρητικά εγχειρίδια και την έλλειψη εγχειριδίων πραγματευομένων πλήρως την θεωρία της ψαλτικής;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 8 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Πηγές της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας (ιδ΄-ιη΄ αι.) (ΙΙ)

(4η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι υπάρχουσες πηγές, οι σχετικές δηλ. μουσικές ασκήσεις προγύμνασης, οι μέθοδοι εκμάθησης των θέσεων της Ψαλτικής, τα διδακτικά μαθήματα με ποιητική μορφή, τα ενδιαφέροντα και μάλλον δύσληπτα εποπτικά σχήματα διδασκαλίας της Ψαλτικής, δια των οποίων επιτυγχάνονταν κατά την βυζαντινή και μεταβυζαντινή εποχή η ειδικότερη ανάλυση κάθε μουσικού φαινομένου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην υπό τον τίτλο «Αρχή συν Θεώ αγίω των σημαδίων της ψαλτικής τέχνης...και πάσης ακολουθίας συντεθειμένης εις αυτήν παρά των κατά καιρούς αναδειχθέντων ποιητών, παλαιών τε και νέων» πρώτη ενότητα των μουσικών βιβλίων τύπου Παπαδική στεγάζονται πραγματεύσεις της θεωρίας του εκκλησιαστικού μέλους, διαφορετικές τόσο ως προς την έκταση όσο και ως προς το περιεχόμενο, οι οποίες είχαν μια σταθερή θέση στη διδασκαλία για την εκμάθηση των πολυειδών εκκλησιαστικών μελών. Στην ενότητα τούτη παρουσιάζονται οι μουσικά παρασημασμένες ασκήσεις-μέθοδοι, που αποτελούσαν την βασική ύλη των προφορικών μαθημάτων κατά την ψαλτική παιδευτική διαδικασία.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης της ενότητας αυτής οι φοιτητές/τριες θα γνωρίσουν ασκήσεις μουσικής προγύμνασης, θα μάθουν για τις μεθόδους εκμάθησης των θέσεων της Ψαλτικής, όπως αυτές ανθολογούνται στην Προθεωρία της Παπαδικής. Επιπλέον θα γνωρίσουν τα εποπτικά σχήματα διδασκαλίας της Ψαλτικής και τα διδακτικά μαθήματα, ποιητικής μορφής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- χρησιμοποιείτε και αξιολογείτε τις μουσικά παρασημασμένες ασκήσεις-μεθόδους
- κατανοείτε το θεωρητικό υλικό δια του συνδυασμού των δεδομένων που προσφέρουν οι σχετικές ασκήσεις-μέθοδοι, δηλ. του λόγου, της μουσικής

και του σχήματος, με επικύρωση της σχέσεως και της μαθησιακής επικοινωνίας αυτών των τριών δεδομένων
• αποκτήσετε ερευνητική διάθεση και ανακαλυπτική μάθηση
• βελτιώσετε σταδιακά τον βαθμό προσέγγισης και κατανόησης των θεωρητικών κειμένων

Λέξεις Κλειδιά

ασκήσεις μουσικής προγύμνασης	προθεωρία	μέθοδοι διδασκαλίας	εποπτικά σχήματα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

195. Βασικό Υλικό

Hannick, Christian (1994), *Τα διδακτικά συγγράμματα της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής,* στο Βυζαντινή Λογοτεχνία, τ. Γ΄, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, (Αθήνα), σσ. 401-425

Αλεξάνδρου, Μ. (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www. kallipos.gr), σσ. 311-456

Στα κεφάλαια αυτά παρουσιάζεται το εξεταζόμενο στην ενότητα χειρόγραφο διδακτικό υλικό, οι ασκήσεις μουσικής προγύμνασης, οι μέθοδοι εκμάθησης των θέσεων, τα διδακτικά ποιήματα και τα εποπτικά σχήματα διδασκαλίας της Ψαλτικής.

196. Συμπληρωματικό Υλικό

Αλυγιζάκης, Αντ. (1985), *Η οκταηχία στην ελληνική λειτουργική υμνογραφία*, (Θεσσαλονίκη)

Ψάχος, Κων. (1978), *Η παρασημαντική της βυζαντινής μουσικής*, έκδ. β΄, (Αθήνα)

Στα εγχειρίδια αυτά προσφέρεται αξιόλογο συμπληρωματικό ιστορικό υλικό, παρουσιάζεται το εξεταζόμενο στην ενότητα χειρόγραφο διδακτικό υλικό, και δίδονται σε παράρτημα κείμενα θεωρητικών και ένας μεγάλος αριθμός βοηθητικών πινάκων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1

Μελέτη της βασικής βιβλιογραφίας και καταγραφή σε έναν πίνακα των μουσικών γυμνασμάτων και μεθόδων των σημαδιών, που ανθολογούνται στην ενότητα της προθεωρίας της Παπαδικής

Άσκηση 4.2

Τι πραγματεύονται οι ασκήσεις μουσικής προγύμνασης που ανθολογούνται στην προθεωρία μιας Παπαδικής;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τις θεωρητικές πραγματείες (Ι)

(5η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται αναλυτικά το ζήτημα της διδασκαλίας της Ψαλτικής μέσα από τα δεδομένα των θεωρητικών πραγματειών.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στην παρουσίαση της παλαιάς μεθοδολογίας διδασκαλίας της ψαλτικής μέχρι και τον ιη΄ αί. Με οδηγούς το σύνολο των γνωστών θεωρητικών πραγματειών (τα συγγράμματα των Γαβριήλ ιερομονάχου, Μανουήλ Χρυσάφη, Ακακίου Χαλκεοπούλου, Κυρίλλου Μαρμαρινού και οι ανώνυμες συγγραφές Αγιοπολίτης, Ερωταποκρίσεις της παπαδικής τέχνης, Ακρίβεια), εξετάζουμε και σχολιάζουμε τις παρεχόμενες μαρτυρίες που αφορούν στα ακόλουθα δεδομένα: τρόπος διδασκαλίας (δημόσια και ιδιωτική διδασκαλία, διδακτική διαδικασία, στοιχεία ψαλτικής διδασκαλίας, προσόντα δασκάλου, προϋποθέσεις μαθητή), το περιεχόμενο αυτής, η ακολουθούμενη μέθοδος και εν τέλει δε και επί τη βάσει αυτών προσπαθούμε να ενσωματώσουμε αυτά στην σύγχρονη διδασκαλία της τέχνης.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης της ενότητας αυτής οι φοιτητές/τριες θα λάβουν γνώση του τρόπου που κατά καιρούς διδασκόταν η Ψαλτική τέχνη. Θα έχουν γνωρίσει τα δύο μεγάλα κεφάλαια της θεωρίας της ψαλτικής, τα σχετικά με τα σημάδια και την τροπικότητα και τα παρουσιαζόμενα μέσα από τις θεωρητικές συγγραφές χαρακτηριστικά του δασκάλου της τέχνης. Περί των τριών σταδίων μουσικής γύμνασης (παραλλαγή, μετροφωνία και μέλος).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- κατανοείτε τα δεδομένα του παρελθόντος για να μπορούμε μέσα από αυτά να εξασφαλίσουμε τις σύγχρονες μουσικές σπουδές
- κατανοείτε την μεγάλη σημασία που είχε η άσκηση των μαθητών στη μετροφωνία και το μέλος
- αναλύετε τα στοιχεία της ψαλτικής διδασκαλίας
- κατανοείτε την σπουδαιότητα της διαλεκτικής διδασκαλίας, της δομημένης σε μορφή ερωταποκρίσεων

• κατανοείτε την σπουδαιότητα της εμπειρικής και βιωματικής πρεσέγγισης θεωρίας και πράξης

Λέξεις Κλειδιά

τρόπος διδασκα-λίας	περιεχόμενο διδασκαλίας	διδακτική μέθοδος	δάσκαλος μαθητής	ερωταποκρί-σεις

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

197. Βασικό Υλικό

Raasted, Jørgen. (1983). *The Hagiopolites, α Byzantine Treatise on Musical Theory. Preliminary Edition. Cahiers de l' Institut du Moyen-Âge Grec et Latin, 45*, (Copenhague)

Wolfram, G. & Hannick, Chr. (1997), *Die Erotapokriseis des Pseudo-Johannes Damaskenos zum Kirchengesang.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, (Wien)

Hannick, Chr. & Wolfram, G. (1985), *Gabriel Hieromonachos, Abhandlung über den Kirchengesang*. Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, I., (Wien)

Conomos, D. (1985), *The Treatise of Manuel Chrysaphes, The Lampadarios: On the Theory of the Art of Chanting and on Certain Erroneous Views That Some Hold About it.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, II., (Wien)

Schartau, Bjarne, (1998), *Anonymous Questions and Answers on the Interval Signs*. Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, IV., (Wien)

Το βασικό υλικό, το κείμενο των βυζαντινών θεωρητικών πραγματειών, σε κριτική έκδοση, με κατατοπιστικές εισαγωγικές παρατηρήσεις και φιλολογικό και μουσικολογικό υπομνηματισμό.

198. Συμπληρωματικό Υλικό

Gertsman, Evgeny Vladimirovich, (1994), *Petersburg Theoreticon*. Variant Publishers, (Odessa), σσ. 249-316

Gertsman, Evgeny Vladimirovich, (1994), *Petersburg Theoreticon*. Variant Publishers, (Odessa), σσ. 710-738, 760-779

Καρακατσάνης, Χαρ. (2004), *Θεωρητικόν Κυρίλλου του Μαρμαρηνού*, Βυζαντινή Ποταμηΐς, τ. ια΄, (Αθήναι)

Και στο συμπληρωματικό υλικό εντοπίζεται το κείμενο των βυζαντινών θεωρητικών πραγματειών.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1

Ποιές ενότητες, σύμφωνα με τις θεωρητικές πραγματείες, θεωρούνται κεφαλαιώδους σημασίας για την διδασκαλία της Ψαλτικής;

Σημείωση: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία, η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα:
Α. Αφού μελετήσετε τις θεωρητικές συγγραφές Γαβριήλ ιερομονάχου και Μανουήλ Χρυσάφη, καταγράψτε τα μουσικά παραδείγματα που χρησιμοποιούν οι δύο αυτοί μεγάλοι θεωρητικοί προκειμένου να τεκμηριώσουν τη θεωρητική τους διδασκαλία.
Β. Ποιά τα προσόντα του δασκάλου σύμφωνα με τις μαρτυρίες των θεωρητικογραφημάτων;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 20 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τις θεωρητικές πραγματείες (ΙΙ)

(6η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται αναλυτικά το ζήτημα της διδασκαλίας της Ψαλτικής μέσα από τα δεδομένα των θεωρητικών πραγματειών.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στην παρουσίαση της παλαιάς μεθοδολογίας διδασκαλίας της ψαλτικής μέχρι και τον ιη΄ αί. Με οδηγούς το σύνολο των γνωστών θεωρητικών πραγματειών (τα συγγράμματα των Γαβριήλ ιερομονάχου, Μανουήλ Χρυσάφη, Ακακίου Χαλκεοπούλου, Κυρίλλου Μαρμαρινού και οι ανώνυμες συγγραφές Αγιοπολίτης, Ερωταποκρίσεις της παπαδικής τέχνης, Ακρίβεια), εξετάζουμε και σχολιάζουμε τις παρεχόμενες μαρτυρίες που αφορούν στα ακόλουθα δεδομένα: τρόπος διδασκαλίας (δημόσια και ιδιωτική διδασκαλία, διδακτική διαδικασία, στοιχεία ψαλτικής διδασκαλίας, προσόντα δασκάλου, προϋποθέσεις μαθητή), το περιεχόμενο αυτής, η ακολουθούμενη μέθοδος και εν τέλει δε και επί τη βάσει αυτών προσπαθούμε να ενσωματώσουμε αυτά στην σύγχρονη διδασκαλία της τέχνης.

Σκοπός/Στόχοι

Με το τέλος της μελέτης για την συγκεκριμένη ενότητα οι φοιτητές/τριες θα λάβουν γνώση του τρόπου που κατά καιρούς διδασκόταν η Ψαλτική τέχνη. Θα έχουν γνωρίσει τα δύο μεγάλα κεφάλαια της θεωρίας της ψαλτικής, τα σχετικά με τα σημάδια και την τροπικότητα και τα παρουσιαζόμενα μέσα από τις θεωρητικές συγγραφές χαρακτηριστικά του δασκάλου της τέχνης. Περί των τριών σταδίων μουσικής γύμνασης (παραλλαγή, μετροφωνία και μέλος).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- κατανοείτε τα δεδομένα του παρελθόντος για να μπορούμε μέσα από αυτά να εξασφαλίσουμε τις σύγχρονες μουσικές σπουδές
- κατανοείτε την μεγάλη σημασία που είχε η άσκηση των μαθητών στη μετροφωνία και το μέλος
- αναλύετε τα στοιχεία της ψαλτικής διδασκαλίας

• κατανοείτε την σπουδαιότητα της διαλεκτικής διδασκαλίας, της δομημένης σε μορφή ερωταποκρίσεων
• κατανοείτε την σπουδαιότητα της εμπειρικής και βιωματικής προσέγγισης θεωρίας και πράξης

Λέξεις Κλειδιά

τρόπος διδασκαλίας	περιεχόμενο διδασκαλίας	διδακτική μέθοδος	δάσκαλος μαθητής	ερωταποκρίσεις

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

199. Βασικό Υλικό

Raasted, Jørgen. (1983). *The Hagiopolites, α Byzantine Treatise on Musical Theory. Preliminary Edition. Cahiers de l' Institut du Moyen-Âge Grec et Latin, 45*, (Copenhague)

Wolfram, G. & Hannick, Chr. (1997), *Die Erotapokriseis des Pseudo-Johannes Damaskenos zum Kirchengesang.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, (Wien)

Hannick, Chr. & Wolfram, G. (1985), *Gabriel Hieromonachos, Abhandlung über den Kirchengesang*. Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, I., (Wien)

Conomos, D. (1985), *The Treatise of Manuel Chrysaphes, The Lampadarios: On the Theory of the Art of Chanting and on Certain Erroneous Views That Some Hold About it.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, II., (Wien)

Schartau, Bjarne, (1998), *Anonymous Questions and Answers on the Interval Signs*. Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, IV., (Wien)

Το βασικό υλικό, το κείμενο των βυζαντινών θεωρητικών πραγματειών, σε κριτική έκδοση, με κατατοπιστικές εισαγωγικές παρατηρήσεις και φιλολογικό και μουσικολογικό υπομνηματισμό.

200. Συμπληρωματικό Υλικό

Gertsman, Evgeny Vladimirovich, (1994), *Petersburg Theoreticon*. Variant Publishers, (Odessa), σσ. 249-316

Gertsman, Evgeny Vladimirovich, (1994), *Petersburg Theoreticon*. Variant Publishers, (Odessa), σσ. 710-738, 760-779

Καρακατσάνης, Χαρ. (2004), *Θεωρητικόν Κυρίλλου του Μαρμαρηνού*, Βυζαντινή Ποταμηΐς, τ. ια΄, (Αθήναι)

Και στο συμπληρωματικό υλικό εντοπίζεται το κείμενο των βυζαντινών θεωρητικών πραγματειών.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1

Αφού μελετήσετε τις θεωρητικές πραγματείες Γαβριήλ ιερομονάχου και Ακρίβεια, καταγράψτε τα αγιογραφικά ή πατερικά χωρία δια των οποίων ο θεωρητικογράφος ερμηνεύει βασικές θεωρητικές έννοιες της Ψαλτικής τέχνης

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Άσκηση 6.2

Ποιά τα κεφάλαια της θεωρίας της Ψαλτικής τέχνης επί των οποίων στηρίζονταν η διδασκαλία, σύμφωνα με τις θεωρητικές πραγματείες;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 12 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η δια των ασκήσεων προγύμνασης και των μεθόδων των σημαδίων της προθεωρίας ψαλτική παιδευτική διαδικασία

(7η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα προσεγγίζονται και αναλύονται οι μουσικές ασκήσεις γύμνασης και οι μέθοδοι εκμάθησης των θέσεων της Ψαλτικής, στοιχεία της παλαιάς μεθοδολογίας διδασκαλίας της Ψαλτικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ενότητα της προθεωρίας στις Παπαδικές ανθολογεί πραγματεύσεις της θεωρίας του εκκλησιαστικού μέλους, διαφορετικές ως προς το περιεχόμενο, οι οποίες είχαν μια σταθερή θέση στη διδασκαλία για την εκμάθηση των πολυειδών εκκλησιαστικών μελών. Οι μουσικά παρασημασμένες ασκήσεις και οι μέθοδοι επωνύμων και ανωνύμων δασκάλων αποτελούσαν τη βασική ύλη των προφορικών μαθημάτων κατά την ψαλτική διδασκαλία. Μετά την παρουσίασή τους στην τέταρτη ενότητα, εδώ προχωρούμε στην ανάλυση και ερμηνεία και σχολιασμό του σπουδαίου αλλά ακατανόητου αυτού υλικού, το οποίο στοιχειοθετεί μια πολυδιάστατη μουσική παίδευση.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά το τέλος της μελέτης για την συγκεκριμένη ενότητα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να είναι σε θέση να αναλύουν ασκήσεις μουσικής προγύμνασης, να ερμηνεύουν και να σχολιάζουν τις μεθόδους εκμάθησης των θέσεων της Ψαλτικής. Γνωριμία με τα διδακτικά μαθήματα, ποιητικής μορφής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

- Χρήση και αξιοποίηση των μουσικά παρασημασμένων ασκήσεων-μεθόδων
- Κατανόηση του θεωρητικού αυτού υλικού
- Η διά λόγου περιγραφή των μουσικών ασκήσεων
- Εκμετάλλευση και ενσωμάτωση του υλικού αυτού στα σύγχρονα παιδευτικά δεδομένα

Λέξεις Κλειδιά

άσκηση προγύμνασης	μέθοδος θέσεων	διδακτική μέθοδος	δάσκαλος μαθητής	προθεωρία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

201. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μ. (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www. kallipos.gr), σσ. 311-456

Ψάχος, Κων. (1978), *Η παρασημαντική της βυζαντινής μουσικής*, έκδ. β΄, (Αθήνα), σσ. 112-158

Στα κεφάλαια αυτά παρουσιάζεται το εξεταζόμενο στην ενότητα χειρόγραφο διδακτικό υλικό, οι μουσικές ασκήσεις προγύμνασης και οι μέθοδοι εκμάθησης των θέσεων.

202. Συμπληρωματικό Υλικό

Αλυγιζάκης, Αντ. (1985), *Η οκταηχία στην ελληνική λειτουργική υμνογραφία*, (Θεσσαλονίκη)

Στάθης, Γρ. (2015), *Ερωταποκρίσεις και Ακριβολογήματα της Ψαλτικής Τέχνης εν έτει σωτηρίω βιβ΄*, (Αθήνα)

Και στο συμπληρωματικό αυτό υλικό προσφέρεται το εξεταζόμενο στην ενότητα χειρόγραφο διδακτικό υλικό, οι μουσικές ασκήσεις προγύμνασης και οι μέθοδοι εκμάθησης των θέσεων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1

Σημειώστε κάποιες από τις μεθόδους των σημαδιών που γνωρίζετε

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Άσκηση 7.2

Σε ποιό μελοποιητικό γένος ανήκει η μέθοδος των θέσεων Ιωάννου του Κουκουζέλη; με ποιά άλλη μέθοδο ομοιάζει; Πως θα χαρακτηρίζατε την μέθοδο αυτή;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
Περίπου 12 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα εποπτικά σχήματα και οι εικονογραφικές οδηγίες ως μεθοδολογικά εργαλεία στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία (Ι)

(8η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα επισημαίνονται και ερμηνεύονται εικόνες, εικονογραφικές οδηγίες και εποπτικά σχήματα από τις υφιστάμενες πηγαίες θεωρητικές πραγματείες, που αποτελούσαν συνοδευτικό υλικό στην θεωρητική και πρακτική διδασκαλία της Ψαλτικής τέχνης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η εις βάθος μελέτη των βυζαντινών και μεταβυζαντινών θεωρητικών πραγματειών αποκαλύπτει εικόνες, εικονογραφικές οδηγίες και εποπτικά σχήματα, που αναφέρονται σε βασικά στοιχεία της Ψαλτικής τέχνης και τα οποία λειτουργούσαν υποστηρικτικά της θεωρητικής διδασκαλίας, εξυπηρετούσαν όμως και την πρακτική της, αποτελώντας έτσι τον συνδετικό κρίκο μεταξύ Θεωρίας και Πράξεως της εκκλησιαστικής αυτής τέχνης. Ο σύνθετος τροχός, ο απλός τροχός ή το κανόνιο των οκτώ ήχων, τα κανόνια σε σχήμα ψαλτηρίου, το δένδρο της παραλλαγής, η πράξη της χειρονομίας κ.ά. είναι το υλικό που θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε και ερμηνεύσουμε και συσχετίσουμε με τα ανάλογα θεωρητικά δεδομένα της Ψαλτικής τέχνης.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά το τέλος της μελέτης για τη συγκεκριμένη ενότητα οι φοιτητές/τριες θα μπορούν να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τις εικονογραφικές οδηγίες και τα εποπτικά σχήματα. Επίσης θα μπορούν να προβούν σε ανάγνωση κανονίων, του τροχού και του δένδρου της παραλλαγής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

- Συσχετισμός της εικονογραφίας με τα αντίστοιχα θεωρητικά δεδομένα της τέχνης (χειρονομία, ονομασία, σχήμα, ενέργεια σημαδιών κ.ά)
- Ερμηνεία σχεδιαστικών περιγραφών των σημαδιών
- Δημιουργία εικόνων, από τους φοιτητές, που περιγράφουν ενέργεια σημαδιών
- Ανάγνωση των εποπτικών σχημάτων

Λέξεις Κλειδιά

τροχός	κανόνια	δένδρο της παραλλαγής	χειρονομία	εικονογραφικά σχόλια	σοφωτάτη παραλλαγή

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

203. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μ. (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www. kallipos.gr), σσ. 311-572

Ψάχος, Κων. (1978), *Η παρασημαντική της βυζαντινής μουσικής*, έκδ. β΄, (Αθήνα), σσ. 112-158

Στα κεφάλαια αυτά παρουσιάζεται το εξεταζόμενο στην ενότητα χειρόγραφο διδακτικό υλικό.

204. Συμπληρωματικό Υλικό

Moran, N.K. (1986), *Singers in late byzantine and slavonic painting*, (Leiden)

Raasted, Jørgen. (1983). *The Hagiopolites, α Byzantine Treatise on Musical Theory. Preliminary Edition. Cahiers de l' Institut du Moyen-Âge Grec et Latin, 45*, (Copenhague)

Wolfram, G. & Hannick, Chr. (1997), *Die Erotapokriseis des Pseudo-Johannes Damaskenos zum Kirchengesang.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, (Wien)

Hannick, Chr. & Wolfram, G. (1985), *Gabriel Hieromonachos, Abhandlung über den Kirchengesang*. Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, I., (Wien)

Conomos, D. (1985), *The Treatise of Manuel Chrysaphes, The Lampadarios: On the Theory of the Art of Chanting and on Certain Erroneous Views That Some Hold About it.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, II., (Wien)

Schartau, Bjarne, (1998), *Anonymous Questions and Answers on the Interval Signs*. Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, IV., (Wien)

Καρακατσάνης, Χαρ. (2004), *Θεωρητικόν Κυρίλλου του Μαρμαρηνού*, Βυζαντινή Ποταμηΐς, τ. ια΄, (Αθήναι)

Σπυράκου, Ευαγγελία (2008), *Οι χοροί ψαλτών κατά την βυζαντινή παράδοση*, ΙΒΜ, Μελέται 14, (Αθήνα)

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1

Αφού μελετήσετε την υπό τον τίτλο Ακρίβεια θεωρητική πραγματεία βρείτε και καταγράψτε εικόνες που παριστάνουν τη φύση και περιγράφουν την ενέργεια συγκεκριμένων μουσικών σημαδίων

Άσκηση 8.2

Αφού μελετήσετε τις θεωρητικές συγγραφές καταγράψτε εικονογραφικές οδηγίες που παραπέμπουν σε σκηνές της ζωής του Χριστού

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα εποπτικά σχήματα και οι εικονογραφικές οδηγίες ως μεθοδολογικά εργαλεία στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία (ΙΙ)

(9η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα επισημαίνονται και ερμηνεύονται εικόνες, εικονογραφικές οδηγίες και εποπτικά σχήματα από τις υφιστάμενες πηγαίες θεωρητικές πραγματείες, που αποτελούσαν συνοδευτικό υλικό στην θεωρητική και πρακτική διδασκαλία της Ψαλτικής τέχνης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η εις βάθος μελέτη των βυζαντινών και μεταβυζαντινών θεωρητικών πραγματειών αποκαλύπτει εικόνες, εικονογραφικές οδηγίες και εποπτικά σχήματα, που αναφέρονται σε βασικά στοιχεία της Ψαλτικής τέχνης και τα οποία λειτουργούσαν υποστηρικτικά της θεωρητικής διδασκαλίας, εξυπηρετούσαν όμως και την πρακτική της, αποτελώντας έτσι τον συνδετικό κρίκο μεταξύ Θεωρίας και Πράξεως της εκκλησιαστικής αυτής τέχνης. Ο σύνθετος τροχός, ο απλός τροχός ή το κανόνιο των οκτώ ήχων, τα κανόνια σε σχήμα ψαλτηρίου, το δένδρο της παραλλαγής, η πράξη της χειρονομίας κ.ά. είναι το υλικό που θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε και ερμηνεύσουμε και συσχετίσουμε με τα ανάλογα θεωρητικά δεδομένα της Ψαλτικής τέχνης.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά το τέλος της μελέτης για τη συγκεκριμένη ενότητα οι φοιτητές/τριες θα μπορούν να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τις εικονογραφικές οδηγίες και τα εποπτικά σχήματα. Επίσης θα μπορούν να προβούν σε ανάγνωση κανονίων, του τροχού και του δένδρου της παραλλαγής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

- Συσχετισμός της εικονογραφίας με τα αντίστοιχα μουσικά φαινόμενα
- Ερμηνεία σχεδιαστικών περιγραφών των σημαδιών
- Δημιουργία εικόνων, από τους φοιτητές, που περιγράφουν ενέργεια σημαδιών
- Ανάγνωση των εποπτικών σχημάτων
- Λεκτική περιγραφή εποπτικών σχημάτων
- Επινόηση σχημάτων από το υλικό των θεωρητικών πραγματειών

Λέξεις Κλειδιά

τροχός	κανόνια	δένδρο της παραλλαγής	χειρονομία	εικονογραφικά σχόλια	σοφωτάτη παραλλαγή

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

205. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μ. (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www. kallipos.gr), σσ. 311-572

Ψάχος, Κων. (1978), *Η παρασημαντική της βυζαντινής μουσικής*, έκδ. β΄, (Αθήνα), σσ. 112-158

Στα κεφάλαια αυτά παρουσιάζεται το εξεταζόμενο στην ενότητα χειρόγραφο διδακτικό υλικό.

206. Συμπληρωματικό Υλικό

Moran, N.K. (1986), *Singers in late byzantine and slavonic painting*, (Leiden)

Raasted, Jørgen. (1983). *The Hagiopolites, α Byzantine Treatise on Musical Theory. Preliminary Edition. Cahiers de l' Institut du Moyen-Âge Grec et Latin, 45*, (Copenhague)

Wolfram, G. & Hannick, Chr. (1997), *Die Erotapokriseis des Pseudo-Johannes Damaskenos zum Kirchengesang.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, (Wien)

Hannick, Chr. & Wolfram, G. (1985), *Gabriel Hieromonachos, Abhandlung über den Kirchengesang*. Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, I., (Wien)

Conomos, D. (1985), *The Treatise of Manuel Chrysaphes, The Lampadarios: On the Theory of the Art of Chanting and on Certain Erroneous Views That Some Hold About it.* Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, II., (Wien)

Schartau, Bjarne, (1998), *Anonymous Questions and Answers on the Interval Signs*. Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de Re Musica, IV., (Wien)

Καρακατσάνης, Χαρ. (2004), *Θεωρητικόν Κυρίλλου του Μαρμαρηνού*, Βυζαντινή Ποταμηΐς, τ. ια΄, (Αθήναι)

Σπυράκου, Ευαγγελία (2008), *Οι χοροί ψαλτών κατά την βυζαντινή παράδοση*, ΙΒΜ, Μελέται 14, (Αθήνα)

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1

Ποιά διαδικασία θα πρέπει να ακολουθήσουμε για την ανάγνωση του σύνθετου τροχού Ιωάννου του Κουκουζέλη;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Πηγές της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας (ιθ΄- κ΄ αι.)

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το καθοριστικής σημασίας γεγονός της επιβολής και καθιερώσεως της νέας μεθόδου αναλυτικής σημειογραφίας δημιούργησε νέα δεδομένα στην οργάνωση της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας. Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι υπάρχουσες πηγές, τα θεωρητικά εγχειρίδια της Τέχνης, που προσφέρουν πληροφορίες για την ψαλτική διδασκαλία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η διάδοση της νέας μεθόδου και η συνακόλουθη έκδοση θεωρητικών πονημάτων άλλαξαν το παιδευτικό ψαλτικό μοντέλο. Τα θεωρητικά αυτά έργα (το μικρό θεωρητικό και το μέγα θεωρητικό του Χρυσάνθου, τα θεωρητικά των Αποστόλου Κώνστα και Βασιλείου Στεφανίδη και η λοιπή θεωρητική παραγωγή) παρουσιάζονται και προσεγγίζονται ιστορικά. Η ίδρυση και λειτουργία των γνωστών πατριαρχικών μουσικών σχολών και των άλλων ποικίλων σχολείων της ψαλτικής συστηματοποίησαν την ψαλτική διδασκαλία, προσφέροντας ένα διδακτικό πρόγραμμα αποκομμένο μάλλον από τα δεδομένα του παρελθόντος και επηρεασμένου από ξένα μουσικά πρότυπα. Παρουσίαση των προγραμμάτων και των παιδευτικών στόχων αυτών των μουσικών σχολών.

Σκοπός/Στόχοι

Έχοντας ολοκληρώσει την ως άνω ενότητα οι φοιτητές/τριες θα έχουν γνωρίσει τα διδακτικά συγγράμματα, τα προερχόμενα από τους ιθ΄ και κ΄ αι. Θα μπορούν να σχολιάζουν την παιδευτική κατάσταση και θα γνωρίζουν ιστορικά στοιχεία, περί του σκοπού, των κανονισμών λειτουργίας των μουσικών σχολών και φροντιστηρίων. Επίσης θα μπορούν να προσδιορίζουν τα αίτια και τους στόχους των διδακτικών συγγραφών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

- Χρήση και αξιοποίηση του υλικού των διδακτικών εγχειριδίων της Ψαλτικής
- Αποτίμηση του παιδευτικού έργου των δασκάλων της εποχής
- Ανάλυση των στοιχείων της ψαλτικής διδασκαλίας
- Απόκτηση ερευνητικής διάθεσης και ανακαλυπτικής μάθησης
- Βελτίωση του βαθμού προσέγγισης και κατανόησης των θεωρητικών κειμένων

Λέξεις Κλειδιά

Νέα Μέθοδος	Μέγα θεωρητικό	δένδρο της παραλλαγής	τεχνολογία	μουσικές σχολές	βυζαντινή μουσικολογία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

207. Βασικό Υλικό

Χρύσανθος, αρχιεπ. Δυρραχίου (1977), *Θεωρητικόν μέγα της μουσικής*, (φωτ. ανατ. Αθήνα)

Καρακατσάνης, Χαρ. (1997), *Θεωρητικόν Βασιλείου Στεφανίδου του Βυζαντίου,* Βυζαντινή Ποταμηΐς, τ. στ΄, (Αθήναι)

Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ, (2014), *Εισαγωγή εις το θεωρητικόν και πρακτικόν της εκκλησιαστικής μουσικής*, Βατοπαιδινή Μουσική Βίβλος-Μουσικολογικά Μελετήματα 2, (Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου)

Αποστολόπουλος, Θ. (2002), *Ο Απόστολος Κώνστας ο Χίος και η συμβολή του στη θεωρία της μουσικής τέχνης*, ΙΒΜ, Μελέται 4, (Αθήνα)

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη), σσ. 370-496

Το βασικό υλικό, το κείμενο των θεωρητικών πραγματειών, σε κριτική έκδοση, με κατατοπιστικές εισαγωγικές παρατηρήσεις και φιλολογικό και μουσικολογικό υπομνηματισμό.

208. Συμπληρωματικό Υλικό

Χρύσανθος, αρχιεπ. Δυρραχίου (2007), *Θεωρητικόν μέγα της μουσικής*, *Το ανέκδοτο αυτόγραφο του 1816-Το έντυπο του 1832*, Βατοπαιδινή Μουσική Βίβλος-Μουσικολογικά Μελετήματα 1, (Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου)

Καρακατσάνης, Χαρ. (1995), *Θεωρητικόν Αποστόλου Κώνστα του Χίου*, Βυζαντινή Ποταμηΐς, τ. α΄, (Αθήναι)

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Σημείωση: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία, η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα:
Α. Αφού μελετήσετε το Μέγα Θεωρητικό του Χρυσάνθου, καταγράψτε την ιδανική εικόνα του μαθητή της ψαλτικής τέχνης.
Β. Πως περιγράφει ο Χρύσανθος στο Θεωρητικό του τα τρία στάδια διδασκαλίας των μουσικών θέσεων;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
Περίπου 20 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τα θεωρητικά συγγράμματα (ιθ΄- κ΄ αι.)

(11η εβδομάδα)

Περίληψη

Στην παρούσα ενότητα εξετάζεται αναλυτικά το ζήτημα της διδασκαλίας της Ψαλτικής μέσα από τα δεδομένα των θεωρητικών συγγραμμάτων της περιόδου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στην παρουσίαση της μεθοδολογίας διδασκαλίας της ψαλτικής από την εποχή της επιβολής της νέας αναλυτικής σημειογραφικής μεθόδου και επί τη βάσει των νέων δεδομένων που επέφερε στην παιδευτική διαδικασία η μεγάλη αυτή αλλαγή. Καθοδηγούμενοι από το υλικό που κομίζουν τα γνωστά θεωρητικά εγχειρίδια (τα συγγράμματα των Χρυσάνθου, Χουρμουζίου, Αποστόλου Κώνστα, Θεοδώρου Φωκαέως, Βασιλείου Στεφανίδη, Κυριακού Φιλοξένους, Π. Κηλτζανίδη, αλλά και πολλά νεώτερα), εξετάζουμε και σχολιάζουμε τις παρεχόμενες μαρτυρίες που αφορούν στα ακόλουθα δεδομένα: τρόπος διδασκαλίας (διδακτική διαδικασία, στοιχεία ψαλτικής διδασκαλίας, προσόντα δασκάλου, προϋποθέσεις μαθητή), το περιεχόμενο αυτής, την ακολουθούμενη μέθοδο. Παράλληλα αναζητούνται, με βάση την προηγηθείσα μελέτη επί των παλαιοτέρων θεωρητικογραφημάτων, στοιχεία της παλαιάς διδακτικής μεθόδου που ενσωματώθηκαν στα συγγράμματα της περιόδου αυτής.

Σκοπός/Στόχοι

Με την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης ενότητας θα έχουν αναδειχθεί όλες οι πληροφορίες που αφορούν τον τρόπο που διδασκόταν η Ψαλτική τέχνη κατά τους μετά τη νέα μέθοδο χρόνους και θα έχει παρουσιασθεί η θεωρητική ύλη της ψαλτικής. Οι φοιτητές/τριες θα μπορούν να συγκρίνουν τις προτεινόμενες μεθοδολογίες. Μέσα από το μάθημα θα έχουν αναδειχθεί τα διδακτικά στοιχεία τα προερχόμενα από τα συγγράμματα της περιόδου, τα οποία μπορούν να καλύψουν και τις σημερινές παιδευτικές ανάγκες.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

- Κατανόηση των δεδομένων του παρελθόντος για να εξασφαλίσουμε τις σύγχρονες μουσικές σπουδές
- Καταγραφή των παιδευτικών στοιχείων της προηγούμενης περιόδου που ενσωματώθηκαν στις διαδικασίες τούτης της εποχής.
- Ανάλυση των στοιχείων της ψαλτικής διδασκαλίας
- Κατανόηση της σπουδαιότητας της διαλεκτικής διδασκαλίας, της δομημένης σε μορφή ερωταποκρίσεων
- Γνώση των κοινών ή παρόμοιων υποστηρικτικών της θεωρίας παραδειγμάτων στα παλαιά και στα νέα διδακτικά εγχειρίδια

Λέξεις Κλειδιά

Νέα Μέθοδος	Μέγα θεωρητικό	θεωρία πράξη	τεχνολογία	θεωρητικά παράλληλα	παιδευτική μέθοδος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

209. Βασικό Υλικό

Χρύσανθος, αρχιεπ. Δυρραχίου (1977), *Θεωρητικόν μέγα της μουσικής*, (φωτ. ανατ. Αθήνα)

Καρακατσάνης, Χαρ. (1997), *Θεωρητικόν Βασιλείου Στεφανίδου του Βυζαντίου,* Βυζαντινή Ποταμηΐς, τ. στ΄, (Αθήναι)

Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ, (2014), *Εισαγωγή εις το θεωρητικόν και πρακτικόν της εκκλησιαστικής μουσικής*, Βατοπαιδινή Μουσική Βίβλος-Μουσικολογικά Μελετήματα 2, (Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου)

Αποστολόπουλος, Θ. (2002), *Ο Απόστολος Κώνστας ο Χίος και η συμβολή του στη θεωρία της μουσικής τέχνης*, ΙΒΜ, Μελέται 4, (Αθήνα)

Το βασικό υλικό, το κείμενο των θεωρητικών πραγματειών, σε κριτική έκδοση, με κατατοπιστικές εισαγωγικές παρατηρήσεις και φιλολογικό και μουσικολογικό υπομνηματισμό.

210. Συμπληρωματικό Υλικό

Χρύσανθος, αρχιεπ. Δυρραχίου (2007), *Θεωρητικόν μέγα της μουσικής*, *Το ανέκδοτο αυτόγραφο του 1816-Το έντυπο του 1832*, Βατοπαιδινή Μουσική Βίβλος-Μουσικολογικά Μελετήματα 1, (Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου)

Καρακατσάνης, Χαρ. (1995), *Θεωρητικόν Αποστόλου Κώνστα του Χίου*, Βυζαντινή Ποταμηΐς, τ. α΄, (Αθήναι)

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1

Ποιά είναι τα νέα –σε σύγκριση με τα παλαιά- θεωρητικά δεδομένα που ενσωματώνονται στην ψαλτική διδασκαλία, σύμφωνα με τα θεωρητικά της εποχής;

Άσκηση 11.2

Διαφοροποιείται, κατά το Θεωρητικό του Χρυσάνθου, το περιεχόμενο της ψαλτικής διδασκαλίας μετά την καθιέρωση της νέας μεθόδου από το αντίστοιχο της παλαιάς διαδικασίας;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 12 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η προσφορά των Μουσικών Σχολών στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία

(12η εβδομάδα)

Περίληψη

Η οργανωμένη διδασκαλία της Ψαλτικής με πατριαρχική φροντίδα είναι μεταβυζαντινό γεγονός και άρχισε να πραγματοποιείται από τις αρχές του ιη΄ αι. στην Κωνσταντινούπολη, με τη σύσταση Μουσικού Φροντιστηρίου. Κατά τον ιθ΄ αι. η διδασκαλία και η διδασκαλία της Ψαλτικής έγινε μέλημα των διαφόρων Συλλόγων, Φιλολογικών ή Μουσικών, στην Κωνσταντινούπολη και αργότερα στην Αθήνα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Από το έτος 1727 μέχρι το έτος 1882 λειτούργησαν στην Κωνσταντινούπολη για μεγάλο ή μικρό χρονικό διάστημα επτά Πατριαρχικές Μουσικές Σχολές. Μετά την καθιέρωση της νέας μεθόδου, πολλοί μαθητές της Δ΄ Πατριαρχικής Μουσικής Σχολής, επιστρέφοντας στα μέρη τους ανέλαβαν την ψαλτική διδασκαλία (Ιάσιο, μονή Ρίλας, Βουκουρέστι, Οδησσό κ.α.) και βέβαια στα περισσότερα ελληνικά σχολεία της Αίνου, Ανδριανουπόλεως, Μυτιλήνης, Σμύρνης, Αίγινας κ.α. διδάσκεται η Ψαλτική, ως η μόνη μουσική, με τη σημειογραφία της.
Το β΄ μισό του ιθ΄ αι., η διδασκαλία της Ψαλτικής έγινε μέλημα των διαφόρων Συλλόγων, Φιλολογικών ή Μουσικών, στην Κωνσταντινούπολη και αργότερα στην Αθήνα. Στο νεοσύστατο Ελληνικό κράτος, το 1837, υπάρχει διάταγμα περί συστάσεως ψαλτικού σχολείου στην Αθήνα. Η ίδρυση Σχολής Βυζαντινής Μουσικής στο Ωδείο Αθηνών και ο ερχομός στην Αθήνα από την Κωνσταντινούπολη του μουσικολόγου Κ. Ψάχου, η Ψαλτική διδάσκεται σχεδόν σε όλα τα Ωδεία. Τα ιστορικά τεκμήρια, στα οποία καταγράφεται η μέριμνα των ανθρώπων του εκκλησιαστικού χώρου για την τήρηση της ψαλτικής παράδοσης και την ορθή διδασκαλία της θα παρουσιαστούν σε έναν πρώτο αναβαθμό στην παρούσα ενότητα. Τα περί της λειτουργίας των Σχολών, περί του διδακτικού προγράμματος, περί των δασκάλων και καθηγητών, περί της φύσεως της διδασκαλίας, περί των προγραμμάτων των εξετάσεων, περί των διδακτικών εγχειριδίων, περί του τύπου των πτυχίων και πολλών άλλων παιδευτικών ζητημάτων ερευνώνται, αναλύονται και προσφέρονται για μια ολοκληρωμένη εικόνα της παιδαγωγικής της Ψαλτικής.

Σκοπός/Στόχοι

Μέσα από το συγκεκριμένο μάθημα θα παρουσιασθεί ο τρόπος διδασκαλίας, το θεωρητικό πλαίσιο αυτής και το περιεχόμενο των διδακτέων ψαλμάτων. Οι φοιτητές/τριες θα γνωρίσουν το διδακτικό προσωπικό και όλα τα ιστορικά τεκμήρια της διδακτικής διαδικασίας της τέχνης.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

• Γνώση του υλικού
• Αναγνώριση της συμβολής των Μουσικών Σχολών και Φροντιστηρίων στην διδασκαλία της Ψαλτικής
• Αναγνώριση της μέριμνας και της τεράστιας συνεισφοράς που είχε το Οικουμενικό Πατριαρχείο στην παιδαγωγία της Ψαλτικής
• Αναγνώριση μιας ομοούσιας παιδευτικής διαδικασίας, η οποία ξεκινά από τον πατριαρχικό περίβολο και φτάνει στις εσχατιές του ορθοδόξου χριστιανικού κόσμου.

Λέξεις Κλειδιά

Πατριαρ-χικές Μου-σικές Σχο-λές	Διακηρύξεις	Ωδεία	Μουσικοί Σύλλογοι

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

211. Βασικό Υλικό

Χρύσανθος, αρχιεπ. Δυρραχίου (1977), *Θεωρητικόν μέγα της μουσικής*, (φωτ. ανατ. Αθήνα)
Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη), σσ. 370-496
Στάθης, Γρ. (2016), Τα πρωτόγραφα της εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον σημειογραφίας, τ. Α΄, ΙΒΜ, (Αθήνα), σσ. 229-280

Το βασικό υλικό, τα κείμενο των Διακηρύξεων και Πατριαρχικών Εγκυκλίων, διδακτικό υλικό και πολλές μαρτυρίες που φανερώνουν την ακριβή ιστορία της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας.

212. Συμπληρωματικό Υλικό

Αποστολόπουλος, Θ. (2002), *Ο Απόστολος Κώνστας ο Χίος και η συμβολή του στη θεωρία της μουσικής τέχνης*, ΙΒΜ, Μελέται 4, (Αθήνα)

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1

Ποιός ήταν ο στόχος της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας μετά την καθιέρωση της νέας μεθόδου;

Άσκηση 12.2

Καταγράψτε σε λίγες γραμμές παιδευτικά δεδομένα, προερχόμενα από τις περί των Πατριαρχικών Μουσικών Σχολών ειδήσεις.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Γενική επανάληψη

(13η εβδομάδα)

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:

ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τίτλος: «Αρχή σοφίας η των ονομάτων επίσκεψις»· εισαγωγικό μάθημα
(1η εβδομάδα)

Άσκηση 1

Μάθηση είναι η διαδικασία κατά την οποία αποκτά κάποιος γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες, εμπειρίες προκειμένου να βελτιώσει τη συμπεριφορά του, να αναπτύξει την προσωπικότητά του και να αντιμετωπίσει με αυτοτέλεια τις απαιτήσεις του περιβάλλοντός του.
Με τον όρο διδασκαλία νοούνται οι ενέργειες και οι χειρισμοί που κάνει ο δάσκαλος-εκπαιδευτής, προκειμένου να βοηθήσει τον μαθητή στην αφομοίωση των παρεχόμενων γνώσεων και στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων του.
Η οργανωμένη αγωγή και μάθηση ονομάζεται εκπαίδευση.

Τίτλος: «Αρχή συν Θεώ αγίω της Ψαλτικής επιστήμης»· ορολογία, έρευνα, διδασκαλία, διάδοση και προβολή
(2η εβδομάδα)

Άσκηση 2

Καταγράφονται τα κεφάλαια του διδακτικού-θεωρητικού μέρους των δύο παλαιότερων θεωρητικών εγχειριδίων, ελέγχεται ο χωρισμός και η σειρά των κεφαλαίων και των παραγράφων, συγκρίνονται τα περιεχόμενα και σημειώνονται κοινά ή διαφοροποιημένα θεωρητικά στοιχεία, ορολογίες, μουσικά παραδείγματα κ.ά.

Τίτλος: Πηγές της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας (ιδ΄-ιη΄ αι.) (Ι)
(3η εβδομάδα)

Άσκηση 3

Η εξήγηση βρίσκεται στην πολύ μεγάλη σημασία του προφορικού μαθήματος, καθώς ίσως και στο ότι οι εκκλησιαστικοί μουσικοί αποκτούσαν τη μουσικοθεωρητική τους κατάρτιση σύμφωνα με την παράδοση της κλασικής θεωρίας της μουσικής. Επιπλέον, ο ψάλτης έπρεπε να κατέχει μόνο τις γνώσεις για την ανάγνωση και ερμηνεία των σημαδιών και όχι τη διδασκαλία της μελοποιίας. Για τον πρακτικό αυτό σκοπό αρκούσαν οι λιτές οδηγίες των παπαδικών.

Τίτλος: Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τις θεωρητικές πραγματείες (Ι)
(5η εβδομάδα)

Άσκηση 5.1

Οι περί σημειογραφίας, ήχων, φθορών, ρυθμού, χειρονομίας και θέσεων ενότητες.

Άσκηση 5.2
Α. Μελετήστε τις δύο περισπούδαστες θεωρητικές συγγραφές και σημειώστε τα μουσικά παραδείγματα που χρησιμοποιούν οι δύο μεγάλοι θεωρητικοί και δάσκαλοι για να τεκμηριώσουν την θεωρητική τους διδασκαλία.
Β. Παράλληλα σημειώστε και τα προσόντα που πρέπει να έχει ο καλός δάσκαλος της Ψαλτικής Τέχνης, όπως αυτά απαριθμώνται από τα ως άνω θεωρητικογραφήματα.

Τίτλος: Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τις θεωρητικές πραγματείες (ΙΙ)
(6η εβδομάδα)

Άσκηση 6
Το κεφάλαιο της σημειογραφίας και το κεφάλαιο της τροπικότητας. Στη σημειογραφική ενότητα ο λόγος ενδιατρίβει στο σχήμα, την ονομασία, την ενέργεια και την ερμηνεία, την ετυμολογία των φωνητικών και των αφώνων σημαδιών. Στο περί τροπικότητας κεφάλαιο επεξηγούνται οι έννοιες μαρτυρίες, ηχήματα, ήχος και φθορές. Σε κάποιες πραγματείες (Μανουήλ Χρυσάφη) δίνεται έμφαση και στη θεωρία των θέσεων, της πλοκής δηλ. φωνητικών και αφώνων σημαδιών και της δημιουργίας του μέλους.

Τίτλος: Η δια των ασκήσεων προγύμνασης και των μεθόδων των σημαδίων της προθεωρίας ψαλτική παιδευτική διαδικασία
(7η εβδομάδα)

Άσκηση 7
Η μορφολογία των θέσεων της μεθόδου Ιωάννου του Κουκουζέλη την κατατάσσει, σχεδόν αποκλειστικά, στο Στιχηραρικό μέλος της μελοποιίας. Στη μέθοδο εξάλλου υπάρχει σαφής αναφορά «τέλος στιχηρού εν αυτώ». Η μέθοδος αυτή του Κουκουζέλη, όπως επιβεβαιώνεται από την χειρόγραφη παράδοση, ακολουθεί την Μέθοδο των θέσεων Ιωάννου του Γλυκέος. Ο Κουκουζέλης, ως δεύτερος, παρέλαβε και διατήρησε το μείζον μέρος, τα τέσσερα πέμπτα σχεδόν, του περιεχομένου της Μεθόδου του Γλυκέος. Η Μέθοδος του Κουκουζέλη, και η άλλη του Γλυκέος, είναι οπτικομνημονική μέθοδος, αντίστοιχη με τις σημερινές οπτικοακουστικές μεθόδους εκμαθήσεως των ξένων γλωσσών. Ο ψάλτης βλέπει τη θέση και απομνημονεύει το μέλος της, όπως το υπαγορεύει η παράδοση με τους δασκάλους.

Τίτλος: Τα εποπτικά σχήματα και οι εικονογραφικές οδηγίες ως μεθοδολογικά εργαλεία στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία (Ι)
(8η εβδομάδα)

Άσκηση 8.1
Αναφέρονται ενδεικτικά τα σημάδια: κέντημα, κεντήματα, δύο απόστροφοι, δύο οξείες, σείσμα

Τίτλος: Τα εποπτικά σχήματα και οι εικονογραφικές οδηγίες ως μεθοδολογικά εργαλεία στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία (ΙΙ)
(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1

Σύμφωνα με την Μ. Αλεξάνδρου η προσπάθεια ανάγνωση του διαγράμματος ξεκινάει με τους τέσσερις μικρούς τροχούς, οι οποίοι αναφέρονται κάθε φορά σε ένα ζεύγος ήχων: πρώτους, δεύτερους, τρίτους και τέταρτους. Η ανάγνωση συνεχίζεται με τους ομόκεντρους κύκλους, ξεκινά με το μικρότερο κύκλο (ήχος α΄ και πλ. α΄) στο κέντρο και συνεχίζεται με τους υπολοίπους του διαγράμματος. Η κατεύθυνση της κυκλικής κίνησης ακολουθεί τους δείκτες του ωρολογιού. Στην κατιούσα κίνηση επιλέγουμε κάθε φορά τις μαύρες αποστρόφους, με τις κόκκινες μαρτυρίες πλαγίων ήχων, ενώ στην ανοδική επιστροφή επιλέγουμε τα μαύρα ολίγα, με τις κόκκινες μαρτυρίες κυρίων ήχων από κάτω. Αφού φθάσαμε μέχρι τον εξωτερικό κύκλο, θα επιστρέψουμε πάλι προς τα μέσα, αυτή τη φορά με αντίστροφη κατεύθυνση ανάγνωσης, δηλαδή αντίθετη προς τους δείκτες του ωρολογιού. Και πάλι, για τις κατιούσες κινήσεις θα επιλέξουμε τις μαύρες αποστρόφους με τις μαρτυρίες πλαγίων ήχων από κάτω, ενώ για την ανοδική επιστροφή, τα μαύρα ολίγα με τις μαρτυρίες κυρίων ήχων:

Τίτλος: Πηγές της ψαλτικής παιδευτικής διαδικασίας (ιθ΄- κ΄ αι.)
(10η εβδομάδα)

Α. Αναζητήστε την απάντησή σας στις σσ. LV-LVII, § 82-84 του Θεωρητικού του.

Β. Βρείτε την απάντηση στις σσ. XLVI-XLVIII, § 69-73 του Θεωρητικού του.

Τίτλος: Η ψαλτική παιδευτική διαδικασία μέσα από τα θεωρητικά συγγράμματα
(ιθ΄- κ΄ αι.)
(11η εβδομάδα)

Άσκηση 11.1

Ο επαρκής προσδιορισμός των διαστημάτων, η ακριβής καταμέτρηση του χρόνου, και ο σαφής καθορισμός της ενεργείας των σημαδιών.

Τίτλος: Η προσφορά των Μουσικών σχολών στην ψαλτική παιδευτική διαδικασία
(12η εβδομάδα)

Άσκηση 12.1

Με την καθιέρωση της νέας μεθόδου και την λειτουργία της Δ΄ Πατριαρχικής Μουσικής Σχολής η γρήγορη εκμάθηση της ψαλτικής πήρε τη θέση της πολύχρονης παιδευτικής διαδικασίας. Τούτο τεκμαίρεται και από το ακόλουθο απόσπασμα της Διακηρύξεως που απέστειλε το Οικουμενικό Πατριαρχείο, με την σύσταση του Σχολείου Μουσικής το έτος 1815, στους αρχιερείς του Θρόνου: «ώστε τον προσερχόμενον και μαθητιώντα μηδέν απαντώντα εργώδες, ή ασαφές, και δυσξύνετον, αλλά προάγεσθαι και απροσκόπτως χωρείν, τη ακραιφνεστάτη ερμηνεία και παραδόσει φωταγωγούμενον». Σκοπός αυτής της αλλαγής ήταν η ικάνωση του μαθητή να μπορεί μόνος του να διαβάζει και να μελετά όποιο μέλος θέλει, παρασημασμένο στη νέα αναλυτική σημειογραφία, και με λίγη προσπάθεια να μπορεί να το ψάλλει.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Σύγχρονη Υμνογραφία

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική και Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ340	Σύγχρονη Υμνογραφία	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Αρχιμ.Θεολόγος Αλεξανδράκης
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	5
1η Εβδομάδα Εισαγωγικά περί της έννοια της σύγχρονης υμνογραφίας	8
2η Εβδομάδα Νεώτεροι υμνογράφοι Α΄(Ευθύμιος Καββαθάς/ Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης)	10
3η Εβδομάδα Νεώτεροι υμνοφράφοι Β΄(Ιάκωβος Γκιγκίλιας/ Μεθόδιος Κοντοστάνος)	13
4η Εβδομάδα Νεώτεροι υμνογράφοι Γ΄(Μιχαήλ Κωνσταντινίδης/ Μελέτιος Γαλανόπουλος)	16
5η Εβδομάδα Νεώτεροι υμνογράφοι Δ΄(Ιάκωβος Μαλλιαρός/ Νικόδημος Βαλληνδράς/ Στέφανος Ματακούλιας)	19
6η Εβδομάδα Νεώτεροι υμνογράφοι Ε΄(Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης)	22
7η Εβδομάδα Νεώτεροι υμνογράφοι ΣΤ΄ (Κύριλλος Ρόδου/ Ιωήλ Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας)	25
8η Εβδομάδα Νεώτεροι υμνογράφοι Ζ΄ (Αθανάσιος Σιμωνοπετρίτης/ Ισιδώρα Ιεροθεΐτισσα)	45
9η Εβδομάδα Η νεώτερη υμνογραφική παραγωγή (το έργο της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου)	47
10η Εβδομάδα Κανόνες που πρέπει να διέπουν τη νεώτερη υμνογραφική παραγωγή	49
11η Εβδομάδα Προβλήματα της νεώτερης υμνογραφικής παραγωγής	51
12η Εβδομάδα Κανόνες χρήσης των εκδόσεων των Ακολουθιών από τους ψάλτες	53
13η Εβδομάδα Ανακεφαλαιωτικά συμπεράσματα	55
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	57
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	58
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	59

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το Ήθος, το Ύφος και την Παρακαταθήκη της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής Παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη» απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων.

Η πρωτοτυπία του Προγράμματος είναι πολυδιάστατη, καθώς ενώ προετοιμάζει αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξιδεικευμένο πρόγραμμα σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους βυζαντινής μουσικής, εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και καλύπτοντας- μέσα στο πλαίσιο των μουσικών σπουδών- το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της ανατολικής εκκλησιαστικής μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης, ήτοι ψαλτικής τέχνης.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται στην διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα αναλυτικής βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας (παλαιάς και νέας μεθόδου)· θεωρίας, μορφολογίας και πρακτικών εφαρμογών στην ψαλτική τέχνη· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής, ορθοφωνίας, μουσικής ανάλυσης και αισθητικής· διδασκαλίας (θεωρητικής και εργαστηριακής) της ψαλτικής τέχνης· ορθογραφίας της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· μουσικής αρμονίας στην βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας και μουσικής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· χειρόγραφης και έντυπης παράδοσης του ψαλτικού ρεπερτορίου, της βυζαντινής καλοφωνίας και της Παραδοσιακής Μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου της Ψαλτικής, που είναι το Κανονάκι. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και

ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

• Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).

• Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των μονωδών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.

• Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.

• Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.

• Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.

• Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης

Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το μάθημα της Σύγχρονης Υμνογραφίας αποτελεί την απαραίτητη επιστημονική ολοκλήρωση του γενικότερου μαθήματος της Υμνογραφίας. Το γενικότερο αυτό μάθημα καλύπτει την ιστορία και θεολογία των εκκλησιαστικών ύμνων, μέσα στο πλαίσιο της ανάγκης ολοκληρωμένης γνώσης (από πλευράς των εκπροσώπων της ψαλτικής τέχνης) των κειμένων που αποδίδονται με την επένδυση της βυζαντινής μουσικής. Όμως, από το 19^{ο} αιώνα και εξής, η εκκλησιαστική Υμνογραφία γνωρίζει μια νέα περίοδο έκφρασης, ενώ κατά τα τελευταία χρόνια αναδύονται- στην ψαλτική πράξη της Εκκλησίας- προβλήματα παραγωγής και έκδοσης νέων Ακολουθιών, τα οποία (προβλήματα) έχουν βαθύτερες παραμέτρους.

Αφετέρου, οι εκπρόσωποι της ψαλτικής τέχνης οφείλουν να γνωρίζουν και να αξιολογούν το έργο σύγχρονων Υμνογράφων, αλλά και τις προοπτικές μιας μελλοντικής υμνογραφικής παραγωγής, εάν βεβαίως θελήσουν και οι ίδιοι να ασχοληθούν με την ποιητική σύνθεση εκκλησιαστικών υμνογραφημάτων.

Η Σύγχρονη Υμνογραφία, επομένως, καλύπτει τα βιογραφικά και εργογραφικά δεδομένα σημαντικών Υμνογράφων του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα, αποτιμώντας το όλο έργο τους ως προσφορά στη λειτουργική και ψαλτική πράξη της Εκκλησίας, αλλά και εντάσσοντάς το στο

ευρύτερο εκκλησιαστικό πλαίσιο της εποχής τους. Η σύγχρονη υμνογραφική παραγωγή προσεγγίζεται (από το μάθημα) ως διδασκαλία ορισμένων ποιητικών κανόνων και εκκλησιαστικής δεοντολογίας που πρέπει να την διέπουν. Διότι, οι νέες υμνογραφικές συνθέσεις δεν πρέπει να παράγονται κατά τρόπο άκριτο, δηλαδή χωρίς να προσμετρώνται βασικά ποιητικά, θεολογικά και μουσικά προαπαιτούμενα. Στο θέμα αυτό, η διδασκαλία θα εκθέσει τους διαχρονικούς κανόνες, δίδοντας όμως την ευκαιρία διδακτικής παρέμβασης (και τοποθέτησης επί του θέματος) σημαντικών σύγχρονων εκκλησιαστικών Υμνογράφων.

Ένα άλλο κεντρικό θέμα διδασκαλίας του μαθήματος, θα αποτελέσουν τα σχετικά με τη διαδικασία έγκρισης των νέων υμνογραφημάτων από την Εκκλησίας της Ελλάδας, μέσα από εμπεριστατωμένες εισηγήσεις στην Ειδική Συνοδική Επιτροπή Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου και μέσα από τις τελικές αποφάσεις της εκάστοτε Διαρκούς Ιεράς Συνόδου. Οι εν λόγω διαδικασίες αποκαλύπτουν τόσο τη φύση, όσο και το εύρος ποικίλων προβλημάτων που εντοπίζονται στη σύγχρονη υμνογραφική παραγωγή και την έγκρισή της από την Εκκλησία της Ελλάδας. Οι εκπρόσωποι της ψαλτικής τέχνης πρέπει να γνωρίζουν τα συναφή θέματα, διότι πολλές φορές καλούνται να λάβουν αποφάσεις για τη χρήση (ή μη) νέων Ακολουθιών, οι οποίες ψάλλονται μέσα από τις λεγόμενες «φυλλάδες» αντικαθιστώντας- κατά τρόπο άκριτο- τις εγκεκριμένες εκδόσεις εκκλησιαστικών υμνογραφημάτων.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, κρίνεται σκόπιμη η διδασκαλία του μαθήματος της «Σύγχρονης Υμνογραφίας», η οποία και ανατίθεται σε Υμνογράφους Επισκόπους και άλλα εκκλησιαστικά πρόσωπα που έχουν λόγο επί του σοβαρού αυτού θέματος.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η γνώση των βιογραφικών στοιχείων και της ευρύτερης συμβολής στην εκκλησιαστική Υμνογραφία των προσώπων εκείνων που παρήγαγαν υμνογραφήματα κατά τον 19ο και 20ο αιώνα.
- Η αξιολόγηση των γενικότερων εκκλησιαστικών συνθηκών, εντός των οποίων αναπτύχθηκε η σύγχρονη υμνογραφική παραγωγή.
- Η μύηση στα ποιητικά και θεολογικά κριτήρια που πρέπει να διέπουν τη σύγχρονη υμνογραφική παραγωγή.
- Η ανάπτυξη πρωτοβουλιών προς την κατεύθυνση μιας σύγχρονης θεώρησης της συνάφειας «μελωδίας» (μουσικής σύνθεσης) και «λόγου» (ποιητικού κειμένου).
- Η γνωριμία και μαθητεία κοντά σε σημαντικούς σύγχρονους Υμνογράφους, με τη δυνατότητα προσέγγισης του έργου τους και ανταλλαγής απόψεων επί της γενικότερης προβληματικής της σύγχρονης υμνογραφικής παραγωγής.
- Η γνώση και ορθή καθοδήγηση σε θέματα χρήσης νεότερων εκδόσεων των εκκλησιαστικών υμνογραφημάτων, μέσα από τη μύηση στις εκκλησιαστικές διαδικασίες έγκρισής τους.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Εισαγωγικά περί της έννοια της σύγχρονης υμνογραφίας

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το μάθημα της Σύγχρονης Υμνογραφίας αποτελεί την απαραίτητη επιστημονική ολοκλήρωση του γενικότερου μαθήματος της Υμνογραφίας. Το γενικότερο αυτό μάθημα καλύπτει την ιστορία και θεολογία των εκκλησιαστικών ύμνων, μέσα στο πλαίσιο της ανάγκης ολοκληρωμένης γνώσης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Άνθρωποι πεφωτισμένοι θεολογικά και με ευρύτερη φιλολογική και πνευματική δράση έχουν πλούσιο υμνογραφικό έργο.

Σκοπός/Στόχοι

- Η γνωριμία και μαθητεία κοντά σε σημαντικούς σύγχρονους Υμνογράφους, με τη δυνατότητα προσέγγισης του έργου τους και ανταλλαγής απόψεων επί της γενικότερης προβληματικής της σύγχρονης υμνογραφικής παραγωγής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Η μύηση στα ποιητικά και θεολογικά κριτήρια που πρέπει να διέπουν τη σύγχρονη υμνογραφική παραγωγή.

Λέξεις Κλειδιά

Σύγχρονη υμνογραφία	Σύγχρονοι υμνογράφοι

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**
  • Πάσχος, Π. (1999), *Λόγος και Μέλος. Εισαγωγή στη βυζαντινή-λειτουργική Υμνογραφία της ορθοδόξου Εκκλησίας*. Στον τόμο τούτο εξετάζονται ποιήματα λειτουργικά, όσα δηλαδή έχουν μουσική – μέλος και ψάλλονται στη θεία λατρεία, σε τακτικές ή έκτακτες Ακολουθίες. Εξετάζονται τα υμνογραφικά είδη ως λόγος, αλλά με την προϋπόθεση ότι έχουν γραφεί με τη μουσική (είτε πάνω σε προηγούμενα μουσικά πρότυπα), για να ψάλλονται.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**
    - Τρεμπέλας, Π. (1949), *Εκλογή ορθοδόξου εκκλησιαστικής υμνογραφίας*.

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Γιατί το μάθημα της Σύγχρονης Υμνογραφίας αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της σπουδής στη Βυζαντινή Μουσική και Ψαλτική τέχνη;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 12 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Νεώτεροι υμνογράφοι Α΄ (Ευθύμιος Καββαθάς/ Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης)

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 2η εβδομάδα μελέτης προβλέπονται τα ακόλουθα θέματα :

- Ο υμνογράφος Ευθύμιος Καββαθάς
- Ο υμνογράφος Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Επίσκοπος Κυθήρων κυρός Ευθύμιος Καββαθάς. (1848-1915)

Ο κατά κόσμον Ευστάθιος Καββαθάς γεννήθηκε στη Θίσβη Λεβαδείας το 1848 Εκάρη μοναχός στην Ιερά Μονή Οσίου Σεραφείμ Δομβούς. Σπούδασε τη Θεολογία στη Θεολογική Σχολή Αθηνών και κατόπιν μετέβη γαι ευρύτερες σπουδές στα Πανεπιστήμια της Λειψίας, της Ιένας και του Έρλανγκεν της Γερμανίας. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα υπηρέτησε ως Ιεροκήρυκας στους Νομούς Μεσσηνίας, Αττικής και Βοιωτίας. Τον Μάιο του 1900 διορίστηκε Α΄ Γραμματέας της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος. Στις 8 Ιουλίου 1901 χειροτονήθηκε στον Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών Επίσκοπος Κυθήρων. Εκοιμήθη στον Ποταμό Κυθήρων στις 14 Μαρτίου 1915.

Υμνογραφικό έργο:

Ο Κυθήρων Ευθύμιος εξέδωσε το 1909 την Ακολουθία της Θεοτόκου Μυρτιδιώτισσης, την οποία είχε συνθέσει αρχικά ο Κυθήρων Σωφρόνιος Πάγκαλος το 1640 επιφέροντας κάποιες διορθώσεις. Παράλληλα έγραψε το Απολυτίκιο, το οποίο ψάλεται κατά την λιτάνευση της εικόνας της Θεοτόκου Μυρτιδιώτισσης

Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης, Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων (1874-1953).

Γεννήθηκε στην Καλαμάτα τον 1874.Εσπούδασε νομική και θεολογία. Εκάρη μοναχός στην Μονή Ζωοδόχου Πηγής Βελανιδιάς της Μεσσηνίας («Βελανιδιώτης»).Το 1924 εξελέγη Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων.

Υμνογραφικό έργο:

- Ακολουθία του αγίου νεοφανούς μάρτυρος Νικολάου του εξ Ιχθύος της Κορινθίας, Αθήνα 1930.
- Ανέκδοτος Ακολουθία του νέου οσιομάρτυρος Δαμιανού του εκ Μυριχόβου της Θεσσαλίας, Αθήνα 1930 και έκδοση Β΄1931.
- Ακολουθία του αγίου ενδόξου Οσιομάρτυρος Νικολάου του Νέου του εν Βουνένοις της Θεσσαλίας, Αθήνα 1930.
- Ακολουθία του αγίου Ιερομάρτυρος Σεραφείμ, αρχιεπισκόπου Φαναρίου και Νεοχωρίου, Αθήνα 1931.

- Ακολουθία του εν αγίοις Οσιομάρτυρος Δαμιανού του νέου του Δαμιανού του εκ Μυριχόβου της Θεσσαλίας, Αθήνα 1931
- Ακολουθία του εν αγίοις πατρός ημών Βασιλείου του εξ Αγκύρας, Αθήνα 1932
- Ακολουθία του οσίου και θεοφόρου πατρός ημών Φιλοθέου του εν τω Άθω ιερώ κοινοβίω του Διονυσίου ασκήσαντος, Βόλος 1931.

Ο Ιεζεκιήλ ήταν εκδότης και επανεκδότης παλαιότερων Ακολουθιών Αγίων της εκκλησιαστικής του περιφέρειας. Στα υμνογραφήματά του εκφράζει εξαιρετικά την ορθόδοξη πίστη και το ήθος αποδίδοντας ιδιαίτερους χαρακτηρισμούς στην Θεοτόκο την οποία συχνά αποκαλεί ως << Ζωοδόχον Πηγήν >>.

Σκοπός/Στόχοι

Οι φοιτητές θα:

- γνωρίσουν το σπουδαίο υμνογραφικό έργο του δύο σύγχρονων σπουδαίων υμνογράφων του Ε. Καββαθά και του Ι. Βελανιδιώτη.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- συνειδητοποιήσετε την προσφορά των Ε. Καββαθά και Ι. Βελανιδιώτη στην νεώτερη αγιολογία και την ιστορία της σύγχρονης υμνογραφίας.

Λέξεις Κλειδιά

Υμνογραφία	Θεοτόκος Μυρτιδιώτισσα	Οσιομάρτυς Δαμιανός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βουρλή Αθανασίου, Ελληνορθόδοξος Υμνογραφία Εικοστού Αιώνος 1900 -2000,Αθήνα 2001

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ατέση Β., Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Επίτομος επισκοπική ιστορία της Εκκλησίας της Ελλάδος από του 1833 μέχρι σήμερον, τα, Β΄, εν Αθήναις 1953,σς 199-201 και σς 188- 193

Καββαθά Ε., επισκόπου Κυθήρων ,Ακολουθία της Υπεραγίας Δεσποίνης ημών Θεοτόκου και αειπαρθένου Μαρίας της Μυρτιδιώτισσης , εν Αθήναις 1909.

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1

Ποιο είναι το σημαντικότερο υμνογράφημα του Ε. Καββαθά;

Άσκηση 2.2

Για ποιόν Άγιο, ο οποίος διακόνησε στην περιοχή της Μητρόπολής του έγραψε ακολουθία ο Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτης, Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων (1874-1953);

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 12 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Νεώτεροι υμνογράφοι Β΄ (Ιάκωβος Γκιγκίλιας/ Μεθόδιος Κοντοστάνος)

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 3η εβδομάδα μελέτης προβλέπονται τα ακόλουθα θέματα:

- Ο υμνογράφος Ιάκωβος Γκιγκίλιας
- Ο υμνογράφος Μεθόδιος Κοντοστάνος

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ιάκωβος Γκιγκίλας, Μητροπολίτης Δυρραχίου και Μητροπολίτης Μυτιλήνης (1878-1958)

Γεννήθηκε το 1878 στα Μοσχονήσια της Μ. Ασίας. Εξελέγη βοηθός Επίσκοπος Σμύρνης, με το τίτλο του Χριστουπόλεως (1908).Το 1911 εξελέγη επίσκοπος Δυρραχίου Αλβανίας με ευεργετικά αποτελέσματα στο ποίμνιο του ελληνισμού της Αλβανιάς. Το 1925 (και αφού είχε εκδιωθεί από την Αλβανία από τους Ιταλούς κατακτητές), εξελέγη Μητροπολίτης Μυτιλήνης και συνέβαλλε στην αποκατάσταση των προσφύγων.

Υμνογραφικό έργο:

- Ασματική Ακολουθία του αγίου ενδόξου ιερομάρτυρος Αστίου, επισκόπου Δυρραχίου, Κωνσταντινούπολη 1918
- Ασματική ακολουθία του αγίου Νεομάρτυρος Θεοδώρου του Βυζαντίου, Μυτιλήνη 1958

Το υμνογραφικό του έργο εξυπηρέτησε άρτια τις τοπικές λειτουργικές ανάγκες των μητροπόλεων του και η εκτύπωση των στίχων των προσομοίων τροπαρίων του κανόνος του Αγίου Αστίου είναι εγκεκριμένη από τη Μ.Τ.Χ.Ε.

Μεθόδιος Κοντοστάνος, Μητροπολίτης Κερκύρας (1881-1972)

Γεννήθηκε στην Κέρκυρα (1881).Εμόνασε στην Κέρκυρα και το 1908 χειροτονήθηκε Διάκονος.Υπηρέτησε σε διάφορους τόπους ως εφημέριος, εκπαιδευτικός και ιεροκήρυκας.

Υμνογραφικό έργο:

- Ακολουθία της Υπεραγίας Θεοτόκου-Αγίας Σκέπης.
- Ασματική Ακολουθία και Βίου της αγίας Θεοστέπτου βασιλίδος Θεοδώρας της Αυγούστης.
- Εγκώμιον εις τον άγιον Αρσένιον.

Σκοπός/Στόχοι

Οι φοιτητές θα:

- γνωρίσουν το σπουδαίο υμνογραφικό έργο του δύο σύγχρονων σπουδαίων υμνογράφων του Ι. Γκιγκίλια και του Μ Κοντοστάνου.
- θα αντιληφθούν τις δογματικές και ηθικές έννοιες των ύμνων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Κατανοείτε τους ύμνους που εγκωμιάζουν τα βασικά σημεία της ζωής του Αγίου Αστίου και του αγίου Νεομάρτυρος Θεοδώρου του Βυζαντίου
- βιώσετε τους ύμνους ως πνευματική τροφή πίστης και ήθους .

Λέξεις Κλειδιά

Υμνογραφία	Ιερομάρτυς Ά-στιος	Αγία Σκέπη

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βουρλή Αθανασίου, Ελληνορθόδοξος Υμνογραφία Εικοστού Αιώνος 1900 -2000,Αθήνα 2001 (Αναφορά στο έργο των κορυφαίων συγχρόνων υμνογράφων)

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ατέση Β., Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Επίτομος επισκοπική ιστορία της Εκκλησίας της Ελλάδος από του 1833 μέχρι σήμερον, Β΄, εν Αθήναις 1953

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1

Ποια είναι τα σημαντικότερα υμνογραφήματα του Ι. Γκιγκίλια;

Άσκηση 3.2

Ποιο θέμα αναφορικά με τη Θεοτόκο ενέπνευσε τον Μεθόδιο Κοντοστάνο, Μητροπολίτη Κερκύρας και συνέγραψε ακολουθία προς τιμήν Της

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 12 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Νεώτεροι υμνογράφοι Γ΄ (Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, Μελέτιος Γαλανόπουλος)

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 4η εβδομάδα μελέτης προβλέπονται τα ακόλουθα θέματα:

Ο υμνογράφος Μιχαήλ Κωνσταντινίδης

Ο υμνογράφος Μελέτιος Γαλανόπουλος

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, Μητροπολίτης Κορινθίας –Αρχιεπίσκοπος Αμερικής (1892-1958)

Γεννήθηκε το 1892 στην Μαρώνεια της Κομοτηνής. Σπούδασε στη Χάλκη και στη Ρωσία. Διετέλεσε Πρωτοσύγκελλος της Ι. Αρχιεπισκοπής Αθηνών (επί Αρχιεπισκόπου Χ. Παπαδόπουλου).Το 1939 εξελέγη Μητροπολίτης Κορινθίας και λειτούργησε ως εθνάρχης την περίοδο της κατοχής. Το 1949 ενεθρονίσθη Αρχιεπίσκοπος Αμερικής, θέση από την οποία ανέπτυξε πλούσια εθνικοθρησκευτική δράση. Υπήρξε πολυγραφότατος και στο υμνογραφικό του έργο συνέθεσε εκτός των άλλων πλήθος τροπαρίων για την εορτή του Αποστόλου των εθνών Παύλου εξυπηρετώντας ανάγκες της μητρόπολής του.

Υμνογραφικό έργο:

- Ακολουθία του εν αγίοις πατρός ημών Μακαρίου, αρχιεπισκόπου Κορίνθου του Νοταρά.
- Τροπάρια ψαλλόμενα επί του βήματος του Γαλλίωνος στην Αρχαία Κόρινθο κατά την εορτή της 29ης Ιουνίου.

Μελέτιος Γαλανόπουλος, Μητροπολίτης Κυθήρων (1892-1972)

Γεννήθηκε το 1892 στην Μαγούλα Σπάρτης. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή Αθηνών και στην Γερμανία. Το 1916 χειροτονήθηκε Διάκονος. Το 1956 εξελέγη Μητροπολίτης Κυθήρων. Υπήρξε από τους λογιότερους ιεράρχες της Εκκλησίας μας

Υμνογραφικό έργο:

- Ασματική ακολουθία του οσίου Νίκωνος του «Μετανοείτε».
- Ακολουθία και Παρακλητικό Κανόνας του οσίου πατρός ημών Θεοδώρου του εν Κυθήροις.
- Ασματική ακολουθία οσιοπαρθενομάρτυρος Ελέσης των Κυθήρων.
- Παράκλησις εις την Παναγία την Μυρτιδιώτισσαν.

- Ακολουθία της 2ας εμφανίσεως του σημείου του Τιμίου Σταυρού στις 7 Μαΐου του 351.

Σκοπός/Στόχοι

Οι φοιτητές θα:

- γνωρίσουν το σπουδαίο υμνογραφικό έργο δύο σύγχρονων σπουδαίων υμνογράφων του Μιχαήλ Κωνσταντινίδη και Μελέτιου Γαλανόπουλου

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορούν να: συνειδητοποιήσουν μέσω των ύμνων του Κορινθίας Μιχαήλ Κωνσταντινίδη την οικουμενικότητα του αποστολικού κηρύγματος του Παύλου και τον θεολογικό λόγο των τροπαρίων της διακόνου Φοίβης.

Λέξεις Κλειδιά

υμνογραφία	Απ. Παύλος	Νίκων «Μετανοείτε»

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βουρλή Αθανασίου, Ελληνορθόδοξος Υμνογραφία Εικοστού Αιώνος 1900 -2000,Αθήνα 2001

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ατέση Β., Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Επίτομος επισκοπική ιστορία της Εκκλησίας της Ελλάδος από του 1833 μέχρι σήμερον, τα, Β΄, εν Αθήναις 1953

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1

Για ποιόν Άγιο συνέγραψε ακολουθία ο Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, Μητροπολίτης Κορινθίας (1892-1958);

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: Περίπου 12 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Νεώτεροι υμνογράφοι Δ΄ (Ιάκωβος Μαλλιαρός, Νικόδημος Βαλληνδράς, Στέφανος Ματακούλιας)

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 5η εβδομάδα μελέτης προβλέπονται τα ακόλουθα θέματα :

- Ο υμνογράφος Ιάκωβος Μαλλιαρός
- Ο υμνογράφος Νικόδημος Βαλληνδράς
- Ο υμνογράφος Στέφανος Ματακούλιας

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ιάκωβος Μαλλιαρός, Νικόδημος Βαλληνδράς, Μητροπολίτης Μηθύμνης (1911-1984)

Γεννήθηκε το 1911 στο Πλωμάρι Λέσβου. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή Αθηνών. Το 1937 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και το 1965 Μητροπολίτης Μηθύμνης.

Υμνογραφικό έργο:

- Παρακλητικός Κανών εις τον Άγιον Απόστολον και Ευαγγελιστήν Ιωάννην τον Θεολόγον.
- Κανών εγκωμιαστικός του βίου και των συγγραμμάτων του Οσίου Πατρός ημών Νικοδήμου του Αγιορείτου.
- Ακολουθία του αγίου Νεομάρτυρος Πολυδώρου.
- Κανών ικετήριος είς τον άγιον Ιερομάρτυρα Αντύπα, Επίσκοπο Περγάμου.
- Παρακλητικός Κανόνας στους νεοφανείς Αγίους Ραφαήλ, Νικόλαον και Ειρήνην.

Νικόδημος Βαλληνδράς, Μητροπολίτης Πατρών (1915-

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1915.Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή Αθηνών.Το 1939 χειροτονήθηκε Διάκονος, το 1965 εξελέγη Μητροπολίτης Ζιχνών και Νευροκοπίου και το 1974 Μητροπολίτης Πατρών.

Υμνογραφικό έργο:

- Ασματική Ακολουθία του αγίου Ιερομάρτυρος Λεωνιδίου, επισκόπου Αθηνών.
- Ασματική ακολουθία του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου.
- Ασματική ακολουθία της αγίας ισαποστόλου Φοίβης της Διακόνου.
- Ασματική ακολουθία επι τη εις Πάτρας επαναφορά της τιμίας κάρας του αγίου αποστόλου Ανδρέου του Πρωτοκλήτου.
- Ασματική ακολουθία επι τη επανακομιδή του σεπτού σκηνώματος του οσίου πατρός ημών Σάββα του ηγιασμένου από Βενετίας εις την ομώνυμον ιεράν Λάυραμ τη 25η Οκτωβρίου 1965.

Στέφανος Ματακούλιας, Μητροπολίτης Τριφυλίας και Ολυμπίας (1915-)

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1915 και σπούδασε στη Θεολογική Σχολή.Το 1941 χειροτονήθηκε Διάκονος και το 1960 εξελέγη Μητροπολίτης Τρυφυλίας και Ολυμπίας.

Υμνογραφικό έργο:

- Ακολουθία της Υπεραγίας Δεσποίνης ημών Θεοτόκου, Ζωοδόχου Πηγής, της Επιταλιωτίσσης.
- Παρακλητικός Κανών εις τον άγιον Νεκτάριον Πενταπόλεως.
- Ακολουθία ευγνώμονος αναμνήσεως εξαισίου θαύματος του Αγίου ενδόξου ιερομάρτυρος Χαραλάμπους, εν Φιλιατροίς Μεσσηνίας.
- Ακολουθία της αγίας ενδόξου Παρθενομάρτυρος Λουκίας.

Σκοπός/Στόχοι

Οι φοιτητές να γνωρίσουν το σπουδαίο υμνογραφικό έργο των Ι. Μαλλιαρού, Ν. Βαλληνδρά, Στ. Ματακούλια)

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορούν να:

αντιληφθούν την συμβολή των σύγχρονων υμνογράφων στην ανάδειξή των νεοφανών Οσίων και Αγίων και στον εμπλουτισμό των Μηναίων της Εκκλήσίας.

Λέξεις Κλειδιά

Άγιος Ιωάννης Θεολόγος.	Άγιος Ιερομάρτυρας Αντύπας	Θεοτόκος, Ζωοδόχος Πηγή, της Επιταλιωτίσσης.	Ιερομάρτυρας Λεωνιδιος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

213. Βασικό Υλικό

Βουρλή Αθανασίου, Ελληνορθόδοξος Υμνογραφία Εικοστού Αιώνος 1900 -2000,Αθήνα 2001

214. Συμπληρωματικό Υλικό

Ατέση Β., Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Επίτομος επισκοπική ιστορία της Εκκλησίας της Ελλάδος από του 1833 μέχρι σήμερον, τα, Β΄, εν Αθήναις 1953.

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1

Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του υμνογραφικού έργου του Ι.Μαλλιαρού, Μητροπολίτη Μηθύμνης (1911-1984) και για ποιον ευαγγελιστή συνέγραψε παρακλητικό Κανόνα ;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Άσκηση 5.2

Ποιος υμνογράφος σύγχρονος έκανε ασματική ακολουθία επι τη εις Πάτρας επαναφορά της τιμίας κάρας του αγίου αποστόλου Ανδρέου του Πρωτοκλήτου.

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Νεώτεροι υμνογράφοι Ε΄ (Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης 1905 - 1991)

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη:

Στην 6η εβδομάδα μελέτης προβλέπονται τα ακόλουθα θέματα :

Ο υμνογράφος Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις:

Ο Μοναχός Γεράσιμος ο Μικραγιαννανίτης (5 Σεπτεμβρίου 1905 - 7 Δεκεμβρίου 1991) και κατά κόσμον Αναστάσιος - Αθανάσιος ήταν σύγχρονος υμνογράφος. Γεννήθηκε στην Δρόβιανη της Βορείου Ηπείρου. Με το τέλος του δημοτικού σχολείου ο έφηβος πλέον Αναστάσιος έμελλε να εγκατασταθεί στον Πειραιά. Στην νέα του διαμονή συνέχισε τις σπουδές του στο γυμνάσιο. Ο ζήλος του για τα γράμματα εντυπωσιακός. Στην Αθήνα καλλιέργησε την σκέψη να γίνει μοναχός στο Άγιο Όρος το 1923.Ο μοναχός Γεράσιμος, προσαρμοσμένος πλήρως στην νέα του ζωή, αποτέλεσε πρότυπο υπακοής, ταπεινώσεως και κάθε αρετής. Κατά την διάρκεια της ζωής του, του ανατέθηκαν μοναχικά διακονήματα. Διετέλεσε βιβλιοθηκάριος και τυπικάρης του Κυριακού της σκήτης Αγίας Άννης. Ως βιβλιοθηκάριος μάλιστα ασχολήθηκε με την σύνταξη και δημοσίευση καταλόγου των χειρογράφων κωδίκων της βιβλιοθήκης της σκήτης. Με την ιδιότητα αυτή βοήθησε πολλούς επιστήμονες στην εύρεση και απόκτηση αντιγράφων των χειρογράφων. Ο ίδιος συνέταξε αξιόλογες μελέτες και άρθρα. Ο Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης είναι μια από τις σπάνιες περιπτώσεις υμνογράφων, που το μεγαλύτερο μέρος του έργου του χρησιμοποιήθηκε αμέσως στην λειτουργική ζωή της Εκκλησίας. Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος του έργου είναι προσιτό, παρά το γεγονός ότι ένα μικρό μόλις τμήμα του έχει εκδοθεί. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι πολλές ακολουθίες κυκλοφορούν ευρύτατα σε δακτυλογραφημένα φωτοαντίγραφα. Αλλά και την ίδια την υμνογραφία την θεωρεί προέκταση της προσευχής, κοινωνία με τον Θεό και τους αγίους: «Έχω τον άγιο μπροστά. Γι' αυτό και δεν θέλω επικοινωνία με κανέναν. Η υμνογραφία, η πνευματική αυτή εργασία, είναι ένωση της ψυχής μετά του Θεού• είναι μία θαυμασία προσευχή• είναι μία μεταρσίωσις του νοός• είναι μία μυστική θεωρία• είναι ένα μυστήριον, που δεν ερμηνεύεται και με λόγους δεν εξωτερικεύεται. Η υμνογραφία είναι η υπάτη φιλοσοφία. Δεν εκφράζεται με αυτά τα λόγια. Πρέπει κανείς να την δοκιμάσει για να την αισθανθεί». Τρεις είναι οι βασικές ιδιότητες του υμνογράφου Γερασίμου, που τον καθιέρωσαν στην παγκόσμια ορθόδοξη εκκλησιαστική συνείδηση.Η πρώτη είναι η χαρισματική του έμπνευση, την οποία έθεσε στη διακονία της εκκλησιαστικής ποιήσεως. Η δεύτερη είναι η προσήλωσή του στην παράδοση, της οποίας ανεδείχθη υπέρμαχος. Γαλουχήθηκε από τα νάματα της ορθοδόξου πατερικής παραδόσεως και εμπότισε το χάρισμά του με τα ευώδη αρώματα των εξαισίων μνημείων του ποιητικού λόγου των αρχαίων της Εκκλησίας υμνογράφων. Η τρίτη υμνογραφική του ιδιότητα είναι η πληθωρική έκχυση της πολλαπλής αγάπης του στους αγίους και κυρίως στην Υπεραγία Θεοτόκο. Σύμφωνα με τον υμνογράφο, ο ρόλος των αγίων λειψάνων είναι σωτηριολογικός για τον άνθρωπο, γιατί αποτελούν αισθητά

σημεία της παρουσίας τους στην ιστορία και διακονούν την κοινωνία των πιστών με τον Χριστό. Τα άγια λείψανα παρέχουν «ὀσμήν οὐράνιον… τοῖς πιστοῖς» και εκφράζουν την ελπίδα της αναστάσεως και ο Γεράσιμος ονομάζει τα άγια λείψανα «κιβωτόν ἁγιάσματος».

Απεβίωσε στις 7 Δεκεμβρίου 1991. Το πλούσιο υμνογραφικό του έργο υπολογίζεται σε περισσότερες από 2000 ιερές ακολουθίες. Τον σπουδαίο αυτόν Υμνογράφο της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας στις 28 Δεκεμβρίου 1968 ετίμησε με αργυρό μετάλλιο η Ακαδημία Αθηνών.

Υμνογραφικό έργο (ενδεικτικά):

- Ἱερὰ ἀκολουθία καὶ Βίος τῆς ἁγίας ἐνδόξου παρθενομάρτυρος Γλυκερίας, πολιούχου Γαλατσίου Ἀθηνῶν. (Τῆς μνήμης αὐτῆς τελουμένης τὴν 13ην Μαΐου).
- Ὁσία Θεοκτίστη ἡ Λεσβία. Ἀισματικὴ Ἀκολουθία ὑπὸ τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ ὑμνογράφου Γερασίμου Μικραγιαννανίτου. Μυτιλήνη 1957.
- ἈΙσματική ἀκολουθία τῆς εὑρέσεως τῶν τιμίων λειψάνων τοῦ μεγαλομάρτυρος και θαυματουργοῦ ἁγίου Ἐφραίμ. Μεγάλος Ἑσπερινός, προσόμοιο β΄.

Σκοπός/Στόχοι:

Οι φοιτητές να γνωρίσουν το σπουδαίο υμνογραφικό του υμνογράφου Γεράσιμου Μικραγιαννανίτης

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα:

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορουν:

να συνειδητοποιήσουν την σωτηριολογική και θεολογική διάσταση της υμνογραφίας.

Λέξεις Κλειδιά

προσευχή	Μεγα μυστήριο	Οσία Θεοκτίστη

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

215. Βασικό Υλικό

"Γέροντας Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης, Μία σύγχρονη μορφή του Αγίου Όρους" - Χρυσοστόμου Γεωργίου αρχιμ , Βέροια 2001

Συμπληρωματικό Υλικό

216. Χριστοδούλου, Μητροπολίτου Δημητριάδος, «Υμνογράφος Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης: Μια οικουμενική μορφή», Ύμνήτωρ, έκδ. Ιερά Μητρόπολις Βεροίας Ναούσης και Καμπανίας, Βέροια 2001, σσ. 43-51**.**

217. «Υμνηπόλος ερασμιος», Ο Υμνογράφος της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Γεράσιμος Μοναχός Μικραγιαννανίτης - Πάσχου Β. Π., Άγιον Όρος 1992.

218. "Γεράσιμος Μοναχός Μικραγιαννανίτης Υμνογράφος της Με-γάλης του Χριστού Εκκλη-σίας"-Θεοκλήτου Διονυσιάτου μοναχού, Θεσσαλονίκη 1997.
219. "Ο Υμνογράφος Γεράσιμος Μοναχός Μικραγιαννανίτης και οι Ακολουθίες του σε Αγί-ους της Θεσσαλονίκης" - Χρυσοστόμου Γεωργίου αρχιμ., Θεσσαλονίκη 1995.

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες:

Άσκηση 6.1

Ποιες είναι οι βασικές ιδιότητες του υμνογράφου Γερασίμου, που τον καθιέρωσαν στην παγκόσμια ορθόδοξη εκκλησιαστική συνείδηση

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Νεώτεροι υμνογράφοι ΣΤ΄ (Κύριλλος Ρόδου/ Ιωήλ Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας)

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 7η εβδομάδα μελέτης προβλέπονται τα ακόλουθα θέματα :

- Ο υμνογράφος Κύριλλος Μητροπολίτης Ρόδου
- Ο υμνογράφος Ιωήλ Μητροπολίτης Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας)

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Μητροπολίτης Ρόδου Κύριλλος

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος (κατά κόσμον Κωνσταντίνος Κογεράκης), γεννήθηκε στην Κουμάσα Μονοφατσίου Ηρακλείου στις 2 Ιουλίου 1964.
Τις εγκύκλιες σπουδές του περάτωσε στο Ηράκλειο της Κρήτης.
Σπούδασε Θεολογία στην Θεολογική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στην Θεολογική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στον κλάδο της Λειτουργικής. Με υποτροφία του ιδρύματος PRO ORIENTE σπούδασε Καθολική Θεολογία, στην Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου του Graz της Αυστρίας (Karlsuniversitat). Μοναχός εκάρη στην παλαίφατο και ιστορική Μονή της Αγκαράθου (17-2-1991) από τον τότε Ηγούμενο Γεννάδιο Σταυρουλάκη. Από τον αοίδιμο Αρχιεπίσκοπο Κρήτης κυρό Τιμόθεο χειροτονήθηκε Διάκονος την 23η Φεβρουαρίου 1991 και Πρεσβύτερος την 16η Αυγούστου 1995. Την ίδια ημέρα ελαβε το οφίκκιο του Αρχιμανδρίτη. Υπηρέτησε ως Αρχιδιάκονος του αοιδίμου Μητροπολίτου Αυστρίας κυρού Μιχαήλ (1991–1995). Διετέλεσε Ιεροκήρυκας της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης (1995–2000) και Διευθυντής του Ραδιοφωνικού Σταθμού αυτής (1996-2000). Το έτος 2000 ονομάστηκε από τον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Κρήτης κυρό Τιμόθεο Πρωτοσύγκελλος της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Την 20η Απριλίου του έτους 2004 εξελέγη από την Αγία και Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου Μητροπολίτης Ρόδου και χειροτονήθηκε την 25η του ιδίου μήνα (Κυριακή των Μυροφόρων) στην Ιερά Σταυροπηγιακή και Πατριαρχική Μονή Ζωοδόχου Πηγής Βαλουκλή από την Α. Θ. Παναγιότητα, τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο. Ενθρονίστηκε την 5η Ιουνίου 2004, παρουσία του εκπροσώπου της Αυτού Θειοτάτης Παναγιότητος, του Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ικονίου κ. Θεολήπτου. Ασχολήθηκε με την αρθρογραφία στον τοπικό τύπο του Ηρακλείου και σε Εκκλησιαστικά περιοδικά. Έχει συντάξει μεγάλο αριθμό Ακολουθιών Αγίων, πολλές από τις οποίες έχουν εκδοθεί σε συλλογικές ή επιμέρους εκδόσεις.

ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΣΤΟ "ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΠΑΝΑΓΙΟΝ

ΤΟΜΟΣ Α΄

1. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Νικολάου τοῦ Κουρταλιώτου τοῦ ἐν Κρήτῃ ἀσκήσαντος (σελ. 33-43).
2. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου Πατρός ἡμῶν Κοσμᾶ τοῦ Ἐρημίτου. (σελ. 47-55).
3. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί Θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Ἀνθίμου τοῦ Νέου Ἀσκητοῦ (σελ. 59-70).
4. Ἀκολουθία τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καί Ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς «Ἀντιφωνητρίας» (σελ. 73-81).
5. Ἀκολουθία τῆς εὑρέσεως ἐν Μοχῷ τῆς θαυματουργοῦ καί ἁγίας Εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου «τῆς Εὐαγγελιστρίας» (σελ. 151-159).
6. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Φιλίππου Ἐπισκόπου Γορτύνης (σελ. 197-207).
7. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Πινυτοῦ Ἐπισκόπου Κνωσοῦ (σελ. 211-219).
8. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Ἀνθίμου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Προέδρου Κρήτης τοῦ Ὁμολογητοῦ (σελ. 293-304).

ΤΟΜΟΣ Β΄

9. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί Θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Γερασίμου τοῦ Βυζαντίου τοῦ ἐν Πάτμῳ σοφωτάτου Διδασκάλου (σελ. 203-214).
10. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Λεοντίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (σελ. 267-278).
11. Ἀκολουθία τῆς Ἐπανακομιδής τῆς τιμίας Κάρας τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου καί Πανευφήμου Ἀποστόλου Τίτου, πρώτου Ἐπισκόπου Κρήτης (σελ. 281-293).
12. Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων ἐνδόξων Πέντε Κανονικῶν Παρθένων Μαρίας, Μαριάμνης, Μάρθας, Θέκλας και Ἐνναθά (σελ. 297-308).
13. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος Κυρίλλου Ἐπισκόπου Γορτύνης (σελ. 311-324).
14. Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων ἐνδόξων Νέων Ἱερομαρτύρων Γερασίμου Κρήτης, Νεοφύτου Κνωσοῦ, Ἰωακείμ Χερρονήσου, Ἱεροθέου Λάμπης, Ζαχαρίου Σητείας, Ἰωακείμ Πέτρας, Γερασίμου Ρεθύμνης, Καλλινίκου Κυδωνίας, Μελχισεδέκ Κισάμου, Καλλινίκου Διοπόλεως καί τῶν σύν αὐτοῖς ἐν Κρήτῃ μαρτυρησάντων ἐν ἔτεσιν αωκα’- αωκβ’ (σελ. 327-341).
15. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί Θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Μεθοδίου τοῦ ἐν Νηβρύτῳ Ἀσκήσαντος (σελ. 346-358).

ΤΟΜΟΣ Γ΄

16. Ἀκολουθία πάντων τῶν ἐν Κρήτῃ διαλαμψάντων Ἁγίων. (σελ. 3-15).
17. Ἀκολουθία τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί Ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς Παντανάσσης, τῆς ἐπονομαζομένης «Ὀρφανῆς» (σελ. 19-29).
18. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου νέου Ἱερομάρτυρος Μεθοδίου, Ἐπισκόπου Λάμπης (σελ. 67-77).
19. Ἀκολουθία τῶν Ὁσίων καί Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν Παρθενίου καί Εὐμενίου τῶν ἐν Κουδουμᾷ (σελ. 81-96).
20. Ἀκολουθία τῆς σεβασμίας Εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπικεκλημένης «Γαλακτοτροφούσης», τῆς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ἀγκαράθου τεθησαυρισμένης (σελ. 155-164).
21. Ἀκολουθία τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί Ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς «Ἐλεούσης» (σελ. 183-192).

22. Ἀκολουθία τῶν Ὁσίων Εὐτυχίου, Εὐτυχιανοῦ καί Κασσιανῆς τῶν Αὐταδέλφων (σελ. 218-229).
23. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Νεομάρτυρος Ματθαίου τοῦ ἐκ Γερακαρίου Ἀμαρίου καταγομένου καί ἐν Ρεθύμνῃ μαρτυρήσαντος (σελ. 218-229).
24. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 247-259).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ ΣΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΠΑΝΑΓΙΟ

1. Ἁγίου Ἀνδρέου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης. Κρητικόν Πάναγιον, τόμ. Γ’, σελ. 33-47.

2. Ἁγίου Βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ. Κρητικόν Πάναγιον, τόμ. Γ’, σελ. 354-365.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΤΡΟΠΑΡΙΑ ΣΕ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ ΤΟΥ "ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ".

Ἀπολυτίκιον Ὑπεραγίας Θεοτόκου Παληανῆς (Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Α’ σελ. 140).

Μεγαλυνάρια 3 Ὑπεραγίας Θεοτόκου Παληανῆς (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Α’ σελ. 147).

Ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ἐρημίτου (Μικρός Ἑσπερινός, Δοξαστικόν Ἑσπερίων, Ἀπολυτίκια 2, Ἐξαποστειλάριον, Μεγαλυνάρια 2) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Α’ σελ. 164-177).

Ὁσίου Γερασίμου τοῦ ἐν Κεφαλληνία (Προσόμοια 3 καί Δοξαστικόν Ἑσπερίων, Ἰδιόμελα Λυτῆς 3, Ἀπολυτίκιον, Ἰδιόμελον Ν’ Ψαλμοῦ, Α’ Κανών, Κοντάκιον, Οἶκος, Ἐξαποστειλάρια 2, Μεγαλυνάρια 2) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Α’ σελ. 237-250).

Μικρός Ἑσπερινός καί Ἀπολυτίκιον τοῦ Ὁσίου Ἀνδρονίκου τοῦ Κρητός (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Α’ σελ. 253-254).

Κανών, Ἐξαποστειλάριον, Μεγαλυνάρια 2 Τεσσάρων Νεομαρτύρων (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Α’ σελ. 270-276).

Ἀπολυτίκιον τοῦ ὁσίου Νίκωνος Μετανοεῖτε (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Α’ σελ. 311).

Ἁγίων Δέκα Μαρτύρων (Ἰδιόμελα Λυτῆς 5, Προεόρτια Καθίσματα 2, Ἐξαποστειλάριον, Μεγαλυνάρια 3) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β’ σελ. 5-17).

Ὁσίου Γεδεών τοῦ Καρακαλλινοῦ (Στοιχηρά Προσόμοια Ἑσπερίων 3, Δοξαστικόν Ἀποστίχων, Ἀπολυτίκιον, Ἐξαποστειλάριον, Δοξαστικόν Αἴνων, Μεγαλυνάριον) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β’ σελ. 22-32).

Νικηφόρου Νεομάρτυρος (Προσόμοια Ἑσπερίων 3, Προσόμοια Ἀποστίχων 3, Ἀπολυτίκιον, Κανών Β΄, Μεσώδια Καθίσματα, Ἐξαποστειλάρια, Προσόμοια Αἴνων, Μεγαλυνάριον) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β’ σελ. 49-60).

Ὑπεραγίας Θεοτόκου Μεσοπαντητίσσης (Μικρός Ἑσπερινός, Ἀπολυτίκια 2, Μεγαλυνάριον) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β’ σελ. 63-72).

Ὁσίου Νικολάου τοῦ Στουδίτου (Ἀπολυτίκιον, Κανών Β΄) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β’ σελ. 109-114).

Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἁλικιανοῦ (Κανών Β’) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β’ σελ. 124-128).

Νεομάρτυρος Μανουήλ τοῦ ἐκ Σφακίων (Μικρός Ἑσπερινός, Ἀπολυτίκιον, Κανών Β΄, Μεγαλυνάρια 2) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β’ σελ. 133-144).

Νεομάρτυρος Μύρωνος ἐξ Ἡρακλείου (Μικρός Ἑσπερινός, Ἀπολυτίκιον, Κανών Β΄, Μεγαλυνάριο) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β' σελ. 161-170).

Νεομάρτυρος Μαρίας τῆς Μεθυμοπούλας (Κανών Β΄, Μεσώδιον Κάθισμα, Ἑξαποστειλάριον, Μεγαλυνάριον) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β' σελ. 243-249.

Ὁσίου Σεργίου τοῦ Μαγίστρου (Ἀπολυτίκιον, Β' Κανών) (Κρητικόν Πανάγιον, τομ. Β' σελ. 364-370).

Ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄθῳ (3 Προσόμοια καί Δοξαστικόν Ἑσπερίων, α' Ἰδιόμελον Λιτῆς, Δοξαστικόν Ἀποστίχων, Ἀπολυτίκιον, Ἑξαποστειλάριον, Δοξαστικόν Αἴνων, Μεγαλυνάριον). Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Γ', σελ. 51-63.

Ὁσίων Γερασίμου καί Ἀκακίου τῶν νέων ἀσκητῶν (β' Κανών, Ἑξαποστειλάριον, Μεγαλυνάρια). Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Γ', σελ. 104-109.

Ἱερομάρτυρος Πέτρου τοῦ νέου, Ἐπισκόπου Κρήτης (Ἀπολυτίκιον) Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Γ', σελ. 117.

Τεσσάρων Νεομαρτύρων Μελισσουργείου Κισάμου (Ἀπολυτίκιον, β' Κανών). Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Γ', σελ. 131-136.

Μύρωνος Ἐπισκόπου Κρήτης (Ἰδιόμελον Λιτῆς, β' Κανών). Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Γ', σελ. 170, 173-179.

Μαρτύρων Δώδεκα στρατιωτῶν τῶν ἐκ Κρήτης (3 Στιχηρά Προσόμοια Ἑσπερίων, Ἀπολυτίκιον). Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Γ', σελ. 196, 199.

Νεομαρτύρων Μανουήλ καί Ἰωάννου τῶν ἐκ Σφακίων (Μικρός Ἑσπερινός, Ἀπολυτίκιον, Μεγαλυνάρια). Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Γ', σελ. 207-208, 210, 214.

Ὁσίου Χαραλάμπους τοῦ ἐν Καλυβιανῇ (β' Κανών, Μεγαλυνάρια). Κρητικόν Πανάγιον, τόμ. Γ', σελ. 268-272.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΝΤΑ ΣΤΟ "ΠΑΤΜΙΑΚΟ ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟ"[1]

1. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Νεομάρτυρος Θεοδώρου, τοῦ ἐν Ἁλικαρνασσῷ (Βουδρουμίῳ) μαρτυρήσαντος (σελ. 1-11).

2. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Νεκταρίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 91-99)

3. Ἀκολουθία τῆς Ἀνακομιδῆς τοῦ Λειψάνου τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Χριστοδούλου τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ ἐν Πάτμῳ (σελ. 113--124).

4. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Μακαρίου τοῦ Καλογερᾶ, τοῦ ἐν Πάτμῳ σοφωτάτου Διδασκάλου (σελ. 153-162)

5. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου νέου Ιερομάρτυρος Παρθενίου τοῦ ἐν Διδυμοτείχῳ ἀθλήσαντος (σελ. 165-172).

6. Ἀκολουθία τοῦ Οσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Χριστοδούλου τοῦ θαυματουργοῦ, τοῦ ἐν Πάτμῳ (σελ. 175-185).

---

[1] Κυρίλλου Κογεράκη, Μητροπολίτου Ρόδου, "ΠΑΤΜΙΑΚΟΝ ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟΝ, ἤτοι βίβλος περιέχουσα τὰς Ἀκολουθίας πάντων τῶν ἐν Πάτμῳ διαλαμψάντων καί ἐξαιρέτως τιμωμένων Ἁγίων", Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἱερά Πάτμος 2007.

7. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Γερασίμου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ἐν Πάτμῳ σοφωτάτου Διδασκάλου (σελ. 189-199).

8. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ ἐπιλεγομένου Γραβανοῦ, τοῦ ἐν Πάτμῳ ἀσκήσαντος. (σελ. 259-268).

9. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου νέου Ὁσιομάρτυρος Παχωμίου τοῦ Ρώσου, ἀθλήσαντος ἐν Ουσάκι τῆς Φιλαδελφείας (σελ. 283--292).

10. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Λεοντίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (σελ. 309-319).

11. Ἀκολουθία Πάντων τῶν ἐν Πάτμῳ διαλαμψάντων Ἁγίων (σελ. 323-332).

12. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου Προχόρου, ἑνός τῶν ἑπτά Διακόνων (σελ. 345-353)

13. Συμπληρωματικά Τροπάρια εἰς τήν Ἀκολουθίαν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (26. Σεπτεμβρίου, σελ. 25-57)

14. Συμπληρωματική Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Χαρίτωνος τοῦ Ὁμολογητοῦ (σελ. 61-71).

15. Συμπληρωματική Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου καί πανευφήμου Ἀποστόλου Θωμᾶ (σελ. 75-87)

16. Συμπληρωματική Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Ἰακώβου, ἀδελφοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (σελ. 271--280).

17. Συμπληρωματικά Τροπάρια εἰς τήν Ἀκολουθίαν εἰς τήν Ἀκολουθίαν τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Μακαρίου, Ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου τοῦ Νοταρᾶ (σελ. 244-256).

18. Συμπληρωματικά Τροπάρια εἰς τήν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καί Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου (8 Μαΐου. σελ. 295-306)

ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΝΤΑ ΣΤΟ "ΡΟΔΙΑΚΟ ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟ"[2]

1. Ἀκολουθία εἰς τήν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης "Σκιαδενῆς" (σελ. 1-14).

2. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν ἐπονομαζομένην "Σκιαδενήν" (σελ. 15-18).

3. Ἀκολουθία εἰς τήν Σύναξιν τῆς θαυματουργοῦ Εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης Φιλερήμου (σελ. 19-26).

4. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν ἐπονομαζομένην "Φιλέρημον" (σελ. 27-30).

5. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Ὁσιομάρτυρος Μαλαχίου τοῦ Λινδίου, τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις μαρτυρήσαντος (σελ. 31-40).

5. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον ἔνδοξον νέον Ὁσιομάρτυρα Μαλαχίαν τόν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀθλήσαντα (σελ. 41-44).

6. Οἶκοι Εἰκοσιτέσσαρες εἰς τόν Ἅγιον νέον Ὁσιομάρτυρα Μαλαχίαν τόν Λίνδιον (σελ. 45-48).

---

[2] Κυρίλλου Κογεράκη, Μητροπολίτου Ρόδου, "ΡΟΔΙΑΚΟΝ ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟΝ, ἤτοι βίβλος περιέχουσα τὰς ἱεράς Ἀκολουθίας τῶν ἐν Ρόδῳ Ἁγίων, ὡς καί τῶν ἱερῶν Συνάξεων τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐξαιρέτως τιμωμένων Εἰκόνων τῆς Θεομήτορος", Ρόδος 2011.

7. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Νεομάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου, τοῦ ἐν Ρόδῳ ἀθλήσαντος (σελ. 46-60).

8. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον Νεομάρτυρα Κωνσταντῖνον τόν Ὑδραῖον τὸν ἐν Ρόδῳ ἀθλήσαντα (σελ. 61-64).

9. Οἶκοι Εἰκοσιτέσσαρες εἰς τόν Ἅγιον Νεομάρτυρα Κωνσταντῖνον τόν Ὑδραῖον τὸν ἐν Ρόδῳ ἀθλήσαντα (σελ. 65-68).

10. Ὀκτώηχοι Κανόνες εἰς τόν Ἅγιον Νεομάρτυρα Κωνσταντῖνον τόν Ὑδραῖον τὸν ἐν Ρόδῳ ἀθλήσαντα (σελ. 69-82).

11. Συμπληρωματική Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Κλήμεντος Ἐπισκόπου Ἀγκύρας καί Ἀγαθαγγέλου (σελ. 95-105).

12. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Μαλετίου τοῦ ἐν Ὑψενῇ (σελ. 107-118),

13. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ὅσιον καί θεοφόρον Πατέρα ἡμῶν Μελέτιον τόν ἐν Ὑψενῇ (σελ. 119-122).

14. Οἶκοι Εἰκοσιτέσσαρες εἰς τόν Ὅσιον καί θεοφόρον Πατέρα ἡμῶν Μελέτιον τόν ἐν Ὑψενῇ (σελ. 123-126).

15. Ἀκολουθία εἰς τήν Ἀνάμνησιν τῆς ἐλεύσεως καί εὑρέσεως τῆς Εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης "Τσαμπίκας" (σελ. 127-132).

16. Ἀκολουθία Συνάξεως Πάντων τῶν ἐν Ρόδῳ Ἁγίων (σελ. 133-140).

17. Ἀκολουθία εἰς τήν Σύναξιν τῆς Εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης "Τσαμπίκας" (σελ. 141-150).

18. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν ἐπονομαζομένην "Τσαμπίκαν" (σελ. 151-154).

19. Ἀκολουθία εἰς τήν Σύναξιν τῆς Εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης "Ὑψενῆς" (σελ. 155-164).

20. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν ἐπονομαζομένην "Ὑψενήν" (σελ. 165-168).

21. Ἀκολουθία εἰς τήν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς "Ζωοδόχου Πηγῆς" καί τῆς θαυματουργοῦ Εἰκόνος αὐτῆς τῆς ἐπονομαζομένης "Φανερωμένης" (σελ. 169-181).

22. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν ἐπονομαζομένην "Φανερωμένην" (σελ. 182-185).

23. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Νεομάρτυρος Νικήτα τοῦ Νισυρίου (σελ. 187-196).

24. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον ἔνδοξον Νεομάρτυρα Νικήταν τόν Νισύριον (σελ. 197-200).

25. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως (σελ. 201-214).

26. . Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον Ἱερομάρτυρα Κύριλλον τόν Λούκαριν (σελ. 215-218).

27. Οἶκοι Εἰκοσιτέσσαρες εἰς τόν Ἅγιον Ἱερομάρτυρα Κύριλλον τόν Λούκαριν (σελ. 219-222).

28. Ἀκολουθία εἰς τήν Σύναξιν τῆς Εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί Ἀειπαρθένου Μαρίας, τῆς ἐπονομαζομένης "Παντανάσσης" (σελ. 223-230).

29. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν ἐπονομαζομένην "Παντάνασσαν" (σελ. 231-234).

30. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου καί πανευφήμου Ἀποστόλου Σίλα (σελ. 235-244).

31. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον Ἀπόστολον Σίλαν (σελ. 245-248).

32. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Ἱερομάρτυρος Εὐθυμίου, Μητροπολίτου Ρόδου (σελ. 249-257).

33. Ἀκολουθία εἰς τήν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης "Καθολικῆς" (σελ. 259-268).

34. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν "Καθολικήν" (σελ. 269-272).

35. Ἀκολουθία Προεόρτιος τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Φανουρίου τοῦ Νεοφανοῦς (σελ. 273-277).

36. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Φανουρίου τοῦ Νεοφανοῦς (σελ. 279-290).

37. Ἀκολουθία Μεθέορτος τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Φανουρίου τοῦ Νεοφανοῦς (σελ. 291-294).

38. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον Μεγαλομάρτυρα καί θαυματουργόν Φανούριον τόν Νεοφανῆ (σελ. 295-298).

39. Οἶκοι Εἰκοσιτέσσαρες εἰς τόν Ἅγιον Μεγαλομάρτυρα καί θαυματουργόν Φανούριον τόν Νεοφανῆ (σελ. 299-302).

40. Ὀκτώηχοι Κανόνες εἰς τόν Ἅγιον Μεγαλομάρτυρα καί θαυματουργόν Φανούριον τόν Νεοφανῆ (σελ. 303-316).

ΣΥΜΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ ΕΚΔΟΘΕΙΣΑΙ ΣΤΟΝ ΤΟΜΟ "ΑΣΜΑΤΙΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ".

Συμπληρωματική Ἀκολουθία:

1. Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Νικήτα (15 Σεπτεμβρίου)

2. Ὁσίου καί Ὁμολογητοῦ Χαρίτωνος (28 Σεπτεμβρίου)[3]

3. Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ, Ἐπισκόπου τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας (30 Σεπτεμβρίου)

4. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ (6 Ὀκτωβρίου)[4]

5. Ἁγίων Μαρτύρων Πρόβου, Ταράχου καί Ἀνδρονίκου (Ὀκτωβρίου 12).

6. Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Λουκιανοῦ (15 Ὀκτωβρίου).

7. Ἁγίου Μάρτυρος Λογγίνου τοῦ Ἑκατοντάρχου (Ὀκτωβρίου 16)

8. Ἁγίων Μαρτύρων Ἀκινδύνου, Πηγασίου, Ἀφθονίου, Ἐλπιδοφόρου καί Ἀνεμποδίστου (2 Νοεμβρίου).

9. Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας (12 Νοεμβρίου)

10. Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ, Ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας (17 Νοεμβρίου)

11. Ἁγίου Ἀμφιλοχίου, Ἐπισκόπου Ἰκονίου (23 Νοεμβρίου)

12. Ἁγίου Ὁσιομάρτυρος Στεφάνου τοῦ Νέου (28 Νοεμβρίου)

13. Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας (4 Δεκεμβρίου)

---

[3] Ἐξεδόθη καί στό Πατμιακό Λειμωνάριο (σελ. 61-75).
[4] Ἐξεδόθη καί στό Πατμιακό Λειμωνάριο (σελ. 75-87).

14. Ἁγίας Μάρτυρος Σεβαστιανοῦ (18 Δεκεμβρίου)

15. Ἁγίων Νηπίων (28 Δεκεμβρίου)

16. Ἁγίου Σιλβέστρου, Πάπά Ρώμης (2 Ἰανουαρίου)

17. Ἁγίου Γρηγορίου Ἐπισκόπου Νύσσης (10 Ἰανουαρίου)

18. Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου (8 Φεβρουαρίου)

19. Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος (17 Φεβρουαρίου)

20. Ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Τριχινᾶ (20 Ἀπριλίου)

21. Ὁσίας Ἐλισάβετ τῆς θαυματουργοῦ (24 Ἀπριλίου)

22. Ἁγίας Μάρτυρος Πελαγίας τῆς παρθένου (4 Μαίου)

23. Δικαίου Ἰώβ τοῦ πολυάθλου (6 Μαίου)

24. Ἁγίου Νικηφόρου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (2 Ἰουνίου)

25. Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Μεθοδίου, Ἐπισκόπου Πατέρων (20 Ἰουνίου)

26. Ἁγίου Μάρτυρος Ὑακίνθου τοῦ Κουβικουλαρίου (3 Ἰουλίου)

27. Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Κυριακῆς (7 Ἰουλίου)

28. Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Φωκᾶ (23 Ἰουλίου)

29. Ἁγίας Παρθενομάρτυρος Χριστίνης (24 Ἰουλίου)

30. Ἁγίας Ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς (26 Ἰουλίου)

31. Ἁγίου Προφήτου Σαμουήλ (20 Αὐγούστου)

32. Ὁσίου Μωσέως τοῦ Αἰθίοπος (28 Αὐγούστου)

1. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον Μεγαλομάρτυρα Νικήταν

2. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν ὅσιον Χαρίτωνα

3. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον Ἰωάννη τόν Ἐλεήμονα

4. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ἁγίαν Μάρτυρα Πελαγίαν τήν Παρθένον

ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ:

1. Ἀκολουθία, Παρακλητικός Κανών, Εἰκοσιτέσσαρες Οἴκοι (Χαιρετισμοί) καί Ἐγκώμια εἰς τήν Ἁγίαν Παρθενομάρτυρα Εἰρήνην (5 Μαίου)[5]

2. Ἀκολουθία, Παρακλητικός Κανών, Εἰκοσιτέσσαρες Οἴκοι (Χαιρετισμοί) καί Ἐγκώμια εἰς τόν Ἅγιον Μεγαλομάρτυρα Νικήταν (15 Σεπτεμβρίου) [6]

3. Ἀκολουθία καί Παρακλητικός Κανών Παναγίας Καμαριανῆς (Τετάρτη Μεσοπεντηκοστῆς)[7]

---

[5] Ἀρχιμ. Κυρίλλου Κογεράκη, "Ἀκολουθίαι τῆς Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Εἰρήνης", Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Εἰρήνης Κρουσῶνος, Ἡράκλειον 2003.
[6] Ἀρχιμ. Κυρίλλου Κογεράκη, "Ἅγιος Μεγαλομάρτυς Νικήτας, Ἀκολουθίαι καί Ἁγιολογικά κείμενα", Ἔκδοσις Ἱεροῦ ἐνοριακοῦ Ναοῦ Ἁγίου Εὐγενίου Ἡρακλείου, Ἡράκλειον 2003.
[7] Ἀρχιμ. Κυρίλλου Κογεράκη, "Παναγία ἡ Καμαριανή, Ἀκολουθία καί Παρακλητικός Κανών", Ἔκδοσις Ἱεροῦ ἐνοριακοῦ Ναοῦ Παναγίας Καμαριανῆς Ἁλικαρνασσοῦ Ἡρακλείου, Ἡράκλειον 2003.

4. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν ἡμῶν Θεοτόκον τήν Κυρίαν "Παληανήν"[8]

5. Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν ἡμῶν Θεοτόκον "Παναγίαν Σπηλιανήν"[9].

6. Ἀκολουθία τῆς Συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Εἰκόνος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης "Κιτρινοπετριτίσσης".[10]

7. Κανών Παρακλητικός εἰς τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τήν "Μαχαιριώτισσαν".[11]

8. Ἀκολουθία, Παρακλητικός Κανών, Εἰκοσιτέσσαρες Οἴκοι (Χαιρετισμοί) καί Ἐγκώμια εἰς τόν Ἅγιον Νεομάρτυρα Γεώργιον τόν Πασγιάνον (14 Φεβρουαρίου)[12]

9. Προεόρτιος Ἀκολουθία, Ἀκολουθία, Μεθέορτος Ἀκολουθία, Παρακλητικός Κανών, Εἰκοσιτέσσαρες Οἴκοι (Χαιρετισμοί), Ἐγκώμια καί Ἐκλογή εἰς τόν Ἅγιον Ἱερομάρτυρα Κύριλλον τόν Λούκαριν, Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως (27 Ἰουνίου)[13].

10. Ἀκολουθία Ἰωακείμ τοῦ Πάνυ, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας[14]

11. Ἀκολουθία, Παρακλητικός Κανών, Εἰκοσιτέσσαρες Οἴκοι (Χαιρετισμοί) καί Ἐγκώμια εἰς τόν Ἅγιον Μελέτιον τόν Πηγᾶν, Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας (13 Ὀκτωβρίου).[15]

12. Ἀκολουθία καί Παρακλητικός Κανών Ἁγίου Γερασίμου τοῦ Παλλαδᾶ, Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.[16]

13. Ἀκολουθία Ἁγίας Παρθενομάρτυρος Λουκίας (6 Ἰουλίου).[17]

14. Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Ἀκακίου τοῦ ἐν τῇ Κλίμακι (26 Νοεμβρίου).[18]

15. Ἀκολουθία τῆς Ὁσίας Μητρός ἡμῶν Μελοῦς τῆς ἐν Βουρρίνῃ τῆς Κῶ ἀσκησάσης.[19]

16. Ἀκολουθία τῆς Ὁσίας Μητρός ἡμῶν Εὐανθίας (1 Σεπτεμβρίου).[20]

17. Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Δημητρίου, Εὐανθίας καί Δημητριανοῦ (11 Σεπτεμβρίου).[21]

---

[8] Ἀρχιμ. Κυρίλλου Κογεράκη, "Ἡ Κυρία Παληανή, Ἀκολουθία καί Παρακλητικός Κανών", Ἔκδοσις ἱερᾶς Μονῆς Παληανῆς, Ἡράκλειον 2004.
[9] Παρακλητικός Κανών εἰς τήν Ὑπεραγίαν ἡμῶν Θεοτόκον "Παναγίαν Σπηλιανήν", Ἔκδοσις ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Σπηλιανῆς Νισύρου, Ἀθῆναι 2013.
[10] Ἐξεδόθη ἀπό τήν ἱερά Μονή Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Βουνοῦ. Ἔτος 2012
[11] Ἐξεδόθη στό "Ἀνθολογία Ἀσματικῶν Ἀκολουθιῶν", Ἔκδοσις ἱερᾶς Μονῆς Μαχαιρᾶ (Κύπρου), 2001.
[12] Κυρίλλου Κογεράκη Μητροπολίτου Ρόδου, "Ἀκολουθίαι τοῦ Ἁγίου Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Πασγιάνου", Ἔκδοσις ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος Πλαγιᾶς, Λέσβος 2006.
[13] Κυρίλλου Κογεράκη Μητροπολίτου Ρόδου, " Ἅγιος Κύριλλος ὁ Λούκαρις, Ἀκολουθίαι καί Βίος", Ἔκδοσις Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Ἀθῆναι 2010.
[14] Κυρίλλου Κογεράκη Μητροπολίτου Ρόδου, " Ἅγιος Ἰωακείμ ο Πάνυ, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Ἀκολουθία καί Βίος", Ἔκδοσις Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Ἀθῆναι 2009.
[15] Κυρίλλου Κογεράκη Μητροπολίτου Ρόδου, " Ἅγιος Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Ἀκολουθίαι καί Βίος", Ἔκδοσις Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Ἀθῆναι 2009.
[16] Κυρίλλου Κογεράκη Μητροπολίτου Ρόδου, " Ἅγιος Γεράσιμος ὁ Παλλαδᾶς, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Ἀκολουθία καί Βίος", Ἔκδοσις Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Ἀθῆναι 2009.
[17] Κυρίλλου Κογεράκη Μητροπολίτου Ρόδου, " Ἀκολουθία τῆς Ἁγίας Παρθενομάρτυρος Λουκίας", Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου, Ρόδος 2010.
[18] Κυρίλλου Κογεράκη Μητροπολίτου Ρόδου, " Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Ἀκακίου τοῦ ἐν τῇ Κλίμακι", Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου, Ρόδος 2010.
[19] Ἐξεδόθη στό περιοδικό "Δωδεκάνησος", τεῦχος Ε΄, Ἰανουάριος-Ἰούνιος 2011.
[20] Ἐξεδόθη στό περιοδικό "Δωδεκάνησος", τεῦχος Δ΄, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 2010.
[21] Ἐξεδόθη στό περιοδικό "Δωδεκάνησος", τεῦχος Δ΄, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 2010.

18. Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Νεομαρτύρων Ἀποστόλου, Δημητρίου καί Ζαχαρίου τῶν ἐν Μουλίοις τῆς Κρήτης.[22]

19. Παρακλητικός Κανών ὁσίας Μεθοδίας τῆς ἐν Κιμώλῳ.[23]

20. Παρακλητικός Κανών εἰς τόν Ἅγιον νέον Ὁσιμάρτυρα Νεκτάριον τὸν ἐκ Βρυούλων.[24]

21. Ἀκολουθία τῶν ἐν Ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν Ἀθανασίου καί Κυρίλλου, Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας.[25]

22. Κανών Παρακλητικός εἰς τήν Ἁγίαν Μεγαλομάρτυρα και Ἰσαπόστολον Φωτεινήν τήν Σαμαρείτιδα.[26]

23. Εἰκοσιτέσσαρες Οἶκοι (Χαιρετισμοί) εἰς τήν Ἁγίαν Μεγαλομάρτυρα και Ἰσαπόστολον Φωτεινήν τήν Σαμαρείτιδα.[27]

24. Κανών Παρακλητικός εἰς τήν εἰς τήν Ἁγίαν Μεγαλομάρτυρα και Ἰσαπόστολον Φωτεινήν τήν Σαμαρείτιδα καί εἰς τούς ἐν τῷ φερωνύμῳ Ἡσυχαστηρίῳ τιμωμένους Ἁγίου, Τιμόθεον τόν Ἀπόστολον, Κυριακήν τήν Παρθενομάρτυρα καί Φανούριον τόν Νεοφανή Μεγαλομάρτυρα.[28]

25. Κανών Παρακλητικός τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ Ἀλαμάνου Ὁρμήδειας. Κύπρος 1994.

26. Κανών Παρακλητικός εἰς τήν Ὑπεραγίαν ἡμῶν Θεοτόκον τήν "Ὁδηγήτριαν".[29]

27. Κανών Παρακλητικός εἰς τόν Ὅσιον καί θεοφόρον Πατέρα ἡμῶν Εὐθύμιον τόν Μέγαν.[30]

28. Κανών Παρακλητικός εἰς τόν Ὅσιον καί θεοφόρον Πατέρα ἡμῶν Ἰωάννην τόν Δαμασκηνόν.[31]

29. Ἁγίου Ἀποστόλου Τίτου, Προεόρτιος Ἀκολουθία, Ἀκολουθία Μνήμης, Μεθέορτος Ἀκολουθία, Ἀκολουθία εἰς τήν ἐπανακομιδήν τῆς τιμίας αὐτού Κάρας, Εἰκοσιτέσσαρες Οἶκοι (Χαιρετισμοί), Ἐγκώμια, Ὀκτώηχοι Κανόνες.[32]

30. Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Προφήτου Ἀμώς.[33]

31. Ἀκολουθία Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Κυπριανοῦ Ἐπισκόπου Καρθαγένης (13 Σεπτεμβρίου).[34]

32. Ἀκολουθία Ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας (22 Δεκεμβρίου).[35]

33. Κανὼν Παρακλητικός εἰς τὸν Ὅσιον Σεραφεὶμ τόν ἐν Σάρωφ. Ἐκδόσεις «Ἀλήθεια», 2013

---

[22] Ἐξεδόθη ἀπό τόν Ἀρχιμ. Χρυσόστομο Παπαδάκη τό ἔτος 2004.
[23] Ἐξεδόθη ἀπό τίς ἐκδόσεις "Ὀρθόδοξος Κυψέλη" τό ἔτος 1991.
[24] Νικολάου Κυβερνητάκη-Συνάνη, "Ὁ Ἅγιος Ὁσιομάρτυς Νεκτάριος ὁ ἐκ Βρυούλων", Ἔκδοσις Ἐπικοινωνιακοῦ καί Μορφωτικοῦ Ἱδρύματος Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, Ἡράκλειον 2006, σελ. 297-306.
[25] Ἐξεδόθη στήν Ἀθήνα τό ἔτος 2015.
[26] Ἐξεδόθη τό ἔτος 2005 στό Ἡράκλειο Κρήτης στό βιβλίο "Ἱερόν Ἡσυχαστήριον Ἁγία Φωτεινή ἡ Σαμαρείτις". Ἔκδοσις "Ἀναγέννησις", Σελ. 35-43.
[27] Ἐξεδόθη τό ἔτος 2005 στό Ἡράκλειο Κρήτης στό βιβλίο "Ἱερόν Ἡσυχαστήριον Ἁγία Φωτεινή ἡ Σαμαρείτις". Ἔκδοσις "Ἀναγέννησις", Σελ. 59-69
[28] Ἐξεδόθη τό ἔτος 2005 στό Ἡράκλειο Κρήτης στό βιβλίο "Ἱερόν Ἡσυχαστήριον Ἁγία Φωτεινή ἡ Σαμαρείτις". Ἔκδοσις "Ἀναγέννησις", Σελ. 47-55
[29] Παρακλητικοί Κανόνες, Β΄ Τόμος, Ἐκδόσεις Ἀστέρος, 1998, σελ.31-39.
[30] Παρακλητικοί Κανόνες, Β΄ Τόμος, Ἐκδόσεις Ἀστέρος, 1998, σελ.169-177.
[31] Παρακλητικοί Κανόνες, Β΄ Τόμος, Ἐκδόσεις Ἀστέρος, 1998, σελ.225-233.
[32] Ἀρχιμ. Κυρίλλου Κογεράκη, "Ἅγιος Ἀπόστολος Τίτος, Ἀκολουθίαι καί Ἁγιολογικά κείμενα. Ἡράκλειον 2004.
[33] Ἐξεδόθη στό περιοδικό "Δωδεκάνησος", τεῦχος Η΄, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 2012, σελ 213-236.
[34] Ἐξεδόθη στό περιοδικό "Δωδεκάνησος", τεῦχος Ι΄, Ἰούλιος-Δεκέμβριος 2013, σελ 77-108.
[35] Ἐξεδόθη στό περιοδικό "Δωδεκάνησος", τεῦχος Α΄, Ἰανουάριος-Ἰούνιος 2009, σελ 243-272.

34. Κανὼν Παρακλητικὸς εἰς τὸν Ἅγιον Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον. Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαδάκη, «Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου ὑμνογραφικὰ καὶ ἐγκωμιαστικά». Ἔκδοσις Ἱ. Μητροπόλεως Λεμεσοῦ, 2003.

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

1. Ὁσίου Εὐλογίου τοῦ Ξενοδόχου (27 Ἀπριλίου)

2. Ἁγίου Βασιλείου, Ἐπισκόπου Ζαχουμίου (Ἅγιος Σερβίας, 29 Ἀπριλίου)

3. Νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ (19 Μαΐου).

4. Μάρτυρος Θεοτίμης (19 Μαΐου).

5. Ἀνδρέου τοῦ διά Χριστόν Σαλοῦ (28 Μαΐου).

6. Μάρτυρος Ἴας (11 Σεπτεμβρίου).

7. Παρθενομάρτυρος Ἐπιχάριτος (27 Σεπτεμβρίου)

8. Μαρτύρων Χριστοδούλου καί Χριστοδούλης (4 Δεκεμβρίου)

9. Ὁσίου Μέμνονος τοῦ ἐν Κύπρῳ (28 Ἀπριλίου)

10. Ὁσίου Πανηγυρίου τοῦ ἐν Κύπρῳ (15 Μαΐου)

11. Ὁσίου Βαρνάβα τοῦ ἐν Βάσσῃ τῆς Κύπρου (11 Ἰουνίου)

12. Ἁγίου Μάρτυρος Κωνσταντίνου τοῦ Ἀλαμάνου τοῦ ἐν Κύπρῳ ἀθλήσαντος (1 Ἰουλίου).

13. Ὁσίου Ὀνησιφόρου τοῦ ἐν Ἀναρίτᾳ τῆς Κύπρου ἀσκήσαντος (18 Ἰουλίου).

14. Ἀποστόλου Τυχικοῦ (8 Δεκεμβρίου).

15. Ἁγίου Στεφάνου, Βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας (20 Αὐγούστου).

16. Ἁγίου Ἱεροθέου, πρώτου Ἐπισκόπου Οὐγγαρίας (20 Αὐγούστου).

17. Ὁσίου Στεφάνου τοῦ Γηροκόμου (27 Φεβρουαρίου).

18. Πάντων τῶν ἐν Δωδεκανήσῳ Ἁγίων (7 Μαρτίου).

19. Μαρτύρων Ἑσπέρου καί Ζωῆς (2 Μαΐου).

20. Τῶν ἐν Κηρυνείᾳ Κύπρῳ Ἁγίων (Κυριακή πρό τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ).

21. Τῶν ἐν τῇ Μονῇ Ἁγίου Παύλου Ἁγίου Ὄρους διαλαμψάντων Ἁγίων (Β' Κυριακή Ματθαίου).

22. Ὁσιομαρτύρων Ἠσαΐου καί Ἱερεμίου τῆς Μονῆς Πρέβελη τῆς Κρήτης (24 Μαΐου).

23. Ὁσίας Κασσιανῆς τῆς Ὑμνογράφου (7 Σεπτεμβρίου).

24. Μάρτυρος Θεοφίλου τοῦ Διακόνου (28 Δεκεμβρίου).

25. Ὁσίου Ἀμφιλοχίου τοῦ ἐν Πάτμῳ (16 Ἀπριλίου).

26. Ἀνακομιδῆς λειψάνων Ὁσίου Ἀμφιλοχίου τοῦ ἐν Πάτμῳ (19 Σεπτεμβρίου).

27. Ὁσίου Γερμανοῦ τοῦ Ἱεροσολυμίτου καί Διονυσίου τοῦ σοφοῦ, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (22 Νοεμβρίου).

28. Ἁγίας Μάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας (29 Ὀκτωβρίου).

29. Εἰς τήν Ἀνάμνησιν τῆς ἐπί τοῦ Σαρανταρίου Ὄρους νηστείας τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ (Σάββατο μετά τά Φῶτα).

30. Ἀκολουθία εἰς τήν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Γεροντίσσης καί τῶν Ὁσίων Πατέρων ἡμῶν Πορφυρίου τοῦ Καυσοκαλυβίτου καί Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου (2 Δεκεμβρίου).

31. Ἐπιφανίου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως (25 Αὐγούστου).

32. Ὁσίου Ἰωακείμ Νοτενῶν (3 Ἰουλίου).

33. Μερκουρίου Μεγαλομάρτυρος (25 Νοεμβρίου)

34. Συνάξεως Ὑπεραγίας Θεοτόκου "Ὁδηγητρίας" (20 Ἰουνίου)

35. Προεόρτιος Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ (10 Νοεμβρίου)

36. Μεθέορτος Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ (12 Νοεμβρίου)

37. Ὁσίου Ἀγάθωνος τοῦ Ἐφεσίου (12 Αὐγούστου)

38. Ἀλεξάνδρου Ἐπισκόπου Μηθύμνης (30 Νοεμβρίου)

39. Γεωργίου Ἀρχιεπισκόπου Μυτιλήνης τοῦ Ὁμολογητοῦ (16 Μαΐου)

40. Γεωργίου Νεομάρτυρος τοῦ Ἴβηρος (2 Ἰανουαρίου)

41. Ὁσίου Γρηγορίου Σιναΐτου (6 Ἀπριλίου)

42. Νεομάρτυρος Δημητρίου τοῦ ἐκ Μυστεγνῶν (18 Αὐγούστου)

43. Νεομάρτυρος Δούκα τοῦ Μυτιληναίου (24 Ἀπριλίου)

44. Εὑρέσεως Λειψάνων Ἁγίας Παρθενομάρτυρος Εἰρήνης τῆς ἐν Λέσβῳ (12 Μαΐου).

45. Εὐθυμίου Ἐπισκόπου Ζήλων (29 Μαΐου)

46. Ὁσίας Εὐπρεπείας (Πέμπτη της Διακαινησίμου)

47. Νεομάρτυρος Θεοδώρου Μυτιληναίου (30 Ἰανουαρίου)

48. Ὁμολογητοῦ Θεοφάνους Σιγριανῆς (12 Μαρτίου)

49. Θεωνᾶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (4 Ἀπριλίου)

50. Εὑρέσεως Λειψάνων Ἁγίου Ὁσιομάρτυρος Ραφαήλ τοῦ ἐν Λέσβῳ (3 Ἰουλίου)

51. Προεόρτιος τῶν ἐν Λέσβῳ Ἁγίων (Σάββατο Β' Ἑβδομάδος Ματθαίου)

52. Πέντε Μαρτύρων Παρθένων τῶν ἐκ Λέσβου (5 Ἀπριλίου)

53. Ἁγίων Ἱεραρχῶν τῆς Λέσβου τῶν μετασχόντων ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις (Τετάρτη Α' Ἑβδομάδος Ματθαίου)

54. Ἱερομάρτυρος Παρθενίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (24 Μαρτίου)

55. Ὁσιομάρτυρος Νίκωνος καί τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ (23 Μαρτίου)

56. Νεομάρτυρος Νικολάου τοῦ Μυτιληναίου (16 Ἰανουαρίου)

57. Εὑρέσεως Λειψάνων Ὁσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐν Θερμῇ τῆς Λέσβου (13 Ἰουνίου)

58. Εἰς τήν Σύναξιν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ ἐν Μανταμάδῳ τῆς Λέσβου (Κυριακή Μυροφόρων)/

59. Ἀνακομιδῆς Λειψάνων Νεομάρτυρος Θεοδώρου τοῦ Βυζαντίου (17 Φεβρουαρίου)

60. Ἱερομάρτυρος Κυρίλλου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (18 Ἀπριλίου).

61. Κυρίλλου Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων (18 Μαρτίου)

62. Μάρτυρος Κυρίλλου τοῦ Ρωμαίου (29 Ὀκτωβρίου)

63. Ὁσίου Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου (2 Δεκεμβρίου)

64. Κυρίλλου Ἐπισκόπου Τρεβήρων (19 Μαΐου)

65. Κυρίλλου καί Μεθοδίου τῶν Φωτιστῶν τῶν Σλάβων (11 Μαΐου)

66. Κυρίλλου Μάρτυρος τοῦ ἐν Καισαρείᾳ (29 Μαΐου)

67. Κυρίλλου Νεομάρτυρος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ (6 Ἰουλίου)

68. Κυρίλλου Ὁσίου τοῦ ἐν Πάρῳ (11 Ἰουλίου)

69. Μαρτύρων Ἀρχελάου, Κυρίλλου καί τῶν σύν αὐτοῖς (5 Μαρτίου)

70. Μάρτυρος Κυρίλλου Διακόνου τοῦ ἐν Φοινίκῃ (29 Μαρτίου)

71. Ἱερομάρτυρος Κυρίλλου τοῦ ἐν Ἀφρικῇ καί τῶν σύν αὐτῷ Μαρτύρων (8 Μαρτίου)

72. Ὁσίου Κυρίλλου τοῦ ἐν Τσέλμᾳ τῆς Ρωσίας (8 Δεκεμβρίου)

73. Κυρίλλου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας (9 Ἰουνίου)

74. Φιλήμονος Ἀποστόλου (22 Νοεμβρίου)

75. Ὑπεραγίας Θεοτόκου Γαλακτοτροφούσης καί Ἁγίας Μεγαλομάρτυρος Μαρίνης.

76. Ἁγίας Μάρτυρος Πραξέδης.

77. Ἁγίας Μάρτυρος Πουδεντιανής.

78. Ἁγίας Μάρτυρος Δωροθέας τῆς ἐν Καισαρείᾳ.

79. Ὑπεραγίας Θεοτόκου Μυρτιδιωτίσσης, Θέκλης Πρωτομάρτυρος καί Κόπριος Ὁσίου.

80. Ὑπεραγίας Θεοτόκου Ὁδηγητρίας "Ἀϊτανίων".

81. Ἁγίου Ιερομάρτυρος Ἐλευθερίου καί τῆς Μητρός αὐτοῦ Ἁγίας Ἀνθίας.

82. Νέου Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου Ἐπισκόπου Μεθώνης.

83. Ἀλυπίου τοῦ Κιονίτου, Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος καί Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε.

ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

1. Ὁσίου Μέμνονος τοῦ ἐν Κύπρῳ (28 Ἀπριλίου)

2. Ὁσίου Βαρνάβα τοῦ ἐν Βάσσῃ τῆς Κύπρου (11 Ἰουνίου).

3. Ὁσίου Ὀνησιφόρου τοῦ ἐν Ἀναρίτᾳ τῆς Κύπρου ἀσκήσαντος (18 Ἰουλίου).

4. Πάντων τῶν ἐν Δωδεκανήσῳ Ἁγίων (7 Μαρτίου).

5. Ἁγίας Μάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας (29 Ὀκτωβρίου).

6. Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Γεροντίσσης καί τῶν Ὁσίων Πατέρων ἡμῶν Πορφυρίου τοῦ Καυσοκαλυβίτου καί Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου (2 Δεκεμβρίου).

7. Μερκουρίου Μεγαλομάρτυρος (25 Νοεμβρίου)

8. Φιλήμονος Ἀποστόλου (22 Νοεμβρίου)

9. Εὐγενίου Μάρτυρος Τραπεζουντίου

10. Ὑπεραγίας Θεοτόκου "Καρυωνιτίσσης" τῆς ἐν Ἀπολλώνοις τῆς Ρόδου.

11. Κυρίλλου Ὁσίου τοῦ ἐν Πάρῳ (11 Ἰουλίου)

12. Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς "Μεσοπαντητίσσης"

13. Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς "Ὀρφανῆς", Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγκαράθου Κρήτης.

14. Ἁγίας Μάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας (22 Δεκεμβρίου)

Ο Υμνογράφος Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας **κ. Ἰωὴλ**

Ο Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας **κ. Ἰωὴλ** (κατὰ κόσμον Παναγιώτης) Φραγκάκος γεννήθηκε στὴ Νίκαια τοῦ Πειραιά τὸ 1949. Ἐκεῖ ὁλοκλήρωσε τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του. Ἔλαβε τὸ πτυχίο τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὸ 1972. Ὑπῆρξε πνευματικὸ τέκνο τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἐπιφανίου Θεοδωρόπουλου, ἐνῶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς στρατιωτικῆς του θητείας συνδέθηκε πνευματικὰ μὲ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Ἐδέσσης κυρὸ Καλλίνικο, ὁ ὁποῖος τὸν χειροτόνησε διάκονο τὸ 1975 καὶ πρεσβύτερο τὸ 1979. Ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο τοῦ ἔτους 1976 διορίστηκε τακτικὸς ἱεροκήρυκας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας καὶ διακόνησε στοὺς τομεῖς τῆς ἱεραποστολῆς, τῆς κατήχησεως καὶ τῆς πνευματικῆς καθοδηγήσεως τῶν πιστῶν σὲ ὅλη τὴν Μητροπολιτικὴ ἐπαρχία. Διετέλεσε ἐπίσης διευθυντὴς τοῦ μαθητικοῦ οἰκοτροφείου καὶ τῶν ἱερατικῶν σεμιναρίων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Ἀσχολήθηκε ἐκτενῶς μὲ τὴ συγγραφὴ ἄρθρων σὲ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴ συγγραφὴ ἐκκλησιαστικῶν ὑμνογραφικῶν καὶ ἁγιολογικῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα ἔτυχαν τῆς ἐγκρίσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὸ σύνολό τους. Μητροπολίτης Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἀλμωπίας ἐξελέγη στὶς 11 Ὀκτωβρίου 2002.

Ὁ Σεβασμιώτατος συνέγραψε καὶ ἐξέδωσε τὶς ἀκολουθίες ὅλων σχεδῶν τῶν τοπικῶν ἁγίων τῆς Μητροπόλεως Ἐδέσσης. Συγκεκριμένα, συνέγραψε τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἱλαρίωνος Ἐπισκόπου Μογλενῶν, τὴν ἀκολουθία τῆς ἁγίας νεομάρτυρος Χρυσῆς καὶ τὴν ἀκολουθία τῆς ἁγίας Βάσσης τῆς Ἐδεσσαίας μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς Ἀγαπίου, Θεογνίου καὶ Πιστοῦ. Ἐπίσης συνέγραψε καὶ ἐξέδωσε τὶς ἀκολουθίες τῶν συγχρόνων μεγάλων ἁγίων Παϊσίου τοῦ Ἁγιορείτου (2015, Γ΄ Ἔκδοση) καὶ Ἰακώβου τοῦ Τσαλίκη (2018).

Ἀκόμη, συνέγραψε τὰ ἑξῆς ἐκδοθέντα βιβλία:

- Κανὼν Παρακλητικὸς εἰς τὸν ἅγιον Ἱερομάρτυρα Νίκανδρον καὶ τὸν ὅσιον Ἰωαννίκιον τὸν μέγαν (2009).
- Ἀκολουθία τῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης διαλαμψάντων ἁγίων (2018).
- Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Καλλινίκου τοῦ διακόνου τοῦ ἐκ τῆς πόλεως τῆς Βερροίας (ἀνάτυπο στὸ «ΒΕΛΛΑ» 2011).
- Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὴν ὁσίαν Ξένην τῆς Πετρουπόλεως τὴν διὰ Χριστὸν Σαλήν (2016).

- Ἀσματικὴ Ἀκολουθία καὶ Παρακλητικὸς Κανὼν τοῦ ὁσίου Στεφάνου τοῦ Γηροκόμου (2017).
- Κανὼν Παρακλητικὸς εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ὑπὲρ τῶν μὴ ἐχόντων τέκνα (2017).
- Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀρσενίου Ἀρχιεπισκόπου Ἐλασσῶνος (2008).
- Κανὼν Παρακλητικὸς εἰς τὴν ὁσίαν τοῦ Θεοῦ Μακρίναν (2018)
- Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ φοβίες τῶν ἀνθρώπων- Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης καὶ τρεῖς εὐχὲς γιὰ τὶς φοβίες (Γ΄ Ἔκδοσις).
- Ποικίλες Περιστασιακὲς Ἐκκλησιαστικὲς Εὐχές (ἀνάτυπο).
- Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Λουκᾶ τοῦ ἰατροῦ καὶ ὁμολογητοῦ Ἀρχιεπισκόπου Συμφερουπόλεως καὶ Κριμαίας τοῦ Ρώσου (2008, Στ΄ ἔκδοση).
- Στρατιωτικὸν Περιστασιακὸν Εὐχολόγιον (2015).
- Ἀποστολικὸς Λόγος - Ὁμιλίες στὰ Ἀποστολικὰ Ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν (2019).
- Ὁ ἅγιος Νεκτάριος - Λόγοι ἀφιερωμένοι στὸ πρόσωπο τοῦ ἁγίου Νεκταρίου (2017).
- Ὁ Δεσπότης Χριστός - Ὁμιλίες σὲ Δεσποτικὲς Ἑορτές (2015).
- Ὁ Ἐπιούσιος Ἄρτος - Ὁμιλίες στὰ Ἀποστολικὰ καὶ Εὐαγγελικὰ Ἀναγνώσματα (2010, β΄ ἔκδοση).
- «Ἡ Θεόπαις Μαριάμ». Ὁμιλίες καὶ κηρύγματα σὲ θεομητορικὲς ἑορτές (2012).
- «ΘΥΣΙΑ ΕΣΠΕΡΙΝΗ» - Συλλογὴ λειτουργικῶν κηρυγμάτων ἀφορώντων εἰς τὴν περίοδον τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς (α΄ ἔκδοσις 2009).
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΖΙΔΑΝΙΩΤΙΣΣΗΣ ΗΤΟΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΘΕΟΜΗΤΟΡΟΣ ΕΚ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΥΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΕΝ ΚΟΖΑΝΗ.
- ΠΟΙΚΙΛΑ ΑΠΟΛΥΤΙΚΙΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΑΡΙΑ (ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΒΕΛΛΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΤΟΜΟΣ Δ΄).
- ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΕΒΑΣΜΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ «ΜΕΓΑΛΗΣ» ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΘΗΒΩΝ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΙ ΟΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΛΑΡΙΣΗ ΑΓΙΩΝ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΝΔΟΞΩΝ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΤΑΩ ΠΕΝΤΕΛΗΣ.
- ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΑΣ.
- ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΑΚΥΛΑΝ ΚΑΙ ΠΡΙΣΚΙΛΛΑΝ.
- ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ.
- Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΕΓΚΩΜΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΝΑΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΛΕΝΗΣ ΤΗΣ ΕΚ ΣΙΝΩΠΗΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ.

- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΙΩΗΛ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΤΟΥ ΑΝΑΧΩΡΗΤΟΥ.
- ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΜΗΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ.
- Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ.
- ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΗΜΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΝ ΤΟΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΝ (ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ 1992 ΙΕΡΟΝ ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ).
- Ο ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ο ΕΚ ΜΕΤΣΟΒΟΥ.
- ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΗΣ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ.
- ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ (ΑΝΑΤΥΠΟΝ, ΑΝΤΙΔΩΡΟΝ ΤΩ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΩ ΘΕΜΕΛΗ, ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ).
- ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΕΣΠΟΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ.
- ΙΚΕΤΗΡΙΟΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΦΥΛΑΚΑΙΣ ΟΝΤΩΝ.
- Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΤΩΝ ΑΓΙΩΝ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΘΡΑΚΩΝ ΑΓΙΩΝ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΚΟΜΙΔΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΛΥΒΙΤΟΥ.
- ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΚΑΛΥΒΙΤΗΝ.
- ΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΙ ΟΙΚΟΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΗΜΩΝ ΝΕΚΤΑΡΙΟΝ ΤΟΝ ΚΑΡΕΩΤΗΝ.
- ΚΑΝΩΝ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΟΥ ΣΑΡΩΦ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΠΟΛΕΙ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΤΕΛΕΙΩΘΕΝΤΟΣ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΝΔΟΞΩΝ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΑΪΚΩΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟΝ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ ΤΕΛΕΙΩΘΕΝΤΩΝ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΠΟΛΙΟΥΧΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΚΙΛΚΙΣ.
- ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ.
- ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΥ, ΤΟΥ ΧΑΤΖΗ.
- Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΩΝ ΕΓΚΩΜΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΝΑΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΛΕΝΗΣ ΤΗΣ ΕΚ ΣΙΝΩΠΗΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ.

- ΤΑΞΙΣ ΙΕΡΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ ΕΠΙ ΤΗ ΑΓΙΟΚΑΤΑΤΑΞΕΙ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΔΡΑΜΑ.
- ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΣ ΚΑΝΩΝ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗΣ

Σκοπός/Στόχοι

Να γνωρίσουν δύο σύγχρονους υμνογράφους, τον Σεβασμιώτατο Ρόδου Κύριλλο και τον Σεβασμιώτατο Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας Ιωήλ.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορουν να γνωρίσουν, να κατανοήσουν και να ενστερνιστούν το πνεύμα δύο σύγχρονων υμνογράφων.

Λέξεις Κλειδιά

Άγιος Ανδρέας Κρήτης	Αγιος Παϊσιος	Άγιος Ἰακωβος Τσαλίκης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**
  - Πάσχος, Π. (1999), *Λόγος και Μέλος. Εισαγωγή στη βυζαντινή-λειτουργική Υμνογραφία της ορθοδόξου Εκκλησίας*.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**
  - Τρεμπέλας, Π. (1949), *Εκλογή ορθοδόξου εκκλησιαστικής υμνογραφίας*.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1

Τι συμπεράσματα αποκομίσατε από τη μελέτη δύο σύγχρονων υμνογράφων**;**

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Νεώτεροι υμνογράφοι Ζ΄ (Αθανάσιος Σιμωνοπετρίτης/ Ισιδώρα Ιεροθεΐτισσα)

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 8η εβδομάδα μελέτης προβλέπονται τα ακόλουθα θέματα :

- Ο υμνογράφος Αθανάσιος Σιμωνοπετρίτης
- Η υμνογράφος Ισιδώρα Ιεροθεΐτισσα

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Αθανάσιος Σιμωνοπετρίτης

Ο Αθανάσιος Σιμωνοπετρίτης είναι ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους αγιορείτες υμνογράφους, με μεγάλη υμνογραφική παραγωγή, τιμημένος με το οφίκκιο του Άρχοντα Υμνογράφου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Ο εν λόγω υμνογράφος ασχολήθηκε τόσο με την ποίηση υμνογραφημάτων προς συμπλήρωση παλαιοτέρων ημιτελών (όπως ορισμένων υμνογραφημάτων του αείμνηστου Γερασίμου Μικραγιαννανίτου), όσο και με τη δημιουργία υμνογραφημάτων για Αγίους, για τους οποίους δεν υπήρχε Ακολουθία. Η υμνογραφία του διακρίνεται για τη θεολογική ακρίβεια και την ποιητική αρτιότητα.

Ισιδώρα Ιεροθεΐτισσα

Η μοναχή Ισιδώρα, Ηγουμένη της Ιεράς Μονής Αγίου Ιεροθέου (Μέγαρα Αττικής) είναι η μοναδική σύγχρονη γυναίκα υμνογράφος, η οποία κατέχει ιδιαίτερη θέση στα ονόματα των σύγχρονων μεγάλων υμνογράφων. Συνέθεσε υμνογραφήματα, τα οποία διακρίνονται για τη θεολογική και μετρική τους αρτιότητα, η δε ποίησίς της αποκαλύπτει την ιδιαίτερη θρησκευτική ευαισθησία και ευλάβεια προς τα Πρόσωπα του Τριαδικού Θεού, της Θεοτόκου και των Αγίων.

Σκοπός/Στόχοι

- Να γνωρίσουν δύο σύγχρονους Υμνογράφους, τον Αθανάσιο Σιμωνοπετρίτης και την Ισιδώρα Ιεροθεΐτισσα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορούν:

γνωρίσουν, κατανοήσουν και ενστερνιστούν το πνεύμα δύο σύγχρονων υμνογράφων.

Λέξεις Κλειδιά

Όσιος Πορφύριος	Σύγχρονοι Άγιοι

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

220. Βασικό Υλικό

Πάσχος, Π. (1999), *Λόγος και Μέλος. Εισαγωγή στη βυζαντινή-λειτουργική Υμνογραφία της ορθοδόξου Εκκλησίας*.

221. Συμπληρωματικό Υλικό

Τρεμπέλας, Π. (1949), *Εκλογή ορθοδόξου εκκλησιαστικής υμνογραφίας*.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1

Τι συμπεράσματα αποκομίσατε από τη μελέτη δύο σύγχρονων υμνογράφων**;**

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η νεώτερη υμνογραφική παραγωγή (το έργο της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου)

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 9η εβδομάδα διδασκαλίας οι φοιτητές θα ενημερωθούν:

• Για τη διαδικασία εξέτασης και έγκρισης των νέων υμνογραφημάτων στην Εκκλησία της Ελλάδας.

• Για τις θεσμικές διατάξεις που διέπουν τις συγκεκριμένες διαδικασίες.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η σύγχρονη υμνογραφική παραγωγή στην Εκκλησία της Ελλάδας είναι συνεχής και αξιόλογη, ανεξάρτητα εάν εμφανίζει κάποια σπάνια πρόβλήματα (θα διδαχτούν σε ειδική ενότητα). Η παραγωγή αυτή τυγχάνει πάντοτε της δέουσας προσοχής της ελλαδικής Εκκλησίας, δηλαδή ενεργοποιούνται καθορισμένες διαδικασίες, ώστε να ελέγχονται τα νέα υμνογραφήματα, να προτείνονται οι τυχόν διορθώσεις και να ακολουθεί η έγκριση ή η αιτιολογημένη απόρριψη.

Το δύσκολο αυτό έργο έχει επωμιστεί η Ειδική Συνοδική Επιτροπή Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου της Εκκλησίας της Ελλάδας, ένα έργο το οποίο ορίζεται (στις λεπτομέρειές του) από ειδικές καταστατικές διατάξεις που διέπουν τη λειτουργία των Ειδικών Συνοδικών Επιτροπών, ως εισηγητικών οργάνων στη Διαρκή Ιερά Σύνοδο και, δι αυτής, στη Σύνοδο της Ιεραρχίας.

Στην εβδομάδα αυτή θα υπάρξει προσέγγιση της σύγχρονης υμνογραφίας μέσα από το έργο της εν λόγω Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής, με ιδιαίτερη επισήμανση των προβλεπόμενων διαδικασιών προς έγκριση των νέων υμνογραφημάτων, οι οποίες (διαδικασίες) ξεκινούν από την πρωτοβουλία του Υμνογράφου, διέρχοναι από εισηγητικό σημείωμα του οικείου Μητροπολίτη και απολήγουν στην ενδελεχή εξέταση του υμνογραφήματος από την Ειδική Συνοδική Επιτροπή.

Σκοπός/Στόχοι

• Η συνειδητοποίηση των φοιτητών σχετικά με την ευθύνη της Εκκλησίας της Ελλάδας στο θέμα έγκρισης των σύγχρονων υμνογραφημάτων.

• Η γνώση των προβλεπόμενων θεσμικών διαδικασιών για την έγκριση των σύγχρονων υμνογραφημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

• συνειδητοποιείτε τη σημασία ενημέρωσης (σχετικά με την έγκριση των σύγχρονων υμνογραφημάτων) για τους εκφραστές της ψαλτικής τέχνης.

• γνωρίζετε τις προβλεπόμενες διαδικασίες εξέτασης των σύγχρονων υμνογραφημάτων ως συμβολή στην πληρότητα ενός Προγράμματος Βυζαντινής μουσικής-Ψαλτικής τέχνης.

Λέξεις Κλειδιά

Ειδική Συνοδική Επιτροπή	Σύγχρονη Υμνογραφία	Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδας.

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

222. Βασικό Υλικό

Αρχείο Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου

•Συμπληρωματικό Υλικό

Πρακτικά συνεδριάσεων Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1

Να διατυπώσετε με συντομία τη γνώμη σας σχετικά με την αναγκαιότητα έγκρισης ή μη των σύγχρονων υμνογραφημάτων από την Εκκλησίας της Ελλάδας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 12 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Κανόνες που πρέπει να διέπουν τη νεώτερη υμνογραφική παραγωγή

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη 10η εβδομάδα διδασκαλίας οι φοιτητές θα ενημερωθούν:

• Για τους ποιητικούς κανόνες που πρέπει να διέπουν τη δημιουργία του σύγχρονου υμνογραφήματος.

• Για τους θεολογικούς και ιστορικούς κανόνες που πρέπει να διέπουν τη δημιουργία του σύγχρονου υμνογραφήματος.

• Για τον κανόνα της μοναδικότητας και πρωτοτυπίας του θέματος του σύγχρονου υμνογραφήματος.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Μέσα από τις διαδικασίες εξέτασης των σύγχρονων υμνογραφημάτων έχουν αναδειχτεί ορισμένοι «κανόνες» που πρέπει να διέπουν αυτά τα υμνογραφήματα, ώστε να θεωρούνται ως αρμόζοντα για λειτουργική χρήση και, έτσι, να λαμβάνουν την προβλεπόμενη έγκριση της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδας.

Οι κανόνες αυτοί είναι, κατ αρχάς, ποιητικοί υπό την έννοια του σεβασμού του απαιτούμενου αριθμού συλλαβών (όταν πρόκειται περί προσόμοιων τροπαρίων)· είναι, όμως, και θεολογικοί, υπό την έννοια διατύπωσης της ορθόδοξης διδασκαλίας και της αποφυγής λέξεων που μπορεί να έχουν αιρετική ερμηνεία. Υπάρχει και ένα θέμα ιστορικής δεοντολογίας στη σύγχρονη υμνογραφική παραγωγή, υπό την έννοια των πηγών που χρησιμοποιεί ο σύγχρονος υμνογράφος για να αντλήσει τις πληροφορίες που καταχωρίζει στο υμνογράφημά του.

Η Ειδική Συνοδική Επιτροπή εξετάζει (ως κανόνα εγκρίσεως ή μη ενός σύγχρονου υμνογραφήματος) το εάν το συγκεκριμένο υμνογράφημα καλύπτει ένα πραγματικό υμνογραφικό κενό, δηλαδή το εάν υπάρχει ήδη υμνογράφημα με την ίδια θεματική (στη περίπτωση αυτή η Εκκλησία δεν μπορεί να εγκρίνει δεύτερο υμνογράφημα για το ίδιο θέμα). Τελευταίος κανόνας είναι η αποφυγή ποιητικών υπερβολών εκ μέρους του σύγχρονου υμνογράφου, δηλαδή η χρησιμοποίηση μετριοπαθών όρων και λιγότερο εντυπωσιακών ποιητικών σχημάτων (εφόσον πρόκειται περί υμνογραφήματος που εξυμνεί το Θεό, τη Θεοτόκο ή τους Αγίους).

Σκοπός/Στόχοι

• Η συνειδητοποίηση των φοιτητών ότι η έγκριση ή μη των σύγχρονων υμνογραφημάτων διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες.

• Η γνώση των προβλεπόμενων κανόνων για την έγκριση των σύγχρονων υμνογραφημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

• συνειδητοποιείτε τη σημασία- για τους εκφραστές της ψαλτικής τέχνης- ύπαρξης κανόνων σχετικά με την έγκριση των σύγχρονων υμνογραφημάτων.

• γνωρίζετε τους προβλεπόμενους κανόνες έγκρισης ή μη των σύγχρονων υμνογραφημάτων ως συμβολή στην πληρότητα ενός Προγράμματος Βυζαντινής μουσικής-Ψαλτικής τέχνης.

Λέξεις Κλειδιά

Προσόμοια τροπάρια	Θεολογία σύγχρονων υμνογραφημάτων	Πηγές περιεχομένου των σύγχρονων υμνογραφημάτων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

223. Βασικό Υλικό

• *Αρχείο Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου*

• **Συμπληρωματικό Υλικό**

• *Πρακτικά συνεδριάσεων Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργο*

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1

Σε τί συνίστανται οι ποιητικοί κανόνες έγκρισης των σύγχρονων υμνογραφημάτων;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Προβλήματα της νεώτερης υμνογραφικής παραγωγής

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 11η εβδομάδα διδασκαλίας οι φοιτητές θα ενημερωθούν:

• Για τα ποιητικά προβλήματα ορισμένων σύγχρονων υμνογραφημάτων.

• Για τα θεολογικά προβλήματα σύγχρονων υμνογραφημάτων.

• Για τα προβλήματα των σύγχρονων υμνογραφημάτων που σχετίζονται με τις πηγές του περιεχομένου τους.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η διαδικασία έγκρισης ή μη των σύγχρονων υμνογραφημάτων έχει αναδείξει (κατά τα τελευταία χρόνια λειτουργίας της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου) ορισμένα προβλήματα που εντοπίζονται σε κάποια σύγχρονα υμνογραφήματα.

Ένα πρώτο πρόβλημα είναι ο γλωσσικός μιμητισμός (από τους σύγχρονους υμνογράφους) ορισμένων γλωσσικών προτύπων του παρελθόντος. Αυτό συνιστά πρόβλημα, διότι παρόμοιες λέξεις καθίστανται ακατανόητες από το σύγχρονο πλήρωμα της Εκκλησίας, το οποίο καλείται να προσευχηθεί με βάση το υμνογράφημα. Δεύτερο πρόβλημα είναι η έλλειψη (σε- ευτυχώς- λίγες περιπτώσεις) μετρικής συνέπειας σε θέμα ισοσυλλαβίας των στίχων, τουλάχιστον σε ότι αφορά στα Προσόμοια Τροπάρια.

Αλλά και ορισμένα θέματα θρησκευτικών εξάρσεων, με βάση τοπικά θρησκευτικά γεγονότα (όπως, για παράδειγμα, θαύματα που έχουν συμβεί σε συγκεκριμένους τόπους) αποτελούν προβλήματα τη σύγχρονης υμνογραφίας. Εδώ προσεγγίζουμε το σημαντικό θέμα της θεματολογίας (στη σύγχρονη Υμνογραφία), το οποίο πρέπει να είναι σαφές (δηλαδή το θέμα των πηγών του περιεχομένου). Όταν υπάρχουν προβλήματα στις πηγές (από τις οποίες αντλείται το περιεχόμενο των σύγχρονων υμνογραφημάτων), τότε ολόκληρο το υμνογράφημα προβάλλει αμφισβητούμενες θέσεις και, επομένως, δεν είναι δυνατόν να τύχει έγκρισης.

Σκοπός/Στόχοι

• Η συνειδητοποίηση των φοιτητών περί διαφόρων προβλημάτων που παρουσιάζουν ορισμένα σύγχρονα υμνογραφήματα.

• Η γνώση της διαδικασίας ευθύνης της Εκκλησίας για την έγκριση των σύγχρονων υμνογραφημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

• συνειδητοποιείτε τη σημασία - για τους εκφραστές της ψαλτικής τέχνης- που έχει η διαδικασία έγκρισης των σύγχρονων υμνογραφημάτων.

• γνωρίζετε τα προβλήματα της σύγχρονης υμνογραφίας ως συμβολή στην πληρότητα ενός Προγράμματος Βυζαντινής μουσικής-Ψαλτικής τέχνης.

Λέξεις Κλειδιά

Μετρικά προ-βλήματα	Θεολογικά προ-βλήματα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

224. Βασικό Υλικό

• *Αρχείο Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου*

225. Συμπληρωματικό Υλικό

• *Πρακτικά συνεδριάσεων Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργο*

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1

Μέσα σε λίγες γραμμές, να ιεραρχήσετε τη σοβαρότητα των προβλημάτων που εμφανίζονται στα σύγχρονα υμνογραφήματα.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 12 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Κανόνες χρήσης των εκδόσεων των Ακολουθιών από τους ψάλτες

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη 12η εβδομάδα διδασκαλίας οι φοιτητές θα ενημερωθούν:

• Περί της ανάγκης ιδιαίτερης προσοχής στη χρησιμοποίηση εκδόσεων με μή εγκεκριμένα σύγχρονα υμνογραφήματα.

• Περί της εκκλησιαστικής δεοντολογίας ως προς την προτεραιότητα των επισήμων εκδόσεων της εκκλησιαστικής υμνογραφίας έναντι των συγχρόνων υμνογραφημάτων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα σύγχρονα εγκεκριμένα υμνογραφήματα συνήθως εκδίδονται για λειτουργική χρήση. Παράλληλα, όμως, εμφανίζονται και εκδόσεις μή εγκεκριμένων υμνογραφημάτων, οι οποίες χρησιμοποιούνται από ορισμένους ψάλτες, δημιουργώντας έτσι σοβαρή εκτροπή από την εκκλησιαστική δεοντολογία περί υμνογραφημάτων. Σύμφωνα με τη δεοντολογία αυτή, τα σύγχρονα υμνογραφήματα δεν μπορούν (και δεν πρέπει) να υποκαθιστούν τις επίσημες εκκλησιαστικές λειτουργικές εκδόσεις και το υμνογραφικό περιεχόμενό τους.

Έτσι, η σύγχρονη εκκλησιαστική παράδοση δημιούργησε ορισμένους κανόνες ως προς τη χρήση των εκδεδομένων υμνογραφημάτων, οι οποίοι (κανόνες) συνίστανται κυρίως στο θέμα ύπαρξης επίσημης εκκλησιαστικής έγκρισης και στην προτεραιότητα των παλαιοτέρων υμνογραφημάτων (αυτών που καταχωρίζονται στα εγκεκριμένα λειτουργικά βιβλία της Εκκλησίας) έναντι των σύγχρονων. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στη χρήση (από τους ψάλτες) διαφόρων «φυλλάδων», οι οποίες διεκδικούν την ολοκληρωτική υποκατάσταση των εγκεκριμένων λειτουργικών βιβλίων.

Σκοπός/Στόχοι

• Η συνειδητοποίηση των φοιτητών ότι επιβάλλεται η χρησιμοποίηση (στην ψαλτική πράξη) εκδόσεων με επίσημη εκκλησιαστική έγκριση.

• Η γνώση των προβλημάτων που εγείρονται (στην ψαλτική πράξη) από τη χρησιμοποίηση μη εγκεκριμένων εκδόσεων της σύγχρονης υμνογραφίας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

• συνειδητοποιείτε τη σημασία- για τους εκφραστές της ψαλτικής τέχνης- που έχει η χρησιμοποίηση εγκεκριμένων εκδόσεων των σύγχρονων υμνογραφημάτων.

• γνωρίζετε τα προβλήματα που δημιουργούνται από την υποκατάσταση των επίσημων εκδόσεων των σύγχρονων υμνογραφημάτων ως συμβολή στην πληρότητα ενός Προγράμματος Βυζαντινής μουσικής-Ψαλτικής τέχνης.

Λέξεις Κλειδιά

Μη εγκεκριμένες Ακολουθίες	Φυλλάδες

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

226. Βασικό Υλικό

• *Αρχείο Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργου*

• Συμπληρωματικό Υλικό

• *Πρακτικά συνεδριάσεων Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Θείας Λατρείας και Ποιμαντικού έργο*

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1

Να τονίσετε (μέσα σε λίγες γραμμές) τη σημασία που έχει η χρησιμοποίηση (από τους ψάλτες) των εγκεκριμένων εκδόσεων των σύγχρονων υμνογραφημάτων.

(Η άσκηση βαθμολογείται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 12 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Ανακεφαλαιωτικά συμπεράσματα

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη 13η εβδομάδα διδασκαλίας οι φοιτητές θα ενημερωθούν περί της ανακεφαλαιωτικής θεώρησης των θεμάτων που εξετάστηκαν (σε προηγούμενες εβδομάδες) σχετικά με τη σύγχρονη υμνογραφία περί της συνάφειας (στη σύγχρονη εκκλησιαστική πραγματικότητα) σύγχρονης υμνογραφίας και σύγχρονης μουσικής έκφρασης και περί της αναγκαιότητας γνώσεων (σχετικών με τα σύγχρονα υμνογραφήματα) σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα μουσικών σπουδών.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το μάθημα περί της σύγχρονης υμνογραφίας περιλαμβάνει ποικιλία ετερόκλητων (σε ορισμένες περιπτώσεις) θεμάτων. Η ζωή και το έργο παλαιοτέρων υμνογράφων (19ος και 20ος αιώνας) συμπλέκεται με τα αντίστοιχα των ζώντων υμνογράφων, ενοποιώντας, έτσι, τις διαφορετικές εποχές της εκκλησιαστικής πραγματικότητας. Αλλά και οι προβλεπόμενες εκκλησιαστικές διαδικασίες για την έγκριση ή μη των σύγχρονων υμνογραφημάτων αποτελούν θέματα που εντάσσονται σε ένα ευρύτερο σκεπτικό περί των κανόνων της εκκλησιαστικής υμνογραφίας.

Η επιβεβλημένη ανακεφαλαιωτική σύνθεση (κατά την τελευταία εβδομάδα του μαθήματος) οφείλει να απαντήσει- μέσα από τη διδασκαλία και την ανταλλαγή απόψεων με τους φοιτητές- στο σημαντικό ερώτημα του εάν η σύγχρονη υμνογραφία αποτελεί συνέχεια της υμνογραφικής παράδοσης της Εκκλησίας ή εάν εμφανίζει μία νεωτεριστική εικόνα (και, στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να περιγραφούν οι νέες παράμετροι των σύγχρονων υμνογραφημάτων).

Η επιβεβλημένη, τέλος, ανακεφαλαίωση καλείται να καταδείξει τη σημασία που έχουν όλα τα θέματα της σύγχρονης υμνογραφίας για τη σπουδή της βυζαντινής μουσικής και ψαλτικής τέχνης, ευρύτερα δε για την ακαδημαϊκή μουσική σπουδή. Η μουσική (εν προκειμένω, η εκκλησιαστική) αποτελεί «επένδυση» ενός ποιητικού κειμένου και η θεματολογία περί της σύγχρονης υμνογραφίας επαναφέρει (προς μελέτη, διδασκαλία και συζήτηση) τη θεματολογία περί της βυζαντινής μουσικής στη σύγχρονη εκκλησιαστική πραγματικότητα.

Σκοπός/Στόχοι

227. Η ανάδειξη των σημαντικότερων συμπερασμάτων σχετικά με τα σύγχρονα υμνογραφήματα.
228. Η έναρξη μιας ευρύτερης συζήτησης σχετικά με τη σύγχρονη μορφή της βυζαντινής μουσικής ως μουσικής «επένδυσης» σύγχρονων υμνογραφημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

• συνειδητοποιείτε τη σημασία- για τους εκφραστές της ψαλτικής τέχνης- που έχει η ανακεφαλαιωτική θεώρηση των θεμάτων, των σχετικών με τα σύγχρονα υμνογραφήματα.

• διατυπώνετε συμπεράσματα σχετικά με τη μουσική απόδοση των σύγχρονων υμνογραφημάτων, ως συμβολή στην πληρότητα ενός Προγράμματος Βυζαντινής μουσικής-Ψαλτικής τέχνης.

Λέξεις Κλειδιά

Λόγος και μέλος	Υμνογραφική ανακεφαλαίωση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

229. Βασικό Υλικό

(Προτείνεται η συνθετική προσέγγιση ολόκληρης της προηγούμενης- κατά τις δώδεκα εβδομάδες- βιβλιογραφίας).

230. Συμπληρωματικό Υλικό

(Προτείνεται η συνθετική προσέγγιση ολόκληρης της προηγούμενης- κατά τις δώδεκα εβδομάδες- βιβλιογραφίας).

Τα παραπάνω βοηθήματα περιέχουν πλούσιες πληροφορίες σχετικά με τη θεματολογία της εβδομάδας και παρέχουν αφορμές για περαιτέρω εμβάθυνση.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1

Σε ποια βασικά σημεία μπορούμε να συνοψίσουμε τη θεματολογία περί της σύγχρονης υμνογραφίας;

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 20 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Άσκηση 1.1

Διότι πολλές από τις ψαλλόμενες Ακολουθίες αποτελούν σύγχρονα υμνογραφήματα, τα οποία απαιτούν ιδιαίτερη μελέτη.

Άσκηση 2.1

Ο Κυθήρων Ευθύμιος βελτίωσε προγενέστερη έκδοση Απολυτίκιου της Θεοτόκου της Μυρτιδίωτισσας

Άσκηση 2.2

Ο Ιεζεκιήλ Φιλόστρατος Στρούμπος- Βελανιδιώτης, Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων συνέγραψε ακολουθία για τον οσιομάρτυρα Δαμιανό εκ Μυριχόβου Θεσσαλίας.

Άσκηση 3.1

Ακολουθία του αγίου ενδόξου ιερομάρτυρος Αστίου, επισκόπου Δυρραχίου, την περίοδο της διακονίας του στην Αλβανία και ασματική ακολουθία του αγίου Νεομάρτυρος Θεοδώρου κατά την περίοδο που ήταν Μητροπολίτης Μυτιλήνης.

Άσκηση 3.2

Η Ακολουθία της Υπεραγίας Θεοτόκου-Αγίας Σκέπης συνετέθη από τον Μ. Κοντοστάνο. Παρά την αρχική Συνοδική πρόταση να περιληφθεί στο Μηναίο της 28^{η}ς Οκτωβρίου δεν συμπεριλήφθηκε καθώς η Ακολουθία του Γ. Μικραγιαννανίτου, του υμνογράφου της Μ.Τ.Χ.Ε. κρίθηκε τελειοτέρα. Ωστόσο πρόκειται για μια Ακολουθία στην οποία παρατηρείται εφαρμογή της αλφαβητικής εντέχνου ακροστιχίδας στον Κανόνα με θεματολογία ιστορική(έπος 40) και βιβλική (στήλη νεφέλης).

Άσκηση 4.1

Ο Μιχαήλ Κωνσταντινίδης, Μητροπολίτης Κορινθίας συνέγραψε ακολουθία

για τον άγιο Μακάριο, αρχιεπίσκοπο Κορίνθου το Νοταρά.

Άσκηση 5.2

Ο Νικόδημος Βαλληνδράς συνέγραψε ασματική ακολουθία επι τη εις Πάτρας επαναφορά της τιμίας κάρας του αγίου αποστόλου Ανδρέου του Πρωτοκλήτου

Άσκηση 9.1

Για τα σύγχρονα υμνογραφήματα απαιτείται εκκλησιαστική έγκριση, διότι τόσο το περιεχόμενό τους, όσο και η ευρύτερη χρήση τους προϋποθέτουν πλήρη εγκυρότητα, προς αποφυγή δημιουργίας προβλημάτων πίστης και σκανδαλισμού.

Άσκηση 10.1

Συνίσταται στην έγκριση των κανόνων ισοσυλλαβίας και αριθμού των τροπαρίων (κυρίως στο θέμα των Κανόνων)..

Άσκηση 13.1

Στο εάν τα σύγχρονα υμνογραφήματα αντιγράφουν παλαιότερες υμνογραφικές μορφές ή εάν πρωτοτυπούν/ Στην ποιότητα της σύγχρονης υμνογραφικής παραγωγής/ Στα πρόσωπα των νεότερων υμνογράφων.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΠΑΠΑΔΙΚΗ (14ος αι.)

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ400	Παπαδική (14ος αι.)	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Ιωάννης Λιάκος
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η Εβδομάδα Πολυέλεος ‘’Δούλοι Κύριον..’’ ήχος πλ. α΄, Πέτρου Πελοποννήσιου Πολυέλεος ‘’Δούλοι Κύριον..’’ ήχος πλ. δ΄, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος	7
2η Εβδομάδα Πολυέλεος ‘’Επι των ποταμών…’ ήχος γ΄, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος Πολυέλεος ‘’Λόγον αγαθόν..’’ ήχος δ΄, Πέτρου Μπερεκέτου	10
3η Εβδομάδα Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος α΄, Ιωάννου πρωτοψάλτου Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος γ΄, Κλήμεντος ιερομονάχου Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος πλ. β΄, Πέτρου Πελοποννησίου	12
4η Εβδομάδα Πασαπνοάρια των Αίνων, κύριοι ήχοι, Ιακώβου Πασαπνοάρια των Αίνων, πλάγιοι ήχοι, Ιακώβου	14
5η Εβδομάδα Δοξολογίες:, Ιακώβου ήχος α, Ιακώβου ήχος β΄, Φωκαέως ήχος γ΄, Πέτρου ήχος δ΄.	16
6η Εβδομάδα Δοξολογίες: Βυζαντίου ήχος πλ. α, Βιολάκη ήχος πλ. β΄, Δανιήλ ήχος βαρύς, Ιακώβου ήχος πλ. δ΄.	18
7η Εβδομάδα Χερουβικά: κυρίων ήχων, Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου	20
8η Εβδομάδα Χερουβικά: κυρίων ήχων, Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου	22
9η Εβδομάδα Χερουβικά: πλαγίων ήχων, Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου	24
10η Εβδομάδα Χερουβικά: πλαγίων ήχων, Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου	26
11η Εβδομάδα ‘’Αγιος, Άγιος, Άγιος…΄, ήχος β΄, Μ. Βασιλείου, μέλος συντμηθέν Ιωάννου Πρωτοψάλτου ‘’Την γαρ σην μήτραν..’’ ήχος α΄ τετράφωνος, Μέλος αρχαίον	28
12η Εβδομάδα Κοινωνικά των Κυριακών, Αινείτε κυρίων ήχων Δανιήλ, Πέτρου, Βυζαντίου	30
13η Εβδομάδα Κοινωνικά των Κυριακών, Αινείτε πλαγίων ήχων Δανιήλ, Πέτρου, Βυζαντίου	32
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	34
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	35
Ενδεικτικές απαντήσεις στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης	36

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

<u>Παρουσίαση του Προγράμματος</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το ήθος, το ύφος και την παρακαταθήκη της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη», εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, καλύπτει το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της Ανατολικής Εκκλησιαστικής Μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης (ήτοι ψαλτικής τέχνης).

Το πλαίσιο των μουσικών σπουδών του προγράμματος απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων, ενώ παράλληλα καλύπτει ένα σημαντικό κενό στις τρέχουσες εκπαιδευτικές ανάγκες στο χώρο της ψαλτικής.

Απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους της Βυζαντινής μουσικής, καθώς ενώ προετοιμάζει τους αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξειδικευμένο κύκλο σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται κυρίως στη διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού που αποτελεί και τον βασικό κορμό του Ακαδημαϊκού δυναμικού. Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα Θεωρίας και πράξης· διδασκαλίας (θεωρητικής και εφαρμοσμένης) της Ψαλτικής Τέχνης σε όλα τα γένη μελοποιίας, από τα εκφωνητικά και απαγγελτικά, τα σύντομα και αργά ειρμολογικά μέλη, στο Στιχηράριο (παλαιό και νέο), μέχρι τα κλασικά μαθήματα του παπαδικού και καλοφωνικού γένους· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής - ορθοφωνίας· μορφολογίας και μουσικής ανάλυσης· ορθογραφίας· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· διαστηματικής θεώρησης μέσω κατατομής μονοχόρδου· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας· χορωδιακής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· διδασκαλίας της παραδοσιακής δημοτικής μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου κατεξοχήν της ψαλτικής, όπως είναι το κανονάκι, επικουρικά στο πλαίσιο του μαθήματος της Λαογραφίας και της θεώρησης του παραδοσιακού πολιτισμού. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική

προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και η αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών μέσων στη ψαλτική, και τέλος η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται, εκτός των άλλων, και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).
- Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός ιεροψαλτών Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.
- Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.
- Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.
- Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

Στο πλαίσιο αυτού του μαθήματος θα διδαχθούν μελουργήματα της Νέας Παπαδικής (Εσπερινού, Όρθρου και Θείας Λειτουργίας) όπως ανθολογούνται στη Μουσική Πανδέκτη (Ιωάννου- Στεφάνου), στο Ταμείον Ανθολογίας (Χουρμουζίου) και τη Μουσική Συλλογή (Πρωγάκη).
Οι εκδόσεις αυτές έχουν διττό χαρακτήρα, όπως και οι περισσότερες συλλογές, αφενός περιλαμβάνουν επιλογές από τα κλασικά μαθήματα των δυο βασικών καθιερωμένων συλλογών όπως: α) τη Μουσική Πανδέκτη του 1850-51 (όπου ουσιαστικά περιλαμβάνονται οι εξηγήσεις του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου στις βασικές ακολουθίες του νυχθημέρου (Εσπερινός, Όρθρος, Θ. Λειτουργία) και αφετέρου β) το Ταμείον Ανθολογίας (Χουρμουζίου) και τη Μουσική Συλλογή Πρωγάκη (1909, όπου καταγράφονται προσωπικές συνθέσεις αλλά και συγχρόνων τους.

Στόχοι

- Η διδασκαλία μαθημάτων της Νέας Παπαδικής (Εσπερινού, Όρθρου και Θείας Λειτουργίας) όπως ανθολογούνται σε καθιερωμένες συλλογές, π.χ. ενδεικτικά Πανδέκτη, Ταμείον Ανθολογίας, Συλλογή Πρωγάκη.
- Η ακρόαση επιλεκτικών ηχογραφήσεων διακεκριμένων πρωτοψαλτών της ΜΧΕ του 20ου αιώνος για περαιτέρω ερμηνεία και αξιολόγηση.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή
Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Πολυέλεος ‘’Δούλοι Κύριον..’’ ήχος πλ. α΄, Πέτρου Πελοποννήσιου
Πολυέλεος ‘’Δούλοι Κύριον..’’ ήχος πλ. δ΄, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το μελοποιητικό είδος των Πολυελέων απετέλεσε από την βυζαντινή ακόμα περίοδο τον μουσικό στίβο στον οποίο πολλοί σπουδαίοι μελουργοί συναγωνίσθηκαν για να μας παραδώσουν τις απαράμιλλές συνθέσεις τους. Κατά τον ιη΄ αιώνα η σύνθεση του Πέτρου Πελοποννησίου κυριάρχησε και διαδόθηκε παντού. Πρόκειται για τον Πολυέλεο ‘’Δούλοι Κύριον…’’ σε ήχος πλ. α΄.
Ένας άλλος Πολυέλεος που έτυχε και εκείνος μεγάλης αντιγραφής κατά τον ιθ΄ αιώνα είναι το ‘’Δούλοι Κύριον..’’ ήχος πλ. δ΄, του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Πολυέλεος του Πέτρου έτυχε να εξηγηθεί εκτός από τους τρείς διδασκάλους και εξηγητές Χουρμούζιο, Γρηγόριο και Χρύσανθο, και από τους Αγιορείτες εξηγητές, τον Ματθαίο Βατοπαιδινού, τον Ιωάσαφ Διονυσιάτη, Θεοφάνη Παντοκρατορινό και Νικόλαο Δοχειαρίτη. Η εκτύλιξη του μέλους παρουσιάσει μια εξέλιξη τροπικότητος στην μελοποίηση των στίχων, με αποκορύφωμα την Καλοφωνία του Δοξαστικού του Πολυελέου.
Ο Πολυέλεος του Χουρμουζίου με τον ιλαρό ήχο του πλ. δ΄, αναπτύσσεται με όμορφες μουσικές φράσεις, Εξαντλεί τα διατονικά ηχοχρώματα και στη συνέχεια μεταπηδά σε μεταβάσεις του χρώματος, δημιουργώντας έτσι μια πλούσια ηχητική έκφραση.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός είναι η εκμάθηση και εισαγωγή στο είδος των Πολυελέων της μεταβυζαντινής περιόδου. Στόχος είναι η εξοικείωση με τους Πολυελέους καθώς και με τα μελικά σχήματα που χρησιμοποιούνται για να αναπτυχθούν ομαλά όλοι αυτοί οι στίχοι.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει:

- Να γίνει αναπαραγωγή αυτής της σύνθεσης ή και παρομοίων συνθέσεων εφόσον έχει γίνει κατανοητός ο τρόπος προσέγγισης και έκφρασης του μέλους της Παπαδικής.
- Να υπάρχει κατανόηση των αισθητικών απαιτήσεων με βάση τον ρυθμό την τροπικότητα, και μελοποιητική αναγνώριση των. Κριτήρια και τεκμηρίωση.

Λέξεις Κλειδιά

Πολυέλεος ‘’Δούλοι Κύριον..’’ ήχος πλ. α΄, Πέτρου Πελοποννήσιου	Πολυέλεος ‘’Δούλοι Κύριον..’’ ήχος πλ. δ΄,	Ματθαίο Βατοπαιδινού	Ιωάσαφ Διονυσιάτου,.	Θεοφάνους Παντοκρατορινού	Νικολάου Δοχειαρίτου.

	Χουρμου-ζίου Χαρτο-φύλακος				
Παπαδική	Δοξαστικά Πολυελέων	Εκλο-γές	Στάση Πολυε-λέων	Αλλάγ-ματα	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελουμένη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 2, περιέχων τα μαθήματα του όρθρου, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ραωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται *οι Πολυέλεοι.*

3. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ραωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

Συμπληρωματικό Υλικό

1. Αχιλλέα Χαλδαιάκη, Ο Πολυέλεος στην Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή μελοποιία, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2003.

Διδακτορική διατριβή που αφορά κατ΄εξοχήν την μελοποίηση των Πολυελέων.

2. Σημειώσεις και ηχογραφήσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1.

Με βάση τα κείμενα των εξηγήσεων του Γρηγορίου και του Χουρμουζίου να κάνετε συγκρίσεις σε στίχους των Πολυελέων. Το κείμενο που θα καταγράψετε δεν θα πρέπει να ξεπερνά τις 250 λέξεις,

Άσκηση 1.2. Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) οι Πολυέλεοι και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.
(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Πολυέλεος ‘’Επι των ποταμών…’ ήχος γ΄, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος
Πολυέλεος ‘’Λόγον αγαθόν..’’ ήχος δ΄, Πέτρου Μπερεκέτου

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη
Το μελοποιητικό είδος των Πολυελέων απετέλεσε από την βυζαντινή ακόμα περίοδο τον μουσικό στίβο στον οποίο πολλοί σπουδαίοι μελουργοί συναγωνίσθηκαν για να μας παραδώσουν τις απαράμιλλές συνθέσεις τους. Κατά τον ιζ-ιη΄ αιώνα η σύνθεση του Πολυέλεος ‘’Λόγον αγαθόν..’’ ήχος δ΄, Πέτρου Μπερεκέτου ήταν μια ξεχωριστή σύνθεση.
Ένας ακόμα Πολυέλεος που έτυχε και εκείνος μεγάλης αντιγραφής κατά τον ιθ΄ αιώνα είναι ο Πολυέλεος ‘’Επι των ποταμών…’ ήχος γ΄, του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, ο οποίος ψάλλεται κυρίως την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Ο Πολυέλεος ‘’Λόγον αγαθόν..’’ τονισμένος στον αξιωματικό ήχο του δ΄ (άγια), δίνει μια μεγαλοπρέπεια κατά την ερμηνεία του. Αν και οι περισσότεροι στίχοι μελοποιητικά είναι ίδιοι, ταυτόχρονα βλέπουμε να χρησιμοποιεί Καλοφωνικά στοιχεία στην εξέλιξη του μέλους.
Ο Πολυέλεος ‘’Επι των ποταμών…’ ήχος γ΄, του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος αναπτύσσει το μέλος σε όλη την έκταση του Εναρμονίου γένους αναδεικνύοντας την πολυμορφία του ήχου.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός είναι η εκμάθηση και εισαγωγή στο είδος των Πολυελέων της μεταβυζαντινής περιόδου. Στόχος είναι η εξοικείωση με τους Πολυελέους καθώς και με τα μελικά σχήματα που χρησιμοποιούνται για να αναπτυχθούν ομαλά όλοι αυτοί οι στίχοι.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει:

- Να γίνει αναπαραγωγή αυτής της σύνθεσης ή και παρομοίων συνθέσεων εφόσον έχει γίνει κατανοητός ο τρόπος προσέγγισης και έκφρασης του μέλους της Παπαδικής.
- Να υπάρχει κατανόηση των αισθητικών απαιτήσεων με βάση τον ρυθμό την τροπικότητα, και μελοποιητική αναγνώριση των. Κριτήρια και τεκμηρίωση.

Λέξεις Κλειδιά

Παπαδική	Δοξαστικά Πολυελέων	Εκλογές	Στάση Πολυελέων	Πέτρου Μπερεκέτου	Αλλάγματα	Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Μουσική συλλογή, αποτελούμενη εκ τριών τόμων, τόμος Γ , περιέχων άπαντα τα μαθήματα της λειτουργίας, εκδοθείσα το πρώτον υπό Γεωργίου Πρωγάκη, μουσικοδιδασκάλου της εν Χαλκη Ι. Θεολ. Σχολής, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, 1910 [= Νεάπολη Κρήτης, α.χ.]

Συλλογή του Γεωργίου Πρωγάκη η οποία αντικατέστησε τα Ταμεία Ανθολογίας, Περιλαμβάνει τα βασικά κείμενα της Νέας Παπαδικής.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος β΄, περιέχων τα μαθήματα του όρθρου, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται *οι Πολυέλεοι.*

3. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ϕαωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

Συμπληρωματικό Υλικό

1. Αχιλλέα Χαλδαιάκη, Ο Πολυέλεος στην Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή μελοποιία, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2003.

Διδακτορική διατριβή που αφορά κατ΄εξοχήν την μελοποίηση των Πολυελέων.

2. Σημειώσεις και ηχογραφήσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες
Άσκηση 2.1.

Με βάση τα κείμενα των εξηγήσεων του Γρηγορίου και του Χουρμουζίου να κάνετε συγκρίσεις σε στίχους των Πολυελέων. Το κείμενο που θα καταγράψετε δεν θα πρέπει να ξεπερνά τις 250 λέξεις.

Άσκηση 2.2.
Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) οι Πολυέλεοι και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.
(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος α΄, Ιωάννου πρωτοψάλτου
Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος γ΄, Κλήμεντος ιερομονάχου
Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος πλ. β΄, Πέτρου Πελοποννησίου

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη
Τα Πασαπνοάρια του Όρθρου λαμβάνουν το όνομά τους από την πρώτη φράση Πάσα πνοή του 150ου ψαλμού. Καταγράφονται σε όλες Παπαδικές και αποτελούν ένα είδος όπου πολλοί συνθέτες μας παρέδωσαν συνθέσεις τους.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Στην ακολουθία του Όρθρου και πριν το λεγόμενο Εωθινό Ευαγγέλιο ψάλλονται τα λεγόμενα Πασαπνοάρια του Όρθρου. Πρόκειται για μία καλοφωνική μεταχείριση του ψαλμικού στίχου Πάσα πνοή αινεσάτω τον Κύριον, όπου στη συνέχεια παρεμβάλλεται εξωψαλμικός στίχος και Κράτημα. Έχουμε αρκετές συνθέσεις των Πασαπνοαρίων από τη μεταβυζαντινή περίοδο κυρίως κατά τον ιζ΄ και ιη΄ αιώνα. Σε όλους τους ήχους.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός του μαθήματος οι φοιτητές και φοιτήτριες να γνωρίσουν τα Πασαπνοάρια του Όρθρου στην μελοποίηση της μεταβυζαντινής περιόδου ως ένα μέρος τον κωδίκων της Παπαδικής. Για την καλύτερη προσέγγιση σ΄ αυτά τα κείμενα θα μελετήσουμε δειγματοληπτικά κείμενα σ΄ όλους τους ήχους.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχετε την δυνατότητα να ψάλετε αυτές τις περίφημες συνθέσεις των μεταβυζαντινών μελουργών.
- Μελετήστε την έννοια της Καλοφωνίας και του Καλλωπισμού έτσι όπως καταγράφεται σ΄ αυτό το είδος της μελοποιίας.
- Να δείτε την εξέλιξη του μέλους στο σημείο των κρατημάτων.

Λέξεις Κλειδιά

Πασαπνοάρια του Όρθρου	Καλοφωνία	Παπαδική	Εωθινό Ευαγγέλιο	Εξωψαλμικός στίχος	Ιωάννης Κουκουζέλης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

5. Γρηγορίου Στάθη, Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας και πανομοιότυπος έκδοσις του καλοφωνικού στιχηρού της Μεταμορφώσεως «Προτυπών την ανάστασιν» μεθ' όλων των ποδών και αναγραμματισμών αυτού, εκ του Μαθηματαρίου του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, Αθήνα 2008.

Γίνεται παρουσίαση και αναλυτική περιγραφή της Καλοφωνίας της βυζαντινής περιόδου, και ανάλυση των Πασαπνοαρίων του Όρθρου.

6. Γρηγορίου Αναστασίου, Τα Πασαπνοάρια του Όρθρου ως Καλοφωνικές συνθέσεις, σκέψεις που γεννιούνται για την σκοπιμότητα του Καλοφωνικού μέλους γενικότερα, The American Society of Byzantine Music and Hymnology 1ο Διεθνές Συνέδριο Αθήνα, Ελλάδα, 10-15 Σεπτεμβρίου 2007.

Γίνεται παρουσίαση και αναλυτική περιγραφή της Καλοφωνίας της βυζαντινής περιόδου, και ανάλυση των Πασαπνοαρίων του Όρθρου.

7. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος β΄, περιέχων τα μαθήματα του όρθρου, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται τα Πασαπνοάρια του Όρθρου.

8. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ϕαωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Σημειώσεις και ηχογραφήσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1.
Να μελετηθούν τα Πασαπνοάρια του Όρθρου και να καταγραφούν με βάση τους ήχους και τους μελουργούς.
Άσκηση 3.1.
Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Πασαπνοάρια των Αίνων, κύριοι ήχοι, Ιακώβου
Πασαπνοάρια των Αίνων, πλάγιοι ήχοι, Ιακώβου

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη
Στην ενότητα αυτή θα γίνει μελέτη στα Πασαπνοάρια των Αίνων. Πρόκειται για την μελοποίηση των δύο πρώτων στίχων του 150ου ψαλμού. Οι υπόλοιποι στίχοι του ψαλμού έχουν καταγραφεί μουσικά από τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα και έχουν εκδοθεί στο Ειρμολόγιό του.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Τα Πασαπνοάρια των αίνων αποτελούν μία βασική ενότητα ως είδος μελοποιίας, αποτελούν δε μόνιμα στοιχεία της υμνογραφίας των ακολουθιών του Όρθρου. Η πρώτες λέξεις του Ψαλμού, *Πάσα πνοή*, έχει δώσει και την ονομασία του σ΄ αυτήν την ενότητα. Η μελοποίησή τους ανήκει στο Παπαδικό γένος μελοποιίας, ως σταθερό μέλος των ακολουθιών, και ως εκ τούτου περιέχονται σε όλες τις Παπαδικές. Μας παραδίδονται τονισμένα από τον ιε΄ αιώνα. Αργότερα, κατά τον ιη΄ αιώνα, ο Ιάκωβος ο Πρωτοψάλτης μας παρέδωσε την σειρά των Πασαπνοαρίων των Αίνων τονισμένα κατ΄ ήχον.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός είναι να προσεγγίσουμε δειγματοληπτικά τις συνθέσεις, παρατηρώντας τις μεταξύ τους σχέσεις και διαφορές. Όπως επίσης και η εκμάθηση των συνθέσεων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Κατανόηση των μορφολογικών δομών του μουσικού τονισμού του ψαλτηρίου.
- Ψάλλετε τα Πασαπνοάρια των Αίνων του Ιακώβου

Λέξεις Κλειδιά

Ιάκωβος πρωτοψάλτης	Πασαπνοάρια	Ψαλμός	Εσπερινός	Όρθρος	Ακολουθία	Ήχος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 2, περιέχων τα μαθήματα του όρθρου, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται τα Πασαπνοάρια των Αίνων.

2. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ραωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Σημειώσεις και ηχογραφήσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1.
Να μελετηθούν τα Πασαπνοάρια των Αίνων και να καταγραφούν με βάση τους ήχους και τους μελουργούς.

Άσκηση 4.1.
Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Δοξολογίες
Ιακώβου ήχος α, Ιακώβου ήχος β΄, Φωκαέως ήχος γ΄, Πέτρου ήχος δ΄.

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη
Ο πρώτος στίχος της Δοξολογίας είναι ο ύμνος των αγγέλων που έψαλαν στην Βηθλεέμ τη νύχτα που άλλαξε η ιστορία του κόσμου με τη Γεννηση του Χριστού, όπως μαρτυρείται στο Ευαγγέλιο του Λουκά 2,14· «και εξαίφνης εγένετο συν τω αγγέλω πλήθος στρατιάς ουρανίου αινούντων τον Θεόν και λεγόντων δόξα εν υψίστοις Θεώ και επί γης ειρήνη, εν ανθρώποις ευδοκία». Την μορφή με την οποία έφτασε μέχρις εμάς η Δοξολογία μας την διέσωσε και την παρέδωκε ο Αλεξανδρινός κώδικας της Αγίας Γραφής του δ αἰῶνος, εκτός του Τρισαγίου και του Δόξα – Και νυν, στο τέλος.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Η Δοξολογία, αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της κατά στίχο υμνογραφίας. Η πρώτη μελοποίηση της μεγάλης Δοξολογίας, στη μορφή που την ακολούθησαν ύστερα όλες οι άλλες συνθέσεις, και που αποτελεί ένα θαυμάσιο μνημείο της Ψαλτικής Τεχνης, έγινε γύρω στα 1620 απ' τον Μελχισεδέκ, επίσκοπο Ραιδεστού και Πανίου, της Ανατολικής Θράκης. Ο Μελχισεδέκ υπήρξε ένας απ' τους πιο λόγιους κληρικούς του α΄ μισού του ιζ΄ αιώνος.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός η γνωριμία με το είδος των Δοξολογιών, η εκμάθηση των συνθέσεων της περιόδου του ιη΄ αιώνος και η παρατήρηση των μορφολογικών στοιχείων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γίνεται παρακολούθηση των μορφολογικών εξελίξεων στην τροπικότητα, στην έκφραση, στα μελικά τόξα.
- Στην εκμάθηση των συνθέσεων

Λέξεις Κλειδιά

Ψαλτήριο	Δοξολογία	Όρθρος	Ασματικό	Ιάκωβος	Πέτρος	Φωκαέας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Γρηγορίου Στάθη, *Μορφές και Μορφές της Ψαλτικής Τέχνης*, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2011.

Γίνεται μορφολογική προσέγγιση του είδους των Δοξολογιών

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 2, περιέχων τα μαθήματα του όρθρου, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται *οι αργές Δοξολογίες.*

3. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ϕαωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

4. Μουσικός Πανδέκτης, ήτοι πλήρης συλλογή των εκλεκτοτέρων μουσικών μαθημάτων, των εν ταις πρωιναίς και εσπεριναίς ακολουθίαις της Εκκλησίας ψαλλομένων (πλην όσων περιέχει το Αναστασιματάριον), μετά πολλής επιμελείας καταρτισθείσα, προς χρήσιν των την ιεράν υμνωδίαν εν τω ναώ ασκούντων και παντός φιλομούσου, τόμος δεύτερος, Όρθρος, Αθήναι 1987.

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχει αργές Δοξολογίες.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Σημειώσεις και ηχογραφήσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1.
Να μελετηθούν οι Δοξολογίες και να καταγραφούν οι μεταβυζαντινοί μελουργοί των Δοξολογιών.

Άσκηση 5.1.
Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:
Δοξολογίες:
Βυζαντίου ήχος πλ. α, Βιολάκη ήχος πλ. β΄, Δανιήλ ήχος βαρύς, Ιακώβου ήχος πλ. δ΄.

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη
Ο πρώτος στίχος της Δοξολογίας είναι ο ύμνος των αγγέλων που έψαλαν στην Βηθλεέμ τη νύχτα που άλλαξε η ιστορία του κόσμου με τη Γεννηση του Χριστού, όπως μαρτυρείται στο Ευαγγέλιο του Λουκά 2,14· «και εξαίφνης εγένετο συν τω αγγέλω πλήθος στρατιάς ουρανίου αινούντων τον Θεόν και λεγόντων δόξα εν υψίστοις Θεώ και επί γης ειρήνη, εν ανθρώποις ευδοκία». Την μορφή με την οποία έφτασε μέχρις εμάς η Δοξολογία μας την διέσωσε και την παρέδωσε ο Αλεξανδρινός κώδικας της Αγίας Γραφής του δ αιώνος, εκτός του Τρισαγίου και του Δόξα – Και νυν, στο τέλος.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Η Δοξολογία, αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της κατά στίχο υμνογραφίας. Η πρώτη μελοποίηση της μεγάλης Δοξολογίας, στη μορφή που την ακολούθησαν ύστερα όλες οι άλλες συνθέσεις, και που αποτελεί ένα θαυμάσιο μνημείο της Ψαλτικής Τεχνης, έγινε γύρω στα 1620 απ' τον Μελχισεδέκ, επίσκοπο Ραιδεστού και Πανίου, της Ανατολικής Θράκης. Ο Μελχισεδέκ υπήρξε ένας απ' τους πιο λόγιους κληρικούς του α΄ μισού του ιζ΄ αιώνος.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός η γνωριμία με το είδος των δοξολογιών, η εκμάθηση των συνθέσεων της περιόδου του ιη΄ αιώνος και η παρατήρηση των μορφολογικών στοιχείων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γίνεται παρακολούθηση των μορφολογικών εξελίξεων στην τροπικότητα, στην έκφραση, στα μελικά τόξα.
- Στην εκμάθηση των συνθέσεων

Λέξεις Κλειδιά

Ψαλτήριο	Δοξολογία	Όρθρος	Ασματικό	Ιάκωβος	Πέτρος	Φωκαέας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Γρηγορίου Στάθη, *Μορφές και Μορφές της Ψαλτικής Τέχνης*, Έκδοση Ι.Β.Μ., Αθήνα 2011.

Γίνεται μορφολογική προσέγγιση του είδους των Δοξολογιών

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος 2, περιέχων τα μαθήματα του όρθρου, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ραωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται αργές Δοξολογίες.

3. Ταμείον Ανθολογίας, περιέχον άπασαν την εκκλησιαστικήν ενιαύσιον ακολουθίαν εσπερινού, όρθρου, λειτουργίας, Μεγάλης Τεσσαρακοστής και της λαμπροφόρου Αναστάσεως, μετά τινων καλλοφωνικών (sic) ειρμών εν τω τέλει, κατ' εκλογήν των εμμελεστέρων και ευφραδεστέρων μουσικών μαθημάτων των ενδοξοτέρων διδασκάλων παλαιών τε και νέων, εξηγηθείσαν εις την νέαν της μουσικής μέθοδον και μετά πάσης επιμελείας διορθωθείσαν παρά του εφευρετού της ρηθείσης μεθόδου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, επιστασία δε του ιδίου νυν πρώτον εκδοθείσαν εις τύπον, αναλώμασι του Ισάκ δε Κάστρο, τόμος δεύτερος, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ της τυπογραφίας Καστρου εις Γαλατάν, ραωκδ . 1824.

Είναι μία σειρά των Ταμείων Ανθολογίας του Χουρμουζίου, που εξέδωσε τις εξηγήσεις και συμπεριέλαβε και προσωπικές συνθέσεις του.

4. Μουσικός Πανδέκτης, ήτοι πλήρης συλλογή των εκλεκτοτέρων μουσικών μαθημάτων, των εν ταις πρωιναίς και εσπεριναίς ακολουθίαις της Εκκλησίας ψαλλομένων (πλην όσων περιέχει το Αναστασιματάριον), μετά πολλής επιμελείας καταρτισθείσα, προς χρήσιν των την ιεράν υμνωδίαν εν τω ναώ ασκούντων και παντός φιλομούσου, τόμος δεύτερος, Όρθρος, Αθήναι 1987.

Συλλογή του Εσπερινού που περιέχει αργές Δοξολογίες.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Σημειώσεις και ηχογραφήσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες
Άσκηση 6.1.
Να μελετηθούν οι Δοξολογίες και να καταγραφούν οι μεταβυζαντινοί μελουργοί των Δοξολογιών.

Άσκηση 6.1.
Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.
(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)
Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ

Χερουβικά κυρίων ήχων,
Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Σ΄ αυτήν την ενότητα θα ασχοληθούμε με την μελέτη του είδους των Χερουβικών των μεταβυζαντινών συνθετών του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα. Εξετάζεται η παράδοση και η εξήγηση του μέλους των Χερουβικών, τα οποία αποτελούν καίριο μέρος μιας Παπαδικής ή μιας Ανθολογίας της Παπαδικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα Χερουβικά αποτελούν ένα από τα κεντρικότερα μελοποιήματα της θείας Λειτουργίας. Ο Χερουβικός ύμνος, ως ποιητικό κείμενο, διαφοροποιείται στην Λειτουργία του Μ. Βασιλείου και του Χρυσοστόμου, από τις Λειτουργίες των Προηγιασμένων Δώρων, της Μεγάλης Πέμπτης και του Μεγάλου Σαββάτου. Μελοποιητικά καταγράφονται χερουβικά από την Παλαιολόγεια περίοδο μέχρι και τις μέρες μας.

Σκοπός/Στόχοι

Σκοπός είναι η μελέτη των Χερουβικών ύμνων. Στόχος είναι η κατανόηση των ερμηνευτικών αναλύσεων που πραγματοποιούνται στις μεγάλες συνθέσεις

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ψάλλετε τα Χερουβικά της μεταβυζαντινής περιόδου κυρίως του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.
- Έχετε αποκτήσει αντίληψη της ρυθμικής αγωγής και της έκφρασης στο είδος των Χερουβικών.

Λέξεις Κλειδιά

Χερουβικός ύμνος	Σιγησάτω πάσα σάρξ	Κρατήματα	Λειτουργία	Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Κωνσταντίνου Καραγκούνη, *Η παράδοση και εξήγηση του μέλους των Χερουβικών της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής μελοποιίας,* Έκδοση Ι.Β.Μ. Μελέται 7, Αθήνα 2003. (Διδακτορική Διατριβή)

Διδακτορική διατριβή που αφορά κατ΄εξοχήν την μελοποίηση του Χερουβικού ύμνου.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος δ΄, περιέχων τα μαθήματα της Θ. Λειτουργίας, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται οι Χερουβικοί ύμνοι.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ηχογραφήσεις σε ψηφιακούς δίσκους

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1.
Να μελετηθούν οι Χερουβικοί ύμνοι και να καταγραφούν οι μεταβυζαντινοί μελουργοί των Χερουβικών.

Άσκηση 7.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ
Χερουβικά κυρίων ήχων,
Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη
Σ΄ αυτήν την ενότητα θα ασχοληθούμε με την μελέτη του είδους των Χερουβικών των μεταβυζαντινών συνθετών του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα. Εξετάζεται η παράδοση και η εξήγηση του μέλους των Χερουβικών, τα οποία αποτελούν καίριο μέρος μιας Παπαδικής ή μιας Ανθολογίας της Παπαδικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Τα Χερουβικά αποτελούν ένα από τα κεντρικότερα μελοποιήματα της θείας Λειτουργίας. Ο Χερουβικός ύμνος, ως ποιητικό κείμενο, διαφοροποιείται στην Λειτουργία του Μ. Βασιλείου και του Χρυσοστόμου, από τις Λειτουργίες των Προηγιασμένων Δώρων, της Μεγάλης Πέμπτης και του Μεγάλου Σαββάτου. Μελοποιητικά καταγράφονται χερουβικά από την Παλαιολόγεια περίοδο μέχρι και τις μέρες μας.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός είναι η μελέτη των Χερουβικών ύμνων. Στόχος είναι η κατανόηση των ερμηνευτικών αναλύσεων που πραγματοποιούνται στις μεγάλες συνθέσεις

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ψάλλετε τα Χερουβικά της μεταβυζαντινής περιόδου κυρίως του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.
- Έχετε αποκτήσει αντίληψη της ρυθμικής αγωγής και της έκφρασης στο είδος των Χερουβικών.

Λέξεις Κλειδιά

Χερουβικός ύμνος	Σιγησάτω πάσα σάρξ	Κρατήματα	Λειτουργία	Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Κωνσταντίνου Καραγκούνη, *Η παράδοση και εξήγηση του μέλους των Χερουβικών της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής μελοποιίας,* Έκδοση Ι.Β.Μ. Μελέται 7, Αθήνα 2003. (Διδακτορική Διατριβή)

Διδακτορική διατριβή που αφορά κατ΄εξοχήν την μελοποίηση του Χερουβικού ύμνου.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος δ΄, περιέχων τα μαθήματα της Θ. Λειτουργίας, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, ϕαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται οι Χερουβικοί ύμνοι.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ηχογραφήσεις σε ψηφιακούς δίσκους

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1.
Να μελετηθούν οι Χερουβικοί ύμνοι και να καταγραφούν οι μεταβυζαντινοί μελουργοί των Χερουβικών.

Άσκηση 8.2.
Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ
Χερουβικά πλαγίων ήχων,
Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη
Σ΄ αυτήν την ενότητα θα ασχοληθούμε με την μελέτη του είδους των Χερουβικών των μεταβυζαντινών συνθετών του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα. Εξετάζεται η παράδοση και η εξήγηση του μέλους των Χερουβικών, τα οποία αποτελούν καίριο μέρος μιας Παπαδικής ή μιας Ανθολογίας της Παπαδικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Τα Χερουβικά αποτελούν ένα από τα κεντρικότερα μελοποιήματα της θείας Λειτουργίας. Ο Χερουβικός ύμνος, ως ποιητικό κείμενο, διαφοροποιείται στην Λειτουργία του Μ. Βασιλείου και του Χρυσοστόμου, από τις Λειτουργίες των Προηγιασμένων Δώρων, της Μεγάλης Πέμπτης και του Μεγάλου Σαββάτου. Μελοποιητικά καταγράφονται χερουβικά από την Παλαιολόγεια περίοδο μέχρι και τις μέρες μας.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός είναι η μελέτη των Χερουβικών ύμνων. Στόχος είναι η κατανόηση των ερμηνευτικών αναλύσεων που πραγματοποιούνται στις μεγάλες συνθέσεις

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ψάλλετε τα Χερουβικά της μεταβυζαντινής περιόδου κυρίως του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.
- Έχετε αποκτήσει αντίληψη της ρυθμικής αγωγής και της έκφρασης στο είδος των Χερουβικών.

Λέξεις Κλειδιά

Χερουβικός ύμνος	Σιγησάτω πάσα σάρξ	Κρατήματα	Λειτουργία	Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Κωνσταντίνου Καραγκούνη, *Η παράδοση και εξήγηση του μέλους των Χερουβικών της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής μελοποιίας,* Έκδοση Ι.Β.Μ. Μελέται 7, Αθήνα 2003. (Διδακτορική Διατριβή)

Διδακτορική διατριβή που αφορά κατ΄εξοχήν την μελοποίηση του Χερουβικού ύμνου.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος δ΄, περιέχων τα μαθήματα της Θ. Λειτουργίας, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται οι Χερουβικοί ύμνοι.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ηχογραφήσεις σε ψηφιακούς δίσκους

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1. Να μελετηθούν οι Χερουβικοί ύμνοι και να καταγραφούν οι μεταβυζαντινοί μελουργοί των Χερουβικών.

Άσκηση 9.2. Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ
Χερουβικά πλαγίων ήχων,
Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη
Σ΄ αυτήν την ενότητα θα ασχοληθούμε με την μελέτη του είδους των Χερουβικών των μεταβυζαντινών συνθετών του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα. Εξετάζεται η παράδοση και η εξήγηση του μέλους των Χερουβικών, τα οποία αποτελούν καίριο μέρος μιας Παπαδικής ή μιας Ανθολογίας της Παπαδικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Τα Χερουβικά αποτελούν ένα από τα κεντρικότερα μελοποιήματα της θείας Λειτουργίας. Ο Χερουβικός ύμνος, ως ποιητικό κείμενο, διαφοροποιείται στην Λειτουργία του Μ. Βασιλείου και του Χρυσοστόμου, από τις Λειτουργίες των Προηγιασμένων Δώρων, της Μεγάλης Πέμπτης και του Μεγάλου Σαββάτου. Μελοποιητικά καταγράφονται χερουβικά από την Παλαιολόγεια περίοδο μέχρι και τις μέρες μας.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός είναι η μελέτη των Χερουβικών ύμνων. Στόχος είναι η κατανόηση των ερμηνευτικών αναλύσεων που πραγματοποιούνται στις μεγάλες συνθέσεις

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ψάλλετε τα Χερουβικά της μεταβυζαντινής περιόδου κυρίως του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.
- Έχετε αποκτήσει αντίληψη της ρυθμικής αγωγής και της έκφρασης στο είδος των Χερουβικών.

Λέξεις Κλειδιά

Χερουβικός ύμνος	Σιγησάτω πάσα σάρξ	Κρατήματα	Λειτουργία	Λειτουργία Προηγιασμένων Δώρων

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Κωνσταντίνου Καραγκούνη, *Η παράδοση και εξήγηση του μέλους των Χερουβικών της Βυζαντινής και μεταβυζαντινής μελοποιίας,* Έκδοση Ι.Β.Μ. Μελέται 7, Αθήνα 2003. (Διδακτορική Διατριβή)

Διδακτορική διατριβή που αφορά κατ΄εξοχήν την μελοποίηση του Χερουβικού ύμνου.

2. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος δ΄, περιέχων τα μαθήματα της Θ. Λειτουργίας, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται οι Χερουβικοί ύμνοι.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ηχογραφήσεις σε ψηφιακούς δίσκους

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1.
Να μελετηθούν οι Χερουβικοί ύμνοι και να καταγραφούν οι μεταβυζαντινοί μελουργοί των Χερουβικών.

Άσκηση 10.2.
Να ερμηνευθεί το μέλος και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

(Οι ασκήσεις βαθμολογούνται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή 10 ώρες

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.
Περίπου 20 ώρες

Θέμα: Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα σχολιασμένα θέματα (Πολυελέους, Πασαπνοάρια του Όρθρου, Πασαπνοάρια των Αίνων, Αργές Δοξολογίες, Χερουβικά) των προηγουμένων ενοτήτων και να τα αναπτύξετε σε σχέση με την καταγραφή τους στα μουσικά χειρόγραφα, την βιογραφία των μελουργών τους και εν τέλει την ερμηνευτική τους απόδοση. Σε κάθε περίπτωση ο ακριβής ορισμός του θέματος ορίζεται κατόπιν συνεννοήσεως με τον αρμόδιο καθηγητή.

ΤΙΤΛΟΣ:
’Αγιος, Άγιος, Άγιος…΄, ήχος β΄, Μ. Βασιλείου,
μέλος συντμηθέν Ιωάννου Πρωτοψάλτου
‘’Την γαρ σην μήτραν..’’ ήχος α΄ τετράφωνος, Μέλος αρχαίον

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη
Ο επινίκιος ύμνος " Άγιος, Άγιος, Άγιος Κύριος Σαβαώθ...", κατά τη διάρκεια των Θ. Λειτουργιών του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου και του Μεγάλου Βασιλείου, καλύπτει τις αντίστοιχες ευχαριστήριες ευχές που αναγιγνώσκει ο ιερέας, "Μετά τούτων και ημείς των μακαρίων δυνάμεων..." και "Μετά τούτων των μακαρίων δυνάμεων...". Η μελοποίηση του επινίκιου ύμνου της Λειτουργίας του Μ. Βασιλείου περιλαμβάνεται σε όλες τις Παπαδικές από την βυζαντινή ακόμα περίοδο. Η πρώτη μελοποίηση έγινε από τον Ιωάννη τον Γλυκύ.
Μία ακόμα σύνθεση η οποία ψάλλεται στην θεία Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου είναι ο ύμνος ‘’Επί σοι χαίρει…Την γαρ σην μήτραν…’’, αντί του μεγαλυναρίου ‘’Άξιον εστίν…’’. Η πρώτη μελοποίηση και του ύμνου έχει αναφορά στον βυζαντινό μουσικό Ξένο τον Κορώνη. Στην ενότητα του μαθήματός μας θα γίνει λόγος για την σύντμηση του Πέτρου Πελοποννησίου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Από τις πρώτες ακόμα βυζαντινές Παπαδικές, ανθολογούνται και αντιγράφονται στην πλειονότητά τους οι μελοποιήσεις του επινίκιου ύμνου. Ο κώδικας ΕΒΕ 2406 του 1453 στα φ. 248α-251β, ανθολογεί συνθέσεις του Ιωάννου Γλυκέως, του Γερασίμου Χαλκεοπούλου, του Ξένου του Κορώνη και του Γεωργίου Παναρέτου. Σε άλλες μεταγενέστερες Παπαδικές βρίσκουμε, για τον ίδιο ύμνο, συνθέσεις των: Νικηφόρου του Ηθικού, Μανουήλ Χρυσάφου, Κυρίλλου Αρχιερέως Τήνου του Μαρμαρινού, Αναστασίου Ραψανιώτου, Ιωάσαφ Ριλιώτου.
Η σύνθεση όμως που αντιγράφηκε και διαδόθηκε περισσότερο είναι αυτή του Ιωάννου του Γλυκέως. Η πρωτότυπη σύνθεση του Ιωάννου, κάλυψε λειτουργικά την χρονική διάρκεια έξι περίπου αιώνων (ιγ' - ιη' αιώνες). Διάφοροι λόγοι όμως, όπως η έκταση της σύνθεσης, η δυσκολία στην απόδοση του μέλους, η έλλειψη ψαλτών και γενικότερα οργανωμένων χορών, κυρίως όμως η σκέψη προς μια συντόμευση των ακολουθιών, ίσως και στα πλαίσια συντμήσεων των βυζαντινών συνθέσεων που παρατηρείται στην Ψαλτική Τέχνη την περίοδο του ιη΄ αιώνα, οδήγησαν τον Πατριάρχη Κύριλλο Ε΄, να αναθέσει στον Πρωτοψάλτη του, Ιωάννη Τραπεζούντιο, να συντμήσει τις συνθέσεις που ψάλλοταν στις ακολουθίες, και επομένως και αυτές του Γλυκέως που αφορούσαν στην Λειτουργία του Μ. Βασιλείου.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός του μαθήματος είναι εκμάθηση των ύμνων και κατανόησης της σύντμησης. Στόχος είναι η εμβάθυνση στις μουσικές θέσεις που αν και επαναλαμβάνονται συχνά μέσα στην σύνθεση παρουσιάζουν μια αυξημένη δυσκολία. καθώς επίσης και της ρυθμικής αγωγής με την οποία

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ψάλλετε τον επινίκιο ύμνο ‘’Άγιος, Άγιος, Άγιος…’’ και το Επί σοι χαίρει…’’, της Λειτουργίας του Μ. Βασιλείου μέσα από τις συντμήσεις κυρίως του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.
- Έχετε αποκτήσει αντίληψη της ρυθμικής αγωγής και της έκφρασης των προαναφερθέντων ύμνων.
-

Λέξεις Κλειδιά

Επινίκιος ύμνος	Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου	‘’Άγιος, Άγιος, Άγιος…’’	‘’Επί σοι χαίρει…’’	Ξένος Κορώνης	Πέτρος Πελοποννήσιος	Ιωάννης Τραπεζούντιος	Μεγαλυνάριο	Ιωάννης Γλυκύς

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Η σύνθεση του Ιωάννου Γλυκέως, στον επινίκιο ύμνο της Θείας Λειτουργίας του Μ. Βασιλείου και οι συντμήσεις του Ιωάννου Τραπεζουντίου και Γρηγορίου Στάθη *Βελλά Επιστημονική Επετηρίδα τόμος ΣΤ΄*, Ιωάννινα 2011, σσ. 343-358.

Γίνεται σχολιασμός στον επινίκιο ύμνος και στην σύντμηση του.

2. Γρηγορίου Στάθη, Επί σοι χαίρει - Την γαρ σην μήτραν και το ακροτελεύτιον Επί σοί χαίρει, Περιοδικό Ανατολής το περιήχημα, Αθήνα 2014.

Γίνεται σχολιασμός στον ύμνο, Επί σοι χαίρει, από ιστορικής και μορφολογικής πλευράς.

3. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος δ΄, περιέχων τα μαθήματα της Θ. Λειτουργίας, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται ο επινίκιος ύμνος και η μελοποίηση του Επι σοι χαίρει.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ηχογραφήσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες
Άσκηση 11.1.

Να μελετηθούν οι ύμνοι και να καταγραφούν οι μελουργοί που μας παραδίδουν μελοποιήσεις των ύμνων, ‘’Άγιος, Άγιος, Άγιος…’’ και το Επί σοι χαίρει…’’.

Άσκηση 11.2. Να ερμηνευτεί (ψαλτικά) ο επινίκιος ύμνος ‘’Άγιος, Άγιος, Άγιος…’’ και το Επί σοι χαίρει…’’, της Λειτουργίας του Μ. Βασιλείου και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη
Τα Κοινωνικά αποτελούν την ευρύτερη ομοειδή ενότητα της μελοποιίας στην ιστορία της Ψαλτικής Τέχνης. Χωρίζονται σε τρεις ενότητες, στον κύκλο των Κοινωνικών της Εβδομάδος, των Κυριακών και των εορτών του Ενιαυτού.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Στην ενότητά μας θα ασχοληθούμε με την μελοποίηση των Κοινωνικών των Κυριακών Αινείτε, από τους νεότερους μελουργούς, του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα. Ειδικότερα θα δούμε συνθέσεις των Δανιήλ, Πέτρου, και Βυζαντίου.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός η εκμάθηση των Κοινωνικών ύμνων δειγματοληπτικά ώστε να κατανοήσουμε την δομή και τον μορφή των Κοινωνικών έτσι όπως αναπτύχθηκαν κατά τον ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ψάλλετε Κοινωνικούς ύμνους κυρίως του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.
- Έχετε αποκτήσει αντίληψη της ρυθμικής αγωγής και της έκφρασης των Κοινωνικών ύμνων.

Λέξεις Κλειδιά

Κοινωνικά της Εβδομάδος,	Κοινωνικά των Κυριακών	Κοινωνικά των εορτών του Ενιαυτού.	Δανιήλ,	Πέτρου Πελοποννησίου	Πέτρου Βυζαντίου	Θεία Λειτουργία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος δ΄, περιέχων τα μαθήματα της Θ. Λειτουργίας, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται οι Κοινωνικοί ύμνοι.

Συμπληρωματικό Υλικό

Ηχογραφήσεις σε ψηφιακούς δίσκους και από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1. Να μελετηθούν οι Κοινωνικοί ύμνοι.

Άσκηση 12.2. Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) οι Κοινωνικοί ύμνοι και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.
Περίπου 20 ώρες

Θέμα: Μπορείτε να επιλέξετε ένα από τα σχολιασμένα θέματα (Επινικίου ύμνου, Επισοι χαίρει, Κοινωνικά) των προηγουμένων ενοτήτων και να τα αναπτύξετε σε σχέση με την καταγραφή τους στα μουσικά χειρόγραφα, την βιογραφία των μελουργών τους και εν τέλει την ερμηνευτική τους απόδοση. Σε κάθε περίπτωση ο ακριβής ορισμός του θέματος ορίζεται κατόπιν συνεννοήσεως με τον αρμόδιο καθηγητή.

ΤΙΤΛΟΣ:
Κοινωνικά των Κυριακών, Αινείτε
πλαγίων ήχων Δανιήλ, Πέτρου, Βυζαντίου

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη
Τα Κοινωνικά αποτελούν την ευρύτερη ομοειδή ενότητα της μελοποιίας στην ιστορία της Ψαλτικής Τέχνης. Χωρίζονται σε τρεις ενότητες, στον κύκλο των Κοινωνικών της Εβδομάδος, των Κυριακών και των εορτών του Ενιαυτού.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
Στην ενότητά μας θα ασχοληθούμε με την μελοποίηση των Κοινωνικών των Κυριακών Αινείτε, από τους νεότερους μελουργούς, του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα. Ειδικότερα θα δούμε συνθέσεις των Δανιήλ, Πέτρου, και Βυζαντίου.

Σκοπός/Στόχοι
Σκοπός η εκμάθηση των Κοινωνικών ύμνων δειγματοληπτικά ώστε να κατανοήσουμε την δομή και τον μορφή των Κοινωνικών έτσι όπως αναπτύχθηκαν κατά τον ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα
Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ψάλλετε Κοινωνικούς ύμνους κυρίως του ιη΄ και ιθ΄ αιώνα.
- Έχετε αποκτήσει αντίληψη της ρυθμικής αγωγής και της έκφρασης των Κοινωνικών ύμνων.

Λέξεις Κλειδιά

Κοινωνικά της Εβδομάδος,	Κοινωνικά των Κυριακών	Κοινωνικά των εορτών του Ενιαυτού.	Δανιήλ,	Πέτρου Πελοποννησίου	Πέτρου Βυζαντίου	Θεία Λειτουργία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία
Βασικό Υλικό

1. Πανδέκτη της ιεράς εκκλησιαστικής υμνωδίας του όλου ενιαυτού, εκδοθείσα υπό Ιωάννου λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α δομεστίκου της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας, τόμος δ΄, περιέχων τα μαθήματα της Θ. Λειτουργίας, εν Κωνσταντινουπόλει, εκ του πατριαρχικού τυπογραφείου, φαωνα [1851].

Συλλογή του Όρθρου που περιέχονται οι Κοινωνικοί ύμνοι.

Συμπληρωματικό Υλικό

Ηχογραφήσεις σε ψηφιακούς δίσκους και από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1. Να μελετηθούν οι Κοινωνικοί ύμνοι.

Άσκηση 13.2. Να ερμηνευτούν (ψαλτικά) οι Κοινωνικοί ύμνοι και να ηχογραφηθεί μέρος του, διάρκειας 5 λεπτών.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑ-ΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάγονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος α΄, Ιωάννου πρωτοψάλτου
Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος γ΄, Κλήμεντος ιερομονάχου
Πασαπνοάρια του Όρθρου, ήχος πλ. β΄, Πέτρου Πελοποννησίου

(3η εβδομάδα)

Άσκηση 3.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο Πασαπνοάριο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Πασαπνοάρια των Αίνων, κύριοι ήχοι, Ιακώβου
Πασαπνοάρια των Αίνων, πλάγιοι ήχοι, Ιακώβου

(4η εβδομάδα)

Άσκηση 4.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο Πασαπνοάριο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Δοξολογίες:, Ιακώβου ήχος α, Ιακώβου ήχος β΄, Φωκαέως ήχος γ΄, Πέτρου ήχος δ΄.

(5η εβδομάδα)

Άσκηση 5.1 Να ψάλλετε κάποια επιλεγμένη Δοξολογία και να την ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Χερουβικά: κυρίων ήχων, Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου

(7η εβδομάδα)

Άσκηση 7.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο Χερουβικό και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Χερουβικά: πλαγίων ήχων, Πέτρου, Γρηγορίου, Χουρμουζίου, Κωνσταντίνου

(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο στίχο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: ’Αγιος, Άγιος, Άγιος…΄, ήχος β΄, Μ. Βασιλείου, μέλος συντμηθέν Ιωάννου Πρωτοψάλτου, ‘’Την γαρ σην μήτραν..’’ ήχος α΄ τετράφωνος, Μέλος αρχαίον

(11η εβδομάδα)

Άσκηση 11.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο κείμενο και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: Κοινωνικά των Κυριακών, Αινείτε κυρίων ήχων Δανιήλ, Πέτρου, Βυζαντίου

(12η εβδομάδα)

Άσκηση 12.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο Κοινωνικό και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΤΙΤΛΟΣ: **‘**Κοινωνικά των Κυριακών, Αινείτε πλαγίων ήχων Δανιήλ, Πέτρου, Βυζαντίου

(13η εβδομάδα)

Άσκηση 13.1 Να ψάλλετε κάποιο επιλεγμένο Κοινωνικό και να το ερμηνεύσετε. Κατόπιν να παραθέστε σχόλια πάνω στην τροπικότητα και τον ρυθμό, όπως και για τις θέσεις που χρησιμοποιήθηκαν

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	BYZ405	Ορθογραφία Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής	
Επίπεδο	Προπτυχιακό ☒	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό ☒	Επιλογής	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Δημοσθένης Φιστουρής
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η Εβδομάδα Ορθογραφία του Ίσου	7
2η Εβδομάδα Ορθογραφία χαρακτήρων Αναβάσεως: το Ολίγον	10
3η Εβδομάδα Ορθογραφία της Πεταστής	13
4η Εβδομάδα Ορθογραφία των Κεντημάτων	16
5η Εβδομάδα Ορθογραφία του Κεντήματος και της Υψηλής	19
6η Εβδομάδα Ορθογραφία των χαρακτήρων κατάβασης: Από-στροφος	22
7η Εβδομάδα Ορθογραφία της Υπορροής	25
8η Εβδομάδα Ορθογραφία του Ελαφρού	29
9η Εβδομάδα Ορθογραφία της Χαμηλής	31
10η Εβδομάδα Ορθογραφία των Μαρτυριών των φθόγγων και των ήχων	34
11η Εβδομάδα Η Εξέλιξη της παρασημαντικής μέχρι τη Νέα Μέ-θοδο – Οι μεταγραφές του Χουρμουζίου και του Γρηγορίου - Συνο-πτική παρουσίαση	37
12η Εβδομάδα Η Αναλυτική σημειογραφία των δασκάλων του 20ου αιώνος – ερμηνευτικές προσεγγίσεις	40
13η Εβδομάδα 5η Σχετικά με τις σύγχρονες τάσεις στη σημειογρα-φία της Βυζαντινής Μουσικής και τις παρελκόμενες επιπτώσεις	44
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	47
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	48
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	49

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

<u>Παρουσίαση του Προγράμματος</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το ήθος, το ύφος και την παρακαταθήκη της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη», εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, καλύπτει το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της Ανατολικής Εκκλησιαστικής Μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης (ήτοι ψαλτικής τέχνης).

Το πλαίσιο των μουσικών σπουδών του προγράμματος απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων, ενώ παράλληλα καλύπτει ένα σημαντικό κενό στις τρέχουσες εκπαιδευτικές ανάγκες στο χώρο της ψαλτικής.

Απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους της Βυζαντινής μουσικής, καθώς ενώ προετοιμάζει τους αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξειδικευμένο κύκλο σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται κυρίως στη διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του Ακαδημαϊκού δυναμικού. Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα Θεωρίας και πράξης · διδασκαλίας (θεωρητικής και εφαρμοσμένης) της ψαλτικής τέχνης σε όλα τα γένη μελοποιίας, από τα εκφωνητικά και απαγγελτικά, τα σύντομα και αργά ειρμολογικά μέλη, στο Στιχηράριο (παλαιό και νέο), μέχρι τα κλασικά μαθήματα του παπαδικού και καλοφωνικού γένους· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής - ορθοφωνίας· μορφολογίας και μουσικής ανάλυσης· ορθογραφίας· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· διαστηματικής θεώρησης μέσω κατατομής μονοχόρδου· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας· χορωδιακής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· διδασκαλίας της παραδοσιακής δημοτικής μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου κατεξοχήν της ψαλτικής, όπως είναι το κανονάκι, επικουρικά στο πλαίσιο του μαθήματος της Λαογραφίας και της θεώρησης του παραδοσιακού πολιτισμού. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική

προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και η αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών μέσων στη ψαλτική, και τέλος η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται, εκτός των άλλων, και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).
- Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός ιεροψαλτών Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.
- Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.
- Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.
- Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

Η παρασημαντική της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής, όπως καθιερώθηκε στη νέα μέθοδο από τους τρεις δασκάλους, Χρύσανθο, Χουρμούζιο και Γρηγόριο, στις αρχές του 19ου αιώνος, ακολουθεί ορισμένους κανόνες ορθογραφίας, για την ακριβή καταγραφή των φθόγγων, του χρόνου/ρυθμού και της έκφρασης του μέλους. Το σύνολο των κανόνων της ορθογραφίας της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής μουσικής, αφενός συντελεί στην ορθή μουσική γραφή του μέλους, και αφετέρου καθοδηγεί τον ψάλλοντα να αποδώσει πιστά δια της φωνής το μέλος. Ο άριστος δε τρόπος εκμάθησης της ορθογραφίας, εκτός από τη μελέτη των έγκριτων θεωρητικών συγγραμμάτων, είναι κυρίως η ενδελεχής σπουδή των βυζαντινών μουσικών κειμένων, δηλ. των καταγραφών και των μεταγραφών στο νέο σύστημα από τους δυο κορυφαίους δασκάλους, Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα και Γρηγόριο Πρωτοψάλτη, καθώς οι κανόνες της ορθογραφίας στην πραγματικότητα συνάγονται από τους τρόπους γραφής αυτών.

Στο πλαίσιο του μαθήματος εξετάζεται η αναλυτικά η ορθογραφία της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής. Συγκεκριμένα δε η ορθογραφία του ίσου, των ανιόντων και κατιόντων χαρακτήρων, σε συνδυασμό με τη ορθή γραφή των έγχρονων και άγχρονων υποστάσεων. Παράλληλα επισημαίνονται στοιχεία που αφορούν τις μαρτυρίες και τις φθορές (των φθόγγων και των ήχων) και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη και καλλιέργεια της ψαλτικής ερμηνείας μέσω των κανόνων της ορθογραφίας. Τέλος, γίνεται αναφορά: α) στην Αναλυτική σημειογραφία που αναπτύχθηκε ιδιαίτερα κατά τον 20ο αιώνα, κυρίως από τους άρχοντες πρωτοψάλτες της ΜΧΕ, αλλά και άλλους διακεκριμένους πρωτοψάλτες, αφενός, για την πιο πιστή αποτύπωση της προφορικής παράδοσης και αφετέρου, για την καταγραφή της ατομικής τους μελοποιητικής δημιουργίας και β) στις σύγχρονες τάσεις γραφής, που επαναφέρουν τη χρήση καταργηθέντων σημαδιών, ενώ κάνουν παράλληλα χρήση διαστολών και μετρικών στοιχείων για την αποτύπωση του ρυθμού.

Στόχοι

- Η διδασκαλία της ορθογραφίας της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής μουσικής, δηλ. η σωστή γραφή και διάταξη των χαρακτήρων ποσότητας, ποιότητας και χρόνου, των φθορών και μαρτυριών με βάσει τις εναλλαγές των συστημάτων, των γενών και των χροών.
- Η επιλεκτική αντιπαραβολή στις καταγραφές του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος και του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου, ως προτάσεις ορθογραφίας
- Η θεώρηση και αντιπαραβολή αναλύσεων και διασκευών διακεκριμένων πρωτοψαλτών της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας του 20ου αιώνος για τη διάσωση της προφορικής παράδοσης.
- Η αναφορά στην ιστορική εξέλιξη της σημειογραφίας μέχρι την Νέα μέθοδο των τριών Δασκάλων και στους σύγχρονους τρόπους γραφής,.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία του Ίσου

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στο πλαίσιο του μαθήματος εξετάζονται αναλυτικά όλες οι δυνατές περιπτώσεις χρήσης του Ίσου στη μελωδική γραμμή. Κατά την 1η εβδομάδα οι φοιτητές θα μάθουν όλες τις απαραίτητες γνώσεις για τη σωστή γραφή του Ίσου με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς συμπλοκής χαρακτήρων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Το Ίσον είναι το φθογγόσημο της ταυτοφωνίας. Το μέλος μπορεί να αρχίζει με αυτό, καθώς και να καταλήγει σε αυτό. Το Ίσον γράφεται μόνο του, συμπλέκεται με διάφορους χαρακτήρες ποσότητος, λαμβάνει υποστάσεις έγχρονες και άχρονες (ποιότητος).

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφίας του Ίσου σε συνδυασμό με τους χαρακτήρες ποσότητας και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία του Ίσου
- Διακρίνετε τις επιμέρους περιπτώσεις συμπλοκής με άλλους ποσοτικούς χαρακτήρες.
- Γνωρίζετε τον τρόπο γραφής του Ίσο στα σημεία τονισμού του κειμένου
- Γνωρίζετε τα σημεία του χρόνου που δέχεται το ίσο
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχεται το ίσον

Λέξεις Κλειδιά

Ίσο	κλάσμα	ψηφιστό	Βαρεία	αντικέ-νωμα	γοργό

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

231. Βασικό Υλικό

1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20ο αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου αυτού είναι η αναλυτική και επιστημονική προσέγγιση του κάθε θεωρητικού ζητήματος.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4η εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια.

232. Συμπληρωματικό Υλικό

Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν*

ὁμογενῶν, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1 Μπορεί προ του ίσου να προηγηθεί Πεταστή;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία χαρακτήρων Αναβάσεως: το Ολίγον

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Από το μάθημα αυτό εξετάζοντα τα φθογγόσημα αναβάσεως. πρώτα εξετάζεται το Ολίγον. Κατά την 2η εβδομάδα οι φοιτητές θα αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις για τη σωστή γραφή του Ολίγου με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Το Ολίγον, ως φθογγόσημο αναβάσεως της μιας φωνής, ήτοι κατ’αναλογίαν, διάστημα 2ας στην Ευρωπαϊκή μουσική, γράφεται μόνον του και σε ποικίλες συνθέσεις με άλλους χαρακτήρες, οπότε ή διατηρεί την ποσοτική του αξία, δηλ. της μιας φωνής πάνω ή την χάνει για να στηρίξει τους επ’ αυτού χαρακτήρες. Ενίοτε δε όταν χάνει την ποσοτική του δύναμη αποκτά ποιοτική ενέργεια.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία του Ολίγου σε συνδυασμό με τους χαρακτήρες ποσότητας και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία του Ολίγου
- Διακρίνετε τις επιμέρους περιπτώσεις συμπλοκής με άλλους ποσοτικούς χαρακτήρες.
- Γνωρίζετε τον τρόπο γραφής του Ολίγου στα σημεία τονισμού του κειμένου
- Γνωρίζετε τα σημεία χρόνου που δέχεται το Ολίγον
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχεται το Ολίγον
- Γνωρίζετε τη χρήση του Ολίγου ως στήριγμα

Λέξεις Κλειδιά

Ολίγον	Ψηφιστόν	Ομαλόν	Αντικέ-νωμα	Έτερον	Βαρεία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20^{ο} αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία. Το βιβλίο αυτό απετέλεσε για πολλά χρόνια το βασικό θεωρητικό σημείο αναφοράς για το Φροντιστήριο Βυζαντινής Μουσικής «Ο Άγιος Δημήτριος» στην Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης από το 1950 μέχρι το 1961. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου αυτού είναι η αναλυτική και επιστημονική προσέγγιση του κάθε θεωρητικού ζητήματος.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4^{η} εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

- Θεοδοσίου Γεωργιάδου, *Ο Βυζαντινός Μουσικός Πλούτος Νέα Μέθοδος της καθ' ημάς*
- **Συμπληρωματικό Υλικό**

1) Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1 Πότε το Ολίγον δέχεται το αντικένωμα

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία της Πεταστής

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Συνέχεια του προηγούμενου μαθήματος για την κάλυψη της ενότητας περί της ορθογραφίας των χαρακτήρων ανάβασης. Η 3η εβδομάδα περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις ορθογραφίας της Πεταστής στα μουσικά κείμενα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Η Πεταστή, ακολουθείται πάντα από κατιόντα χαρακτήρα και λόγω του ιδιαίτερου τονισμού προς τα άνω που ζητά από τον αντίστοιχο φθόγγο, έχει ιδιάζουσα θέση στη μουσική γραφή. Ένα μέλος μπορεί να ξεκινήσει με Πεταστή, αλλά ποτέ δεν μπορεί να τελειώσει με αυτήν. Η Πεταστή συντίθεται με όλους τους ποσοτικούς χαρακτήρες εκτός των κεντημάτων.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία της Πεταστής σε συνδυασμό τους χαρακτήρες ποσότητας και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία της Πεταστής
- Διακρίνετε τις επιμέρους περιπτώσεις συμπλοκής με άλλους ποσοτικούς χαρακτήρες.
- Γνωρίζετε τον τρόπο γραφής της Πεταστής στα σημεία τονισμού του κειμένου
- Γνωρίζετε τα σημεία χρόνου που δέχεται η Πεταστή
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχεται η Πεταστή
- Γνωρίζετε τη χρήση της Πεταστής ως στήριγμα

Λέξεις Κλειδιά

Πεταστή	Δίχρονη	Κεντήματα	Αντικέ-νωμα	Στήριγμα	Έτερον

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

  1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20ο αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4η εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

  1) Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.
Παραδείγματα από σημειώσεις καθηγητή

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1 Υπάρχει χαρακτήρας ποσότητας με τον οποίον να μη συντίθεται η Πεταστή;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία των Κεντημάτων

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Συνέχεια της ενότητας για την ορθογραφία των χαρακτήρων ανάβασης. Η 4η εβδομάδα περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις ορθογραφίας των Κεντημάτων στα μουσικά κείμενα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Η υπόστασης των Κεντημάτων εξαρτάται από τον προηγούμενο χαρακτήρα. Κατά συνέπεια τα Κεντήματα γράφονται πάντα στο ασθενές μέρος του ρυθμικού πόδα και από αυτήν την ιδιότητά τους προκύπτουν και όλες οι περαιτέρω ενέργειές τους, όπως π.χ. η συμπλοκή με άλλους χαρακτήρες ποσοτικούς και χρόνου.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία των Κεντημάτων σε συνδυασμό τους χαρακτήρες ποσότητας και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία των Κεντημάτων
- Διακρίνετε τις επιμέρους περιπτώσεις συμπλοκής με άλλους ποσοτικούς χαρακτήρες.
- Γνωρίζετε τα σημεία χρόνου που δέχονται τα Κεντήματα
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχονται τα Κεντήματα

Λέξεις Κλειδιά

Κεντή-ματα	Κέντημα	Γοργόν	Έτερον	βαρεία	Ψηφιστόν

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**
  1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20ο αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία. Το βιβλίο αυτό απετέλεσε για πολλά χρόνια το βασικό θεωρητικό σημείο αναφοράς για το Φροντιστήριο Βυζαντινής Μουσικής «Ο Άγιος Δημήτριος» στην Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης από το 1950 μέχρι το 1961. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου αυτού είναι η αναλυτική και επιστημονική προσέγγιση του κάθε θεωρητικού ζητήματος.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4η εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

- **Συμπληρωματικό Υλικό**
  Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ*

Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1. Ένα μέλος μπορεί να αρχίσει ή να τελειώσει με κεντήματα;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία του Κεντήματος και της Υψηλής

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η 5η εβδομάδα περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις ορθογραφίας του Κεντήματος και της Υψηλής στα μουσικά κείμενα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Οι δυο ποσοτικοί χαρακτήρες, το Κέντημα και η Υψηλή, δεν μπορούν να σταθούν μόνοι τους, αλλά πάντοτε σε συμπλοκή με την Πεταστή και το Ολίγον που λειτουργούν αφενός ως στήριγμα και αφετέρου τους δίνουν και την ανάλογη ποιοτική τους εκφορά. Στο πλαίσιο του μαθήματος εξετάζονται αναλυτικά όλες οι περιπτώσεις ορθογραφίας των δυο αυτών χαρακτήρων με τους οποίους κλείνουμε την ενότητα για τους ανιόντες χαρακτήρες

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία του Κεντήματος και της Υψηλής σε συνδυασμό τους δυο χαρακτήρες ποσότητας, το Ολίγον και την Πεταστή, καθώς και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία του Κεντήματος και της Υψηλής
- Διακρίνετε τις επιμέρους περιπτώσεις συμπλοκής με τους δυο ποσοτικούς χαρακτήρες, το Ολίγον και την Πεταστή .
- Γνωρίζετε τα σημεία χρόνου που δέχονται οι παραπάνω χαρακτήρες
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχονται το Κέντημα και η Υψηλή

Λέξεις Κλειδιά

Κέντημα	Υψηλή	Ολίγον	Πεταστή	Κλάσμα	Αντικέ-νωμα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

233. Βασικό Υλικό

1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20ο αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4η εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

234. Συμπληρωματικό Υλικό

Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1 Σε ποια θέση τίθεται το Κέντημα πάνω στο ολίγον για να δείξει τρίφωνη ανάβαση

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα Εργασίας 1. Να εξετάσετε τις περιπτώσεις συνδυασμού της Πεταστής με κλάσμα. Να δείξετε και τις περιπτώσεις θέσης του κλάσματος όπου η πεταστή λειτουργεί ως στήριγμα (σε συμπλοκή με άλλους χαρακτήρες). Μπορείτε να εξετάστε ενδεικτικά μερικές περιπτώσεις συγκριτικά από μεταγραφές Γρηγορίου και Χουρμουζίου. Επίσης μπορείτε να αναφερθείτε και στη ζώσα προφορική παράδοση για την ερμηνεία μερικών χαρακτηριστικών περιπτώσεων (μπορείτε να ανατρέξετε σε ηχογραφήσεις παλαιών κορυφαίων πρωτοψαλτών, όπως π.χ., Ιακώβου Ναυπλιώτου, Κωνσταντίνου Πρίγγου στο youtube για να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας).

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία των χαρακτήρων κατάβασης: Απόστροφος

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Από την 6η εβδομάδα εξετάζονται οι χαρακτήρες καταβάσεως και αρχικά η Απόστροφος, το φθογγόσημο για την κατάβαση κατά μια φωνή.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Από το μάθημα αυτό εξετάζονται τα φθογγόσημα καταβάσεως, αρχίζοντας από την Απόστροφο, η οποία καθώς είναι το μοναδικό φθογγόσημο κατάβασης κατά μια φωνή, είναι ευλόγως σε μεγάλη χρήση μέσα στο μέλος, Στο μάθημα αυτό εξετάζονται αναλυτικά όλες οι περιπτώσεις ορθογραφίας της Αποστρόφου και με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς συμπλοκής στα μουσικά κείμενα.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία της Αποστρόφου και σε συνδυασμό με τους χαρακτήρες ποσότητας και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία της Αποστρόφου.
- Γνωρίζετε τη χρήση των σημείων χρόνου που δέχεται
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχεται η Απόστροφος
- Διακρίνετε την ιδιαίτερη συμπλοκή με το Ελαφρόν για το σχηματισμό του Συνεχούς Ελαφρού

Λέξεις Κλειδιά

Απόστροφος	Βαρεία	Ψηφιστόν	Πεταστή	Ομαλόν	Αντικένωμα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20ο αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία. Το βιβλίο αυτό απετέλεσε για πολλά χρόνια το βασικό θεωρητικό σημείο αναφοράς για το Φροντιστήριο Βυζαντινής Μουσικής «Ο Άγιος Δημήτριος» στην Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης από το 1950 μέχρι το 1961. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου αυτού είναι η αναλυτική και επιστημονική προσέγγιση του κάθε θεωρητικού ζητήματος.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4η εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

δε δώδεκα Κεφάλαια αναφέρεται πολύ αναλυτικά στους κανόνες ορθογραφίας.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1 Πού η Απόστροφος δέχεται το κλάσμα και πού την Απλή και τη Διπλή;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία της Υπορροής

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ως συνέχεια της ενότητας για τα φθογγόσημα καταβάσεως, κατά την 7η εβδομάδα εξετάζονται όλες οι περιπτώσεις ορθογραφίας της Υπορροής και με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς συμπλοκής στα μουσικά κείμενα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Η Υπορροή δεν μπορεί να έχει δική της υπόσταση, όπως κατ’αναλογίαν τα Κεντήματα, καθώς εξαρτάται από τον επόμενο χαρακτήρα. Ωστόσο δύναται να απαντά και στο τέλος φράσεων. Καθώς δεν έχει τη δική της αυτοτέλεια δεν έχει δική της συλλαβή, αλλά επεκτείνει την προηγούμενη.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία της Υπορροής και σε συνδυασμό με τους χαρακτήρες ποσότητας και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία της Υπορροής.
- Γνωρίζετε τη χρήσης των σημείων χρόνου σημείων που δέχεται η Υπορροή
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχεται η Υπορροή
- Γνωρίζετε τη χρήση των φθορών στην ορθογραφία της Υπορροής

Λέξεις Κλειδιά

Υπορροή	Γοργό/Δίγοργο/Παρεστιγμένο	Φθορές	Έτερον	Πεταστή	Απλή/Διπλή

- **Βασικό Υλικό**

1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20^{ο} αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία. Το βιβλίο αυτό απετέλεσε για πολλά χρόνια το βασικό θεωρητικό σημείο αναφοράς για το Φροντιστήριο Βυζαντινής Μουσικής «Ο Άγιος Δημήτριος» στην Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης από το 1950 μέχρι το 1961. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου αυτού είναι η αναλυτική και επιστημονική προσέγγιση του κάθε θεωρητικού ζητήματος.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4^{η} εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

Συμπληρωματικό Υλικό

Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1. Σε ποια σημεία δέχεται η Υπορροή τα σύμβολα των φθορών;

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία του Ελαφρού

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ως συνέχεια της ενότητας για την ορθογραφία των χαρακτήρων υπερβατής καταβάσεως, εξετάζεται η περίπτωση του Ελαφρού με όλες τις περιπτώσεις ορθογραφίας του και με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς συμπλοκής στα μουσικά κείμενα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Το Ελαφρόν είναι ένα αυτοτελής χαρακτήρας υπερβατής κατάβασης 2 φωνών που επιδέχεται σαφώς δική του συλλαβή και χρησιμοποιείται σε οποιοδήποτε μέρος του έργου.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία του Ελαφρού και σε συνδυασμό με τους χαρακτήρες ποσότητας και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία του Ελαφρού
- Γνωρίζετε τη χρήση των σημείων χρόνου που δέχεται ο χαρακτήρας υπερβατής κατάβασης
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχεται το Ελαφρό

Λέξεις Κλειδιά

Ελαφρόν	Αντικένωμα	Κλάσμα	Πεταστή	Συνεχές Ελαφρόν	Βαρεία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

235. Βασικό Υλικό

1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20ο αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία. Το βιβλίο αυτό απετέλεσε για πολλά χρόνια το βασικό θεωρητικό σημείο αναφοράς για το Φροντιστήριο Βυζαντινής Μουσικής «Ο Άγιος Δημήτριος» στην Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης από το 1950 μέχρι το 1961. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου αυτού είναι η αναλυτική και επιστημονική προσέγγιση του κάθε θεωρητικού ζητήματος.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4η εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

Συμπληρωματικό Υλικό

Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν*

ὁμογενῶν, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1 Ποιές άχρονες υποστάσεις δέχεται το Ελαφρόν

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία της Χαμηλής

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ως συνέχεια της ενότητας για την ορθογραφία των χαρακτήρων υπερβατής καταβάσεως, εξετάζεται η περίπτωση της Χαμηλής. Εξετάζονται όλες οι περιπτώσεις ορθογραφίας της Χαμηλής και όλους τους δυνατούς συνδυασμούς συμπλοκής στα μουσικά κείμενα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Η χαμηλή ως ο χαρακτήρας με την πιο χαμηλή υπερβατή κατάβαση των τεσσάρων φωνών, όταν συμπλέκεται και με άλλους χαρακτήρες ποσότητας κατάβασης, δείχνει ακόμα μεγαλύτερες υπερβατές καταβάσεις της φωνής.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία Χαμηλής και σε συνδυασμό με τους χαρακτήρες ποσότητας και τις άχρονες ποιοτικές καθώς και τις έγχρονες υποστάσεις.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία της Χαμηλής
- Γνωρίζετε τη χρήση των σημείων χρόνου σημείων που δέχεται κάθε χαρακτήρας υπερβατής κατάβασης
- Ερμηνεύετε τις άχρονες υποστάσεις που δέχεται η Χαμηλή
- Διακρίνετε το Ολίγο και την Πεταστή, ως στηρίγματα στη Χαμηλή.

Λέξεις Κλειδιά

Χαμηλή	Ελαφρόν	Κλάσμα	Πεταστή	Κεντήματα	Βαρεία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

236. Βασικό Υλικό

1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20ο αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία. Το βιβλίο αυτό απετέλεσε για πολλά χρόνια το βασικό θεωρητικό σημείο αναφοράς για το Φροντιστήριο Βυζαντινής Μουσικής «Ο Άγιος Δημήτριος» στην Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης από το 1950 μέχρι το 1961. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου αυτού είναι η αναλυτική και επιστημονική προσέγγιση του κάθε θεωρητικού ζητήματος.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4η εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

Συμπληρωματικό Υλικό

237. Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

238. **Άσκηση 9.1** Ποιοι χαρακτήρες δημιουργούν ποσοτική συμπλοκή με τη Χαμηλή

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία των Μαρτυριών των φθόγγων, των φθορών και των χροών

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η 10η εβδομάδα περιλαμβάνει όλες τις περιπτώσεις ορθογραφίας των Μαρτυριών των φθόγγων, των φθορών και των χροών, στα συστήματα, όπως διαπασών, πεντάχορδο, τετράχορδο και σε διάφορα γένη και ήχους μέσα στα μουσικά κείμενα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Τα φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας είναι τα σημεία εκείνα των φθόγγων που έχουν φωνητική αξία και εκτελούνται φωνητικά.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Εξετάζονται συνοπτικά οι μαρτυρίες των φθόγγων των κλιμάκων των τριών γενών. Στη συνέχεια επισημαίνονται οι φθορές και ο τρόπος γραφής τους στο μέλος με βάση τις ενέργειές τους, δηλ., μεταβολή κατά γένος, κατά τόνον, κατά σύστημα και σε συνδυασμό αυτών. Ως συνέχεια εξετάζονται οι περιπτώσεις μετάθεσης και παραχορδής, οι φθορικές κλίμακες και τέλος οι χρόες και ο τρόπος ενέργειας αυτών στο συμβολισμό των μαρτυριών μέσα στη γραφή του μέλους..

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να μάθουν την ορθογραφία των μαρτυριών από τις μεταβολές κατά σύστημα, τόνον και γένος, καθώς επίσης και λόγω της χρήσης των φθορών και των χροών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε την ορθογραφία των μαρτυριών των ήχων.
- Γνωρίζετε τα σύμβολα και τη χρήση των φθορών και των χροών
- Διακρίνετε τις μαρτυρίες από τις μεταβολές κατά σύστημα, τόνον και γένος.

Λέξεις Κλειδιά

Μαρτυρίες	Χρόες	Φθορικές Κλίμακες	Σύστημα	Γένος	Μεταβολή

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

239. Βασικό Υλικό

1) Αβραάμ Ευθυμιάδης, *Μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Έκδοσις Δ΄, Θεσσαλονίκη 1997.

Ένα από τα πιο αξιόλογα θεωρητικά βιβλία που γράφτηκαν κατά τον 20ο αιώνα. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε σε αρκετές εκδόσεις, ειδικά από την Β΄ έκδοση του 1972, συμπεριλήφθηκε στο τέλος και ένα αναλυτικό κεφάλαιο για την ορθογραφία. Το βιβλίο αυτό απετέλεσε για πολλά χρόνια το βασικό θεωρητικό σημείο αναφοράς για το Φροντιστήριο Βυζαντινής Μουσικής «Ο Άγιος Δημήτριος» στην Ιερά Μητρόπολη Θεσσαλονίκης από το 1950 μέχρι το 1961. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του βιβλίου αυτού είναι η αναλυτική και επιστημονική προσέγγιση του κάθε θεωρητικού ζητήματος.

2) Δημήτρης Παναγιωτόπουλος, *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής,* Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ» 4η εκδ. Αθήναι 1986.

Πρόκειται για ένα αξιόλογο θεωρητικό πόνημα, όπου υπάρχει ένα ειδικό και αναλυτικό μέρος με τον τίτλο «Ορθογραφία της Βυζαντινής μουσικής» σε δυο Κεφάλαια, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί να εξαντλήσει όλες τις περιπτώσεις..

Συμπληρωματικό Υλικό

240. Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1 Σε ποιους φθόγγους τίθεται οι χρόες: Ζυγός, Κλιτόν και Σπάθη και πώς επηρεάζουν τα σύμβολα των επακόλουθων μαρτυριών;

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η Εξέλιξη της παρασημαντικής μέχρι τη Νέα Μέθοδο – οι μεταγραφές του Χουρμουζίου και του Γρηγορίου - Συνοπτική παρουσίαση

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η 11η εβδομάδα αναφέρεται συνοπτικά στις διάφορες φάσεις της Παρασημαντικής της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής μουσικής μέχρι και τη Νέα Μέθοδο του 1814.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ιστορία της παρασημαντικής ξεκινάει ουσιαστικά από την εποχή του Ιωάννη Δαμασκηνού κατά τον 8ο αιώνα, ως ένα μνημονικό βοήθημα της προφορικής παράδοσης, αποκλειστικά για την εκκλησιαστική μουσική και όχι την κοσμική. Στη συνέχεια με τον Ιωάννη Κουκουζέλη, κατά τον ΙΓ΄ αιώνα έχουμε την περαιτέρω αναλυτική εξήγηση της γραφής, όπως στο κορυφαίο έργο του το *Μέγα Ίσον*, όπου παρουσιάζονται ουσιαστικά χαρακτηρισμοί του ήθους και της υφής μουσικών θέσεων δια των διαφόρων μορφών της στενογραφίας υπονοουμένων. Από την εποχή του Κουκουζέλη μέχρι τον 18ο αιώνα, επικρατεί η λεγόμενη στενογραφία συμπληρωμένη με όλα τα σημάδια και τα σχήματα αυτών που καταγράφονται με μαύρη και κόκκινη μελάνη. Στη συνέχεια ακολούθησε μια πιο αναλυτική σημειογραφία μέχρι που το 1814 επινοήθηκε η μέθοδος που ισχύει μέχρι σήμερα.

Μετά τη μεταρρύθμιση της Νέας Μεθόδου, το 1814, ο βασικός στόχος των δύο δασκάλων, του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου και του Χουρμούζιου Χαρτοφύλακος, ήταν η μεταγραφή στη νέα παρασημαντική του μεγαλύτερου μέρους του παλαιού και κλασικού εκκλησιαστικού μελοποιητικού έργου. Παράλληλα με το επίπονο έργο της εξήγησης,-μεταγραφής από την παλιά γραφή, και της καταγραφής της προφορικής (ακουστικής) παράδοσης, οι δυο δάσκαλοι μελοποίησαν και δικά τους έργα. Τελικά, οι συλλογές που εκδόθηκαν, ακολούθησαν τα παλαιά πρότυπα, τόσο ως προς τη δομή, όσο και ως προς το περιεχόμενο, όπως π.χ. Ειρμολόγιο, Δοξαστάριο, Αναστασιματάριο Ανθολογία και Πανδέκτη. Κατά την μεταγραφή-εξήγηση στη νέα σημειογραφία, οι όποιες διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των δυο δασκάλων, έχουν χαρακτήρα κυρίως αλληλοσυμπλήρωσης, παρά διαφορετικής προσέγγισης,

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να κατανοήσουν τη σημασία της Παρασημαντικής και να διακρίνουν τις διάφορες φάσεις και εξέλιξης της γραφής. Επίσης θα πρέπει να είναι σε θέση να αντιληφθούν το ρόλο των μεγάλων διαμορφωτών της Παρασημαντικής και να μπορούν να αντιπαραβάλουν διάφορες μεταγραφές Γρηγορίου Πρωτοψάλτου και του Χουρμούζιου Χαρτοφύλακος (επιλεκτικά)

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε βασικά στοιχεία γνώσεις για την ιστορία της εξέλιξης της Παρασημαντικής
- Γνωρίζετε την περιοδολόγηση των διαφόρων φάσεων εξέλιξης της σημειογραφίας
- Επισημαίνετε και να αντιπαραβάλετε η γραφή και ορθογραφία των μεταγραφών Γρηγορίου Πρωτοψάλτου και του Χουρμούζιου Χαρτοφύλακος (επιλεκτικά)

Λέξεις Κλειδιά

Σημαδόφωνα	Εκφωνητική	Νεύματα	Δαμασκηνός	Κουκουζέλης	Στενογραφία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

241. Βασικό Υλικό

242. Κ. Α. Ψάχου, *Η Παρασημαντική της Βυζαντινής Μουσικής*, εκδόσεις Διόνυσος Αθήναι 1978.

Το πολύ σημαντικό πόνημα του Ψάχου που αποτελεί σταθμό για την Ελληνική μουσικολογία όταν εκδόθηκε το 1917, για το αρχαίο γραφικό σύστημα της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής. Το παρόν βιβλίο περιέχει και την εισαγωγή του Γ. Χατζηθεοδώρου.

- Egon Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnography*, 2η έκδοση , Oxford 1998.

Ένα από τα κορυφαία βιβλία στο είδος του. Ο Wellesz κάνει μια πολύ αναλυτική παρουσίαση της εξέλιξης της Βυζαντινής σημειογραφίας.

- Πρωγάκης,Γ. (1909) Μουσική Συλλογή, (3 τομ.). εν Κωνσταντινούπολει: εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου.
- Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος *Ταμείον Ανθολογίας*, 2 τόμοι, Κωνσταντινούπολη, 1824
- Ιωάννου Λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α΄ δομεστίκου, *Μουσική Πανδέκτη*, 1850-1851, Εκδόσεις Τέρτιος και Επέκταση

Οι παραπάνω τρεις εκδόσεις είναι οι πλέον κλασικές, όπου υπάρχουν οι δυο μεταγραφές των δυο δασκάλων Γρηγορίου στη συλλογή Πρωγάκη και τη Μουσική Πανδέκτη και του Χουρμουζίου στις αντίστοιχες εκδόσεις.

Συμπληρωματικό Υλικό

243. Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1 Αναφέρεται συνοπτικά το σύστημα μουσικής γραφής την εποχή του Ιωάννη Δαμασκηνού;

Σημείωση**:** Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ομαδική εργασία, η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα εργασίας 2: Συνοπτική αξιολόγηση των μεταγραφών του Γρηγορίου Πρωτοψάλτη και του Χουρμούζιου Χαρτοφύλακα. Αφού αναφερθείτε πολύ συνοπτικά στο ιστορικό πλαίσιο που οδήγησε στη Νέα Μέθοδο κα στη συμβολή αυτών των κορυφαίων δασκάλων, μπορείτε να εξετάσετε ενδεικτικά ορισμένες περιπτώσεις σε διάφορα μέλη όπου ο ένας ερμηνεύει ελαφρώς διαφορετικά από τον άλλον και πώς αυτές οι διαφορές μπορούν να φανούν χρήσιμες στην αξιολόγηση της ζώσας προφορικής παράδοσης.

.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η Αναλυτική σημειογραφία των δασκάλων του 20ου αιώνος – ερμηνευτικές προσεγγίσεις

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η 12η ενότητα αναφέρεται στη αναλυτική σημειογραφία των δασκάλων και αρχόντων πρωτοψαλτών της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας που διάσωσαν την ζώσα προφορική παράδοση των κλασικών έργων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Κατά τον 20ο αιώνα, κυρίως δε από το 1920 και μετά, λόγω των πολιτικοκοινωνικών εξελίξεων, η μη ανατύπωση των μουσικών βιβλίων στην Κωνσταντινούπολη, και η σταδιακή εξάντληση των αποθεμάτων στα βιβλιοπωλεία, προκάλεσε ένα μεγάλο κενό για την κάλυψη των ψαλτικών αναγκών, το οποίο αντιμετωπίσθηκε με τη χρήση χειρογράφων. Οι δάσκαλοι συνήθως αντέγραφαν τα μαθήματα από τα κλασικά κείμενα και ενίοτε αναδιατύπωναν τα ιδιόμελα και τα δοξαστικά, ενώ παράλληλα μελοποιούσαν χερουβικά, λειτουργικά και κοινωνικά για να καλύψουν τις τρέχουσες ανάγκες. Στη συνέχεια ακολούθησαν χειρόγρα-

φες και έντυπες εκδόσεις, όπου άρχοντες πρωτοψάλτες της ΜΧΕ αναδιατύπωσαν τα κλασικά μαθήματα με μια αρκετά Αναλυτική σημειογραφία, προκειμένου να διασώσουν τη ζώσα προφορική παράδοση. Παράλληλα, σε ορισμένα σημεία προχώρησαν παραπέρα με ορισμένες επιλεκτικές διασκευές. Αν παρακάμψουμε το κομμάτι των διασκευών και εστιάσουμε στην ανάλυση, τότε σίγουρα, μπορούμε να εξάγουμε πολύ χρήσιμα συμπεράσματα για την ερμηνεία των χαρακτήρων ποσότητας και ποιότητας της Σημειογραφίας της Βυζαντινής Μουσικής, όπως μας κληροδοτήθηκε από τον Χουρμούζιου και τον Γρηγόριο.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να κατανοήσουν τη σημασία της Αναλυτικής σημειογραφίας και να μπορούν να αντιπαραβάλουν σύγχρονα έργα με τα κλασικά κείμενα του Γρηγορίου Πρωτοψάλτη και του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακα

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Κατανοείτε την ορθογραφία και την ερμηνεία των χαρακτήρων ποσότητας και των έγχρονων και άχρονων υποστάσεων από την αντιπαραβολή της Αναλυτικής σημειογραφίας των δασκάλων και αρχόντων πρωτοψαλτών της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας με τα κλασικά κείμενα του Γρηγορίου Πρωτοψάλτη και του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακα

Λέξεις Κλειδιά

Αναλυτική	Δίγοργα. Παρεστιγμένα	Άρχων Πρωτοψάλτης της ΜΧΕ	Κωνσταντίνος Πρίγγος	Θρασύβουλος Στανίτσας	Βασίλειος Νικολαΐδης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

244. Βασικό Υλικό

Βασιλείου Νικολαΐδου, Βασιλείου κ. Νικολαΐδου, Άπαντα, ο εν Αθήναις ΣΜΚΩΝ, Αθήνα 2015

Στα παραπάνω έργα, διασώζεται η προφορική παράδοση της ΜΧΕ.

- Δημήτρης Νεραντζής, *Θέματα Ψαλτικής Τέχνης*, Τήνος 2012
- Δημήτρης Νεραντζής**,** *Συμβολή στην ερμηνεία του Εκκλησιαστικού Μέλους*, Ηράκλειο Κρήτης 1997

Στα παραπάνω δυο έργα, ο Δ. Νεραντζής αναλύει ζητήματα καταγραφής και ερμηνείας των διαφόρων σημείων.

- Δημοσθένης Φιστουρής «“Προβληματική για τις σύγχρονες τάσεις στη σημειογραφία της Βυζαντινής Μουσικής και τις παρελκόμενες επιπτώσεις», *2ο* Διεθνές Διεπιστημονικό Μουσικολογικό Συνέδριο, Τομέας Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, Βόλος 2016. Σελ. 429-443.

Εξετάζονται ζητήματα προβληματικής για τις νέες τάσεις στη σημειογραφία με την επαναφορά καταργηθέντων συμβόλων και τη χρήση πολλών άλλων αναλυτικών συμβόλων ποσοτικής και ρυθμικής απόδοσης.

245. Θρασύβουλου Στανίτσα, *Μουσικόν Τριώδιον*, Αθήνα 1969

246. Παϊκόπουλος, Δ. (2001). Πανδέκτη Εκκλησιαστικής μουσικής Επιλογαί (τομ. Ε’). Αθήναι.
247. Παϊκόπουλος, Δ. (2006). Πανδέκτη Εκκλησιαστικής μουσικής Θεία Λειτουργία, (τομ. Γ΄). Αθήναι.
248. Παϊκόπουλος, Δ. (2013). Πανδέκτη Εκκλησιαστικής μουσικής Ειρμολόγιομ, (τομ. Δ΄). Αθήναι.

- Πρωγάκης,Γ. (1909) Μουσική Συλλογή, (3 τομ.). εν Κωνσταντινούπολει: εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου.
- Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος *Ταμείον Ανθολογίας*, 2 τόμοι, Κωνσταντινούπολη, 1824
- Ιωάννου Λαμπαδαρίου και Στεφάνου Α΄ δομεστίκου, *Μουσική Πανδέκτη*, 1850-1851, Εκδόσεις Τέρτιος και Επέκταση

Όλα τα παραπάνω έργα είναι μουσικά κείμενα που μπορούν να διευκολύνουν την περαιτέρω έρευνα.

Συμπληρωματικό Υλικό

Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Παραδείγματα από σημειώσεις καθηγητή

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1. Αναφέρετε μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα της ζώσας προφορικής παράδοσης συγκριτικά με τα κλασικά έργα Πέτρου Πελοποννησίου, Ιωάννου Πρωτοψάλτου και Ιακώβου Πρωτοψάλτου, όπως καταγράφεται στα έργα των δασκάλων της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας κατά τον 20ο αιώνα.

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Σχετικά με τις σύγχρονες τάσεις στη σημειογραφία της Βυζαντινής Μουσικής και τις παρελκόμενες επιπτώσεις

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η 13η εβδομάδα αναφέρεται σε μια προβληματική για τις σύγχρονες τάσεις στη σημειογραφία και ορθογραφία της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για την παράσταση των φθόγγων, τη χρονική διάρκεια και την έκφραση αυτών με σύμβολα που να αποδίδουν ένα μουσικό κείμενο, χρησιμοποιούνται ορισμένα ειδικά σημεία μουσικής γραφής.

Στην αρχαία Ελλάδα γινόταν χρήση των γραμμάτων της αλφαβήτου, ακέραια, όρθια, ανάποδα ή ακρωτηριασμένα. Στης συνέχεια κατά τον Μεσαίωνα, την Αναγέννηση και μέχρι σήμερα, η Βυζαντινή και η Ευρωπαϊκή μουσική εξελίχθηκαν χρησιμοποιώντας διαφορετικά σημεία.

Το σύνολο όλων αυτών των σημείων που χρησιμοποιεί το μουσικό σύστημα της Βυζαντινής μουσικής μετά από περίπου μια χιλιετία εξέλιξης καθιερώθηκε από την Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το έτος 1814 με την εισήγηση των τριών μεγάλων μουσικοδιδασκάλων, θεωρητικών και μελοποιών: Χρυσάνθου εκ Μαδύτων (μητροπολίτου Προύσης), Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας) και Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Την παρασημαντική αυτή απαρτίζουν σύμβολα, όπως μαρτυρίες, φθογγόσημα ή χαρακτήρες ποσότητας, σημεία του χρόνου ή έγχρονες υποστάσεις και σημεία έκφρασης ή χαρακτήρες ποσότητας ή όπως λέγονται και αλλιώς άχρονες υποστάσεις.

Όπως κάθε σύστημα γραφής και η Σημειογραφία της Βυζαντινής μουσικής ακολουθεί ορισμένους κανόνες γραφής και σύνταξης.

Σήμερα, 200 χρόνια μετά την μεταρρύθμιση της σημειογραφίας που καθιερώθηκε από τους τρεις δασκάλους, τον Χρύσανθο εκ Μαδύτων, τον Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα και τον Γρηγόριο Πρωτοψάλτη, το 1814, η οποία ουσιαστικά αποσκοπούσε σε μια αποτελεσματικότερη πρόσληψη, διδασκαλία και ερμηνεία της Βυζαντινής Μουσικής, παρατηρούνται φαινόμενα ποικιλόμορφης και εμπλουτισμένης σημειογραφίας. Ως εκ τούτου, πολλές από τις σύγχρονες εκδόσεις διαφέρουν ελαφρώς έως πολύ από τις κλασικές εκδόσεις του Πατριαρχικού τυπογραφείου ή άλλων εκδοτών που ακολούθησαν αμέσως μετά μέχρι τις αρχές του 20 ου αιώνα, υπό την έγκριση της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Ειδικότερα δε, από τα μέσα του 20 ου αιώνος, παρατηρούνται εμπλουτιστικά φαινόμενα όπως π.χ. α) μια πιο αναλυτική γραφή με περίτεχνα ρυθμομελωδικά σχήματα β) καταχώριση διαστολών, απλών ή και διπλών, σε συνδυασμό με απλά ή και σύνθετα μέτρα γ) μερική επαναφορά κατηργημένων συμβόλων, δ) χρήση

συμβόλων για την επισήμανση των φυσικών έλξεων, ε) χρήση όρων που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή μουσική ε) υποδείξεις ισοκρατημάτων, ενίοτε δε και διπλών καθώς και στ) χρήση άλλων ιδιότυπων σημαδιών για λόγους ερμηνευτικής επισήμανσης.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να κατανοήσουν την περιρέουσα προβληματική για τις σύγχρονες τάσεις στη σημειογραφία της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Διακρίνετε μεταξύ αναλυτικής σημειογραφίας και των σύγχρονων τάσεων που επαναφέρουν κατηργημένα σύμβολα
- Αντιπαραβάλετε και να αξιολογείτε τις νέες τάσεις στη σημειογραφία της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής

Λέξεις Κλειδιά

Διπλή διαστολή	Οξεία	Τρομικόν	Στρεπτό	Λύγισμα	Πίεσμα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

249. Βασικό Υλικό

250. Κ. Α. Ψάχου, *Η Παρασημαντική της Βυζαντινής Μουσικής*, εκδόσεις Διόνυσος Αθήναι 1978.

Ένα από τα πρώτα κορυφαία μουσικολογικά έργα για τη παρασημαντική της Βυζαντινής Μουσικής. Αναλυτικό με πολλά παραδείγματα.

- Egon Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnography*, 2η έκδοση, Oxford 1998.

Θεωρείται από τα κορυφαία έργα σχετικά με την ιστορία και την εξέλιξη της Βυζαντινής Μουσικής.

251. Δημοσθένης Φιστουρής «Κατά πόσο η χρήση των διαστολών και των μετρικών αλλαγών στη σημειογραφία της Δημοτικής μουσικής και στα Βυζαντινά μέλη είναι όντως διαρθρωτική ή προσχηματική», *στο:* Γρ, Θ. Στάθης (εκδ.), *Πρακτικά Δ΄ Διεθνούς Συνεδρίου Βυζαντινής Μουσικολογίας, Τα Γένη της Ρυθμοποιίας και τρέχοντα ψαλτικά θέματα*, *Αθήνα 8-11 Δεκεμβρίου 2009*, Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας. Αθήνα 2015, σελ. 289-306.

- Δημοσθένης Φιστουρής «"Προβληματική για τις σύγχρονες τάσεις στη σημειογραφία της Βυζαντινής Μουσικής και τις παρελκόμενες επιπτώσεις», *2ο* Διεθνές Διεπιστημονικό Μουσικολογικό Συνέδριο, Τομέας Ψαλτικῆς Τέχνης

καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, Βόλος 2016. Σελ. 429-443.

Εξετάζονται ζητήματα προβληματικής για τις νέες τάσεις στη σημειογραφία με την επαναφορά καταργηθέντων συμβόλων και τη χρήση πολλών άλλων αναλυτικών συμβόλων ποσοτικής και ρυθμικής απόδοσης.

- Καρά, Σ., *Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής Θεωρητικόν* (τομ. Α) Σύλλογος προς διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής, Αθήναι 1982.

Θεωρητικό που από την πρώτη έκδοσή του, έφερε νέα δεδομένα στη θεωρητική προσέγγιση της Βυζαντινής μουσικής

- Κωνσταντίνου, Γ. *Θεωρία και πράξη της Εκκλησιαστικής μουσικής,* (στ΄ έκδοση). Άγιον Όρος: Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου 2013.

Σύγχρονο θεωρητικό που ακολουθεί στη βάση του Σίμωνος Καρά

Συμπληρωματικό Υλικό

Χρύσανθος, *Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς συνταχθὲν μὲν παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου τοῦ ἐκ Μαδύτων ἐκδοθὲν δὲ ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου διὰ φιλοτίμου συνδρομῆς τῶν ὁμογενῶν*, Ἐν Τεργέστῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Αναμφισβήτητα αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των μεταγενέστερων θεωρητικών που εκδόθηκαν μετά τη Νέα μέθοδο του 1814. Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου υπάρχουν ειδικά κεφάλαια περί Υποστάσεων, άχρονων υποστάσεων και περί εκδοχής των φθόγγων των χαρακτήρων.

Παραδείγματα από σημειώσεις καθηγητή

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1. Αναφέρετε τα καταργηθέντα σύμβολα που είναι σε χρήση στη σύγχρονη σημειογραφία της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής και δώστε μερικά αντιπροσωπευτικά παραδείγματα.

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 15 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:

ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τίτλος: Ορθογραφία του Ίσου

(1η εβδομάδα)

Άσκηση 1.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Προ του Ίσου μπορεί να προηγηθεί οιοσδήποτε χαρακτήρας εκτός της Πεταστής.

Τίτλος: Ορθογραφία της Πεταστής

(3η εβδομάδα)

Άσκηση 3.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Πεταστή δεν συντίθεται ποτέ με τα κεντήματα

Τίτλος: Ορθογραφία των Κεντημάτων

(4η εβδομάδα)

Άσκηση 4.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Ένα μέλος ούτε αρχίζει ούτε τελειώνει με κεντήματα, επειδή τα κεντήματα δεν έχουν ίδιαν υπόσταση, αλλά εξαρτώνται αχώριστα από τον προηγούμενο χαρακτήρα (πλην της πεταστής).

Τίτλος: Ορθογραφία του Κεντήματος και της Υψηλής

(5η εβδομάδα)

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Το Κέντημα τίθεται στο κέντρο πάνω από το ολίγον για να δείξει τρίφωνη ανάβαση.

Τίτλος: Ορθογραφία των χαρακτήρων κατάβασης: Απόστροφος

(6η εβδομάδα)

Άσκηση 6.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Η Απόστροφος δέχεται το κλάσμα μόνο άνωθεν, ενώ την Απλή και τη Διπλή μόνο κάυωθεν.

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορθογραφία του Ελαφρού

(8η εβδομάδα)

Άσκηση 8.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Το Ελαφρόν δέχεται τις εξής άχρονες υποστάσεις: βαρείαν, το ομαλόν, το αντικένωμα με απλή, το έτερον και το ψηφιστόν.

Τίτλος: Ορθογραφία της Χαμηλής

(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Οι χαρακτήρες που δημιουργούν ποσοτική συμπλοκή με τη Χαμηλή είναι όλοι εκτός του κεντήματος, των κεντημάτων, της υψηλής και της υπορροής.

Τίτλος: Η Εξέλιξη της παρασημαντικής μέχρι τη Νέα Μέθοδο – οι μεταγραφές του Χουρμουζίου και του Γρηγορίου - Συνοπτική παρουσίαση

(11η Εβδομάδα)

Άσκηση 11.1 Αναφέρεται συνοπτικά το σύστημα μουσικής γραφής την εποχή του Ιωάννη Δαμασκηνού;

Σκεφθείτε να αναζητήσετε στοιχεία από έγκυρη βιβλιογραφία, όπως π.χ. από αυτήν που σας έχει δοθεί και περιορισθείτε στο χρονικό πλαίσιο του Δαμασκηνού κάνοντας απλώς αναφορά στο πριν και το μετά αυτής της περιόδου.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Η Ψαλτική Τέχνη στα πρεσβυγενή Πατριαρχεία και τις Αυτοκέφαλες Εκκλησίες

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ410	Η Ψαλτική Τέχνη στα Πρεσβυγενή Πατριαρχεία και τις Αυτοκέφαλες Εκκλησίες	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δημ. Κ. Μπαλαγεώργος
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση /Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η εβδομάδα: Σχεδιογράφηση του μαθήματος – Εισαγωγικά- Η γένεση και η ανάπτυξη των εκκλησιαστικών θεσμών: Πατριαρχεία και Αυτοκέφαλες Εκκλησίες	8
2η εβδομάδα: Η ψαλτική παράδοση της Κωνσταντινουπόλεως (Ι)	10
3η εβδομάδα: Η ψαλτική παράδοση της Κωνσταντινουπόλεως (ΙΙ)	13
4η εβδομάδα: Η Αγιοπολιτική ψαλτική παράδοση	16
5η εβδομάδα: Η Ψαλτική Τέχνη στην Αλεξανδρινή Εκκλησία και στο Σινά	19
6η εβδομάδα: Η ψαλτική της αραβόφωνης ορθόδοξης λατρείας	22
7η εβδομάδα: Η ψαλτική παράδοση της Κύπρου	25
8η εβδομάδα: Η ψαλτική παράδοση της Ρωσίας	28
9η εβδομάδα: Η Ψαλτική Τέχνη στη Ρουμανία	31
10η εβδομάδα: Η Ψαλτική Τέχνη στη Σερβία	34
11η εβδομάδα: Η ψαλτική παράδοση της Ελλάδας	37
12η εβδομάδα: Η ψαλτική παράδοση της Αλβανίας	40
13η εβδομάδα: Ανακεφαλαιωτικά συμπεράσματα - Γενική επανάληψη	42
Τελευταία Τηλεσυνάντηση / Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	44
14η εβδομάδα: Τελική Εξέταση	45
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	46

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ / ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το Ήθος, το Ύφος και την Παρακαταθήκη της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής Παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη» απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων.

Η πρωτοτυπία του Προγράμματος είναι πολυδιάστατη, καθώς ενώ προετοιμάζει αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξιδεικευμένο πρόγραμμα σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους βυζαντινής μουσικής, εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και καλύπτοντας- μέσα στο πλαίσιο των μουσικών σπουδών- το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της ανατολικής εκκλησιαστικής μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης, ήτοι ψαλτικής τέχνης.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται στην διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα αναλυτικής βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας (παλαιάς και νέας μεθόδου)· θεωρίας, μορφολογίας και πρακτικών εφαρμογών στην ψαλτική τέχνη· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής, ορθοφωνίας, μουσικής ανάλυσης και αισθητικής· διδασκαλίας (θεωρητικής και εργαστηριακής) της ψαλτικής τέχνης· ορθογραφίας της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· μουσικής αρμονίας στην βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας και μουσικής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· χειρόγραφης και έντυπης παράδοσης του ψαλτικού ρεπερτορίου, της βυζαντινής καλοφωνίας και της Παραδοσιακής Μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου της Ψαλτικής, που είναι το Κανονάκι. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

• Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).

• Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των μονωδών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.

• Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.

• Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.

• Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.

• Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Μια σχετικά αναλυτική παρουσίαση της ιστορίας και της εξέλιξης των ψαλτικών παραδόσεων των πρεσβυγενών και νεοπαγών Πατριαρχείων, αλλά και των Αυτοκεφάλων Εκκλησιών, από τις απαρχές αυτών μέχρι και την κρατούσα στις μέρες μας ψαλτική κατάσταση και με αναφορές στο γενικότερο ιστορικό πλαίσιο των εκκλησιαστικών κέντρων αυτών. Περί της καταγωγής και των στοιχείων ταυτότητας των παραδόσεων. Περί των ομοιοτήτων και των διαφοροποιήσεων των ψαλτικών παραδόσεων των πνευματικών αυτών περιφερειών με την αντίστοιχη κωνσταντινοπολίτικη. Επισήμανση των μελοποιητικών τάσεων και των χρησιμοποιηθέντων σημειογραφικών συστημάτων για την καταγραφή των μελών. Παρουσίαση των παραγόντων που συνέβαλαν στην ανάπτυξη των ψαλτικών αυτών παραδόσεων. Περί της λειτουργικής και υμνογραφικής γλώσσας. Περί της διατηρήσεως ή μη του βυζαντινού μέλους και της ελληνικής σημειογραφίας στις ψαλτικές παραδόσεις των ως άνω Πατριαρχείων και Εκκλησιών.
Ιστορικοί σταθμοί-περίοδοι της Ψαλτικής Τέχνης από την αρχή της ιστορίας των Πατριαρχείων και Εκκλησιών μέχρι σήμερα, όπως ορίζονται από σπουδαία γεγονότα και πραγματώσεις, χαρακτηριστικές φάσεις και σταδιακές αλλαγές στη γραφή, τη μορφή και το ύφος, αλλά και από σημαντικούς δημιουργούς.
Διερεύνηση της δομής εκάστης ψαλτικής παραδόσεως.
Παρουσίαση της ζωής και του έργου των κυριοτέρων μουσικών και ψαλτών, δια της συναρμολογήσεως διαφόρων ειδήσεων, επιμελώς περισυναγομένων από τις πηγές.
Σχολιασμός των ποικίλου περιεχομένου μουσικών ή φιλολογικών πηγών και η συμβολή της μουσικολογικής έρευνας στην ανάδειξη και γνωριμία με τους ψαλτικούς αυτούς θησαυρούς.
Εμπλουτισμός των παραδόσεων με μουσικά παραδείγματα, προερχόμενα από τις ψαλτικές παραδόσεις των μεγάλων αυτών εκκλησιαστικών κέντρων, μέσω ηχογραφημένων ερμηνειών, ακολουθούμενα από σχόλια γύρω από τη μελοποιητική τους τακτική.

ΣΤΟΧΟΙ

- Παρουσίαση της ιστορικής πορείας της εκκλησιαστικής μουσικής και της ψαλτικής τέχνης στα Πρεσβυγενή και Νεοπαγή Πατριαρχεία και τις Αυτοκέφαλες Εκκλησίες
- αναφορά στις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε, συντελείται δε έως σήμερα η διαδρομή της ψαλτικής
- η δημιουργία του ιστορικού πλαισίου για την κατανόηση των γεγονότων και πραγματώσεων, των χαρακτηριστικών φάσεων και σταδιακών αλλαγών στη γραφή, τη μορφή και το ύφος της ψαλτικής στις παλαίφατες και νεώτερες πατριαρχικές έδρες
- η γνωριμία με τις ποικίλου περιεχομένου μουσικές πηγές
- η γνωριμία με τους μελουργούς και δασκάλους της ψαλτικής τέχνης των πνευματικών αυτών περιφερειών

- υποστήριξη των μελοποιητικών τάσεων με μουσικά παραδείγματα, μέσω ηχογραφημένων ερμηνειών, ακολουθούμενα από σχόλια γύρω από τη μελοποιητική τους τακτική.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Σχεδιογράφηση του μαθήματος – Εισαγωγικά- Η γένεση και η ανάπτυξη των εκκλησιαστικών θεσμών: Πατριαρχεία και Αυτοκέφαλες Εκκλησίες

(1η εβδομάδα)

Περίληψη

Η συγκεκριμένη πρώτη ενότητα προσφέρει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις επί των οποίων θα στηριχθεί το πλαίσιο του μαθήματος.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Παρουσιάζονται τα περί της γενέσεως, αναπτύξεως και της σημασίας των εκκλησιαστικών διοικητικών θεσμών. Προβάλλονται τα εθιμικά υπερδιοικητικά πρεσβεία τιμής των επισημότερων θρόνων της Εκκλησίας και οι διάφορες εκκλησιαστικές ομάδες, οι θεωρούμενες ως αυτοκέφαλες ή αυτόνομες και η διοικητική δικαιοδοσία αυτών. Περί της πολιτιστικής παράδοσης αυτών. Ο ευαγγελισμός του κόσμου με την λειτουργική ζωή και ο ρόλος της ψαλτικής στην λατρεία των Εκκλησιών.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της συγκεκριμένης ενότητας έχει σκοπό να παρουσιάσει στους φοιτητές/τριες το αντικείμενο του μαθήματος και να τους βοηθήσει να κατανοήσουν τους σχετικούς όρους. Θα γίνει αναφορά στην πολιτιστική και καλλιτεχνική επίδραση του Βυζαντίου στα μεγάλα εκκλησιαστικά κέντρα και θα τονισθεί η σημασία της συμβολής της μουσικής στον επανευαγγελισμό του χριστιανικού κόσμου.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

- Να υπάρξει μία εισαγωγική οριοθέτηση του γνωστικού αντικειμένου
- Γνώση των επισημότερων θρόνων της Εκκλησίας και των διαφόρων εκκλησιαστικών ομάδων, δηλ. των Πατριαρχείων και των Αυτοκεφάλων Εκκλησιών
- Συμβολή στην αναγνώριση του ρόλου της ψαλτικής τέχνης στη διατύπωση του χριστιανικού μηνύματος
- Γνωριμία με την πολιτιστική και καλλιτεχνική παράδοση των διαφόρων Εκκλησιών

Λέξεις Κλειδιά

εκκλησιαστικοί διοικητικοί θεσμοί	Πατριαρχεία	Αυτοκέφαλες Εκκλησίες	πολιτισμός τέχνες	ψαλτική παράδοση	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

252. Βασικό Υλικό

Φειδάς, Βλ. (1992), *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήναι, σσ. 820-863
Φειδάς, Βλ. (1992), *Εκκλησιαστική Ιστορία Β΄*, Αθήνα, σσ. 46-91, 177-267

Στα αποσπάσματα των ως άνω εγχειριδίων παρουσιάζονται τα περί της γενέσεως, αναπτύξεως και της σημασίας των εκκλησιαστικών διοικητικών θεσμών. Προβάλλονται τα εθιμικά υπερδιοικητικά πρεσβεία τιμής των επισημότερων θρόνων της Εκκλησίας και οι διάφορες εκκλησιαστικές ομάδες, οι θεωρούμενες ως αυτοκέφαλες ή αυτόνομες και η διοικητική δικαιοδοσία αυτών.

253. Συμπληρωματικό Υλικό

Γόνης, Δημ. (2001), *Ιστορία των ορθοδόξων Εκκλησιών Βουλγαρίας και Σερβίας*, Αθήνα
Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη).

Ιδιαίτερη αναφορά στα ιστορικά στοιχεία των ορθοδόξων Εκκλησιών Βουλγαρίας και Σερβίας.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1
Ποιός, κατά την γνώμη σας, ο ρόλος της ψαλτικής στην λατρεία της Εκκλησίας μας και στην διατύπωση του χριστιανικού μηνύματος;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 8 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παράδοση της Κωνσταντινουπόλεως (Ι)

(2η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει μέσα από τις μουσικές πηγές, χειρόγραφες και έντυπες, την ψαλτική παράδοση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, η ιστορική πορεία του οποίου συνδέεται άρρηκτα με την όλη ιστορική πορεία του Χριστιανισμού, η δε ψαλτική του παράδοση επηρέασε τις άλλες Εκκλησίες και την λατρεία τους και σφράγισε την πορεία της Ψαλτικής Τέχνης μέχρι και τις μέρες μας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Προηγείται μια συνοπτική παρουσίαση της ιστορίας και της εξέλιξης της ψαλτικής παράδοσης της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως, από τις απαρχές αυτής μέχρι και την κρατούσα στις μέρες μας ψαλτική κατάσταση. Επισήμανση των μελοποιητικών κωνσταντινοπολίτικων τάσεων.
Παρουσίαση της ζωής και του έργου των κυριοτέρων μουσικών και ψαλτών, δια της συναρμολογήσεως διαφόρων ειδήσεων, επιμελώς περισυναγομένων από τις πηγές. Οι μουσικοί χοροί της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Πατριαρχικές Μουσικές Σχολές.
Η κωνσταντινοπολίτικη ψαλτική παράδοση με μουσικά παραδείγματα, μέσω ηχογραφημένων ερμηνειών, ακολουθούμενα από σχόλια γύρω από τη μελοποιητική τους τακτική.

Σκοπός/Στόχοι

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε, συντελείται δε έως σήμερα η διαδρομή της ψαλτικής στην Κωνσταντινούπολη και θα παρουσιασθεί το ιστορικό πλαίσιο για την κατανόηση των γεγονότων και πραγματώσεων, των χαρακτηριστικών φάσεων και σταδιακών αλλαγών στη μορφή και το ύφος της ψαλτικής στην πρώτη κατά την τάξη Εκκλησία της Ορθοδοξίας. Οι φοιτητές/τριες θα γνωρίσουν τις ποικίλου περιεχομένου μουσικές πηγές και μέσω αυτών τους μελουργούς και δασκάλους της ψαλτικής τέχνης της Κωνσταντινούπολης και της εκκλησιαστικής της δικαιοδοσίας. Επίσης θα αναφερθούν και γνωστοποιηθούν οι μελοποιητικές τάσεις μέσω μουσικών παραδειγμάτων, ακολουθούμενων από σχόλια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα ονόματα των κυριότερων μελοποιών κατά μεγάλες χρονικές περιόδους και κατά αιώνες
- γνωρίζουν γεγονότα και πραγματώσεις και αλλαγές στη γραφή και το ύφος της ψαλτικής
- γνωρίζουν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της πολίτικης ψαλτικής παράδοσης
- γνωρίζουν τις διάφορες κατά εποχές μορφές της μελοποίας

Λέξεις Κλειδιά

πατριαρχικοί χοροί	πατριαρχικό ύφος	Μελοποιία	Πατριαρχικές Σχολές	Πρωτοψάλτες λαμπαδάριοι και δομέστικοι

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

254. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2013), *Η εκκλησιαστική μουσική στην Κωνσταντινούπολη από τους χρόνους της Αλώσεως μέχρι σήμερα*, (Αθήνα), στη διεύθυνση: http://www.ehw.Gr/l.aspx?id=11048>

Αγγελινάρας, Γ. (2009), «Η Ψαλτική παράδοση του Οικουμενικού Πατριαρχείου», στο *Έκφρασις της Ψαλτικής Τέχνης*, σσ. 119- 138 (Αθήνα)

Πατρινέλης, Χρ. (1969), «Συμβολαί εις την ιστορίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Α΄ Πρωτοψάλται, λαμπαδάριοι και δομέστικοι της Μεγάλης Εκκλησίας (1453-1821)», *Μνημοσύνη* Β΄, σσ. 64-93.

Οι ψάλτες του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1996), Εκλαϊκευμένες ομιλίες για όλους, Σύνδεσμος των εν Αθήναις Μεγαλοσχολιτών (Αθήνα)

Τα ως άνω βοηθήματα πραγματεύονται τις πτυχές του μαθήματος και προσφέρουν ειδήσεις από την πλούσια κωνσταντινοπολίτικη ψαλτική παράδοση.

255. Συμπληρωματικό Υλικό

Βουδούρης, Άγγ. (1934 και 1937), «Οι μουσικοί χοροί της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας κατά τους κάτω χρόνους», *Ορθοδοξία*

Σουργιαδάκης, Εμμ. (2013), *Η Ψαλτική Τέχνη στην Κωνσταντινούπολη του ιη΄ αιώνα* (Ηράκλειο Κρήτης)

Φαράσογλου, Σερ. (1994), *Από την τάξη και ψαλμωδία στον Πατριαρχικό ναό Κωνσταντινουπόλεως* (Αθήνα)

Τερζόπουλος, Κων. (2004), *Ο πρωτοψάλτης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Κωνσταντίνος Βυζάντιος*, ΙΒΜ, Μελέται 9, (Αθήνα)

Χατζόπουλος, Α. (2000), *Η εκκλησιαστική μουσική παιδεία στην Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως κατά το 19ο και 20ό αιώνα* (Αλεξανδρούπολη)

Και τα ανωτέρω συγγράμματα κομίζουν πλήθος μαρτυριών και στοιχείων, σχετιζομένων με την ιστορία και την εξέλιξη της ψαλτικής παράδοσης της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1

Μελετήστε τον υπό του Χρυσάνθου συνταχθέντα κατ' αλφάβητο κατάλογο των κατά διαφόρους καιρούς ακμασάντων δασκάλων και μελουργών και ψαλτών, όπως αυτός προσφέρεται στο περισπούδαστο *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής*, σσ. XXXIII-XLII (§§ 51-63), και δημιουργείστε μια λίστα με τα ονόματα των μουσικών που έδρασαν και μεγαλούργησαν στην Κωνσταντινούπολη.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παράδοση της Κωνσταντινουπόλεως (ΙΙ)

(3η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει μέσα από τις μουσικές πηγές, χειρόγραφες και έντυπες, την ψαλτική παράδοση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, η ιστορική πορεία του οποίου συνδέεται άρρηκτα με την όλη ιστορική πορεία του Χριστιανισμού, η δε ψαλτική του παράδοση επηρέασε τις άλλες Εκκλησίες και την λατρεία τους και σφράγισε την πορεία της Ψαλτικής Τέχνης μέχρι και τις μέρες μας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Προηγείται μια συνοπτική παρουσίαση της ιστορίας και της εξέλιξης της ψαλτικής παράδοσης της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως, από τις απαρχές αυτής μέχρι και την κρατούσα στις μέρες μας ψαλτική κατάσταση. Επισήμανση των μελοποιητικών κωνσταντινοπολίτικων τάσεων.
Παρουσίαση της ζωής και του έργου των κυριοτέρων μουσικών και ψαλτών, δια της συναρμολογήσεως διαφόρων ειδήσεων, επιμελώς περισυναγομένων από τις πηγές. Οι μουσικοί χοροί της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Πατριαρχικές Μουσικές Σχολές.
Η κωνσταντινοπολίτικη ψαλτική παράδοση με μουσικά παραδείγματα, μέσω ηχογραφημένων ερμηνειών, ακολουθούμενα από σχόλια γύρω από τη μελοποιητική τους τακτική.

Σκοπός/Στόχοι

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε, συντελείται δε έως σήμερα η διαδρομή της ψαλτικής στην Κωνσταντινούπολη και θα παρουσιασθεί το ιστορικό πλαίσιο για την κατανόηση των γεγονότων και πραγματώσεων, των χαρακτηριστικών φάσεων και σταδιακών αλλαγών στη μορφή και το ύφος της ψαλτικής στην πρώτη κατά την τάξη Εκκλησία της Ορθοδοξίας. Οι φοιτητές/τριες θα γνωρίσουν τις ποικίλου περιεχομένου μουσικές πηγές και μέσω αυτών τους μελουργούς και δασκάλους της ψαλτικής τέχνης της Κωνσταντινούπολης και της εκκλησιαστικής της δικαιοδοσίας. Επίσης θα αναφερθούν και γνωστοποιηθούν οι μελοποιητικές τάσεις μέσω μουσικών παραδειγμάτων, ακολουθούμενων από σχόλια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα ονόματα των κυριότερων μελοποιών κατά μεγάλες χρονικές περιόδους και κατά αιώνες
- γνωρίζουν γεγονότα και πραγματώσεις και αλλαγές στη γραφή και το ύφος της ψαλτικής
- γνωρίζουν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της πολίτικης ψαλτικής παράδοσης
- γνωρίζουν τις διάφορες κατά εποχές μορφές της μελοποίας

Λέξεις Κλειδιά

πατριαρχικοί χοροί	πατριαρχικό ύφος	Μελοποιία	Πατριαρχικές Σχολές	Πρωτοψάλτες λαμπαδάριοι και δομέστικοι

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

256. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2013), *Η εκκλησιαστική μουσική στην Κωνσταντινούπολη από τους χρόνους της Αλώσεως μέχρι σήμερα*, (Αθήνα), στη διεύθυνση: http://www.ehw.Gr/l.aspx?id=11048>

Αγγελινάρας, Γ. (2009), «Η Ψαλτική παράδοση του Οικουμενικού Πατριαρχείου», στο *Έκφρασις της Ψαλτικής Τέχνης*, σσ. 119- 138 (Αθήνα)

Πατρινέλης, Χρ. (1969), «Συμβολαί εις την ιστορίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Α΄ Πρωτοψάλται, λαμπαδάριοι και δομέστικοι της Μεγάλης Εκκλησίας (1453-1821)», *Μνημοσύνη* Β΄, σσ. 64-93.

Οι ψάλτες του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1996), Εκλαϊκευμένες ομιλίες για όλους, Σύνδεσμος των εν Αθήναις Μεγαλοσχολιτών (Αθήνα)

Τα ως άνω βοηθήματα πραγματεύονται τις πτυχές του μαθήματος και προσφέρουν ειδήσεις από την πλούσια κωνσταντινοπολίτικη ψαλτική παράδοση.

257. Συμπληρωματικό Υλικό

Βουδούρης, Άγγ. (1934 και 1937), «Οι μουσικοί χοροί της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας κατά τους κάτω χρόνους», *Ορθοδοξία*

Σουργιαδάκης, Εμμ. (2013), *Η Ψαλτική Τέχνη στην Κωνσταντινούπολη του ιη΄ αιώνα* (Ηράκλειο Κρήτης)

Φαράσογλου, Σερ. (1994), *Από την τάξη και ψαλμωδία στον Πατριαρχικό ναό Κωνσταντινουπόλεως* (Αθήνα)

Τερζόπουλος, Κων. (2004), *Ο πρωτοψάλτης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Κωνσταντίνος Βυζάντιος*, ΙΒΜ, Μελέται 9, (Αθήνα)
Χατζόπουλος, Α. (2000), *Η εκκλησιαστική μουσική παιδεία στην Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως κατά το 19ο και 20ό αιώνα* (Αλεξανδρούπολη)

Και τα ανωτέρω συγγράμματα κομίζουν πλήθος μαρτυριών και στοιχείων, σχετιζομένων με την ιστορία και την εξέλιξη της ψαλτικής παράδοσης της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Σημείωση: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία, η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα:
Επιλέξτε έναν μουσικό ή ψάλτη της πιο πρόσφατης ιστορικής περιόδου, με φωτεινή παρουσία ή δράση στην Κωνσταντινούπολη και, αφού μελετήσετε την δοθείσα βιβλιογραφία, καλείστε να συντάξετε ένα βιοεργογραφικό σημείωμα (εκτάσεως 5-8 σελίδων περίπου), ακόμα δε να ερμηνεύσετε και ηχογραφήσετε ένα μέλος προερχόμενο από την συνθετική του παραγωγή.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 20 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η Αγιοπολιτική ψαλτική παράδοση

(4η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει μέσα από τις μουσικές πηγές, χειρόγραφες και έντυπες, την ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας των Ιεροσολύμων, η ιστορική πορεία της οποίας συνδέεται άρρηκτα με την όλη ιστορική πορεία του Χριστιανισμού, η δε λατρευτική της παράδοση επηρέασε τις άλλες Εκκλησίες και η Ψαλτική της άφησε έντονο το αποτύπωμα μέχρι και τις μέρες μας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η πνευματική και καλλιτεχνική δραστηριότητα του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων είναι τεράστια και τα επιτεύγματα πλούσια και ποικιλόμορφα. Η ξεχωριστή θέση της Ιεροσολυμιτικής Εκκλησίας στον χριστιανικό κόσμο της προσέδωσε τα κίνητρα για ποικίλη δημιουργία που άγγιξε όλες τις πτυχές του χριστιανισμού. Από την δημιουργία αυτή δεν μπορούσε να λείψει η εκκλησιαστική μουσική, η οποία ως βασικότατο στοιχείο για την διακονία της λατρείας σφράγισε την πνευματική και καλλιτεχνική παράδοση της Εκκλησίας των Ιεορσολύμων. Παρουσίαση της ιστορίας και της εξέλιξης της ψαλτικής παράδοσης της Αγίας Γης, από τις απαρχές αυτής μέχρι και την κρατούσα στις μέρες μας ψαλτική κατάσταση. Παρουσίαση της ζωής και του έργου των κυριοτέρων μουσικών και ψαλτών, δια της συναρμολογήσεως διαφόρων ειδήσεων, επιμελώς περισυναγομένων από τις πηγές. Οι μεγάλοι πρωτοψάλτες του Ναού της Αναστάσεως.

Σκοπός/Στόχοι

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα γίνει αναφορά στις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε, συντελείται δε έως σήμερα η διαδρομή της ψαλτικής στην Αγία Γη. Οι φοιτητές/τριες θα γνωρίσουν τις ποικίλου περιεχομένου μουσικές πηγές και μέσω αυτών τους αγιοταφίτες μελουργούς και δασκάλους της ψαλτικής τέχνης. Επίσης θα αναφερθούν και γνωστοποιηθούν οι νεότερες μελοποιητικές τάσεις, που υποστηρίχθηκαν από εμπνευσμένους ψάλτες και μελοποιούς (Αγαθάγγελος Κυριαζίδης, Εμμ. Βαμβουδάκης κ.ά.).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα ονόματα των κυριότερων μελοποιών κατά μεγάλες χρονικές περιόδους και κατά αιώνες
- γνωρίζουν γεγονότα και πραγματώσεις και αλλαγές στη γραφή και το ύφος της ψαλτικής
- γνωρίζουν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της αγιοταφιτικής ψαλτικής παράδοσης
- γνωρίζουν τις διάφορες κατά εποχές μορφές της μελοποίας

Λέξεις Κλειδιά

Αγιοπολίτης	Λαύρα Αγίου Σάββα	Αγαθάγγελος Κυριαζίδης	Εμμανουήλ Βαμβουδάκης	Πρωτοψάλτες, λαμπαδάριοι του Ναού της Αναστάσεως

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

258. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2015), «Λόγος και μουσική από την Ιεροσολυμιτική λατρευτική παράδοση» (Αθήνα)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2020, 2021), *Τα χειρόγραφα Βυζαντινής Μουσικής - Ιεροσόλυμα*, τόμ Α΄ και Β΄ (Αθήνα)

Τα ως άνω βοηθήματα πραγματεύονται τις πτυχές του μαθήματος και προσφέρουν ειδήσεις από την πλούσια ψαλτική παράδοση της Αγίας Πόλεως.

259. Συμπληρωματικό Υλικό

Αγγελινάρας, Γ. (2009), «Εμμανουήλ Γ. Βαμβουδάκης», στο *Έκφρασις της Ψαλτικής Τέχνης*, σσ. 349- 372 (Αθήνα)

Στρουμπάκης, Μιχ. (2012), «Πέτρος Αγιοταφίτης ο νέος Βυζάντιος (1781-1861)», (Ηράκλειο Κρήτης)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2021), «'Γύμνασμα μουσικής' φιλοπονηθέν παρά του Νήφωνος ιερομονάχου αγιοταφίτου», (Αθήνα)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2018), «Η συμβολή Παρθενίου Σγούτα στην εξήγηση της σημειογραφίας», (Αθήνα)

Και τα ανωτέρω άρθρα σκιαγραφούν την αγιοταφιτική ψαλτική παράδοση, παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα ερευνών επί του πηγαίου υλικού, του προερχομένου από την Ιεροσολυμιτική Πατριαρχική Βιβλιοθήκη και κομίζουν μαρτυρίες και στοιχεία, που σχετίζονται με επιφανείς αγιοταφίτες πρωτοψάλτες και μελοποιούς.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Σημείωση: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία, η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα:
Μελετήστε το μελουργικό έργο του Αγαθαγγέλου Κυριαζίδου μέσα από το μουσικό του πόνημα *Αι δύο νέαι μέλισσαι* και
α. δημιουργείστε έναν πίνακα με τις συνθέσεις του και
β. συγκρίνετε τα σύντομα χερουβικά του με τα αντίστοιχα σύντομα (τα λεγόμενα της εβδομάδος) του Πέτρου Πελοποννησίου και σημειώστε τις παρατηρήσεις σας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 20 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η Ψαλτική Τέχνη στην Αλεξανδρινή Εκκλησία και στο Σινά

(5η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει μέσα από τις μουσικές πηγές, χειρόγραφες και έντυπες, την ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας και της Αυτοκέφαλης Αρχιεπισκοπής Σινά.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τόσο ο χώρος του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας όσο και εκείνος της Μονής και Αρχιεπισκοπής Σινά είναι χώροι ιεροί, που διαφυλάττουν ανά τους αιώνες την λατρευτική χριστιανική παράδοση, την διατήρηση και διαιώνιση της οποίας στήριξαν η υμνογραφία και η εκκλησιαστική μουσική. Η παράδοση των δύο αυτών λειτουργικών τεχνών στην Αλεξανδρινή Εκκλησία και στους Σιναίτες αντικατοπτρίζει την διαμορφωμένη και κρατούσα σε ολόκληρο τον χριστιανικό κόσμο ποιητική και ψαλτική δημιουργία. Με την βοήθεια των πηγών θα παρουσιαστεί η ιστορία της Ψαλτικής Τέχνης στα δύο αυτά προπύργια του Χριστιανισμού και θα συσχετισθεί η ψαλτική τους παράδοση με την αντίστοιχη κωνσταντινοπολίτικη.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά το τέλος της μελέτης για τη συγκεκριμένη ενότητα οι φοιτητές/τριες θα έχουν γνωρίσει την ιστορική πορεία της εκκλησιαστικής μουσικής στην Αλεξανδρινή Εκκλησία και τη Μονή Σινά. Η παρουσίαση των ποικίλου περιεχομένου μουσικών πηγών που θησαυρίζονται στην σιναϊτική βιβλιοθήκη θα μαρτυρήσει τους σιναϊτες μελουργούς και δασκάλους της ψαλτικής τέχνης, και θα φωτίσει το μελουργικό έργο αυτών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα ονόματα των κυριότερων μελοποιών κατά μεγάλες χρονικές περιόδους και κατά αιώνες
- γνωρίζουν γεγονότα και πραγματώσεις και αλλαγές στη γραφή και το ύφος της ψαλτικής
- γνωρίζουν τις ομοιότητες και τις τυχόν διαφορές της ψαλτικής παράδοσης των πνευματικών αυτών κέντρων με την αντίστοιχη κωνσταντινοπολίτικη.
- εξακριβώσουν, μέσα από την μελουργία, αν διατηρήθηκε ή όχι το βυζαντινό μέλος και η ελληνική σημειογραφία στις ψαλτικές παραδόσεις των ως άνω εκκλησιαστικών κέντρων.

Λέξεις Κλειδιά

πολίτικη ψαλτική	Σιναϊτικά χειρόγραφα	σημειογραφία	Νικηφόρος Μαρθάλης	Πρωγάκης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

260. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Μπαλαγεώργος, Δημ. – Κρητικού Φ. (2008), *Τα χειρόγραφα Βυζαντινής Μουσικής - Σινά*, τόμ. Α΄ (Αθήνα)

Μπαλαγεώργος, Δημ. – Κρητικού Φ. (2021), *Τα χειρόγραφα Βυζαντινής Μουσικής - Σινά*, τόμ. Β΄ (Αθήνα)

Τα ως άνω βοηθήματα προσφέρουν ειδήσεις και στοιχεία από την πλούσια σιναϊτική ψαλτική παράδοση.

261. Συμπληρωματικό Υλικό

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2008), «Αναγραφή νέων στοιχείων και μαρτυριών από την α΄ φάση καταλογογραφήσεως των σιναϊτικών μουσικών χειρογράφων», *Παρνασσός*, σσ. 183- 198, (Αθήνα)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2009), «Οι αποκείμενοι στην βιβλιοθήκη της ιεράς μονής του Σινά αυτόγραφοι κώδικες του Ιωάννου ιερέως του Πλουσιαδηνού», *Πρακτικά του First International Conference of the American Society of Byzantine Music and Hymnology*, σσ. 30-69

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2020), «Ὁ μουσικώτατος ἡγούμενος τῆς "ἐν Οὐγγροβλαχία μονῆς Ριμνίκου" Νικηφόρος Μαρθάλης, μέσα ἀπὸ τὰ σημειώματά του στὶς σιναϊτικὲς μουσικὲς χειρόγραφες πηγές», *Revelanta Bisericii Ortodoxe in cultura romana: interferente interortodoxe si intercrestine* (Arad), σσ. 104-120.

Και τα ανωτέρω άρθρα σκιαγραφούν την σιναϊτική ψαλτική παράδοση, παρουσιάζοντας τα αποτελέσματα ερευνών επί του πηγαίου υλικού, του προερχομένου από την σιναϊική βιβλιοθήκη και κομίζουν μαρτυρίες και στοιχεία, που σχετίζονται με σιναϊτες μελοποιούς.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1

Με οδηγό τις προερχόμενες εκ της σιναϊτικής βιβλιοθήκης χειρόγραφες πηγές δημιουργείστε ένα corpus των έργων Μελετίου του Σιναϊτη.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική της αραβόφωνης ορθόδοξης λατρείας

(6η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει μέσα από τις μουσικές πηγές, χειρόγραφες και έντυπες, την ενδιαφέρουσα ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας της Αντιόχειας, η ιστορική πορεία της οποίας συνδέεται άρρηκτα με την όλη ιστορική πορεία του Χριστιανισμού, το δε σοβαρό έργο της διάσωσής της επιτελείται μέχρι τις μέρες μας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ιστορία της αραβόφωνης ψαλτής λατρείας είναι ενδιαφέρουσα. Η Ψαλτική Τέχνη, η Βυζαντινή Μουσική υπήρξε για τα πατριαρχεία της Ανατολής η μουσική της λατρείας. Μια σχετικά αναλυτική παρουσίαση της ιστορίας και της εξέλιξης της ψαλτικής παράδοσης του πατριαρχείου Αντιοχείας, από τις απαρχές αυτής μέχρι και την κρατούσα στις μέρες μας ψαλτική κατάσταση. Περί της καταγωγής και των στοιχείων ταυτότητας της παράδοσης. Περί των ομοιοτήτων και των διαφοροποιήσεων αυτής με την αντίστοιχη κωνσταντινοπολίτικη. Επισήμανση των μελοποιητικών τάσεων και των χρησιμοποιηθέντος σημειογραφικού συστήματος για την καταγραφή των μελών. Παρουσίαση των παραγόντων που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της αντιοχειανής ψαλτικής παράδοσης. Περί της λειτουργικής και υμνογραφικής γλώσσας.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά το τέλος της μελέτης για τη συγκεκριμένη ενότητα οι φοιτητές/τριες θα έχουν γνωρίσει την ιστορική πορεία της εκκλησιαστικής μουσικής στην Εκκλησία της Αντιόχειας. Η παρουσίαση πολλών πηγαίων δεδομένων θα τους πληροφορήσει για τη ζωή και το έργο των κυριότερων αράβων ψαλτών και μουσικών. Θα μπορούν να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ της αραβόφωνης και της κωνσταντινοπολιτικής ψαλτικής παραδόσεως, καθώς και να μάθουν για τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της αντιοχειανής ψαλτικής παράδοσης.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τη μουσική σύνδεση με την πολίτικη παράδοση

- γνωρίζουν τα ονόματα των κυριότερων μελοποιών κατά μεγάλες χρονικές περιόδους και κατά αιώνες
- γνωρίζουν τους ονομαστότερους ψάλτες της αραβόφωνης ψαλτικής παράδοσης
- γνωρίσουν την προσαρμοστικότητα της αραβικής γλώσσας στο βυζαντινό μέλος
- εξακριβώσουν, μέσα από την μελουργία, αν διατηρήθηκε ή όχι το βυζαντινό μέλος και η ελληνική σημειογραφία στις ψαλτικές παραδόσεις των ως άνω εκκλησιαστικών κέντρων.

Λέξεις Κλειδιά

προσαρμοστικότητα του ψαλτικού μέλους	Ιωσήφ Ντουμάνης	Δημήτρης Αλ Μουρ	αραβικά μακάμια

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

262. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Στάθης, Γρ. (2005), «Η βυζαντινή μουσική της αραβόφωνης Ορθόδοξης λατρείας», (Αθήνα)

Νταούντ, Ρ. (2011), *Ο πρωτοψάλτης του Πατριαρχείου Αντιοχείας Δημήτριος Αλ Μουρ - Η συμβολή του στην αραβόφωνη ορθόδοξη λατρεία* (Αθήνα)

Τούμα, Χ.Χ. (2006), *Η μουσική των Αράβων* (Θεσσαλονίκη)

Τα ανωτέρω μελετήματα και άρθρα σκιαγραφούν την αραβόφωνη ψαλτική παράδοση και κομίζουν μαρτυρίες και στοιχεία, που σχετίζονται με τους σπουδαιότερους άραβες ψάλτες και μελοποιούς.

263. Συμπληρωματικό Υλικό

Χαλάτζογλου, Π. (1900) «Σύγκρισις της αραβοπερσικής μουσικής προς την ημετέραν εκκλησιαστικήν», *ΠΕΑ*, τεύχος Β΄, σσ. 68- 78

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1

Ποιοί είναι οι τρόποι προσαρμογής ενός ψαλτικού μέλους σε άλλη γλώσσα;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παράδοση της Κύπρου

(7η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει μέσα από τις μουσικές πηγές, χειρόγραφες και έντυπες, την πλούσια μελοποιητική παραγωγή και τους πολλούς ψάλτες και μελουργούς που έδρασαν στο νησί της Κύπρου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Λαμπρή ιστορική πορεία από την πρωτοχριστιανική εποχή έχει διαγράψει η Εκκλησία της Κύπρου. Από την ίδρυσή της και μέχρι σήμερα πραγματοποίησε σπουδαιότατη αποστολή και υπήρξε και κατά τους χαλεπούς καιρούς (Φραγκοκρατία, Τουρκοκρατία) πραγματικό προπύργιο της Ορθοδοξίας. Η εκκλησιαστική μουσική δραστηριότητα παρουσιάζεται εξόχως ενδιαφέρουσα στην Κύπρο. Από την εποχή της επωνυμίας της Ψαλτικής ένας μεγάλος αριθμός κυπρίων μουσικών υπηρέτησε την τέχνη, με την δημιουργία χαρακτηριστικών μουσικών έργων, που βγήκαν από τα τοπικά όρια και τροφοδότησαν τους χειρόγραφους βιβλιακούς θησαυρούς τους κατοπινούς αιώνες. Τονίζονται ιδιαίτερα οι μετά την άλωση τάσεις διαφοροποιήσεως της κυπριακής από την κλασσική βυζαντινή μελουργία και δημιουργίας μιας νέας παραδόσεως, στην οποία χωνεύθηκαν τοπικά μουσικά στοιχεία.

Σκοπός/Στόχοι

- αναφορά στις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε, συντελείται δε έως σήμερα η διαδρομή της ψαλτικής στην Κύπρο
- η γνωριμία με τις ποικίλου περιεχομένου μουσικές πηγές
- η γνωριμία με τους μελουργούς και δασκάλους της ψαλτικής τέχνης της Εκκλησίας της Κύπρου
- γνωριμία με την ιδιότυπη κυπριακή μελοποιία

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα ονόματα των κυριότερων μελοποιών κατά μεγάλες χρονικές περιόδους και κατά αιώνες
- γνωρίζουν τους παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της κυπριακής ψαλτικής παράδοσης

- γνωρίζουν τις διάφορες κατά εποχές μορφές της μελοποίας
- γνωρίσουν τους μεγάλους σύγχρονους πρωτοψάλτες
- γνωρίσουν το όψιμο θεωρητικό έργο των κυπρίων δασκάλων

Λέξεις Κλειδιά

παρά των Κυπραίων	Ιερώνυμος Τραγωδιστής	Ιερά Μονή Κύκκου	Στυλιανός Χουρμούζιος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

264. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Jakovljević, Ανδρέα, (1988) «Κύπριοι μελωδοί, υμνογράφοι και αντιγραφείς των βυζαντινών μουσικών χειρογράφων του ΙΕ΄-ΙΖ΄ αιώνα», *Επετηρίς Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών XIII-XVI, 1 1984-1987*, σσ. 469-477 (Λευκωσία)

Jakovljevic, Ανδ. (1988), *Δίγλωσση παλαιογραφία και μελωδοί-υμνογράφοι του κώδικα των Αθηνών 928*, (Λευκωσία)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2009), «Η βυζαντινή μουσική παράδοση μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως στην Κρήτη και την Κύπρο», (Αθήνα), στην διεύθυνση: http://www. asbmh.pitt.edu/page 13/ conference 2009

Μήτσης, Άγγ. (2017), *Η Ψαλτική τέχνη στην Κύπρο έως το έτος 1571 – Η περίπτωση του Ιερωνύμου Τραγουδιστή* (Αθήνα)

Τα ως άνω εγχειρίδια και άρθρα πραγματεύονται τις πτυχές του μαθήματος και προσφέρουν ειδήσεις από την πλούσια κυπριακή ψαλτική παράδοση.

265. Συμπληρωματικό Υλικό

Χατζησολωμός, Σ. (1990), «Παρθένιος και Σίλβεστρος οι Κυκκώτες μουσικοί», *Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου 1*, σσ. 95-103

Χατζησολωμός, Σ. (1999), «Σωφρόνιος ο Κυκκώτης, ο λόγιος και μουσικός του 18ου αιώνα», *Επετηρίδα Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου 4*, σσ. 189-203

Jakovljević, A. (1990), *Catalogue of Byzantine Chant Manuscripts in the Monastic and Episcopal Libraries of Cyprus*, (Nicosia)

Αγαπητός, Παν. (2000), «Ιερώνυμος Τραγουδιστής ο Κύπριος: ένας γραφέας και μουσικός της όψιμης Αναγέννησης», *Η ελληνική γραφή κατά τους 15ο και 16ο αιώνες*, σσ. 283-300 (Αθήνα)

Πάρης, Νεκτ. (2016), *Ο Στυλιανός Χουρμούζιος ως θεωρητικός και μελοποιός*

Και τα ανωτέρω συγγράμματα και άρθρα κομίζουν μαρτυρίες και δεδομένα της ιστορίας της κυπριακής ψαλτικής παράδοσης, ειδικότερα δε παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για σπουδαίες μουσικές προσωπικότητες που έδρασαν στην Κύπρο..

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1
Ποιά η συμβολή της Μονής Κύκκου στην διατήρηση και διάδοση της ψαλτικής παράδοσης;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παράδοση της Ρωσίας

(8η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει την ενδιαφέρουσα ψαλτική παράδοση της Ρωσικής Εκκλησίας, την ιστορική της πορεία, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την όλη ιστορική πορεία του Χριστιανισμού στην αχανή αυτή χώρα, τους μεγάλους δημιουργούς της ρωσικής εκκλησιαστικής παράδοσης και παρουσιάζει την μουσικολογική έρευνα για την ρωσική εκκλησιαστική μουσική.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η υιοθέτηση της Ορθοδοξίας ως θρήσκευμα των Ρώσων από τον Βλαδίμηρο ενδυνάμωσε την επιρροή τους από τον βυζαντινό πολιτισμό, με αποτέλεσμα να δέχονται τα βυζαντινής προέλευσης πολιτιστικά και πνευματικά αγαθά. Οι Ρώσοι, μαζί με τον Χριστιανισμό υιοθέτησαν το Τυπικό και το ρεπερτόριο της λατρείας. Η ιστορία της ρωσικής εκκλησιαστικής μουσικής ακολουθεί την πορεία της ιστορίας της Ρωσικής Εκκλησίας. Τρείς περίοδοι διακρίνονται στην μουσική της ορθόδοξης λατρείας της Ρωσίας, με χαρακτηριστικές φάσεις και αλλαγές. Η εκκλησιαστική μουσική ήταν η ίδια η ελληνική ψαλτική τέχνη των μεγάλων βυζαντινών μελουργών και δασκάλων, τέχνη που κληροδοτήθηκε στην Ρωσική Εκκλησία μαζί με τα λειτουργικά βιβλία σε παλαιοσλαβική μετάφραση. Αργότερα, η ταυτότητά της άρχισε να αλλάζει, δεχόμενη προσμίξεις στοιχείων της αυτόχθονης μουσικής έκφρασης. Πολλοί ξένοι, αλλά και αυτόχθονες Ρώσοι συνθέτες ασχολήθηκαν με την εκκλησιαστική μουσική με ζωηρά μάλιστα αποτελέσματα. Στις μέρες μας παρατηρείται μια έντονη κινητικότητα για επιστροφή στο βυζαντινό μέλος και έκφραση και στην χρήση της βυζαντινής σημειογραφίας, με θεαματικά αποτελέσματα.

Σκοπός/Στόχοι

- Παρουσίαση της ιστορικής πορείας της εκκλησιαστικής μουσικής στην Εκκλησία της Ρωσίας
- αναφορά στις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε, συντελείται δε έως σήμερα η διαδρομή της ψαλτικής
- η γνωριμία με τις ποικίλου περιεχομένου μουσικές πηγές
- η γνωριμία με τους μεγάλους συνθέτες και δασκάλους της ρωσικής εκκλησιαστικής μουσικής
- παρουσίαση των παραγόντων αναπτύξεως του ρωσικού μέλους
- παρουσίαση των επιδράσεων
- περί της εξελίξεως της σημειογραφίας

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα ονόματα των κυριότερων ρώσων συνθετών
- γνωρίζουν γεγονότα και πραγματώσεις και αλλαγές στη γραφή και το ύφος της ρωσικής εκκλησιαστικής μουσικής
- γνωρίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές της εκκλησιαστικής μουσικής της Ρωσικής Εκκλησίας παράδοσης με την αντίστοιχη βυζαντινή
- γνωρίζουν τα περί της επιβολής και διαδόσεως της πολυφωνικής μουσικής στην λατρεία του Πατριαρχείου της Ρωσίας
- γνωρίσουν τις επιπτώσεις που δέχθηκε η εκκλησιαστική μουσική από τις κοινωνικές συνθήκες και μεταβολές και της εξέλιξη της ρωσικής γλώσσας
- γνωρίσουν τη κρατούσα κατάσταση με την επιστροφή στις μονοφωνικές μελωδίες

Λέξεις Κλειδιά

μονωφωνική μουσική	πολυφωνική μουσική	Νίκων πατριάρχης	Znamenny	σημειογραφία του Κιέβου

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

266. Βασικό Υλικό

Palikarova-Verdeil, M. (1953), *La Musique Byzantine chez les Bulgares et les Russes* (Monumenta Musicae Byzantinae-Subsidia vol. III)

Velimirovic, Milos (1960*), Byzantine Elements in early Slavic chant*, (MMB-Subsidia vol. IV)

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Conomos, D.E. (1985), *The late byzantine and slavonic communion cycle: liturgy and music* (Washington)

Στα ανωτέρω σημαντικά και περισπούδαστα μελετήματα καταγράφονται στοιχεία ιστορίας και προσφέρονται πληροφορίες για την μεγάλη ρωσική μουσική παράδοση.

267. Συμπληρωματικό Υλικό

Παπαδημητρίου, Κων. (1909), «Η βυζαντινή μουσική και οι Ρώσοι», *Φόρμιγξ*, περίοδος Β΄, έτος ε΄(ζ΄), αριθμ. 7-8 (Αθήνα)

Στάθης, Γρ. (1995), «Βυζαντινή μουσική μεταγραμμένη στην πενταγραμμική σημειογραφία του Κιέβου», *Τιμή προς τον διδάσκαλον*, σσ. 688-695 (Αθήνα)

Στάθης, Γρ. (1975), *Τα χειρόγραφα Βυζαντινής Μουσικής - Άγιον Όρος*, τόμ Α΄ (Αθήνα)

Στάθης, Γρ. (1976), *Τα χειρόγραφα Βυζαντινής Μουσικής - Άγιον Όρος*, τόμ Β΄ (Αθήνα)
Γκέρτσμαν, Ευγ. (1996), *Τα ελληνικά μουσικά χειρόγραφα της Πετρουπόλεως, Κατάλογος*, τόμ. Α΄ (Αγία Πετρούπολη)
Γκέρτσμαν, Ευγ. (1999), *Τα ελληνικά μουσικά χειρόγραφα της Πετρουπόλεως, Κατάλογος*, τόμ. Β΄ (Αγία Πετρούπολη)

Και τα ανωτέρω άρθρα και οι κατάλογοι αναλυτικής περιγραφής των μουσικών χειρογράφων βοηθούν την ερευνητική διάθεση και τις αναζητήσεις μας για το θέμα της ρωσικής ψαλτικής παράδοσης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1
Καταγράψτε ομοιότητες και διαφορές της εκκλησιαστικής μουσικής της Ρωσικής Εκκλησίας παράδοσης με την αντίστοιχη βυζαντινή. Τι γνωρίζετε περί της επιβολής και διαδόσεως της πολυφωνικής μουσικής στην λατρεία του Πατριαρχείου της Ρωσίας;

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η Ψαλτική Τέχνη στη Ρουμανία

(9η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει την ενδιαφέρουσα ψαλτική παράδοση της Ρουμανικής Εκκλησίας, την ιστορική της πορεία, η οποία συνδέεται άρρηκτα με την όλη ιστορική πορεία του Χριστιανισμού, τους μεγάλους δημιουργούς της εκκλησιαστικής της παράδοσης, τους έλληνες δασκάλους και μουσικούς που έδρασαν στη Ρουμανία και μεταλαμπάδευσαν την βυζαντινή παράδοση και παρουσιάζει την μουσικολογική έρευνα για την ρουμανική εκκλησιαστική μουσική.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ιστορία της Εκκλησίας στη Ρουμανία έχει μια μακραίωνη πορεία, τις απαρχές της οποίας θα πρέπει να αναζητήσουμε στην πρωτοχριστιανική περίοδο. Τα ποικίλα και πλούσια επιτεύγματά της, στον πνευματικό και καλλιτεχνικό τομέα, δημιουργήθηκαν κάτω από ιδιάζουσες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες. Μέσα σε αυτά και η Ψαλτική, η οποία γνώρισε διάδοση στα χρόνια γύρω από την Άλωση, περίοδο κατά την οποία πολλοί μουσικοί έβρισκαν καταφύγιο στα φιλόξενα μέρη της μεγάλης αυτής ορθόδοξης χώρας. Η βυζαντινή ψαλτική τέχνη διδάχθηκε στην Ρουμανία, η Εκκλησία υποστήριξε και ενίσχυσε την καλλιέργειά της, φροντίζοντας μάλιστα να την προφυλάξει από δυτικές μουσικές επιρροές. Υποστήριξη στην βυζαντινή μουσική παράδοση έδωσαν και ονομαστοί τοπικοί άρχοντες, που φρόντιζαν να καλούν γνωστούς έλληνες μουσικούς για την δίδαξη της τέχνης στους ντόπιους. Η ρουμανική ψαλτική παράδοση ανέδειξε μεγάλους μελουργούς και δασκάλους, ψάλτες και κωδικογράφους, που άφησαν ένα τεράστιο έργο, το οποίο υποστηρίζει μέχρι σήμερα την υπόθεση της λατρείας στο Πατριαρχείο της Ρουμανίας.

Σκοπός/Στόχοι

- Παρουσίαση της ιστορικής πορείας της εκκλησιαστικής μουσικής στην Εκκλησία της Ρουμανίας
- Περί των μουσικών σχολών που λειτούργησαν στην Ρουμανία
- αναφορά στις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε, συντελείται δε έως σήμερα η διαδρομή της ψαλτικής
- η γνωριμία με τις ποικίλου περιεχομένου μουσικές πηγές
- η γνωριμία με τους μεγάλους συνθέτες και δασκάλους της ρουμανικής εκκλησιαστικής μουσικής
- παρουσίαση των βυζαντινών επιδράσεων
- παρουσίαση των μεγάλων βυζαντινών δασκάλων που βρέθηκαν στην Ρουμανία και δίδαξαν την ψαλτική

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν την ψαλτική παράδοση των διαφόρων μουσικών σχολών (π.χ. Πούτνα)
- γνωρίζουν τους σημαντικότερους ρουμάνους μελουργούς, δασκάλους και ψάλτες
- γνωρίζουν την άρρηκτη σχέση της ρουμανικής ψαλτικής με την βυζαντινή
- γνωρίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές της εκκλησιαστικής μουσικής παράδοσης της Ρουμανικής Εκκλησίας με την αντίστοιχη βυζαντινή

Λέξεις Κλειδιά

χειρόγραφες πηγές	Γιωβάσκος Βλάχος	Διονύσιος Φωτεινός	μουσική τυπογραφία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

268. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Χατζηγιακουμής, Μαν. (1999), *Η εκκλησιαστική μουσική του ελληνισμού μετά την Άλωση (1453-1820)*, (Αθήνα)

Georghita, N. (2010), *Byzantine Chant between Constantinople and thw Danubian Principalities*-Studies in Byzantine Musicology (Bucharest)

Georghita, N. (2015), *Musical crossroads-Church chants and brass bands at the gates of the orient*, (Bucharest)

Στα ανωτέρω σημαντικά και περισπούδαστα μελετήματα καταγράφονται στοιχεία ιστορίας και προσφέρονται πληροφορίες για την μεγάλη ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας της Ρουμανίας.

269. Συμπληρωματικό Υλικό

Georghita, N. (2010), *Ο Διονύσιος Φωτεινός (1777-1821) στην ελληνική και ρουμανική παράδοση της βυζαντινής μουσικής* (Θεσσαλονίκη)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2020), Ὁ μουσικώτατος ἡγούμενος τῆς "ἐν Οὐγγροβλαχία μονῆς Ριμνίκου" Νικηφόρος Μαρθάλης, μέσα ἀπὸ τὰ σημειώματά του στὶς σιναϊτικὲς μουσικὲς χειρόγραφες πηγές, *Revelanta Bisericii Ortodoxe in cultura romana: interferente interortodoxe si intercrestine* (Arad), σσ. 104-120.

Γιαννόπουλος, Εμμ. (2003), «Η εύξεινος και εύκαρπος διάδοση και καλλιέργεια της ψαλτικής στις περί τον Εύξεινο Πόντο περιοχές», σσ. 285-316 (Θεσσαλονίκη)
Σπινέϊ, Μ. (2010), *Η βυζαντινή ψαλτική παράδοση στη Ρουμανία - Χειρόγραφα και ρουμάνοι μελοποιοί,* (Αθήνα)

Η ρουμανική ψαλτική παράδοση ανέδειξε μεγάλους μελουργούς και δασκάλους, ψάλτες και κωδικογράφους, που άφησαν ένα τεράστιο έργο, για το οποίο παρέχονται μαρτυρίες από τα ανωτέρω άρθρα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1
Να μελετήσετε δύο δοξαστικά από την προσαρμογή του μέλους Ιακώβου πρωτοψάλτου στην ρουμανική και να σημειώσετε τα σχόλιά σας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η Ψαλτική Τέχνη στη Σερβία

(10η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει την ενδιαφέρουσα ψαλτική παράδοση της Σερβικής Εκκλησίας, την ιστορική της πορεία, η οποία συνδέεται με την όλη ιστορική πορεία του Χριστιανισμού, τους μεγάλους δημιουργούς της εκκλησιαστικής της παράδοσης, τους έλληνες δασκάλους και μουσικούς που μεταλαμπάδευσαν την βυζαντινή παράδοση και παρουσιάζει την μουσικολογική έρευνα για την Σερβική εκκλησιαστική μουσική.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η Σερβική Εκκλησία υπήρξε καρπός της ιεραποστολικής δραστηριότητας της Κωνσταντινούπολης. Για τον λόγο αυτό το μεγαλύτερο μέρος της πνευματικής και καλλιτεχνικής ανάπτυξής της συνδέεται με την Κωνσταντινούπολη, το Βυζάντιο και τον Ελληνισμό. Η Ψαλτική γνώρισε άνθηση στην Σερβία, μολονότι οι ρωσικές επιρροές αποδυνάμωσαν την σερβική μουσική παράδοση από την βυζαντινή. Η βυζαντινή ψαλτική, άρρηκτα συνδεδεμένη με την πνευματική ζωή της Σερβικής Εκκλησίας, αποτελεί μέχρι και σήμερα το κύριο μέσο επικοινωνίας και έκφρασης των συναισθημάτων κατά την λατρεία και στην Ορθόδοξη αυτή χώρα.

Σκοπός/Στόχοι

- Παρουσίαση της ιστορικής πορείας της εκκλησιαστικής μουσικής στην Εκκλησία της Σερβίας
- αναφορά στις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες μέσα στις οποίες πραγματοποιήθηκε, συντελείται δε έως σήμερα η διαδρομή της ψαλτικής
- η γνωριμία με τις ποικίλου περιεχομένου μουσικές πηγές
- η γνωριμία με τους μεγάλους συνθέτες και δασκάλους της σερβικής εκκλησιαστικής μουσικής
- παρουσίαση των βυζαντινών επιδράσεων
- αναφορά στα σλαβωνικά κοντακάρια και την σημειογραφία τους
- αναφορά στον Πέτρο Πελοποννήσιο και την προσαρμογή του Αναστασιματαρίου Χρυσάφη του Νέου σε σλαβωνικό κείμενο

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τους σημαντικότερους σέρβους δασκάλους και ψάλτες
- γνωρίζουν την σχέση της σερβικής ψαλτικής με την βυζαντινή

- γνωρίζουν τις ομοιότητες και τις διαφορές της εκκλησιαστικής μουσικής της Σερβικής Εκκλησίας παράδοσης με την αντίστοιχη βυζαντινή

Λέξεις Κλειδιά

σλαβωνικά Κοντακάρια	μητροπολίτης Μπόσνας Σερα-φείμ	Προσαρμογές

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

270. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεώργ. (1977[2]), *Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν εκκλησιαστικής μουσικής και οι από των αποστολικών χρόνων άχρι των ημερών ημών ακμάσαντες επιφανέστεροι μελωδοί, υμνογράφοι, μουσικοί και μουσικολόγοι* (Αθήνα)

Παπαδόπουλος, Γεώργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Jakovljevic, Ανδ. (1988), *Δίγλωσση παλαιογραφία και μελωδοί-υμνογράφοι του κώδικα των Αθηνών 928*, (Λευκωσία)

Stefanovic, Dim.- Velimirovic, Mil. (1966), "Peter Lambadarios and Metropolitan Serafim of Bosnia", *Studies in Eastern Chant* I, pp. 67-88

Στα ανωτέρω εγχειρίδια καταγράφονται στοιχεία ιστορίας και προσφέρονται πληροφορίες για την ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας της Σερβίας.

271. Συμπληρωματικό Υλικό

Palikarova-Verdeil, M. (1953), *La Musique Byzantine chez les Bulgares et les Russes* (Monumenta Musicae Byzantinae-Subsidia vol. III)

Velimirovic, Milos (1960*), Byzantine Elements in early Slavic chant*, (MMB-Subsidia vol. IV)

Conomos, D.E. (1990), *The late byzantine and slavonic communion cycle: liturgy and music*

Stefanovic, Dim, (1973, 1975), Old Serbian Music, Institute of Musicology-Serbian Academy of Sciences and Arts, Monographs, Vol. 15/I, 15/II (Belgrade)

Peno, Vesna (2011), "The status of chanting codices in thw Serbian chant tradition", *Musicolog*y, Journal of the Institute of Musicology of the Serbian Academy of Sciences and Arts, pp. 39-50 (Belgrade)

Peno, Vesna (2009), «Η συμβολή της υστεροβυζαντινής ψαλτικής παραδόσεως και των Ελλήνων δασκάλων στην διαμόρφωση της νεότερης σερβικής ψαλτικής», *Byzantine Musical Culture, American Society of Byzantine Music and Hymnology* (Athens)

Και τα ανωτέρω άρθρα βοηθούν την ερευνητική διάθεση και τις αναζητήσεις μας για το θέμα της σερβικής ψαλτικής παράδοσης.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1
Ποιά η επίδραση της ψαλλομένης ελληνικής γλώσσας στη λειτουργική γλώσσα των σλαβικών εκκλησιών; Σημειώστε, με την βοήθεια της δοθείσης βιβλιογραφίας, λίγα ονόματα σέρβων μελουργών, καταγράφοντας δίπλα και κάποια από τα μελουργικά τους έργα.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παράδοση της Ελλάδας

(11η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει την ενδιαφέρουσα ψαλτική παράδοση της Ελλαδικής Εκκλησίας, την ιστορική της πορεία, τους μεγάλους δημιουργούς της ψαλτικής της παράδοσης, τις τοπικές ψαλτικές παραδόσεις, τους χορούς ψαλτών και όλα τα στοιχεία της νεοελληνικής ψαλτικής τέχνης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ίδρυση της Εκκλησίας της Ελλάδος συνδέεται με το έργο του Αποστόλου Παύλου. Η Εκκλησία του νεότερου ελληνικού κράτους ανακηρύχθηκε Αυτοκέφαλη με Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο το έτος 1850. Στο μάθημα αυτό θα παρουσιασθεί η ψαλτική παράδοση της Ελλαδικής Εκκλησίας λίγο πριν την ανακήρυξή της ως Αυτοκέφαλη, συγκεκριμένα από την ίδρυση στην Αίγινα του πρώτου σχολείου εκκλησιαστικής μουσικής της Ελεύθερης Ελλάδος [1826] από τον κυβερνήτη της χώρας Ιωάννη Καποδίστρια, μέχρι και τις μέρες μας. Θα σχολιαστούν τα της εισαγωγής του αρμονικού ιδιώματος, η προσπάθεια προσαρμογής του βυζαντινού μέλους στα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα, η ίδρυση Μουσικών Συλλόγων στην Αθήνα, η ίδρυση της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής στο Ωδείο Αθηνών και τα περί του ερχομού του Κων. Ψάχου ως δασκάλου αυτής, η άνθηση του περιοδικού τύπου και θα παρουσιασθούν οι μεγάλοι έλληνες ψάλτες και μουσικολόγοι που έδωσαν και δίνουν δείγματα της ψαλτικής έκφρασης και αναγνωρίζονται ως οδηγοί της μουσικολογικής έρευνας.

Σκοπός/Στόχοι

- Γνωριμία με έναν μεγάλο αριθμό μουσικών
- Γνωριμία με το «Λέσβιον» σύστημα
- Περί της εισαγωγής της δυτικής μουσικής παιδείας στον Ελλαδικό χώρο
- Γνωριμία με τα περιφερειακά ψαλτικά κέντρα (Θεσσαλονίκη, Λέσβος, Χίος, Σάμος, Αίγινα, Πάτρα, Καβάλα κ.ά.), τους μουσικούς και τη δράσης τους
- Γνώση των Μουσικών Συλλόγων

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τους σημαντικότερους έλληνες δασκάλους και ψάλτες
- γνωρίζουν τις τοπικές ψαλτικές παραδόσεις και τους εκπροσώπους αυτών

- γνωρίζουν τα περί της εισαγωγής της δυτικής μουσικής στην λατρεία πεπραγμένα
- γνωρίζουν την προσφορά του Κωνσταντίνου Ψάχου και των άλλων ελλήνων μουσικολόγων στην αποκατάσταση των μεγάλων διαστάσεων της Ψαλτικής

Λέξεις Κλειδιά

Γεώργιος Λέσβιος	Ωδείο Αθηνών	πολυφωνία	πρωτοψάλτες και χοροί ψαλτών

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

272. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεώργ. (1977[2]), *Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν εκκλησιαστικής μουσικής και οι από των αποστολικών χρόνων άχρι των ημερών ημών ακμάσαντες επιφανέστεροι μελωδοί, υμνογράφοι, μουσικοί και μουσικολόγοι* (Αθήνα)

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Βακαλόπουλος, Απ. (1992), «Η πρώτη εκκλησιαστική μουσική σχολή και το πρώτο εκκλησιαστικό σχολείο στην Ελλάδα επί Καποδίστρια», *Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής, Τμήμα Ποιμαντικής*, σσ. 167-189 (Θεσσαλονίκη)

Χαλδαιάκης, Αχιλ. (2014), «'κενόσπουδα συντάγματα...' Διερεύνηση των αιτίων καταδίκης της... 'λεσβιακής δυσμουσίας'», *Βυζαντινομουσικολογικά*, τόμ. Β΄, σσ. 177-195

Χαλδαιάκης, Αχιλ. (2014), «Από την ιστορία της νεοελληνικής ψαλτικής τέχνης: Ζαφείριος Ζαφειρόπουλος ο Σμυρναίος», *Βυζαντινομουσικολογικά*, τόμ. Β΄, σσ. 197-238

Στα ανωτέρω εγχειρίδια και άρθρα καταγράφονται στοιχεία ιστορίας και προσφέρονται πληροφορίες για την ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας της Ελλάδος.

273. Συμπληρωματικό Υλικό

Ψάχος, Κων. (1978), *Η παρασημαντική της βυζαντινής μουσικής* (Αθήναι)

Αγγελινάρας, Γ. (2009), «Η ψαλτική παράδοση της Σάμου», στο *Έκφρασις της Ψαλτικής Τέχνης*, σσ. 293- 306 (Αθήνα)

Μπαλαγεώργος, Δημ. (2009), «Συνοπτικό σχεδίασμα της ιστορίας της νεοελληνικής ψαλτικής τέχνης (ιθ΄-κ΄ αι.)», *Α΄ Επιστημονικό Συμπόσιο της Νεοελληνικής Εκκλησιαστικής Τέχνης Πρακτικά*, σσ. 653-664 (Αθήνα)

Και τα ανωτέρω άρθρα βοηθούν την ερευνητική διάθεση και τις αναζητήσεις μας για το θέμα της ψαλτικής παράδοσης της ελλαδικής Εκκλησίας.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1
Ποιά η συμβολή του Κων. Ψάχου στην διάδοση και διαφύλαξη της γνήσιας ψαλτικής παράδοσης;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Η ψαλτική παράδοση της Αλβανίας

(12η εβδομάδα)

Περίληψη

Η παρούσα ενότητα προβάλει την ενδιαφέρουσα ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας της Αλβανίας, την ιστορική της πορεία, τους μεγάλους δημιουργούς της ψαλτικής της παράδοσης, τις τοπικές ψαλτικές παραδόσεις, τους χορούς ψαλτών και τα της αναγεννήσεως της ψαλτικής παράδοσης μετά το έτος 1990.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Από την δημιουργία του Αλβανικού κράτους (1912) και την κανονική χορήγηση του Αυτοκεφάλου στην Ορθόδοξη Εκκλησία του (1937) αρχίζει μια νέα φάση στην εκκλησιαστική ζωή της γείτονος χώρας. Στο μάθημα παρουσιάζονται όλες οι ιστορικές εξελίξεις για την αναγνώριση του Αυτοκεφάλου της Αλβανικής Εκκλησίας, εξελίξεις που έχουν έντονα μουσικό χρώμα, καθότι πρωταγωνιστής αυτών ήταν ο μουσικός και για λίγο πρωθυπουργός της Αλβανίας Fan Noli. Η ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας της Αλβανίας από τις αρχές του 20ού αι. μέχρι τις μέρες μας έχει να παρουσιάσει σημαντικούς μουσικούς και ψάλτες, επιρροές από την ρωσική πολυφωνική μουσική, αλλά και στοιχεία που τεκμηριώνουν την εξάρτησή της από την ψαλτική παράδοση της Κωνσταντινουπόλεως.

Σκοπός/Στόχοι

- Γνωριμία με έναν μεγάλο αριθμό μουσικών
- Γνωριμία με το έργο του Fan Noli
- Γνωριμία με τον βίο και το έργο του Δημητρίου Μπεντούλη
- Γνωριμία με τις μουσικές παραδόσεις των αλβανικών κοινοτήτων που ζούσαν σε άλλα κράτη
- Γνωριμία με τις πηγές και τις μουσικές εκδόσεις
- Γνώση της τωρινής ψαλτικής πράξης

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τους σημαντικότερους δασκάλους και ψάλτες της Εκκλησίας της Αλβανίας
- γνωρίζουν το μελουργικό έργο αυτών
- γνωρίζουν τα περί του αγώνα του μουσικού Fan Noli για την αναγνώριση του Αυτοκεφάλου της Αλβανικής Εκκλησίας και το μουσικό του έργο
- γνωρίζουν το μουσικό πηγαίο υλικό που θησαυρίζεται στην Αλβανία και τις βυζαντινές καταβολές του

Λέξεις Κλειδιά

Fan Noli	Δημήτριος Μπεντούλης	πολυφωνία	χορωδίες και χοροί ψαλτών

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

274. Βασικό Υλικό

Παπαδόπουλος, Γεωργ. (1990), *Ιστορική επισκόπησις της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής από των αποστολικών χρόνων μέχρι των καθ' ημάς (1-1900 μ. Χ.),* β΄ έκδοση (Κατερίνη)

Παπαδόπουλος, Γεώργ. (1977[2]), *Συμβολαί εις την ιστορίαν της παρ' ημίν εκκλησιαστικής μουσικής και οι από των αποστολικών χρόνων άχρι των ημερών ημών ακμάσαντες επιφανέστεροι μελωδοί, υμνογράφοι, μουσικοί και μουσικολόγοι* (Αθήνα)

Κούμπε, Μ. (2018), *Η ψαλτική τέχνη στην Αλβανία από τις αρχές του κ΄ αι. μέχρι σήμερα* (Αθήνα)

Στα ανωτέρω εγχειρίδια, κυρίως όμως στην διδακτορική διατριβή της Μ. Κούμπε, καταγράφονται στοιχεία ιστορίας και προσφέρονται πληροφορίες για την ψαλτική παράδοση της Εκκλησίας της Αλβανίας.

275. Συμπληρωματικό Υλικό

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1
Η αναγέννηση της ψαλτικής παράδοσης μετά την κατά το έτος 1990 ανασύσταση της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Αλβανίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ανακεφαλαιωτικά συμπεράσματα - Γενική επανάληψη

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 13η εβδομάδα μελέτης προβλέπονται τα ακόλουθα θέματα:
Η ανακεφαλαίωση βασικών ιστορικών θεμάτων των ψαλτικών παραδόσεων των πρεσβυγενών Πατριαρχείων και των αυτοκεφάλων Εκκλησιών
Συμπεράσματα

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα θέματα των προηγουμένων ενοτήτων τα περί την ψαλτική παράδοση των Ορθοδόξων Εκκλησιών αφορώντα. Η ανακεφαλαίωση επί όλων αυτών των θεμάτων, καθώς και η εξαγωγή συμπερασμάτων και η συζήτηση επ αυτών αποτελούν το περιεχόμενο της παρούσας ενότητας.

Σκοπός/Στόχοι

- Ανακεφαλαίωση
- Συμπερασματική εμβάθυνση

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

- Μέσα από την ανακεφαλαιωτική διδασκαλία, να εξαρθεί η σημασία της γνώσης των σχετικών με την ψαλτική παράδοση των Ορθοδόξων Εκκλησιών
- Η συμπερασματική αναφορά στα πορίσματα των προηγούμενων ενοτήτων να αποτελέσει αφορμή περισσότερων μαθησιακών πρωτοβουλιών για τους ασχολούμενους με τη βυζαντινή μουσική και την ψαλτική τέχνη.

Λέξεις Κλειδιά

Ιστορική εξέλιξη Εκκλησιών	Ψαλτικές παραδόσεις	Πολίτικη παράδοση	Νεότερη ιστορία		

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

276. Βασικό Υλικό
Υλικό προηγουμένων μαθημάτων

277. Συμπληρωματικό Υλικό
Υλικό προηγουμένων μαθημάτων

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 10 ώρες.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ / ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τίτλος: Σχεδιογράφηση του μαθήματος – Εισαγωγικά- Η γένεση και η ανάπτυξη των εκκλησιαστικών θεσμών: Πατριαρχεία και Αυτοκέφαλες Εκκλησίες

(1η εβδομάδα)

Άσκηση 1.1
Ποιός, κατά την γνώμη σας, ο ρόλος της ψαλτικής στην λατρεία της Εκκλησίας μας και στην διατύπωση του χριστιανικού μηνύματος;

Η Ψαλτική είναι λατρευτική τέχνη και δημιουργεί μέσα στον λατρευτικό χώρο την ατμόσφαιρα της κατάνυξης, που βοηθά την λειτουργία της κοινωνίας του ανθρώπου προς τον Δημιουργό του.
Σκεφθείτε τον ρόλο της μουσικής από τους πρώτους χριστιανικούς χρόνους στην μετάδοση του θείου λόγου και αναφέρετε τα τεχνικά στοιχεία της ψαλτικής, τις αρχές που διέπουν το εκκλησιαστικό μέλος, αλλά και το πώς εκφράζει τον ποιητικό λόγο και με ποιούς τρόπους και με ποιά εκφραστικά μέσα.

Τίτλος: Η ψαλτική παράδοση της Κωνσταντινουπόλεως (Ι)

(2η εβδομάδα)

Άσκηση 2.1
Μελετήστε τον υπό του Χρυσάνθου συνταχθέντα κατ' αλφάβητο κατάλογο των κατά διαφόρους καιρούς ακμασάντων δασκάλων και μελουργών και ψαλτών, όπως αυτός προσφέρεται στο περισπούδαστο *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής*, σσ. XXXIII-XLII (§§ 51-63), και δημιουργείστε μια λίστα με τα ονόματα των μουσικών που έδρασαν και μεγαλούργησαν στην Κωνσταντινούπολη.

Στον υπό τον τίτλο Βιβλιογραφία φάκελο σώζεται σε αρχείο το πρώτο μετά την επιβολή της Νέας Μεθόδου Θεωρητικό, το *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής* του Χρυσάνθου. «Ανοίξτε» το αποθετήριο των γνώσεων σας, γνώσεις που αποκτήσατε κατά τα χρόνια της φοιτήσεώς σας και δημιουργείστε, βάσει του καταλόγου των μουσικών που παρέχει ο Χρύσανθος, ένα αλφαβητικό corpus με τα ονόματα των μουσικών που έδρασαν στην Κωνσταντινούπολη.

Τίτλος: Η Αγιοπολιτική ψαλτική παράδοση

(4η εβδομάδα)

Μελετήστε το μελουργικό έργο του Αγαθαγγέλου Κυριαζίδου μέσα από το μουσικό του πόνημα *Αι δύο νέαι μέλισσαι* και
α. δημιουργείστε έναν πίνακα με τις συνθέσεις του και
β. συγκρίνετε τα σύντομα χερουβικά του με τα αντίστοιχα σύντομα (τα λεγόμενα της εβδομάδος) του Πέτρου Πελοποννησίου και σημειώστε τις παρατηρήσεις σας.

Ανατρέξτε στο μουσικό βιβλίο του Αγαθαγγέλου Κυριαζίδου, *Αι δύο μέλισσαι, Μουσική εκκλησιαστική ήτοι ακολουθία του Εσπερινού, του Όρθρου και της Λειτουργίας μετά καλλοφωνικών ειρμών, ψαλμών, πολυχρονισμών και θεωρητικού*, τόμ. Α΄ και Β΄, εκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1994 (ανατύπωση από την έκδοση της Κωνσταντινουπόλεως του έτους 1906) και συγκεντρώστε τα μέλη τα προερχόμενα από την γραφίδα του, ταξινομημένα σε πίνακα και δομημένα βάσει των ακολουθιών. Ακολούθως συγκρίνετε τα σύντομα χερουβικά του (σσ. 406-418) με τα αντίστοιχα σύντομα (τα λεγόμενα της εβδομάδος) του Πέτρου Πελοποννησίου και σημειώστε τις παρατηρήσεις σας.

Τίτλος: Η Ψαλτική Τέχνη στη Ρουμανία

(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1
Να μελετήσετε δύο δοξαστικά από την προσαρμογή του μέλους Ιακώβου πρωτοψάλτου στην ρουμανική και να σημειώσετε τα σχόλιά σας.

Πώς προσαρμόζεται το μέλος Ιακώβου του πρωτοψάλτου στην ρουμανική γλώσσα; Ποιός ή ποιοί τρόποι χρησιμοποιούνται για την προσαρμογή του; Η προσαρμογή του φανερώνει νέα μελοποίηση; Διατηρείται το πρωτότυπο μέλος; Σε ποιά σημεία αλλάζει;

Τίτλος: Η ψαλτική παράδοση της Ελλάδας

(11η εβδομάδα)

Άσκηση 11.1
Ποιά η συμβολή του Κων. Ψάχου στην διάδοση και διαφύλαξη της γνήσιας ψαλτικής παράδοσης;

Ο ερχομός του Κωνσταντίνου Ψάχου στην Αθήνα, η ανάληψη της διδασκαλίας του μαθήματος της Βυζαντινής μουσικής στο Ωδείο Αθηνών, η αρθογράφησή του στον περιοδικό τύπο της εποχής, η σύσταση χορωδιών και μια πολυποίκιλη δραστηριότητα συνέβαλαν στην διάδοση και διαφύλαξη της μεγάλης βυζαντινής ψαλτικής παράδοσης.

Τίτλος: Η ψαλτική παράδοση της Αλβανίας

(12η εβδομάδα)

Άσκηση 12.1
Η αναγέννηση της ψαλτικής παράδοσης μετά την κατά το έτος 1990 ανασύσταση της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Αλβανίας.

Γράψτε, σε μορφή κειμένου, λίγα στοιχεία από την σημειωθείσα, μετά το έτος 1990, αναγέννηση της ψαλτικής παράδοσης στην Αλβανία.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΨΑΛΤΙΚΗΣ - ΑΝΑΛΥΣΗ

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ415	Μορφολογία – Ανάλυση στην Ψαλτική Τέχνη	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Αναπλ. καθ. Μαρία Αλεξάνδρου
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η Εβδομάδα. Εισαγωγή στη Μορφολογία της Ψαλτικής Τέχνης	7
2η Εβδομάδα. Εισαγωγή στη Μουσικολογική Ανάλυση της Βυζαντινής Μουσικής	9
3η Εβδομάδα. Μορφές και αναλύσεις πρωτοχριστιανικών και παλαιοχριστιανικών ύμνων και τροπαρίων	11
4η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση ειρμών	14
5η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση καταβασιών	16
6η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση νέων σύντομων και αργοσύντομων στιχηραρικών μελών	18
7η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση μελών του παλαιού στιχηραρικού γένους	20
8η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση καθαυτών παραδικών μελών	22
9η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση μελών του Μαθηματαρίου (Ι)	24
10η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση μελών του Μαθηματαρίου (ΙΙ)	26
11η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση μελών του Οικηματαρίου	28
12η Εβδομάδα. Μορφολογία και ανάλυση μελών του Κρατηματαρίου	30
13η Εβδομάδα. Γενική επανάληψη	
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το Ήθος, το Ύφος και την Παρακαταθήκη της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής Παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη» απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων.

Η πρωτοτυπία του Προγράμματος είναι πολυδιάστατη, καθώς ενώ προετοιμάζει αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξιδεικευμένο πρόγραμμα σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους βυζαντινής μουσικής, εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και καλύπτοντας- μέσα στο πλαίσιο των μουσικών σπουδών- το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της ανατολικής εκκλησιαστικής μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης, ήτοι ψαλτικής τέχνης.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται στην διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα αναλυτικής βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας (παλαιάς και νέας μεθόδου)· θεωρίας, μορφολογίας και πρακτικών εφαρμογών στην ψαλτική τέχνη· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής, ορθοφωνίας, μουσικής ανάλυσης και αισθητικής· διδασκαλίας (θεωρητικής και εργαστηριακής) της ψαλτικής τέχνης· ορθογραφίας της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· μουσικής αρμονίας στην βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας και μουσικής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· χειρόγραφης και έντυπης παράδοσης του ψαλτικού ρεπερτορίου, της βυζαντινής καλοφωνίας και της Παραδοσιακής Μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου της Ψαλτικής, που είναι το Κανονάκι. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπλη-

ρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).
- Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των μονωδών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.
- Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.
- Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.
- Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το μάθημα προσφέρει μια γενική επισκόπηση των γενών και ειδών της βυζαντινής μελουργίας, μέσα από την ιστορική και υφολογική τους εξέλιξη. Παρουσιάζει αντιπροσωπευτικά δείγματα μελοποιήσεων, από τα απλούστερα είδη του ειρμολογικού και στιχηραρικού γένους στα συνθετέστερα του παπαδικού γένους, με εστίαση στη μορφολογία των επιλεγμένων κομματιών. Για την ιχνηλασία της μορφολογίας της Ψαλτικής Τέχνης χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι μουσικολογικής ανάλυσης, όπως: περιγραφική, δομική, μετρική, τροπική, μουσικοσυντακτική, των μουσικορητορικών σχημάτων, αναγωγική, συγκριτική κ.ά. Η διαδικασία της μουσικολογικής ανάλυσης συνοδεύεται πάντα από ψαλμώδηση.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η εισαγωγή των φοιτητών στον κόσμο της βυζαντινής μουσικής μορφολογίας, μέσα από μια ιστορική και υφολογική θεώρηση αυτής.
- Η γνωριμία των φοιτητών με τις διάφορες μεθόδους μουσικολογικής ανάλυσης της Βυζαντινής Μουσικής σε διεθνές επίπεδο και η κατάρτισή τους σε επιλεγμένες μεθόδους μορφολογικής ανάλυσης.
- Η δημιουργία ενός βασικού ρεπερτορίου μουσικών κομματιών από διάφορες εποχές, γένη και είδη, μελουργούς, το οποίο θα αναλυθεί μορφολογικά και θα ψαλεί από τους φοιτητές.

- Η θεώρηση του κάλλους των βυζαντινών μελουργημάτων, στο πλαίσιο μιας αισθητικής και μεταισθητικής θεώρησης αυτών, με αφετηρία τη μορφολογία και ανάλυση.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Εισαγωγή στη Μορφολογία της Ψαλτικής Τέχνης

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η Ψαλτική Τέχνη αποτελεί μια από τις σημαντικότερες πτυχές του βυζαντινού, μεταβυζαντινού και νεότερου ελληνικού πολιτισμού. Στην πρώτη αυτή ενότητα θα εξεταστεί επιγραμματικά η ιστορική πορεία της Ψαλτικής, από τις ρίζες της στον αρχαίο ελληνικό και εβραϊκό κόσμο και την πρωτοχριστιανική εποχή έως τις μέρες μας, με έμφαση στα σημαντικότερα ονόματα ποιητών και μελουργών. Επίσης, θα σκιαγραφηθεί η εξελικτική πορεία των γενών και ειδών της Ψαλτικής Τέχνης, σε συνάφεια με τα είδη της βυζαντινής υμνογραφίας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 1η ενότητα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τα γένη και είδη της Βυζαντινής Μουσικής.

Σκοπός/Στόχοι

- Κατανόηση του ιστορικού υποβάθρου της μορφολογίας.
- Γενική επισκόπηση των γενών και ειδών της Ψαλτικής Τέχνης, με έναν ιστορικό ορίζοντα.
- Γνωριμία με τα βασικά αντικείμενα μελέτης της μορφολογίας και ανάλυσης βυζαντινής μουσικής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Κατέχετε έναν ‘χάρτη’ για τα γένη και είδη της βυζαντινής μουσικής.
- Διευρύνετε τον ορίζοντά σας σχετικά με την ιστορική διάσταση και την ποικιλία των γενών και ειδών της Ψαλτικής Τέχνης και σύγκριση με το ρεπερτόριο που επικρατεί σήμερα στα ιεροψαλτικά αναλόγια.

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινή μελουργία ή μελοποιΐα	Γένη και είδη Ψαλτικής Τέχνης	Βυζαντινή υμνογραφία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

278. Βασικό Υλικό

Στάθης, Γρηγόριος (1992), *Οἱ ἀναγραμματισμοὶ καὶ τὰ μαθήματα τῆς βυζαντινῆς μελοποιΐας,* ΙΒΜ, Μελέται 3, β΄ έκδ. (Αθήνα).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2016), *Εισαγωγή στη Βυζαντινή Μουσική* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press).

279. Συμπληρωματικό Υλικό

Δετοράκης, Θεοχάρης (1995 και 2003), *Βυζαντινὴ Φιλολογία. Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα*, 2 τ. (Ηράκλειο Κρήτης).

Αναστασίου, Γρ. (επιμ., 2006), Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, *Τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοποιΐας,* Πρακτικὰ Β΄ Διεθνοῦς Συνεδρίου Μουσικολογικοῦ καὶ Ψαλτικοῦ, Ἀθήνα, 15-19 Ὀκτ. 2003, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ΙΒΜ, εκδ. Γρ. Στάθης (Αθήνα).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την πρώτη ενότητα.

Άσκηση 1.2

Συμπλήρωση λίστας γενών και ειδών της βυζαντινής μελουργίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Εισαγωγή στη Μουσικολογική Ανάλυση της Βυζαντινής Μουσικής

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η μουσικολογική ανάλυση είναι ένας τομέας που γνώρισε ραγδαία εξέλιξη σε ποικίλα είδη μουσικής του κόσμου κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

Η μουσικολογική ανάλυση της Βυζαντινής Μουσικής παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, εξ αιτίας της ποικιλίας γενών, ειδών, υφών και τοπικών παραδόσεων της Ψαλτικής Τέχνης. Η μακραίωνη παράδοσή της, προφορική και γραπτή, δίνει πολυάριθμες δυνατότητες συγκριτικών μελετών. Επιπλέον, η αχώριστη σχέση κειμένου-μουσικής-λειτουργικής, που προσδιορίζει την ενότητα λόγος-μέλος-ιερουργική πράξη ως χαρακτηριστικό τρίπτυχο της Ψαλτικής Τέχνης, προδιαγράφει το διεπιστημονικό-διακαλλιτεχνικό πλαίσιο στο οποίο καλείται να κινηθεί η μορφολογία και ανάλυση της Βυζαντινής Μουσικής.

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται διάφορες αναλυτικές προσεγγίσεις που τεκμηριώνονται στην διεθνή βιβλιογραφία, όπως: συγκριτικές, περιγραφικές, με εστίαση στη σχέση λόγου-μέλους, μετρικές και φωνολογικές, με εστίαση στην τεχνική των κεντρώνων, με έμφαση στη χρήση μουσικορητορικών σχημάτων, τροπικές, στατιστικές, πολυπρισματικές, με εστίαση στην εξήγηση (αναγωγικές/μετασχηματιστικές), μορφολογικές, φασματογραφικές, ερμηνευτικές, διακαλλιτεχνικές (interarts), κλασματικές (fractal).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα σκιαγραφεί το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο θα κινηθεί το μάθημα της μορφολογίας και ανάλυσης Βυζαντινής Μουσικής.

Σκοπός/Στόχοι

- Πρώτη επαφή με τη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με τη μορφολογία και ανάλυση της Βυζαντινής Μουσικής.
- Κατηγοριοποίηση αναλυτικών μεθόδων και προσεγγίσεων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γνωρίσετε με τη διεθνή βιβλιογραφία.
- Αποκτήσετε βασικό θεωρητικό υπόβαθρο για την μουσικολογική ανάλυση της Βυζαντινής Μουσικής.

Λέξεις Κλειδιά

μουσικολογική ανάλυση	μορφολογία	τρίπτυχο Ψαλτικής Τέχνης	διεπιστη-μονικότητα	διακαλλι-τε-χνικότητα (interarts)

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

280. Βασικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2013), «Παρατηρήσεις για την ανάλυση, υφή και μεταισθητική της Βυζαντινής Μουσικής. Ο ύμνος *Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία»,* σε Aristotle University of Thessaloniki – School of Music Studies & IMS Regional Association for the study of Music of the Balkans, *Crossroads – Greece as an intercultural pole of musical thought and creativity.* International Musicological Conference, June 6-10, 2011, *Conference Proceedings,* edited by Evi Nika-Sampson, Giorgos Sakallieros, Maria Alexandru, Giorgos Kitsios, and Emmanouil Giannopoulos (Thessaloniki: electronically published by the School of Music Studies, Aristotle University of Thessaloniki, 2013), σ. 933-962: **http://crossroads.mus.auth.gr/wp-content/uploads/2013/07/CROSSROADS_PROCEEDINGS.pdf**

281. Συμπληρωματικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2008), «Απόπειρες ανάλυσης της βυζαντινής μουσικής», στα Πρακτικά του Β' Διεθνούς Συνεδρίου Βυζαντινής Μουσικής *Διαπανεπιστημιακή συνεργασία, Επιμόρφωση - Εξομοίωση - Μεταπτυχιακές Σπουδές*, Κέντρο Εκκλησιαστικής Μουσικής, Βυζαντινή Λειτουργική Σκηνή, Πρόεδρος Α. Αλυγιζάκης, Θεσσαλονίκη, 9-10 Δεκεμβρίου 2004, *Μελουργία, Έτος Α', Τεύχος Α',* επιμ. Α. Αλυγιζάκης, (Θεσσαλονίκη), σ. 225-234.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την δεύτερη ενότητα.

Άσκηση 2.2

Μελέτη της προαναφερθείσας βιβλιογραφίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 9 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφές και αναλύσεις πρωτοχριστιανικών και παλαιοχριστιανικών ύμνων και τροπαρίων

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Με την παρούσα ενότητα, οι φοιτητές/τριες εισάγονται στην πρακτική εξάσκηση στην μορφολογία και ανάλυση επιλεγμένων ύμνων και τροπαρίων όπως πρωτοχριστιανικής και παλαιοχριστιανικής εποχής, όπως: «Ὑπὸ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν», «Φῶς ἱλαρόν», «Σὲ ὑμνοῦμεν», Μεγάλη Δοξολογία σε μελοποίηση του Μελχισεδέκ επισκόπου εκ Ραιδεστού. Τα προαναφερθέντα κομμάτια αναλύονται πολυπρισματικά (δομικά, μετρικά, τροπικά και μουσικοσυντακτικά).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η τρίτη ενότητα προσφέρει πρώτες πρακτικές ασκήσεις μουσικολογικής ανάλυσης. Οι αναλύσεις θα γίνουν πρώτα χωρίς μεταγραφές στο πεντάγραμμο, ύστερα και με προσθήκη αυτών. Οι μεταγραφές χρησιμοποιούνται όχι ως αντικατάσταση της βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας, αλλά επικουρικά, ως μουσικολογικά εργαλεία που διευκολύνουν ή/και επιτρέπουν μια εμβάθυνση της μουσικολογικής ανάλυσης σε διάφορους τομείς.

Σκοπός/Στόχοι

- Εισαγωγή στην πρακτική άσκηση πολυπρισματικής ανάλυσης
- Εξάσκηση στη μεταγραφή ύμνων από βυζαντινή παρασημαντική της Νέας Μεθόδου στο πεντάγραμμο

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γνωρίσετε πρακτικά πρωτοχριστιανικούς και παλαιοχριστιανικούς ύμνους.
- Εξοικειωθείτε με θέματα πολυπρισματικής ανάλυσης και μεταγραφής, για την ανάδειξη της μορφολογίας πρωτοχριστιανικών και παλαιοχριστιανικών ύμνων.

Λέξεις Κλειδιά

Πρωτοχριστιανικοί ύμνοι και τροπάρια	Παλαιοχριστιανικοί ύμνοι και τροπάρια	πολυπρισματική ανάλυση	μεταγραφή

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

282. Βασικό Υλικό

Στάθης, Γρηγόριος (2011), Μορφὲς καὶ μορφὲς τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης ἤτοι Μελοποιία – Μορφολογία τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ΙΒΜ, Λατρειολογήματα 5 (Αθήνα).

Κορακίδης, Αλέξανδρος (1979), *Ἀρχαῖοι ὕμνοι: 1. Ἡ ἐπιλύχνιος εὐχαριστία «Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης...»* (Αθήνα).

Κορακίδης, Αλέξανδρος (1984). *Ἀρχαῖοι ὕμνοι: 2. Ὁ ἀγγελικὸς ὕμνος (Gloria) «Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη...»* (Αθήνα).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2018-2019), *Ιστορία και Μορφολογία της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Μουσικής* (Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, φάκελος IV).

283. Συμπληρωματικό Υλικό

Δετοράκης, Θεοχάρης (2005), *Βυζαντινὴ Φιλολογία. Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα*, τ. Α΄ (Ηράκλειο Κρήτης).

Μητσάκης, Κάρολος (1986). *Βυζαντινὴ ὑμνογραφία ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἕως τὴν Εἰκονομαχία* (Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη).

Quasten, Johannes (1983), *Music & Worship in Pagan & Christian Antiquity,* transl. by Boniface Ramsey, O.P. (Washington, D.C.: National Association of Pastoral Musicians).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 122-123:
https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

Αλεξάνδρου, Μαρία (2006), «Αναλυτικές προσεγγίσεις και ιχνηλασία του κάλλους στη βυζαντινή μουσική. Ο ευχαριστήριος ύμνος *Σὲ ὑμνοῦμεν»,* στο Μουσική θεωρία και ανάλυση - μεθοδολογία και πράξη, 29 Σεπτ.-1 Οκτ. 2006, Θέρμη Θεσσαλονίκης, Πρακτικά Συμποσίου, επιμ. έκδοσης Κώστας Τσούγκρας (Θεσσαλονίκη: Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), σ. 317-329.

Αλεξάνδρου, Μαρία, «Το πρωτοχριστιανικό θεοτοκίο *Ὑπὸ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν*» (σε πανεπιστημιακές σημειώσεις του μαθήματος «Υφή και κάλλος στη Βυζαντινή Μουσική», Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ακαδημαϊκό έτος 2016-17).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την τρίτη ενότητα.

Άσκηση 3.2

Άσκηση μουσικολογικής ανάλυσης και ψαλμώδησης σε πρωτοχριστιανικούς και παλαιοχριστιανικούς ύμνους.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση ειρμών

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Με ρίζες στην παλαιοχριστιανική εποχή, ο κανόνας θα εξελιχθεί στο κυριότερο υμνογραφικό είδος της βυζαντινής υμνογραφίας κατά την εποχή της Εικονομαχίας. Ως πολυστροφικό σύστημα τροπαρίων που αρχικά εμπλουτίζουν τις εννέα βιβλικές ωδές, ο κανόνας παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον και ως προς την μορφολογία του. Μουσικές καταγραφές ειρμών είναι γνωστές από τον 10ο αιώνα και μετά, σε Ειρμολόγια όπως της Μεγίστης Λαύρας Β 32 κ.ά. Η παρούσα ενότητα προβάλλει τη μορφολογία του κανόνα και προσφέρει ασκήσεις για την ανάλυση της σχέσης λόγου-μέλους, με τη μελέτη της εσωτερικής δομής των επιμέρους ωδών, βάσει της απομίμησης του ειρμού από τα επακόλουθα τροπάρια, τα οποία κατά το δυνατόν ισοσυλλαβούν, ομοτονούν και ισοχρονούν προς το μετρικό-μουσικό μοντέλο που δίνει ο εκάστοτε ειρμός. Επιπλέον, επιχειρείται η ταύτιση χαρακτηριστικών ειρμολογικών θέσεων σε διάφορους ήχους, με βάση μελοποιήσεις του Πέτρου Βυζαντίου (μικροσυντακτική ανάλυση).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η τέταρτη ενότητα εστιάζει στην κατανόηση της υμνογραφικής και μουσικής αρχιτεκτονικής του κανόνα και σε ζητήματα μουσικολογικής ανάλυσης ειρμολογικών μελών.

Σκοπός/Στόχοι

- Εμβάθυνση στη σχέση λόγου-μέλους στο ειρμολογικό γένος.
- Συστηματική μελέτη επιλεγμένων ειρμών από τις μεγάλες εορτές του εκκλησιαστικού έτους (Χριστούγεννα, Υπαπαντή, Πάσχα, Πεντηκοστή κ.ά.)

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Κατανοείτε την προσομοιακή τεχνική στους κανόνες.
- Αναπτύσσετε αναλυτικές ικανότητες στα συλλαβικά μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

ειρμός	προσομοιακή τεχνική	ισοσυλλαβία	ομοτονία	ισοχρονία	κανών

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

284. Βασικό Υλικό

Tardo, L. (επιμ., 1951), *Heirmologium Cryptense,* MMB, Série principale 3, Rώμη 1951 (κώδ. Κρυπτοφέρρης Ε.γ.ΙΙ).

Πέτρος Βυζάντιος (1825), *Σύντομον Εἱρμολόγιον.* Ἐξηγημένον παρὰ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (Κωνσταντινούπολις: Κάστρου εις Γαλατάν, επαν. Αθήνα: Κουλτούρα, 1982).

Αντωνίου, Σπυρίδων, Πρωτοπρεσβύτερος (2004), *Τὸ Εἱρμολόγιον καὶ ἡ παράδοση τοῦ μέλους του*, ΙΒΜ, Μελέται 8, εκδ. Γρ. Στάθης (Αθήνα).

285. Συμπληρωματικό Υλικό

Papathanassiou, Ioannis (2006), «The Significance of Monumenta Musicae Byzantinae for the Study of the Heirmological Tradition», στο *Bollettino della Badia Greca di Grottaferrata*, terza serie, vol. 3, σ. 129-137.

Δετοράκης, Θεοχάρης (2003), *Βυζαντινὴ Φιλολογία. Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα*, τ. Β΄ (Ηράκλειο Κρήτης).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2016), Εισαγωγή στη Βυζαντινή Μουσική (Θεσσαλονίκη: University Studio Press).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την τέταρτη ενότητα.

Άσκηση 4.2

Μεταγραφή και ανάλυση επιλεγμένων ειρμών από το Σύντομο Ειρμολόγιο του Πέτρου Βυζαντίου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 9 ώρες**.**

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση καταβασιών

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Οι καταβασίες αποτελούν, σε ιστορική θεώρηση, την επισφράγηση της κάθε ωδής με το κείμενο του ειρμού, που αποδίδεται πιο αργά και μελισματικά από τους δύο χορούς που *κατέβαιναν* από τα στασίδια δεξιά και αριστερά και ενώνονταν στη μέση του ιερού ναού. Μετά από μια σύντομη ιστορική αναδρομή παρουσιάζονται επιλεγμένες καταβασίες (με το ίδιο κείμενο όπως οι ειρμοί που μελετήθηκαν στην 4η ενότητα), σε μελοποίηση του Πέτρου Πελοποννησίου, και γίνονται μεταγραφές και αναλύσεις αυτών. Τέλος, επιχειρείται ένα άνοιγμα προς το είδος των ασματικών και καλοφωνικών ειρμών, με παραδείγματα προς σύγκριση και ψαλμώδηση.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα συνεχίζει την ενασχόληση με το ειρμολογικό γένος, το οποίο επισκοπείται ιστορικά και αναλυτικά.

Σκοπός/Στόχοι

- Κατανόηση της ειδικής μελουργικής μεταχείρισης του αργού ειρμολογικού μέλους, σε σύγκριση με το σύντομο.
- Ανάπτυξη της ικανότητας μεταγραφής και ανάλυσης αργών ειρμολογικών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αποκτήσετε σφαιρική όψη για το ειρμολογικό γένος
- Αναβαθμίσετε την εκτελεστική δύναμη ειρμών και καταβασιών και να συμβάλετε στην διάσωση και ανάδειξη του κανόνα στη λατρευτική ζωή.

Λέξεις Κλειδιά

Κανών	Καταβασία	συγκριτική μελέτη	ασματικοί ειρμοί	καλοφωνικοί ειρμοί

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

286. Βασικό Υλικό

Πέτρος Πελοποννήσιος (1825), *Εἱρμολόγιον καταβασιῶν,* ἐξηγημένον παρὰ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (Κωνσταντινούπολις: Κάστρου εις Γαλατάν, επαν. Αθήνα: Κουλτούρα, 1982).

Αντωνίου, Σπυρίδων, Πρωτοπρεσβύτερος (2004), *Τὸ Εἱρμολόγιον καὶ ἡ παράδοση τοῦ μέλους του*, ΙΒΜ, Μελέται 8, εκδ. Γρ. Στάθης (Αθήνα).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 587-602:

https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

287. Συμπληρωματικό Υλικό

Πέτρος Βυζάντιος (1825), *Σύντομον Εἱρμολόγιον.* Ἐξηγημένον παρὰ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος (Κωνσταντινούπολις: Κάστρου εις Γαλατάν, επαν. Αθήνα: Κουλτούρα, 1982).

Velimirović, Miloš (1973), «The Byzantine Heirmos and Heirmologion», στο Gattungen der Musik in Einzeldarstellungen, Gedenkschrift Leo Schrade, Arlt, W./Lichterhahn, E./Oesch, H./Haas, M. (επιμ.), erste Folge (Bern, München: Francke Verlag), σ. 192-244.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την πέμπτη ενότητα.

Άσκηση 52

Συγκριτικές αναλύσεις επιλεγμένων καταβασιών από το *Ειρμολόγιο Καταβασιών* του Πέτρου Πελοποννησίου, με τους αντίστοιχους ειρμούς από το *Σύντομο Ειρμολόγιο* του Πέτρου Βυζαντίου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση νέων σύντομων και αργοσύντομων στιχηραρικών μελών

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το στιχηραρικό γένος, ίδιες έχει παρατηρηθεί από διάφορους παλαιογράφους μελετητές, αποτελεί το πιο σταθερό γένος ίδιες βυζαντινής μελουργίας. Στιχηραρικές μελωδίες εμφανίζονται για πρώτη φορά στην γραπτή παράδοση κατά τον 10ο αιώνα και σμιλεύονται μέσα ίδιες αιώνες, διατηρώντας τον αρχικό ίδιες ήχο και, μέχρι τον 18ο αιώνα ίδιες φορές και ίδιες ίδιες θέσεις. Στην παρούσα ενότητα ξεκινάμε τη μελέτη του στιχηραρικού γένους με βάση το Δοξαστάριο και το Αναστασιματάριο του Πέτρου Πελοποννησίου, καθώς οι δύο αυτές συλλογές αποτελούν μια βάση τόσο για την κατανόηση των σημερινών στιχηραρικών μελών, όσο και για την αναδρομική μελέτη του παλαιού στιχηραρικού μέλους.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Οι ενότητες 5-6 αναφέρονται στο στιχηραρικό γένος και προσφέρουν τη δυνατότητα εξοικείωσης των φοιτητών/τριών με σύντομες, αργοσύντομες και αργές-μελισματικές μελωδίες.

Σκοπός/Στόχοι

- Εξάσκηση στη μεταγραφή και ανάλυση στιχηραρικών μελών.
- Παρατήρηση σχέσης λόγου-μέλους και χρήσης μουσικορητορικών σχημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εξοικειωθείτε με τη μεταγραφή και την πολυπρισματική ανάλυση σύντομων, αργοσύντομων και στιχηραρικών μελών.
- Αναβαθμίσετε τις εκτελεστικές σας δυνατότητες, βάσει της ιστορικής και αναλυτικής προσέγγισης του στιχηραρικού γένους.

Λέξεις Κλειδιά

στιχηρό	Στιχηράριο	πολυπρισματική ανάλυση	μουσική εκτέλεση	παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής	μουσικορητορικά σχήματα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

288. Βασικό Υλικό

Πέτρος Πελοποννήσιος (1820), *Νέον Ἀναστασιματάριον,* επιμ. Πέτρου Εφεσίου (Βουκουρέστι, επαν. Αθήνα: Κουλτούρα).

Πέτρος Πελοποννήσιος (1820), *Σύντομον Δοξαστάριον,* επιμ. Πέτρος Εφέσιος (Βουκουρέστι, επαν. Αθήνα: Κουλτούρα).

289. Συμπληρωματικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2018-2019), *Ιστορία και Μορφολογία της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Μουσικής* (Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, φάκελος VI).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την έκτη ενότητα.

Άσκηση 6.2

Μεταγραφή και ανάλυση επιλεγμένων δοξαστικών από το *Δοξαστάριο* του Πέτρου Πελοποννησίου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 9 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση μελών του παλαιού στιχηραρικού γένους

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην ευρύτερη οικογένεια του παλαιού στιχηραρικού μέλους ανάγονται διάφορες υφολογικές υποκατηγορίες, οι οποίες προσδιορίζονται από τις αντίστοιχες εκδοχές του Στιχηραρίου: το Παλαιό Στιχηράριο του 10ου-15ου/16ου αι. (μέλος στιχηραρικό παλαιό βυζαντινό, κλασικό), το Στιχηράριο του Νέου Καλλωπισμού (ανώνυμες και επώνυμες εκδοχές του 17ου-18ου αιώνα, όπως π.χ. του Παναγιώτου Χρυσάφη του Νέου ή του Γερμανού Νέων Πατρών) και το Δοξαστάριο του Ιακώβου Πρωτοψάλτου (τέλη 18ου αιώνα). Η παρούσα ενότητα εισάγει τους φοιτητές/τριες στην ιστορική θεώρηση του στιχηραρικού γένους με βάση επιλεγμένα στιχηρά που αναλύονται συγκριτικά.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η ενότητα αυτή αποτελεί συνέχεια της ενότητας 6 και συμβάλλει στην σφαιρική θεώρηση του στιχηραρικού γένους.

Σκοπός/Στόχοι

- Άνοιγμα του ορίζοντα στη θεώρηση του στιχηραρικού γένους και δημιουργία ιστορικής συνείδησης σχετικά με την μακραίωνη παράδοση του στιχηραρικού γένους.
- Γνωριμία των φοιτητών με την ανάγνωση αντιπαραβολών πηγών στην παλαιά και νέα βυζαντινή παρασημαντική.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εξοικειωθείτε με την μεταγραφή και ανάλυση παλαιών στιχηραρικών μελών.
- Εξελίξετε τις ερμηνευτικές δυνατότητες στην απόδοση στιχηραρικών μελών.

Λέξεις Κλειδιά

Στιχηραρικό γένος	παλαιό βυζαντινό κλασικό στιχηραρικό μέλος	αντιπαραβολή πηγών	Νέος Καλλωπισμός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

290. Βασικό Υλικό

Wolfram, G. (επιμ., 1987), *Sticherarium Antiquum Vindobonense,* MMB Série principale 10, Pars Principalis & Pars Suppletoria (Βιέννη): κώδ. Vindobonensis Theol. Gr. 136.

Perria, L./Raasted, J. (επιμ., 1992), *Sticherarium Ambrosianum,* MMB Série principale 11, Pars Principalis & Pars Suppletoria (Κοπεγχάγη) κώδ. Ambrosianus A 139 sup.

291. Συμπληρωματικό Υλικό

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 603-614:
https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

Alexandru, Maria (2017), "Word, Sound and Image in Honor of Warrior Saints: the Case of St. George", σε *Aspects of Christian Culture in Byzantium and Eastern Christianity: Word, Sound and Image in the Context of Liturgical and Christian Symbolism*, edited by Rev. Ivan Moody and Vesna Sara Peno (Joensuu/Belgrade: ISOCM/SANU), σ. 103-146.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την έβδομη ενότητα.

Άσκηση 7.2

Μελέτη της προτεινόμενης βιβλιογραφίας με την προσεκτική ανάγνωση και ψαλμώδηση των αντίστοιχων μουσικών παραδειγμάτων.

Άσκηση 7.3

Μεταγραφή, μουσικολογική ανάλυση και ψαλμώδηση επιλεγμένων θέσεων από το Παλαιό Στιχηράριο στην εξήγηση του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση καθαυτών παραδικών μελών

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η Παπαδική είναι ένας τύπος κώδικα που δημιουργήθηκε κατά την εποχή της Καλοφωνίας. Ο εμπνευστής της ψαλτικής αυτής συλλογής ήταν ο Άγιος Ιωάννης Κουκουζέλης (περ. 1270-πριν το 1340 [χρονολογία: Γρ. Στάθης]). Η παλαιότερη χρονολογημένη Παπαδική που γνωρίζουμε σήμερα είναι το χειρόγραφο 2458 της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (έχει τον τίτλο «Ακολουθίαι» και γράφηκε το έτος 1336).

Οι Παπαδικές της Παλαιολόγειας εποχής περιέχουν κυρίως μέλη του Εσπερινού, του Όρθρου και των Θείων Λειτουργιών. Διασώζουν τόσο ρεπερτόριο της παλαιότερης εποχής (από τις συλλογές του Ψαλτικού, Ασματικού και του Άσματος), όσο και συνθέσεις του 13ου-15ου αιώνα. Με την αύξηση του καλοφωνικού ρεπερτορίου δημιουργούνται νέοι τύποι μουσικών συλλογών, όπως το Καλοφωνικό Στιχηράριο ή Μαθηματάριο, το Καλοφωνικό Οικηματάριο και το Κρατηματάριο. Το ρεπερτόριο των Παπαδικών ανανεώνεται κατά τον 17ο και 18ο αιώνα με πολλές καινούργιες συνθέσεις των μελουργών της Πρώτης και της Δεύτερης Ακμής μετά την Άλωση (1650-1720 και 1770-1820: χρονολογίες σύμφωνα με τον Μ. Χατζηγιακουμή).

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται επιλεγμένα παραδείγματα της παλαιάς και της νέας Παπαδικής (Ανοιξαντάρια Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη και Κεκραγάρια του Πέτρου Πελοποννησίου, καθώς και το λεγόμενο ‘συνηθισμένο’ *Άξιον εστίν* σε ήχο β΄).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα και οι επόμενες ενότητες ασχολούνται με διάφορες πτυχές του παπαδικού μέλους, σε μια ιστορική προσέγγιση.

Σκοπός/Στόχοι

- Γνωριμία των φοιτητών/τριών με το παπαδικό μέλος κατά την ιστορική του εξέλιξη.
- Αύξηση των ερμηνευτικών δυνατοτήτων, με βάση τη μουσικολογική ανάλυση επιλεγμένων παπαδικών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εξοικειωθείτε με την αναζήτηση των πηγών των σημερινών παπαδικών μελών.
- Αναπτύξετε ικανότητες μεταγραφής και ανάλυσης παπαδικών μελών.

Λέξεις Κλειδιά

Παπαδικό γένος	Ακολου-θίαι	μελισμα-τικά είδη	Ανοιξαντά-ρια	Κεκραγά-ρια	Άξιον εστίν

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

292. Βασικό Υλικό

Στάθης, Γρηγόριος (1992), *Οἱ ἀναγραμματισμοὶ καὶ τὰ μαθήματα τῆς βυζαντινῆς μελοποιΐας,* ΙΒΜ, Μελέται 3, β΄ έκδ. (Αθήνα).

Αντωνίου, Σπυρίδων, π. (2008), *Μορφολογία της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής* (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2008).

Ταμεῖον Ἀνθολογίας, τόμος Γ΄, *Θεία Λειτουργία*, επιμ. Θεοδώρου Φωκαέως (Κωνσταντινούπολις, 1889, επαν. Θεσσαλονίκη: Ρηγόπουλος, 1979).

293. Συμπληρωματικό Υλικό

Moran, N.K. (1975), *The Ordinary Chants of the Byzantine Mass*, Hamburger Beiträge zur Musikwissenschaft 12 (Αμβούργο: Verlag der Musikalienhandlung Karl Dieter Wagner).

Καραγκούνης, Κωνσταντίνος (2003). *Ἡ παράδοση καὶ ἐξήγηση τοῦ μέλους τῶν χερουβικῶν τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς μελοποιΐας,* ΙΒΜ, Μελέται 7, εκδ. Γρ. Στάθης (Αθήνα).

Conomos, Dimitri (1974), *Byzantine Trisagia and Cheroubika of the Fourteenth and Fifteenth Centuries. A Study of Late Byzantine Liturgical Chant* (Θεσσαλονίκη: Πατριαρχικὸν Ἵδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 615-623, 641-644:

https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την όγδοη ενότητα.

Άσκηση 8.2

Μεταγραφή και ανάλυση επιλεγμένων κομματιών του καθαυτού παπαδικού γένους.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση μελών του Μαθηματαρίου (Ι)

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Σύμφωνα με τον Γρηγόριο Στάθη, το Μαθηματάριο ή Καλοφωνικό Στιχηράριο τεκμηριώνεται ως αυτοτελής κώδικας από τον 15ο αιώνα και μετά. Στις πιο αντιπροσωπευτικές του συνθέσεις ανήκουν τα καλοφωνικά στιχηρά και οι αναγραμματισμοί, καθώς και διάφορα μαθήματα σε δεκαπεντασύλλαβούς στίχους.

Στην παρούσα ενότητα θα γίνει μια συγκριτική μελέτη ανάμεσα στο παλαιό στιχηρό *Ἔχει μὲν ἡ θειοτάτη σου ψυχή,* εις τιμήν του Αγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, και την καλοφωνική επιβολή *Φρούρησον πανένδοξε,* σύνθεση του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη σε ήχο πλ. β΄ νενανω.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Οι ενότητες 9-10 είναι αφιερωμένες στην μουσικολογική ανάλυση του πολύ μελισματικού μέλους των καλοφωνικών μαθημάτων της Παλαιολόγειας εποχής.

Σκοπός/Στόχοι

- Μια πρώτη επιστημονική επαφή των φοιτητών/τριών με καλοφωνικά μαθήματα στην πρωτότυπη γραφή τους και στην αργή εξήγηση του Χουρμουζίου.
- Κατανόηση της καλοφωνικής μελισματικής υφής, μέσα από τη μελέτη αντιπαραβολών πηγών στην όψιμη μεσοβυζαντινή γραφή και στη Νέα Μέθοδο, μαζί με μεταγραμματισμούς και μεταγραφές στο πεντάγραμμο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναπτύξετε ικανότητες μουσικολογικής ανάλυσης καλοφωνικών μαθημάτων.
- Αυξήσετε την εκτελεστική δεξιότητα για αργά μέλη με μεγάλη έκταση και με μεταβολές.

Λέξεις Κλειδιά

Καλοφωνία	καλοφωνικό μάθημα	Μαθηματάριον	επιβολή

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

294. Βασικό Υλικό

Στάθης, Γρηγόριος (1992), *Οἱ ἀναγραμματισμοὶ καὶ τὰ μαθήματα τῆς βυζαντινῆς μελοποιΐας,* ΙΒΜ, Μελέται 3, β΄ έκδ. (Αθήνα).

Πανδέκτη, ἐπιμ. Ιωάννου Λαμπαδαρίου καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, Τόμος Γ΄ περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου (Κωνσταντινούπολη: Πατριαρχικὸ Τυπογραφεῖο, 1851, ἐπαν. ἐπιμ. Γ. Παπαχρόνης, Κατερίνη: Ἐπέκταση, 1997.

Ἰωάννης Κουκουζέλης ὁ Μαΐστωρ, *Ἐκλογὴ ἔργων,* Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία (Κατερίνη: Επέκταση, 1995).

Ioannis Koukouzèlis Le Maïstor Byzantin, Mathimata, psaumes – stichère – kratima, Choeur Byzantin de Grèce, Direction: Lycourgos Angelopoulos, JAD C 129 (Colombes Cidex: Éditions JADE, 1995).

Σκαρμούτσος, Κωνσταντίνος (2017), *Μαθηματάριον: Ἑρμηνευτικὴ καὶ μουσικολογικὴ σπουδή* (Ωροπός Αττικής: Ιερά Μονή Παρακλήτου).

Alexandru, Maria (2011-12), “Byzantine kalophonia, illustrated by St. John Koukouzeles’ piece *Φρούρησον πανένδοξε* in honour of St. Demetrios from Thessaloniki. Issues of notation and analysis”, *Studii şi Certetări de Istoria Artei, Teatru, Muzică, Cinematografie,* Serie nouă 5-6 (49-50), σ. 57-105.

295. Συμπληρωματικό Υλικό

Στάθης, Γρηγόριος (1977), *Ἡ δεκαπεντασύλλαβος ὑμνογραφία ἐν τῇ βυζαντινῇ μελοποιΐᾳ καὶ ἔκδοσις τῶν κειμένων εἰς ἓν Corpus,* ΙΒΜ, Μελέται 1, εκδ. ὁ Μητροπολίτης Κοζάνης Διονύσιος & Γρ. Στάθης (Αθήνα).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής. Επιστημονικές και καλλιτεχνικές αναζητήσεις,* Πρώτη αναθεωρημένη έκδοση (Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα), σ. 615-623, 645-654:
https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6487/4/00.DA_Encheiridio%20Paleografias%2c%20anatheorimeni%20proti%20ekd..pdf

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την δέκατη ενότητα.

Άσκηση 9.2

Ακρόαση, μουσικολογική ανάλυση και ψαλμώδηση της επιβολής *Φρούρησον πανένδοξε,* μέλος του Αγίου Ιωάννου του Κουκουζέλη.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση μελών του Μαθηματαρίου (ΙΙ)

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην δέκατη ενότητα παρουσιάζεται η βυζαντινή δεκαπεντασύλλαβος υμνογραφία, μέσα από μια γενική επισκόπηση στηριγμένη σε μελέτες του Γρηγορίου Στάθη. Επίσης, μελετάται ένα αντιπροσωπευτικό καλοφωνικό μάθημα σε δεκαπεντασύλλαβους στίχους, ποίημα και μέλος του Μανουήλ Δούκα Χρυσάφη (ακμή περ. 1440-1465, σύμφωνα με τον Μ. Χατζηγιακουμή), εις τιμήν του Αγίου Δημητρίου του Μυροβλύτου. Το μάθημα αυτό, με το αρκτικό *Τὸν στρατιώτην τὸν λαμπρόν,* σε ήχο δ΄, γίνεται αντικείμενο πολυπρισματικής μουσικολογικής ανάλυσης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα συνεχίζει τη μελέτη της καλοφωνίας που ξεκίνησε στην ενότητα 9, σε ένα διαφορετικό μάθημα, αφιερωμένο στον ίδιο Άγιο Δημήτριο τον Μυροβλύτη.

Σκοπός/Στόχοι

- Εμβάθυνση στο θέμα της μορφολογίας και ανάλυσης καλοφωνικών μαθημάτων.
- Ανάπτυξη της ικανότητας της ψαλμώδησης καλοφωνικών μαθημάτων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Κατανοείτε την καλοφωνική υφή, μέσα από μεταγραφές, αναλύσεις και ψαλμώδηση.
- Αναπτύξετε ερμηνευτικές ικανότητες αναφορικά με καλοφωνικά μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Καλοφωνία	Δεκαπεντασύλλαβος υμνογραφία	πολυπρισματική ανάλυση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

296. Βασικό Υλικό

Στάθης, Γρηγόριος (1977), *Ἡ δεκαπεντασύλλαβος ὑμνογραφία ἐν τῇ βυζαντινῇ μελοποιΐᾳ καὶ ἔκδοσις τῶν κειμένων εἰς ἓν Corpus,* ΙΒΜ, Μελέται 1, εκδ. ὁ Μητροπολίτης Κοζάνης Διονύσιος & Γρ. Στάθης (Αθήνα).

Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), "«Τὸν στρατιώτην τὸν λαμπρόν», ἕνα καλοφωνικὸ ἀριστούργημα μέσα ἀπὸ τὸ μουσικολογικὸ φακό", σε *Μαθηματάριον: Ἑρμηνευτικὴ καὶ μουσικολογικὴ σπουδή,* επιμ. Κωνσταντίνος Σκαρμούτσος (Ωροπός Αττικής: Ιερά Μονή Παρακλήτου), σ. 121-130 και εκτενής μορφή στο συνοδευτικό ψηφιακό αρχείο.

297. Συμπληρωματικό Υλικό

Stathis, Grigorios (2018), *Prinos de mulțumire. Cuvântări la prilejuri festive – Εὐχαριστίας Προσφορά. Ὁμιλίες εὐσήμων περιστάσεων – Offers of Gratitude. Speeches on Festive Occasions,* ρουμανική μετάφραση: Maria Alexandru, αγγλική μετάφραση: Sorina Chiper, επιμ. Maria Alexandru, Adrian Sîrbu, Diana-Beatrice Andron (Iași: Artes, 2018), σ. 24-82.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την δεκάτη ενότητα.

Άσκηση 10.2

Ακρόαση, μουσικολογική ανάλυση και ψαλμώδηση του δεκαπεντασύλλαβου καλοφωνικού μαθήματος *Τὸν στρατιώτην τὸν λαμπρόν,* ποίημα και μέλος του Μανουήλ Δούκα Χρυσάφη.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση μελών του Οικηματαρίου

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το κοντάκιο αποτελεί ένα από τα μείζονα είδη της βυζαντινής υμνογραφίας, το οποίο άνθησε κατά την Ιουστινιάνεια εποχή (6ος αι.), με κύριο εκφραστή τον Άγιο Ρωμανό το Μελωδό. Οι παλαιότερες μουσικές εκδοχές των κοντακίων ανιχνεύονται στα παλαιά Ψαλτικά ή Κοντακάρια, ενώ κατά την εποχή της Καλοφωνίας δημιουργήθηκε και το λεγόμενο Καλοφωνικό Κοντακάριο ή Οικηματάριο (από τον 15ο αιώνα και μετά: βλ. Γρ. Στάθης).

Μια ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί ο τύπος κώδικα του Ακαθίστου Ύμνου, με καλοφωνικές εκδοχές οίκων αυτού (πιο γνωστή είναι η μελοποίηση ολόκληρου του Ακαθίστου από τον Ιωάννη Κλαδά, β΄ μισό 14ου-α΄ τέταρτο 15ου αιώνα: βλ. Γρ. Στάθης και Κ. Καραγκούνης).

Στην παρούσα ενότητα θα μελετηθεί ο Ακάθιστος Ύμνος από μορφολογικής άποψης και θα ανιχνευθούν μελοποιήσεις του β΄ προοιμίου του, «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ».

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στη συγκριτική μορφολογική μελέτη της φόρμας του απλού και πολυσύνθετου κοντακίου, καθώς και στο φαινόμενο της μελισματικότητας διάφορων επιπέδων, όπως καταγράφεται στο β΄ προοίμιο του Ακαθίστου Ύμνου.

Σκοπός/Στόχοι

- Η γνωριμία με την ιστορική εξέλιξη του κοντακίου σε υμνογραφικό και ψαλτικό επίπεδο.
- Η μελέτη της σχέσης λόγου-μέλους στον Ακάθιστο Ύμνο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εμβαθύνετε τις γνώσεις σας σχετικά με την ιστορία της βυζαντινής υμνογραφίας και μελουργίας.
- Αναπτύξετε δεξιότητετς ανάλυσης και ψαλμώδησης μελισματικών μελών.

Λέξεις Κλειδιά

Οικηματάριον	Ακάθιστος Ύμνος	κοντάκιον	μελισματικότητα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

298. Βασικό Υλικό

Høeg, C. (επιμ., 1956), *Contacarium Ashburnhamense,* MMB Série principale 4 (Κοπεγχάγη): κώδ. Laurentianus Ashb. 64, Ψαλτικόν.

Κρητικού, Φλώρα (2004), *Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος στὴ βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ μελοποιΐα,* ΙΒΜ, Μελέται 10, έκδ. Γρ. Στάθης (Αθήνα).

299. Συμπληρωματικό Υλικό

Wellesz, Egon (1957), *The Akathistos Hymn.* Introduced and transcribed by E. Wellesz, MMB, Transcripta IX (Copenhague: Munksgaard).

Raasted, Jørgen (1995), “An Old Melody for *Τῇ Ὑπερμάχῳ*”, σε *Studi di Musica Bizantina in onore di Giovanni Marzi,* επιμ. Alberto Doda, Studi e Testi Musicali, Nuova Serie 6 (Lucca), σ. 3-14.

Αλεξάνδρου, Μαρία (2016), *Εισαγωγή στη Βυζαντινή Μουσική* (Θεσσαλονίκη: University Studio Press).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την ενδεκάτη ενότητα.

Άσκηση 11.2

Ανάλυση και ψαλμώδηση του β΄ προοιμίου του Ακαθίστου Ύμνου σε διάφορα επίπεδα μελισματικότητας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μορφολογία και ανάλυση κρατημάτων

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Σύμφωνα με τον Γρηγόριο Αναστασίου, τα κρατήματα (μελοποιήσεις πάνω σε λεγόμενες άσημες συλλαβές όπως *τεριρεμ, τορορο, νενενα* κτλ.) αποτελούν πεδίο όσμωσης ανάμεσα στην εκκλησιαστική και την εξωτερική (θύραθεν) μουσική του Βυζαντίου και Μεταβυζαντίου.

Ως ξεχωριστό είδος καλοφωνικής μελουργίας, τα κρατήματα εμφανίζονται από τον 14ο αιώνα και μετά, πρώτα σταχυολογημένες σε χειρόγραφα του τύπου της Παπαδικής, από τον 16ο αιώνα και σε αυτοτελείς κώδικες με το όνομα *Κρατηματάριον*. Πολλά κρατήματα φέρουν ονόματα μουσικών οργάνων (π.χ. *καμπάνα, σημαντήρι, ψαλτήρα, βιόλα*, *νάι* κ.ά.).

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται το κράτημα *Ψαλτήρα* σε ήχο πλ. δ΄, σύνθεση του Γρηγορίου Μπούνη Αλυάτη, του τελευταίου πρωτοψάλτη της Αγίας Σοφίας πριν την Άλωση, και αναλύεται μορφολογικά η επεξεργασία του κρατήματος αυτού από τον Γεώργιο Πράσινο (β΄ μισό 16ου αι.: πρβλ. Γρ. Αναστασίου).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στο επίκεντρο αυτής της ενότητας βρίσκεται η ανάλυση και μουσική εκτέλεση του κρατήματος «Η Ψαλτήρα» του Γεωργίου Πρασίνου, που βασίζεται στο ομώνυμο κράτημα του Γρηγορίου Μπούνη Αλυάτη.

Σκοπός/Στόχοι

- Εξοικείωση των φοιτητών/τριών με το μελουργικό είδος των κρατημάτων, λαμβάνοντας υπόψιν την ιστορική διάσταση του συγκεκριμένου είδους.
- Αναφορά στο οργανολόγιο της βυζαντινής και μεταβυζαντινής εποχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εμπλουτίσετε τις γνώσεις σας σχετικά με τα κρατήματα και τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μουσικά όργανα.
- Αναπτύξετε δεξιότητες σχετικά με τη μεταγραφή, μουσικολογική ανάλυση και μουσική εκτέλεση κρατημάτων.

Λέξεις Κλειδιά

κράτημα	Κρατηματάριον	βυζαντινά και μεταβυζαντινά μουσικά όρ-γανα	ψαλτήρα, κανονάκι

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

300. Βασικό Υλικό

Αναστασίου, Γρηγόριος (2005), *Τὰ κρατήματα στὴν Ψαλτικὴ Τέχνη.* ΙΒΜ, Μελέται 12, έκδ. Γρ. Στάθης (Αθήνα).

Γουλάκη-Βουτυρά, Αλεξάνδρα (γενική ευθύνη, 2012), *Ελληνικά Μουσικά Όργανα. Αναζητήσεις σε εικαστικές και γραμματειακές μαρτυρίες (2000 π.Χ. – 2000 μ.Χ.),* (Θεσσαλονίκη: Αρχείο Μουσικής Εικονογραφίας, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, 2012).

Καρακατσάνης, Χαράλαμπος (2007), *Κρατηματάριον,* Βυζαντινή Ποταμηίς, τ. Η΄, μέρος Β΄ (Αθήνα).

301. Συμπληρωματικό Υλικό

Μαλιάρας, Νίκος (2007), *Βυζαντινά Μουσικά Όργανα,* Ελληνικές Μουσικολογικές Εκδόσεις, επιστημονικός υπεύθυνος Απόστολος Κώστιος (Αθήνα: Παπαγρηγορίου – Νάκας).

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1

Συμπλήρωση μνημοτεχνικών καρτελών για την δωδεκάτη ενότητα.

Άσκηση 12.2

Μεταγραφή και ανάλυση του κρατήματος «Η Ψαλτήρα». Μουσική ερμηνεία του κρατήματος, με συνοδεία ψαλτηρίου-κανονακιού.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες.

ΤΙΤΛΟΣ:

Τελευταία Τηλεσυνάντηση /Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάγονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: Περίπου 30 ώρες.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Μουσικοθεραπεία διά της Ψαλτικής Τέχνης

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική – Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	BYZ420	Μουσικοθεραπεία διά της Ψαλτικής Τέχνης	
Επίπεδο	Προπτυχιακό ☒	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό ☒	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Ποθεινή Βαϊούλη & π. Σπυρίδων Αντωνίου
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ Γεωργία Πετρούδη Π. Θεολόγος Αλεξανδράκης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η Εβδομάδα: Μουσική ως θεραπεία: Ιστορική αναδρομή	7
2η Εβδομάδα: Μουσική και Μουσικοθεραπεία σε θρησκευτικά κείμενα	9
3η Εβδομάδα: Η Βυζαντινή μουσική ως τέχνη θεραπευτική	11
4η Εβδομάδα: Η αξία της μουσικής ως θεραπευτικό μέσο στη σύγχρονη επιστήμη	13
5η Εβδομάδα: Μουσική και Ιατρική: Βιολογική προσέγγιση	15
6η Εβδομάδα: Η επίδραση της μουσικής στην ψυχολογία του ατόμου	17
7η Εβδομάδα: Η συμβολή της μουσικής στην ψυχοσωματική ομοιόσταση του ατόμου	19
8η Εβδομάδα: Η θεραπευτική σχέση ως μέσο ίασης στη μουσικοθεραπεία	22
9η Εβδομάδα: Η μουσικοθεραπεία σε άτομα με ειδικές ανάγκες	24
10η Εβδομάδα: Η μουσική και οι τέχνες σε παιδιά προσφύγων	26
11η Εβδομάδα: Εφαρμογές μουσικοθεραπείας σε άτομα και ομάδες	28
12η Εβδομάδα: Τεχνικές Μουσικοθεραπείας σε άτομα και ομάδες	30
13η Εβδομάδα: Η μουσική ως θεραπεία και η μουσική στη θεραπεία	32
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	34
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	35
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	36

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το Ήθος, το Ύφος και την Παρακαταθήκη της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής Παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη» απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων.

Η πρωτοτυπία του Προγράμματος είναι πολυδιάστατη, καθώς ενώ προετοιμάζει αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξιδεικευμένο πρόγραμμα σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Το πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους βυζαντινής μουσικής, εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου και καλύπτοντας- μέσα στο πλαίσιο των μουσικών σπουδών- το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της ανατολικής εκκλησιαστικής μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης, ήτοι ψαλτικής τέχνης.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται στην διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα αναλυτικής βυζαντινής μουσικής σημειογραφίας (παλαιάς και νέας μεθόδου)· θεωρίας, μορφολογίας και πρακτικών εφαρμογών στην ψαλτική τέχνη· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής, ορθοφωνίας, μουσικής ανάλυσης και αισθητικής· διδασκαλίας (θεωρητικής και εργαστηριακής) της ψαλτικής τέχνης· ορθογραφίας της εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· μουσικής αρμονίας στην βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας και μουσικής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· χειρόγραφης και έντυπης παράδοσης του ψαλτικού ρεπερτορίου, της βυζαντινής καλοφωνίας και της Παραδοσιακής Μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου της Ψαλτικής, που είναι το Κανονάκι. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων και η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως

προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται εκτός των άλλων και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

• Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).

• Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός των μονωδών της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.

• Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.

• Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.

• Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.

• Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

Σκοπός:

Το μάθημα αποσκοπεί στην περαιτέρω εξοικείωση και εμβάθυνση των φοιτητών με τις κυριότερες μορφές εξέλιξης στις βυζαντινές μουσικές σπουδές σε σχέση με καινοτόμες διεπιστημονικές προσεγγίσεις και συγκεκριμένα στις θεραπευτικές ιδιότητες της μουσικής. Έμφαση θα δοθεί στην κριτική ανάλυση πρόσφατων μελετών για τη Μουσικοθεραπεία προκειμένου οι φοιτητές να προβληματιστούν για την επίδραση της μουσικής ως θεραπευτικό εργαλείο και να προσανατολιστούν προς διεπιστημονικές συνεργασίες, νέα εργαλεία μελέτης και έρευνας και κατανόηση της σημαντικής επίδρασης της μουσικής στην εσωτερική οργάνωση και ψυχική ανάτηση του ατόμου.

Περιγραφή:

Η μουσική ως τέχνη και επιστήμη μπορεί να ασκήσει μεγάλη ψυχολογική επίδραση στη συμπεριφορά, στην έκφραση συναισθημάτων και στη εγκεφαλική λειτουργία του ατόμου. Επιπροσθέτως, η φωνητική μουσική μπορεί να επηρεάσει τόσο με τη μελωδία όσο και με τους στίχους (μέλολόγος) την ψυχική κατάσταση. Με αφετηρία τη μελέτη της μουσικοθεραπείας οι φοιτητές θα εξοικειωθούν με βασικούς τομείς της θεραπευτικής επίδρασης της μουσικής και θα εμβαθύνουν σε

θέματα βιβλιογραφίας σχετικά με τη ψυχοθεραπευτική και συναισθηματική επίδραση της Βυζαντινής μουσικής. Παράλληλα, θα αναλυθούν σε βάθος οι ευεργετικές δυνατότητες της μουσικής στην ιατρική, στη νευρολογία, στη συμβουλευτική ψυχολογία και στην εκπαίδευση. Μέσω αυτής της διαδικασίας οι φοιτητές θα μπορούν να κατανοούν μουσικοθεραπευτικές μεθόδους για να προσεγγίσουν την ιδιότητα των ήχων ως μέσο διαμόρφωσης πνευματικών καταστάσεων.
Ενδεικτικά το μάθημα θα εστιάσει
Μαθησιακά αποτεέσματα:
Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- Κατανοούν βασικές αρχές ψυχολογικής επίδρασης της βυζαντινής μουσικής
- Κατανοούν τις βασικές αρχές της μουσικοθεραπείας και της μουσικής ως θεραπεία
- Εξετάζουν κριτικά την μουσική εμπειρία υπο τη γωνία των νευροεπιστημών
- Αξιολογούν και κατανοούν ποικίλες δυνατότητες για διεπιστημονικές προσεγγίσεις με έμφαση στο θεραπευτικό χαρακτήρα της μουσικης

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Μουσική ως θεραπεία: Ιστορική αναδρομή

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η θεραπεία μέσω της μουσικής είναι τόσο παλιά όσο και η ιστορία της μουσικής. Βρίσκεται στις παραδόσεις της ευρύτερης ανατολής καθώς και στην παράδοση της ελληνικής επικράτειας. Ταυτόχρονα, η έννοια της μουσικής ως θεραπεία μεταβάλλεται συνεχώς σύμφωνα με το ρόλο και τη θέση που έχει η μουσική σε κάθε κοινωνία. Κατά την αρχαιότητα, η μουσική παρείχε ευκαιρίες για χαλάρωση, κατευνασμό των παθών καθώς και ψυχική και πνευματική ανάταση.

Στη σύγχρονη εποχή ο ρόλος της μουσικής στη θεραπευτική διαδικασία έχει συστηματοποιηθεί μέσω της επιστήμης της Μουσικοθεραπείας. Ως μουσικοθεραπεία ορίζεται η σκόπιμη χρήση της μουσικής, προκειμένου να επιτευχθούν θεραπευτικοί στόχοι: αποκατάσταση, στήριξη και παρέμβαση της ψυχικής και σωματικής υγείας. Αποβλέπει στη χρήση των ήχων και της μουσικής στα πλαίσια μιας θεραπευτικής σχέσης, όπου ο θεραπευτής επιδιώκει αλλαγές σε αντιλήψεις και συμπεριφορές, αποσκοπώντας στην επαναφορά, διατήρηση και προαγωγή της ψυχικής, σωματικής και πνευματικής υγείας. Στην ενότητα αυτή θα πραγματοποιηθεί αναδρομή στην χρήση της μουσικής ως θεραπεία από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 1η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις σχετικά με τον ορισμό της μουσικοθεραπείας και χρήση της μουσικής ως θεραπεία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Σκοπός/Στόχοι

Εξοικείωση με τις θεραπευτικές επιδράσεις της μουσικής ανά τους αιώνες

Κατανόηση ορισμού μουσικοθεραπείας

Εξοικείωση με ιστορικά παραδείγματα που καταδεικνύουν την χρήση μουσικής ως θεραπείας

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Ορίζετε τι είναι μουσικοθεραπεία
- Κατανοείτε της χρήσης μουσικών ερεθισμάτων ως θεραπεία

- Διαφοροποιείτε ανάμεσα στη μουσικοθεραπεία και στη μουσική ως θεραπεία

Λέξεις Κλειδιά

Μουσικοθεραπεία	Μουσική ως θεραπεία	Μουσική στην αρχαία Ελλάδα	Ασθένεια και μουσική

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

302. Βασικό Υλικό

Λαπάτας, Κ. (2014). Οι θεραπευτικές επιδράσεις της μουσικής (e-book)

303. Συμπληρωματικό Υλικό

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ορίστε τη μουσικοθεραπεία ως σύγχρονη επιστήμη και συζητήστε τις βασικές διαφορές της σε σχέση με τη μουσική ως θεραπεία.

(Η άσκηση βαθμολογείται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Μουσική και Μουσικοθεραπεία σε θρησκευτικά κείμενα

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η χρήση της μουσικής και των ήχων ως μέσο θεραπείας και ίασης αποκτούν ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον τις τελευταίες δεκαετίες. Ταυτόχρονα, η μουσική κατέχει ιδιαίτερη θέση στις περιγραφές των ιερών κειμένων και στη χριστιανική λατρεία καθώς υπάρχουν αρκετές αναφορές στη χρήση και στο ρόλο της μουσικής για την ίαση και ανακούφιση των πιστών. Πιο συγκεκριμένα, η μουσική αποτελεί μέσο για τη θεία λατρεία, για απόδοση ευχαριστιών, για ανακούφιση και παρηγορία από πόνους, ασθένεια και πειρασμούς. Στην ενότητα αυτή θα έχουμε την ευκαιρία να συζητήσουμε την ίαση και θεραπεία ώς δρόμο προς τη θέωση. Ταυτόχρονα, θα προσδιορίσουμε και θα μελετήσουμε εδάφια των ιερών κειμένων όπου γίνεται αναφορά στη μουσική ως μέσο ίασης και θεραπείας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 2η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία των θεμάτων μουσικής και μουσικής ως θεραπείας σε θρησκευτικά κείμενα και σε ψαλμούς της εκκλησίας.

Σκοπός/Στόχοι

Προσδιορισμός του ρόλου της μουσικής σε θρησκευτικά εδάφια

Εξοικείωση με την έννοια της μουσικής ως θεραπεία σε θρησκευτικά κείμενα

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε του ρόλου της μουσικής ως θεραπεία σε θρησκευτικά εδάφια
- Προσδιορίζετε των ειδών της μουσικής ως θεραπείας μέσα από αναφορές σε ιερά κείμενα
- Κατανοείτε τη μουσικοθεραπεία από τη σκοπιά της ίασης

Λέξεις Κλειδιά

Ίαση	Θρησκευτική μουσική και θεραπεία	Θεραπεία και παρηγορία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Aluede, C. O., & Ekewenu, D. B. (2009). Healing through music and dance in the Bible: Its scope, competence and implications for the Nigerian music healers. *Studies on ethno-medicine*, *3*(2), 159-163.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Οπτικοακουστικό υλικό:

- *Η θεώρηση της μουσικής από τη σκοπία της μουσικοθεραπείας*
  Χριστίνα Καλιλώδη, Πρόεδρος Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπείας (www.pemptousia. gr)

https://www.pemptousia.gr/video/i-theorisi-tis-mousikis-apo-ti-skopia-tis-mousikotherapias/

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1 Προσδιορίστε δύο εδάφια σε ψαλμούς όπου υπάρχει αναφορά σε χρήση της μουσικής. Αναπτύξτε το ρόλο της μουσικής ως μέσο θεραπείας στα συγκεκριμένα εδάφια

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η Βυζαντινή μουσική ως τέχνη θεραπευτική

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η Βυζαντινή Μουσική αποτελεί τέχνη πνευματική, αφού αποτελεί συστατικό της λατρείας της Εκκλησίας, άρα και πνευματικό γεγονός της ζωής του Χριστιανού, γιατί με αυτήν την τέχνη δοξολογεί τον Θεό. Η μουσική αποτελεί βασικό μέρος της θρησκευτικής λατρείας καθώς η μουσική θα βοηθήσει τον πιστό να καθαρίσει την ψυχή του από προβληματικές καταστάσεις και να επικοινωνήσει με το Θεό. Κάθε βυζαντινός ήχος έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και μπορεί να δημιουργήσει διαφορετικά συναισθήματα στον άνθρωπο. Αυτή η ποικιλία αισθημάτων εξασαφαλίζει την ψυχική του γαλήνη και την κάθαρσή του. Σε αυτή την ενότητα θα μελετήσουμε τις απόψεις μουσικών και μουσικογράφων για τη θεραπευτική πλευρά της μουσικής . Ανάμεσα τους συγκαταλέγεται ο Χρύσανθος ο εκ Μαδύτων (1770-1846), αρχιεπίσκοπος Δυρραχίου και αργότερα μητροπολίτης Προύσας. Ο Χρύσανθος θεωρείται ο εφευρέτης της νεότερης σημειογραφίας της εκκλησιαστικής μουσικής, που χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα. Το 1832 εξέδωσε στην Τεργέστη το Μέγα Θεωρητικόν της Μουσικής, στο οποίο, εκτός από τις αρχές της μουσικής, περιγράφει και άλλες χρήσεις της, όπως η ιαματική. Τη θεραπευτική πλευρά της μουσικής διαπραγματεύεται στο κεφάλαιο « Χρήσις της μουσικής », όπου περιγράφει την ωφέλεια της μουσικής στους ανθρώπους και τα ζώα. Επιπλέον, θα εξετάσουμε τα ιδιαίτερα χαρακρτηριστικά που έχει κάθε ήχος της Βυζαντινής μουσικής και τη σχέση τους με τη θεραπεία μέσα από την προσέγγιση του Μ. Βασιλείου για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και επιδράσεις κάθε ήχου στον ψυχικό κόσμο του ανθρώπου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 3η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες γνώσεις για τη διδασκαλία των θεμάτων που άπτονται της βυζαντινής μουσικής ως θεραπευτική τέχνη.

Σκοπός/Στόχοι

Εξοικείωση με τη βυζαντινή μουσική ως τέχνη θεραπευτική

Προσδιορισμός βασικών χαρακρτηριστικών κάθε βυζαντινού ήχου

Κατανόηση της θεραπευτικής αξίας της μουσικής

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Διακρίνετε χαρακτηριστικών βυζαντινών ήχων
- Κατανοείτε τη συμβολή της βυζαντινής μουσικής στη θεραπεία και κάθαρση των πιστών

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινή ήχοι	Κάθαρση	Ιαση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**
  Γεράσιμο, Σ (2010). Η βυζαντινή μουσική ως τέχνη μελουργός και τέχνη θεραπευτική. Ενατενίσεις, τεύχος 10, σελ. 90-91, Ιερά Μητρόπολη Κύκκου και Τηλλυρίας
- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1 Σύμφωνα με τις απόψεις του Μ. Βασιλείου συζητήστε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και επιδράσεις κάθε ήχου στον ψυχικό κόσμο του ανθρώπου. Να επιλέξετε δύο ήχους και να παραθέσετε ένα παράδειγμα σχετικό με την επίδρασή του.

(Η άσκηση βαθμολογείται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η αξία της μουσικής ως θεραπευτικό μέσο στη σύγχρονη επιστήμη

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Οι μύθοι και οι δοξασίες γύρω από τις θεραπευτικές ιδιότητες της μουσικής εμφανίζονται πριν από χιλιάδες χρόνια και παρουσιάζουν κοινά στοιχεία σε όλους τους αρχαίους πολιτισμούς. Μέχρι και τις αρχές του 20ού αιώνα οι επιστήμονες δεν είχαν συστηματικά παρατηρήσει και μελετήσει τις επιδράσεις της μουσικής σε παραμέτρους της λειτουργίας του ανθρώπινου σώματος. Παρ' όλα αυτά, στις αρχές της δεκαετίας του '50 στις ΗΠΑ δημιουργείται μια σύνθετη επιστημονική ομάδα (American Music Therapy Association-AMTA), η οποία θα αποτελέσει και τον πρώτο επίσημο πυρήνα κλινικής εφαρμογής και έρευνας της μουσικοθεραπείας. Διαφαίνεται, λοιπόν, πως με τη μουσική μπορούμε να προστατεύσουμε την ψυχοσωματική μας υγεία και να διατηρήσουμε εύρυθμη εγκεφαλική λειτουργία, όπως με την υγιεινή διατροφή και τη σωματική άσκηση ελαττώνουμε την πιθανότητα καρδιαγγειακών επεισοδίων. Έτσι, ο Πλάτων αποδεικνύεται προφήτης αφού στον Τίμαιο, το επιστημονικότερο ίσως έργο του, καθορίζει με ακριΒή τρόπο το νόημα της μουσικής: «Η αρμονία της μουσικής μάς δόθηκε από τους θεούς με στόχο όχι την αλόγιστη ηδονή, αλλά με σκοπό να επιβάλουμε τάξη στις ταραγμένες κινήσεις της ψυχής μας και να τις κάνουμε να μοιάζουν στο θείο πρότυπο».

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 4η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία σύγχρονων θεμάτων μουσικοθεραπείας και τη συσχέτιση με τον κλάδο της ιατρικής και της νευροψυχολογίας.

Σκοπός/Στόχοι

Κατανόηση επίδραση της μουσικής μέσω του ρυθμού

Εξοικείωση με εφαρμογές μουσικοθεραπείας στην ιατρική

Γνώση των εφαρμογών της μουσικής ως φάρμακο

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Διακρίνετε της μουσικής ως συμπληρωματική θεραπεία
- Γνωρίσετε κλινικών μελετών για τη χρήση της μουσικής ως θεραπεία

Λέξεις Κλειδιά

Κλινική χρήση μουσικής	Μουσική ως φάρμακο	Μουσική ως συμπληρωματική θεραπεία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Δρίτσας, Θ. (2003). Η μουσική ως φάρμακο: μία συμπληρωματική θεραπευτική προσέγγιση στη σύγχρονη ιατρική. Στο Ε. Ί. Ερευνών, Μουσικοκινητικά δρώμενα ως μέσον θεραπευτικής αγωγής. (σσ. 13-25). Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Οπτικοακουστικό υλικό:

Η ευεργετική συμβολή της μουσικής στα νευρολογικά νοσήματα

https://www.pemptousia.gr/video/i-evergetiki-simvoli-tis-mousikis-sta-nevrologika-provlimata/

Σταύρος Μπαλογιάννης, Ομότιμος Καθηγητής της Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ, ομιλία στην ημερίδα με θέμα: «Ο ρόλος της Μουσικής στην Ιατρική», Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, 18/3/2018

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1 Περιγράψτε τους βασικούς τομείς της ιατρικής στους οποίους μπορεί να εφαμροστεί η μουσική ως θεραπεία.

(Η άσκηση βαθμολογείται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Μουσική και Ιατρική: Βιολογική προσέγγιση

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η μουσικοθεραπεία αποτελεί πλέον διεθνώς αναγνωρισμένη επιστημονικά θεραπευτική μέθοδο με πολλαπλούς στόχους και ενδείξεις. Μια από τις κατηγορίες μουσικοθεραπείας είναι η ακρόαση προ-επιλεγμένης μουσικής για ατομική χρήση ή για εφαρμογές στο νοσοκομείο σε νοσηλευόμενους ασθενείς, αυτό λέγεται ιατρική μουσική ή μουσική φάρμακο (music medicine) και απευθύνεται πχ σε ασθενείς που νοσηλεύονται σε μονάδες εντατικής θεραπείας, σε φάση ανάνηψης μετά από χειρουργικές επεμβάσεις, σε ασθενείς κατά τη διάρκεια χειρουργικών επεμβάσεων με τοπική ή στελεχιαία αναισθησία, σε νεογνά ή πρόωρα βρέφη, σε γυναίκες κατά τη διάρκεια του τοκετού. Αυτή η μορφή μουσικοθεραπείας (music medicine) στοχεύει στην αντιμετώπιση του άγχους, στην ελάττωση του αισθήματος του πόνου, στην βελτίωση του ύπνου, στην μυική χαλάρωση και στην καταστολή των επιδράσεων από την αύξηση της αδρεναλίνης που κυκλοφορεί στο αίμα στα πλαίσια έντονου άγχους. Με τη βοήθεια μιας χαλαρωτικής μουσικής μπορεί πχ να πετύχει κανείς μια ευεργετική ελάττωση των καρδιακών παλμών και της αυξημένης αρτηριακής πίεσης σε ασθενείς που νοσηλεύονται σε καρδιολογικές ή καρδιοχειρουργικές μονάδες εντατικής θεραπείας. Η ουσιαστικότερη όμως μορφή μουσικοθεραπείας (medical music therapy) (ενεργός ή δημιουργική μορφή ή βιωματική μουσικοθεραπεία) γίνεται μέσω της παρέμβασης ενός ειδικά εκπαιδευμένου μουσικοθεραπευτή και μέσα από συνεδρίες μουσικοθεραπείας.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 5η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία των θεμάτων χρήσης της μουσικής για αντιμετώπιση πόνου, αντιμετώπιση άγχους, ελάττωση των καρδιακών παλμών και άλλων προβλημάτων υγείας.

Σκοπός/Στόχοι

Κατανόηση βιολογικών μηχανισμών που σχετίζονται με την αντίληψη και την επίδραση της μουσικής στον ανθρώπινο εγκέφαλο (βλ. μουσικό συναίσθημα)

Κατανόηση της σχέσης ρυθμού-δυναμικής με την λειτουργία του αυτόνομου νευρικού συστήματος και την νευρο-ενδοκρινική απάντηση στην μουσική ακρόαση.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αντιλαμβάνεστε το ρόλο της μουσικής στον εγκέφαλο

- Κατανοείτε τη λειτουργία του νευρικού συστήματος

Λέξεις Κλειδιά

Μουσική Ιατρική	Μουσική Α-κρόαση	Προεπεπιλεγ-μένη Μουσική	Ενεργος ή δημιουργική μουσι-κοθεραπείας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

304. Βασικό Υλικό

Κεφάλαιο 7:
Πρίνου-Πολυχρονιάδου, Λ. (1989). Μουσική και Ψυχολογία, Εισαγωγή στη μουσικοθεραπεία. *Αθήνα: Θυμάρι*.

305. Συμπληρωματικό Υλικό

Οπτικοακουστικό υλικό:

Βιολογική προσέγγιση της μουσικής θεραπείας - 1η ομιλία

https://www.blod.gr/lectures/mousiki-kai-iatriki-biologiki-proseggisi-tis-mousikis-therapeias-1i-omilia/

Δρίτσας Θανάσης, MD, FESC Καρδιολόγος, Συνθέτης Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο, Ελεύθερο Εργαστήρι Μουσικής Παιδείας - 2ος Κύκλος 2017-2018: Μουσική για την ψυχή μας 31/1/2018

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1 Περιγράψτε τους βιολογικούς μηχανισμούς που σχετίζονται με την αντίληψη και την επίδραση της μουσικής στον ανθρώπινο εγκέφαλο

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η επίδραση της μουσικής στην ψυχολογία του ατόμου

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το πεδίο της έρευνας για την μουσική ψυχολογία οριοθετεί και διερευνά τις επιρροές της
μουσικής στην ψυχική και στην συναισθηματική κατάσταση των ανθρώπων, αλλά και της
μετάβασης από μία ψυχολογική κατάσταση σε μία άλλη εξαιτίας της. Τέτοια παραδείγματα αφορούν στο πως συγκεκριμένες ψυχολογικές καταστάσεις αλλάζουν ή δημιουργούνται από την επαφή με κάποια είδη μουσικής και γιατί τα ίδια μουσικά ακούσματα μπορούν να γεννούν διαφορετικά αισθήματα σε διαφορετικούς ανθρώπους. Εξίσου σημαντική είναι και η επαφή με ένα είδος μουσικής που μπορεί να γίνει και χωρίς τη προσωπική επιδίωξη του όποιου ατόμου, όπως πχ. απλά με το να βρεθεί σε ένα δημόσιο χώρο στον οποίο ακούγεται μουσική προεπιλεγμένη από άλλον. Στην ενότητα αυτή θα μελετήσουμε πρόσφατες μελέτες που ερεύνησαν την επιρροή της μουσικής στον ψυχισμό του ανθρώπου και την σημασία της μουσικής στον ανθρώπινο εγκέφαλο.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 6η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία των θεμάτων της μουσικής ψυχολογίας και τα συναφή πεδία έρευνας

Σκοπός/Στόχοι

Κατανόηση της επίδρασης της μουσικής στην ψυχολογία του ατόμου

Εξοικείωση με πεδία έρευνας στην μουσική ψυχολογία

Διερεύνηση της μουσικής ως πολιτιστικός παράγοντας διασύνδεσης κοινωνικών ομάδων

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γνώση πεδίων έρευνας στη μουσική ψυχολογία
- Κατανόηση της επίδρασης της μουσικής στον εγκέφαλο
- Συσχέτιση ανάμεση στη μουσική και στην συναισθηματική κατάσταση του ανθρώπου

Λέξεις Κλειδιά

Μουσική ψυχολογία	Μουσική και εγκέφαλος	Νευροψυχολογία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

306. Βασικό Υλικό

Κεφάλαιο 6:
Πρίνου-Πολυχρονιάδου, Λ. (1989). Μουσική και Ψυχολογία, Εισαγωγή στη μουσικοθεραπεία. Αθήνα: Θυμάρι.

307. Συμπληρωματικό Υλικό

Οπτικοακουστικό υλικό:

Πώς ενεργοποιείται ο εγκέφαλος με την ακρόαση κλασσικής μουσικής;

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1 Με βάση το υλικό που έχουμε καλύψει μέχρι τώρα και την προσωπική σας εμπειρία περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο τυχαίνει να σας επηρεάζει κάποιο μουσικό άκουσμα. Με βάση τις αρχές της μουσικής ψυχολογίας πώς επηρεάζεται ο ανθρώπινος εγκέφαλος από τα ακουστικά ερεθίσματα;

(Η άσκηση βαθμολογείται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 9 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η συμβολή της μουσικής στην ψυχοσωματική ομοιόσταση του ατόμου

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Με τον όρο ομοιόσταση στην Βιονευρολογία, ορίζεται η λειτουργία εκείνη που ο οργανισμός γενικά, τόσο σαν σώμα όσο και σαν ψυχή, συντονίζεται με το εξωτερικό περιβάλλον προκειμένου να έχει μια αρμονία τόσο στην επιβίωση όσο και στην ευχάριστη παρουσία του σαν μέλος του συνόλου. Μια ειδική περιοχή στον εγκέφαλο, η λεγόμενη «νήσος του Ράϊλ», επεξεργάζεται τα ερεθίσματα που έρχονται από έξω, τα «συγκρίνει» με δικές της εμπειρίες και τα ολοκληρώνει σαν βιώματα τα οποία, ανάλογα με το πως θα τα «ερμηνεύσει», κάνουν τη ζωή του ανθρώπου ευχάριστη ή δυσάρεστη. Οι διαταραχές της ομοιόστασης που υφίστανται για καιρό έχουν σαν αποτέλεσμα να δημιουργούν παθολογικές καταστάσεις οι οποίες πολλές φορές είναι ανίατες και αρκετές φορές προκαλούν ψυχικά σύνδρομα. Ευεργετικό ρόλο στην ψυχοσωματική υπόσταση του ασθενούς και σε ένα ευρύ φάσμα παθήσεων έχει η μουσική, ενώ, παράλληλα, συμβάλει ουσιαστικά στην επιτυχία των εφαρμοζόμενων θεραπευτικών μεθόδων. Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν μελέτες που υποστηρίζουν ότι η μουσική συμβάλλει στην ψυχοσωματική ομοιόσταση του ανθρώπου και ότι έχει ευεργετική επίδραση στην υγεία του ατόμου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 7η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία ττων θεμάτων σχετικά με τη χρήση της μουσικής για την διατήρηση της ψυχοσωματικής υγείας του ατόμου

Σκοπός/Στόχοι

Γνώση της έννοιας ομοιόσταση

Κατανόηση ψυχοσωματικής υγείας

Γνώση του ρόλου της μουσικής στην ιατρική

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εξοικειωθείτε με διαταραχές ομοιόστασης
- Κατανοείτε τον ρόλο της μουσικής στην ψυχοσωματική υγεία
- Γνωρίσετε βασικών εφαρμογών μουσικής στην ιατρική

Λέξεις Κλειδιά

Βιονευρολογία	Ομοιόσταση	Ψυχοσωματική υγεία	Νευρολογικά νοσήματα	Μουσική στην ιατρική

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

308. Βασικό Υλικό

Οπτικοακουστικό υλικό:

https://www.pemptousia.gr/video/i-evergetiki-simvoli-tis-mousikis-sta-nevrologika-provlimata/

Σταύρος Μπαλογιάννης, Ομότιμος Καθηγητής της Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ, ομιλία στην ημερίδα με θέμα: «Η ευεργετική συμβολή της μουσικής στα νευρολογικά νοσήματα
Ο ρόλος της Μουσικής στην Ιατρική», Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, 18/3/2018

https://www.youtube.com/watch?v=M-H6httkQZA

Γ. Βαρλάμης, Ομ. Καθηγητής Παιδιατρικής Καρδιολογίας, ομιλία στην ημερίδα «Ο ρόλος της Μουσικής στην Ιατρική», θέμα «Η συμβολή της μουσικής στην παιδιατρική καρδιολογία, Η ευεργετική συμβολή της μουσικής στα καρδιολογικά νοσήματα της παιδικής ηλικίας. Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, 18/3/2018

https://www.pemptousia.gr/video/i-evergetiki-simvoli-tis-mousikis-ston-anodino-to-keto-tin-lochia-ke-ton-anodino-toketo/

Ιωάννης Τζαφέτας, Ομότιμος Καθηγητής Μαιευτικής και Γυναικολογίας, ομιλία στην ημερίδα «Ο ρόλος της Μουσικής στην Ιατρική», θέμα: «Η ευεργετική συμβολή της μουσικής εις την κυοφορούσα και το κύημα, η συμβολή της μουσικής εις τον ανώδυνο τοκετό, την λοχεία και την νεογνική ηλικία». Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, 18/3/2018

309. Συμπληρωματικό Υλικό

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1 Περιγράψτε τις βασικές αρχές συμβολής της μουσικής στην ιατρική με στόχο της ψυχοσωματική ομοιόσταση του ατόμου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή Περίπου 9 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η θεραπευτική σχέση ως μέσο ίασης στη μουσικοθεραπεία

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η μουσικοθεραπεία θέτει και επιτυγχάνει θεραπευτικούς στόχους εκμεταλλευόμενη τις ιδιαίτερες ιδιότητες της μουσικής (ηχόχρωμα, ρυθμό, μελωδία, αρμονία, δυναμική) καθώς και τις δυνατότητες του μουσικού αυτοσχεδιασμού στο πλαίσιο μιας συνειδητά διαμορφωμένης θεραπευτικής σχέσης. Στη μουσικοθεραπεία η σχέση θεραπευτή και παιδιού διαμορφώνεται μέσω της μουσικής και των παρεμβάσεων. Αφετηρία της θεραπευτικής παρέμβασης είναι ερεθίσματα που προέρχονται από το ίδιο το παιδί. Μουσικα-σωματικά και γλωσσικά παιχνίδια προσφέρουν ασφάλεια, συμβάλλοντας μέσα από επαναλήψεις, στην ενσωμάτωση των μεμονωμένων αισθητηριακών εντυπώσεων, στη ρύθμιση της εγγύτητας–απόστασης, στη ρύθμιση του συναισθήματος. Αποφασιστικής σημασίας είναι ο θεραπευτής να μπορεί να χειριστεί κατάλληλα τα μουσικά όργανα, ώστε να καταφέρει να βγάλει τη μουσική από το παιδί, συναντώντας το μουσικά στο επίπεδο που εκείνο κινείται. Στην ενότητα αυτή θα μελετήσουμε τρόπους διαμόρφωσης της μουσικοθεραπευτικής σχέσης και τον τρόπο που λειτουργεί ευεργετικά για το άτομο.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 8η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία των θεμάτων διαμόρφωσης σχέσης κατά τις συνεδρίας μουσικοθεραπείας έτσι όπως διαμορφώνονται μέσο της μουσικής ανάμεσα στο θεραπευτή και στον θεραπευόμενο.

Σκοπός/Στόχοι

Κατανόηση της σημασίας που έχει η σχέση ως στοιχείο της θεραπείας

Εξοικείωση με μουσικούς τρόπους διαμόρφωσης της μουσικοθεραπευτικής σχέσης

Γνώση σταδίων μουσικοθεραπευτικής σχέσης και της σημασίας της

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Εξοικειωθείτε με μουσικοθεραπευτικές προσεγγίσεις
- Κατανοείτε την ευεργετική λειτουργία της μουσικοθεραπείας

Λέξεις Κλειδιά

Σχέση στη θεραπεία	Μουσική αξιο-λόγηση	Διαπροσωπική σχέση	Θεραπευτική παρέμβαση

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

310. Βασικό Υλικό

Κεφάλαιο 9

Πρίνου-Πολυχρονιάδου, Λ. (1989). Μουσική και Ψυχολογία, Εισαγωγή στη μουσικοθεραπεία. *Αθήνα: Θυμάρι*.

311. Συμπληρωματικό Υλικό

Φραγκούλη, Α. (2013). *Μουσικοθεραπεία την Ειδική Αγωγή: Αξιολόγηση της ποιότητας σχέσης, Approaches*: Music Therapy & Special Music Education, 5 (2)

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1 Προσδιορίστε τα βήματα διαμόρφωσης της μουσικοθεραπευτικής σχέσης κατά τις συνεδρίες μουσικοθεραπείας. Ποια η σπουδαιότητά της σχέσης αυτής στην διαδικασία θεραπείας του ατόμου;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η μουσικοθεραπεία σε άτομα με ειδικές ανάγκες

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η μουσικοθεραπεία αποτελεί ένα ιδιαιτέρως αναπτυσσόμενο επιστημονικό πεδίο. Η μουσικοθεραπεία έχει απεριόριστες δυνατότητες εφαρμογής, που περιλαμβάνουν ολόκληρο το φάσμα της παιδείας και της υγείας μέσω πρόληψης και θεραπείας. Το ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων της τής επιτρέπει να αναδεικνύεται επωφελής τόσο σε προληπτικό όσο και σε θεραπευτικό επίπεδο. Αυτό ισχύει καθώς η μουσική μέσα από τις δημιουργικές, δομικές και συναισθηματικές της ιδιότητες μπορεί να αντιμετωπίσει σωρεία ψυχικών και νοητικών παθήσεων ενώ αποτελεί ένα χρηστικότατο εργαλείο για την κοινωνική ένταξη συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Έτσι σήμερα η μουσικοθεραπεία αποτελεί ξεχωριστό κλάδο της παιδαγωγικής και θεραπευτικής και γίνεται προσπάθεια να ενταχθεί συστηματικά στη φροντίδα ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Η προσέγγιση στη συγκεκριμένη ενότητα αποδέχεται τη μουσική ως αναπόσπαστο κομμάτι της καλλιτεχνικής έκφρασης, ενώ παράλληλα την προσεγγίζει υπό μια πιο ευρεία έννοια ως ενότητα ήχου - κίνησης - λόγου. Αντίστοιχα ο όρος Μουσική Εκπαίδευση εισάγεται ως πιο λειτουργικός και ανταποκρίνεται τόσο στην εκπαίδευση στη μουσική όσο και στην εκπαίδευση μέσω της μουσικής, όπου στη δεύτερη περίπτωση οι θεραπευτικές διαστάσεις της μουσικής εμπλέκονται έμμεσα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μέσα από τη Μουσική Εκπαίδευση προάγονται μουσικοί και μη μουσικοί στόχοι με απώτερο σκοπό τη νοητική, κοινωνικοσυναισθηματική, ψυχοκινητική και αισθητική ανάπτυξη του ατόμου με ειδικές ανάγκες.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 9η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία της χρήσης της μουσικής και μουσικοθεραπευτικών τεχνικών στην εκπαίδευση και ένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες.

Σκοπός/Στόχοι

Εξοικείωση με τη χρήση της μουσικής στην ειδική αγωγή

Κατανόηση της χρήσης της μουσικής στην εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες και αναπηρίες

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γνωρίσετε μουσικοθεραπευτικές τεχνικές για άτομα με αναπηρίες
- Διασυνδέσετε των όρων μουσική, ειδική εκπαίδευση και μουσικοθεραπεία
- Γνωρίσετε των θεραπευτικών διαστάσεων της μουσικής

Λέξεις Κλειδιά

Μουσική στην ειδική αγωγή	Μουσικοθεραπεία και μουσική παιδαγωγική	Ένταξη και ενσωμάτωση	Κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

312. Βασικό Υλικό

Θεοδωρίδου, Μ. Η μουσική ως μέσο στρατηγικής παρέμβασης σε μαθητές με νοητική υστέρηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: μελέτη περίπτωσης. Ηλεκτρονική πηγή: https://www.academia.edu/19562850/%CE%97_%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CF%89%CF%82_%CE%9C%CE%AD%CF%83%CE%BF_%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%AD%CE%BC%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82_%CF%83%CE%B5_%CE%BC%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CF%84%CE%AD%CF%82_%CE%BC%CE%B5_%CE%9D%CE%BF%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%A5%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Οπτικο ακουστικό υλικό:
Music Therapy at the Nordoff-Robins Centre, US

https://www.youtube.com/watch?v=Nw7DbmhhLoY

Music Therapy: A New Perspective

https://www.youtube.com/watch?v=aPRkgkZHjqI

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1 Αναφέρετε βασικές εφαρμογές της μουσικοθεραπείας για την ένταξη και κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη ατόμων με αναπηρίες. Προσδιορίστε μία κατηγορία πληθυσμού με ειδικές ανάγκες που μπορεί να ωφεληθεί από τη μουσικοθεραπεία και περιγράψτε τους τρόπους με τους οποίους η μουσική συμβάλει στην ολόπλευρη ανάπτυξή του ατόμου.

(Η άσκηση βαθμολογείται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η μουσική και οι τέχνες σε παιδιά προσφύγων

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ο εγκέφαλος δεν είναι κατασκεύασμα μόνο των γονιδίων μας, αλλά και του κόσμου μέσα στον οποίο μεγαλώνουμε. Η υγιής ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζεται άμεσα από το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνουν. Η συναισθηματική τους υγεία είναι τόσο σημαντική όσο και η σωματική τους (Ressler et al., 1993). Είναι γνωστό ότι κατά τη διάρκεια της παιδικής και εφηβικής ηλικίας, τα ερεθίσματα που προσφέρει το περιβάλλον τροποποιούν την οργάνωση και τη λειτουργία του εγκεφάλου. Με αυτό τον τρόπο επιτρέπει στο παιδί να κατακτήσει δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την επιβίωση και την προσαρμογή του. Η ίδια η διαδικασία της μάθησης είναι στενά συνδεδεμένη με την τροποποίηση του εγκεφάλου από την εμπειρία (Albright, Kandel & Posner, 2000). Κατά τη διάρκεια αυτής της μεταβατικής και διαταραγμένης περιόδου ζωής των παιδιών προσφύγων η τέχνη και η μουσική προσφέρονται ως ισχυρές μορφές μη-λεκτικής επικοινωνίας, και βοηθούν στην τόνωση της αυτοεκτίμησης και της εμπιστοσύνης στον εαυτό τους, την μείωση του άγχους, την ενδυνάμωση των κοινωνικών τους δεξιοτήτων, καθώς και στην διατήρηση της πολιτιστικής τους ταυτότητας, αλλά και την γνωριμία τους με νέες κουλτούρες. Στην ενότητα αυτή θα μελετήσουμε τη χρήση της μουσικής για την ενδυνάμωση και συναισθηματική αποφόρτιση παιδιών προσφύγων. Οι τεχνικές που παρουσιάζονται έχουν εφαρμογή και στη στήριξη άλλων ευπαθών κοινωνικά ομάδων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 10η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία των θεμάτων χρήσης και εφαρμογών της μουσικής σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες και συγκεκριμένα παιδιών προσφύγων.

Σκοπός/Στόχοι

Κατανόηση διασύνδεσης τεχνών

Εξοικείωση με τη βιο-οικολογική προσέγγιση ανάπτυξης

Κατανόηση χρήση μουσικής ως ψυχοκοινωνικό εργαλείο

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προβαίνετε σε βιο-οικολογική προσέγγιση
- Μάθετε μέσω εμπειριών
- Εφαρμόσετε συνεργατική προσέγγιση τεχνών

Λέξεις Κλειδιά

Μη λεκτική επικοινωνία	Βιο οικολο-γική προσέγ-γιση	Διασύνδεση τεχνών	Παιδιά πρό-σφυγες

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

313. Βασικό Υλικό

Ακογιούνογλου Μ.,Κασαπίδου, Μ., Αρμενάκη Δ., Παϊδα Σ., Σαρρηκώστας Κ., (2018), *Τα εικαστικά και η μουσική ως ψυχο-κοινωνικά εργαλεία προσέγγισης και στήριξης των παιδιών προσφύγων*, 1ο Συμπόσιο - «Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση: Συλλογικότητα & Παρηγορία», Πανεπιστήμιο Πατρών, 17 Μαίου 2016

314. Συμπληρωματικό Υλικό

Ακογιούνογλου Μ., (2018), *Ο «Κύκλος της Μουσικής» με παιδιά πρόσφυγες στη Χίο: Περιγραφή και απολογισμός δράσεων τριών ετών*, Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί, 8ο Συνέδριο Ε.Ε.Μ.Ε. – 23-25 Νοεμβρίου 2018, Θεσσαλονίκη

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1 Περιγράψτε τους τρόπους με τους οποίους η μουσική μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη και στήριξη παιδιών προσφύγων ή/και άλλων παιδιών που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 9 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Εφαρμογές Μουσικοθεραπείας σε άτομα και ομάδες

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Κατά τη διάρκεια μιας συνεδρίας μουσικοθεραπείας, η μουσική είναι το μέσο μέσα από το οποίο διαμορφώνεται η θεραπευτική σχέση ανάμεσα στο θεραπευτή και τον θεραπευόμενο. Η κλινική πράξη έχει τέσσερις βασικές κατηγορίες μεθόδων για τη διαμόρφωση και εξέλιξη αυτής της θεραπευτικής σχέσης με στόχο, πάντα, την κατάκτηση από τον θεραπευόμενο συγκεκριμένων στόχων που σχετίζονται με την ψυχική και σωματική του υγεία. Οι μέθοδοι αυτές είναι: 1) Παθητική η δεκτική μέθοδος μουσικοθεραπείας, 2) Ενεργητική μέθοδος μουσικοθεραπείες, 3) Ατομικές τεχνικές μουσικοθεραπείας, και 4) Ομαδικές τεχνικές μουσικοθεραπείας. Οι μέθοδοι μπορούν να υπάρξουν και συνδυαστικά (για παράδειγμα ενεργητική μέθοδος μουσικοθεραπείας σε συνδυασμό με ομαδικές τεχνικές) και προσδιορίζονται από τον μουσικοθεραπευτή με βάση τις ανάγκες του θεραπευόμενου και τους στόχους που έχουν τεθεί και τη διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας. Στην ενότητα αυτή θα εμβαθύνουμε στην εφαρμογή μουσικοθεραπείας σε μεμονωμένα άτομα και ομάδες. Για το σκοπό αυτό θα χρησιμοποιηθεί οπτικοακουστικό υλικό για την καλύτερη κατανόηση της χρήσης της μουσικής σε διάφορα θεραπευτικά πλαίσια.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 11η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία των τεχνικών μουσικοθεραπείας σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο.

Σκοπός/Στόχοι

Κατανόηση μεθόδων μουσικοθεραπείας

Γνώση εφαρμογών μουσικοθεραπείας σε ατομικό επίπεδο

Γνώση εφαρμογών μουσικοθεραπείας σε ομαδικό επίπεδο

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Περιγράφετε και αναλύετε σταδίων μουσικοθεραπείας
- Αντιπαραβάλετε διαφορετικών τεχνικών μουσικοθεραπείας.

Λέξεις Κλειδιά

Ατομική μουσικοθεραπεια	Ενεργητική μουσικοθεραπεία	Ομαδιή μουσικοθεραπεία αποδοχής	Παθητική μέθοδος μουσικοθεραπείας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

315. Βασικό Υλικό

Κεφάλαιο 10

Πρίνου-Πολυχρονιάδου, Λ. (1989). Μουσική και Ψυχολογία, Εισαγωγή στη μουσικοθεραπεία. *Αθήνα: Θυμάρι*.

316. Συμπληρωματικό Υλικό

Οπτικοακουστικό Υλικό

https://www.youtube.com/watch?v=CgsRxjZuSug Music therapy for adults

https://www.youtube.com/watch?v=5DUDEvEL4LU Music therapy for children (group)

https://www.youtube.com/watch?v=PvyK3euKV2U Music therapy in hospitals

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1 Περιγράψτε τα βασικά κριτήρια και τις διαδικασίες κατά τη διάρκεια ατομικών και ομαδικών παρεμβάσεων μουσικοθεραπείας. Εξηγήστε το ρόλο που μπορεί να έχει η μουσική στη θεραπεία και στήριξη των ατόμων και των ομάδων.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τεχνικές Μουσικοθεραπείας σε άτομα και ομάδες

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η μουσικοθεραπεία ξεκίνησε βασιζόμενη στο αξίωμα ότι η ικανότητα του να ανταποκρινόμαστε στη μουσική είναι μία έμφυτη ανθρώπινη ποιότητα, η οποία δεν αλλοιώνεται μέσα από την αρρώστια ή την αναπηρία. Η μουσική συμπεριφορά του θεραπευομένου αποκαλύπτει στοιχεία τόσο για τη προσωπικότητά του όσο και για το τρόπο που σχετίζεται έξω από το θεραπευτικό χώρο. Στη μουσική τα συναισθήματα δεν εκφράζονται μέσα από λέξεις, αλλά μέσα από μια πληθώρα δυναμικών ήχων και ηχοχρωμάτων. Ο μουσικοθεραπευτής θα αξιοποιήσει και την πιο μικρή σωματική κίνηση, την πιο μικρή λεπτομέρεια που μπορεί του δώσει ο θεραπευομένος. Θα πιάσει το ρυθμό, την έντασή της και θα προσπαθήσει να αντικατοπτρίσει μουσικά το συναίσθημα που βγαίνει μέσα από τη συγκεκριμένη κίνηση. Μέσα από τη μουσική αντανάκλαση θα προσπαθήσει να μεταβιβάσει ότι αναγνωρίζει το συναίσθημα που βρίσκεται πίσω από αυτή τη κίνηση. Μ΄αυτό το τρόπο αναπτερώνει σιγά σιγά την αυτοεκτίμηση και τον ψυχισμό του θεραπευομένου, ενώ παράλληλα τον βοηθά να συνειδητοποιήσει ότι μπορεί να μοιραστεί τα συναισθήματά του με άλλους ανθρώπους. Στην τελευταία ενότητα του μαθήματος θα εμβαθύνουμε σε ατομικές και ομαδικές τεχνικές μουσικοθεραπείας μέσα από θεωρητική περιγραφή και βιντεοσκοπημένα παραδείγματα.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 12η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για τη διδασκαλία τεχνικών μουσικοθεραπείας τόσο σε ατομικές όσο και σε ομαδικές συνεδρίες**.**

Σκοπός/Στόχοι

Εξοικείωση με στάδια μουσικοθεραπευτικής συνεδρίας

Κατανόηση ατομικών τεχνικών μουσικοθεραπείας

Κατανόηση ομαδικών τεχνικών μουσικοθεραπείας

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Γνωρίσετε στάδια μουσικοθεραπείας
- Αντιπαραβάλετε ατομικών και ομαδικών τεχνικών μουσικοθεραπείας

Λέξεις Κλειδιά

Τεχνικές Μουσικοθεραπείας	Ψυχοσωματική Υγεία	Μουσική συμπεριφορά

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

317. Βασικό Υλικό

Κεφάλαιο 11 & Κεφάλαιο 12
Πρίνου-Πολυχρονιάδου, Λ. (1989). Μουσική και Ψυχολογία, Εισαγωγή στη μουσικοθεραπεία. Αθήνα: Θυμάρι.Βιβλίο:

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Τεχνικές μουσικοθεραπείας: Σάννυ Λεβή https://www.noesi.gr/book/intervention/musictherapy

Τεχνικές Μουσικοθεραπείας
https://www.youtube.com/watch?v=fbDKHGg9upQ&list=PLfdZatNtuv8-reOSOrgG-BzUgLVJjAfVop

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1 Περιγράψτε μία τεχνική μουσικοθεραπείας για την εγκαθίδρυση μη-λεκτικής επικοινωνίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η μουσική ως θεραπεία και η ψαλτική τέχνη

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Το 1998 ο μουσικολόγος και μουσικοπαιδαγωγ΄ς Christopher Small (1927-20110 δημοσίευσε το βιβλίο Musicking The meanings of Performance and Listening. Με αυτό το βιβλίο εισήγαγε στα αγγλικά τη λέξη musicking, που αποτελεί ένα νεολογισμό, ο οποίος προκύπτει από την εισαγωγή της κατάληξης -ing στη λέξη music (μουσική). Το musicking μπορεί να λειτουργεί ως ρήμα, μετοχή ενεργητικού ενεστώτα, ουσιαστικό ή επίθετο διευρύνοντας, έτσι, τις γραμματικές δυνατότητες και τη νοηματική αξία της λέξης. Με αυτόν τον τρόπο, ο Small επισήμανε γλωσσικά ότι η μουσική δεν είναι απλώς ένα ηχητικό φαινόμενο ή ένα αντικείμενο, αλλά κάτι που οι άνθρωποι κάνουν, με σκοπό να κατανοήσουν την ύπαρξή τους και να σχετιστούν με όσους και ό,τι τους περιβάλλει . Πέρα από την προφανή λεξιλογική διεύρυνση λοιπόν, η έννοια του musicking αποτελεί ένα ολόκληρο θεωρητικό πλαίσιο, όπου η μουσική πράξη ορίζεται ως ένα εργαλείο κατανόησης του εαυτού μας και συσχέτισης με τους ανθρώπους και το περιβάλλον γύρω μας. Με βάση αυτόν τον ορισμό της μουσικής πράξης, το musicking καθίσταται ένας θεωρητικός οδηγός με υπαρξιακές, κοινωνικές, πολιτισμικές και θεραπευτικές προεκτάσεις της μουσικής σύμπραξης και θα προσδιορίσουμε τα βασικά σημεία σύγκλισης της επιστήμης της μουσικοθεραπείας με την ψαλτική τέχνη για τη θεραπεία.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η 13η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες γνώσεις για τη συσχέτση θεμάτων ανάμεσα στην ψαλτική τέχνη και την επιστήμη της μουσικοθεραπείας.

Σκοπός/Στόχοι

Κατανόηση συσχετισμών ανάμεσα στη χρήση της μουσικής ως θεραπεία και στη ψαλτική τέχνη

Κατανόηση της μουσικής σύμπραξης στη μουσικοθεραπεία και στους ψαλμούς

Γνώση για την έννοια της υγείας στα θρησκευτικά κείμενα

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Διαχωρίζετε ανάμεσα στη χρήση της μουσικής ως θεραπεία στη μουσικοθεραπεία και ως μέσο λατρείας στη ψαλτική τέχνη
- Αντιλαμβάνεστε της έννοιας της υγείας ανάμεσα σε θρησκευτικά κείμενα και στην επιστήμη της μουσικοθεραπείας

Λέξεις Κλειδιά

Μουσική σύμπραξη	Ψυχική υγεία	Μουσική ως θεραπεία	Μουσική ε-πικοινωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

318. Βασικό Υλικό

Τσίρης, Γ. & Παπασταύρου, Δ. (2011). Μουσικοτροπώντας: Η μουσική πράξη ως υγεία και θεραπεία μέσα από μια διεπιστημονική προοπτική. Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική, 3(2), 91-107. Ανακτήθηκε από το http://approaches.primarymusic.gr

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Οπτικοακουστικό Υλικο:

https://www.pemptousia.gr/video/mousiki-i-techni-tis-anthropias/

Μουσική: η τέχνη της ανθρωπιάς

Στάμου Λήδα, Αναπλ. Καθηγήτρια του Τμήματος Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Παν/μίου Μακεδονίας, ομιλία στην Πεμπτουσία για τον ρόλο και την σημασία της μουσικής παιδαγωγικής στην ανάπτυξη του παιδιού, μέρος 3ο

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1 Με βάση το υλικό της ενότητας περιγράψτε συνοπτικά βασικά κοινά σημεία ανάμεσα στην εκκλησιαστική μουσική πράξη και τη μουσικοθεραπεία ως πρακτική επικοινωνίας και μουσικής σύμπραξης

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 10 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τίτλος:

Μουσική και Μουσικοθεραπεία σε θρησκευτικά κείμενα

(2η εβδομάδα)

Άσκηση 10.1 Περιγράψτε τους τρόπους με τους οποίους η μουσική μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη και στήριξη παιδιών προσφύγων ή/και άλλων παιδιών που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες.

Σημεία για αυτοαξιολόγηση:

- Προσωπική Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων και ενδιαφερόντων
- Προοπτική / ώριμες κρίσεις όσον αφορά στους άλλους και τον εαυτό
- Ανάπτυξη αίσθησης προοπτικής
- Αυτονομία / αυτοπροσδιορισμός / λήψη αποφάσεων
- Ανάπτυξη αυτοπείθησης
- Εξάσκηση υπευθυνότητας

Τίτλος:

Τεχνικές Μουσικοθεραπείας σε άτομα και ομάδες

(12η εβδομάδα)

Άσκηση 12.1 Περιγράψτε μία τεχνική μουσικοθεραπείας για την εγκαθίδρυση μη-λεκτικής επικοινωνίας.

Σημεία για αυτοαξιολόγηση:

- Μουσικός αυτοσχεδιασμός σε αρχικό στάδιο
- Δημιουργία επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης
- Μουσική έκφραση μέσα από τη συμμετοχή σε ομάδα, έκφραση συναισθη-μάτων
- Ελευθερία, αυτονομία, χρήση ήχων και μουσικών οργάνων
- Αξία διαδικασίας μουσικοποιητικής και αυτοσχεδιασμού

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΠΑΛΑΙΟ ΣΤΙΧΗΡΑΡΙΟ

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ425	Παλαιό Στιχηράριο	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Γρηγόριος Αναστασίου
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/ Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα.	4
1η Εβδομάδα: Τα στιχηρά ιδιόμελα καὶ η μελοποίησή τους.	9
2η Εβδομάδα: Η στιχηραρική μελοποιία καὶ οι στιχηραρικὲς θέσεις. – Μέθοδοι των θέσεων.	11
3η Εβδομάδα: Η παράδοση του μέλους του Στιχηραρίου. - Η παράλληλη εξέλιξη του Αναστασιματαρίου.	13
4η Εβδομάδα: Τό παλαιό βυζαντινό Στιχηράριο.	15
5η Εβδομάδα: Τό Στιχηράριο καὶ Αναστασιματάριο του Παναγιώτη Χρυσάφη του Νέου Ι.	17
6η Εβδομάδα: Τό Στιχηράριο καὶ Αναστασιματάριο του Παναγιώτη Χρυσάφη του Νέου ΙΙ.	19
7η Εβδομάδα: Τό Στιχηράριο του Γερμανού Νέων Πατρών Ι.	21
8η Εβδομάδα: Τό Στιχηράριο του Γερμανού Νέων Πατρών ΙΙ.	23
9η Εβδομάδα: Τό Δοξαστάριον του Ιακώβου Πρωτοψάλτου Ι.	25
10η Εβδομάδα: Τό Δοξαστάριον του Ιακώβου Πρωτοψάλτου ΙΙ.	27
11η Εβδομάδα: Στιχηρά (αργά) του Πέτρου Πελοποννησίου.	29
12η Εβδομάδα: Τό Δοξαστάριον των Αποστίχων του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.	31
13η Εβδομάδα: Ἐπισκόπηση της εξέλιξης του παλαιού Στιχηραρίου - Η *Αθωνιάς* του Πέτρου Φιλανθίδη.	33
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	35
Τελευταία Τηλεσυνάντηση	36
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	37

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Παρουσίαση του Προγράμματος «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη»

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

1. Σκοπός του προγράμματος σπουδών:

Γενικοί Στόχοι: Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθοδόξου Εκκλησίας μάς υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το ήθος, το ύφος και την παρακαταθήκη της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής παράδοσης. Η πρωτότυπη κατοχύρωση από τα Υπουργεία πολιτισμών Ελλάδος και Κύπρου της Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης ως παγκόσμιας άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς αναγνωρισμένης από την UNESCO με την παράλληλη πρωτότυπη πιστοποίηση από το Ίδρυμα Ποιμαντικής Επιμορφώσεως της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών με τη συμβολή και συνεργασία της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Συλλόγων Ιεροψαλτών Ελλάδος και του Ιδρύματος Βυζαντινής και Παραδοσιακής Μουσικής της Ι.Α.Α. τεκμηριώνει τον τίτλο του προγράμματος και την αναγκαιότητα λειτουργίας του με ακαδημαϊκό προφίλ.

ΨΑΛΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Η Ψαλτική Τέχνη είναι η μεγάλη εκείνη τέχνη του άσματος της Εκκλησιαστικής Λατρείας που θεραπεύεται εδώ και τόσους αιώνες στο χώρο της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, μεταλαμπαδευόμενη από γενιά σε γενιά χάρη στη ζώσα προφορική της παράδοση και το πλήρες, οργανωμένο αυτόνομο μουσικό της σύστημα διά μέσου των Μυστηρίων της Εκκλησίας και των Θείων Ακολουθιών.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Η Βυζαντινή Μουσική:

α) αποτελεί συνέχεια της αρχαίας ελληνικής μουσικής, όπως τεκμηριώνεται αφενός στο θεωρητικό της πλαίσιο από τους δυο μεγάλους λόγιους φιλοσόφους της Βυζαντινής αυτοκρατορίας του 13ου και 14ου αιώνος, Γεώργιο Παχυμέρη και Μανουήλ Βρυέννιο (χάρη στους οποίους διασώθηκε το κύριο σώμα των αρχαίων ελληνικών διατριβών περί μουσικής) και αφετέρου, στο ερμηνευτικό και καταγραφικό της σκέλος του βυζαντινού μέλους, όπου διασώζονται υποδειγματικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής προσωδίας, παρά την τονική αλεξανδρινή κοινή γλώσσα της Εκκλησιαστικής Υμνολογίας.

β) είναι ο ελληνικός μουσικός πολιτισμός με τις εξελικτικές έντεχνες φόρμες και τη σημειογραφία του, που διαρκεί μέχρι σήμερα πάνω από μια χιλιετία ως ένας από τους μακροβιότερους γνωστούς πολιτισμούς της οικουμένης.

γ) είναι η προγονική μουσική των Χριστιανικών Εκκλησιών ανατολικών και δυτικών, καθώς οι οκτώ μελωδικές ομοταξίες των βυζαντινών ήχων τροφοδότησαν τους μετέπειτα εκκλησιαστικούς τρόπους της Δύσης, ενώ αργότερα κατά τον 8ο αιώνα το Βυζάντιο χάρισε στη Δύση το εκκλησιαστικό όργανο συμβάλλοντας ουσιαστικά στην εξέλιξη της δυτικής πολυφωνίας. Με το όλο μουσικό της σύστημα και τις θεωρητικές πραγματείες, η Βυζαντινή μουσική απετέλεσε τη φωτοδότρια εκείνη μουσική που συνέβαλε στη θεμελίωση της Ευρωπαϊκής μουσικής.

δ) για 400 χρόνια υπό οθωμανικό ζυγό, επηρέασε και συνέβαλε στην ανάπτυξη της οθωμανικής μουσικής με θεωρητικές πραγματείες και καταγραφές χάρη στο ολοκληρωμένο σημειογραφικό της σύστημα.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη», εντασσόμενο στο Τμήμα Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, καλύπτει το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της Ανατολικής Εκκλησιαστικής Μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης (ήτοι ψαλτικής τέχνης).

Το πλαίσιο των μουσικών σπουδών του προγράμματος απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων, ενώ παράλληλα καλύπτει ένα σημαντικό κενό στις τρέχουσες εκπαιδευτικές ανάγκες στο χώρο της ψαλτικής. Απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους της Βυζαντινής μουσικής, καθώς, ενώ προετοιμάζει τους αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξειδικευμένο κύκλο σπουδών με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται κυρίως στη διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του διδακτικού δυναμικού, το οποίο συνδιαμορφώνεται από εξειδικευμένους ακαδημαϊκούς επιστήμονες των σχετικών ειδικοτήτων και θεμελιώνεται εκκλησιολογικά με την παρουσία ακαδημαϊκών ιερέων. Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρωτότυπο πρόγραμμα.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα Θεωρίας και πράξης · διδασκαλίας (θεωρητικής και εφαρμοσμένης) της ψαλτικής τέχνης σε όλα τα γένη μελοποιΐας, από τα εκφωνητικά και απαγγελτικά, τα σύντομα και αργά ειρμολογικά μέλη, στο Στιχηράριο (παλαιό και νέο), μέχρι τα κλασικά μαθήματα του παπαδικού και καλοφωνικού γένους· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής - ορθοφωνίας· μορφολογίας και μουσικής ανάλυσης· ορθογραφίας· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· διαστηματικής θεώρησης μέσω κατατομής μονοχόρδου· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας· χορωδιακής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· διδασκαλίας της παραδοσιακής δημοτικής μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου κατεξοχήν της ψαλτικής, όπως είναι το κανονάκι, επικουρικά στο πλαίσιο του μαθήματος της Λαογραφίας και της θεώρησης του παραδοσιακού πολιτισμού. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία/Αγιολογία, η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και η αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών μέσων στη ψαλτική, και τέλος η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.).

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται, εκτός των άλλων, και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

Με την πρεσβεία και τις ικεσίες του Αγίου Ανδρέου Αρχιεπισκόπου Κρήτης του Ιεροσολυμίτου προστάτου και εφόρου του ανωτέρω προγράμματος, ενός Οικουμενικού Αγίου που θεωρείται ο μεγαλύτερος υμνογράφος της Εκκλησίας μας.

Ειδικοί Στόχοι:

- Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής- Ψαλτικής Τέχνης).
- Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός ιεροψαλτών Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.
- Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.
- Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.
- Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.
- Η προοπτική συνεργασίας με ερευνητικούς χώρους (βιβλιοθήκη Ιεράς Μονής Σινά, Ιεράς Μονής Χάλκης, Ιερών Μονών Αγίου Όρους, Ιεράς Μονής Πάτμου) και με ξένα πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα (Βατικανό).
- Συνεργασίες σε επίπεδο Erasmus με άλλα Πανεπιστήμια που εξειδικεύονται στον τομέα της μουσικής εκπαίδευσης και έρευνας.

2. Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

- Η ψαλτική κατάρτιση των ιεροψαλτών της Ορθοδόξου Εκκλησίας με το Ύφος, το Σέβας και την Παιδεία δια των διακεκριμένων πρωτοψαλτών οφφικιάλιων της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας.
- Η πανεπιστημιακή επάρκεια των αποφοίτων στο πεδίο της βυζαντινής μουσικής –ψαλτικής τέχνης μέσω ενός άρτιου και σύγχρονου προγράμματος σπουδών που καλύπτει ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών πεδίων.
- Η θεολογική κατάρτιση των αποφοίτων του προγράμματος σε θέματα Λατρείας, Υμνολογίας, Τυπικού, Εορτολογίας, Αγιολογίας και σύγχρονης Υμνογραφίας. Πρόκειται για εκκλησιολογικά στοιχεία που θα οικοδομήσουν την εκκλησιολογική υπόσταση και υφή του σύγχρονου ιεροψάλτη.

- Η έναρξη μιάς ευρύτερης έρευνας στα θέματα της βυζαντινής μουσικής και ψαλτικής τέχνης με την συμβολή της αυθεντικής μουσικής παράδοσης και διαπολιτισμικής όσμωσης, ιδιαιτέρως στη λεκάνη της Μεσογείου.
- Η ερευνητική εμβάθυνση στα θέματα ψαλτικής τέχνης και βυζαντινής μουσικής.
- Η διαμόρφωση ενός σύγχρονου ιεροψάλτη, ο οποίος αφενός θα εμφορείται από γνώσεις εκκλησιολογίας, διαχείρισης της ψαλτικής τέχνης ως άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα στο σύγχρονο κόσμο και παράλληλα θα είναι εξοπλισμένος από τις γνώσεις χρήσης των νέων τεχνολογιών και ψηφιακών μέσων, στοιχεία που θα βοηθούν στην έρευνα και την πολιτιστική του εξωστρέφεια.

Ισχύουν τα γενικά κριτήρια εισδοχής σε προπτυχιακά προγράμματα του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου και ακολουθούνται οι σχετικές διαδικασίες εγγραφής. Το Πρόγραμμα απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους της Βυζαντινής μουσικής, καθώς ενώ προετοιμάζει τους αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξειδικευμένο κύκλο σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – επιστημονική κατάρτιση σε πανεπιστημιακό επίπεδο.

3. Μελέτη βιωσιμότητας η οποία θα πρέπει απαραίτητα να περιλαμβάνει, ανάμεσα σε άλλα:

- **Τον προτεινόμενο αριθμό φοιτητών:** 60 φοιτητές
- **Χώρες από τις οποίες αναμένεται να προέρχεται η πλειονότητα των φοιτητών:** Ελλάδα, Κύπρος, Ελληνικές παροικίες της ομογένειας και κάθε χώρα ανά τον κόσμο με ελληνόφωνους πληθυσμούς. Καθώς, επίσης, και τα μέλη των Ιερών Μητροπόλεων του Οικουμενικού Θρόνου των Πρεσβυγενών Πατριαρχείων ανά τον κόσμο.
- **Ο αναμενόμενος αριθμός φοιτητών:** 30 φοιτητές ανά ακροατήριο.
- **Τις προοπτικές απασχόλησης των αποφοίτων**

- Καθηγητές βυζαντινής μουσικής - ψαλτικής τέχνης.
- Ψαλτικά στελέχη σε ναούς.
- Μουσικοί ερευνητές της βυζαντινής μουσικής - ψαλτικής τέχνης.

Διεθνής επαγγελματική αναγνώριση της ψαλτικής τέχνης με ακαδημαϊκή επάρκεια για πρώτη φορά παγκοσμίως.

Παρουσίαση του Μαθήματος «Θεωρία και Πράξη - Παλαιό Στιχηράριο» μέσα από τον Οδηγό Μελέτης

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Τό στιχηραρικό γένος μελοποιίας είναι αυτό που αναφέρεται στα στιχηρά ιδιόμελα. Τα στιχηρά ιδιόμελα είναι μονόστροφα ποιήματα, χριστιανικά ὑμνογραφήματα, τα ὁποία έχουν ἴδια μετρική δομή έχουν καὶ ἴδιον, δικό τους τό καθένα, μέλος. Στό πλαίσιο της ψαλτής λατρείας τα ιδιόμελα συνήθως συνάπτονται σὲ κάποιο ψαλμικό στίχο καὶ έτσι προκύπτουν στιχηρά. Τα στιχηρά ιδιόμελα στεγάζονται σ᾽ ἕνα τύπο βιβλίου ποὺ λέγεται Στιχηράριο.

Η παράδοση του μέλους του Στιχηραρίου διακρίνει δυό φάσεις-εκδοχές του: τό παλαιό καὶ νέο. Οι ὅροι «παλαιόν» καὶ «νέον» δὲν νοούνται μόνον ὡς προσδιοριστικοὶ του χρόνου, αλλά σχετίζονται καὶ με την ἴδια την φύση του μέλους του Στιχηραρίου. Ο Χρύσανθος Μαδυτινός, εξηγεί: «Καὶ τό μὲν παλαιόν στιχηραρικόν μέλος είναι τοιούτον, οἷον εὑρίσκεται εις τό παλαιόν Αναστασιματάριον, εις τα παλαιά Στιχηράρια καὶ εις τό Δοξαστικάριον Ιακώβου. ... Τό δὲ νέον στιχηραρικόν μέλος είναι τοιούτον, οίον ευρίσκεται εις τό Αναστασιματάριον Πέτρου του Πελοποννησίου» [36].

Στό μάθημα αυτό η μελέτη επικεντρώνεται στο παλαιό Στιχηράριο του ὁποίου παρουσιάζονται οι κύριοι μελοποιητικοὶ σταθμοί:

- ☞ Παλαιό βυζαντινό (ανώνυμο) Στιχηράριο (14ος – 15ος αι.).
- ☞ Στιχηράριο του Παναγιώτη Χρυσάφη του Νέου (β΄ μισό 17ου αι.)
- ☞ Στιχηράριο Γερμανού Νέων Πατρών (β΄μισό 17ου αι.)
- ☞ Δοξαστάριο Ιακώβου Π)ρωτοψάλτου († 1800)
- ☞ Στιχηρά Πέτρου Πελοποννησίου († 1778)
- ☞ Δοξαστικάριον των Αποστίχων Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος († 1840)

ΣΤΟΧΟΙ

- Η αντίληψη απ᾽ τοὺς φοιτητὲς της φύσης καὶ της θέσης της Στιχηραρικής Μελοποιίας στο γενικότερο πλαίσιο της βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μελοποιίας.
- Η μορφολογική ανάλυση καὶ κατανόηση της λειτουργίας των στιχηραρικών «θέσεων».
- Η προσπέλαση του ρεπερτορίου του παλαιού Στιχηραρίου με την μελέτη αντιπροσωπευτικών έργων των κυριότερων σταθμών της μελοποιητικής του παράδοσης.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

[36] Χρυσάνθου Μαδυτινού, *Θεωρητικόν Μέγα της Μουσικής*, Τεργέστη 1832, σ. 179 § 402 – 403.

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα στιχηρά ιδιόμελα και η μελοποίησή τους

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παρουσιάζεται η ποιητική μορφή των στιχηρών ιδιομέλων καὶ σὲ δεύτερο αναβαθμό ὁ τρόπος μελοποίησής τους καὶ σημειογραφικής καταγραφής τους.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα στιχηρά -παρά την απλή μονόστροφη μορφή τους- παρουσιάζουν ευδιάκριτη δομή με αρχή, μέση καὶ τέλος καὶ εσωτερική διαίρεση σὲ πόδες με βάση τα νοήματα ποὺ περικλείουν. Στήν αρχή καὶ ιδιαίτερα στο τέλος των ιδιομέλων εμφανίζονται συνήθως κοινὲς καὶ στερεότυπες φράσεις, ενώ στή μέση κυριαρχεί η διηγηματική πορεία του λόγου ή τα ὅποια νοήματα εκτίθενται σὲ παραλληλία καὶ αντίθεση. Αυτά τα δομικά χαρακτηριστικά των στιχηρών ιδιομέλων αντανακλούν στήν μελική τους μεταχείριση (ποὺ θά εξεταστεί στο ἑπόμενο μάθημα) αλλά καὶ στήν σημειογραφική καταγραφή τους (ιδιαίτερα κατά τὶς πρώτες σημειογραφικὲς περιόδους).

Η στιχηραρική μελοποιία εν προκειμένῳ συνεξετάζεται με την λειτουργία καὶ την εξέλιξη της ψαλτικής σημειογραφίας καὶ χρησιμεύει εδώ τό παράδειγμα του στιχηρού *Χορός τετραδεκαπύρσευτος*, τό ὁποίο από τα βυζαντινά χρόνια λειτουργούσε ὡς διδακτικό παράδειγμα για την κατανόηση των τριών σταδίων της μουσικής ανάγνωσης: Μετροφωνία, Παραλλαγή, Μέλος.

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να κατανοήσει την ποιητική δομή των στιχηρών ιδιομέλων καὶ την σημειογραφικής αποτύπωση της στιχηραρικής μελοποιίας.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- αναγνωρίζουν την ποιητική δομή καὶ μελική μορφή των στιχηρών ιδιομέλων,
- κατανονούν καὶ να αποδίδουν σὲ στοιχειώδη βαθμό τα στάδια μουσικής ανάγνωσης παραλλαγή, μετροφωνία, μέλος.

Λέξεις Κλειδιά

Παλαιό Στιχηράριο	Ιδιόμελα	Παραλλαγή	Μετροφωνία	Μέλος	Σημειογραφία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

319. Βασικό Υλικό

320. Παν. Τρεμπέλα, Ἐκλογή Ἑλληνικής Ὀρθοδόξου Ὑμνογραφίας, Αθήναι 1949.
321. Egon Wellesz, A History of Byzantine Music and Hymnography, Oxford 19622.
322. Π. Β. Πάσχου, Λόγος καὶ Μέλος – Εισαγωγή στήν βυζαντινή - λειτουργική Ὑμνογραφία της Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τ. Α΄- Προεισαγωγικά, Αθήνα 1999.
323. Κωνσταντίνου Παΐδα, Εισαγωγή στή Βυζαντική Ποίηση – Λόγια κοσμική ποίηση, θρησκευτική ποίηση καὶ ὑμνογραφία, Αθήνα 2006.
324. Γρ. Θ. Στάθη, Η εξήγησις της παλαιᾶς βυζαντινής σημειογραφίας, (ΙΒΜ – Μελέται 2) Αθήναι 1978.
325. Γρ. Θ. Στάθη, Οι αναγραμματισμοὶ καὶ τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας, (ΙΒΜ – Μελέται 3), Αθήναι 1979.
326. Κωνσταντίνου Φλώρου, Η ἑλληνική παράδοση στὶς μουσικὲς γραφὲς του μεσαίωνα. Εισαγωγή στή Νευματική Ἐπιστήμη, Μετφρ - επιμ. Κώστα Κακαβελάκη, (Ζήτη) Θεσσαλονίκη 1998.
327. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.

Στην παραπάνω Βασική Βιβλιογραφία περιλαμβάνονται οι βασικές γνώσεις που θα χρειαστούν οι φοιτητές/τριες για την κατανόηση του μαθήματος και την επαρκή τεκμηρίωση του γνωστικού αντικειμένου

328. Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Χορός τετραδεκαπύρσευτος κατά τριπλή εκδοχή, σὲ παραλλαγή, μετροφωνία καὶ μέλος.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η στιχηραρική μελοποιία καὶ οι στιχηραρικὲς θέσεις. – Μέθοδοι των θέσεων.

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Τό μάθημα αυτό αναφέρεται στά βασικά δομικά στοιχεία της στιχηραρικής μελοποιίας.τὶς λεγόμενες «θέσεις».

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τό κύριο δομικό ὑλικό του παλαιού στιχηραρικού μέλους είναι οι «θέσεις», στερεότυπες μελωδικὲς φράσεις, ποὺ ὑπακούουν πρωτίστως σημειογραφική στερεοτυπικότητα καὶ περικλείουν συγκεκριμένο -εκ των πραγμάτων στερεότυπο- μελωδικό νόημα. Οι θέσεις συνήθως -καὶ προϊόντος του χρόνου περισσότερο- συνδέονται με την σημείωση κάποιου αφώνου σημαδιού (π.χ. παρακλητική, ουράνισμα, θεματισμός) απ᾽ τό ὁποίο ὀνοματίζονται.

Τό σημαινόμενο των θέσεων στὶς σημειογραφικὲς περιόδους πρό της Νέας Μεθόδου (1814) παραδιδόταν προφορικά από τόν δάσκαλο στόν μαθητή καὶ για τό σκοπό αυτό συνήθως επιστρατεύονταν συγκεκριμένα μέλη ποὺ λέγονται Μέθοδοι των θέσεων.

Στό πλαίσιο του μαθήματος θά μελετήσουμε την περίφημη μέθοδο των θέσεων του Παναγιώτη Χρυσάφη του Νέου (β΄ μισό 17ου αι.) *Οθέλων μουσικήν μαθείν.*

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να κατανοήσει την λειτουργία των θέσεων της στιχηραρικής μελοποιίας καὶ να γνωρίσει τὶς πιό διαδεδομένες μέςῳ της Μεθόδου του Χρυσά.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- αναγνωρίζουν ὀπτικά - σημειογραφικά καὶ ακουστικά τὶς βασικότερες θέσεις της στιχηραρικής μελοποιίας,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Παλαιό Στιχηράριο	Ιδιόμελα	Παραλλαγή	Μετροφωνία	Μέλος	Σημειογραφία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

329. Βασικό Υλικό

330. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.
331. Γρ. Θ. Στάθη, *Η Ἐξήγησις της Παλαιᾶς Βυζαντινής Σημειογραφίας καὶ έκδοσις ανωνύμου συγγραφής του κώδικος Ξηροποτάμου 357 ὡς καὶ επιλογής της Μουσικής Τέχνης του Αποστόλου Κώνστα Χίου εκ του κώδικος Δοχειαρίου 389 ,*΄Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, Σειρά Μελέται, Αριθμός 2, Αθήναι 1978.
332. -, *Παναγιώτης Χρυσάφης ὁ νέος καὶ Πρωτοψάλτης,* Μελουργοὶ του ιζ' αιώνα, Πρόγραμμα Μεγάρου Μουσικής Αθηνών 1995-1996, Κύκλος Ἑλληνικής Μουσικής, Αθήνα 1995.
333. -, Η μέθοδος των θέσεων του Ιωάννου κουκουζέλη καὶ η εφαρμογή της. Εις μνήμην Jørgen Råsted † 5 .5. 1995. Byzantine Chant. Tradition and Reform. Acts of a meeting held at the Danish Institute at Athens, 1993. Monographs of the Danish Institute at Athens□Volume 2, Athens [1997].

Στην παραπάνω Βασική Βιβλιογραφία περιλαμβάνονται οι βασικές γνώσεις που θα χρειαστούν οι φοιτητές/τριες για την κατανόηση του μαθήματος και την επαρκή τεκμηρίωση του γνωστικού αντικειμένου

334. Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1
Χορός τετραδεκαπύρσευτος κατά τριπλή εκδοχή, σὲ παραλλαγή, μετροφωνία καὶ μέλος.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Η παράδοση του μέλους του Στιχηραρίου. - Η παράλληλη εξέλιξη του Αναστασιματαρίου.

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό θά γίνει παρουσίαση της παράδοσης καὶ εξέλιξης του μέλους του Στιχηραρίου και παράλληλα του Αναστασιματαρίου, ποὺ αποτελεί γνήσιο ὑποσύνολο του πρώτου. Ὡς παράδειγμα θά παρουσιαστεί τό στιχηρό Φώς εκ φωτός κατά διάφορες φάσεις μελοποίησης (από διάφορους μελοποιούς).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Οι κύριοι μελοποιητικοὶ σταθμοὶ του παλαιού Στιχηραρίου είναι οι ακόλουθοι:

- ☞ Παλαιό βυζαντινό (ανώνυμο) Στιχηράριο (14ος – 15ος αι.).
- ☞ Στιχηράριο του Παναγιώτη Χρυσάφη του Νέου (β΄ μισό 17ου αι.)
- ☞ Στιχηράριο Γερμανού Νέων Πατρών (β΄μισό 17ου αι.)
- ☞ Δοξαστάριο Ιακώβου Π)ρωτοψάλτου († 1800)
- ☞ Στιχηρά Πέτρου Πελοποννησίου († 1778)
- ☞ Δοξαστικάριον των Αποστίχων Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος († 1840)

Παρακολουθούμε εν προκειμένῳ τό ιδιόμελον Φώς εκ φωτός σὲ τρείς αντιπροσωπευτικὲς μελοποιητικὲς εκδοχές, από τό βυζαντινό Στιχηράριο, από τό Στιχηράριο του Χρυσάφη καὶ τό Στιχηράριοτού Γερμανού, διακρίνοντας τὶς διαφορετικὲς δημιουργικὲς εμπνεύσεις παρά την ὁμοουσιότητα του μέλους.

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να κατανοήσει εξέλιξη της στιχηραρικής μελοποιίας καὶ να αναγνωρίζει τα μέλη της κάθε εποχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- αναγνωρίζουν ὀπτικά - σημειογραφικά καὶ ακουστικά τὶς βασικότερες θέσεις της στιχηραρικής μελοποιίας,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινό Στιχηράριο	Ἐξέλιξη	Μελοποιία	Μελοποιοί

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

335. Βασικό Υλικό:

336. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.
337. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ἵδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1

Φως εκ φωτός, κατά τριπλή εκδοχή, το βυζαντινό, του Χρυσάφη, του Γερμανού.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τό παλαιό βυζαντινό Στιχηράριο

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του στιχηραρικού μέλους μέχρι τόν 16ο αι., η βυζαντινή ανώνυμη εκδοχή του δηλαδή. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό στιχηρό της αναστάσεως *Αναστάσεως ημέρα καρποφορήσωμεν ἑαυτούς…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η αρχετυπική μορφή του Στιχηραρίου έρχεται από τους βυζαντινούς αιώνες μέχρι τον 14ο. Παραδίδεται ανώνυμο. Στοὺς κώδικές του μνημονεύονται μόνο τα ὀνόματα των ποιητών των τροπαρίων, των πρώτων μελωδών τους βεβαίως από τα προσημειογραφικά χρόνια. Ὑπάρχει η διάχυτη εντύπωση ὅτι πρόκειται για μιά ανώνυμη καὶ συμπαγή παράδοση του μέλους ποὺ φτάνει μέχρι τα τέλη του 15ου αιώνα. Ὡστόσο, φαίνεται -καὶ η ενδελεχής έρευνα του Βασίλη Σαλτερή τό βεβαιώνει αυτό- ὅτι η κωδικοποιητική συμβολή του Ιωάννου Κουκουζέλη στὶς αρχὲς του 14ου αιώνα, οδήγησε σὲ μεγαλύτερη ἂν ὄχι απόλυτη ὁμοιομορφία της παράδοσης του ανώνυμου βυζαντινού στιχηραρικού μέλους. Η κουκουζέλεια εκδοχή του Στιχηραρίου βρίσκεται αποτυπωμένη στόν περίφημο αθηναϊκό κώδικα ΕΒΕ 884.

Κατά τόν 16ο αιώνα, τα Στιχηράρια γεμίζουν με ερυθρογραφημένες σημειογραφικές παραλλαγές στά διάστιχά τους. Είναι η εποχή των πρώιμων καλλωπισμών. Η πιό ρηξικέλευθη τέτοια καλλωπιστική εργασία ανήκει αναμφίβολα στόν Γεώργιο Πράσινο ιερέα εξ Αθηνών, ποὺ ακμάζει γύρω στο 1600.

Τό στιχηρό *Αναστάσεως ημέρα καρποφορήσωμεν*

Η Μελοποιηση

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

Ερμηνευτικη Προσεγγιση

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Ἔκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να κατανοήσει εξέλιξη της στιχηραρικής μελοποιίας καὶ να αναγνωρίζει τα μέλη της κάθε εποχής.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του βυζαντινού ανώνυμου Στιχηραρίου,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινό Στιχηράριο	Ανώνυμο	Μελοποιία	Αναστάσεως ημέρα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

338. Βασικό Υλικό:

339. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.

340. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ἵδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4

Αναστάσεως ημέρα καρποφορήσωμεν εαυτούς, από τό βυζαντινό ανώνυμο Στιχηράριο.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τό Στιχηράριο καὶ Αναστασιματάριο του Παναγιώτη Χρυσάφη του Νέου Ι

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του Στιχηραρίου του Χρυσάφη του Νέου. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό στιχηρό της αναστάσεως *Αναστάσεως ημέρα…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στά 1655, ὁ Παναγιώτης Χρυσάφης ὁ Νέος προβαίνει στήν μελοποίηση ὁλοκλήρου του Στιχηραρίου κινητών καὶ ακινήτων ἑορτών (κώδικας Ἱεροσολύμων, Νέα Συλλογή 4). Καὶ στά 1671, με τόν κώδικά του Ξηροποτάμου 128 παραδίδει καὶ τό Αναστασιματάριο σὲ νέα δική του σύνθεση, μνημονεύοντας ὡστόσο την εισήγηση του δασκάλου του Γεωργίου Ραιδεστηνού.

Η διάδοση των έργων του Χρυσάφη ὑπήρξε τεράστια, σὲ πλήθος αντιγράφων καὶ σὲ διάρκεια ετών. Ειδικά τό Αναστασιματάριο κατέστη τό βασικότερο βιβλίο της ψαλτικής επιτέλεσης καὶ διδασκαλίας.

Τό στιχηρό *Αναστάσεως ημέρα*

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Έκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Χρυσάφη καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του Στιχηραρίου του Χρυσάφη,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινό Στιχηράριο	Χρυσάφης ὁ Νέος	Μελοποιία	Αναστάσεως ημέρα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

341. Βασικό Υλικό:

342. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.
343. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ἵδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5

Αναστάσεως ημέρα καρποφορήσωμεν έαυτούς, από τό Στιχηράριο του Χρυσάφη.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τό Στιχηράριο καὶ Αναστασιματάριο του Παναγιώτη Χρυσάφη του Νέου ΙΙ

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του Στιχηραρίου καὶ του Αναστασιματαρίου του Χρυσάφη του Νέου. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό αναστάσιμο στιχηρό *Χαίρετε, λαοί…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τό αναστάσιμο στιχηρό *Χαίρετε, λαοί…*

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Ἔκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Χρυσάφη καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του Στιχηραρίου του Χρυσάφη,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινό Στιχηράριο	Χρυσάφης ὁ Νέος	Μελοποιία	Χαίρετε, λαοί

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

344. Βασικό Υλικό:

345. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.
346. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ἵδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6

Χαίρετε λαοί, από τό Αναστασιματάριο του Χρυσάφη.

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τό Στιχηράριο του Γερμανού Νέων Πατρών Ι

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του Στιχηραρίου του Γερμανού αρχιερέως Νέων Πατρών. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό στιχηρό *Προαιώνιε Λόγε τούς Πατρός…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

ΟΓερμανός Νέων Πατρών παρέδωκε την δική του εργασία -Ανθολόγιο του Στιχηραρίου- με τόν κώδικα Πάτμου 930 του έτους 1665 αρχικά καὶ με τόν κώδικα Σινᾶ 1505 σὲ δεύτερη εκδοχή. Τό έργο του Γερμανού, πιό τολμηρό σὲ αλλαγὲς καὶ μελοποιητικὲς ακροβασίες απ' του Χρυσάφη, γνώρισε εξίσου μεγάλη διάδοση ιδιαίτερα ὅσο περνούσαν τα χρόνια μέσα στόν 18ο αι.

Τό στιχηρό *Προαιώνιε, Λόγε…*

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Ἔκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Γερμανού καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του Στιχηραρίου του Γερμανού,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινό Στιχηράριο	Γερμανός Νέων Πατρών	Μελοποιία	Προαιώνιε, Λόγε

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

347. Βασικό Υλικό:

348. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.

349. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ἵδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.

350. –, An analysis of the Sticheron Τόν ἥλιον κρύψαντα by Germanos bishop of New Patras [The Old “Synoptic” and the New “Analytical” Method of Byzantine Notation]”. *Studies in Eastern Chant* IV (1979, έκδ. Egon Wellesz – Milos Velimirovic. Oxford 1979, pp. 177-227.

351. -, Γερμανός αρχιερεὺς νέων Πατρών. Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Περίοδος 1995-1996. Μελουργοὶ του ιζ΄ αιώνα. Παναγιώτης Χρυσάφης ὁ νέος καὶ Πρωτοψάλτης – Γερμανός ρχιερεὺς νέων Πατρών – Μπαλάσης ιερεὺς καὶ νομοφύλαξ – Πέτρος μπερεκέτης ὁ μελωδός, [Αθήνα 1995], σσ. 33-41.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7

Προαιώνιε, Λόγε, από τό Στιχηράριο του Γερμανού.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τό Στιχηράριο του Γερμανού Νέων Πατρών ΙΙ

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του Στιχηραρίου του Γερμανού αρχιερέως Νέων Πατρών. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό στιχηρό *Τόν ἥλιον κρύψαντα…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τό στιχηρό *Τόν ἥλιον κρύψαντα…*

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Ἔκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Γερμανού καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του Στιχηραρίου του Γερμανού,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Βυζαντινό Στιχηράριο	Γερμανός Νέων Πατρών	Μελοποιία	Των ἥλιον κρύψαντα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

352. Βασικό Υλικό:

353. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.
354. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ίδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.
355. –, An analysis of the Sticheron Τόν ἥλιον κρύψαντα by Germanos bishop of New Patras [The Old “Synoptic” and the New “Analytical” Method of Byzantine Notation]”. *Studies in Eastern Chant* IV (1979, έκδ. Egon Wellesz – Milos Velimirovic. Oxford 1979, pp. 177-227.
356. -, Γερμανός αρχιερεύς νέων Πατρών. Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Περίοδος 1995-1996. Μελουργοὶ του ιζ΄ αιώνα. Παναγιώτης Χρυσάφης ὁ νέος καὶ Πρωτοψάλτης – Γερμανός ρχιερεὺς νέων Πατρών – Μπαλάσης ιερεὺς καὶ νομοφύλαξ – Πέτρος Μπερεκέτης ὁ μελωδός, [Αθήνα 1995], σσ. 33-41.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8

Τόν ἥλιον κρύψαντα, από το Στιχηράριο του Γερμανού.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Το Δοξαστάριον του Ιακώβου Πρωτοψάλτου Ι

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στο μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του Δοξασταρίου του Ιακώβου Πρωτοψάλτου. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό δοξαστικό *Τῷ τριττῷ τῆς ἐρωτήσεως…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Ιάκωβος Πρωτοψάλτης λίγο πρὶν τό 1800 δημιουργεί τόν δικό του δρόμο στο πλαίσιο του παλαιού στιχηραρίου προσλαμβάνοντας στοιχεία του νέου χάριν συντομεύσεως. Ο συντομότερος τρόπος, προφανώς αναφέρεται σὲ σχέση με την προγενέστερη παράδοση του Στιχηραρίου καὶ ιδιαίτερα του καλλωπισμένου Στιχηραρίου του Γερμανού αρχιερέως Νέων Πατρών.

Η περιγραφή της μεθόδου του από τόν Χρύσανθο είναι ακριβής: Ο Ιάκωβος επεχείρησε «να περιλάβῃ όλας τας παλαιοτέρας Θέσεις του Στιχηραρίου, χωρίς να αφήσῃ ούτε των νεωτέρων τας τετριμμένας. Όπου ήθελεν, ίνα αι μεν παλαιαί Θέσεις προφέρωνται κατά την παράδοσιν των παλαιών διδασκάλων, χωρίς να μεταβάλλωνται συντεμνόμεναι, ή άλλως καλλωπιζόμεναι· και όταν ήθελε να μεταχειρισθή καινοτρόπως καμμίαν από αυτάς, έγραφεν αυτήν εξηγηματικώς».

Το δοξαστικό *Τῷ τριττῷ τῆς ἐρωτήσεως…*

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - υμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)
4. Το φαινόμενο της «δυνάμεως»

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ίσου» (Έκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγές των ισοκρατημάτων
5. Ερμηνευτικές επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Ιακώβου καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του Δοξασταρίου του Ιακώβου,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Δοξαστάριο	Ιάκωβος Πρωτο-ψάλτης	Μελοποιία	Τῷ τριττῷ της ε-ρωτήσεως

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

357. Βασικό Υλικό:

358. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.
359. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ἵδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.
360. -, «Ιάκωβος Πρωτοψάλτης ὁ Βυζάντιος († 23 Απριλίου 1800)», *Ἐπιστημονική Ἐπετηρὶς της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, τόμος λΒ΄ – Τιμητικόν φιέρωμα εις Ευάγγελον Θεοδώρου, [Αθήναι] 1997, σσ. 317-334.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9

Τῷ τριττῷ της ερωτήσεως, από τό Δοξαστάριο του Ιακώβου.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τό Δοξαστάριον του Ιακώβου Πρωτοψάλτου ΙΙ

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του Δοξασταρίου του Ιακώβου Πρωτοψάλτου. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό δοξαστικό *Δεύτε ἅπαντες…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τό δοξαστικό *Δεύτε ἅπαντες…*

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Ἔκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Ιακώβου καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του Δοξασταρίου του Ιακώβου,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Δοξαστάριο	Ιάκωβος Πρωτο-ψάλτης	Μελοποιία	Δεύτε ἅπαντες

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

361. Βασικό Υλικό:

362. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.

363. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ἵδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.
364. -, «Ιάκωβος Πρωτοψάλτης ὁ Βυζάντιος († 23 Απριλίου 1800)», *Ἐπιστημονική Ἐπετηρὶς της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, τόμος λΒ΄ – Τιμητικόν φιέρωμα εις Ευάγγελον Θεοδώρου, [Αθήναι] 1997, σσ. 317-334.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Οπτικοακουστικό υλικό απ'' τον διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10

Δεύτε άπαντες, από το Δοξαστάριο του Ιακώβου.

(Η εργασία θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Τα (αργά) στιχηρά του Πέτρου Πελοποννησίου

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του παλαιού στιχηραρίου θεραπευόμενη με ευάριθμες συνθέσεις από τόν Πέτρο Πελοποννήσιο. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό περίφημο τροπάριο της Κασσιανής *Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τό τροπάριο της Κασσιανής *Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις…*

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Ἔκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Πέτρου καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του αργού Στιχηραρίου κατά την μελοποίηση του Πέτρου,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Τροπάριο Κασσιανής	Πέτρος Πελοποννήσιος	Μελοποιία	Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

365. Βασικό Υλικό:

366. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.
367. Γρ. Θ. Στάθη, *Τα Πρωτόγραφα της Εξηγήσεως εις την νέαν μέθοδον. Περιγραφικός κατάλογος των ιδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων εις την νέαν μέθοδον αναλυτικής σημειογραφίας (1814-1815) της Βυζαντινής καὶ μεταβυζαντινής μουσικής των εξηγητών τριών Διδασκάλων Χρυσάνθου εκ Μαδύτου, Γρηγορίου Πρωτοψαλτου, Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος*. έκδ. Ίδρυμα Βυζαντινής μουσικολογίας, Αθήνα 2016: τόμος α΄ Τα Προλεγόμενα καὶ τόμος Β΄ ο κατάλογος.
368. -, «Πέτρος λαμπαδάριος ὁ Πελοποννήσιος ὁ από Λακεδαίμονος († 1778)· η ζωή καὶ τό έργο του» *Λακωνικαὶ Σπουδαὶ* 7 (1983), σσ. 108-125.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Οπτικοακουστικό υλικό απ''' τον διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11

Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις, του Πέτρου Πελοποννησίου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Δοξαστάριον των Αποστίχων Χουρμούζίου Χαρτοφύλακος

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του παλαιού στιχηραρίου θεραπευόμενη στόν 19ο αι. από τόν Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό δοξαστικό *Αθλητικήν ὁδεύσασα…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τό δοξαστικό των αποστίχων της αγίας Βαρβάρας *Αθλητικήν ὁδεύσασα ὁδόν*…

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Ἔκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Χουρμουζίου καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του αργού Στιχηραρίου κατά την μελοποίηση του Χουρμουζίου,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Δοξαστάριο Αποστίχων	Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ	Μελοποιία	Αθλητικήν ὁδεύσασα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

369. Βασικό Υλικό:

370. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Οπτικοακουστικό υλικό απ'' τον διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12

Αθλητικήν οδεύσασα, του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ἐπισκόπηση της εξέλιξης του παλαιού Στιχηραρίου - Η *Αθωνιάς* του Πέτρου Φιλανθίδη

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στό μάθημα αυτό παρουσιάζεται η παράδοση του παλαιού Στιχηραρίου εποπτικά ανακεφαλαιωμένη στο ιδιόμελο *Θαυμαστή του Σωτήρος του* Πέτρου Βυζαντίου. Ἐπιπλέον, παρουσιάζεται ὁ καινούριος δρόμος του Στιχηραρίου, τόν ὁποίο εισηγείται ὁ Πέτρος Φιλανθίδης με την *Αθωνιάδα*. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύει τό δοξαστικό *Βασιλεύ ουράνιε…*

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τό ιδιόμελο *Θαυμαστή του Σωτήρος*… του Πέτρου Βυζαντίου

Τό δοξαστικό *Βασιλεύ ουράνιε…* τοῦ Πέτρου Φιλανθίδη

Η ΜΕΛΟΠΟΙΗΣΗ

1. Τό ποιητικό - ὑμνογραφικό κείμενο
2. Οι «θέσεις» καὶ τό ὑπόλοιπο μελωδικό ὑλικό
3. Η μίμηση πρός τα νοούμενα (μελωδικὲς κινήσεις, μεταβολές)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. Κανονισμός του «ἴσου» (Ἔκταση της μελωδίας)
2. Ρυθμική σήμανση καὶ χωρισμός φράσεων
3. Χρονική Αγωγή
4. Οι αλλαγὲς των ισοκρατημάτων
5. Ἑρμηνευτικὲς επισημάνσεις (μεταβολές δυναμικής, εναλλαγές «ἠθών»)

Σκοπός/Στόχοι

Ο φοιτητής / τρια πρέπει να γνωρίσει την μελοποιία του Πέτρου Βυζαντίου καὶ του Πέτρου Φιλανθίδη καὶ να την ερμηνεύει με επάρκεια.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Αναμένεται, ότι με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες θα είναι σε θέση να:

- γνωρίζουν τα συμβαίνοντα στο μέλος του αργού Στιχηραρίου κατά την μελοποίηση του Πέτρου Βυζαντίου καὶ του Πέτρου Φιλανθίδη,
- ψάλουν με επάρκεια τα διδασκόμενα μέλη.

Λέξεις Κλειδιά

Στιχηράριον	Πέτρος Βυζάντιος	Πέτρος Φιλανθίδης	Αθωνιάς

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

371. Βασικό Υλικό:

372. Γρ. Θ. Στάθη (εκδ.), Πρακτικά του Β΄ Διεθνούς Συνεδρίου Θεωρία καὶ Πράξη της Ψαλτικής Τέχνης – Τα Γένη καὶ Είδη της Βυζαντινής Ψαλτικής Μελοποιίας (Αθήνα, 15-19 Οκτωβρίου 2003), Αθήνα 2006.

373. Γρ. Θ. Στάθη, "Θαυμαστή του σωτήρος", εις μνήμην καὶ ανάμνησιν. *Ανατολής τό Περιήχημα*, μουσικολογική περιοδική έκδοση [Ίδρυτής – Διευθυντής Γρηγόριος Θ. Στάθης], τεύχος 1ο, Αθήνα 2014. ➥ διαστάσεις 27x21, σσ. 11-53.

Συμπληρωματικό Υλικό:

Ὀπτικοακουστικό ὑλικό απ᾽ τόν διδάσκοντα.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13

Θαυμαστή του Σωτήρος, του Πέτρου Βυζαντίου.

Βασιλεύ ουράνιε, του Πέτρου Φιλανθίδου.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Σύνοψη ύλης-εργασιών

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:

ΤΕΛΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Άσκηση: Το διδαχθὲν σὲ κάθε μάθημα μέλος
Άπάντηση: Ανάρτηση ηχογράφησης και ερμηνευτικές επισημάνσεις στο μουσικό κείμενο.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΜΑΘΗΜΑΤΑΡΙΟ

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική – Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	ΒΥΖ340	Μαθηματάριο	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ)	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Διδασκαλίας	Εξ αποστάσεως +	Συμβατική	
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτική +	Επιλογής	
Αριθμός Τηλεσυναντήσεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Υπολογισμός Τελικής Βαθμολογίας	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Μιχάλης Στρουμπάκης
Επιμέλεια και τελική έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τηλεσυνάντηση / Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο περιεχόμενο του γνωστικού αντικειμένου «Μαθηματάριον»	5
1η εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Τον Δεσπότην και αρχιερέα», Αρχαίον, ήχος Βαρύς	8
2η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Άνωθεν οι Προφήται», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, σε ήχο βαρύ (Μέρος Α)	10
3η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Άνωθεν οι Προφήται», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, σε ήχο βαρύ. Η σύντμηση Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου (Μέρος Β)	13
4η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Φρούρησον πανένδοξε», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος πλ. Β΄ νενανω, εις την εορτήν του Αγίου Δημητρίου (Μέρος Α)	15
5η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Φρούρησον πανένδοξε», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος πλ. Β΄ νενανω, εις την εορτήν του Αγίου Δημητρίου (Μέρος Β)	18
6η Εβδομάδα: Διδασκαλία του καλοφωνικού στίχου «Κολληθείη η γλώσσα μου», μέλος Ξένου του Κορώνη, εκ του Πολυελέου Επί των ποταμών Βαβυλώνος, ήχος Γ.	21
7η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Η υπεράρχιος Θεότης», μέλος Πέτρου Λαμπαδαρίου, δοξαστικό τριαδολογικό μάθημα του Πολυελέου Δούλοι, Κύριον, ήχος πλ. Α (Μέρος Α)	23
8η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Η υπεράρχιος Θεότης», μέλος Πέτρου Λαμπαδαρίου, δοξαστικό τριαδολογικό μάθημα του Πολυελέου Δούλοι, Κύριον, ήχος πλ. Α (Μέρος Β)	25
9η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Αναστάσεως ημέρα», μέλος Μανουήλ Χρυσάφου, καλλωπισμός Παναγιώτου νέου Χρυσάφου, ήχος πλ. Α (Μέρος Α).	27
10η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Αναστάσεως ημέρα», μέλος Μανουήλ Χρυσάφου, καλλωπισμός Παναγιώτου νέου Χρυσάφου, ήχος πλ. Α (Μέρος Β).	29
11η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον (Μέρος Α)	31
12η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον (Μέρος Β)	34
13η Εβδομάδα: Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον (Μέρος Γ)	36
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	38
14η Εβδομάδα: Τελική εξέταση	39
Ενδεικτικές Απαντήσεις Στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	40

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ «ΜΑΘΗΜΑΤΑΡΙΟΝ»

Σκοπός του προγράμματος σπουδών:

Στόχοι:

Βασικός στόχος του μαθήματος είναι η εισαγωγή στην ιδιαίτερη και απαιτητική εντρύφηση στο «Μαθηματάριον», δηλαδή στην συλλογή των εξόχως αργών και εκτενέστατων συνθέσεων της Παπαδικής, οι οποίες απαιτούν μεγάλη εμπειρία, καλλιφωνία αλλά και ικανότητα για τη σωστή εκτέλεσή τους.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Γρηγόρη Στάθη, τα βασικά συστατικά της «Καλοφωνίας της Ψαλτικής Τέχνης» της κορυφαίας και απαράμιλλης αυτής δημιουργίας που αναπτύχθηκε από τον 14ο αιώνα και εφεξής είναι τρία:

1. Αυτό το ίδιο το μέλος έντεχνο, επιτηδευμένο, καλοφωνικό, με πλατιά ανάπτυξη των μελικών τόξων και απαραίτητες εναλλαγές ή μεταπτώσεις από ήχο σε άλλο ήχο, από ένα γένος διαστημάτων σε άλλο, και φυσικά με μεταθέσεις σε διάφορες φωνητικές περιοχές.
2. Οι επαναλήψεις συλλαβών ή λέξεων ή φράσεων ολόκληρων και οι αναγραμματισμοί του κειμένου, δηλαδή η ανακατάστρωση των λέξεων και των στίχων, έτσι που να προκύπτουν καινούργια νοήματα, ή να επιτυγχάνεται διαφορετικός τονισμός των νοημάτων. Από την ανάγκη αυτή των επαναλήψεων, μέσα στις πλατιές μελωδικές περιόδους, ξεπήδησε και η παρεμβολή ξένων, διαφορετικών στίχων, πάντοτε σχετικών με το ενωμένο γεγονός, που πολλές φορές είναι γραμμένοι σε δεκαπεντασύλλαβους ιάμβους.
3. Η επιβολή κρατημάτων, με τις ασήμαντες λέξεις Τοοτο, Τεριρέμ, Τενενα κ.λ.π. στην αρχή της συνθέσεως ως εισαγωγή ή πρόλογος και συνήθως προς το τέλος της συνθέσεως. Αν έχουμε δύο, τρεις, τέσσερις ή περισσότερες φορές επιβολή κρατημάτων, τότε μπορούμε να διακρίνουμε τις καλοφωνικές αυτές συνθέσεις σε διμερείς, τριμερείς, τετραμερείς, πολυμερείς, από άποψη μορφολογική. Υπάρχουν βέβαια και οι δίχορες συνθέσεις και οι οκτάηχες όταν με τις εναλλαγές συμπληρώνονται οι οκτώ ήχοι της Οκτωηχίας μας.

Στο μάθημα αυτό, οι φοιτητές θα έρθουν σε επαφή και θα γνωρίσουν τα περισσότερα από τα είδη της βυζαντινής Καλοφωνίας: Καλοφωνία Ψαλμικών στίχων, Καλοφωνικά Στιχηρά Ιδιόμελα, Καλοφωνία στους Οίκους των Κοντακίων (Οικηματάριο) κ.α. Εξοικειώνονται προοδευτικά με την ευρέως χρησιμοποιούμενη πρακτική των αναγραμματισμών, της επανάληψης συλλαβών, λέξεων και φράσεων, παρεμβολής των συμφώνων «ν» και «χ» και της παρακελευσματικής λέξης «πάλιν». Τέλος, αντιλαμβάνονται τους μορφολογικούς τύπους καθώς και τη μικροδομική ανάλυση των μελών.

Στο πρακτικό του επίπεδο γίνεται επιλογή μελών και υποδειγματική ερμηνεία / διδασκαλία από τον διδάσκοντα ώστε οι φοιτητές να έρθουν σε επαφή με τον πλούτο και το βάθος αυτού του λαμπρού είδους της Ψαλτικής Τέχνης.

Ειδικοί Στόχοι

- Μέσα από την μορφολογική ανάλυση, την υποδειγματική ερμηνεία /διδασκαλία, σε συνδυασμό με την παράθεση ηχογραφημάτων επιφανών αρχόντων πρωτοψαλτών στόχος είναι ο φοιτητής να βιώσει την αισθητική υπεροχή του βυζαντινού μέλους, μέσα στο χωροχρονικό πλαίσιο της δημιουργίας του και να εμβαθύνει στη διαχρονική αξία και την μηνυματική του δυναμική.
- Η ανάλυση, κατανόηση και ερμηνεία από τους φοιτητές/τριες μαθημάτων όπως: Καλλωπισμένοι ή μελισματικοί ψαλμικοί στίχοι από την «Παπαδική», Καλοφωνικά Ιδιόμελα Στιχηρά (τα και «Μαθήματα» καλούμενα).
- Η απόκτηση ικανότητας από τους φοιτητές/τριες να διακρίνουν τη βασική δομή του μαθήματος και κατ' επέκταση η δυνατότητα ερμηνείας (εκτέλεσης) του μαθήματος.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

- Να κατανοούν, αναλύουν και ερμηνεύουν επιλεγμένα μαθήματα του Μαθηματαρίου
- Να διακρίνουν την θέση των μελών του Μαθηματαρίου ως μέρος της εξέλιξης της Βυζαντινής καλοφωνίας
- Να κατηγοριοποιούν τις μουσικές φράσεις και τις συνδυάζουν με τις θέσεις της παπαδικής μελοποιίας, γεφυρώνοντας την σημειογραφία των Τριών Διδασκάλων με τις προηγούμενες

<u>Παρουσίαση του μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

Σκοπός:

Σκοπός του μαθήματος είναι η μουσική-μορφολογική μελέτη και μουσική ερμηνεία των πιο γνωστών «Μαθημάτων» της Ψαλτικής Τέχνης που ευρίσκονται εν χρήσει σήμερα στην Ορθόδοξη Λατρεία.

Περιγραφή:

Η μελέτη ενός μαθήματος περιλαμβάνει συγκεκριμένα στάδια προκειμένου α) να γίνει κατανοητή η δομή-κατάστρωσή του, β) να είναι εύκολα προσπελάσιμα από άποψη δομής και πλοκής των διαφόρων θέσεων μελοποιίας όλα τα «δεινά» σημεία του μουσικού κειμένου, γ) να επισημανθούν όλες οι δυνατές ερμηνείες της σημειογραφίας που θα υλοποιήσουν το ακουστικό αποτέλεσμα του γραπτού κειμένου και θα το προσφέρουν στον ακροατή με συγκεκριμένη αισθητική αρμόζουσα στο περίτεχνο είδος των μαθημάτων.

Οι φοιτητές/τριες καλούνται να εξιχνιάσουν όλα τα στάδια μελέτης ενός απαιτητικού είδους. Τα στάδια αυτά προσφέρονται στο πλαίσιο των μαθημάτων και είναι τα παρακάτω: γνώση της παρτιτούρας (μουσική ανάγνωση), μελέτη των εξωτερικών και εσωτερικών χαρακτηριστικών του μαθήματος, μελοποιητικό σχέδιο, μουσική ερμηνεία των «θέσεων» και των σημαδίων της ψαλτικής, συνδυασμός μελοποιητικού σχεδίου-δομής και μουσικής ερμηνείας της παρτιτούρας, δημιουργία ή αναπαραγωγή της αισθητικής της εκτέλεσης βάσει της περιόδου μελοποιίας στον οποίο ανήκει το «μάθημα», αναγωγή στις αισθητικές αξίες του σήμερα.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

Με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες αναμένονται να είναι σε θέση να:

- Μελετούν με επιτυχία τα διδαχθέντα «μαθήματα».
- Να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά χαρακτηριστικά τους.
- Να ανιχνεύουν το μελοποιητικό σχέδιο του συνθέτη.
- Να ερμηνεύουν σωστά τις «θέσεις» μελοποιίας και τη σημειογραφία τους
- Να ανακαλύπτουν την αισθητική της κάθε σύνθεσης
- Να ερμηνεύουν-εκτελούν το «μάθημα».
- Να μεταφέρουν τον τρόπο μελέτης σε κάθε «μάθημα» της ψαλτικής τέχνης.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του Μαθήματος «Τον Δεσπότην και αρχιερέα», μέλος Αρχαίον, ήχος Βαρύς.

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η 1η εβδομάδα περιλαμβάνει τις απαραίτητες γνώσεις για την Εισαγωγή στο αντικείμενο του μαθήματος μέσα από τη βασική βιβλιογραφία. Η πρακτική μελέτη του αντικειμένου άρχεται με τη διδασκαλία του Μαθήματος «Τον Δεσπότην και αρχιερέα», μέλος Αρχαίον, ήχος Βαρύς.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Μετά την αναφορά στο ποιητικό κείμενο του μαθήματος, εξετάζονται ενδελεχώς τα εξωτερικά και εσωτερικά χαρακτηριστικά της συνθέσεως.

Το κείμενο του μαθήματος:

Τον Δεσπότην και αρχιερέα ημών Κύριε φύλαττε. Εις πολλά έτη Δέσποτα. Πρόκειται για την αρχαία Φήμη εις Αρχιερέα η οποία ψάλλεται όταν παίρνει «καιρό» για να λειτουργήσει.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουν εμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.

- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Μαθηματάριο	Καλοφωνία	Μορφολογία	Ανάλυση	Αρχαίον μέλος

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

374. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

375. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

376. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων.

377. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

378. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί σε όλο το μάθημα

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Άνωθεν οι Προφήται», Μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος Βαρύς. (Μέρος Α΄)

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στη δεύτερη εβδομάδα οι φοιτητές διδάσκονται το μάθημα «Άνωθεν οι Προφήται», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, σε ήχο Βαρύ. Λόγω της εκτάσεως του μαθήματος, η διδασκαλία πραγματοποιείται σε δύο διδακτικές ενότητες.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το μάθημα Θεοτοκίον «Άνωθεν οι Προφήται» ψάλλεται ακόμη και σήμερα, όταν ενδύεται ο Αρχιερεύς, στα Εγκαίνια των ναών καθώς και κατά τις θεομητορικές εορτές. Το θέμα του τροπαρίου έδωσε την ονομασία του και σε σχετικό εικονογραφικό θέμα, γνωστό στην Ερμηνεία τής ζωγραφικής του Διονυσίου του εκ Φουρνά, που απαντά σε φορητές εικόνες, παναγιάρια, τοιχογραφίες ακόμα και εκκλησιαστικά κεντήματα ήδη από τον 11ο αι. και την εποχή των Κομνηνών προφανώς υπό την επίδραση των θεολογικών συζητήσεων για το Χριστολογικό δόγμα.

Το κείμενο είναι το παρακάτω:

«Άνωθεν οι Προφήται σε προκατήγγειλαν, στάμνον, ράβδον, πλάκα, κιβωτόν, λυχνίαν, τράπεζαν, ορός αλατόμητον, χρυσούν θυμιατήριον και σκηνήν, πύλην αδιόδευτον, παλάτιον και κλίμακα και θρόνον τον βασιλέως».

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.

- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Μαθηματάριο	Καλοφωνία	Μορφολογία	Ανάλυση	Ιωάννης Κουκουζέλης	Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

379. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

380. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

381. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

382. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

383. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1. Να σημανθούν τα ισοκρατήματα στα διδαχθέντα μέρη του μαθήματος.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Άνωθεν οι Προφήται», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, σε ήχο βαρύ. Η σύντμηση Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου (Μέρος Β΄)

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ολοκλήρωση διδασκαλίας του μαθήματος «Άνωθεν οι Προφήται», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος Βαρύς. Διδασκαλία της διαδεδομένης συντμήσεως του μαθήματος υπό Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ολοκληρώνεται η διδασκαλία του μαθήματος με το κράτημα και ολιστική θεώρησή του μορφολογικά, ερμηνευτικά, εκτελεστικά. Τέλος διδάσκεται η πλέον διαδεδομένη σύντμησή του από τον Κωνσταντίνο Πρωτοψάλτη (19ος αι.).

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Μαθηματάριο	Καλοφωνία	Μορφολογία	Ανάλυση	Ιωάννης Κουκουζέλης	Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

384. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

385. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

386. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

387. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

388. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1. Να γίνει μορφολογική ανάλυση της σύντμησης του Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου. (Η άσκηση θα βαθμολογηθεί με 2%).

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
8 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Φρούρησον πανένδοξε», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος πλ. Β΄ νενανω, εις την εορτήν του Αγίου Δημητρίου (Μέρος Α)

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Διδασκαλία του μαθήματος «Φρούρησον Πανένδοξε», εις την εορτήν του Αγίου Δημητρίου, μέλος Ιωάννου του Κουκουζέλη, ήχος πλ. β΄ νενανώ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Πρόκειται για ένα καλοφωνικό στιχηρό του περίφημου Μαΐστορος Ιωάννη του Κουκουζέλη, αφιερωμένο στον Άγιο Δημήτριο.

Το κείμενο του μαθήματος:

Φρούρησον πανένδοξε την σε μεγαλύνουσαν πόλιν, από των εναντίων προσβολών, παρρησίαν έχων προς Χριστόν τον σε δοξάσαντα, αοίδιμε Δημήτριε. Φρούρησον την σε τιμώσαν πόλιν, τους άνακτας συμμάχησον, την πόλιν σου στερέωσον, τους σε τιμώντας ευσεβώς, αοίδιμε Δημήτριε, (κράτημα), παρρησίαν έχων προς Χριστόν τον σε δοξάσαντα."

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Μαθηματάριο	Καλοφωνία	Μορφολογία	Ανάλυση	Ιωάννης Κουκουζέλης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

389. Alexandru, Maria. "Byzantine Kalophonia, Illustrated by St. John Koukouzeles. Piece Φρούρησον Πανένδοξε in Honour of St. Demetrios from Thessaloniki. Issues of Notation and Analysis." Studii şi cercetări de istoria artei. Teatru, muzică, cinematografie 49-50, no. 5-6 (2013): 57-105.

Βασικό άρθρο για την ανάλυση της σημειογραφίας και μορφολογίας του μαθήματος.

390. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

391. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

392. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

393. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

394. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

395. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί και τα ισοκρατήματα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 7 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Φρούρησον πανένδοξε», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος πλ. Β΄ νενανω, εις την εορτήν του Αγίου Δημητρίου (Μέρος Β)

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Διδασκαλία του μαθήματος «Φρούρησον Πανένδοξε», εις την εορτήν του Αγίου Δημητρίου, μέλος Ιωάννου του Κουκουζέλη, ήχος πλ. β΄ νενανώ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Μετά την εξέταση του μορφολογικού τύπου, των εξωτερικών, εσωτερικών χαρακτηριστικών, την μελέτη των ιδιαίτερων μελωδικών θέσεων, βαίνουμε στη διδασκαλία του κρατήματος και στη συνολική θεώρηση του μαθήματος.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Μαθηματάριο	Καλοφωνία	Μορφολογία	Ανάλυση	Ιωάννης Κουκουζέλης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

396. Alexandru, Maria. "Byzantine Kalophonia, Illustrated by St. John Koukouzeles. Piece Φρούρησον Πανένδοξε in Honour of St. Demetrios from Thessaloniki. Issues of Notation and Analysis." Studii şi cercetări de istoria artei. Teatru, muzică, cinematografie 49-50, no. 5-6 (2013): 57-105.

Βασικό άρθρο για την ανάλυση της σημειογραφίας και μορφολογίας του μαθήματος.

397. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

398. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

399. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

400. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

401. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

402. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1. Να εντοπιστούν θέσεις μελοποιίας που προσφέρονται για ιδιαίτερη ερμηνευτική προσέγγιση

Εργασία 5.2. Να σημανθούν οι ρυθμοί και τα ισοκρατήματα και να ηχογραφηθούν επιλεγμένα μέρη του μαθήματος

Σημείωση: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

(Η εργασία θα βαθμολογηθεί με 20%).

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του καλοφωνικού στίχου «Κολληθείη η γλώσσα μου», μέλος Ξένου του Κορώνη, εκ του Πολυελέου Επί των ποταμών Βαβυλώνος, ήχος Γ.

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Διδασκαλία του καλοφωνικού στίχου «Κολληθείη η γλώσσα μου» από τον Πολυέλεο Επί των ποταμών Βαβυλώνος, σε μέλος Ξένου του Κορώνη.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Ξένος Κορώνης είναι ένας εκ της θαυμαστής τετρανδρίας της Βυζαντινής Καλοφωνίας. Στο παρόν μάθημα εξετάζεται η περίπτωση των καλοφωνικών στίχων πολυελέων. Οι πολυέλεοι του 14ου αιώνα εμφανίζουν στη μελοποιία τους αρκετές διαφορές σε σχέση με τους μεταγενέστερους.

Το κείμενο: Κολληθείη η γλώσσα μου τω λάρυγγί μου εάν μη σου μνησθώ. Αλληλούια

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Πολυέλεοι	Καλοφωνία	Μορφολογία	Ανάλυση	Ξένος Κορώνης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

403. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

404. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

405. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

406. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

407. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

408. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1 Να εντοπιστούν θέσεις μελοποιίας που προσφέρονται για ιδιαίτερη ερμηνευτική προσέγγιση. (Η άσκηση θα βαθμολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:
10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Η υπεράρχιος Θεότης», μέλος Πέτρου Λαμπαδαρίου, δοξαστικό τριαδολογικό μάθημα του Πολυελέου Δούλοι, Κύριον, ήχος πλ. Α (Μέρος Α)

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παρουσιάζεται το μάθημα «Η υπεράρχιος θεότης», δοξαστικό του Πολυελέου Δούλοι Κύριον, μέλος Πέτρου Λαμπαδαρίου, ήχος πλ. Α.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το μάθημα είναι χαρακτηριστική σύνθεση του 18ου αιώνα. Εξετάζεται ο μορφολογικός του τύπος, τα εξωτερικά, εσωτερικά χαρακτηριστικά και οι ιδιαίτερες μελωδικές θέσεις. Το κείμενο:
Η υπεράρχιος Θεότης Πατήρ ο αγέννητος, Υιός γεννητός και Πνεύμα το εκπορευτόν, η εν μονάδι ευσεβώς προσκυνουμένη, Τριάς αγία δόξα σοι, Κράτημα.
Ο άγγελος εβόα τη κεχαριτωμένη, χαίρε παρθένε χαίρε και πάλιν ερώ χαίρε, ο σος υιός

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Πολυέλεοι	Καλοφωνία	Μορφολο-γία	Ανάλυση	Πέτρος Λαμπαδά-ριος	

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

409. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

410. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

411. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

412. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

413. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

414. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό. Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί στο α΄ μέρος του μαθήματος.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Η υπεράρχιος Θεότης», μέλος Πέτρου Λαμπαδαρίου, δοξαστικό τριαδολογικό μάθημα του Πολυελέου Δούλοι, Κύριον, ήχος πλ. Α (Μέρος Β)

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Παρουσιάζεται το μάθημα «Η υπεράρχιος θεότης», δοξαστικό του Πολυελέου Δούλοι Κύριον, μέλος Πέτρου Λαμπαδαρίου, ήχος πλ. Α.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Μετά την εξέταση του μορφολογικού τύπου, των εξωτερικών, εσωτερικών χαρακτηριστικών, την μελέτη των ιδιαίτερων μελωδικών θέσεων, βαίνουμε στη διδασκαλία του κρατήματος και στη συνολική θεώρηση του μαθήματος.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουν εμβληματικές διαχρονικές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Πολυέλεοι	Καλοφωνία	Μορφολο-γία	Ανάλυση	Πέτρος Λαμπαδά-ριος	Θρασύ-βουλος Στανίτσας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

415. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

416. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

417. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

418. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

419. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

420. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1. Να σημανθούν τα ισοκρατήματα στο μέρος του κρατήματος. (Η άσκηση θα βαθμολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Αναστάσεως ημέρα», μέλος Μανουήλ Χρυσάφου, καλλωπισμός Παναγιώτου νέου Χρυσάφου, ήχος πλ. Α (Μέρος Α).

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Κατά την 9η εβδομάδα προχωρούμε στη Διδασκαλία του μαθήματος «Αναστάσεως ημέρα», μέλος Μανουήλ Χρυσάφου-καλλωπισμός Παναγιώτου Νέου Χρυσάφου, σε ήχο πλ. Α΄.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το συγκεκριμένο μάθημα ψάλλεται μέχρι και σήμερα κατά την περίοδο της Αναστάσεως. Εξετάζεται ο μορφολογικός του τύπος, τα εξωτερικά, εσωτερικά χαρακτηριστικά και οι ιδιαίτερες μελωδικές θέσεις.

Το κείμενο: Ἀναστάσεως ἡμέρα, καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει, καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα. Εἴπωμεν ἀδελφοί, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς· Συγχωρήσωμεν πάντα τῇ Ἀναστάσει, καὶ οὕτω βοήσωμεν· Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι, ζωὴν χαρισάμενος. Κράτημα.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Μανουήλ Χρυσαφης	Παναγιώτης Νέος Χρυσάφης	Καλλωπισμοί	Μορφολογία	Ανάλυση	Θέσεις μελοποιίας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

421. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

422. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

423. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

424. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

425. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

426. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1. Να γίνει μορφολογική ανάλυση σε επιλεγμένα μέρη του μαθήματος.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Αναστάσεως ημέρα», μέλος Μανουήλ Χρυσάφου, καλλωπισμός Παναγιώτου νέου Χρυσάφου, ήχος πλ. Α (Μέρος Β).

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Συνεχίζεται η διδασκαλία του μαθήματος «Αναστάσεως ημέρα», μέλος Μανουήλ Χρυσάφου, καλλωπισμός Παναγιώτου νέου Χρυσάφου, ήχος πλ. Α.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Μετά την εξέταση του μορφολογικού τύπου, των εξωτερικών, εσωτερικών χαρακτηριστικών, την μελέτη των ιδιαίτερων μελωδικών θέσεων, βαίνουμε στη διδασκαλία του κρατήματος και στη συνολική θεώρηση του μαθήματος.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Μανουήλ Χρυσα-φης	Παναγιώτης Νέος Χρυ-σάφης	Καλλωπι-σμοί	Μορφολο-γία	Ανάλυση	Θέσεις μελοποι-ίας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

427. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

428. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

429. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.
Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

430. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

431. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

432. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1. Να εντοπιστούν θέσεις μελοποιίας με ιδιαίτερη ερμηνευτική προσέγγιση και να ηχογραφηθούν. (Η άσκηση θα βαθμολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον (Μέρος Α)

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 11η εβδομάδα πραγματοποιείται η Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το Θεοτοκίον μάθημα «Θεοτόκε Παρθένε», οκτάηχον, μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, αποτελεί το πλέον διαδεδομένο μάθημα σε όλη την ορθόδοξη οικουμένη. Πάμπολλες ηχογραφήσεις εν πολλοίς εμβληματικές συνδέονται με τη μελώδησή του στους πανηγυρικούς εσπερινούς και τις αγρυπνίες. Εξετάζεται ο μορφολογικός του τύπος, τα εξωτερικά, εσωτερικά χαρακτηριστικά και οι ιδιαίτερες μελωδικές θέσεις. Στο παρόν μάθημα εξετάζονται οι πρώτοι τρείς πόδες του μαθήματος, ήτοι ο Α΄ ήχος, ο β (διατονικός-λέγετος) και ο Γ΄.
Το κείμενο: Θεοτόκε Παρθένε χαίρε Κεχαριτωμένη Μαρία, ο Κύριος μετά σου, Ευλογημένη συ εν γυναιξί, και ευλογημένος ο καρπός της κοιλίας σου, ότι Σωτήρα έτεκες των ψυχών ημών

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Πέτρος Μπερεκέ-της	Θεοτοκίον	Μορφολο-γία	Ανάλυση	Θέσεις με-λοποιίας	οκτάηχον

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

433. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

434. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

435. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

436. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

437. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

438. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί και τα ισοκρατήματα.

Εργασία 11.2. Να ηχογραφηθούν επιλεγμένοι «πόδες» του μαθήματος.

Σημείωση: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον (Μέρος Β)

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 12η εβδομάδα πραγματοποιείται το Β΄ μέρος της διδασκαλίας του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον.

.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Εξετάζεται ο μορφολογικός του τύπος, τα εξωτερικά, εσωτερικά χαρακτηριστικά και οι ιδιαίτερες μελωδικές θέσεις. Στο παρόν μάθημα εξετάζονται οι δύο επόμενοι πόδες του μαθήματος, ήτοι ο πλ. Α΄ ήχος, ο πλ. Β΄.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης..

Λέξεις Κλειδιά

Πέτρος Μπερεκέτης	Θεοτοκίον	Μορφολογία	Ανάλυση	Θέσεις μελοποιίας	οκτάηχον

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

439. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

440. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

441. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

442. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

443. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

444. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί και τα ισοκρατήματα σε επιλεγμένους πόδες του μαθήματος. (Η άσκηση αξιολογείται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον (Μέρος Γ)

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 13η εβδομάδα πραγματοποιείται το Γ΄ μέρος της διδασκαλίας του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Εξετάζεται ο μορφολογικός τύπος, τα εξωτερικά, εσωτερικά χαρακτηριστικά και οι ιδιαίτερες μελωδικές θέσεις. Στο παρόν μάθημα εξετάζονται οι δύο τελευταίοι πόδες του μαθήματος, ήτοι ο ήχος Βαρύς και ο πλ. Δ΄.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές να αναγνωρίζουν τον μορφολογικό τύπο του μαθήματος, να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά μορφολογικά στοιχεία του μαθήματος, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις ειδικές απαιτητικές «Θέσεις» μελοποιίας του μαθήματος, να μελετούν και να αντιπαραβάλουνεμβληματικές διαχρονιές ηχογραφήσεις και να εκτελούν με άνεση τη σύνθεση. Παράλληλα, οι φοιτητές καλούνται να ανιχνεύσουν τις λειτουργικές προεκτάσεις της μουσικής ερμηνείας του μαθήματος, να κατανοήσουν το ιδιαίτερα απαιτητικό είδος της καλοφωνίας, να εμπεδώσουν τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Μαθηματάριο από τα υπόλοιπα είδη του παπαδικού γένους, και τέλους να εμβαθύνουν στην αξία της μορφολογικής ανάλυσης ως μέσου βαθύτερης και πληρέστερης κατανόησης των δύσκολων βυζαντινών μελών.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Προσεγγίζετε με ευχέρεια το είδος των Μαθημάτων και να το διακρίνετε από τα άλλα Γένη μελοποιίας.
- Να εμβαθύνετε στη μορφολογική ανάλυση μεγάλης εκτάσεως συνθέσεων, που αποτελούν την κορωνίδα της μουσικής δημιουργίας της Ψαλτικής Τέχνης.
- Να εκτελείτε επιτυχώς το μάθημα, βάσει της γραπτής και προφορικής παράδοσης, συναρτήσει της αρμόδιας μουσικολογικής ανάλυσης.

Λέξεις Κλειδιά

Πέτρος Μπερεκέτης	Θεοτοκίον	Μορφολογία	Ανάλυση	Θέσεις μελοποιίας	οκτάηχον

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

445. Πανδέκτη Τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Ὑμνωδίας Τοῦ Ὅλου Ἐνιαυτοῦ Ἐκδοθεῖσα Ὑπὸ Ἰωάννου Λαμπαδαρίου Καὶ Στεφάνου Α΄ Δομεστίκου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τόμος 3 περιέχων τὰ μέγιστα μαθήματα τῆς τε Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου ᾳων΄ (Φωτο-ἀνασταστικὴ ἀνατύπωση Ἐκδόσεις Ἐπέκταση, Κατερίνη 1997), 1851.

Πρόκειται για κλασική έκδοση που περιέχει ένα πολύ μεγάλο αριθμό μαθημάτων. Αποτελεί βασικό εγχειρίδιο μελέτης του ρεπερτορίου.

446. Σκαρμούτσος, Κωνσταντῖνος, ed. Μαθηματάριον. Ἑρμηνευτικὴ Καὶ Μουσικολογικὴ Σπουδή. Ἀθῆναι: Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, 2017.

Περιέχει σύντομες μελέτες μορφολογίας των μαθημάτων και μπορεί να βοηθήσει στην πολύπλευρη προσέγγιση της μορφολογίας.

447. Στάθης, Γρηγόριος. Οἱ Ἀναγραμματισμοὶ Καὶ Τὰ Μαθήματα Τῆς Βυζαντινῆς Μελοποιΐας Μελέται. 10 ed. Vol. 3, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2018.

Βασικό και θεμελιώδες εγχειρίδιο μορφολογίας, σημειογραφίας και ιστορίας για το είδος των μαθημάτων

448. Χρύσανθος. Θεωρητικὸν Μέγα Τῆς Μουσικῆς Συνταχθὲν Μὲν Παρά Χρυσάνθου Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου Τοῦ Ἐκ Μαδύτων Ἐκδοθὲν Δὲ Ὑπὸ Παναγιώτου Γ. Πελοπίδου Πελοποννησίου Διὰ Φιλοτίμου Συνδρομῆς Τῶν Ὁμογενῶν. Ἐν Τεργέστῃ: ἐκ τῆς τυπογραφίας Μιχαὴλ Βάϊς (Michele Weis), 1832.

449. Το βασικό θεωρητικό εγχειρίδιο με πολλές και θεμελιώδεις πληροφορίες για τη μορφολογία της ψαλτικής.

450. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1. Να εντοπιστούν θέσεις μελοποιίας στον τελευταίο «πόδα» του μαθήματος, οἱ οποίες χρήζουν ιδιαίτερης ερμηνευτικής προσέγγισης και να ηχογραφηθούν.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

Τελευταία Τηλεσυνάντηση /Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάγονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:

ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τίτλος: Διδασκαλία του Μαθήματος «Τον Δεσπότην και αρχιερέα», μέλος Αρχαίον, ήχος Βαρύς.

(1η Εβδομάδα)

Άσκηση 1.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί σε όλο το μάθημα.

Σκεφτείτε ότι τα μαθήματα είναι μελισματικές συνθέσεις και το ποιητικό κείμενο διαχέεται σε όλη την έκταση της σύνθεσης.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να βρείτε τις τονιζόμενες συλλαβές προκειμένου να εντοπίσετε το βασικό ρυθμικό πλαίσιο του μαθήματος.

Σκεφτείτε ότι ενδιάμεσα των βασικών διαστολών υπάρχουν ποικίλα ρυθμικά σχήματα τα οποία σε συνδυασμό με το μελοποιητικό σχέδιο συμβάλλουν στο αισθητικό αποτέλεσμα της εκτέλεσης.

Σκεφτείτε ότι αν αποδοθούν τα ρυθμικά σχήματα σωστά, τότε το μέλος αποκτά την αρμόζουσα πλαστικότητα και ερμηνευτική λαμπρότητα.

Τίτλος: Διδασκαλία του μαθήματος «Άνωθεν οι Προφήται», Μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος Βαρύς. (Μέρος Α΄)

(2η Εβδομάδα)

Άσκηση 2.1. Να σημανθούν τα ισοκρατήματα στα διδαχθέντα μέρη του μαθήματος.

Σκεφτείτε ότι η σύνθεση ανήκει στον Βαρύ Διατονικό ήχο, αλλά κατά την πρόοδο του μέλους η μελωδία «περνάει» και από άλλους ήχους.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να ανακαλύψετε ποιοι είναι αυτοί οι ήχοι.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να γνωρίζετε τους συγγενικούς ήχους (βάσει της μουσικής θεωρίας) με τον Βαρύ διατονικό.

Σκεφτείτε ότι το ισοκράτημα τίθεται στη βάση του τετραχόρδου εκάστου ήχου.

Τίτλος: Διδασκαλία του μαθήματος «Φρούρησον πανένδοξε», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος πλ. Β΄ νενανω, εις την εορτήν του Αγίου Δημητρίου (Μέρος Α)

(4η Εβδομάδα)

Άσκηση 4.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί και τα ισοκρατήματα.

Ό, τι ισχύει για τις παραπάνω εργασίες.

Τίτλος: Διδασκαλία του μαθήματος «Φρούρησον πανένδοξε», μέλος Ιωάννου Κουκουζέλη, ήχος πλ. Β΄ νενανω, εις την εορτήν του Αγίου Δημητρίου (Μέρος Β)

(5η Εβδομάδα)

Άσκηση 5.1. Να εντοπιστούν θέσεις μελοποιίας που προσφέρονται για ιδιαίτερη ερμηνευτική προσέγγιση

Σκεφτείτε ότι κάποιες θέσεις μελοποιίας κατέχουν ιδιαίτερη θέση μέσα στη σύνθεση.

Σκεφτείτε ότι οι συγκεκριμένες θέσεις αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό της σύνθεσης και σφραγίδα αυτής.

Σκεφτείτε ότι χρειάζεται να κάνετε πρώτα μια μορφολογική ανάλυση προκειμένου να εντοπιστούν οι ιδιαίτερες θέσεις μελοποιίας.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να αναλυθεί η σημειογραφική τους αποτύπωση.

Σκεφτείτε ότι οι συγκεκριμένες θέσεις απαιτούν ιδιαίτερη αντιμετώπιση όσον αφορά την ερμηνεία τους σε σχέση με την υπόλοιπη σύνθεση και τις φωνητικές δεξιότητες που απαιτούνται για την εκτέλεσή τους.

Τίτλος: Διδασκαλία του μαθήματος «Η υπεράρχιος Θεότης», μέλος Πέτρου Λαμπαδαρίου, δοξαστικό τριαδολογικό μάθημα του Πολυελέου Δούλοι, Κύριον, ήχος πλ. Α (Μέρος Α)

(7η Εβδομάδα)

Άσκηση 7.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί στο α΄ μέρος του μαθήματος.

Ισχύει ό, τι προεγράφη παραπάνω για τη σήμανση των ρυθμών.

Τίτλος: Διδασκαλία του μαθήματος «Αναστάσεως ημέρα», μέλος Μανουήλ Χρυσάφου, καλλωπισμός Παναγιώτου νέου Χρυσάφου, ήχος πλ. Α (Μέρος Α).

(9η Εβδομάδα)

Άσκηση 9.1. Να γίνει μορφολογική ανάλυση σε επιλεγμένα μέρη του μαθήματος.

Σκεφτείτε ότι το μάθημα υπακούει σε κάποιους νόμους όσον αφορά τη δομή.

Σκεφτείτε ποια είναι τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του μαθήματος

Σκεφτείτε ότι πρέπει να τα εντοπίσετε και να τα συνδυάσετε με την εσωτερική κατάστρωση της σύνθεσης.

Τίτλος: Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον (Μέρος Α)

(11η Εβδομάδα)

Άσκηση 11.1. Να σημανθούν οι ρυθμοί και τα ισοκρατήματα.

Για την άσκηση αυτή ισχύει ό, τι και παραπάνω.

Τίτλος: Διδασκαλία του μαθήματος «Θεοτόκε Παρθένε», μέλος Πέτρου Μπερεκέτου, οκτάηχον (Μέρος Γ)

(13η Εβδομάδα)

Άσκηση 13.1. Να εντοπιστούν θέσεις μελοποιίας στον τελευταίο «πόδα» του μαθήματος, οἱ οποίες χρήζουν ιδιαίτερης ερμηνευτικής προσέγγισης και να ηχογραφηθούν.

Σκεφτείτε ότι χρειάζεται να κάνετε πρώτα μια μορφολογική ανάλυση προκειμένου να εντοπιστούν οι ιδιαίτερες θέσεις μελοποιίας.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να αναλυθεί η σημειογραφική τους αποτύπωση.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να γίνει ιδιαίτερη φωνητική εξάσκηση προκειμένου να ηχογραφηθούν οι συγκεκριμένες θέσεις.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ - ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

<table>
<tr><td>Ίδρυμα</td><td colspan="4">Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου</td></tr>
<tr><td>Πρόγραμμα Σπουδών</td><td colspan="4">Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη</td></tr>
<tr><td>Μάθημα</td><td>BYZ435</td><td colspan="3">Εξωτερική Μουσική – Συγκριτική Θεώρηση</td></tr>
<tr><td>Επίπεδο</td><td>Προπτυχιακό ☒</td><td colspan="3">Μεταπτυχιακό (μάστερ)</td></tr>
<tr><td>Γλώσσα Διδασκαλίας</td><td colspan="4">Ελληνικά</td></tr>
<tr><td>Τύπος Μαθήματος</td><td>Υποχρεωτικό ☒</td><td colspan="3">Επιλογής</td></tr>
<tr><td>Αριθμός Τηλεσυναντήσεων</td><td>Συνολικά:
Έως 6</td><td>Με φυσική παρουσία:
1</td><td colspan="2">Διαδικτυακά:
Έως 6</td></tr>
<tr><td>Αριθμός Εργασιών</td><td colspan="4">13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%)
2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)</td></tr>
<tr><td>Αξιολόγηση</td><td colspan="2">Εργασίες 50%</td><td colspan="2">Τελική Εξέταση 50%</td></tr>
<tr><td>Αριθμός Πιστωτικών Μονάδων ECTS</td><td colspan="4">6</td></tr>
</table>

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Δημοσθένης Φιστουρής
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα	4
1η Εβδομάδα Ορισμός της έννοιας “Εξωτερική μουσική” και η ιστορική επισκόπησή της μέχρι τον 20ο αιώνα – ζητήματα ορολογίας, ιστορισμού και ιστορικότητας	7
2η Εβδομάδα Βασικές πηγές και βιβλιογραφική επισκόπηση	11
3η Εβδομάδα Φόρμες της εξωτερικής κοσμικής και θρησκευτικής μουσικής	15
4η Εβδομάδα Ουσούλ και περί ρυθμού στην Εξωτερική μουσική	17
5η Εβδομάδα Εισαγωγή στη θεωρία της Εξωτερικής μουσικής	19
6η Εβδομάδα Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ του διατόνου - Çargah, Buselik και Rast	22
7η Εβδομάδα Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ επί τη βάσει του Α΄ ήχου: Uşşak, Hüseyni, Muhayer, Beyati και Kürdi	25
8η Εβδομάδα Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ του πλ. Β’ ήχου: Hicaz, Uzâl, Humayun και Zirguleli Hicaz	28
9η Εβδομάδα Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ με δεσπόζοντα φθόγγο το Neva (Δι): Nevâ, Tahir, Karcigâr και Suzinâk	31
10η Εβδομάδα Ενότητα 2η - τα μεταφερόμενα μακάμια	34
11η Εβδομάδα Ενότητα 3η –σύνθετα μακάμια: Nişabûr, Segâh, Segâh Maye, Müstear και Hüzzâm	37
12η Εβδομάδα Ενότητα 3η – σύνθετα μακάμια: Isfahân, Acem. Acem Kürdî, Hisâr, Hisâr Bûselik, Sabâ, Dügâh, Nikrîz, Pençgah, Rehavi, Irâk, Eviç, Bestenigâr και Ferahnâk	40
13η Εβδομάδα Ζητήματα συγκριτικής θεώρησης της Εξωτερικής μουσικής με τη Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική	43
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	46
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	47
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	48

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρουσίαση του Προγράμματος

- **Σύντομη περιγραφή και Στόχοι**

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η Εκκλησιολογική μας συνείδηση ως μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας, μας υπαγορεύει να διαφυλάξουμε το ήθος, το ύφος και την παρακαταθήκη της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης, ως ζώσας προφορικής παράδοσης.

Το Πρόγραμμα «Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη», εντασσόμενο στη Σχολή Καλών Τεχνών του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, καλύπτει το νευραλγικό γνωστικό αντικείμενο της Ανατολικής Εκκλησιαστικής Μουσικής στο τρίπτυχο της ιστορίας, θεωρίας και πράξης (ήτοι ψαλτικής τέχνης).

Το πλαίσιο των μουσικών σπουδών του προγράμματος απευθύνεται σε έναν ευρύτατο χώρο επιστημονικών και φοιτητικών ενδιαφερόντων, ενώ παράλληλα καλύπτει ένα σημαντικό κενό στις τρέχουσες εκπαιδευτικές ανάγκες στο χώρο της ψαλτικής.

Απευθύνεται τόσο σε αρχάριους όσο και σε προχωρημένους ή ακόμα και σε διπλωματούχους της Βυζαντινής μουσικής, καθώς ενώ προετοιμάζει τους αρχαρίους φοιτητές, παράλληλα αναπτύσσει ένα εξειδικευμένο κύκλο σπουδών, με βασικό στόχο την Εκκλησιολογική, Ψαλτική, Μουσικολογική – Επιστημονική κατάρτιση σε Πανεπιστημιακό επίπεδο.

Η πρωτοτυπία του προγράμματος βασίζεται κυρίως στη διδασκαλία της ζώσας προφορικής παράδοσης της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας από διακεκριμένους Οφικιάλιους Πρωτοψάλτες που αποτελούν τον βασικό κορμό του Ακαδημαϊκού δυναμικού. Η διαφοροποίησή του από τα όποια διεθνή πανεπιστημιακά Προγράμματα «Βυζαντινής Μουσικολογίας» και η ένταξη (στο αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών) ενός μεγάλου αριθμού εξειδικευμένων, αλλά και βοηθητικών μαθημάτων, καθιστούν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα ως ένα σημαντικό διεθνές πρότυπο.

Στο Πρόγραμμα προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα Θεωρίας και πράξης · διδασκαλίας (θεωρητικής και εφαρμοσμένης) της ψαλτικής τέχνης σε όλα τα γένη μελοποιίας, από τα εκφωνητικά και απαγγελτικά, τα σύντομα και αργά ειρμολογικά μέλη, στο Στιχηράριο (παλαιό και νέο), μέχρι τα κλασικά μαθήματα του παπαδικού και καλοφωνικού γένους· ιστορίας της βυζαντινής μουσικής· φωνητικής - ορθοφωνίας· μορφολογίας και μουσικής ανάλυσης· ορθογραφίας· εισαγωγής στην παιδαγωγική της ψαλτικής τέχνης· διαστηματικής θεώρησης μέσω κατατομής μονοχόρδου· ιστορίας και θεωρίας του Τυπικού, καθώς και σύγχρονης θεώρησής του· παλαιογραφίας· χορωδιακής διδασκαλίας της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής· συγκριτικής θεωρίας με την εξωτερική μουσική· διδασκαλίας της παραδοσιακής δημοτικής μουσικής μέσω ενός εκπαιδευτικού εργαλείου κατεξοχήν της ψαλτικής, όπως είναι το κανονάκι, επικουρικά στο πλαίσιο του μαθήματος της Λαογραφίας και της θεώρησης του παραδοσιακού πολιτισμού. Παράλληλα, προβλέπονται υποχρεωτικά μαθήματα που υποστηρίζουν την εκπαιδευτική πληρότητα του Προγράμματος, όπως η Υμνολογία (ιστορία και σύγχρονη προσέγγιση), η Θεολογική προσέγγιση της Λατρείας, η Εορτολογία / Αγιολογία,

η μύηση στη συνάφεια πατερικής θεολογίας και ψαλτικής τέχνης, η αναλυτική προσέγγιση της γλώσσας των ύμνων, η διαχείριση άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και η αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών μέσων στη ψαλτική, και τέλος η μουσικοθεραπεία δια της ψαλτικής τέχνης. Το Πρόγραμμα, τέλος, συμπληρώνεται από μαθήματα Αγγλικών και ελεύθερης επιλογής όλων των εξ αποστάσεως προγραμμάτων του Πανεπιστημίου (π.χ. Marketing, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ιστορία, κ.λ.π.)

Η μοναδικότητα του προγράμματος έγκειται, εκτός των άλλων, και στην επαγγελματική αναγνώριση της Ψαλτικής Τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο παρέχοντας Ευρωπαϊκή Πιστοποίηση 240 ECTS.

ΣΤΟΧΟΙ

- Η παροχή ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων προπτυχιακών γνώσεων σε ένα σημαντικό κλάδο των μουσικών σπουδών (αυτόν της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής).
- Ο επιστημονικός και επαγγελματικός καταρτισμός ιεροψαλτών Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Η ανάδειξη της βυζαντινής μουσικής παιδείας ως νευραλγικού παραπληρωματικού κλάδου σημαντικών ανθρωπιστικών επιστημών, όπως η Θεολογία, η Βυζαντινή Φιλολογία και η Μουσικοθεραπεία.
- Η παροχή (από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο) δυνατότητας ουσιαστικής συμβολής στη γνώση ενός τμήματος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και κυρίως, στην προσέγγιση μιας σημαντικής πτυχής του παγκόσμιου θρησκευτικού συναισθήματος.
- Η ανάδειξη της σημασίας της «πολιτιστικής συνάντησης» της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με τις άλλες μουσικοθρησκευτικές παραδόσεις και την εν γένει παγκόσμια μουσική τέχνη.
- Η κάλυψη ενός ουσιαστικού κενού στο γνωστικό αντικείμενο της «Βυζαντινής Μουσικής - Ψαλτικής Τέχνης», το οποίο υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο πανεπιστημιακών προπτυχιακών σπουδών.

<u>Παρουσίαση του Μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

○ Σύντομη περιγραφή και Στόχοι

Στόχος του μαθήματος είναι οι φοιτητές/τριες, αφενός να διδαχθούν την εξωτερική μουσική και το πώς αυτή επηρεάζεται αλλά και επηρεάζει τις εξελίξεις τόσο στην Βυζαντινή όσο και την Μετα-Βυζαντινή (μετά την Άλωση) Εκκλησιαστική Μουσική, και αφετέρου, να εμπεδώσουν καλύτερα το μουσικό σύστημα και τα γένη μελοποιίας της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής, αντιπαραβάλλοντάς τα με αυτά της Οθωμανικής μουσικής (κοσμικής τε και θρησκευτικής). Αφού γίνει η οριοθέτηση του όρου «εξωτερική μουσικής» ακολούθως εξετάζεται η ιστορική εξέλιξη της οθωμανικής μουσικής και το θεωρητικό πλαίσιο, όπως αυτό έχει καθιερωθεί από τις αρχές του 20ου αιώνος, σε αντιπαραβολή με τα αντίστοιχα ελληνικά συγγράμματα περί εξωτερικής μουσικής.

Στη συνέχεια εξετάζονται οι φόρμες της κοσμικής και θρησκευτικής μουσικής, τα ουσούλια (δηλαδή οι ρυθμοί) και τέλος το σύστημα των μακαμιών με τις τρεις

βασικές κατηγορίες αυτών, Εξετάζονται αναλυτικά τα τεχνικά γνωρίσματα και μελετώνται μουσικέ έργα τα οποία θεωρούνται πολύ αντιπροσωπευτικά και κορυφαία στο είδος τους. Παράλληλα γίνεται επιλεκτική αντιπαραβολή με τις καταγραφές κοσμικών τραγουδιών από τις ελληνικές και τουρκικές πηγές. Τέλος επιχειρείται μια συγκριτική θεώρηση των δυο συστημάτων σε όλα τα επίπεδα με παράθεση συγκεκριμένων και τεκμηριωμένων παραδειγμάτων.

Στόχοι

- Οριοθέτηση της έννοιας της Εξωτερικής μουσικής μέσα στο ιστορικό πλαίσιο
- Γνώση της ιστορίας της εξωτερικής μουσικής (σύστημα, σημειογραφία, μουσικοί και ρεπερτόριο).
- Διάκριση των μελοποιητικών φορμών της εξωτερικής μουσικής (κοσμικής τε και θρησκευτικής) και σύγκριση με αυτές της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής.
- Αναγνώριση και εξοικείωση με τους ρυθμικούς πόδες (ουσούλ)
- Γνώση του συστήματος των μακάμ-τρόπων της εξωτερικής μουσικής.
- Συσχέτιση, αντιστοίχιση και αντιπαραβολή των ήχων της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής με τα αντίστοιχα μακάμ της Οθωμανικής μουσικής
- Τεκμηρίωση των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στα δυο μουσικά συστήματα (τόσο στους ήχους και τα ρυθμομελωδικά σχήματα, όσο και στις μελοποιητικές φόρμες)
- Αξιολόγηση της συμβολής των Ρωμιών πρωτοψαλτών και συνθετών στην εξέλιξη της εξωτερικής μουσικής
- Αναθεώρηση των καταγραφών και επιλεκτικές μεταγραφές από το ένα σύστημα στο άλλο.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 5 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Ορισμός της έννοιας “Εξωτερική μουσική” και η ιστορική επισκόπησή της μέχρι τον 20ο αιώνα – ζητήματα ορολογίας, ιστορισμού και ιστορικότητας

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η 1η εβδομάδα περιέχει τις απαραίτητες εισαγωγικές γνώσεις για την οριοθέτηση της έννοιας “εξωτερική μουσική” και την έννοια της έντεχνης Οθωμανικής-Τουρκικής μουσικής.

Η ιστορική επισκόπηση γίνεται με γνώμονα αφενός τον ιστορισμό, δηλ., τη διερεύνηση των γεγονότων και των μορφών σε συνάρτηση με την ιστορική πραγματικότητα στην οποία εμφανίζονται και σε σχέση με την εξέλιξή τους, και αφετέρου, την ιστορικότητα, αυτών ως προς τις πηγές τεκμηρίωσης και το ρόλο που διαδραμάτισαν στη διαμόρφωση της ιστορίας, με ιδιαίτερη έμφαση στους ρωμιούς μελοποιούς που συνέβαλαν στην εξέλιξη της εξωτερικής μουσικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Αρχικά εξετάζεται η έννοια της “Εξωτερικής μουσικής”, ως θύραθεν της εκκλησιαστικής σε διάφορες περιόδους της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής, από την πρώτη χριστιανική εκκλησία και την επακόλουθη αιρετική υμνολογία, μετά τη περίοδο καθιέρωσης της οκταηχίας από τον Ιωάννη Δαμασκηνό τον 8ο αιώνα και στη συνέχεια από την άλωση της Κωνσταντινούπολης, το 1453, μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνος. Στη συνέχεια γίνεται ειδική αναφορά στην μουσική των αραβοπερσών, η οποία στον όμορο χώρο της Βυζαντινής μουσικής, κατά την μετα-βυζαντινή περίοδο πλέον εξελίσσεται μέσα στην πολυπολιτισμική χοάνη της Οθωμανικής μουσικής. Η πρώτη ενότητα κλείνει με μια προβληματική για ζητήματα ορολογίας σχετικά με την έντεχνη Οθωμανική-Τουρκική κλασική μουσική.

Μέσα στο ιστορικό πλαίσιο και την περιοδολόγηση αυτού, εξετάζονται σημαντικά γεγονότα και μορφές, όπως ενδεικτικά:

- Το θεωρητικό έργο του Ebü-Nasr al-Farabi (870-950), το θεωρητικό και μελοποιητικό έργο του Abdülkaadir Meragi (1353-1435) της προκλασικής περιόδου
- Η ακμή της κλασικής περιόδου με α) τον Buhurizade Mustafa Itrî (1640-1712) τόσο στην κοσμική όσο και στη θρησκευτική μουσική, β) τον ρωμιό Ζαχαρία Χανεντέ (ακμή γύρω στα μέσα του 18ου αιώνος) και το κορυφαίο μελοποιητικό του έργο που συμβάλει στις φωνητικές φόρμες, γ) το πρίγκιπα της Μολδαβίας Dimitrie Cantemir (1673-1727) και το θεωρητικό του έργο με έμφαση την παρασημαντική (edvar) και το συνθετικό έργο (κυρίως της οργανικής μουσικής), γ) τον πολωνικής καταγωγής Albert Bobvski μετονομασθέντα σε Ali Ufkî (1610-1675) και τη σημειογραφία του κ.α.,
- Το πέρας της κλασικής περιόδου με τον φιλόμουσο σουλτάνο και συνθέτη Σελίμ Γ΄ (1761-1808), τον Πέτρο Πεολοποννήσιο τον Λαμπαδάριο της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας (1760-1777) ή τουρκιστί Τιργιάκι, που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην Οθωμανική μουσική,

- Τον İsmail Dede Efendi ((1777-1846) με τον οποίον κλείνει η κλασική περίοδος και ξεκινά η τελευταία της φάση, η οποία κλείνει με την κατάλυση της οθωμανικής αυτοκρατορίας και την ίδρυση του νέου τουρκικού κράτους, όπου εκτός από τη δεσπόζουσα μορφή του Haci Arif Bey (1831-1885), δραστηριοποιούνται και ρωμιοί συνθέτες, όπως οι Σταυράκης Χανενδές, Αντώνης Κυριαζής, Νικολάκης, Βασιλάκης κ.α.
- Τέλος γίνεται ειδική αναφορά στην παρακμή της έντεχνης οθωμανικής μουσικής, ενόψει του νέου Κεμαλικού καθεστώτος που για λόγους ιδεολογικού μανιφέστου αποποιείται κάθε οθωμανικό στοιχείο, και τη διάσωσή της στα συρρικνωμένα μοναστικά τάγματα των δερβίσηδων Mevlevi, απ' όπου τρεις νέοι τότε Τούρκοι συνθέτες και θεωρητικοί-μουσικολόγοι Rauf Yekta Bey (1871-1935), Dr. Suphi Ezgi (1869-1962) και κυρίως ο Sadettin Arel (1880-1955) αντλούν την παράδοση και καθιερώνουν τη νέα σημειογραφία στο πεντάγραμμο σύστημα και το όλο θεωρητικό και μουσικολογικό της πλαίσιο.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αποκτήσουν βασικές γνώσεις για την ιστορία της εξωτερικής μουσικής, να διακρίνουν την έννοια "Εξωτερική μουσική" ως προς την Ορθόδοξη εκκλησιαστική μουσική

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Διακρίνετε την "Εξωτερική μουσική" από την Ορθόδοξη Εκκλησιαστική μουσική
- Γνωρίζετε τους μουσικούς και θεωρητικούς που συνέβαλαν στην εξέλιξη της "Εξωτερικής μουσικής"
- Γνωρίζετε τα έργων των Ρωμιών μουσικών και τη συμβολή τους στην εξέλιξη της "Εξωτερικής μουσικής"

Λέξεις Κλειδιά

Εξωτερική μουσική	Ιστορισμός/ιστορικότητα	Abdülkaadir Meragi	Buhurizade Mustafa Itrî	Ζαχαρίας Χανεντέ	İsmail Dede Efendi
Φόρμες	Παρασημαντική	Κεμαλισμός	Mevlevi	Sadettin Arel	Πεντάγραμμο

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

451. Βασικό Υλικό

452. Demosthenes Fistouris, *"*Gleaning elements of the Byzantine chant in the works of the two greatest composers of the Ottoman-Turkish classical music: Buhurizade Mustafa Itri Efendi and Zaharya Hanende*",* Ε΄ Διεθνές Συνέδριο

Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα, Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας Αθήνα 2012 (Υπό έκδοση).

Εδώ ο συγγραφέας, εκτός από το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του 17ου και 18ου αιώνα, κάνει ειδική αναφορά στη ζωή και κυρίως το έργο των δυο κορυφαίων μουσικών της Κλασικής περιόδου Buhurizade Mustafa Itri Efendi και Ζαχαρία Χανεντέ, καθώς και τις επιδράσεις που δέχονται από την Βυζαντινή Εκκλησιαστική μουσική.

- Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.

Περιλαμβάνει μια χρήσιμη και συνοπτική παρουσίαση κυρίως της τελευταίας περιόδου της μετάβασης από την κατάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στο σύγχρονο Τουρκικό κράτος.

- Walter Feldman, *Music of the Ottoman Court*, VWB, Berlin 1996.

Ένα από τα πιο γνωστά και έγκριτα βιβλία για την Οθωμανική μουσική, την ιστορία, το όλο θεωρητικό πλαίσιο καθώς και τα έργα κοσμικής και θρησκευτικής μουσικής.

- Γεωργίου Παπαδοπούλου*, Συμβολαί εις την ιστορίαν της Εκκλησιαστικής Μουσικής*, εν Αθήναις 1890.

Ένας πλήρης οδηγός με ειδικές αναφορές στους πρωτοψάλτες και μουσικούς της εξωτερικής μουσικής.

- Γρ. Θ. Στάθη, Οι αναγραμματισμοί και τα μαθήματα της βυζαντινής μελοποιίας, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα 1979.

- Δημοσθένης Φιστουρής, «Ο εξευρωπαϊσμός της τουρκικής έντεχνης μουσικής από τα οθωμανικά εμβατήρια του Donizetti Πασά στη σύγχρονη Εθνική Σχολή Μουσικής της Τουρκικής Δημοκρατίας, Επιμ. Μ. Τσέτσος, Γ. Φιστιώρης, Γ. Φούλιας, Αφιερωματικός τόμος εις μνήμη Ολυμπίας Ψυχοπαίδη Φράγκου (1944-2017), Τμήμα Μουσικών Σπουδών ΕΚΠΑ, Αθήνα 2018, σελ. 256-291.

Εδώ, ο συγγραφέας, αρχικά οριοθετεί τους όρους περί έντεχνης κλασικής μουσικής και αναπτύσσει μια προβληματική για την καταχρηστική ονομασία, ενώ παρακάτω αναφέρεται αναλυτικά στην τελευταία περίοδο της Οθωμανικής μουσικής, την παρακμή αλλά και την ανάκαμψή της μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνος.

- Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.

Ο συγγραφέας, εκτός από το πολύ αναλυτικό θεωρητικό μέρος, κάνει ειδικές αναφορές σε θέματα ιστορίας της “Εξωτερικής“ αραβοπερσικής και οθωμανικής μουσικής.

- Χρίστος Τσιαμούλης & Παύλος Ερευνίδης, *Ρωμηοί συνθέτες της Πόλης (17ος-20ος αι)*, Δομός, Αθήνα 1998

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου γίνεται αναφορά και δίνονται χρήσιμες πληροφορίες για τους ρωμιούς συνθέτες από τον Αγγελή, τον πρώτο έλληνα μουσικό της Υψηλής Πύλης του 17ου αιώνα μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνος με τον Γιώργο Μπατζανό.

- Χρυσάνθου, Μέγα θεωρητικόν της Βυζαντινής Μουσικής, Michele Weis, Τεργέστη 1832.

Ο Χρύσανθος, εκτός από το θεωρητικό πλαίσιο της Νέας Μεθόδου, παραθέτει πολλά σημαντικά ιστορικά στοιχεία.

Συμπληρωματικό Υλικό

453. Ahmet Sahin Ak, *Türk Mûsikî Tarihi*, Akçağ, Ankara 2015.

Ένας συνοπτικός και χρήσιμος οδηγός της ιστορίας της Οθωμανικής – Τουρκικής έντεχνης μουσικής μέσα σε 237 σελίδες.

- Dr. M. Nazmi Özalp, *Türk Mûsikî Tarihi*, vol. 1 & 2, Miilî Eğitim Yayınları Istanbul, 2000.

Ένας πολύ αναλυτικός και πλήρης οδηγός για την ιστορία της Οθωμανικής – Τουρκικής έντεχνης μουσικής σε δυο ογκώδεις τόμους.

- İsmail Hakki Uzunçarşılı, Osmanlılar zamanında saraylarda musikihayatı, Türk Tarih Kurumu, 1977.

Αναφέρεται στις μουσικές δραστηριότητες την περίοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

454. Σημειώσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Ποιος είναι ο ρωμιός συνθέτης που διαμορφώνει σημαντικά τις εξελίξεις την ακμή της Κλασικής περιόδου στην εξωτερική μουσική;

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Βασικές πηγές και βιβλιογραφική επισκόπηση

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Κατά τη 2η εβδομάδα γίνεται ειδική αναφορά και σχολιασμός στη βιβλιογραφία με έμφαση την ελληνική, - όπως ενδεικτικά τη θεωρητική πραγματεία του πρωτοψάλτου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Παναγιώτη Χαλάτζογλου, το 1728, τις συλλογές Ευτέρπη, Πανδώρα κ.α., μέχρι τις σύγχρονες πραγματείας - καθώς θα συμβάλει ουσιαστικά στη συγκριτική θεώρηση της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής με την "εξωτερική μουσική".

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Για το μάθημα της "Εξωτερικής μουσικής", η οποία εξετάζεται συγκριτικά ως προς τη Βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική, καθώς στηρίζεται σε παρεμφερές τροπικό σύστημα, η γνώση της βιβλιογραφίας, αφενός για την άντληση και επισκόπηση του μουσικού υλικού και αφετέρου για την κατανόηση και εμπέδωση του πολυσύνθετου μουσικού της συστήματος έχει ιδιαίτερη σημασία.

Στον τομέα αυτό, η βιβλιογραφία, τόσο η ξένη, (δηλ. τούρκικη, αγγλική και γαλλική), όσο και η ελληνική είναι αρκετά μεγάλη και κατατοπιστική. Ειδικότερα δε η ελληνική βιβλιογραφία αποδεικνύεται ιδιαιτέρως πλούσια και συστηματική σε μια περίοδο που ακόμα οι ίδιοι οι Οθωμανοί δεν είχαν προχωρήσει επίσημα και συστηματικά στην καταγραφή των τραγουδιών τους και στην αποσαφήνιση του θεωρητικού τους πλαισίου.

Τέλος θα γίνει αναφορά και σε διαδικτυακές βάσεις δεδομένων για την άντληση του μουσικού υλικού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αποκτήσουν βασικές γνώσεις για τη βιβλιογραφία και τις διάφορες πηγές όπου να μπορούν να αντλούν μουσικό υλικό

.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Έχουν γνώση και να κάνουν χρήση της βιβλιογραφίας και του διαδικτύου για την εξωτερική μουσική.
- Αντιπαραβάλουν την ελληνική βιβλιογραφία με την ξένη.

Λέξεις Κλειδιά

Ευτέρπη	Πανδώρα	Αρμονία	Μουσικόν Ἀπάνθισμα ή Μεδζμουάϊ Μακαμάτ	Καλλίφωνος Σειρὴν	Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**
- Ξένη βιβλιογραφία (ενδεικτικά)
  - I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,

  Ένα από τα πιο έγκριτα και αναλυτικά τουρκικά συγγράμματα για το θεωρητικό πλαίσιο της οθωμανικής έντεχνης μουσικής

  - Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.

  Ένας συνοπτικός και χρηστικός οδηγός γραμμένος στην αγγλική γλώσσα για το Τουρκικό μουσικό σύστημα.

  - Walter Feldman, *Music of the Ottoman Court*, VWB, Berlin 1996.

  Ένα από τα πιο γνωστό και έγκριτα βιβλία για την Οθωμανική μουσική, την ιστορία και το όλο θεωρητικό και συνθετικό έργο της.

  - Vedat Kosal, *Western Classical Music in the Ottoman Empire*. Eko Basım Yayıncılık, İstanbul 1999.
  - Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.

  Μια δίτομη λεπτομερειακή εγκυκλοπαίδεια της Τουρκικής μουσικής.

- Ελληνική σύγχρονη βιβλιογραφία
  - Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990

  Συγκριτική θεώρηση των εκκλησιαστικών ήχων με τα μακάμ.

  - Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.

  Ένα λεπτομερειακό θεωρητικό βιβλίο για τα μακάμ και τη συγκριτική θεώρηση αυτών με τους εκκλησιαστικούς ήχους.

  - Χρίστος Τσιαμούλης & Παύλος Ερευνίδης**,** *Ρωμηοί συνθέτες της Πόλης (17ος-20ος αι)*, Δομός, Αθήνα 1998

Στο τέλος του βιβλίο παρατίθεται ένα χρηστικό θεωρητικό μέρος για το Τουρκικό μουσικό σύστημα και τα μακάμ

- Ελληνικά θεωρητικά συγγράμματα (από τον 18ο αιώνα μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνος:
    - Αποστόλου Κώνστα Χίου, Θεωρητικό της Μουσικής Τέχνης. Χφ. ΕΒΕ 1867, 1820
    - Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν*, Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).
    - Κυρίλλου Μαρμαρηνού, *Εισαγωγή μουσικής κατ' ερωταπόκρισιν εις ραοτέραν κατάληψιν των μαθητιώντων*. Χφ. Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρίας 305, f.17r.
    - Στεφάνου Λαμπαδαρίου, *Κρηπίς ήτοι Νέα Στοιχειώδης Διδασκαλία του θεωρητικού και πρακτικού της Εκκλ. Μουσικής συνταχθείσα προς ρήσιν των σπουδαζόντων αυτήν κατά την Νέαν Μέθοδον και μετά προσθήκης συνοπτικής εξηγήσεως της Εξωτερικής Μουσικής.* Νυν πρώτον εκδίδοντος Δ. Ιωάννης Πρωτοψάλτης. Κωνσταντινούπολη 1875.
    - Χαλάτζογλου Παναγιώτη, *Σύγκρισις της αραβοπερσικής μουσικής προς την ημετέραν εκκλησιαστικήν. 1728* , Παράρτημα Έκκλησιαστικής Αλήθειας, Τεύχος Β΄ (1900).

  Όλα τα παραπάνω βιβλία αποτελούν σημαντικές ελληνικές θεωρητικές πηγές για την εξωτερική μουσική.

- Ελληνικές έντυπες μουσικές συλλογές "εξωτερικής μουσικής" (ενδεικτικά)

    - Ζωγράφου Γ. Ιωάννη Κέϊβελη, *Μουσικόν Άπάνθισμα (Μεδζμουάϊ Μακαμάτ) Διαφόρων ασμάτων Μελοποιηθέντων παρά διαφόρων μελοποιών*. Μέρος Πρώτον, Κωνσταντινούπολη 1872 - *Μουσικόν Άπάνθισμα , Περιέχον διάφορα ελληνικά άσματα Μελοποιηθέντα παρά διαφόρων ποιητών*. Μέρος Δεύτερον, Κωνσταντινούπολη 1873.
    - Ζωγράφου Γ. Ιωάννη Νικαέως, *Άπάνθισμα ή Μεδζμουάϊ Μακαμάτ, περιέχον διάφορα τούρκικα άσματα, προσέτι την οδηγίαν των ρυθμών της Ασιατικής Μουσικής,* Κωνσταντινούπολη 1856.
    - Θεοδώρου Φωκαέως & Σταυράκη Βυζαντίου, *Βίβλος καλουμένη Εὐτέρπη περιέχουσα συλλογήν εκ των νεωτέρων και ηδυτέρων εξωτερικών μελών, με προσθήκην εν τω τέλει και τινών ρωμαικών τραγωδίων εις μέλος οθωμανικόν και ευρωπαϊκόν. Εξηγηθέντων εις το νέον της μουσικής σύστημα παρά Θεοδώρου Φωκαέως και Σταυράκη Βυζαντίου των Μουσικολογιωτάτων, επιθεωρηθέντων δ' επιμελώς και επιδιορθωθέντων παρά του Μουσικολογιωτάτου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, ενός των εφευρετών του ειρημένου συστήματος*. Κωνσταντινούπολη 1830.
    - Θεοδώρου Φωκαέως, *Πανδώρα, Ήτοι συλλογή εκ των νεωτέρων και ηδυτέρων εξωτερικών μελών, εις τόμους δύω, Περιέχουσα Γραίκικα τραγώδια εξήκοντα και δύο, και έτερα είκοσι εις μέλος ευρωπαϊκόν, με προσθήκη εν τω τέλει ενός μαθήματος γραικικού εις μακάμια (ήτοι ήχους) εβδομήκοντα και πέντε, εξηγηθέντα εις την νέαν της μουσικής μέθοδον*, Τόμος Α΄ Πατριαρχικόν του

Γένους Τυπογραφείον, Κωνσταντινούπολη 1843. Πανδώρα, Ήτοι συλλογή εκ των νεωτέρων και ηδυτέρων εξωτερικών μελών, εις τόμους δύω, Περιέχουσα μπεστέδες οκτώ, Σαρκιά εβδομήκοντα εξ και Γιουρούκ Σεμαγιά ένδεκα ων τα μεν πεντήκοντα εισί νεο-μελούργητα τα δε λοιπά ερανίσθησαν εκ της προεκδοθείσης ΕΥ-ΤΕΡΠΗΣ. Τόμος Β΄, Εκ της Τυπογραφείας Κάστρου, Κωνσταντινούπολη 1846.

- Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Καλλίφωνος Σειρὴν ἤτοι Συλλογή διαφόρων ασμάτων Τουρκικών, Ευρωπαϊκών και Ελληνικών. Περιέχουσα Μακάμια Φασήλια δηλ. Πεστέδες Σαρκιά Σεμαγιά παλαιά τε και νέα και τινά Ευρωπαικά και Ελλ. Άσματα Εγκώμια εις τους Τρείς Ιεράρχας και ωδαίς εις την Α. Μ. Τον Σουλτάνον*. (πάντα ταύτα είναι τονισμένα εις την καθ' ημάς γραφήν). Κωνσταντινούπολη 1888.
- Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελών της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**

Σημειώσεις και μουσικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1 Ποια η σημασία των ελληνικών πηγών για την εξωτερική μουσική. Μια συγκριτική θεώρηση ενός μουσικού υλικού πάντα είναι χρήσιμη τόσο από την πλευρά της επιστήμης όσο και από την πλευρά της τέχνης. Πηγές δεν είναι μόνο τα θεωρητικά συγγράμματα αλλά και διάφορες μουσικές καταγραφές, όπως συλλογές. Μπορείτε να εξετάσετε ενδεικτικά ορισμένες περιπτώσεις και να κάνετε μια μική και συνοπτική παρουσίαση.

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Φόρμες της εξωτερικής κοσμικής και θρησκευτικής μουσικής

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 3η εβδομάδα εξετάζονται οι φόρμες της κοσμικής μουσικής, με έμφαση τη φωνητική μουσική, όπως Kâr, Beste, semai κ.α., καθώς και της θρησκευτικής, όπως π.χ., ayin, ilahi, nat, ezan κλπ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η εξωτερική μουσική διαχωρίζεται στην κοσμική και τη θρησκευτική μουσική. Ο όρος φόρμα αναφέρεται στον τρόπο διάρθρωσης ενός μουσικού έργου. Τόσο η κοσμική όσο και η θρησκευτική εξωτερική μουσική αναπτύσσεται σε ειδικές φόρμες.

Πρώτα εξετάζονται οι φόρμες της κοσμικής μουσικής οι οποίες εντάσσονται σε δυο βασικές κατηγορίες, αυτές της φωνητικής μουσικής και αυτές της οργανικής μουσικής (με ιδιαίτερη έμφαση στις φόρμες της φωνητικής μουσικής). Στη συνέχεια εξετάζονται οι φόρμες της θρησκευτικής μουσικής. Παράλληλα παρουσιάζονται χαρακτηριστικά παραδείγματα για την καλύτερη κατανόηση αυτών. Τέλος γίνεται μια ενδεικτική αντιπαραβολή των φορμών της εξωτερικής μουσικής με αντίστοιχα γένει και είδη της εκκλησιαστικής μελοποιίας.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίζουν τις φόρμες της Εξωτερικής κοσμικής και θρησκευτικής μουσικής

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε τις βασικές φόρμες της κοσμικής και θρησκευτικής εξωτερικής μουσικής
- Αντιπαραβάλετε τις φόρμες της εξωτερικής μουσικής με αντίστοιχες της Ορθόδοξης εκκλησιαστικής μουσικής

Λέξεις Κλειδιά

terrenum	Kâr	Beste	semai	ayin	ilahi

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**
  - Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.

  Ένας συνοπτικός και χρηστικός οδηγός γραμμένος στην αγγλική γλώσσα για το Τουρκικό μουσικό σύστημα.
  - Walter Feldman, *Music of the Ottoman Court*, VWB, Berlin 1996.

  Ένα από τα πιο γνωστό και έγκριτα βιβλία για την Οθωμανική μουσική, την ιστορία και το όλο θεωρητικό και συνθετικό έργο της.
  - Ζωγράφου Γ. Ιωάννη Κέϊβελη, *Μουσικόν Ἀπάνθισμα (Μεδζμουάϊ Μακαμάτ) Διαφόρων ασμάτων Μελοποιηθέντων παρά διαφόρων μελοποιών*. Μέρος Πρώτον, Κωνσταντινούπολη 1872 - *Μουσικόν Ἀπάνθισμα , Περιέχον διάφορα ελληνικά άσματα Μελοποιηθέντα παρά διαφόρων ποιητών*. Μέρος Δεύτερον, Κωνσταντινούπολη 1873.

  Στο βιβλίο αυτό, από την εξέταση και σπουδή των μεταγραφέντων έργων της εξωτερικής μουσικής στη βυζαντινή σημειογραφία, μπορούν να γίνουν κατανοητές οι φόρμες της φωνητικής μουσικής.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**
  - Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.

  Μια δίτομη λεπτομερειακή εγκυκλοπαίδεια της Τουρκικής μουσικής.

  Σημειώσεις και μουσικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1 Ποια είναι η μεγαλύτερη και πιο περίτεχνη φωνητική φόρμα της οθωμανικής κοσμικής φωνητικής μουσικής.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ουσούλ και περί ρυθμού στην Εξωτερική μουσική

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 4η εβδομάδα εξετάζεται η ρυθμοποιία της εξωτερικής μουσικής καθώς και οι όροι που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό του ρυθμού.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην εξωτερική μουσική, ο ρυθμός αποδίδεται με τον όρο ουσούλ (usûl), ο οποίος δείχνει αφενός τα ισχυρά και ασθενή μέρη των διαφόρων σχημάτων ενός μέτρου και αφετέρου τη θέση των τονικών κέντρων στο μακάμ, βάσει του οποίου γίνεται η μελοποίηση.

Στην ενότητα αυτή, αρχικά εξετάζεται ο τρόπος απόδοσης με τα χέρια και τα γόνατα και οι όροι που χρησιμοποιούνται, όπως düm, tek, teke, tekaa, teek και tahek. Τέλος εξετάζονται ξεχωριστά οι δυο βασικές κατηγορίες ρυθμών που είναι τα απλά και σύνθετα ουσούλια με τους αντίστοιχους συμβολισμούς σε δυο γραμμές, τα φθογγόσημα και τους παραπάνω όρους κτυπημάτων. Τέλος γίνεται αναφορά στα μικρά ουσούλια που περιέχουν μέχρι 15 χρόνους αλλά και στα μεγάλα ουσούλια που είναι τόσο μακροσκελή που μπορούν να φτάσουν ακόμα και τους 120 χρόνους.

Δίνεται έμφαση στα γνωστά ρυθμικά σχήματα, όπως π.χ. Nîm Sofyân, Semâî, Türk Aksağı, Yürük Semâî, Devr-i Hindî, Düyek, Aksak, Aksak Semâî, Curcuna, αλλά και μεγάλα ουσούλια όπως το Çenber κλπ.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αποκτήσουν βασικές γνώσεις σχετικά με τη ρυθμοποιία της εξωτερικής μουσικής και να διακρίνουν τα ουσούλια μεταξύ απλών, σύνθετων, μικρών και μεγάλων.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Έχετε εξοικειωθεί με τα χαρακτηριστικά ουσούλια της εξωτερικής μουσικής
- Διακρίνετε το ρόλο που παίζουν τα ουσούλια όχι μόνο στον προσδιορισμό των ισχυρών και ασθενών μερών αλλά και στη θέση των τονικών κέντρων σε ένα έργο.

Λέξεις Κλειδιά

düm	tek	teke	tekaa	te-ek	tahek

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**
- I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,
- Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,* Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).
- Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).
- Χρυσάνθου, *Μέγα θεωρητικόν της Βυζαντινής Μουσικής*, Michele Weis, Τεργέστη 1832.

Στην παραπάνω βιβλιογραφία, υπάρχουν ειδικά μέρη, όπου γίνεται αναλυτική αναφορά στην ρυθμοποιία της εξωτερικής μουσικής.

- **Συμπληρωματικό Υλικό**
- Σημειώσεις και μουσικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1 Τι γνωρίζετε για το ουσούλι Yürük Semâî.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Εισαγωγή στη θεωρία της Εξωτερικής μουσικής

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 5η εβδομάδα εξετάζεται αναλυτικά η προθεωρία της τουρκικής μουσικής για την κατανόηση της δομής των τριών βασικών κατηγοριών των μακάμ: α) απλών β) μεταφερόμενων (δηλαδή εκ μετατροπίας) και γ) σύνθετων. Παράλληλα επισημαίνονται και πρόσθετα σημαντικά στοιχεία όπως είναι η μελωδική κατεύθυνση, ανοδική ή καθοδική με περάσματα από τα τονικά κέντρα (π.χ. θέση τονικής, δεσπόζουσας) και η μελωδική πορεία (seyir) με τις χαρακτηριστικές ενδιάμεσης και τελικές καταλήξεις.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η προθεωρία της τουρκικής έντεχνης μουσικής σύμφωνα με το σύγχρονό της θεωρητικό πλαίσιο όπως έχει καθιερωθεί από τα μέσα περίπου του 20ου αιώνος. Ο πρώτος τούρκος μουσικός και θεωρητικός που έγραψε ένα μακροσκελές και επιστημονικά ολοκληρωμένο άρθρο (με τη διαστηματική θεώρηση, τους τρόπους-μακάμια, τους ρυθμούς και με παράθεση 73 μουσικών παραδειγμάτων) για την έντεχνη οθωμανική-τουρκική μουσική στις αρχές του 20ου αιώνος (1921) στην εγκυκλοπαίδεια Lavignac ήταν ο Rauf Yekta Bey (1871-1935). Το σύγχρονο θεωρητικό πλαίσιο που τελικά έχει επικρατήσει για την έντεχνη τουρκική μουσική, είναι ο καρπός της συνεργασίας του Rauf Yekta Bey με άλλους δυο μουσικούς και θεωρητικούς, τον Dr. Suphi Ezgi (1869-1962) και κυρίως τον Sadettin Arel (1880-1955).

Συγκεκριμένα στο μάθημα αυτό εξετάζεται η διαστηματική της θεώρηση που στηρίζεται στα 9 κόμματα που συνιστούν ένα πλήρη τόνο και στην περαιτέρω διαίρεση των διαστημάτων σε τέσσερα (4, 5, 8, 9 κόμματα αντίστοιχα) με την προσθήκη και ενός επιπλέον αυξημένου διαστήματος 12 κομμάτων για τον προσδιορισμό κυρίως των χρωματικών κλιμάκων. Στη συνέχεια εξετάζεται η σημειογραφία στο πεντάγραμμα με τους κατάλληλους οπλισμούς (όπως π.χ. ειδικά σύμβολο υφέσεων και διέσεων) για τον προσδιορισμό των διαστημάτων. Ακολούθως γίνεται ειδική αναφορά στην ονομασία των φθόγγων (περντέδων) σε εύρος δυο οκτάβων και με βάση την παραπάνω διαίρεση του μείζονος τόνου στα τέσσερα τμήματα, προκύπτει ένα σύνολο τονικών υψών ανά οκτάβα στα είκοσι τέσσερα φθογγόσημα. Δηλαδή πρόκειται για ένα μη συγκερασμένο σύστημα εικοσιτεσσάρων τόνων. Τέλος η ενότητα κλείνει α) με τα βασικά δομικά στοιχεία που είναι τα τέλεια τετράχορδα και πεντάχορδα που συνιστούν τη βασική δομή των μακαμιών και συνδέονται ουσιαστικά με την ονομασία αυτών, όπως π.χ. τα τετράχορδα: Çargah, Buselik, Kürdi, Rast, Uşşak και Hicaz καθώς και τα πεντάχορδα: Çargah, Buselik, Kürdi, Rast, Hüseyni και Hicaz, αντίστοιχα και β) με την κατηγοριοποίηση του συστήματος των μακαμιών σε 3 βασικές κατηγορίες:

- Τα απλά μακάμ συνδυασμός ενός τέλειου τετραχόρδου και τέλειου πενταχόρδου..
- Τα μεταφερόμενα μακάμ (από μετατροπία): εφαρμογή των κλιμάκων γνωστών μακάμ σε διαφορετικούς φθόγγους από την αρχική τονική βάση.
- Τα σύνθετα μακάμ: συνδυασμός δύο ή παραπάνω γνωστών μακάμ από τον οποίον να προκύπτει ένα νέο αυτόνομο μακάμ (ο αριθμός των σύνθετων μακάμ θεωρείται απροσδιόριστος).

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να έχουν κατανοήσει το μουσικό σύστημα της εξωτερικής μουσικής και συγκεκριμένα της σύγχρονης τουρκικής έντεχνης μουσικής (όπως διαστήματα, φθόγγοι, τετράχορδα, πεντάχορδα, οι τρεις κατηγορίες των μακαμιών και άλλα χαρακτηριστικά που στοιχειοθετούν την ιδιότητα ενός μακάμ).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε και να διακρίνετε τα διαστήματα της εξωτερικής μουσικής
- Έχετε εξοικειωθεί με τους 24 φθόγγους στο εύρος μιας κλίμακας και της διαφοροποίησης της ονομασίας τους κατά την επέκταση στην οξύτερη κλίμακα.
- Εμπεδώσετε την κατηγοριοποίηση των μακαμιών
- Επεξηγείτε τα βασικά στοιχεία που στοιχειοθετούν το κάθε μακάμ.

Λέξεις Κλειδιά

Μακάμ	Τετράχορδο	Πεντάχορδο	Κόμμα	Φθόγγοι	Seyir

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

455. Βασικό Υλικό

456. **I**. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,
457. Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.
458. Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.
459. Walter Feldman, *Music of the Ottoman Court*, VWB, Berlin 1996.

- Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990

- Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,* Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).
- Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.
- Στεφάνου Δομεστίκου**,** *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει πλήρως τα εισαγωγικά ζητήματα στην θεωρία της εξωτερικής μουσικής.

460. Συμπληρωματικό Υλικό

461. Σημειώσεις από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1 Αντιπαραβάλλετε τα τμήματα που χρησιμοποιούνται στην Βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική με τα κόμματα της σύγχρονης έντεχνης τουρκικής μουσικής για τα τέλεια τετράχορδα**.**

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 1η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα: Δημιουργία ενδεικτικού καταλόγου ψηφιακών βιβλιοθηκών και βάσεων δεδομένων με παλαιά θεωρητικά συγγράμματα και σχετικό μουσικό υλικό στο διαδίκτυο. Με απλή αναζήτηση σε έναν πλοηγό εντοπίζουμε διάφορες αξιόπιστες ψηφιακές βιβλιοθήκες και βάσεις δεδομένων με παλαιά θεωρητικά συγγράμματα και σχετικό μουσικό υλικό, όπως π.χ. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών Ανέμη, Ψηφιακή Βιβλιοθήκη «Πέργαμος» κ.α. κατεβάζουμε στον υπολογιστή μας το υλικό και το ανεβάζουμε στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ του διατόνου - Çargah, Buselik και Rast

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 6η εβδομάδα, παρουσιάζουμε την 1η ενότητα των απλών μακαμιών. Εξετάζονται τα πρώτα τρία εξ αυτών, όπως Çargah, Buselik και Rast, ενώ η εμπέδωσή τους επιτυγχάνεται κυρίως με την εξέταση και τη σπουδή χαρακτηριστικών μουσικών παραδειγμάτων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην 1η ενότητα εξετάζονται τα απλά μακάμ, η κλίμακά τους και οα αντίστοιχος οπλισμός η μελωδική κατεύθυνση και πορεία, με τις ενδιάμεσες και τελικές καταλήξεις και τα τονικά τους κέντρα.

Αρχικά ξεκινάμε από την βαθμίδα του Do3 ή c' κατά Helmholtz, όπου είναι ο περντές και το τονικό κέντρο του μακάμ Çargah.

Στη συνέχεια με τη σειρά των τετραχόρδων και πενταχόρδων, που αναφέραμε στη προθεωρία της προηγούμενης εβδομάδας, εξετάζεται το μακάμ Buselik στο περντέ Ντιουγκάχ (Λα) σε σχέση με την κλίμακα της Λα αρμονικής της ευρωπαϊκής μουσικής. Εδώ ως μουσικό παράδειγμα εξετάζεται η μελωδική πορεία του seyir)

Ακολούθως εξετάζεται ένα από τα πιο γνωστά μακάμ, το Rast (στον ομώνυμο φθόγγο - περντέ), ήτοι, ο αντίστοιχος πλ.Δ΄ ήχος της βυζαντινής μουσικής. Για το μακάμ αυτό έχουμε επιλέξει δυο από τα πιο χαρακτηριστικά και δημοφιλή τραγούδια δυο κορυφαίων συνθετών της οθωμανικής μουσικής. Το «**Amed nesîm-i subh-dem**» σε φόρμα Nakış Beste του Abdülkaadir Meragi (ακμή 14ος αιώνας), Το δε δεύτερο τραγούδι «**Yine bir gûnlihal**», ανήκει στον Dede Efendi (ακμή 19ος αιώνας, βλ. 1η εβδομάδα), όπου φαίνονται οι νεωτερίζουσες τάσεις για τη μετάβαση από την κλασική στην τελευταία φάση της οθωμανικής μουσικής.

Ρεπερτόριο εβδομάδος :

Τίτλος	**Μακάμ**	**Είδος/ φόρμα**	**Μελοποιός**
Amed nesîm-i subh-dem	Rast	Nakış Beste	Abdülkaadir Meragi (ακμή 14ος αιώνας)
Yine bir gûnlihal	Rast	Semai	Dede Efendi (ακμή 19ος αιώνας)

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να γνωρίζουν τα μακάμια Çargah, Buselik και Rast

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Αντιπαραβάλετε τα απλά μακάμια απλού διατόνου τόσο με βυζαντινούς εκκλησιαστικούς ήχους, όσο και με κλίμακες της ευρωπαϊκής μουσικής.
- Γνωρίζετε βασικά έργα του σχετικού ρεπερτορίου

Λέξεις Κλειδιά

Çargah	Buselik	Rast	seyir	perde	Nakış Beste

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

462. Βασικό Υλικό

463. I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,
464. Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.
465. Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.
466. Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελῶν της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.
467. Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.
468. Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990
469. Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,* Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).
470. Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).

471. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις, μουσικό και ακουστικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1.

Ερμηνεύστε το Rast τραγούδι " Yine bir gûnlihal " του Dede Efendi (ακμή 19ος αιώνας). Αν η τουρκική γλώσσα σας δυσκολεύει, μπορείτε να το τραγουδήσετε με νότες ή απλά τη μελωδία με συλλαβές τύπου Λα-λα κλπ. Οι φοιτήτριες/ητές ηχογραφούν το τραγούδι και το ανεβάζουν στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης.

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ επί τη βάσει του Α΄ ήχου: Uşşak, Hüseyni, Muhayer και Kürdi

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 7η εβδομάδα εξετάζεται η ομάδα των απλών μακαμιών Uşşak, Hüseyni, Beyati και Kürdi που συγγενικά ανήκουν στην ομάδα του πρώτου ήχου (όπως α΄ τετράφωνος, πλ. Α΄ κλπ). Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην κατανόηση μέσω ακουστικών παραδειγμάτων.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ως συνέχεια της 1ης ενότητας, εξετάζονται αναλυτικώς τα μακάμ που έχουν κοινή βάση τον περντέ Dugâh (Κε), δηλαδή το Uşşak, το Hüseyni, το Beyati και το Kürdi με όλα τα τεχνικά τους γνωρίσματα. Συγκεκριμένα για το μακάμ Uşşak εξετάζεται η αντιστοίχησή του με τον Α΄ ήχο, ενώ στο πλαίσιο του ρεπερτορίου γίνεται η μελέτη του Cânâ rakîbi handân edersin του Giriftzen Asım Bey (1851–1929) σε ρυθμό curcuma που θεωρείται από τα πιο κλασικά του είδους της τελευταίας περιόδου. Στη συνέχεια εξετάζεται το μακάμ Hüseyni, και η κατιούσα εναλλακτική του μορφή που είναι το μακάμ Muhayer. Για το μακάμ Hüseyni γίνεται ειδική μελέτη ενός από τα πιο γνωστά έργα του Ζαχαρία Χανεντέ το“Tal'atın Devr-i Kamerde Mihr-i Âlem-tâb Eder”, ενώ για το μακάμ Muhayer ένα από τα πιο γνωστά και δημοφιλή τραγούδια του 20ου αιώνος το “Bülbülüm gel de dile” του διακεκριμένου μουσικού Sadettin Kaynak (1895-1961). Ακολούθως εξετάζεται το μακάμ Beyati, το οποίο εκτός από τη βασική συγγένεια με το Uşşak φέρει έντονα χαρακτηριστικά του Buselik στο Neva, γεγονός που θα μπορούσαμε να τον εντάξουμε και στην ομάδα των μακαμιών με δεσπόζοντα φθόγγο το Δι, όπως εξετάζονται παρακάτω σε άλλη εβδομάδα (για μουσικό παράδειγμα-έργο βλ. παρακάτω πίνακα). Τέλος η ομάδα κλείνει με τον μακάμ Kürdi που απαρτίζεται από τετράχορδο Kürdi και πεντάχορδο Buselik, και ενώ έχει την ίδια σειρά με τον Φρύγιο εκκλησιαστικό τρόπο δεν έχουν την ίδια δεσπόζουσα και εδώ αντιπαραβάλλονται με τα *Λειτουργικά* σε Φρύγιο του Μιχαλάκη Χατζηαθανασίου (ακμή μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνος).

Ρεπερτόριο εβδομάδος :

Τίτλος	Μακάμ	Είδος/ φόρμα	Μελοποιός
Uşşak Kâr - Taneni - Ez şevki lika ışk-ı cemalestü didim	Uşşak	Kâr	Abdülkaadir Meragi (ακμή 14ος αιώνας)
Cânâ rakîbi handân edersin	Uşşak	Beste	Giriftzen Asım Bey (1851–1929)

Tal'atın Devr-i Kamerde Mihr-i Âlem-tâb Eder	Hüseyni	Beste	Ζαχαρίας Χανενδέ (ακμή 18ος αιώνας)
Bülbülüm gel de dile/ çile Bülbülüm	Muhayer	Beste	Sadettin Kaynak (1895-1961)

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να κατανοήσουν τη δομή και τα βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά των απλών μακαμιών Uşşak, Hüseyni, Muhayer, Beyati και Kürdi και το σχετικό ρεπερτόριο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Συσχετίζετε τα παραπάνω μακάμια με αντίστοιχους ήχους της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής
- Αναλύετε και να διακρίνετε τις διαφορές μεταξύ των μακαμιών της παραπάνω ομάδας.
- Γνωρίζετε και να ερμηνεύετε το βασικό ρεπερτορίου

Λέξεις Κλειδιά

Uşşak	Hüseyni	Muhayer	Kürdi	Kâr	Beste

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

472. Βασικό Υλικό

473. I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,
474. Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.
475. Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.
476. Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελών της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.
477. Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.
478. Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990
479. Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,*

Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).
480. Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει πλήρως το θεωρητικό πλαίσιο για τα μακάμ αυτής της ενότητας.

481. Συμπληρωματικό Υλικό

Σημειώσεις, μουσικό και ακουστικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.2. Σε ποιον ήχο της εκκλησιαστικής μουσικής αντιστοιχεί το μακάμ Hüseyni

Ερμηνεύστε το τραγούδι “Tal'atın Devr-i Kamerde Mihr-i Âlem-tâb Eder” σε μακάμ Hüseyni του Ζαχαρία Χανενδέ (ακμή 18ος αιώνας). Αν η τουρκική γλώσσα σας δυσκολεύει, μπορείτε να το τραγουδήσετε με νότες ή απλά τη μελωδία με συλλαβές τύπου Λαλα κλπ.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ του πλ. Β' ήχου: Hicaz, Uzâl, Humayun και Zirguleli Hicaz

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Ως συνέχεια της 1ης ενότητας, εξετάζονται αναλυτικώς με όλα τα τεχνικά τους γνωρίσματα τα μακάμ που έχουν κοινή βάση τον περντέ Dügâh (Κε) και το πρώτο σύντονο χρωματικό τετράχορδο Hicaz ενώ στη συνέχεια διαφοροποιούνται με άλλα πεντάχορδα. Για τα συγκεκριμένα μακάμ: Hicaz, Uzâl, Humayun και Zirguleli Hicaz, γίνεται αντιπαραβολή με τις αντίστοιχες κλίμακες, κυρίως μικτές του συντόνου χρωματικού γένους της Βυζαντινής μουσικής.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Την 8η εβδομάδα ολοκληρώνεται η ομάδα των απλών μακάμ που αναπτύσσονται στο χρωματικό τετράχορδο Hicaz και στη βάση του φθόγγου Dügâh. Από αυτήν την ομάδα έχουν επιλεγεί δυο από τα κορυφαία τραγούδια του ρεπερτορίου της Οθωμανικής μουσικής. Δίνεται έμφαση στις φόρμες αυτών και η μελέτη τους γίνεται και στα δυο συστήματα, πεντάγραμμο και Βυζαντινής σημειογραφίας (από μεταγραφή του διδάσκοντα).

Για το αντίστοιχο ρεπερτόριο πρώτα γίνεται αναφορά σε ένα από τα πιο γνωστά και δημοφιλή τραγούδια του Dede Efendi, το "Ey Bût-i Nev Eda" σε μακάμ Hicaz, και στη συνέχεια γίνεται ειδική μελέτη πάνω σε ένα από τα πιο κλασικά τραγούδια της ομάδας του Hicaz που είναι το "Terkeyledi gerçi beni ol mah-ı cemalim" σε μακάμ Uzâl και σε ρυθμό Yürük Semai του Ζαχαρία Χανενδέ.

Ρεπερτόριο εβδομάδος :

Τίτλος	Μακάμ	Είδος/ φόρμα	Μελοποιός
Ey Bût-i Nev Eda	Hicaz	Beste	Dede Efendi(1778 – 1846)
Terkeyledi gerçi beni ol mah-ı cemalim	Uzâl	Beste	Ζαχαρίας Χανενδέ (ακμή 18ος αιώνας)

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αναγνωρίζουν το τετράχορδο Hicaz στη βάση του φθόγγου Dügâh, ως το βασικό κοινό γνώρισμα όλων των μακαμιών αυτής της ομάδας και να γνωρίζουν ένα σχετικό αντιπροσωπευτικό ρεπερτόριο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Συσχετίζετε τα παραπάνω μακάμια με αντίστοιχους ήχους της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής
- Αναλύετε και να διακρίνετε τις διαφορές μεταξύ των μακαμιών της παραπάνω ομάδας.
- Γνωρίζετε και να ερμηνεύετε το βασικό ρεπερτορίου

Λέξεις Κλειδιά

Hicaz	Dügâh	Uzâl	Humayun	Zirguleli Hicaz	Yürük Semai

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

482. Demosthenes Fistouris, *"*Gleaning elements of the Byzantine chant in the works of the two greatest composers of the Ottoman-Turkish classical music: Buhurizade Mustafa Itri Efendi and Zaharya Hanende*",* Ε΄ Διεθνές Συνέδριο Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα, Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας Αθήνα 2012 (Υπό έκδοση).

Εδώ ο συγγραφέας, εκτός από το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του 17ου και 18ου αιώνα, κάνει ειδική μορφολογική αναφορά στο τραγούδι Terkeyledi gerçi beni ol mah-ı cemalim του Ζαχαρία Χανεντέ.

483. I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,

484. Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.

485. Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.

486. Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελῶν της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.

487. Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.

488. Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990

489. Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,* Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).

490. Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει πλήρως το θεωρητικό πλαίσιο για τα μακάμ αυτής της ενότητας.

Συμπληρωματικό Υλικό

491. Σημειώσεις, μουσικό και ακουστικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1. Σε ποιον ήχο της εκκλησιαστικής μουσικής αντιστοιχεί το μακάμ Hicaz (βαθμολογία 10%)

Ερμηνεύστε το τραγούδι " Terkeyledi gerçi beni ol mah-ı cemalim " σε μακάμ Uzâl του Ζαχαρία Χανενδέ (ακμή 18^{ος} αιώνας) (βαθμολογία 40%). Αν η τουρκική γλώσσα σας δυσκολεύει, μπορείτε να το τραγουδήσετε με νότες ή απλά τη μελωδία με συλλαβές τύπου Λα-λα κλπ. Οι φοιτήτριες/ητές ηχογραφούν το τραγούδι και το ανεβάζουν στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης.

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ με δεσπόζοντα φθόγγο το Neva (Δι): Nevâ, Tahir, Beyati, Karcigâr και Suzinâk

(9η Εβδομάδα)

Περίληψη

Η ενότητα 1η των απλών μακαμιών κλείνει με την ομάδα αυτών που έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό τον δεσπόζοντα φθόγγο Nevâ (Re ή αντίστοιχα Δι). Τα πρώτα τρια μακάμια Neva, Tahir, Beyati και Karcigâr έχουν επιπλέον κοινή ως τονική (έναρξη και κατάληξη) τη βαθμίδα Dügâh και το πρώτο τετράχορδο Uşşak (συγγενεύουν με την ομάδα του α΄ήχου).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Πρώτα εξετάζεται το μακάμ Neva με όλα τα τεχνικά γνωρίσματά του και γίνεται ειδική αναφορά στο κορυφαίο έργο Nevâ Kâr του Buhurizade Mustafa Itri Efendi (ακμή τέλη 17ου αιώνος) που θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους μουσικούς της κλασικής περιόδου της οθωμανικής μουσικής. Στη συνέχεια εξετάζεται η ανοδική εκδοχή του μακάμ Neva που είναι το μακάμ Tahir και ακολούθως το μακάμ Karcigâr.

Ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί το μακάμ απλό Suzinâk, το οποίο ενώ ως τονική κατάληξη έχει τη βαθμίδα Rast και το αντίστοιχο πεντάχορδο βάσης, ωστόσο δεσπόζει ο φθόγγος Nevâ (Δι – άγια), όπου ακολουθεί τετράχορδο Hicaz. Για την περίπτωση αυτή το πιο χαρακτηριστικό δείγμα είναι η αντίστοιχη αργή δεξιοτεχνική δοξολογία του Γρηγορίου πρωτοψάλτη της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας Γρηγόριο (ακμή 1777-1821).

Στην 9η εβδομάδα κλείνει η ενότητα με τα αλά μακάμ, όπου εξετάζονται δυο βασικές περιπτώσεις το μακάμ Nevâ με ένα από τα κορυφαία έργα της Οθωμανικής μουσικής το Nevâ Kâr του Itri Efendi και το μακάμ Suzinâk, μέσω όχι οθωμανικής αλλά εκκλησιαστικής μουσικής με την ομώνυμη αργή δοξολογία σε πλ.Δ΄ χρωματικό του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου.

Ρεπερτόριο εβδομάδος :

Τίτλος	Μακάμ	Είδος/ φόρμα	Μελοποιός
Nevâ Kâr	Nevâ	Kâr	Buhurizade Mustafa Itri Efendi (ακμή τέλη 17ου αιώνος)
Δοξολογία	Suzinâk	αργή	Γρηγόριος Πρωτοψάλτης της ΜΧΕ (ακμή 1777-1821)
Benzemez kimse sana tavrına hayran olayın	Beyâti	Beste	Fehmi Tokay (1889 - 1959)

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν τα βασικά τετράχορδα και πεντάχορδα αυτής της ομάδος και να γνωρίζουν ένα σχετικό αντιπροσωπευτικό ρεπερτόριο.

.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Συσχετίζετε τα παραπάνω μακάμια με αντίστοιχους ήχους της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής
- Αναλύετε και να διακρίνετε τις διαφορές μεταξύ των μακαμιών της παραπάνω ομάδας.
- Γνωρίζετε και να ερμηνεύετε το βασικό ρεπερτορίου

Λέξεις Κλειδιά

Nevâ	Tahir	Karcigâr	Suzinâk	Nevâ Kâr	Dügâh/Rast

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

492. Βασικό Υλικό

493. Demosthenes Fistouris, *"*Gleaning elements of the Byzantine chant in the works of the two greatest composers of the Ottoman-Turkish classical music: Buhurizade Mustafa Itri Efendi and Zaharya Hanende*",* Ε΄ Διεθνές Συνέδριο Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα, Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας Αθήνα 2012 (Υπό έκδοση).

Εδώ ο συγγραφέας, εκτός από το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του 17ου και 18ου αιώνα, κάνει ειδική μορφολογική αναφορά στο Nevâ Kâr του Itri Efendi.

494. I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,

495. Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.

496. Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.

497. Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελών της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.

498. Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.

499. Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990

500. Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,*

Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).
501. Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).
502. Γεωργίου Πρωγάκη *Μουσική Συλλογή, Όρθρος,* Β΄ τόμος , Κωνσταντινούπολη 1909.

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει πλήρως το θεωρητικό πλαίσιο για τα μακάμ αυτής της ενότητας.

503. Συμπληρωματικό Υλικό

504. Σημειώσεις, μουσικό και ακουστικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1 Σε ποιον ήχο της εκκλησιαστικής μουσικής αντιστοιχεί το μακάμ Suzinâk

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ενότητα 2η - τα μεταφερόμενα μακάμια

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 10η εβδομάδα εξετάζονται επιλεκτικά μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά μεταφερόμενα μακάμια (από μετατροπία) με όλα τα τεχνικά γνωρίσματά τους (από μετατροπία - şed), δηλ. με την εφαρμογή κλιμάκων γνωστών μακαμιών σε διαφορετικούς φθόγγους από την αρχική τονική βάση.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Εξετάζονται οι περιπτώσεις της μεταφοράς της σειράς του Çargah σε άλλη βαθμίδες και το σχηματισμό των μακαμιών, όπως Mâhûr και Acemaşırân, ιδιαίτερα δε για το τελευταίο μακάμ δίνεται το παράδειγμα “Gel ey denizin nazlı kızı” του μεγάλου ρωμιού μουσικού και ουτίστα Γιώργου Μπατζανού (1900-1977).

Μια άλλη υποομάδα είναι από τη μεταφορά της σειράς Buselik, όπως το πολύ δημοφιλές μακάμ Nihavend. Εδώ εξετάζεται ένα μέρος από την οργανική μουσική και συγκεκριμένα το Nihavend Peşrev του Tiryiaki δηλ. του Πέτρου Πελοποννησ**ίου** και το τραγούδι Kalamış του μεγάλου δασκάλου και τραγουδιστή Münir Nurettin Selçuk (1900-1981) του 20ου αιώνα όπου σημείωσε μεγάλη επιτυχία.

Τέλος γίνεται αναφορά στο μακάμ Kürdilihicazkâr που προκύπτει από την μεταφορά του τετραχόρδου Kürdi στη βαθμίδα Rast και το πεντάχορδο Buselik στη βαθμίδα Çargah. Ως παραδείγματα ακούγονται έργα του Γιώργου Μπατζανού και το οργανικό pesrev του μεγαλύτερου ρωμιού δεξιοτέχνη της λύρας, τον Βασιλάκη (ακμή τέλη 19ου και αρχές 20ου αιώνος).

Ρεπερτόριο εβδομάδος :

Τίτλος	Μακάμ	Είδος/ φόρμα	Μελοποιός
Gel ey denizin nazlı kızı	Ace-maşırân	şarki	Γιώργος Μπατζανός
Nihavend Peşrev	Nihavend	Peşrev (οργανικό)	Πέτρος Πελοποννήσιος
Kalamış	Nihavend	Şarki-gazel	Münir Nurettin Selçuk (1900-1981)
Peşrev	Kürdilihi-cazkâr	Peşrev (οργανικό)	Βασιλάκης

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής

της ομάδος μακαμιών και να γνωρίζουν ένα σχετικό αντιπροσωπευτικό ρεπερτόριο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Συσχετίζετε τα παραπάνω μακάμια με αντίστοιχους ήχους της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής
- Αναλύετε και να διακρίνετε τις διαφορές μεταξύ των μακαμιών της παραπάνω ομάδας.
- Γνωρίζετε και να ερμηνεύετε το βασικό ρεπερτορίου

Λέξεις Κλειδιά

şed	Nihavend	Ace-maşırân	Kürdilihica-zkâr	Γιώργος Μπατζανός	Βασιλάκης

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

505. Βασικό Υλικό

506. I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,
507. Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.
508. Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.
509. Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελών της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.
510. Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.
511. Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990
512. Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,* Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).
513. Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).
514. Χρίστος Τσιαμούλης & Παύλος Ερευνίδης, *Ρωμηοί συνθέτες της Πόλης (17ος-20ος αι)*, Δομός, Αθήνα 1998

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει πλήρως το θεωρητικό πλαίσιο για τα μακάμ αυτής της ενότητας.

Συμπληρωματικό Υλικό

515. Σημειώσεις, μουσικό και ακουστικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1 Σε ποιον ήχο της εκκλησιαστικής μουσικής αντιστοιχεί το μακάμ Acemaşırân και δώστε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα από την εκκλησιαστική μουσική του 19ου αιώνος.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ενότητα 3η –σύνθετα μακάμια:

Nişabûr, Segâh, Segâh Maye, Müstear και Hüzzâm

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Κατά την 11η εβδομάδα εξετάζεται η 3η ενότητα με τα σύνθετα μακάμ, τα οποία προκύπτουν από τον συνδυασμό δύο ή παραπάνω γνωστών μακάμ (ο αριθμός των σύνθετων μακάμ θεωρείται απροσδιόριστος).

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην ενότητα αυτή αρχικά εξετάζουμε τα μακάμ Nişabûr που θεμελιώνεται στη βαθμίδα Buselik και αντιστοιχεί, σύμφωνα με την Πατριαρχική επιτροπή στη χρόα του Κλιτού.

Στην συνέχεια εξετάζεται η υποομάδα των μακάμ που θεμελιώνονται στη βαθμίδα του Segâh (Βου) και συγκεκριμένα: Segâh, Segâh Maye, Müstear και Hüzzâm. Αναλυτικότερα για το μακάμ Segâh εξετάζεται η αντιστοίχησή του με τον ήχο Λέγετο, ενώ παράλληλα μελετώνται τα εξής δυο τραγούδια: ένα από τα πιο κλασικά τραγούδια της οθωμανικής μουσικής, το «Tutii Mucizeguyem» του Buhurizade Mustafa Itri Efendi και το ελληνικό «Έχεις φως μου κάλλος νούρι» του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου (βλ. Πανδώρα). Εξετάζεται η περίπτωση του Segâh Maye ενώ για το μακάμ Müstear γίνεται ειδική αναφορά στη χρόα του Ζυγού (σύμφωνα με την Πατριαρχική Επιτροπή). Τέλος για το μακάμ Hüzzâm, εξετάζεται η αντιπαραβολή του με τον Β΄ ήχο (Βου) ενώ ως μουσικό παράδειγμα δίνεται ένα από τα δημοφιλή τραγούδια του Dede Efendi: «Ey gül-I bağı eda».

Ρεπερτόριο εβδομάδος :

Τίτλος	Μακάμ	Είδος/ φόρμα	Μελοποιός
Tutii Mucizeguyem	Segâh	Segah Yuruk Semai	Buhurizade Mustafa Itri Efendi (ακμή τέλη 17ου αιώνος)
Έχεις φως μου κάλλος νούρι	Σεγκιάχ	şarki	Γρηγόριος Πρωτοψάλτης της ΜΧΕ (ακμή 1777-1821)
Ey gül-I bağı eda	Hüzzâm	şarki	Dede Efendi

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της ομάδος και να γνωρίζουν ένα σχετικό αντιπροσωπευτικό ρεπερτόριο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Συσχετίζετε τα παραπάνω μακάμια με αντίστοιχους ήχους της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής
- Αναλύετε και να διακρίνετε τις διαφορές μεταξύ των μακαμιών της παραπάνω ομάδας.
- Γνωρίζετε και να ερμηνεύετε το βασικό ρεπερτορίου

Λέξεις Κλειδιά

Nişabûr	Κλιτόν	Segâh	Müstear	Ζυγός	Hüzzâm

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

516. Βασικό Υλικό

517. I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,
518. Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.
519. Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.
520. Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990
521. Θεοδώρου Φωκαέως, *Η Πανδώρα*, Κωνσταντινούπολη 1843
522. Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελών της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.
523. Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.
524. Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,* Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).
525. Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).
526. Χρίστος Τσιαμούλης & Παύλος Ερευνίδης, *Ρωμηοί συνθέτες της Πόλης (17ος-20ος αι)*, Δομός, Αθήνα 1998

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει πλήρως το θεωρητικό πλαίσιο για τα μακάμ αυτής της ενότητας.

Συμπληρωματικό Υλικό

527. Σημειώσεις, μουσικό και ακουστικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1 Ερμηνεύστε το τραγούδι "Έχεις φως μου κάλλος νούρι" του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου σε ήχο Σεγκιάχ. Οι φοιτήτριες/ητές ηχογραφούν το τραγούδι και το ανεβάζουν στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης.

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ενότητα 3η – σύνθετα μακάμια:

Isfahân, Acem. Acem Kürdî, Hisâr, Hisâr Bûselik, Sabâ, Dügâh, Nikrîz, Pençgah, Rehavi, Irâk, Eviç, Bestenigâr και Ferahnâk**.**

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 12 εβδομάδα εξετάζονται οι περιπτώσεις αντιπροσωπευτικών σύνθετων μακαμιών που θεμελιώνονται σε διαφορετικές βαθμίδες: Isfahân, Acem. Acem Kürdî, Hisâr, Hisâr Bûselik, Sabâ, Dügâh, Nikrîz, Pençgah, Rehavi, Irâk, Eviç, Bestenigâr και Ferahnâk.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Εκτός από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους, μελετώνται και αναλύονται επιλεκτικά χαρακτηριστικά μουσικά παραδείγματα μεγάλων μελοποιών της Οθωμανικής μουσικής και ορισμένα σε αντιπαραβολή με εκκλησιαστικά έργα, όπως φαίνονται στον παρακάτω πίνακα.

Ρεπερτόριο εβδομάδος :

Τίτλος	Μακάμ	Είδος/ φόρμα	Μελοποιός
Dök zülfünü meydane gel	Hisâr Bûselik	Şarkı	Tanburi Mustafa Çavuş (ακμή 18ος αιώνας)
Έλπιζα και πάλιν ελπίζω	Hisâr Bûselik	şarki	Γρηγόριος Πρωτοψάλτης της ΜΧΕ (ακμή 1777-1821)
Mest olup etmiş	Irak	Beste	Tiryaki – Πέτρος Πελοποννήσιος
Derviş recây-i pâdşâhî nekuned	Bes-tenigâr	Yürük Semai	Abdülkaadir Meragi
Δοξολογία	Bes-tenigâr	Αργή	Ιακώβου Πρωτοψάλτου
Hoş yaratmış bâr-i ezel	Ferahnâk	Beste	Nikağos Ağa (ακμή μέσα 19ου αιώνος)
Δύναμις – Τρισάγιος ύμνος	Ferahnâk	Όπως ο τίτλος	Θρασύβουλου Στανίτσα
Mendilimin Yeşili Ben Kaybettim Eşimi	Sabâ	Beste	Ανωνύμου
Δύναμις – Τρισάγιος ύμνος	Sabâ	Όπως ο τίτλος	Κωνσταντίνος Πρίγγος

Γίνεται επίσης ειδική αναφορά στο μακάμ Hisar, καθως αντιστοιχεί στη χρόα της Σπάθης, σύμφωνα με την Πατριαρχική επιτροπή του 1883.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της ομάδος και να γνωρίζουν ένα σχετικό αντιπροσωπευτικό ρεπερτόριο.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Συσχετίζετε τα παραπάνω μακάμια με αντίστοιχους ήχους της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής
- Αναλύετε και να διακρίνετε τις διαφορές μεταξύ των μακαμιών της παραπάνω ομάδας.
- Γνωρίζετε και να ερμηνεύετε το βασικό ρεπερτορίου

Λέξεις Κλειδιά

Dügâh	Isfahân	Acem Kurdi	Hisâr Bûselik	Sabâ	Irak/ Evic/ Bestenigar/ Ferahnak

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

528. Βασικό Υλικό

529. I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,
530. Karl L. Signell, PhD, *Makam - Modal practice in Turkish Art Music,* Usul Edistion, Sarasota 2008.
531. Yilmaz Öztuna, *Büyük Türk musikisi Ansiklopedisi I,II,* Kültür Balkanliği Yayıncılık, İstanbul 1990.
532. Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990
533. Θεοδώρου Φωκαέως, *Η Πανδώρα*, Κωνσταντινούπολη 1843
534. Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελῶν της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.
535. Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.
536. Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,* Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).

537. Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).
538. Χρίστος Τσιαμούλης & Παύλος Ερευνίδης, *Ρωμηοί συνθέτες της Πόλης (17ος-20ος αι)*, Δομός, Αθήνα 1998

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει το θεωρητικό πλαίσιο για τα μακάμ αυτής της ενότητας.

Συμπληρωματικό Υλικό

539. Σημειώσεις, μουσικό και ακουστικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1 Ερμηνεύστε το τραγούδι “ Έλπιζα και πάλιν ελπίζω” του Γρηγορίου Πρωτοψάλτου σε ήχο Hisâr Bûselik. Οι φοιτήτριες/ητές ηχογραφούν το τραγούδι και το ανεβάζουν στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης.

(Η άσκηση θα αξιολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

15 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ζητήματα συγκριτικής θεώρηση της Εξωτερικής μουσικής με τη Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Στην 13η εβδομάδα, η τεκμηρίωση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ Βυζαντινής εκκλησιαστικής και εξωτερικής μουσικής επιτυγχάνεται μέσω της παράθεσης παραδειγμάτων και της μορφολογικής / θεωρητικής ανάλυσης.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στο τελευταίο μάθημα, γίνεται μια σύνοψη όλων των γνώσεων από την μελέτη των θεωρητικών πραγματειών και των μουσικών έργων για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων τόσο σε επίπεδο θεωρίας, όσο και σε επίπεδο φόρμας και μελοποιίας, σε σχέση με το αντίστοιχο ιστορικό πλαίσιο.

Το ζητούμενο είναι οι αλληλεπιδράσεις να προσδιορίζονται συγκεκριμένα, αναλυτικά και τεκμηριωμένα και όχι με γενικολογίες του τύπου της προσομοίωσης της εξωτερικής οργανικής μουσικής στα αργά παπαδικά μέλη και κυρίως στα κρατήματα.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει σκοπό να καταστήσει ικανούς τους φοιτητές/τριες να αναγνωρίζουν και να διακρίνουν τις παραμέτρους που θα πρέπει να αξιολογούνται αναλόγως σε συγκριτικές διαδικασίες

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να

- Γνωρίζετε το σύστημα της «Εξωτερικής» μουσικής και να μπορείτε να κάνετε τεκμηριωμένες συγκρίσεις με την Βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική.

Λέξεις Κλειδιά

Γλώσσα	σύνταξη	Ποιητική δομή	Ρυθμός/μέτρο	Καταλήξεις	Τονικά κέντρα

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

540. Βασικό Υλικό

541. Demosthenes Fistouris, *"*Gleaning elements of the Byzantine chant in the works of the two greatest composers of the Ottoman-Turkish classical music: Buhurizade Mustafa Itri Efendi and Zaharya Hanende*",* Ε΄ Διεθνές Συνέδριο Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα, Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας Αθήνα 2012 (Υπό έκδοση).

542. I. H. Özkan, *Türk Mûsıkîsî Nazariyatı ve Usûlleri – Kudüm Velveleri*, Ötüken, Istanbul 1998,

543. Αλυγιζάκη Αντωνίου Ε ., *Εκκλησιαστικοί ήχοι και αραβοπερσικά μακάμια*, Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 1990

544. Θεοδώρου Φωκαέως, *Η Πανδώρα*, Κωνσταντινούπολη 1843

545. Κωνσταντίνου Ψάχου, *Ἀσιὰς λύρα περιέχουσα συλλογή διαφόρων μελών της ασιατικής μουσικής εις βυζαντινή μουσική*. Αθήνα 1908.

546. Μάριος Μαυροειδής, *Οι Μουσικοί Τρόποι στην Ανατολική Μεσόγειο*, Fagotto, Αθήνα 1999.

547. Κηλτζανίδου Π. Γ. Προυσσαέως, *Μεθοδική διδασκαλία ελληνικής μουσικής- Μεθοδική διδασκαλία θεωρητική τε και πρακτική προς εκμάθησιν και διάδοσιν του γνήσιου εξωτερικού μέλους της καθ' ημάς Ελληνικής Μουσικής κατ' αντιπαράθεσιν προς την Αραβοπερσικήν,* Κωνσταντινούπολη 1881, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη 1991 (ανατύπωση).

548. Στεφάνου Δομεστίκου, *Ερμηνεία της εξωτερικής μουσικής (Επιθεωρηθέν παρά Κων. Πρωτοψάλτου)*, Κωνσταντινούπολη 1843, Αθήνα, Κουλτούρα (Αναστατική έκδοση).

549. Χρίστος Τσιαμούλης & Παύλος Ερευνίδης, *Ρωμηοί συνθέτες της Πόλης (17ος-20ος αι)*, Δομός, Αθήνα 1998

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει το θεωρητικό πλαίσιο σχετικά με τις εργασίες αυτής της ενότητας.

- Ζωγράφου Γ. Ιωάννη Κέϊβελη, *Μουσικόν Ἀπάνθισμα (Μεδζμουάϊ Μακαμάτ) Διαφόρων ασμάτων Μελοποιηθέντων παρά διαφόρων μελοποιών*. Μέρος Πρώτον, Κωνσταντινούπολη 1872 - *Μουσικόν Ἀπάνθισμα , Περιέχον διάφορα ελληνικά άσματα Μελοποιηθέντα παρά διαφόρων ποιητών*. Μέρος Δεύτερον, Κωνσταντινούπολη 1873.
- Ζωγράφου Γ. Ιωάννη Νικαέως, *Ἀπάνθισμα ή Μεδζμουάϊ Μακαμάτ, περιέχον διάφορα τούρκικα άσματα, προσέτι την οδηγίαν των ρυθμών της Ασιατικής Μουσικής,* Κωνσταντινούπολη 1856.
- Θεοδώρου Φωκαέως & Σταυράκη Βυζαντίου, *Βίβλος καλουμένη Εὐτέρπη περιέχουσα συλλογήν εκ των νεωτέρων και ηδυτέρων εξωτερικών μελών, με προσθήκην εν τω τέλει και τινών ρωμαικών τραγωδίων εις μέλος οθωμανικόν και ευρωπαϊκόν. Εξηγηθέντων εις το νέον της μουσικής σύστημα παρά Θεοδώρου Φωκαέως και Σταυράκη Βυζαντίου των Μουσικολογιωτάτων, επιθεωρηθέντων δ' επιμελώς και επιδιορθωθέντων παρά του Μουσικολογιωτάτου διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, ενός των εφευρετών του ειρημένου συστήματος*. Κωνσταντινούπολη 1830.
- Θεοδώρου Φωκαέως, *Πανδώρα, Ήτοι συλλογή εκ των νεωτέρων και ηδυτέρων εξωτερικών μελών, εις τόμους δύω, Περιέχουσα Γραίκικα τραγώδια εξήκοντα και δύο, και έτερα είκοσι εις μέλος ευρωπαϊκόν, με προσθήκη εν τω τέλει ενός μαθήματος γραικικού εις*

μακάμια (ήτοι ήχους) εβδομήκοντα και πέντε, εξηγηθέντα εις την νέαν της μουσικής μέθοδον, Τόμος Α΄ Πατριαρχικόν του Γένους Τυπογραφείον, Κωνσταντινούπολη 1843. Πανδώρα, Ήτοι συλλογή εκ των νεωτέρων και ηδυτέρων εξωτερικών μελών, εις τόμους δύω, Περιέχουσα μπεστέδες οκτώ, Σαρκιά εβδομήκοντα εξ και Γιουρούκ Σεμαγιά ένδεκα ων τα μεν πεντήκοντα εισί νεο-μελούργητα τα δε λοιπά ερανίσθησαν εκ της προεκδοθείσης ΕΥ-ΤΕΡΠΗΣ. Τόμος Β΄, Εκ της Τυπογραφείας Κάστρου, Κωνσταντινούπολη 1846.

Η παραπάνω βιβλιογραφία καλύπτει το ρεπερτόριο σχετικά με τις εργασίες αυτής της ενότητας.

Συμπληρωματικό Υλικό

550. Σημειώσεις, μουσικό και ακουστικό υλικό από τον διδάσκοντα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1 Ποια είναι τα γενικά συμπεράσματα συγκριτκής θεώρησης μεταξύ του θεωρητικού συστήματος της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής και της Εξωτερικής (οθωμανικής) μουσικής.

Σημείωση: Αυτή τη βδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα Εργασίας 2: Ενδεικτικά παραδείγματα μουσικής ώσμωσης μεταξύ της Εξωτερικής και της Βυζαντινής μουσικής. Μπορείτε να ανατρέξετε σε κρατήματα και σε λειτουργικά, όπου υπάρχουν πολλά παραδείγματα. Οι φοιτήτριες/ητές, από το ρεπερτόριο που διδάχθηκαν, μπορούν να επιλέξουν χαρακτηριστικά παραδείγματα μουσικής ώσμωσης μεταξύ της Εξωτερικής και της Βυζαντινής μουσικής, τα τεκμηριώνουν με θεωρητική και μορφολογική ανάλυση, και ανεβάζουν την εργασία τους στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

20 ώρες

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται και για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάνονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τίτλος: Ορισμός της έννοιας "Εξωτερική μουσική" και η ιστορική επισκόπησή της μέχρι τον 20ο αιώνα – ζητήματα ορολογίας, ιστορισμού και ιστορικότητας

(1η εβδομάδα)

Άσκηση 1.1

Ο ρωμιός συνθέτης που διαμορφώνει σημαντικά τις εξελίξεις στην ακμή της Κλασικής περιόδου στην εξωτερική μουσική είναι ο Ζαχαρίας Χανεντές. Από τα 300 έργα του διασώζονται γύρω στα 20, ενώ είναι ο συνθέτης που ανέπτυξε μετά τον Itri, τις φωνητικές φόρμες της Κλασικής περιόδου, όπου εμπλούτισε την οθωμανική μουσική με στοιχεία της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής μουσικής.

Τίτλος: Φόρμες της εξωτερικής κοσμικής και θρησκευτικής μουσικής

(3η Εβδομάδα)

Άσκηση 3.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Η μεγαλύτερη και πιο περίτεχνη φωνητική φόρμα της οθωμανικής κοσμικής φωνητικής μουσικής είναι η φόρμα Kâr, η οποία συνήθως ξεκινάει με κράτημα (τερενούμ) και στη συνέχεια εναλλάσσεται με στίχους ενώ παράλληλα συνδυάζεται με εναλλαγές ρυθμών και μακάμ.

Τίτλος: Ουσούλ και περί ρυθμού στην Εξωτερική μουσική

(4η Εβδομάδα)

Άσκηση 4.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Το ουσούλι Yürük Semâî μετριέται σε 6 χρόνους, ως εξής ντουμ τεκ τεκ ντουμ τε-εκ, όπως π.χ. 6/8, 6/4 και 6/2. Αναπτύσσεται από 2 Semâî ή τρία Nim Sofyan.

Τίτλος: Εισαγωγή στη θεωρία της Εξωτερικής μουσικής

(5η Εβδομάδα)

Άσκηση 5.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Στα τέλεια τετράχορδα της εξωτερικής (τουρκικής) μουσικής απαρτίζονται από 22 κόμματα, ενώ στην Βυζαντινή μουσική από 30 τμήματα αντίστοιχα.

Τίτλος: Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ επί τη βάσει του Α΄ ήχου: Uşşak, Hüseyni, Muhayer, Beyati και Kürdi

(7η Εβδομάδα)

Άσκηση 7.1

Το μακάμ Hüseyni αντιστοιχεί στον ήχο Πλάγιο του Πρώτου της εκκλησιαστικής μουσικής που αρχίζει εκ του ΚΕ, όπου δεσπόζει το τετράχορδο Κε-Πα'.

Οι φοιτητές ηχογραφούν το τραγούδι "Tal'atın Devr-i Kamerde Mihr-i Âlem-tâb Eder" σε μακάμ Hüseyni του Ζαχαρία Χανενδέ (ακμή 18ος αιώνας) και το ανεβάζουν στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης.

Τίτλος: Ενότητα 1η - τα απλά μακάμ με δεσπόζοντα φθόγγο το Νεva (Δι): Nevâ, Tahir, Beyati, Karcigâr και Suzinâk

(9η Εβδομάδα)

Άσκηση 9.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Το μακάμ Suzinâk αντιστοιχεί στον ήχο Πλάγιο του Τετάρτου μικτό με τον Δεύτερο ήχο, λέγεται και Πλάγιος του Τετάρτου Χρωματικός με χαρακτηριστική τη φθορά του Δευτέρου ήχου στον Δι, από τον οποίο και άρχεται. Η πορεία του μέλους παρουσιάζει κυρίως χαρακτηριστική φυσική κατάληξη πλ. Δ΄ στο Νη.

Τίτλος: Ενότητα 2η - τα μεταφερόμενα μακάμια

(10η Εβδομάδα)

Άσκηση 10.1

Με βάση την έγκυρη βιβλιογραφία περί θεωρίας, δίνετε τη σχετική απάντηση: Το μακάμ **Acemaşırân** αντιστοιχεί στον ήχο Βαρύ Εναρμόνιο εκ του Ζω ύφεσης. Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα εκκλησιαστικής μελοποιίας του

19ου αιώνος είναι η κλασική πλέον δοξολογία σε Βαρύ Ερναρμόνιο του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος.

Τίτλος: Ζητήματα συγκριτικής θεώρηση της Εξωτερικής μουσικής με τη Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική

(13η Εβδομάδα)

Άσκηση 13.1 Ποια είναι τα γενικά συμπεράσματα συγκριτκής θεώρησης μεταξύ του συστήματος της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής και της Εξωτερικής (οθωμανικής) μουσικής.

Σκεφθείτε να τεκμηριώσετε τα στοιχεία ως προς τις φόρμες, τα συστήματα, τα γένη, τα διαστήματα και τις μελωδικές αλληλεπιδράσεις. μεταξύ του συστήματος της Βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής και της Εξωτερικής (οθωμανικής) μουσικής.

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΕΝΤΥΠΟ: 200.1.3

ΟΔΗΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: Καλοφωνικό ειρμολόγιο

Ίδρυμα	**Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου**		
Πρόγραμμα Σπουδών	Βυζαντινή Μουσική - Ψαλτική Τέχνη		
Μάθημα	BYZ440	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	
Επίπεδο	Προπτυχιακό +	Μεταπτυχιακό (μάστερ) ☐	
Γλώσσα Διδασκαλίας	Ελληνικά		
Τύπος Μαθήματος	Υποχρεωτικό +	Επιλογής ☐	
Αριθμός Τηλεσυναντή-σεων	Συνολικά: Έως 6	Με φυσική παρουσία: 1	Διαδικτυακά: Έως 6
Αριθμός Εργασιών	13 εργασίες αυτοαξιολόγησης από τις οποίες οι 5 αξιολογούνται (σύνολο 10%) 2 εργασίες ατομικές οι οποίες αξιολογούνται 20% (σύνολο 40%)		
Αξιολόγηση	Εργασίες 50%	Τελική Εξέταση 50%	
Αριθμός Πιστωτικών Μο-νάδων ECTS	6		

Ετοιμασία Οδηγού Μελέτης:	Μ. Στρουμπάκης
Επιμέλεια και Τελική Έγκριση Οδηγού Μελέτης:	Δρ. Γεωργία Πετρούδη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
1η Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση: Εισαγωγή στο Μάθημα «Καλοφωνικό Ειρμολόγιο».	4
1η Εβδομάδα – Ο καλοφωνικός ειρμός «Η κάμινος Σωτήρ», Αρσενίου του μικρού, ήχος Α΄.	7
2η Εβδομάδα – Ο καλοφωνικός ειρμός «Δοξάσωμεν Τριάδα», Γερμανού Νέων Πατρών, ήχος Α΄.	10
3η Εβδομάδα – Ο καλοφωνικός ειρμός «Αποβλεψάμενος ο τύραννος», Γερμανού Νέων Πατρών, ήχος πλ. Δ΄.	11
4η Εβδομάδα - Ο καλοφωνικός ειρμός «Άστρον ήδη ανατέταλκεν», Μπαλασίου Ιερέως, ήχος Α΄.	14
5η Εβδομάδα – Ο καλοφωνικός ειρμός «Εν Σιναίω τω όρει», Δαμιανού Ιερομονάχου, ήχος Γ΄.	16
6η Εβδομάδα- Ο καλοφωνικός ειρμός «Ο άγγελος εβόα», Πέτρου Μπερεκέτη, ήχος πλ. Α΄.	18
7η Εβδομάδα - Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Εν βυθώ κατέστρωσε ποτέ», Πέτρου Μπερεκέτη, ήχος β διατονικός (λέγετος).	20
8η Εβδομάδα - Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Εσείσθησαν λαοί», Πέτρου Μπερεκέτη, ήχος Δ΄.	22
9η Εβδομάδα - Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Έφριξε γη», Παναγιώτη Χαλάτζογλου, ήχος πλ. Α πεντάφωνος.	24
10η Εβδομάδα – Ο καλοφωνικός ειρμός «Μνήσθητι Δέσποινά μου», Δανιήλ Πρωτοψάλτου, ήχος πλ. Β΄ Νενανω.	26
11η Εβδομάδα - Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Γόνυ κάμπτει», Πέτρου Λαμπαδαρίου, ήχος Γ΄.	28
12η Εβδομάδα - Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Την δέησίν μου δέξαι», Γεωργίου του Κρητός, ήχος πλ. Δ΄.	30
13η Εβδομάδα – Ο καλοφωνικός ειρμός «Κύκλω της τραπέζης σου», Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, ήχος Βαρύς.	32
Τελευταία Τηλεσυνάντηση/Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση	34
14η Εβδομάδα: Τελική Εξέταση	35
Ενδεικτικές Απαντήσεις στις Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης	36

1Η ΤΗΛΕΣΥΝΑΝΤΗΣΗ/ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ «ΚΑΛΟΦΩΝΙΚΟΝ ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΝ»

Σκοπός του προγράμματος σπουδών:

Στόχοι:

Καλοφωνικό Ειρμολόγιο είναι το βιβλίο εκείνο, χειρόγραφο ή έντυπο, το οποίο στεγάζει το είδος των λεγομένων καλοφωνικών ειρμών. Συνεκδοχικά, Καλοφωνικό ειρμολόγιο είναι το είδος εκείνο της μελοποιίας, το οποίο συνδυάζει μελοποιητικά το ειρμολογικό γένος με το καλοφωνικό στοιχείο του Παπαδικού γένους. Πρόκειται ειρμούς πού έχουν μελοποιηθεί κατά τρόπο εκτεταμένο, παρρησιαστικό, καλλωπισμένο και καλοφωνικό, ο δε τρόπος εκτέλεσής τους είναι καθαρά σολιστικός ή μονοφωνάρικος, όπως καταγράφουν τα χειρόγραφα. Σύμφωνα με τον καθηγητή Γρηγόριο Στάθη, το καλοφωνικό ειρμολόγιο είναι «Ο μελίρρυτος ποταμός της καλοφωνίας της ψαλτικής τέχνης που ανάβλυσε κατά το ήμισυ του ιζ΄ αιώνος. Κι από τότε καταγλυκαίνει τις ακοές μας».[37] Από τους καλοφωνικά μελοποιημένους ειρμούς του Μανουήλ Χρυσάφου (15ος αι.) και τους πρώιμα μελοποιημένους καλοφωνικούς ειρμούς του Αρσενίου του Μικρού και του Θεοφάνους Καρύκη (16ος αι.), βαίνουμε στις λαμπρές συνθέσεις του 17ου, 18ου και 19ου αιώνα. Οι καλοφωνικοί ειρμοί είναι ένα είδος απαιτητικό όσον αφορά τη μουσική γνώση, τη μορφολογία και τις φωνητικές δυνατότητες. Ψάλλονται εκτός της Ακολουθίας, είτε μετά το πέρας αυτής (πχ. Κατά τη διανομή του Αντιδώρου), είτε σε διάφορες άλλες περιστάσεις (μοναστηριακής Τράπεζας ή επίσημων γευμάτων) είτε προς ευωχίαν. Συνήθως οι καλοφωνικοί ειρμοί συνδυάζονται (κυρίως κατά τον 18ο αι.) με κρατήματα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορούν να παρουσιαστούν και αυτόνομα, χωρίς κάποιο κράτημα. Η μορφολογία τους είναι ιδιαίτερη, όπως ιδιαίτερα είναι και τα μελωδικά χαρακτηριστικά τους. Έχει μελοποιηθεί ένας μεγάλος αριθμός καλοφωνικών ειρμών, αλλά ορισμένοι εξ αυτών έχουν ενταχθεί στα παραδοσιακώς ψαλλόμενα μέλη των πατριαρχικών ψαλτών.

Βασικός στόχος του μαθήματος είναι οι φοιτητές/τριες να έρθουν σε επαφή και να γνωρίσουν το καλοφωνικό ειρμολόγιο. Θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στα μορφολογικά στοιχεία των συνθέσεων, τα ιδιαίτερα μελικά χαρακτηριστικά τους, όπως περίτεχνες μελωδικές γραμμές και το διευρυμένο ambitus, και το μονοφωνάρικο στύλ εκτέλεσης. Η εκτέλεση τέτοιων συνθέσεων καταξιώνει τον ψάλτη, καθώς απαιτείται υψηλό επίπεδο μουσικής γνώσης και καλλιτεχνίας. Οι καλοφωνικοί ειρμοί, συνήθως, συνδυάζονται με συγκεκριμένα κρατήματα και για το λόγο αυτό θα γίνει ιδιαίτερη αναφορά σ' αυτούς τους συνδυασμούς, όπως καταγράφονται μέσα στη χειρόγραφη αλλά και την προφορική παράδοση.

Σε πρακτικό επίπεδο, έχει γίνει ειδική επιλογή μελουργών και συνθέσεων, προκειμένου να φανεί η ιστορική διαχρονία και εξέλιξη της μελοποιίας από τον 16ο αιώνα μέχρι και τον 19ο. Οι συνθέσεις ερμηνεύονται υποδειγματικά και η ερμηνεία τους τεκμηριώνεται επιπλέον από τις υπάρχουσες υπογραφήσεις, προκειμένου οι φοιτητές να έρθουν σε επαφή με τον πλούτο και το βάθος αυτού του λαμπρού είδους της Ψαλτικής Τέχνης.

Ειδικοί στόχοι

- Η κατανόηση των συνθέσεων μέσω της μορφολογικής ανάλυσης.

---

[37] Γρηγόριος Στάθης, *Μορφὲς Καὶ Μορφὲς Τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης Ἤτοι Μελοποιία-Μορφολογία Τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς*, vol. Λατρειολογήματα 5, Λατρειολογήματα (Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, 2011), 360.

- Η εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών των συνθέσεων
- Η αποκωδικοποίηση της ερμηνείας (ποικίλματα-φράσεις) σημαντικών ερμηνευτών μέσω των ηχογραφήσεών τους.
- Η δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης των καλοφωνικών ειρμών.

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

- Να κατανοούν, αναλύουν και ερμηνεύουν επιλεγμένες συνθέσεις του Καλοφωνικού Ειρμολογίου.
- Να διακρίνουν την θέση των μελών του Καλοφωνικού Ειρμολογίου ως ειδική περίπτωση μικτού μελοποιητικού γένους Παπαδικής και Ειρμολογίου.
- Να ερμηνεύουν τις ιδιαίτερες μουσικές φράσεις και να τις αποδίδουν μεμονωμένα και εν συνόλω προκειμένου να αποδοθεί ο ειρμός με τρόπο «μονοφωνάρικο», καλοφωνικό.

<u>Παρουσίαση του μαθήματος μέσα από τον Οδηγό Μελέτης</u>

Σκοπός:

Σκοπός του μαθήματος είναι η μουσική-μορφολογική μελέτη και μουσική ερμηνεία των πιο γνωστών Καλοφωνικών Ειρμών της Ψαλτικής Τέχνης που ευρίσκονται εν χρήσει σήμερα στην Ορθόδοξη Λατρεία.

Περιγραφή:

Η μελέτη ενός καλοφωνικού ειρμού περιλαμβάνει συγκεκριμένα στάδια προκειμένου α) να γίνει κατανοητή η δομή-κατάστρωσή του, β) να είναι εύκολα προσπελάσιμα από άποψη δομής και πλοκής των διαφόρων θέσεων μελοποιίας όλα τα «δεινά» σημεία του μουσικού κειμένου, γ) να επισημανθούν όλες οι δυνατές ερμηνείες της σημειογραφίας που θα υλοποιήσουν το ακουστικό αποτέλεσμα του γραπτού κειμένου και θα το προσφέρουν στον ακροατή με συγκεκριμένη αισθητική αρμόζουσα στο περίτεχνο είδος των καλοφωνικών ειρμών.

Οι φοιτητές/τριες καλούνται να εξιχνιάσουν όλα τα στάδια μελέτης ενός απαιτητικού είδους. Τα στάδια αυτά προσφέρονται στο πλαίσιο των μαθημάτων και είναι τα παρακάτω: γνώση της παρτιτούρας (μουσική ανάγνωση), μελέτη των εξωτερικών και εσωτερικών χαρακτηριστικών του μαθήματος, μουσική ερμηνεία των «θέσεων» και των σημαδίων της ψαλτικής, δημιουργία ή αναπαραγωγή της αισθητικής της εκτέλεσης βάσει της περιόδου μελοποιίας στον οποίο ανήκει ο καλοφωνικός ειρμός, αναγωγή στις αισθητικές αξίες του σήμερα.

Μαθησιακά αποτελέσματα:

Με την ολοκλήρωση του μαθήματος οι φοιτητές/τριες αναμένονται να είναι σε θέση να:

- Μελετούν με επιτυχία τους διδαχθέντες καλοφωνικούς ειρμούς.
- Να ανιχνεύουν τα εξωτερικά και εσωτερικά χαρακτηριστικά τους.
- Να ερμηνεύουν σωστά τις «θέσεις» μελοποιίας και τη σημειογραφία τους
- Να ανακαλύπτουν την αισθητική της κάθε σύνθεσης

- Να ερμηνεύουν-εκτελούν τη σύνθεση.
- Να μεταφέρουν τον τρόπο μελέτης σε κάθε καλοφωνικό ειρμό της ψαλτικής τέχνης.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή:

10 ώρες (συμπεριλαμβανομένης της μελέτης του Οδηγού)

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο καλοφωνικός ειρμός «Η κάμινος Σωτήρ», Αρσενίου Βατοπαιδηνού, ήχος Α.

(1η Εβδομάδα)

Περίληψη

Θα διδαχθεί ο καλοφωνικός ειρμός «Η κάμινος Σωτήρ», Αρσενίου Βατοπαιδηνού, ήχος Α.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Αρσένιος Βατοπαιδηνός μαζί με τον Θεοφάνη Καρύκη είναι οι πρώτοι που εμφανίζουν μελοποιητικό έργο στον τομέα των καλοφωνικών ειρμών. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Αρσενίου του μικρού, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Αρσένιος ο μικρός	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό:

- Γιαννόπουλος, Ἐμμανουήλ. *Ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη. Λόγος Καὶ Μέλος Στὴ Λατρεία Τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας*. 2 ed. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 2008.

Περιέχει πληροφορίες για τα είδη των χειρογράφων.

- *Εἱρμολόγιον Καλοφωνικὸν Μελοποιηθὲν Παρὰ Διαφόρων Ποιητῶν Παλαιῶν Τε Καὶ Νέων Διδασκάλων Μεταφρασθὲν Δὲ Εἰς Τὴν Νέαν Τῆς Μουσικῆς Μέθοδον. Καὶ Μετὰ Πάσης Ἐπιμελείας Διορθωθὲν Παρὰ Τοῦ Ἑνὸς Τῶν Τριῶν Διδασκάλων Τῆς Ῥηθείσης Μεθόδου Γρηγορίου Πρωτοψάλτου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας. Νῦν Εἰς Πρῶτον Ἐκδοθὲν Εἰς Τύπον Παρὰ Θεοδώρου Π. Παράσκου Φωκέως. Ἐπιστασία Τοῦ Αὐτοῦ, Ἀναλώμασι Δὲ Τοῦ Τε Ἰδίου Καὶ Τῶν Φιλομούσων Συνδρομητῶν*. Ἐν Κωνσταντινουπόλει: Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Κάστρου, εἰς Γαλατᾶν, 1835.

Πρόκειται για το κατεξοχήν μουσικό βιβλίο που περιέχει καλοφωνικούς ειρμούς.

- Καραγκούνης, Κωνσταντῖνος. "Τὰ Εἴδη Τῶν Χειρογράφων Κωδίκων Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Μικρὰ Συμβολὴ Στὴ Μουσικὴ Κωδικολογία." In *Α΄ Κύκλος Μουσικολογικῶν Διαλέξεων. Μάρτιος-Ἀπρίλιος 2011. Πρακτικά*, 59-68. Βόλος: Σύνδεσμος Ἱεροψαλτῶν Βόλου «Ἰωάννης ὁ Κουκουζέλης», 2011.

Περιέχει πληροφορίες για τα είδη των χειρογράφων.

- Καράνος, Γραμμένος. "Τὸ Καλοφωνικὸν Εἱρμολόγιον." Διδακτορική Διατριβή, Ἐθνικό καὶ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, 2011.

Πρόκειται για διδακτορική διατριβή που αφορά αποκλειστικά το είδος των καλοφωνικών ειρμών.

- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Ἀνθολογία Πέμπτη. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί (17ος-18ος-19ος Αἰ.). Cd Καὶ Βιβλίδιο [Μέλη Καὶ Ἠχογραφικὰ Δεδομένα-Σχολιασμοί-Οἱ Ἑρμηνευτές-Οἱ Συνθέτες-Τὰ Μουσικὰ Κείμενα-Περιεχόμενα Σώματος Καλοφωνικῶν Εἱρμῶν-Περιεχόμενα Ἀνιολογιῶν, Σσ. 160]*. Ἀθήνα: Κέντρο Μελετῶν & Ἐκδόσεων, 1999.
- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Ἀνθολογία Τετάρτη. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί (17ος-18ος-19ος Αἰ.). Cd Καὶ Βιβλίδιο [Μέλη Καὶ Ἠχογραφικὰ Δεδομένα-Σχολιασμοί-Οἱ Ἑρμηνευτές-Οἱ Συνθέτες-Τὰ Μουσικὰ Κείμενα-Περιεχόμενα Σώματος Καλοφωνικῶν Εἱρμῶν-Περιεχόμενα Ἀνιολογιῶν, Σσ. 160]*. vol. Μέρος Α΄. Ἀθήνα: Κέντρον Ἐρευνῶν & Ἐκδόσεων, 1999.
- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί. Cd 2ο. Εἱρμοὶ Πέτρου Μπερεκέτη. Cd Καὶ Βιβλίδιο [Σχολιασμός-Παρουσίαση, Σσ. 59]*. vol. Μέρος Α΄. Ἀθήνα: Κέντρον Μελετῶν & Ἐκδόσεων, 2007.
- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί. Cd 3ο. Εἱρμοὶ Πέτρου Μπερεκέτη. Cd Καὶ Βιβλίδιο [Σχολιασμός-Παρουσίαση, Σσ. 89]*. vol. Μέρος Β΄. Ἀθήνα: Κέντρον Μελετῶν & Ἐκδόσεων, 2007.
- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί. Cd 6ο. Εἱρμοὶ Μπαλασίου, Ἀθανασίου Πατριάρχου, Πέτρου Μπερεκέτη, Ἰωάννου Πρωτοψάλτου, Πέτρου Πελοποννησίου. Cd Καὶ Βιβλίδιο [Σχολιασμός-Παρουσίαση, Σσ. 102]*. Ἀθήνα: Κέντρον Μελετῶν & Ἐκδόσεων, 2007.
- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί. Cd 8ο. Εἱρμοὶ Γερμανοῦ, Μπαλασίου, Δαμιανοῦ Βατοπεδινοῦ, Πέτρου Μπερεκέτη,*

Μελετίου Σιναΐτου Τοῦ Παλαιοῦ. Cd Καὶ Βιβλίδιο [Σχολιασμός-Παρουσίαση, Σσ. 123]. Ἀθήνα: Κέντρον Μελετῶν & Ἐκδόσεων, 2007.

- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί. Cd 9ο. Εἱρμοὶ Πέτρου Μπερεκέτη Μὲ Κρτήματα Ἰωάννου, Δανιήλ, Χουρμουζίου. Cd Καὶ Βιβλίδιο [Σχολιασμός-Παρουσίαση, Σσ. 92*. 2007.
- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί. Cd 10ο. Εἱρμοὶ Πέτρου Μπερεκέτη, Δανιὴλ Πρωτοψάλτου. Cd Καὶ Βιβλίδιο [Σχολιασμός-Παρουσίαση, Σσ. 132]*. Ἀθήνα: Κέντρον Μελετῶν & Ἐκδόσεων, 2007.
- *Μνημεῖα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί. Cd 11ο. Εἱρμοὶ Γερμανοῦ, Μπαλασίου, Ἀθανασίου Πατριάρχου, Μπερεκέτη. Cd Καὶ Βιβλίδιο [Σχολιασμός-Παρουσίαση, Σσ. 79]*. Ἀθήνα: Κέντρον Μελετῶν & Ἐκδόσεων, 2007.

Πρόκειται για πολύ σημαντικές ηχογραφήσεις των σπουδαιότερων καλοφωνικών ειρμών από πολύ σπουδαίους ερμηνευτές.

- Στάθης, Γρηγόριος. *Μορφὲς Καὶ Μορφὲς Τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης Ἤτοι Μελοποιία-Μορφολογία Τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς*. Λατρειολογήματα. Vol. Λατρειολογήματα 5, Ἀθήνα: Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, 2011.
- Περιέχει στοιχεία μορφολογίας των καλοφωνικών ειρμών.

- *Ταμεῖον Ἀνθολογίας Περιέχον Ἅπασαν Τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐνιαύσιον Ἀκολουθίαν Ἑσπερινοῦ, Ὄρθρου, Λειτουργίας, Τῆς Τε Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς Καὶ Τῆς Λαμπροφόρου Ἀναστάσεως, Ἔτι Δὲ Καὶ Ὀκτὼ Καλοφωνικοὺς Εἱρμοὺς Ἐν Τῷ Τέλει. Τὰ Μὲν Ἐπιδιορθωθέντα, Τὰ Δὲ Μελοποιηθέντα Καὶ Τονισθένα Παρὰ Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου Τῆς Τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας. Κατὰ Παράδοσιν Δὲ Αὐτοῦ Ἀπαραλλάκτως Ἐξηγηθέντα Κατὰ Τὴν Νέαν Τῆς Μουσικῆς Μέθοδον Παρὰ Τοῦ Α΄ Δομεστίκου Στεφάνου. Νῦν Τὸ Πρῶτον Ἐκδοθέντα Εἰς Τύπους*. Vol. Τόμος Δεύτερος, Ἐν Κωνσταντινουπόλει: Ἐκ τῆς τοῦ Γένους Πατριαρχικῆς Τυπογραφίας, 1846.

Περιέχει κάποιους από τους σημαντικότερους καλοφωνικούς ειρμούς του 19ου αι.

551. Συμπληρωματικό Υλικό:

Σημειώσεις-Βίντεο-Ηχογραφήσεις

Παρέχονται ηχογραφήσεις του μαθήματος και σημειώσεις με σχόλια που αφορούν το ηχητικό υλικό.

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης / Δραστηριότητες

Άσκηση 1.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Δοξάσωμεν Τριάδα», Γερμανού Νέων Πατρών, ήχος Α΄

(2η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 2η εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα διδαχθούν τον καλοφωνικό ειρμό «Δοξάσωμεν Τριάδα», Γερμανού Νέων Πατρών, ήχος Α΄.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Γερμανός Νέων Πατρών είναι ο επόμενος χρονολογικά μελουργός καλοφωνικών ειρμών. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Γερμανού Νέων Πατρών, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Γερμανός Νέων Πατρών	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

Βασικό Υλικό

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 2.1. Να σημανθούν τα ισοκρατήματα στο σύνολο του καλοφωνικού ειρμού.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Καλοφωνικός Ειρμός «Αποβλεψάμενος ο τύραννος», Γερμανού Νέων Πατρών, ήχος πλ. Δ.

(3η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 3η εβδομάδα οι φοιτητές θα διδαχθούν τον καλοφωνικό ειρμό «Αποβλεψάμενος ο τύραννος», Γερμανού Νέων Πατρών, ήχος πλ. Δ.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Γερμανός Νέων Πατρών	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 3.1. Να γίνει μορφολογική ανάλυση της σύνθεσης. (Η άσκηση θα βαθμολογηθεί με 2%).

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Καλοφωνικός Ειρμός «Άστρον ήδη ανατέταλκε», Μπαλασίου Ιερέως, ήχος Α΄.

(4η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 4η εβδομάδα οι φοιτητές θα διδαχθούν τον καλοφωνικό ειρμό «Άστρον ήδη ανατέταλκε», Μπαλασίου Ιερέως, ήχος Α΄.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Μπαλάσιος Ιερεύς είναι ο επόμενος χρονολογικά μελουργός καλοφωνικών ειρμών. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

- Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Μπαλασίου Ιερέως, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Μπαλάσιος Ιερεύς και Νομοφύλαξ	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 4.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα.

Σημείωση: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα: Να ερμηνευθεί-εκτελεστεί ο καλοφωνικός ειρμός ή επιλεγμένα μέρη αυτού.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Εν Σιναίω τω όρει», Δαμιανού Βατοπαιδηνού, ήχος Γ΄

(5η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 5η εβδομάδα οι φοιτητές θα διδαχθούν τον καλοφωνικό ειρμό«Εν Σιναίω τω όρει», Δαμιανού Βατοπαιδηνού, ήχος Γ΄

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Δαμιανός Βατοπαιδηνός είναι ο επόμενος μελουργός καλοφωνικών ειρμών. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Δαμιανού Βατοπαιδηνού, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Δαμιανός Βατοπαιδηνός	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 5.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα (η άσκηση θα βαθμολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Καλοφωνικός Ειρμός «Ο άγγελος εβόα», Πέτρου Μπερεκέτη, ήχος Α΄.

(6η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 6η εβδομάδα οι φοιτητές θα διδαχθούν τον καλοφωνικό ειρμό «Ο άγγελος εβόα», Πέττρου Μπερεκέτη, ήχος Α΄.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Πέτρος Μπερεκέτης είναι ο επόμενος χρονολογικά μελουργός καλοφωνικών ειρμών. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Πέτρου Μπερεκέτη, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Πέτρος Μπερεκέτης	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 6.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα. (Η άσκηση θα βαθμολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Εν βυθώ κατέστρωσε ποτε» σε ήχο Β’ (ή πλ. Β’) διατονικό Λέγετο του Πέτρου Μπερεκέτη.

(7η Εβδομάδα)

Περίληψη

Κατά την 7η εβδομάδα θα διδαχθεί ο Καλοφωνικός Ειρμός «Εν βυθώ κατέστρωσε ποτε» σε ήχο Β’ διατονικό Λέγετο (μαρτυρούμενο πλ. Β΄ στην Παλαιά Γραφή) του Πέτρου Μπερεκέτη.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

- Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Πέτρος Μπερεκέτης	Εν βυθώ κατέστρωσε	Καλοφωνικός Ειρμός

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

1. **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 7.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Εσείσθησαν λαοί» σε ήχο Δ΄ (άγια) του Πέτρου Μπερεκέτη

(8η Εβδομάδα)

Περίληψη

Κατά την 8η εβδομάδα θα διδαχθεί ο Καλοφωνικός Ειρμός «Εσείσθησαν λαοί» σε ήχο δ΄ (άγια) του Πέτρου Μπερεκέτη.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Καλοφωνικός Ειρμός	Πέτρος Μπερεκέτης	Έντεχνα μέλη	Μεγάλη Ακμή	Τουρκοκρατία	Θρασύβουλος Στανίτσας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 8.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα. (Η εργασία θα βαθμολογηθεί με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Το Καλοφωνικό Ειρμολόγιο. Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Έφριξε γη» σε ήχο πλ. Α΄ του Παναγιώτη Χαλάτζογλου.

(9η εβδομάδα)

Περίληψη

Κατά την 9η εβδομάδα θα διδαχθεί ο Καλοφωνικός Ειρμός «Έφριξε γη» σε ήχο πλ. Α΄ του Παναγιώτη Χαλάτζογλου.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Παναγιώτης Χαλάτζογλου είναι ο επόμενος χρονολογικά μελουργός καλοφωνικών ειρμών. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Παναγιώτη Χαλάτζογλου, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Καλοφωνικός Ειρμός	Παναγιώτης Χαλάτζογλου	Έντεχνα μέλη	Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία	Τουρκοκρατία	Θρασύβουλος Στανίτσας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

1. Βασικό Υλικό

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

2. Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 9.1

Να γίνει μορφολογική ανάλυση της σύνθεσης.

Σημείωση: Αυτή την εβδομάδα οι φοιτητές/τριες θα πρέπει να παραδώσουν την 2η μεγάλη ατομική εργασία η οποία θα αξιολογείται με 20% της συνολικής βαθμολογίας.

Θέμα: Να ερμηνευθεί-εκτελεστεί ο καλοφωνικός ειρμός ή επιλεγμένα μέρη αυτού.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 20 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Μνήσθητι Δέσποινά μου», Δανιήλ Πρωτοψάλτου, ήχος πλ. Β΄ Νενανω

(10η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 10η εβδομάδα οι φοιτητές θα διδαχθούν τον καλοφωνικό ειρμό «Μνήσθητι Δέσποινά μου», Δανιήλ Πρωτοψάλτου, ήχος πλ. Β΄ Νενανω

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Δανιήλ Πρωτοψάλτου, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

- Κατανόηση και εγκόλπωση των ιδιαίτερων ερμηνευτικών στοιχείων.
- Δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.
- Παγίωση του αρμοδίου ερμηνευτικού στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Δανιήλ Πρωτοψάλτης	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 10.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα. (Η άσκηση βαθμολογείται με 2%)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Γόνυ κάμπτει», Πέτρου Λαμπαδαρίου, ήχος Γ΄.

(11η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την11η εβδομάδα οι φοιτητές θα διδαχθούν τον καλοφωνικό ειρμό «Γόνυ κάμπτει», Πέτρου Λαμπαδαρίου, ήχος Γ΄.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Πέτρος Λαμπαδάριος είναι ο επόμενος χρονολογικά μελουργός καλοφωνικών ειρμών. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

- Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Πέτρου Λαμπαδαρίου, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Πέτρος Λαμπαδάριος	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 11.1

Να εντοπιστούν θέσεις μελοποιίας που προσφέρονται για ιδιαίτερη ερμηνευτική προσέγγιση

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Την δέησίν μου δέξαι την πενιχράν» σε ήχο πλ. Δ΄ του Γεωργίου του Κρητός

(12η Εβδομάδα)

Περίληψη

Κατά την 12η εβδομάδα θα διδαχθεί ο Καλοφωνικός Ειρμός «Την δέησίν μου δέξαι την πενιχράν» σε ήχο πλ. δ΄ του Γεωργίου του Κρητός.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο Γεώργιος ο Κρής συγκαταλέγεται στους τελευταίους μεγάλου μελουργούς καλοφωνικών ειρμών, του οποίου το έργο πέρασε στις εκδόσεις βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής του 19ου αι. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Γεωργίου του Κρητός, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Καλοφωνικός Ειρμός	Γεώργιος Κρης	Έντεχνα μέλη	Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία	Τουρκοκρατία	Θρασύβουλος Στανίτσας

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 12.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

ΤΙΤΛΟΣ:

Καλοφωνικός Ειρμός «Κύκλω της τραπέζης σου», Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, ήχος Βαρύς

(13η Εβδομάδα)

Περίληψη

Την 13η εβδομάδα οι φοιτητές θα διδαχθούν τον καλοφωνικό ειρμό «Κύκλω της τραπέζης σου», Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, ήχος Βαρύς.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η μελέτη των καλοφωνικών ειρμών θα περατωθεί με το έργο του Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, ο οποίος είναι και ο τελευταίος των μεγάλων μελουργών αυτού του εἰδους μελοποιίας. Δίδονται στοιχεία για την εποχή στην οποία δρά, για το μελοποιητικό του έργο και ειδικότερα αυτό των καλοφωνικών ειρμών. Στην παρούσα διδακτική ενότητα αναλύεται μορφολογικά ο ειρμός, εξιχνιάζονται τα ιδιαίτερα μελωδικά χαρακτηριστικά που αφορούν και την χρονολογική περίοδο από άποψη ιστορικο-μελοποιητική και δίδονται λεπτομέρειες για την ερμηνεία και εκτέλεση του ειρμού.

Σκοπός/Στόχοι

- Η μελέτη της ενότητας αυτής έχει ως στόχο να οδηγήσει τους φοιτητές/τριες στην γνωριμία με το πρόσωπο και την εποχή του Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, την κατανόηση της σύνθεσης μέσω της μορφολογικής ανάλυσης, την εξιχνίαση των ιδιαίτερων μελωδικών χαρακτηριστικών της, την αποκωδικοποίηση της εκτέλεσης μέσω ειδικών ερμηνευτικών στοιχείων (ποικίλματα-φράσεις) και τη δυνατότητα ερμηνείας και εκτέλεσης του καλοφωνικού ειρμού.

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής της ενότητας θα πρέπει να μπορείτε να:

- Αναγνωρίζετε τα ιδιαίτερα ερμηνευτικά στοιχεία του καλοφωνικού ειρμού.
- Εκτελείτε το μέλος με την αρμόδια ερμηνεία.
- Εξιχνιάσετε το αρμόδιο ερμηνευτικό στύλ, βάσει και της υπαρχούσης προφορικής παραδόσεως.

Λέξεις Κλειδιά

Κωνσταντίνος Πρωτοψάλτης	Καλοφωνικό Ειρμολόγιο	Μορφολογία	Καλοφωνία

Σχολιασμένη Βιβλιογραφία

- **Βασικό Υλικό**

Βλ. 1η Εβδομάδα

Συμπληρωματικό Υλικό

Βλ. 1η εβδομάδα

Ασκήσεις Αυτοαξιολόγησης/Δραστηριότητες

Άσκηση 13.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα.

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή: 10 ώρες

Τελευταία Τηλεσυνάντηση / Ομαδική Συμβουλευτική Συνάντηση

Στην τελευταία αυτή τηλεσυνάντηση, οι φοιτητές/τριες ενημερώνονται για τη μορφή των ερωτήσεων του εξεταστικού δοκιμίου της Τελικής Εξέτασης (π.χ. πολλαπλής επιλογής, σύντομης απάντησης, ανάπτυξης, μελέτης περίπτωσης, κ.λ.π.), όπως επίσης και κατά πόσο οι εξετάσεις του μαθήματος θα διεξάγονται με κλειστές ή ανοικτές σημειώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:
ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

(14η Εβδομάδα)

Συνιστώμενος χρόνος ενασχόλησης του φοιτητή

Περίπου 30 ώρες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τίτλος: Ο καλοφωνικός ειρμός «Η κάμινος Σωτήρ», Αρσενίου Βατοπαιδηνού, ήχος Α.

(1η Εβδομάδα)

Άσκηση 1.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες.

Σκεφτείτε ότι οι καλοφωνικοί ειρμοί είναι μελισματικές συνθέσεις και το ποιητικό κείμενο διαχέεται σε όλη την έκταση της σύνθεσης.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να βρείτε τις τονιζόμενες συλλαβές προκειμένου να εντοπίσετε το βασικό ρυθμικό πλαίσιο του μαθήματος.

Σκεφτείτε ότι ενδιάμεσα των βασικών διαστολών υπάρχουν ποικίλα ρυθμικά σχήματα τα οποία σε συνδυασμό με την κατάστρωση του μουσικού κειμένου συμβάλλουν στο αισθητικό αποτέλεσμα της εκτέλεσης.

Σκεφτείτε ότι αν αποδοθούν τα ρυθμικά σχήματα σωστά, τότε το μέλος αποκτά την αρμόζουσα πλαστικότητα και ερμηνευτική λαμπρότητα.

Τίτλος: Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Δοξάσωμεν Τριάδα», Γερμανού Νέων Πατρών, ήχος Α΄

(2η Εβδομάδα)

Άσκηση 2.1. Να σημανθούν τα ισοκρατήματα στο σύνολο του καλοφωνικού ειρμού.

Σκεφτείτε ότι η σύνθεση ανήκει στον Α΄ ήχο, αλλά κατά την πρόοδο του μέλους η μελωδία «περνάει» και από άλλους ήχους.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να ανακαλύψετε ποιοι είναι αυτοί οι ήχοι.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να γνωρίζετε τους συγγενικούς ήχους (βάσει της μουσικής θεωρίας) με τον Α΄ ήχο.

Σκεφτείτε ότι το ισοκράτημα τίθεται στη βάση του τετραχόρδου εκάστου ήχου.

Τίτλος: Καλοφωνικός Ειρμός «Άστρον ήδη ανατέταλκε», Μπαλασίου Ιερέως, ήχος Α΄.

(4η Εβδομάδα)

Άσκηση 4.1: Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα.

Ό, τι ισχύει για τις παραπάνω εργασίες.

Τίτλος: Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Εν βυθώ κατέστρωσε ποτε» σε ήχο Β’ (ή πλ. Β’) διατονικό Λέγετο του Πέτρου Μπερεκέτη.

(7η Εβδομάδα)

Άσκηση 7.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα.

Ό, τι ισχύει για τις παραπάνω εργασίες.

Τίτλος: Το Καλοφωνικό Ειρμολόγιο. Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Έφριξε γη» σε ήχο πλ. Α΄ του Παναγιώτη Χαλάτζογλου.

(9η εβδομάδα)

Άσκηση 9.1: Να γίνει μορφολογική ανάλυση της σύνθεσης.

Σκεφτείτε ποια είναι τα εξωτερικά χαρακτηριστικά μιας σύνθεσης.

Σκεφτείτε ποια είναι τα εσωτερικά χαρακτηριστικά της.

Σκεφτείτε αν εδώ εφαρμόζονται μελοποιητικά σχήματα.

Σκεφτείτε αν υπάρχουν κάποιες ιδιαίτερες θέσεις μελοποιίας που καθιστούν τη σύνθεση μοναδική.

Σκεφτείτε ότι οι συγκεκριμένες θέσεις απαιτούν ιδιαίτερη αντιμετώπιση όσον αφορά την ερμηνεία τους σε σχέση με την υπόλοιπη σύνθεση και τις φωνητικές δεξιότητες που απαιτούνται για την εκτέλεσή τους.

Τίτλος: Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Γόνυ κάμπτει», Πέτρου Λαμπαδαρίου, ήχος Γ΄.

(11η Εβδομάδα)

Άσκηση 11.1: Να εντοπιστούν θέσεις μελοποιίας που προσφέρονται για ιδιαίτερη ερμηνευτική προσέγγιση

Σκεφτείτε ότι κάποιες θέσεις μελοποιίας κατέχουν ιδιαίτερη θέση μέσα στη σύνθεση.

Σκεφτείτε ότι οι συγκεκριμένες θέσεις αποτελούν βασικό χαρακτηριστικό της σύνθεσης και σφραγίδα αυτής.

Σκεφτείτε ότι χρειάζεται να κάνετε πρώτα μια μορφολογική ανάλυση προκειμένου να εντοπιστούν οι ιδιαίτερες θέσεις μελοποιίας.

Σκεφτείτε ότι πρέπει να αναλυθεί η σημειογραφική τους αποτύπωση.

Σκεφτείτε ότι οι συγκεκριμένες θέσεις απαιτούν ιδιαίτερη αντιμετώπιση όσον αφορά την ερμηνεία τους σε σχέση με την υπόλοιπη σύνθεση και τις φωνητικές δεξιότητες που απαιτούνται για την εκτέλεσή τους.

Τίτλος: Ο Καλοφωνικός Ειρμός «Την δέησίν μου δέξαι την πενιχράν» σε ήχο πλ. Δ΄ του Γεωργίου του Κρητός

(12η Εβδομάδα)

Άσκηση 12.1

Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα.

Ισχύει ό, τι και παραπάνω.

Τίτλος: Καλοφωνικός Ειρμός «Κύκλω της τραπέζης σου», Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, ήχος Βαρύς

(13η Εβδομάδα)

Άσκηση 13.1: Να σημανθούν οι ρυθμικοί πόδες και τα ισοκρατήματα.

Ισχύει ό, τι και παραπάνω.